DICȚIONARUL ELEVULUI DEȘTEPT

DICȚIONAR
DE EXPRESII ȘI LOCUȚIUNI ROMÂNEȘTI

O EDIȚIE LITERA

DICȚIONARUL ELEVULUI DEȘTEPT

DICȚIONAR
DE EXPRESII ȘI LOCUȚIUNI ROMÂNEȘTI

O EDIȚIE LITERA

DICȚIONARUL ELEVULUI DEȘTEPT

DICȚIONAR
DE EXPRESII ȘI LOCUȚIUNI ROMÂNEȘTI

O EDIȚIE LITERA

DICȚIONARUL ELEVULUI DEȘTEPT

DICȚIONAR
DE EXPRESII ȘI LOCUȚIUNI ROMÂNEȘTI

O EDIȚIE LITERA

DICȚIONAR
DE EXPRESII ȘI LOCUȚIUNI ROMÂNEȘTI

LITERA
București
2020

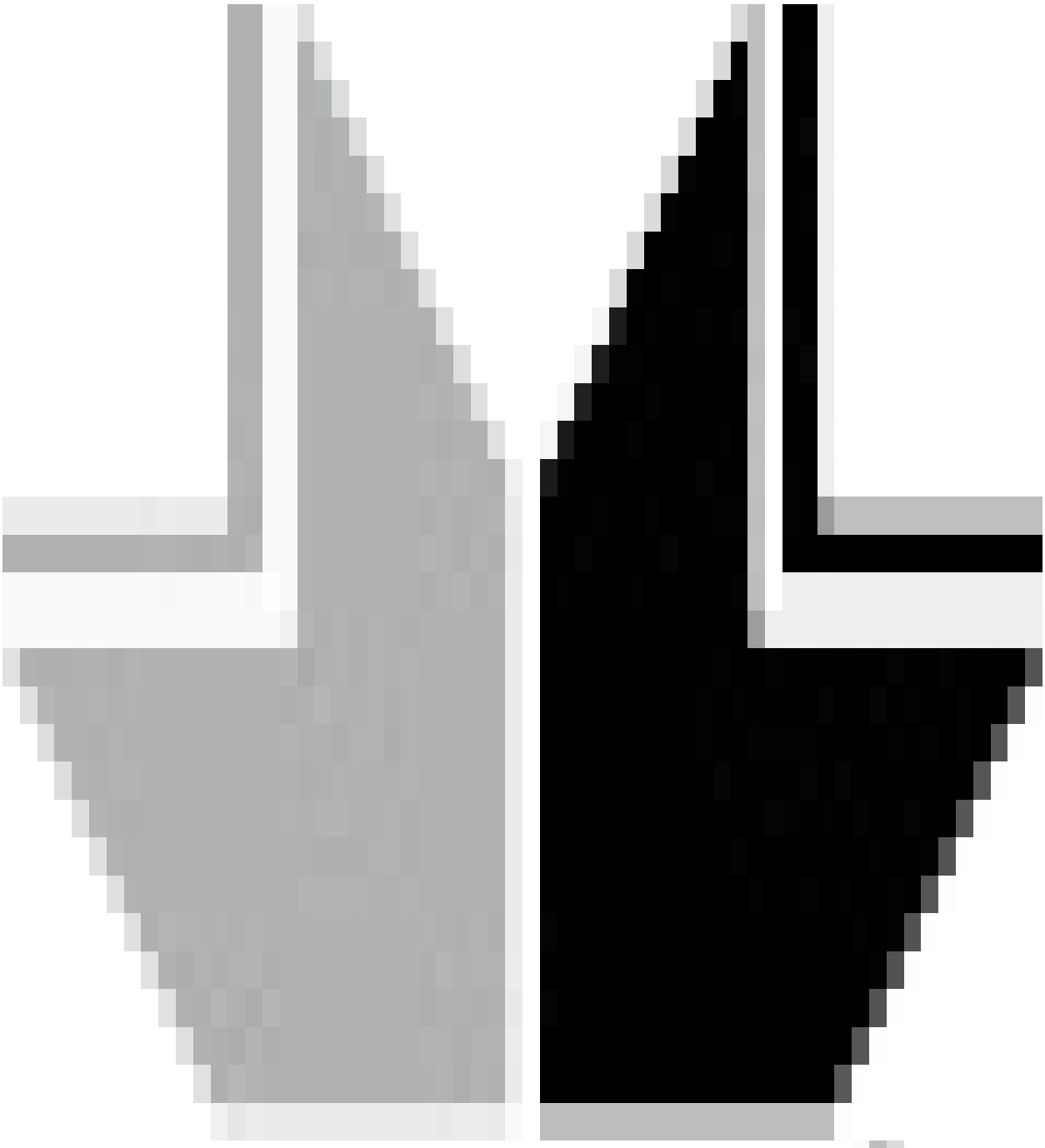
LITERA

Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti

Copyright © 2014, 2019 Grup Media Litera

Toate drepturile rezervate

Ne puteţi vizita pe

www.litera.ro

O.P. 53; C.P. 212, sector 4,

Bucureşti, România

Tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19;

0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Editor: Vidraşcu şi fiii

Colecţie îngrijită de Ilieş Câmpeanu

Redactor: Maria Onofraş

Corectură: Georgiana Enache

Copertă: Paul Chiorean

Tehnoredactare şi prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti /

Ed. a 2-a. – Bucureşti: Litera, 2014

ISBN 978-606-686-611-8

ISBN EPUB 978-606-33-6063-3

81'374.8=135.1

Tipărit în Italia

prefaţă

Lucrarea de faţă cuprinde 14 366 de intrări, dintre care 3 255 de cuvinte-titlu şi, în cadrul acestora, 11 111 de expresii marcate cu un bumb. Se adresează în primul rând elevilor de gimnaziu şi de liceu, fiind coroborată cu celelalte dicţionare de limbă din seria „Dicționarul elevului deștept“, și venind în întâmpinarea dorinţei acestora de a avea la îndemână un instrument de lucru deopotrivă util şi eficient, prezentat într-un format prietenos și garantat din punct de vedere al probității științifice.

Un aspect important al specificului limbii române este bogăţia lexicală. Fenomenul, vizibil în limba cultă, dar mai ales în limba vorbită, se manifestă în special printr-un număr impresionant de expresii şi locuţiuni. Aceste relaţii sunt reflectate explicit în prezentul dicționar, care include cuvinte din fondul literar al limbii române, dar şi cuvinte populare, familiare etc. Expresiile şi locuţiunile fac parte din tezaurul literar al poporului, dând culoare și oferind nuanțe subtile vorbirii şi scrierii noastre. Aceste îmbinări s-au păstrat în graiul viu şi în operele scriitorilor, în povestirile şi în poeziile populare.

Principala caracteristică a expresiilor frazeologice constă în faptul că o expresie este o îmbinare de cuvinte relativ concisă şi fixă, care exprimă figurat o idee, un sentiment etc., pe când locuţiunea este un grup restrâns de cuvinte cu o construcţie gramaticală cu sens unitar fix, fără ca acesta să fie figurat.

În cuprinsul dicționarului, expresiile şi locuţiunile sunt date în ordine alfabetică, cu indicarea categoriei gramaticale la cuvântul-cheie, care s-a ales

luând în considerare semnificaţia pe care acesta o dă expresiei.

Explicaţiile s-au făcut prin definiţii analitice sau prin sinonime, uneori şi prin alte expresii frazeologice după semnul →. Nuanţele de sens au fost despărţite prin punct şi virgulă, iar sensurile au fost marcate cu literele a), b)... În dicţionar au fost incluse şi diferite formule de salut, de urare etc. De exemplu, noapte bună → formulă de urare adresată celui care se duce la culcare.

Scopul dicţionarului este să pună la îndemâna cititorului un număr mare de expresii, care îi va ajuta să se exprime plastic, expresiv, corect şi variat.

listă de abrevieri

adj. – adjectiv

adv. – adverb

conj. – conjuncţie

fig. – figurat

interj. – interjecţie

num. – numeral

pop. – popular

pr. – pronume

prep. – prepoziţie

s. – substantiv

vb. – verb

bibliografie

Aurel Candrea, Gh. Adamescu, Dicţionar enciclopedic ilustrat, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1926–1931

*** Dicţionarul limbii române literare contemporane, vol. I–IV, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române

*** Dicţionarul limbii române moderne, Bucureşti,

Editura Academiei Populare Române, 1958

Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Panfil, Rodica Radu,

Victoria Zăstroiu, Noul dicţionar universal al limbii române. Ediţia a 3-a, Editura Litera, Bucureşti–Chişinău, 2008

*** Dicţionarul explicativ al limbii române, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2008

*** Micul dicţionar academic, vol. I–IV, Bucureşti,

Editura Univers Enciclopedic, 2001

*** Dicţionar explicativ uzual al limbii române, Chişinău, Editura Litera, 1990

*** Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti, Chişinău, Editura Litera, 1997

Gabriela Duda, Aglaire Gugui, Maria Jeane Wojcicki, Dicţionar de expresii şi locuţiuni ale limbii române, Bucureşti, 1985

Marin Bucă, Dicţionar de expresii româneşti, Editura VOX, Bucureşti, 2007

V. Breban, Gh. Bulgăr etc., Dicţionar de expresii şi locuţiuni româneşti, 1969

E. Comşulea, V. Şerban, S. Teiuş, Dicţionar de expresii şi locuţiuni, Chişinău, Editura Ştiinţa, 2005

A

A

• De la a (până) la z → de la început până la sfârşit; totul.

ABANOS s.

• De abanos → foarte negru.

• A se ţine abanos → a se conserva bine; a arăta mai bine decât vârsta sa.

A (SE) ABATE vb.

• A se abate de la subiect → a face digresiuni de la un subiect, de la o problemă importantă.

• A-l abate (într-o parte) → a-i trece prin minte să facă altceva.

ABATERE s.

• Abatere din vorbă → digresiune de la subiect.

ABSTRACŢIE s.

• A face abstracţie de... → a nu lua în considerare; a ignora; a lăsa la o parte.

ABSURD s.

• Prin absurd → prin admiterea unui raţionament fals; admiţând imposibilul.

ABUNDENŢĂ s.

• Cornul abundenţei/corn al abundenţei → simbol al belşugului, reprezentat printr-un corn umplut cu fructe şi flori; bogăţie.

ABUR s.

• A scoate aburi pe gură → a vorbi zadarnic, în van.

ABUZ s.

• Abuz de putere → depăşire a atribuţiilor.

• Abuz de încredere → însuşire sau înstrăinare a unui obiect încredinţat spre păstrare.

• Prin abuz → în mod abuziv.

AC s.

• A ascunde ac în miere → se spune despre cei care au vorbă blândă, dar gânduri ascunse.

• A avea/a găsi ac de cojocul cuiva → a avea/a găsi posibilitatea de a pedepsi, de a pune pe cineva la punct.

• A băga ac în miere → a face zâzanie între oameni.

• A scăpa ca prin urechile acului → a scăpa cu mare greutate, ca prin minune.

• A călca/a umbla ca pe ace → a merge cu multă grijă; a merge atent, încet, cu paşi mărunţi.

• A căuta acul în carul cu fân → a căuta ceva imposibil sau foarte greu de găsit; a se apuca de ceva imposibil de realizat.

• Nici cât vârful acului/nici cât un vârf de ac → defel; deloc; foarte puţin.

• Stă ca pe ace/parcă stă pe ace → este foarte nerăbdător; nu are astâmpăr.

• Ac de siguranţă → ac prevăzut la unul din capete cu un locaş în care i se introduce vârful pentru a nu se desprinde din locul unde este fixat sau pentru a nu înţepa.

ACASĂ adv.

• Aşa/acum mai vii de acasă → aşa mai merge; începi să vorbeşti pe înţeles.

• Cei de acasă → persoanele care fac parte din familie.

• A nu-i fi cuiva boii acasă → a fi indispus; a nu avea chef de nimic.

• Ca la mama acasă → ca în sânul familiei.

• A-şi strânge lioarba acasă → a-şi ţine gura; a tăcea.

ACATIST s.

• A da acatiste → a cere preotului să se roage pentru realizarea unei dorinţe.

ACCENT s.

• A pune accentul pe... → a acorda importanţă, interes deosebit; a sublinia.

ACEL[1], ACEEA pr.

• Dacă-i pe aceea... → dacă-i aşa; dacă aşa stau lucrurile.

• De aceea → a) din acest motiv; din această cauză; b) aşadar; deci.

• Drept aceea → prin urmare; deci.

• După aceea → apoi; în urmă.

• Într-aceea → în acel timp.

ACEL², ACEA adj.

• Pe vremea aceea/pe acea vreme/pe vremurile acelea/pe acele vremuri → pe atunci.

ACELAŞI adj.

• Unul şi acelaşi → întocmai, identic.

ACESTA pr.

• Cu toate acestea → totuşi.

• Afară de aceasta → pe deasupra; în plus.

• După aceasta → apoi; în urmă.

A SE ACHITA vb.

• A se achita de ceva → a duce o sarcină la bun sfârşit; a-şi îndeplini o obligaţie.

ACOLO adv.

• Până acolo → până la situaţia care depăşeşte limita.

• Pe acolo → cam în locul acela.

• De pe acolo → cam din acel loc.

• Fugi de-acolo! → da de unde!; vorbă să fie!

• Ce am eu de-acolo? → ce avantaj am din asta?

A ACOPERI vb.

• A acoperi cheltuielile → a face faţă cheltuielilor.

• A acoperi terenul → a fi activ pe terenul de sport; a fi prezent acolo unde este nevoie.

ACOPERIRE s.

• A avea acoperire → a avea justificare, motive sau argumente pentru o acţiune săvârşită.

ACORD s.

• De acord! → a) bine! ne-am înţeles!; b) de aceeaşi opinie, părere.

• De comun acord → în perfectă înţelegere.

• A fi de acord cu cineva → a fi de aceeaşi părere cu cineva.

• A cădea de acord → a ajunge la o înţelegere deplină, la un punct de vedere comun.

• În acord → potrivit cu activitatea prestată, cu produsele realizate.

• A fi de acord să... → a se învoi; a fi de părere să...

A ACORDA vb.

• A acorda atenţie → a considera ca important (ceva).

A ACRI vb.

• A i se acri cuiva cu/de ceva → a se plictisi, a se sătura de ceva; a-i fi lehamite de ceva.

ACRU ~i adj.

• A-i fi/a-i veni cuiva acru/a-i fi cuiva inima acră/sufletul acru → a fi sătul, plictisit de ceva/cineva.

• A se uita (cam) acru la cineva → a privi la cineva chiorâş, neprietenos.

• Vulpea când nu ajunge la struguri zice că sunt acri → se spune despre cel care afirmă că nu doreşte un lucru pe care de fapt îl vrea, dar nu-l poate obţine.

ACT s.

• A face act de prezenţă → a se prezenta undeva pentru scurt timp, din datorie sau din politeţe.

• A lua act de ceva → a lua cunoştinţă de ceva; a constata.

• Act de justiţie → faptă dreaptă, corectă.

• Act de acuzare → concluzie scrisă asupra unui acuzat.

• A face act de autoritate → a face uz/abuz de autoritatea pe care ţi-o dă o anumită calitate sau situaţie.

• A face un act de dreptate → a recunoaşte meritele/drepturile cuiva, neglijate până atunci.

ACTIV s.

• A avea ceva la activul său → a) a fi autorul unei acţiuni importante; b) a fi făcut ceva nepermis, condamnabil.

• A pune ceva la activul cuiva → a pune ceva pe seama cuiva; a atribui cuiva ceva.

ACTIV, ~ă adj.

• A lua parte activă la o acţiune → a lucra efectiv, dându-şi concursul pentru reuşita unei acţiuni.

ACTUALITATE s.

• De actualitate → care se petrece în acest moment.

A ACŢIONA vb.

• A acţiona în justiţie/în judecată → a da în judecată; a intenta o acţiune în justiţie.

ACŢIUNE[1] s.

• A intenta cuiva acţiune → a da pe cineva în judecată.

• A pune în acţiune → a pune în mişcare; a da impuls; a porni ceva; a face să pornească.

• A trece la acţiune → a trece la fapte, la executarea unor hotărâri, a unor planuri; a începe să acţioneze.

• Om de acţiune → persoană întreprinzătoare.

ACŢIUNE² s.

• Societate pe acţiuni → întreprindere formată prin investiţii comune de capital.

• A-i creşte/a-i scădea cuiva acţiunile → a fi în ascensiune/în declin, din punct de vedere social sau economic.

ACUM adv.

• Acu-acu → îndată; imediat.

• Acu-i acu → a sosit momentul decisiv.

• De acum încolo/înainte → începând cu acest moment.

• De pe acum → chiar din acest timp; din această vreme.

• Ca acu → parc-ar fi în momentul acesta.

• Mai acu → ceva mai înainte; destul de recent.

ACUZAŢIE s.

• A pune sub acuzaţie → a învinui; a acuza.

• A scoate de sub acuzaţie → a disculpa; a dezvinovăţi.

ADAM s.

• De când cu moş Adam → din vremurile de demult; de multă vreme.

ADĂPOST s.

• A pune la adăpost de... → a preveni un necaz, o neplăcere; a se feri de o neplăcere; a proteja.

• La adăpost → în siguranţă.

ADÂNC[1] s.

• Din adâncul sufletului/al inimii → din tot sufletul; mult de tot.

ADÂNC[2], ~ă adj.

• Apele line sunt adânci → oamenii liniştiţi în aparenţă ascund adesea sentimente puternice.

• La adânci bătrâneţi → la o vârstă înaintată.

• Încă n-a dezlegat sacul, dar să vezi vorbă adâncă → se spune despre cei proşti care vorbesc fără să gândească.

ADESEA adv.

• Cel mai adesea → în mod obişnuit; de obicei.

ADEVĂR s.

• Într-adevăr/în adevăr → în realitate.

• Cu adevăr → cu adevărat.

ADEVĂRAT ~ă adj.

• Cu adevărat → cu siguranţă; sigur.

ADICĂ adv.

• La o adică → a) la drept vorbind; ca să spun drept; la urma urmelor; b) în momentul hotărâtor; la nevoie.

ADIO interj.

• A-şi lua adio de la ceva → a considera ceva ca fiind pierdut definitiv.

• Adio şi-un praz verde → puţin îmi pasă.

A ADMINISTRA vb.

• A administra o probă → a folosi un mijloc de probă într-un proces.

A ADORMI vb.

• A adormi dus/ca mort → a cădea într-un somn adânc.

• A adormi vigilenţa cuiva → a abate atenţia; a face să nu mai fie vigilent.

• A adormi de veci/somnul cel de veci → a înceta de a mai trăi; a muri; a deceda.

ADRESĂ s.

• Ai greşit adresa! → a) a avea o părere greşită despre cineva/ceva; b) a nimeri într-o confuzie, în alt loc sau la altă persoană decât cea indicată.

• A spune la adresa cuiva → a spune cu privire la cineva.

A ADUCE vb.

• A aduce vorba de/despre ceva → a îndrepta discuţia spre un subiect; a pomeni despre ceva; a aduce ceva în discuţie.

• A aduce pe cineva la realitate → a face să înţeleagă situaţia reală, să vadă lucrurile sub aspectul lor adevărat.

• A o aduce bine (din condei) → a se dovedi abil (prin vorbă sau prin scris); a se descurca.

• Ce-i aduce → ce-i foloseşte; ce-i pasă.

• Ce vânt te-aduce? → întrebare pusă celui care a venit pe neaşteptate.

• A aduce plocon cuiva → a prezenta pe cineva în faţa cuiva (în semn de

omagiu sau pentru a-l judeca, a-l pedepsi).

• Vorba dulce mult aduce → vorba frumoasă, cuviincioasă, corectă ajută întotdeauna.

• A aduce pe cap → a deranja cu...; a inoportuna cu...

• A aduce la sapă de lemn → a ruina; a sărăci pe cineva.

• A aduce pe/la brazdă → a face să se obişnuiască cu împrejurările, să se acomodeze; a aduce pe calea cea dreaptă.

• A aduce pe lume → a da naştere la...; a naşte.

• A aduce la împlinire/la îndeplinire → a executa.

• A aduce la cunoştinţă → a anunţa; a încunoştiinţa.

• A aduce pe tapet → a aduce în discuţie; a fi la ordinea zilei.

• A(-şi) aduce aminte → a(-şi) aminti; a(-i) reveni în memorie.

ADUCERE s.

• Aducere la împlinire/spre îndeplinire → executare.

• Aducere-aminte → a) rememorare; comemorare; b) amintire.

A ADUNA vb.

• (Parcă) a tunat şi i-a adunat → a) se spune despre oamenii deosebiţi strânşi împreună; b) se spune despre oamenii cu aceleaşi trăsături rele strânşi împreună.

ADUS ~ă adj.

• Adus din meşteşug → realizat cu dibăcie.

• Adus de spate → gârbovit.

• Adus din condei → exprimat cu abilitate.

AER s.

• A arunca în aer → a distruge (o clădire, un pod etc.) cu ajutorul unui explozibil.

• A avea aerul că.../să... → a părea că.../să... , a da impresia că...

• A-şi da/a-şi lua aere → a-şi da importanţă, a face pe grozavul; a lua o atitudine de superioritate.

• A lua aer/a ieşi la aer → a ieşi la plimbare pentru a respira aer curat.

• Se simte/este/pluteşte ceva în aer → sunt indici că se pregăteşte ceva în ascuns.

• A fi/a rămâne în aer → a se afla într-o situaţie critică; a nu avea nicio perspectivă.

• La/în aer liber → într-un loc neacoperit.

• A sări în aer → a exploda; a se distruge (în urma unei explozii).

• A pluti în aer → a) a se întâmpla în mod sigur; b) a fi pe punctul de a fi iniţiat, descoperit, folosit.

AFACERE s.

• E o afacere să.../nu e nici o afacere → este/nu este avantajos să...

AFARĂ adv.

• A da afară → a) a scoate pe cineva cu forţa din locul unde se află;
b) a concedia dintr-un post; c) a vomita, a vărsa.

• Afară numai → doar dacă nu..., numai cu condiţia că... ; numai în cazul când...

• De afară → dinspre exterior; înspre exterior.

• (De) pe afară → într-un loc nedefinit din exterior.

• A ieşi afară → a) a merge dincolo de limitele unei case, unei curţi etc.; b) a defeca.

• (În) afară de... → a) cu excepţia a...; excluzând; b) pe lângă, în plus de...

• (În) afară de orice îndoială/discuţie → evident; clar; neîndoielnic.

• Pe din afară → a) necuprins într-un spaţiu, într-un domeniu; b) pe de rost.

• Afară din cale/din cale-afară → extraordinar; peste măsură; neobişnuit de...

• Afară de aceasta/asta → în plus; pe lângă aceasta.

• Din afară → a) de la alte obiecte; de la alte realităţi; din exterior; b) aflat dincolo de limitele unei realităţi; c) de peste graniţă; străin; extern.

• În afară → fără legătură cu...; exterior.

AFERIM interj.

• Aferim cocoş, cum te bat găinile → se zice despre bărbaţii care sunt sub papucul nevestelor.

AFIRMATIV, ~ă adj.

• În caz afirmativ → dacă se va întâmpla aşa; în cazul când împrejurările sunt favorabile.

A (se) AFLA vb.

• A afla de bine/cu cale/de cuviinţă să... → a găsi nimerit să...

• Cum/care nu se mai află → care iese cu totul din comun, nemaipomenit, extraordinar.

• A se afla în treabă → a interveni într-o discuţie numai de formă, fără a aduce vreo contribuţie.

• Cum te afli → cum te simţi; cum îţi merge cu sănătatea; ce faci.

• Să nu se afle (ca) să... → (să) nu cumva să...

• Nu se/unde se află → nu-i adevărat; nu este aşa; nici vorbă.

• A afla chip (şi cale) → a găsi mijlocul (eficace).

• A-şi afla omul → a da peste cineva care nu poate fi înfrânt sau înşelat.

• A nu-şi afla locul/loc → a nu putea sta liniştit (de emoţie, de nerăbdare etc.).

• A se afla de faţă → a fi prezent.

A SE AFUMA vb.

• A se afuma → a se îmbăta uşor; a fi puţin ameţit de băutură.

AFUND s.

• A se da afund → a i se pierde cuiva urma.

• Din afund → din interior; din adânc.

AGHEASMĂ s.

• Vrei nu vrei/de voie, de nevoie bea, Grigore, agheasmă → se spune celui/despre cel care e constrâns să facă ceva.

AGHIOS s.

• I-a cântat popa aghiosul → a murit; l-au înmormântat.

• A trage (la) aghioase → a) a cânta monoton şi tărăgănat, pe nas, după psaltire; b) a dormi adânc; a sforăi.

AGHIUŢĂ s.

• L-a furat aghiuţă → a adormit.

• L-a luat aghiuţă → a) a păţit-o; b) a murit.

AGURIDĂ s.

• S-a făcut agurida miere → a) se zice când cineva s-a îmbunat; b) s-au schimbat lucrurile din rău în bine.

AIA pr.

• Altă aia → ciudăţenie; pocitanie, monstru.

• Câte alea toate → fel de fel de lucruri.

• Toate alea → tot ce trebuie.

AICI adv.

• Aici e aici → a) în acest loc/moment e greutatea; b) acum e momentul hotărâtor.

• Aici de faţă → prezent.

• (De) pe aici → cam din acest loc.

• De aici încolo/de aici înainte → începând din acest moment.

• Cât pe-aici → aproape să...; gata-gata să...; mai-mai.

• Aici... aici → când şi când.

• Aci... → aci..., când..., când...

• Aci-i aci → acum e momentul hotărâtor.

• Pe-aci/pe-aici ţi-e drumul! → pleacă!; şterge-o!; cară-te!

• Până aici! → ajunge! destul!

• A pleca/a se duce pe-aci/pe aici încolo → a se face nevăzut; a dispărea.

AIUREA adv.

• Cu gândul aiurea → distrat.

• Într-aiurea → fără ţintă; la întâmplare.

• De (pe) aiurea → din altă parte; din alt loc.

• A călca într-aiurea → a se abate de pe calea dreaptă.

• A vorbi într-aiurea → a vorbi fără rost; a bâigui.

AJUN s.

• Moş Ajun → ziua anterioară Crăciunului.

• În ajun → ziua anterioară.

A AJUNGE vb.

• A ajunge departe → a reuşi în viaţă; a dobândi succese.

• A ajunge la mal/liman → a reuşi; a răzbi prin dificultăţi.

• A(-i) ajunge cuţitul la os → a fi într-o situaţie limită, disperată.

• A ajunge la putere → a prelua puterea.

• A ajunge pe drumuri → a rămâne fără sprijin; a sărăci; a scăpăta.

• A ajunge pe mâinile cuiva → a fi la discreţia cuiva; a fi în puterea cuiva.

• A ajunge zilele/anii de pe urmă → a îmbătrâni.

• A nu-i ajunge cu prăjina la nas → a fi înfumurat, încrezut.

• A ajunge la cuţite → a atinge gradul maxim de încordare.

• A-l ajunge pe cineva mintea/capul → a pricepe; a şti ce e de făcut.

• A-l ajunge pe cineva băutura/vinul → a se îmbăta.

• A ajunge bine/departe/repede → a ajunge într-o situaţie bună materială, socială; a izbuti; a reuşi; a dobândi succese.

• A ajunge rău → a decădea; a ajunge într-o situaţie proastă.

AJUNS, ~ă adj.

• Ajuns de/la cap/minte → deştept, isteţ, inteligent.

• Ce te-a ajuns? → ce ţi s-a întâmplat? ce ai păţit?

• De ajuns → suficient; destul; în cantitate suficientă.

• Ajuns la minte → matur; copt.

• Bun ajuns/bun ajunsul! → bun sosit!

• De ajuns şi de rămas → din plin; din belşug.

A AJUTA vb.

• (Mai) de Doamne-ajută → (mai) de seamă, mai de oarecare valoare; satisfăcător.

• A nu-l ajuta/a nu-l ajunge pe cineva puterea/capul/mintea etc. → a nu avea capacitatea fizică/intelectuală de a face un anumit lucru; a nu şti ce e de făcut.

• A ajuta puterea/capul/mintea etc. pe cineva → a avea capacitatea, forţa de a face ceva.

• Doamne-ajută → a) formulă de invocare a divinităţii; b) spor, mers bun al lucrurilor; c) lovitură, bătaie.

AJUTOR s.

• A fi de ajutor/a veni în ajutor → a fi de folos cuiva; a-l sprijini.

• A da/a pune o mână de ajutor → a da/

a pune sprijin.

ALAI s.

• Cu/în alai → a) cu solemnitate; cu pompă mare; cu fast deosebit; b) cu tămbălău.

• A-i face cuiva alai → a primi/a însoţi pe cineva în mod zgomotos, cu gălăgie.

ALALTĂIERI adv.

• Mai alaltăieri → acum câteva zile; zilele trecute.

• Mai ieri-alaltăieri → de curând; zilele trecute.

ALĂTURI adv.

• A fi alături de cineva → a fi solidar cu cineva.

• De alături → vecin; învecinat.

• Alături de... → a) lângă; aproape de...; odată cu...; pe lângă.

• A nimeri/a merge/a călca alături cu drumul → a greşi (în comportare, în păreri).

ALB[1], ~ă adj.

• A aduna/strânge bani albi pentru zile negre → a face economii în timp de belşug, pentru a avea la nevoie; a fi prevăzător; a fi chibzuit şi econom.

• Alb la faţă → palid.

• A avea/a duce zile albe → a trăi o viaţă îmbelşugată, liniştită, fericită.

• Ba e albă, ba e neagră → se spune celui care se încurcă în explicaţii şi se contrazice; nu este clar ce spune, fiindcă se contrazice.

• Cusut cu aţă albă → neadevărat; evident fals.

• De când (cu) lupii albi → de foarte multă vreme.

• A face noapte albă/nopţi albe → a nu dormi noaptea.

• A-i ieşi cuiva peri albi → a îmbătrâni din cauza prea multor supărări, necazuri, greutăţi.

• A împleti cosiţă/coadă albă → a rămâne fată bătrână, nemăritată.

• Nici albă, nici neagră → a) nici aşa, nici aşa; nici laie, nici bălaie; b) fără multă vorbă; nici una, nici două.

• Nopţi albe → a) nopţi nedormite; b) noapte de vară din regiunile polare.

• Pahar de cale albă → paharul pe care părinţii miresei îl dau de băut tinerilor căsătoriţi în momentul plecării din casa părintească.

• Până în pânzele albe → a) până la capăt; până la moarte; b) în mod necruţător.

• A ridica/a scoate steag alb → a cere pace; a se preda.

• A scoate cuiva peri albi → a) a necăji pe cineva; a-l sâcâi mereu; a-i face necazuri; b) a îmbătrâni pe cineva.

• A semna în alb → a iscăli un act cu anticipaţie, acordând încredere celui care urmează să-l completeze ulterior; a acorda cuiva încredere deplină.

• Carne albă → carne de viţel, ied, miel, pasăre sau de peşte.

• Armă albă → armă cu lamă de oţel (baionetă, cuţit etc.).

• Rasă albă → popoare cu pielea deschisă la culoare.

• Lumea albă → lumea reală.

• Negru pe alb → în scris (ca dovadă că cele spuse sunt adevărate).

• În alb → fără nimic; fără acoperire.

ALB² s.

• Albul zilei → zori.

• Tot alba în doi bani → mereu acelaşi lucru.

• E mâncat ca alba de ham → e foarte apăsat de nevoi.

• A vedea alba în capistere → a) a căpăta ceva ca hrană; b) a se însura.

• Adună alb în capistere → face economii, strânge bani.

ALBASTRU, ~ă adj.

• Cu sânge albastru → de neam nobil; de familie bună; nobil.

• E (cam) albastru → situaţia e îngrijorătoare, gravă; e (cam) neplăcut; e (cam) rău.

• Inimă-albastră → a) inimă tristă, mâhnită; tristeţe, melancolie; b) necaz; mânie.

ALBIE s.

• A face pe cineva albie/troacă de porci → a certa pe cineva cu vorbe grele; a batjocori pe cineva; a-l ocărî; a-l face de două parale.

ALDĂMAŞ s.

• A fi bun de aldămaş → se spune celui dator cu o cinste cu prilejul încheierii unui târg sau obţinerii unui succes.

ALEAN s.

• M-a ajuns aleanul → mi-e dor; m-a prins dorul.

A (SE) ALEGE vb.

• A se alege... → (despre oameni) a ajunge...; a se face...; a deveni...

• A se alege cu ceva → a rămâne cu ceva.

• Urma alege → sfârşitul decide; sfârşitul este hotărâtor.

• A ales până a cules → a gândit mult până a decis şi s-a păcălit.

• A se alege praf şi pulbere/a se alege praful → a se distruge complet; a nu mai rămâne nimic.

ALEGERE s.

• Fără alegere → la întâmplare; pe nimerite.

• La alegere → după plac.

A ALERGA vb.

• A (-şi) alerga ochii → a-şi arunca privirile.

ALERGĂTURĂ s.

• O alergătură de cal → a) foarte aproape; b) distanţă aproximativă pe care o poate parcurge un cal fugind.

• Cal de alergătură → cal sau om folosit la toate muncile grele.

ALES, aleasă adj.

• Într-ales → la alegere.

• Pe ales/pe alese → deosebit, aparte, special; după plac.

• Mai ales → îndeosebi; în special.

• Ales pe sprânceană → fără pereche.

ALFA s.

• De la alfa la omega → de la început până la sfârşit.

• (A fi) alfa şi omega → (a fi) elementul sau factorul esenţial, de care depinde totul; a fi începutul şi sfârşitul.

ALIŞVERIŞ s.

• A-i face cuiva alişveriş → a cumpăra, a târgui (de la un negustor).

ALT, ALTA pr.

• Alta (acum)! → exprimă dezaprobarea faţă de o propunere sau o veste neaşteptată.

• Câte alte → multe.

• Nu de alta → nu din alt motiv.

• A vedea cu ochii altuia → a judeca prin prisma altcuiva, a nu avea păreri proprii; a fi lipsit de personalitate.

• Cu alte cuvinte → spus în mod diferit; folosind alte mijloace (mai explicite).

• Altă Mărie cu altă pălărie → altceva; ceva deosebit de ce era până acum.

• Ba din una, ba din alta/din una-n alta → din vorbă-n vorbă.

• Până una alta → deocamdată.

• Unul ca altul → la fel; deopotrivă; egal.

ALTĂDATĂ adv.

• De altădată → din alte vremuri.

ALTCEVA pr.

• Nu altceva → într-adevăr; nu alta.

ALUZIE s.

• A face aluzie la ceva/la cineva → a da să se înţeleagă un anumit lucru despre ceva/despre cineva; a viza ceva/pe cineva; a vorbi pe departe despre ceva/cineva.

AMAN s.

• A fi/a ajunge la aman → a fi/a ajunge la mare strâmtoare, la greu.

• A lăsa pe cineva la aman → a părăsi pe cineva tocmai când e la necaz.

AMANET s.

• A pune amanet → a amaneta.

AMAR[1], ~ă adj.

• Cu amar → cu jale, cu mare durere.

• A-i face cuiva zile amare → a-i face cuiva supărări, neajunsuri, necazuri; a-i amărî viaţa.

• A-i fi cuiva viaţa amară → a duce o viaţă grea, plină de suferinţă.

• Pâine amară → mijloace de existenţă câştigate cu trudă, prin muncă grea.

AMAR² s.

• A înghiţi amarul → a suferi în tăcere.

• A mânca amarul împreună cu cineva → a duce trai greu împreună cu cineva.

• A-şi vărsa amarul → a-şi povesti necazurile; a se jelui.

AMĂNUNT s.

• Cu de-amănuntul/în amănunt → până în cele mai mici amănunte.

• În toate amănuntele → până în cele mai mici detalii; amănunţit, minuţios.

• Cu amănuntul → cu bucata; în cantităţi mici; în detaliu.

• A intra în amănunte → a reda pe larg (cu multe detalii); a detalia.

AMBIŢIE s.

• A pune pe cineva/a se pune la ambiţie → a (se) ambiţiona.

AMESTEC s.

• A (nu) avea (vreun) amestec → a (nu) avea (vreo) legătură cu cineva sau cu ceva.

A SE AMESTECA vb.

• A se amesteca unde nu-i fierbe oala → a se băga acolo unde nu este chemat; a interveni inoportun.

AMIAZĂ s.

• Deasupra amiazului → la zenit.

• Sub amiază/amiazăzi → aproape de miezul zilei.

• La/de amiază → la prânz; la ora 12.

• După-amiază → după ora 12.

• Înainte de amiază → înainte de ora 12.

• De amiază → de prânz; de la ora prânzului.

• Ziua (în) amiaza mare → în plină zi; în toiul zilei.

AMIN s.

• Cât aminul → deloc; câtuşi de puţin.

• Nici la amin → niciodată; nicidecum.

AMINTE adv.

• A lua aminte de/la ceva → a) a ţine seama de ceva; a lua în considerare; a avea în vedere ceva; b) a cerceta ceva cu atenţie.

• Nu mi-e aminte de... → nu am chef de (ceva).

• A (-şi) aduce aminte → a(-i) reveni în minte; a-şi aminti.

• Aducere-aminte → amintire.

• Luare-aminte → atenţie; grijă.

AMINTIRE s.

• În amintirea cuiva/a ceva → ca semn că cineva/ceva nu a fost dat uitării.

AMNAR s.

• Cât ai da/scăpăra din amnar → a) într-o clipă; b) o clipă; un moment; foarte puţin.

AMURG s.

• A da în amurg → a se însera; a amurgi.

• În amurg → pe înserate.

AMURGIT, ~ă adj.

• În/pe la amurgit → la vremea amurgului.

AN s.

• An de vreme → ani mulţi; vreme îndelungată.

• An-iarnă/an-vară/an-primăvară → astă-iarnă/astă-vară/astă-primăvară etc.

• Cu anii → ani întregi; ani de-a rândul; vreme îndelungată.

• Cu anul → pe timp de un an.

• De ani şi ani → de mulţi ani; de multă vreme.

• De mai an → de acum câţiva ani.

• La mulţi ani → urare adresată cu prilejul începutului unui an nou sau la o aniversare.

• Nu aduce anul ce aduce ceasul → un moment scurt poate fi decisiv sau important.

• Anul şi cârlanul → un copil în fiecare an.

ANAFURĂ s.

• A-şi da/a-şi cheltui paraua/leţcaia de anafură → a-şi cheltui şi ultimul ban.

ANALIZĂ s.

• În ultimă analiză → în concluzie; în cele din urmă.

ANANGHIE s.

• A fi/a se afla la (mare) ananghie → a fi/

a se afla la mare strâmtoare, într-o situaţie dificilă.

ANASÂNA s.

• A lua/a duce/a trimite etc. cu anasâna → a lua/a duce etc. cu forţa, cu sila; fără voie.

ANCORĂ s.

• A arunca ancora → a opri un vas într-un port; a ancora.

• A ridica ancora → a) a pleca într-o călătorie cu o navă; b) a porni la drum.

ANEVOIE adv.

• Cu anevoie → a) cu greutate; b) greu de făcut.

• De anevoie → necesar; indispensabil.

ANSAMBLU s.

• De ansamblu → care se referă la elementele generale ale unei realităţi; general; unitar.

• În ansamblu → în linii mari.

ANTICAMERĂ s.

• A face anticameră → a aştepta mult până a fi primit în audienţă sau la o consultaţie.

ANTICARIAT s.

• De anticariat → vechi; străvechi; învechit.

ANVERGURĂ s.

• De (mare) anvergură → făcut, întreprins pe plan mare; vast.

APARENŢĂ s.

• În aparenţă → judecând după exterior, la prima vedere.

• A salva aparenţele → a da unui lucru, unei situaţii etc. o înfăţişare care să ascundă o realitate neplăcută.

• După toate aparenţele → potrivit cu ceea ce se poate constata.

APARIŢIE s.

• A-şi face apariţia → a apărea; a se ivi.

APARTE adv.

• A face (o) figură aparte → a fi deosebit; a se distinge.

APĂ s.

• A avea apă la cap → a fi prost, idiot.

• A bate apa în piuă/a bate apa să se aleagă untul → a vorbi mult şi fără rost; a trăncăni; a îndruga vrute şi nevrute.

• Apă de ploaie → vorbe goale, fără conţinut; palavre.

• A îmbăta cu apă rece pe cineva → a încânta pe cineva cu vorbe goale, a face făgăduinţe deşarte.

• A face apă din... → a şterge deosebirile dintre...; a face egal.

• A fi (toţi) o apă (şi un pământ) → a fi la fel.

• A se face o apă şi un pământ → a fi nimicit; a pieri în totalitate.

• Ca pe apă/ca apa → curgător, fluent.

• A băga pe cineva la apă → a-i pricinui cuiva un mare necaz; a băga pe cineva în bucluc.

• A căra apă la puţ → a face un lucru inutil, de prisos.

• A se duce pe apa sâmbetei → a dispărea; a pieri; a se pierde.

• A fierbe pe cineva fără apă → a-i face cuiva multe necazuri; a-l face să se frământe; a chinui pe cineva.

• A fi numai apă/o apă → a fi foarte transpirat.

• A intra la apă → a ajunge într-o situaţie grea; a cădea într-un necaz.

• A lăsa pe cineva (să se scalde) în apele lui → a lăsa pe cineva în starea în care se află; a nu-i acorda atenţie.

• A-i lăsa cuiva gura apă (după ceva) → a avea mare poftă de ceva; a dori ceva foarte mult.

• A-i lua/a-i tăia cuiva apa de la moară → a împiedica pe cineva în acţiunile sale; a-i cauza greutăţi, pricinuindu-i condiţii nefavorabile.

• A nu avea (nici) după ce bea apă → a fi sărac lipit pământului; a fi foarte sărac.

• A nu fi în apele lui/a nu fi în toate apele → a fi abătut, indispus.

• A pescui în apă tulbure → a se folosi de situaţii neclare, confuze pentru a obţine anumite avantaje.

• A pluti în apele cuiva → a urma pe cineva întru totul; a avea aceeaşi opinie cu cineva; a-i face totul pe plac.

• A scoate apa (şi) din piatră (seacă) → a) a reuşi într-o acţiune foarte grea; a dobândi ceva în urma unor mari eforturi; b) a fi ingenios, descurcăreţ.

• Sângele apă nu se face → legăturile de rudenie nu se uită, sunt uneori hotărâtoare.

• A şti/a vedea în ce apă/ape se scaldă/se adapă cineva → a cunoaşte gândurile, intenţiile, dispoziţia cuiva.

• A trece pe cineva prin toate apele → a ponegri, a calomnia pe cineva.

• A-i veni cuiva apa la moară → a se schimba împrejurările în favoarea cuiva; a începe să-i meargă bine.

A APĂRA vb.

• Doamne apără! → cu niciun preţ!; în niciun caz!

APĂRARE s.

• A lua apărarea cuiva → a interveni cu vorba sau cu fapta în sprijinul cuiva.

• Legitimă apărare → situaţie în care se comite în mod legal un act violent împotriva unei agresiuni.

APEL s.

• A face apel la cineva/la ceva → a se adresa cuiva cu o rugăminte; a solicita ajutorul cuiva; a recurge la cineva sau la ceva.

• Fără (drept de) apel → definitiv; fără a putea fi contestat.

A (SE) APLECA vb.

• A i se apleca cuiva → a) a-i veni cuiva rău; a i se face greaţă (din cauza unei

mâncări); b) a fi dezgustat, plictisit de ceva.

A APLICA vb.

• A aplica cuiva o corecţie → a pedepsi pe cineva cu bătaia.

APLICARE s.

• A pune în aplicare → a pune în practică; a folosi; a întrebuinţa.

APOCALIPS s.

• De apocalips → fantastic; înspăimântător.

APOI adv.

• De joi până mai (de-) apoi → a) puţin (timp); b) la nesfârşit; fără termen fix.

• Apoi de! → n-am ce face; fie cum o fi!

APOLOGIE s.

• A face apologia cuiva/a ceva → a lăuda foarte mult pe cineva/ceva.

APORT s.

• A face aport → a) a aporta; b) a se linguşi pe lângă cineva pentru a obţine ceva; a slugărnici.

APOSTOLICEŞTE adv.

• A merge apostoliceşte → a merge pe jos.

A APRINDE vb.

• A-şi aprinde paie în cap → a-şi crea singur un necaz; a o încurca cu cineva.

• A i se aprinde călcâiele (după cineva) → a se îndrăgosti tare (de cineva).

APRINS s.

• La/pe la/în/după aprinsul lumânărilor → la căderea nopţii; când se întunecă.

APROAPE adv.

• Aproape de mintea omului → uşor de înţeles.

• A cunoaşte pe cineva de aproape → a cunoaşte pe cineva foarte bine.

• De aproape → a) din apropiere; b) apropiat; intim; c) amănunţit; cu atenţie.

A (SE) APROPIA vb.

• A i se apropia vremea/sfârşitul → a fi aproape de moarte.

• A nu te putea apropia de ceva → a nu putea obţine ceva (din cauza preţului).

• A nu te putea apropia de cineva → a nu reuşi să comunice sau să se înţeleagă cu cineva (din cauza situaţiei sale sau a caracterului său).

• A se apropia funia de/la par → a fi aproape de deznodământ, de sfârşit.

APROXIMAŢIE s.

• Cu aproximaţie → aproximativ, fără o riguroasă exactitate.

A APUCA vb.

• A apuca înainte → a) a merge mai iute decât altcineva; a i-o lua cuiva înainte; a întrece pe cineva; b) a anticipa.

• A apuca loc → a reuşi să ocupe un loc.

• A apuca prilejul → a profita de ocazia ivită.

• (Care) pe unde apucă → (care) pe unde nimereşte.

• Ce te-a apucat? → ce ţi-a venit? ce ai?

• Când te apucă, mult te ţine? → n-ai de gând să isprăveşti odată?

• A apuca taurul de coarne → a avea curajul de a întreprinde ceva dificil.

• A apuca pe Dumnezeu de (un) picior → a fi în culmea fericirii.

• A apuca pe-a mâinile pe cineva → a se bate după cineva.

• A apuca lumea-n cap → a pleca departe, părăsind tot.

• A apuca câmpii → a ajunge la disperare, plecând fără a şti încotro.

• A apuca cu gura înainte → a se grăbi să spună ceva (întrerupând pe cineva).

APUCAT s.

• Pe apucate/pe apucatele → în mod superficial; în fugă; când şi când, câte puţin.

A APUNE vb.

• A-i apune (cuiva) steaua → a decădea.

A ARA vb.

• Boii ară şi caii mănâncă → unii muncesc, iar alţii profită de pe urma muncii lor.

ARAMĂ s.

• A-şi da arama pe faţă/a-şi arăta arama → a-şi arăta adevăratul caracter; a se demasca.

A ARĂTA vb.

• A arăta bine/rău → a avea o înfăţişare sănătoasă/bolnăvicioasă.

• A arăta pe cineva cu degetul → a expune pe cineva dispreţului sau batjocurii publice, scoţându-i în evidenţă defectele.

• Îţi arăt eu ţie! → te învăţ eu minte!

• Pe/după cât se arată → după cum se vede; după cum pare.

• A arăta coada (cuiva) → a fugi.

• A(-şi) arăta fasolele → a râde cu gura până la urechi.

• A arăta cuiva uşa → a da pe cineva afară; a goni.

ARĂTURĂ s.

• A(-i) da (cuiva) foc la arătură → a nu-i putea produce niciun rău cuiva.

ARC s.

• Parc-ar fi pe arcuri → se zice despre o persoană suplă, sprintenă sau activă.

ARCAN s.

• A prinde pe cineva cu arcanul → a) a lua cu forţa la armată; b) a aduce, a lua pe cineva cu forţa.

ARCUŞ s.

• A trage din arcuş/cu arcuşul → a cânta din vioară.

A ARDE vb.

• A nu-i arde cuiva de ceva → a nu fi preocupat de ceva; a nu avea chef de ceva; a nu dori ceva.

• A arde gazul degeaba → a trândăvi.

• A arde cu fier roşu → a stigmatiza.

• A o arde la fugă → a fugi.

• A-i arde (cuiva) de ceva → a simţi o dorinţă arzătoare pentru ceva; a avea chef de...

• A arde la inimă → a provoca cuiva o emoţie puternică.

ARDEI s.

• A-i da cuiva cu ardei pe la nas → a aţâţa, a irita pe cineva.

• Iute ca ardeiul → a) sprinten, vioi; neastâmpărat; b) iute din fire, supărăcios; arţăgos.

ARICI s.

• Barbă de arici → barbă ţepoasă.

• I-a spus ariciul la ureche → a presimţit, a bănuit.

• Zbârlit ca un arici → se spune despre un om ursuz sau mânios, supărat.

ARIPĂ s.

• A căpăta/a prinde aripi → a) a se ridica prin propriile-i puteri; a căpăta independenţă (în viaţă, în muncă); b) a prinde curaj, a căpăta elan.

• A-i tăia/a-i frânge cuiva aripile → a-i curma cuiva avântul, entuziasmul; a

descuraja.

• A da (cuiva) aripi → a face să capete curaj; a însufleţi.

ARMĂ s.

• A bate pe cineva cu propriile arme → a învinge pe cineva cu propriile lui argumente.

• A depune armele → a) a se declara învins; b) a ceda în faţa argumentelor cuiva; a se lăsa convins.

• A fi sub arme → a face serviciul militar.

• A ridica/a lua armele → a începe o luptă, un război.

ARMĂSAR s.

• A face din ţânţar armăsar → a atribui unui lucru importanţă sau proporţii mult mai mari decât are; a exagera.

ARMONICĂ s.

• A (se) face armonică → a (se) turti.

ARS ~ă adj.

• A sări (ca) ars/fript → a tresări brusc; a reacţiona prompt (de spaimă, de revoltă etc.).

• A-i trece/a-i da cuiva un fier ars prin inimă → a simţi dintr-odată o mare tulburare sufletească.

ARTĂ s.

• De amorul/de dragul artei → în mod dezinteresat.

ARŢAG s.

• A avea/a fi pus pe arţag → a fi pus pe ceartă.

• A-şi găsi arţagul cu cineva → a da de bucluc; a-şi găsi beleaua cu cineva.

A (SE) ARUNCA vb.

• A-şi arunca ochii/a arunca o privire/

o ochire → a) a privi repede, în treacăt; b) a cerceta, a examina sumar, dintr-o privire.

• A arunca pe cineva la închisoare → a întemniţa.

• A arunca pe cineva pe drumuri/pradă în braţele mizeriei → a lipsi pe cineva de cele necesare traiului.

• A arunca o vorbă/un cuvânt → a spune ceva în treacăt, ca din întâmplare.

• A arunca vina asupra cuiva → a da vina pe cineva; a învinui.

• A (i) se arunca în braţe/în braţele cuiva → a se îndrăgosti de cineva.

• A (i) se arunca la picioarele cuiva → a se umili în faţa cuiva.

• A se arunca în partea cuiva/în sămânţa cuiva → a semăna la chip sau la fire

cu cineva.

• A arunca (ceva) în aer → a distruge ceva cu ajutorul unui explozibil.

ARUNCĂTURĂ s.

• Aruncătură de ochi → fel de a se uita; căutătură.

• Dintr-o aruncătură de ochi → dintr-o privire; dintr-o ochire (rapidă).

• La o aruncătură de băţ → foarte aproape.

AS s.

• A avea/a ţine asul în mânecă → a deţine (în secret) o probă decisivă.

• A scoate asul din mânecă → a veni cu elementul decisiv (în profitul propriu).

ASALT s.

• A lua cu asalt → a ataca violent (şi a cuceri) ceva.

ASCULTARE s.

• A fi/a se afla/a rămâne/a sta sub ascultarea cuiva → a fi în slujba, sub autoritatea cuiva; a asculta de cineva.

A ASCUNDE vb.

• A şti ce ascunde pisica → a fi neştiutor; a nu şti nimic.

ASCUNS s.

• În/într-ascuns/pe (sub) ascuns → în taină; pe furiş.

• În ascunsul inimii/sufletului → în partea cea mai ascunsă a conştiinţei cuiva.

• De-a ascunsul/de-a v-aţi ascunselea → joc de copii în care toţi se ascund în afară de unul, care îi caută pe ceilalţi.

ASCUNZIŞ s.

• Cu ascunzişuri → nesincer; pe ascuns.

ASCUŢIME s.

• Cu ascuţime → a) cu hotărâre; cu tărie; b) cu dibăcie; cu pricepere.

ASCUŢIŞ s.

• A trece pe cineva prin ascuţişul fierului/sabiei → a tăia, a ucide pe cineva.

ASCUŢIT, ~ă adj.

• Ascuţit la minte → deştept, cu mintea ageră.

• A avea limbă ascuţită → a fi rău de gură; a critica cu răutate.

A ASEMĂNA vb.

• A asemăna cu pământul → a face asemenea/una cu pământul.

ASEMĂNARE

• Fără asemănare → fără egal; extraordinar.

• După chipul şi asemănarea cuiva/după chip şi asemănare → întocmai; leit; la fel.

• A face o asemănare între... → a stabili o paralelă între...; a compara.

ASENTIMENT s.

• A fi în asentimentul cuiva → a gândi, a proceda după dorinţa cuiva; a avea aprobarea cuiva într-o acţiune.

ASPECT s.

• Sub aspectul... → din punctul de vedere; sub raportul...

ASTA pr.

• Asta e? sau asta-i? → a) aceasta e cauza? b) ce are a face? c) aşa stau lucrurile?

• Asta-i asta? → aceasta e problema esenţială?

• Asta-i ştiut/ştiută → este lucru bine cunoscut.

• Cu asta → în acest mod; astfel.

• Cu toate astea → totuşi.

• Cu asta → de aceea.

• Cu asta → în acest mod; astfel.

• Asta pică de coaptă → aceasta le întrece pe toate.

• (De) astă dată → acum, în aceste împrejurări.

ASTĂZI adv.

• Ba astăzi/azi, ba mâine → exprimă ideea de asemănare continuă.

• De ieri până astăzi → într-un timp neaşteptat de scurt.

ASTÂMPĂR s.

• Fără astâmpăr → a) neastâmpărat; b) în continuă mişcare; întruna.

• A nu-i da cuiva astâmpăr → a nu lăsa pe cineva în pace.

A ASTUPA vb.

• A-i astupa cuiva gura → a) a face pe cineva să tacă; b) a face pe cineva să nu mai clevetească.

• A-i astupa cuiva ochii → a nu lăsa pe cineva să vadă adevărul sau realitatea.

• A astupa găuri → a plăti datorii; a reuşi să realizeze unele lucruri strict necesare.

• A-şi astupa urechile → a nu voi să audă sau să cunoască ceva.

A ASUDA vb.

• A asuda sub limbă → se zice despre cei care se plâng că ar fi muncit din greu, când de fapt nu au făcut nimic.

ASUPRA prep.

• A avea ceva asupra sa → a purta ceva cu sine.

• Cu asupra de măsură → mai mult decât se cuvenea; peste măsură; cu prisosinţă.

• A prinde pe cineva asupra faptului → a surprinde pe cineva în momentul când savârşeşte o faptă (de obicei rea).

AŞA adv.

• Aşa?!/aşa stă treaba?! → vasăzică astfel stau lucrurile?!

• Aşa..., aşa... → după cum...; astfel...

• Aşa că... → deci...

• Aşa ceva → un lucru ca acesta; o faptă ca aceasta.

• Aşa da!/vezi aşa! → în felul acesta sunt de acord cu ceea ce spui, mă învoiesc.

• Aşa fiind → în împrejurările acestea.

• Aşa o fi → poate; posibil.

• Aşa şi aşa → a) potrivit, binişor; şi bine, şi rău.

• Azi aşa, mâine aşa/tot aşa şi iar aşa → mereu acelaşi lucru, în felul acesta.

• Cam aşa → după cum zici; ai (fie şi în parte) dreptate.

• Mai aşa → desigur, fireşte.

• Nici aşa, nici aşa → nici într-un fel, nici în altul.

• Nici aşa nu... → nici în cazul acesta nu...; tot nu...

• Ori aşa, ori aşa → fie în felul acesta, fie în celălalt.

• Şi aşa → în orice caz; oricum; tot; totuşi.

• Şi aşa, şi aşa → şi într-un fel, şi într-altul.

A (SE) AŞEZA vb.

• A se aşeza la lucru → a se apuca de lucru; a se pune pe treabă.

• A aşeza geană pe geană → a închide ochii; a adormi; a aţipi.

• A se aşeza la masă → a lua loc la masă pentru a mânca.

AŞEZAT, ~ă adj.

• A vorbi aşezat → a spune fără patimă.

A AŞTEPTA vb.

• La sfântul/la moş-aşteaptă → niciodată.

AŞTEPTARE s.

• A fi în aşteptare → a aştepta cu nerăbdare.

• În aşteptarea... → până să se întâmple...

• A înşela aşteptările cuiva → a dezamăgi pe cineva.

• Peste aşteptări → mai mult decât ar fi putut să prevadă sau să spere cineva.

A (SE) AŞTERNE vb.

• A aşterne pe cineva la scară → a întinde pe cineva pe jos pentru a-l bate.

• Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi → cum vei munci, cum vei proceda, aşa vor fi şi rezultatele.

• A se aşterne drumului/pământului → a alerga foarte repede.

AŞTERNUT s.

• A cădea/a pica la aşternut → (la ghicitul în cărţi) a prevesti venirea cuiva în casă.

A ATACA vb.

• A ataca în justiţie → a cere justiţiei să reexamineze o hotărâre sau un act anterior.

• A ataca cu recurs → a introduce recurs la instanţa competentă.

ATARE adj.

• Ca atare → a) prin urmare; în consecinţă; deci; b) aşa cum se prezintă; c) în acest mod; astfel.

ATÂT pr.

• Atâta lucru → lucru de nimic, neînsemnat.

• Atâta mi-a fost/ţi-a fost etc. → până aici mi-a/ţi-a etc. fost; cu asta s-a sfârşit.

• Atâta mi-a/ţi-a etc. trebuit → asta am/ai aşteptat (pentru a face ceva, mai ales împotriva cuiva).

• Atâta tot şi lada-n pod → asta e, şi cu asta am terminat.

• Atât... cât... → în acelaşi grad/număr/preţ etc. ca şi...

• Ce mai atâta? → ce să mai lungim vorbă? ce mai tura-vura?

• Cu atât mai bine/mai rău → cu atât mai convenabil/mai dezavantajos.

• Cu cât..., cu atât... → pe măsură ce...; tot mai mult...

• Tot atât → acelaşi lucru; tot una; egal; indiferent..

ATENŢIE s.

• A-i atrage cuiva atenţia → a face pe cineva atent.

• A-i da cuiva atenţie → a fi amabil, atent, curtenitor faţă de cineva.

• A da/a acorda atenţie (unei probleme) → a considera ca important; a pune în centrul preocupărilor.

• A fi/a sta/a pune etc. în centrul atenţiei cuiva → a fi/a sta/a pune etc. în centrul preocupărilor cuiva.

• A-şi îndrepta atenţia → a-şi concentra luarea-aminte asupra unui lucru.

ATIC ~ă adj.

• Frumuseţe atică → frumuseţe perfectă.

• Sare atică → ironie fină.

A ATINGE vb.

• A atinge pe cineva la pungă → a pricinui cuiva o pagubă bănească.

ATINGERE s.

• A veni/a intra/a fi în atingere cu... → a veni în contact cu...; a avea relaţii cu...

ATITUDINE s.

• A lua atitudine → a-şi afirma cu fermitate punctul de vedere.

ATMOSFERĂ s.

• A face atmosferă → a crea, în mod intenţionat, o anumită stare de spirit faţă de cineva sau cu ceva.

ATRACŢIE s.

• Punct/centru de atracţie → punct/centru care stârneşte interesul, care atrage, către care se tinde.

A ATRAGE vb.

• A atrage atenţia cuiva → a) a face ca atenţia cuiva să se îndrepte într-o anumită direcţie; b) a preveni; a avertiza.

ATUNCI adv.

• Atunci şi nici atunci → niciodată.

• Pe atunci → cam în timpul acela; cam pe vremea aceea.

• De atunci → începând din acel moment sau din acea epocă.

• De pe atunci → din vremea aceea.

AŢĂ s.

• A întinde aţa → a întrece măsura; a forţa lucrurile.

• Mai mult aţă decât faţă → (despre o haină) uzat; ros; jerpelit.

• Mai scumpă aţa decât faţa/nu face faţa cât aţa → a) costă mai mult executarea sau reparaţia unui lucru decât valoarea lui; b) trudă multă şi folos puţin.

• Niciun capăt/fir de aţă → nimic; nici cel mai mic lucru.

• Până-ntr-un cap/capăt de aţă → până la cel din urmă lucru; absolut tot.

• A rămâne cu aţa mămăligii → a rămâne sărac; a nu mai avea nimic.

• A-l trage pe cineva aţa la ceva → a fi mânat de un imbold irezistibil spre un lucru, spre o faptă primejdioasă.

• Viaţă cusută cu aţă → viaţă grea, plină de necazuri, de privaţiuni.

• Din fir până-n aţă → în întregime; în totalitate.

• A atârna de un fir de aţă → a fi într-o stare precară; a avea puţine posibilităţi pentru a rezista.

• A se ţine/a sta numai în aţă/într-un fir de aţă → a fi în mare primejdie.

• Cusut cu aţă albă → se spune despre ceva evident fals.

A AŢÂŢA vb.

• A aţâţa focul → a provoca un sentiment sau o acţiune care poate avea urmări grave.

A AŢINE vb.

• Aţine-te! → fii gata!; ţine-te bine!

• A aţine calea/căile cuiva → a sta în calea cuiva pândindu-i trecerea.

AUGUR s.

• A fi de bun/rău augur → a fi semn bun/rău; a prevesti bine/rău.

AUR s.

• A cântări cu aur → a plăti mulţi bani pentru ceva.

• De aur → valoros.

• Sete de aur → lăcomie de bani; goană după avere.

• Tot aurul din lume să-mi fi dat/pentru tot aurul din lume → se spune pentru a exprima ideea că sub nicio formă n-am fi spus/n-am fi făcut ceea ce ni s-a cerut.

• A fi gură de aur/a avea gură de aur → a meni bine; se spune despre cineva căruia i se atribuie darul că lucrurile bune se vor îndeplini.

• A înota în aur → a fi foarte bogat.

• A plăti cu aur → a plăti cu mulţi bani.

• Inimă de aur → inimă bună; om cu suflet bun.

• Zile de aur → perioadă de înflorire şi de strălucire a vieţii.

AURIT ~ă adj.

• Fie-ţi/să-ţi fie gura aurită → să se realizeze ceea ce spui.

• A avea gura aurită → se zice despre cineva care prevede cuiva realizarea unor lucruri favorabile.

AUSPICIU s.

• Sub auspiciile cuiva → sub patronajul/sub protecţia cuiva.

• Sub cele mai bune auspicii → în cele mai favorabile împrejurări; în condiţii foarte bune.

AUZ s.

• A-i lua cuiva auzul → a asurzi pe cineva.

A AUZI vb.

• A auzi de cineva/de ceva → a cunoaşte/

a şti pe cineva/ceva din cele ce se spun.

• A-şi auzi vorbe/multe → a afla lucruri neplăcute pe care le spun alţii despre el.

• Eu spun, eu aud → degeaba vorbesc, nu mă ascultă nimeni.

• Să te audă Dumnezeu → să se împlinească cele pe care mi le doreşti.

• Să se audă musca (zburând) → să fie tăcere deplină.

• El spune, el aude → nu ascultă nimeni.

• Să auzim de bine → formulă de urare la despărţire.

• A nu mai auzi de cineva → a nu mai şti nimic despre cineva.

• N-aude, n-a vede (n-a greul pământului) → se face că nu ştie nimic; e nepăsător la ceea ce se petrece în jurul lui; nu bagă nimic de seamă.

• A nu mai voi să audă de cineva → a rupe orice relaţii cu cineva.

AUZIT s.

• Din auzite → din câte s-a aflat de la alţii.

• Pe auzite → după câte se spune; în mod necontrolat.

AVANS s.

• A face cuiva avansuri → a încerca să câştigi prietenia sau dragostea cuiva prin linguşiri, promisiuni sau concesii.

A AVANSA vb.

• A avansa în vârstă → a îmbătrâni.

AVÂNT s.

• A-şi lua avânt → a se avânta.

• A lua avânt → a creşte, a progresa repede.

• A da avânt → a impulsiona.

A AVEA vb.

• A (nu) se avea bine/rău cu cineva → a (nu) fi în relaţii de prietenie, de dragoste/a fi certat, a se duşmăni cu cineva.

• A avea ceva cu cineva → a-i purta cuiva pică; a-i căuta pricină.

• A avea pe cineva drag → a iubi pe cineva.

• Ce-am avut şi ce-am pierdut → n-am avut ce pierde; puţin îmi pasă.

• N-ai decât → fă cum vrei; treaba ta.

• N-are nimic → nu-i nimic; nu face nimic; n-are nicio importanţă.

• A avea cap → a) a putea; a i se permite; b) a fi deştept, inteligent.

• A avea la îndemână/la dispoziţie → a putea dispune.

• A (nu) avea (pe cineva) la inimă → a (nu) simpatiza (pe cineva).

• A avea impresia → a i se părea.

• A avea intenţia → a intenţiona.

• A avea orbul găinilor → a nu vedea; a fi orb.

• A avea (de-) a face → a fi în relaţie cu cineva sau cu ceva (care pune probleme).

• A nu (mai) avea margini → a întrece orice măsură.

AVOCAT s.

• A se face/a fi avocatul cuiva → a lua insistent apărarea cuiva.

AZI adv.

• Azi-mâine → în curând; în scurt timp; într-una din zilele acestea.

• Azi-noapte → în noaptea precedentă.

• Azi-dimineaţă → în dimineaţa acestei zile.

• De azi înainte → în continuare; în zilele care urmează.

• De ieri până azi → într-un timp neaşteptat de scurt.

• Ba azi, ba mâine → exprimă ideea de amânare continuă, de pe o zi pe alta.

• Cu azi, cu mâine → încet-încet; pe rând.

• De azi până/pe mâine → într-un timp scurt.

• În ziua de azi → în zilele noastre; în timpul de faţă; astăzi.

• A trăi/a o duce de azi pe mâine → a trăi în sărăcie, strâmtorat.

AZVÂRLITURĂ s.

• La o azvârlitură de băţ → la o distanţă mică (până unde poţi azvârli un băţ).

B

BA adv.

• Ba că chiar!/ba aia-i vorbă! → ba de loc! nicidecum!

• Ba (nu) zău! → ei, bine!

• Ca mai ba! → nici vorbă! nici pomeneală!

• A zice ba → a se opune; a se împotrivi; a refuza.

BABACĂ s.

• Trai, neneaco, cu/pe banii babachii → trai bun cu banii tătălui sau cu ai altuia.

BABĂ s.

• Satul arde şi baba se piaptănă → se spune despre cineva care e preocupat de lucruri neînsemnate, în timp ce în jurul lui au loc evenimente importante.

• A trecut baba cu colacii → a trecut ce-a fost bun.

• Zilele babei → primele nouă zile ale lunii martie, cu vreme schimbătoare.

• Baba-Cloanţa/Baba-Hârca → nume de vrăjitoare bătrâne.

BACĂU s.

• A-şi găsi bacăul cu cineva → a o păţi; a da de bucluc (cu cineva).

BAGAJ s.

• A-şi face bagajele → a) a pleca repede de undeva; a-şi lua catrafusele; a se cărăbăni; b) a se pregăti de plecare.

• Bagaj de cunoştinţe → totalitate a cunoştinţelor pe care le are cineva.

BAGHETĂ s.

• Sub bagheta → sub conducerea...

BAI s.

• Nu-i (niciun) bai (că...)/de asta nu (mi-)i

bai → nu face nimic; nu e nicio pagubă.

• A da bai (cuiva) → a face vinovat (pe cineva).

BAIE s.

• Baie de sânge → a) măcel, prăpăd; cantitate mare de sânge pierdută de cineva.

• Cald ca în baie → foarte cald.

BAIERĂ s.

• A avea nouă băieri la pungă → a fi foarte zgârcit.

• A-şi dezlega băierile inimii → a se destăinui cuiva; a face confidenţe; a-şi descărca inima.

• A lega/a strânge baierile pungii → a face economii; a restrânge cheltuielile.

• Din băierele inimii → din adâncul inimii; din suflet; din toate puterile.

• A ofta/a striga, a râde etc. din băierile inimii → a ofta/a striga etc. din adâncul inimii.

• A (i se) rupe băierile inimii → a simţi o mare durere sufletească.

BAIU interj.

• A zice baiu → a zice nu; a se împotrivi; a se opune.

BALAMA s.

• A-şi ieşi/a sări din balamale → a se enerva; a se înfuria; a-şi ieşi din fire.

• A scoate pe cineva din balamale →a enerva; a scoate pe cineva din sărite.

• A i se slăbi/a i se înmuia/a nu-l mai ajuta/ţine balamalele → a-i slăbi puterile; a-şi pierde forţa, puterea; a îmbătrâni.

• A strânge pe cineva în balamale → a sili pe cineva să facă ceva; a-l constrânge.

• Îi tremură balamalele → se teme; îi este frică.

BALAMUC s.

• A fi bun de (dus la) balamuc → a fi nebun, ţicnit; a o lua razna.

BALANŢĂ s.

• A înclina balanţa (în favoarea cuiva) → a fi părtinitor; a ţine cu cineva.

• A arunca ceva în balanţă → a aduce un argument în favoarea celor susţinute.

• A pune în balanţă → a cumpăni, a judeca, a aprecia (o faptă, un argument) înainte de a lua o hotărâre.

• A ţine balanţa dreaptă → a fi imparţial, drept, nepărtinitor.

BALĂ s.

• A-i curge cuiva balele după ceva → a dori mult ceva; a râvni; a-i lăsa gura apă.

BALEGĂ s.

• A face sânge-n balegă → a face lucruri neobişnuite, grozave.

BALON s.

• A lua pe cineva în balon → a-şi bate joc de cineva; a ironiza.

• Balon de săpun → lucru ireal, nerealizabil.

BALTĂ s.

• A da cu bâta-n baltă → a face o gafă; a o scrânti.

• A lăsa baltă → a părăsi, a nu se mai interesa de ceva.

• A rămâne/a sta/a zăcea baltă → a se afla în părăsire; a nu mai avea loc; a sta pe loc; a stagna.

• A vinde peştele din baltă → a face un lucru prematur; a conta pe ceva nesigur.

BAN s.

• Bani gata/buni/bătuţi/lichizi/gheaţă/peşin/număraţi → bani în numerar, sumă care este imediat la îndemână.

• A se culca pe bani/a mânca banii cu lingura/a se juca cu banii/a fi doldora/plin de bani → a avea bani strânşi, a fi bogat; a dispune de bani mulţi; a avea economii mari.

• A face bani → a câştiga bani; a agonisi, a strânge bani.

• A trăi pe lângă cineva ca banul cel bun → a se bucura de mare atenţie şi grijă din partea cuiva, a fi foarte preţuit de cineva.

• Băiat/fecior de bani gata → tânăr din familie bogată.

• Ban la ban şi păduche la golan → averea tot la cel bogat se adună.

• A nu face doi bani → a nu valora nimic.

• A lăsa în banii lui → a lăsa/a fi liber să facă ce vrea.

• A lua (ceva) de bani buni → a crede că un lucru este adevărat.

BANC s.

• A se ţine de bancuri → a fi neserios; a nu face ce trebuie.

BANCĂ s.

• De pe băncile şcolii → din timpul petrecut ca elev; din şcoală.

• A sta/a rămâne în banca lui → a rămâne la locul său; a fi pasiv la orice iniţiativă.

• Banca acuzaţilor → scaun într-o sală de tribunal ocupat de acuzat.

• Banca apărării → scaun într-o sală de tribunal ocupat de avocat.

BANCO s.

• A face banco → a juca singur contra tuturor.

BANDULIERĂ s.

• În bandulieră → de-a curmezişul pieptului.

BARĂ s.

• A veni la bară → a pleda.

BARBĂ s.

• A-şi da barba pe mâna cuiva → a se lăsa la discreţia altuia.

• A face dâră/drum/cărare prin barbă → a face începutul; a stabili un obicei (rău).

• A pune/a trage bărbi → a minţi; a exagera; a inventa.

• A trage nădejde ca spânul de barbă → a spera ceva irealizabil.

• A(-şi) râde în barbă → a râde în sine.

• A se trage de barbă (cu cineva) → a fi foarte intim cu cineva.

• A şopti/a vorbi în barbă → a spune ceva încet, numai pentru sine.

BARDĂ s.

• Cioplit din bardă → a) nefinisat; lucru rău lucrat; b) bădăran; grosolan; necioplit.

• A da/a zvârli cu barda-n Lună/în Dumnezeu → a fi nesocotit, necugetat, sărit.

BARICADĂ s.

• A fi de cealaltă parte a baricadei → a se afla în tabăra adversă.

• A fi pe baricade → a fi în plină activitate; a nu renunţa la o activitate.

• A muri pe baricade/pe baricadă → a se sacrifica pentru o idee, pentru un ideal, un crez.

BASM s.

• Ca de basm → fantastic; ireal.

• A se face de basm → a ajunge de râs; a fi de poveste.

BASMA s.

• A ieşi/a scoate pe cineva basma curată → a ieşi/a scoate pe cineva cu bine dintr-o încurcătură.

BASTA adv.

• (Şi) cu asta basta! → (cu asta) am terminat; am încheiat discuţia.

BAŞTINĂ s.

• De baştină → a) de origine; b) de loc; autohton.

• Din baştină → de demult; din vechime; din strămoşi.

A (SE) BATE vb.

• A se bate cap în cap → (despre idei, opinii) a nu se potrivi de loc, a fi cu totul opus, contradictoriu; a se contrazice.

• A se bate cu mâna/cu palma peste gură → a se lovi peste gură pentru vorbe nesocotite sau în faţa unui fapt neaşteptat.

• A-şi bate capul cu ceva/cineva → a-şi frământa mintea; a se gândi mult la ceva sau la cineva.

• A-i bate gândul undeva → a fi înclinat spre...

• A se bate cu moartea → a fi în agonie.

• A se bate cu pumnii în/peste cap → a se lovi peste cap în semn de mare supărare, de disperare.

• A se bate cu pumnii în piept → a) a se mândri; b) a se îngâmfa; a se lăuda.

• A bate din/în palme → a) a aplauda; b) a-şi lovi palmele pentru a chema pe cineva pentru a semnala ceva/a aproba sau a exterioriza o bucurie.

• A bate din picior → a lovi cu piciorul în pământ ca reacţie, ca intimidare sau ca ameninţare.

• A se bate după ceva → a căuta cu tot dinadinsul să obţii un lucru care îţi place, pe care îl doreşti foarte mult.

• A-şi bate gura degeaba/în vânt/a-şi bate limba → a vorbi în zadar, fără niciun rezultat.

• A bate la cap → a plictisi pe cineva cu vorba; a cicăli.

• A bate la ochi/la urechi/la auz → a) a se remarca; a ieşi din comun; b) a atrage privirea, atenţia; a fi suspect.

• I se bate limba-n gură → se zice despre cel care vorbeşte repede (şi încurcat).

• A bate mătănii → a face mătănii; a se ruga.

• A bate palma cu cineva → a cădea la învoială; a stabili o înţelegere cu cineva; a încheia un târg.

• A bate pasul pe loc → a nu înainta, a nu progresa într-o acţiune; a stagna.

• A-l bate pe cineva gândul/mintea/a se bate cu mintea/cu gândul/cu gândurile → a fi preocupat, obsedat de ceva; a fi urmărit de un gând.

• A-l bate pe cineva grija → a fi neliniştit sau muncit de un gând; a fi îngrijorat.

• A-şi bate picioarele → a umbla mult (şi fără rost/fără folos); a osteni umblând.

• A bate prundurile → a umbla de colo până colo fără niciun rost; a hoinări.

• Cât ai bate din palme → repede; într-o clipă; pe loc; imediat.

• A-şi bate joc → a) a râde de cineva; b) a necinsti; a batjocori; a viola; c) a face de mântuială; a lucra prost.

• A bate tactul/măsura → a lovi uşor ceva într-un ritm anume.

• A bate şaua să priceapă iapa → a face aluzie; a ţinti cu vorba.

• A bate toba → a spune peste tot un secret încredinţat.

• Bate fierul cât e cald → rezolvă lucrurile la timpul lor.

• A bate monedă → a insista asupra erorii cuiva.

• A bate capul cuiva/a bate la cap pe cineva → a deranja pe cineva, vorbindu-

i întruna; a nu-i da pace.

• A bate în pumni → a face ceva în ciudă (lovind pumnii).

• A bate din buze → a fi neputincios.

• După cum bate vântul → potrivit circumstanţelor, situaţiei; la întâmplare.

• A bate ceasul → a sosi momentul (să se întâmple ceva).

• A se da bătut → a renunţa la orice opoziţie; a ceda.

• A se bate calicii/nebunii la gura cuiva → a mânca sau a vorbi foarte repede.

• Când se bate ziua cu noaptea → pe înserate; în amurg.

• A bate câmpii → a vorbi aiurea; a se abate de la problema discutată.

• Bătut în cap → prost, nebun, ţicnit.

BATJOCURĂ s.

• În batjocură → batjocoritor.

• De batjocură → ridicol; caraghios; vrednic de râs.

• A fi/a ajunge/a se face de batjocură → a fi/a ajunge, a se face de râs; a deveni ridicol.

BAZĂ s.

• A avea ceva la bază → a avea un temei; a se sprijini pe ceva sigur.

• De bază → principal; fundamental; esenţial.

• A pune bazele → a întemeia; a funda.

• A sta/a fi la baza a ceva → a forma temelia/fundamentul pentru ceva.

• Pe bază de... → a) în conformitate cu...; b) având ca principal element component...

BĂBESC, ~ească adj.

• Vorbe băbeşti → vorbe cărora nu trebuie să li se dea nicio importanţă.

BĂBEŞTE adv.

• A socoti/a o lua băbeşte → a face calcule în mod empiric, simplist.

A (SE) BĂGA vb.

• A băga ceva în gură → a mânca în grabă; a îmbuca.

• A băga cuiva (de) vină → a acuza; a învinui; a învinovăţi pe cineva.

• A se băga în vorbă → a intra în vorbă; a interveni într-o discuţie.

• A băga la/în plug/în cârd cu cineva → a se asocia, a lucra cu cineva.

• A băga ceva la/în cap → a pricepe; a reţine.

• A-şi băga minţile în cap → a se cuminţi.

• A-şi băga nasul în ceva → a se amesteca în ceva.

• A(-şi) băga mâna în foc pentru cineva → a garanta pentru cineva.

• A băga la dubă → a întemniţa; a închide.

• A se băga în sufletul/sub pielea cuiva → a se face cu insistenţă remarcat; a câştiga încrederea cuiva.

• A se băga la stăpân → a) a se angaja slugă la cineva; b) a ajunge la discreţia cuiva.

• A-i băga cuiva ceva în cap → a face pe cineva să fie preocupat, obsedat de ceva.

• A băga (pe cineva) la o idee → a(-i) strecura cuiva în suflet teamă, îngrijorarea de ceva.

• A băga în boale (în toate boalele) → a) a tulbura, a impresiona puternic; b) a

face să-şi piardă cumpătul.

• A băga (de) seamă → a observa, a lua aminte.

• A băga pe cineva (de viu) în mormânt/în groapă/în pământ → a pricinui cuiva supărări mari (care pot să provoace moartea).

• A băga pe cineva în răcori/în toate răcorile/în sperieţi/în toţi sperieţii/în groază/în toate groazele morţii/în spaimă → a-i produce cuiva o mare teamă, a înfricoşa pe cineva; a-l îngrozi.

• A băga zâzanie/zâzanii/intrigă/intrigi/vrajbă etc. → a face intrigi; a învrăjbi; a semăna vrajbă; a provoca discordie.

• A băga în seamă → a) a stima; a acorda atenţie, consideraţie; b) a remarca; a observa.

• A băga (pe cineva) în draci → a necăji, a întărâta (pe cineva).

• A băga (pe cineva) în pâine → a da cuiva o slujbă.

• A băga (pe cineva) în buzunar → a-i închide gura, a-l pune în imposibilitatea de a mai replica ceva.

• A băga (pe cineva) în sân → a arăta cuiva dragoste mare.

• A băga (pe cineva) în viteză → a face pe cineva să lucreze mai repede.

• A o băga pe mânecă → a fi prins cu minciuna; a nu mai şti cum să îndrepte o greşeală.

• A-şi băga capul în foc → a-şi pune viaţa în primejdie.

• A (-şi) băga nasul unde nu-i fierbe oala → a se amesteca în treburile altora.

BĂLAIE[1] s.

• A intrat bălaia în sat → s-au ivit zorile; s-a luminat de ziuă.

• A înţărcat bălaia → s-a isprăvit cu posibilitatea de a profita de pe urma muncii altuia.

• Nici lupul pe bălaie, nici bălaia pe lup → se zice când tocmeala s-a oprit la un preţ mijlociu care nu-i nici cel cerut, nici cel oferit.

BĂLAIE² adj.

• Ori laie, ori bălaie → ori una, ori alta.

• Ba e laie, ba-i bălaie → ba una, ba alta.

BĂLANA s.

• E mâncat ca bălana de ham → este copleşit de necazuri şi de nevoi; e prea chinuit.

• Popa era călare pe bălana şi întreba de iapă → se spune despre cei uituci, zăpăciţi sau proşti.

BĂNAT s.

• A fi bănat → a-i fi jale; a-i părea rău.

• Să nu (vă) fie cu bănat → să nu luaţi rugămintea/întrebarea în nume de rău.

A BĂNUI vb.

• A da de bănuit → a stârni bănuieli; a fi suspect; a pune pe gânduri.

BĂNUIALĂ s.

• A nu-i fi cu bănuială → formulă de politeţe, exprimând o scuză sau o părere de rău.

BĂŞCĂLIE s.

• A lua pe cineva în băşcălie → a-şi bate joc de cineva; a-l lua peste picior.

BĂTAIE s.

• Bătaie de cap → a) frământare, nelinişte, chin sufletesc; b) trudă, osteneală.

• A da bătaie → a zori/a grăbi să facă ceva.

• A pune ceva la bătaie → a pune ceva la dispoziţie; a oferi ceva spre a fi cheltuit sau consumat; a risca ceva.

• A stinge/a snopi/a sminti/a prăpădi/

a zvânta pe cineva în bătăi → a maltrata pe cineva; a-l bate zdravăn.

• A se lua la bătaie → a se încăiera.

• Bătaie soră cu moartea → bătaie straşnică.

• Bătaie de joc → batjocură; faptă rea, urâtă.

• În bătaie de joc → fără tragere de inimă; la nimereală.

• A răzbi pe cineva cu bătaia → a bate pe cineva rău.

BĂTĂTOR, ~oare adj.

• Bătător la ochi → care atrage atenţia; ieşit din comun; izbitor, ţipător; evident.

BĂTĂTURĂ s.

• A călca pe cineva pe bătătură/pe bătături → a atinge pe cineva unde-l doare mai tare; a-l supăra.

BĂTEALĂ s.

• A sta băteală cuiva/pe capul cuiva → a se ţine de capul cuiva; a nu-i da pace; a-l bate la cap.

BĂTRÂN s.

• Din bătrâni → după tradiţie; din vremea veche; din strămoşi.

BĂTUT, ~ă adj.

• A se da bătut → a renunţa.

• Bătut în cap → prost; ţicnit.

BĂŢ s.

• A da (ca câinele) prin băţ → a fi prea îndrăzneţ, insistent şi impertinent.

• A rămâne cu traista-n băţ → a sărăci.

• A-şi lua traista-n băţ → a porni la drum; a pleca.

• Niciun băţ de chibrit → nimic.

• A pune cuiva beţe în roate → a-i pune cuiva piedici; a-i face dificultăţi, a-i zădărnici o acţiune, un plan.

• A vorbi/a răspunde de-a băţul → a vorbi/

a răspunde în răspăr, enigmatic.

BĂUT, ~ă adj.

• A se pune/a se aşterne pe mâncat şi pe băut → a începe a mânca şi a bea.

BĂUTURĂ s.

• A (nu) ţine la băutură → a (nu) rezista la beţie.

• A se da la băutură → a se apuca de băut.

BÂJBÂIT s.

• Pe bâjbâite → bâjbâind, pe dibuite.

A BÂRÂI vb.

• A bârâi pe cineva (la cap) → a stărui mult pe lângă cineva pentru a obţine ceva; a insista (prea) mult.

BÂRLOG s.

• Parcă a trăit în bârlogul ursului → se zice despre un incult, necioplit, lipsit de bună-creştere.

BÂRZOI adv.

• Cu coada bârzoi → cu coada ridicată.

• A face coada bârzoi → a o lua nebuneşte la fugă.

• Cu părul bârzoi → cu părul ridicat (de frică); cu părul măciucă.

BÂTĂ s.

• A da cu bâta-n baltă → a face o gafă.

• A fi (prost) bâtă → a fi cu totul ignorant.

• A nu şti bâtă → a nu şti nimic.

BÂZDÂC s.

• A-i veni cuiva/a-l apuca pe cineva bâzdâcul → a-i veni deodată pofta de ceva; a-i veni cuiva toanele/hachiţele.

• A-i sări (cuiva) bâzdâcul → a-i sări ţandăra; a se supăra uşor.

A BEA vb.

• A bea în sănătatea/în cinstea cuiva → a ridica şi închina un pahar de vin pentru a ura cuiva sănătate, succes, fericire.

• A bea paharul până-n fund → a îndura un necaz, o suferinţă până la capăt.

• A-şi bea minţile → a bea până la inconştienţă, până la nebunie.

• A bea şi cămaşa de pe el → a cheltui totul pe băutură; a bea foarte mult.

• Doar n-am băut gaz/cerneală → doar nu mi-am pierdut minţile, nu sunt nebun.

BEAT, ~ă adj.

• Beat mort/turtă/lemn/lulea/criţă/tun/cuc/ciocârlan/frânt/cute etc. → beat peste măsură.

• Beat de cap → ameţit; zăpăcit.

• Beat de fericire → copleşit de o stare sufletească foarte plăcută.

BEC s.

• A călca pe bec → a) a fi sau a ajunge într-o situaţie fără ieşire; b) a fi infidel.

BEI s.

• A dormi cât un bei → a dormi bine, mult, adânc.

BEILIC s.

• A lucra de beilic → a munci fără tragere de inimă.

BELCIUG s.

• Doar nu m-ai câştigat la belciuge → se spune celui care îţi pretinde un efort prea mare, care crede că-ţi poate cere orice.

• A duce pe cineva cu belciugul (de nas)/a-l pune/a-i atârna cuiva belciugul în

nas → a dispune de cineva după voie; a-l avea în mână; a pune stăpânire pe cineva, a-l supune după plac, după interes.

BELEA s.

• A da de belea/a-şi găsi/a-şi căpăta beleaua/a-i cădea cuiva beleaua pe cap → a o păţi; a da de necaz; a da de bucluc.

• A (se) vârî/a (se) băga în belea → a intra sau a face să intre într-un necaz; a da de o încurcătură.

A BELI vb.

• A-şi beli dinţii → a rânji.

• A/a-şi beli ochii → a(-şi) zgâi sau a(-şi) holba ochii; a se uita cu mirare, prosteşte.

BELŞUG s.

• Din belşug → din plin; mult.

BENEFICIU s.

• A face în beneficiul cuiva → a face în folosul exclusiv al cuiva.

BENGA s.

• A-l lua benga (pe cineva) → a-l lua dracul; a muri.

BEREGATĂ s.

• A lua pe cineva de beregată → a apuca pe cineva de gât (pentru a-l trage la răspundere); a cere cuiva socoteală.

BICI s.

• A face palma bici → a lovi, a bate pe cineva.

• A face din căcat/din rahat bici → e imposibil de a face ceva de calitate dintr-un material prost.

BIMBAŞĂ s.

• A trăi ca (un) bimbaşă → a trăi în lux, în belşug.

BINE[1] adv.

• Ba bine că nu! → desigur!; se înţelege!; fireşte (că da)!

• (Ba că) bine zici! → chiar aşa!; într-adevăr!; adevărat!; ai dreptate!

• Bine de bine → e bine; e în regulă.

• Bine făcut → voinic; arătos; frumos.

• Bine-ai venit → formulă de salut la primirea unui oaspete.

• Bine v-am găsit → formulă de salut spusă de un nou-venit.

• Ce e bine nu e rău → nu strică să-ţi iei măsuri de prevedere.

• Cu bine → cu succes; în mod fericit.

• A huzuri de bine → a fi îndestulat; a avea tot ce trebuie.

• De-a binelea/de-a binele → bine de tot.

• De bine ce... → îndată ce...; abia că...

• De bine, de rău → anevoie; cu una, cu alta; cumva, oarecum.

• E bine → e vreme plăcută, bună.

• Ei bine! → fie (şi aşa)!; să zicem că-i aşa.

• A se face bine → a se însănătoşi.

• Fă bine şi.../de... → fii bun (şi...); te rog (să...); ai bunătatea (şi...).

• Nu-i/nu face a bine → nu e semn bun.

• A prinde cuiva bine → a-i fi util, de folos; a-i prii.

• A pune bine pe cineva! → a) a-i face cuiva un rău; a-l lucra, a-l aranja; b) a da gata pe cineva; a lichida; a omorî.

• A se pune/a se lua/a se da bine cu/pe lângă cineva → a intra în voia cuiva, a se face plăcut; a linguşi (pentru a obţine avantaje).

• A-i sta/a-i şedea cuiva bine → a i se potrivi cuiva; a-i sta frumos.

• A sta bine → a avea o situaţie bună; a fi bogat.

• Să ştiu (de) bine că... → măcar că...; chiar dacă...; orice-ar fi...

• A-i veni cuiva bine (să...) → a se găsi într-un moment prielnic, potrivit (să); a-i fi la îndemână (să...).

• Vezi bine (că) → desigur; fireşte; negreşit; natural.

• A vorbi pe cineva de bine → a lăuda pe cineva; a spune lucruri bune despre el.

BINE² s.

• Cu binele → cu răbdare; cu vorbe bune; cu blândeţe.

• A da binelui cu piciorul → a lăsa să-ţi scape o situaţie bună; a pierde o oportunitate din vină proprie.

• I s-a urât cu binele → se spune când cineva comite imprudenţe, riscându-şi situaţia/viaţa etc.

BINECUVÂNTARE s.

• Cu/sub binecuvântarea cuiva → cu încuviinţarea, consimţământul, învoirea cuiva.

• A(-şi) da binecuvântarea → a consimţi; a aproba; a încuviinţa; a fi de acord (cu ceva).

BINEŢE s.

• A(-şi) da bineţe → a (se) saluta.

BINEVENIT, ~ă

• Fii binevenit → bine ai venit.

BINIŞOR adv.

• Şezi binişor! → fii cuminte!; astâmpără-te!; stai liniştit!

• (A lua pe cineva) cu binişorul → (a proceda) cu blândeţe, cu răbdare, cu tact.

BIR s.

• A da bir cu fugiţii → a fugi; a o şterge (pentru a scăpa de o obligaţie, de o răspundere sau de o pedeapsă).

BIROU s.

• (A lucra) din birou → (a proceda, a lucra) comod, fără deplasare pe teren şi fără cunoaşterea realităţilor.

BISERICĂ s.

• A nu fi dus (de multe ori) la biserică → a trece peste convenienţele sociale; a nu se sfii să spună lucrurilor pe nume.

• A (nu) fi uşă de biserică → a (nu) respecta morala creştină; a (nu) fi corect, cinstit.

• A lua calea bisericii → a deveni evlavios, pios.

BLANĂ s.

• A dormi blană → a dormi buştean.

BLAT s.

• A călători/a merge pe blat/a face blatul → se spune despre cineva care călătoreşte fără bilet într-un mijloc de transport.

BLESTEM s.

• A-şi face blestem cu cineva → a trata rău pe cineva; a-l chinui, a-l maltrata.

BLID s.

• A mânca dintr-un blid cu cineva → a fi în mare intimitate cu cineva.

• Pe/pentru un blid de linte → pentru o răsplată neînsemnată (primită pentru o faptă josnică).

• A intrat nora în blide → se zice ironic despre o persoană neîndemânatică.

BLOC s.

• În bloc → împreună; laolaltă.

BOABĂ s.

• A nu şti/a nu pricepe nicio boabă → a nu şti/a nu pricepe nimic.

• A nu zice (nicio) boabă (frântă)/nici două boabe legănate → a nu spune absolut nimic, nicio vorbă.

BOACĂ s.

• A fi tare de boacă → a) a rămâne indiferent; a nu-şi pierde cumpătul; b) a fi tare de cap; a fi prost, mărginit.

• A nu şti/a nu pricepe o boacă → a nu şti/

a nu pricepe nimic.

BOACĂN, ~ă adj.

• A face una boacănă/a face-o boacănă → a face ceva nepotrivit; a face o gafă.

BOALĂ s.

• A băga pe cineva în boală/în boale/în toate boalele → a înspăimânta pe cineva; a-l îngrozi.

• A băga rufele în boală → a spăla rufele prost, de mântuială.

• De boală → a) în chip cu totul arbitrar, din capriciu, de-a dracului; b) din invidie sau din răutate.

• A scoate rufele din boală → a spăla rufele bine, după ce înainte au fost spălate prost.

• A fi lovit de boală → a se îmbolnăvi.

• A se ridica de pe boală → a se vindeca, a deveni sănătos.

• A scoate din boală → a trata; a vindeca.

• A avea boală → a avea ciudă pe cineva.

BOB s.

• Bob cu/de bob → a) încetul cu încetul; cu grijă; cu răbdare; b) unul câte unul.

• Bob numărat → exact; întocmai; amănunţit.

• Din bob în bob → amănunţit.

• A nu pricepe bob → a nu înţelege deloc; a nu pricepe nimic.

• A nu zice bob → a tăcea; a nu zice nimic.

• Până la un bob de linte → până la ultima posibilitate; până la ultimul ban.

• A trage/a întinde, a pune bobii/a da (în) bobi → a prezice viitorul cu ajutorul bobilor; a ghici.

BOBOC s.

• A nu fi bun decât să pască bobocii → a nu se pricepe, a nu fi bun de nimic.

• A paşte/a păzi bobocii → a fi gură-cască; a-şi pierde vremea; a fi prost, tont.

• A da (de mâncare) la boboci → a vomita.

• Toamna se numără bobocii → numai la sfârşit se poate aprecia rezultatul unui efort.

BOBOT s.

• În/din bobot/bobote → fără rost; fără sens; la întâmplare.

• A umbla/a merge în bobote → a umbla fără rost, la întâmplare, fără ţintă.

• A vorbi în bobot/bobote → a spune ceva nepotrivit, fără socoteală, a vorbi aiurea; a-şi da părerea fără a şti cum stau lucrurile.

BOCNĂ adv.

• A îngheţa/a se face/a fi bocnă → a îngheţa/a fi îngheţat tare.

BOGDAPROSTE interj.

• Ca un pui de bogdaproste → prăpădit, ca vai de el.

• De bogdaproste → de pomană.

• A se umple/a se încărca de bogdaproste → a-şi atrage critici, vorbe rele; a se alege cu ocări, cu reproşuri.

• A umple pe cineva de bogdaproste → a ocărî, a defăima, a critica pe cineva (în loc de a-l mulţumi).

BOIER s.

• A face pe boierul → a) a-şi da aere de nobleţe, de aristocrat; b) a se feri de muncă.

BOJOC s.

• E numai bojoci → e foarte slab, dar foarte activ şi plin de pasiune şi entuziasm.

BOLD s.

• A da cu boldul în cineva/a-i da cuiva bolduri → a) înţepa cu vorba; a-i face cuiva mizerii; b) a stimula la lucru.

BOLNAV, ~ă adj.

• Bolnav de moarte → grav bolnav.

• A cădea bolnav → a se îmbolnăvi.

A BOLOVĂNI vb.

• A bolovăni ochii → a se holba; a se zgâi; a căsca ochii.

BORD s.

• A arunca peste bord → a renunţa la ceva; a înlătura ca nefiind folositor.

BORŞ s.

• A-i da cuiva borşul în foc → se zice despre cel care se enervează, se aprinde, se înfurie.

• A mânca borş → a inventa; a spune lucruri neadevărate; a minţi.

• A-i sufla cuiva în borş/a sufla în borşul cuiva → a se amesteca (nechemat) în treburile cuiva.

• A se face borş → a se înfuria.

BORTĂ s.

• A umbla după borta vântului → a face eforturi zadarnice; a umbla degeaba.

BOT s.

• A bea la botul calului → a lua încă un pahar, în picioare, înainte de plecare.

• A da cuiva peste bot → a mustra, a dojeni aspru; a pune la punct pe cineva.

• A face bot/a pune botul → a se supăra; a se bosumfla.

• A se întâlni cu cineva bot în/la bot → a se întâlni cu cineva faţă în faţă, pe neaşteptate.

• A se pupa în bot (cu cineva) → a fi în intimitate, în mare prietenie cu cineva.

• A-şi băga botul (peste tot) → a se amesteca în toate, şi unde trebuie, şi unde nu trebuie.

• A pune pe cineva cu botul pe labe → a reduce pe cineva la tăcere, a-l pune la punct.

• A se şterge/a se linge pe bot de ceva → a pierde ceva, a nu mai putea obţine; a fi nevoit să renunţe la ceva.

BOTEZ s.

• Botezul focului → prima participare activă la o luptă.

A BOTEZA vb.

• A boteza laptele/vinul, rachiul → a pune apă în lapte/în vin; a falsifica.

• Să rămână câţi am botezat eu → ducă-se toţi; să nu rămână niciunul.

BOTIŞOR s.

• A avea pufuşor pe botişor → a trăda anumite fapte (reprobabile) săvârşite anterior.

BOTNIŢĂ s.

• A-şi pune botniţa la gură → a-şi ţine gura; a-şi impune tăcere.

BOTOS, ~oasă adj.

• A rămâne botos → a nu reuşi într-o acţiune întreprinsă; a rămâne cu buzele umflate.

BOŢ s.

• Boţ cu ochi → copil mic; prunc.

BOU s.

• A lăsa pe cineva în boii lui → a lăsa pe cineva să facă ce vrea.

• A-i lua cuiva boii de dinainte → a oprima pe cineva; a-l aduce la sapă de lemn.

• A merge/a se duce ca cu boii/cu carul cu boi → a înainta cu greu; a merge încet, anevoie.

• A nu face boi bălţaţi cu cineva → a nu se împăca mult timp cu cineva.

• A-şi pune boii în plug cu cineva → a ajunge în relaţii (ostile) cu cineva.

• A nu-i fi cuiva (toţi) boii acasă/a nu fi în boii lui → a fi rău-dispus.

• S-a dus bou şi s-a întors vacă → a revenit la fel de neînvăţat sau de nelămurit cum a plecat.

• A scoate pe cineva din boii lui → a enerva pe cineva; a-l înfuria; a-l scoate din sărite.

BRAC s.

• De brac → care nu este bun de nimic, care nu aduce niciun folos, inutil.

BRAD s.

• Înalt ca bradul şi prost ca gardul → mare şi prost.

BRAGĂ s.

• Ieftin ca braga → foarte ieftin.

BRAŢ s.

• A ajunge/a aduce/a arunca pe cineva în braţele cuiva → a-şi pierde/a face să-şi piardă independenţa; a ajunge/a lăsa pe cineva la discreţia, la bunul plac al cuiva.

• A fi/a şedea cu braţele încrucişate → a nu face nimic.

• (Braţ) la/de braţ → cu mâna petrecută pe sub mâna altuia.

• Cu braţele deschise/întinse → cu mare plăcere, cu toată dragostea.

• A da/a oferi cuiva braţul → a trece braţul sub braţul cuiva spre a-l conduce sau a fi condus.

• A fi braţul (drept) al cuiva → a fi omul de încredere al cuiva.

BRAZDĂ s.

• A (se) da pe/la brazdă → a) a (se) îndrepta; a merge/a face pe cineva să meargă pe o cale bună; b) a (se) deprinde cu o nouă situaţie; a (se) acomoda.

• De brazdă → (despre vite) din dreapta.

BRÂNCĂ s.

• A cădea/a da în/pe brânci → a nu se mai putea ţine pe picioare; a cădea istovit de oboseală.

• A da cuiva brânci → a împinge pe cineva; a-l îmbrânci.

• A-i da cuiva inima brânci → a se simţi atras spre cineva sau spre ceva, a simţi un imbold pentru a face ceva.

• A merge/a fugi, a se târî pe/în brânci → a merge de-a buşilea; a se târî pe mâini şi pe picioare.

• A munci/a lucra pe brânci → a munci din greu, până la istovire.

BRÂNZĂ s.

• Asta e altă brânză → asta e altceva.

• Brânză bună în burduf de câine → se zice despre un om cu calităţi, pe care însă nu le foloseşte cum trebuie.

• Brânză-n sticlă → om zgârcit.

• A nu fi nicio brânză (de cineva) → a nu fi bun de nimic.

• Când e brânză nu-i bărbânţă → când ai una, nu e alta; când ai ceva, îţi lipseşte altceva.

• Ducă-se/du-te etc. opt (şi) cu-a brânzei nouă → se zice când scapi sau când doreşti să scapi de o persoană supărătoare.

• Frate, (ne)frate, dar brânza-i pe bani → în afaceri nu poate fi vorba de sentimentalism; în afaceri nu trebuie să se ţină cont de relaţii de familie.

• A nu face brânză cu cineva → a nu face nicio ispravă cu cineva; a nu realiza nimic.

• A nu face nicio brânză → a) a nu realiza nimic; a nu isprăvi nimic; b) a nu fi de niciun folos; a nu fi bun de nimic; a nu face două parale.

BRÂU s.

• A sta cu mâinile în brâu → a nu face nimic; a fi inactiv.

• A fi cu cuţitul la brâu → a fi arţăgos.

BREAZ ~ă adj.

• A cunoaşte pe cineva ca pe un cal breaz → a şti bine pe cineva; a-i cunoaşte toate apucăturile.

BREBENEL s.

• A lăsa pe cineva brebenel → a despuia pe cineva; a-l lăsa gol puşcă.

• A tunde pe cineva brebenel → a tunde chilug.

BRIO s.

• Cu brio → cu mare succes; în mod strălucit.

BROASCĂ s.

• Când o face broasca păr → niciodată.

• A se face/a se grămădi/a se lipi broască la/pe pământ → a se aşterne la pământ spre a nu fi zărit; a se piti.

• Ai să faci broaşte în pântece/în burtă → se spune în glumă celui care bea multă apă.

• Lac să fie/de-ar fi, că broaşte sunt destule/se adună → prilej să fie, că amatori se găsesc.

• Ochi de broască → ochi bulbucaţi.

A BRODI vb.

• A brodit-o → a făcut o prostie, o gafă; a dat cu bâta-n baltă.

BRODIT s.

• Pe brodite → la întâmplare; la nimereală; la noroc.

BRUMĂ s.

• A fi bătut de brumă → a fi bătrân, cu părul alb.

• Ce brumă…/bruma ce… → puţin, nimica toată.

BUBĂ s.

• S-a spart buba → a ieşit adevărul la lumină; s-a dat totul pe faţă.

• Îi ştiu eu buba → cunosc eu ce necaz/ce punct slab are.

• A umbla cu cineva ca cu o bubă coaptă → a lua pe cineva cu binişorul; a-l menaja.

A BUBUI vb.

• Îi prost de bubuie → e foarte prost.

BUC s.

• A fi de când bucii → a fi foarte bătrân.

• Într-un buc → într-o clipă; foarte repede.

BUCATĂ s.

• A face/a rupe/a sfâşia/a tăia etc. bucăţi/în bucăţi/bucăţi-bucăţi → a rupe/a sfâşia etc. în fragmente mici de tot; a distruge; a nimici; a desfiinţa; a face praf.

• Om dintr-o bucată → om integru; persoană de caracter.

BUCĂ s.

• A face buci → a se rotunji la faţă; a se îngrăşa.

BUCĂŢICĂ s.

• A-şi da bucăţica de la gură → a da, cu generozitate, din puţinul său; a se lipsi pe sine, dând altuia.

• A-i lua cuiva (şi) bucăţica din/de la gură → a lipsi pe cineva până şi de strictul necesar; a-i lua totul.

• A semăna cu cineva/a-i semăna cuiva bucăţică ruptă/tăiată → a fi la fel cu cineva; a semăna mult cuiva.

• A fi bună bucăţică → a fi uşuratic; fără prejudecăţi.

• A face bucăţele-bucăţele → a fărâmiţa; a mărunţi.

BUCHE s.

• Buchea cărţii → cum scrie la carte; exact ca în carte.

• A fi cu buche → a avea o semnificaţie; a fi cu tâlc; a avea un dedesubt.

• A fi (tot) la buchi → a fi (tot) începător în ale învăţăturii.

• A nu şti buche → a nu şti nimic.

BUCLUC s.

• A da de bucluc → a o păţi; a intra într-o încurcătură.

BUCURIE s.

• A nu mai putea de bucurie → a se bucura foarte mult.

• Cu bucurie → din toată inima.

• Noroc şi bucurie → formulă de salut.

BUCUROS ~oasă adj.

• A fi bucuros de oaspeţi → a primi cu plăcere oaspeţi.

• A fi mai bucuros să… → a prefera să…

A BUFNI vb.

• A bufni în râs → a începe să râdă brusc, zgomotos, fără să se poată stăpâni.

BUH s.

• A-i merge/a i se duce cuiva buhul → a-i merge vestea; a ajunge de pomină.

BULEVARD s.

• De bulevard → a) de calitate scăzută; b) nesemnificativ.

BUMB s.

• A se juca cu ţara-n bumbi → a nu ţine cont de nimic; a putea face orice.

BUMBAC s.

• A avea bumbac în urechi → a nu auzi bine; a se face că nu aude bine.

BUMBEN s.

• A dormi bumben → a dormi adânc.

• A rămâne bumben → a rămâne nemişcat, ţeapăn.

BUN ~ă adj.

• Bun rău → aşa şi aşa; şi bun, şi rău; aşa cum este.

• Bun suflet de om → om bun.

• Bun şi rău/rău şi bun → oricine; fără deosebire; toată lumea.

• Cu bună → cu vorbe bune; cu binişorul; cu binele; de bunăvoie.

• A şti una şi bună → a şti/a spune un singur lucru; a avea o opinie nezdruncinată.

• A i se prinde (ceva) bun → a trece ca adevărat, a fi crezut.

• A trăi (pe lângă cineva) ca banul cel bun → a fi preţuit de cineva.

• Pe bune → cu siguranţă; într-adevăr; fără îndoială.

• De bună vreme → de timpuriu; din timp.

• A i-o face bună/a-i face cuiva una bună → a-i pricinui cuiva o supărare; a-i face un (mare) rău.

• A fi/a ajunge în mâini bune → a fi/a ajunge în seama unei persoane vrednice de încredere: a ajunge pe mâini sigure.

• În bună parte → în mare măsură; în mare parte; în majoritate.

• La ce bun! → la ce foloseşte!; ce folos!

• A o lua de bună → a crede cele spuse ca adevărate; a lua ceva în serios.

• Na-ţi-o bună! → poftim!; na!; asta-i acum!; asta mai lipsea!

• A nu fi de-a bună → a prevesti ceva neplăcut; a fi de rău augur; a inspira îngrijorare.

• A o păţi bună/a păţi una bună → a da de bucluc; a avea necaz.

• Pe la cina cea bună! → cu venirea nopţii; pe înnoptate.

• Poamă bună → a) om de nimic; b) femeie imorală.

• A pune o vorbă bună pentru cineva → a sprijini pe cineva; a interveni în favoarea cuiva.

• A fi în toane bune → a fi vesel, binedispus.

• A o ţine una şi bună → a susţine un lucru cu încăpăţânare.

• Bun de mână → abil; îndemânatic.

• Fii bun! → te rog!; ai bunătate!

• Na-ţi-o bună că ţi-am dres-o/frânt-o → se spune atunci când ai dat de o situaţie dificilă sau inoportună.

BUNĂTATE s.

• Ai bunătate/bunătatea/fă bunătatea… → te rog, fii bun (să)…

BUNICĂ s.

• (Pe) când era bunica fată (mare) → demult.

BURDUF s.

• A se face burduf (de mâncare) → a mânca prea mult; a se ghiftui.

• A-i face cuiva pielea burduf de cimpoi → a bate zdravăn pe cineva.

• A da în burduful dracului → a lăsa în voia lui; a nu mai da atenţie.

• Burduf de carte → foarte învăţat.

• A lega (pe cineva) burduf → a lega pe cineva foarte strâns, încât să nu mai poată mişca.

BURETE[1] s.

• A-i toca cuiva gura bureţi → a flecări; a vorbi verzi şi uscate; a pălăvrăgi.

• Doar n-am mâncat bureţi → doar n-am înnebunit.

BURETE[2] s.

• A trece peste ceva cu buretele → a da ceva uitării; a ierta greşelile cuiva.

BURIC s.

• A se crede/a se socoti buricul pământului → a se crede cel mai important, cel mai inteligent etc.

BURTĂ s.

• A face burtă → a se îngrăşa.

• A sta cu burta la soare → a trândăvi; a sta degeaba.

• A se lungi cu burta pe pământ → a se umili în faţa cuiva.

• A fi/a ajunge cu burta la gură → a fi/a rămâne însărcinată.

• A sta cu burta pe carte → a învăţa asiduu.

• A vorbi din burtă → a vorbi nedocumentat, fără probe.

• A avea broaşte în burtă → a fi foarte flămând.

• A i se lipi burta de spinare → a fi foarte slab, foarte flămând.

• Burtă (ca) de popă → burtă mare (a celui care mănâncă şi bea mult).

• A-şi pune burta la cale → a mânca; a se sătura.

• A fi robul burţii → a fi mâncăcios; a fi amator de mâncare şi de băutură.

A BURZULUI vb.

• A-şi burzului creasta → a se îngâmfa; a se grozăvi; a se umfla în pene.

BUSOLĂ s.

• A-şi pierde busola → a-şi pierde capul, mintea sau judecata; a se zăpăci.

BUSUIOC s.

• A drege busuiocul → a încerca să repare o gafă.

BUŞI s.

• De-a buşilea/buşile/buşilele/în patru buşi → pe brânci; în patru labe.

A BUŞI vb.

• A buşi râsul → a cuprinde, a apuca un râs violent.

BUŞTEAN s.

• A se lămuri buştean → a nu se putea clarifica; a rămâne tot nedumerit (în urma unor explicaţii neclare).

• A dormi buştean → a dormi adânc.

BUTE s.

• A dormi bute → a dormi adânc.

• Umflat cât o bute → umflat foarte tare; foarte mult.

BUTOI s.

• A aprinde butoiul cu pulbere → a începe ostilităţile; a dezlănţui un război; a provoca o catastrofă.

• Butoi fără fund → se spune despre cel care bea fără măsură, despre un beţiv.

• A mirosi a butoi → se zice despre o persoană care bea prea mult.

• A vorbi ca din butoi → a avea vocea înfundată.

BUTUC s.

• A fi din butuci/ca butucul → a fi prost; a fi necioplit, bădăran.

• A dormi butuc → a dormi adânc.

• A lega pe cineva butuc → a lega pe cineva strâns, astfel ca să nu se poată mişca.

• A-i trage cuiva butucul → a trişa; a înşela; a trage pe sfoară; a păcăli pe cineva.

BUZAT ~ă adj.

• A rămâne/a se întoarce buzat → a rămâne/a se întoarce înşelat, dezamăgit.

BUZĂ s.

• A bate/a da/a sufla/din/în buze → a rămâne păgubaş; a fluiera a pagubă.

• A-i crăpa/a-i scăpăra/a-i arde cuiva buza după ceva → a dori mult ceva; a avea mare nevoie de ceva.

• A fi în buza tunului → a fi expus la o primejdie; a se afla într-un loc ameninţat; a sta în bătaia tunului.

• A rămâne cu buzele umflate → a fi dezamăgit, înşelat în aşteptări.

• A-şi muşca buzele → a regreta foarte tare.

• Plin (până în) buză → foarte plin; plin ochi.

• A lăsa/a pune buza → a fi gata să plângă.

• A-şi linge buzele după ceva → a dori mult ceva; a râvni, a jindui (ceva).

• A se şterge/a se linge/a se spăla pe buze → a nu putea obţine ceva; a fi silit să renunţe la ceva.

BUZĂU s.

• A sta buzău → a sta bosumflat, îmbufnat.

BUZNA adj.

• A da/a intra buzna → a năvăli undeva pe neaşteptate; a se repezi să intre/să iasă; a intra ca o vijelie.

BUZUNAR s.

• A avea ceva în buzunar → a fi sigur de ceva; a dispune de ceva.

• A avea/a vârî pe cineva în buzunar → a putea dispune de cineva; a avea pe cineva în puterea sau la discreţia sa.

• Bani de buzunar → bani pentru cheltuieli mărunte (zilnice).

• A băga în buzunar → a-şi însuşi o sumă de bani fără justificare.

• A băga pe cineva în buzunar → a înfunda pe cineva, a-i închide gura; a-l pune în imposibilitate de a mai replica ceva.

• A da din buzunar → a plăti din banii proprii o pagubă.

• De buzunar → care se poartă în buzunar; de format sau de proporţii mici.

• A fi (tot) cu mâna în buzunar → a) a fi darnic, generos; b) a fi cheltuitor.

C

CA¹ adv.

• Ca la Plevna → straşnic; nemaipomenit.

• Ca şi când → parcă.

• Ca mâine (-poimâine) → în curând.

• Ca ieri (-alaltăieri) → de curând; nu de mult timp.

• Toate ca toate, dar... → toate le înţeleg, dar...

CA² conj.

• Ca nu cumva → a) pentru a evita; b) pentru a nu se întâmpla.

CACEALMA s.

• A trage cuiva o cacealma → a înşela, a păcăli pe cineva.

• A umbla cu cacealmale → a umbla cu înşelăciuni, cu păcăleli.

CADAVRU s.

• Cadavru viu/ambulant → om foarte slab, foarte palid.

• A călca/a trece peste cadavre → a fi lipsit de scrupule, neomenos; a nu ţine seama de nimic în atingerea unui scop.

CAFENEA s.

• De cafenea → fără valoare, fără importanţă.

CAFTAN s.

• A îmbrăca cu/în caftan pe cineva → a (se) ridica la rangul de domnitor sau de boier.

CAIAFĂ s.

• A fi caiafă → a fi fals, făţarnic.

• A trimite/a purta/a mâna/a duce de la Ana la Caiafa → a trimite pe cineva dintr-un loc în altul purtându-l cu vorba.

CAIMAC s.

• A lua caimacul → a lua pentru sine ce este mai bun.

CAL s.

• Cal de bătaie → a) persoană hărţuită de toţi; b) subiect, problemă de care se ocupă insistent multă lume.

• Calul dracului → femeie bătrână şi rea; baborniţă; vrăjitoare.

• A face (pe cineva) din cal măgar → a face pe cineva să ajungă dintr-o situaţie mai bună într-una mai rea; a degrada; a înjosi; a umili.

• A fi cal de dârvală → a munci mereu (pentru cineva).

• A visa/a vedea/a spune cai verzi (pe pereţi) → a-şi închipui/a spune lucruri imposibile, de necrezut.

• A fi/a ajunge cal de poştă/de tramvai → de alergătură, a fi folosit la toate corvezile; a fi solicitat mult.

• O fugă/o alergătură de cal → o distanţă nu prea mare (cât poate fugi, fără oprire, un cal).

• A-şi juca calul → a face tot ce-i place; a-şi face mendrele.

• La Paştele cailor/calului → niciodată.

CALABALÂC s.

• A se încărca de calabalâc → a-şi cauza încurcături, neplăceri; a-şi aprinde paie-n cap.

CALAPOD s.

• Pe acelaşi calapod → la fel; asemănător; identic.

CALD ~ă adj.

• Mă ia cu cald → am emoţii; sunt cuprins de fierbinţeală.

• Nu-mi face nici/nu-mi ţine nici de cald, nici de frig → îmi este indiferent; nu-mi aduce niciun folos.

• A scoate/a sufla din gură când cald, când rece → a susţine când una, când alta.

• (Bun) ca pâinea caldă → cumsecade; milos.

• Nici caldă, nici rece → aşa şi aşa; nici aşa, nici aşa.

• Nu-i e nici cald, nici rece → nu-l interesează; îi este indiferent.

• A-i pune cuiva cald/de cald → a-i fi de folos; a-i prinde bine.

CALE s.

• Afară din cale/din cale-afară → peste măsură; neobişnuit, extraordinar.

• A avea cale pe undeva → a trebui să treacă pe la...

• Calea-valea → mai merge; fie; treacă-meargă.

• A-şi căuta/a-şi vedea de cale/a se duce în cale-şi → a se duce în drumul său; a-şi continua drumul; a nu se amesteca în treburi care nu-l privesc; a-şi vedea de treabă.

• Ce mai calea-valea → ce să mai lungim vorba; ce mai încolo-încoace.

• A-şi face cale → a) a-şi face loc de trecere; a-şi face drum; b) a căuta un prilej sau un pretext pentru a merge undeva (fără a bate la ochi).

• A face cale întoarsă → a se întoarce din drum.

• A fi/a sta/a se pune în calea cuiva → a se împotrivi cuiva; a-i fi cuiva o piedică.

• Cale bună!/bună calea! → formulă de salut la plecarea cuiva.

• A fi cu cale → a se cuveni; a fi normal.

• A-şi pune gura la cale → a-şi potoli foamea.

• A fi pe cale de a.../să... → a) a fi gata de a...; a fi aproape să...; b) a avea de gând; a începe să...

• A găsi/a afla cu cale → a considera, a găsi nimerit, potrivit, a fi de părere; a crede de cuviinţă.

• A ieşi/a se duce în calea cuiva → a ieşi înaintea, în întâmpinarea cuiva.

• A i se închide cuiva calea în codru → a fi silit să renunţe la ceva.

• A-şi lua calea (în picioare)/a apuca calea → a pleca, a porni la drum.

• A-i lua cuiva calea din picioare → a-l scuti pe cineva de a face un drum (mergând în locul lui).

• A o lua pe altă cale → a încerca ceva în alt chip.

• Pe cale... → prin intermediul...; pe linie...

• A se pune/a sta în calea cuiva → a se împotrivi cuiva; a-i pune piedici; a împiedica pe cineva să-şi ajungă ţinta.

• A pune la cale → a) a organiza, a aranja; a pregăti; a se îngriji de ceva; b) a povăţui, a sfătui, a îndemna pe cineva.

• A o scoate la cale cu cineva/a ieşi la cale cu cineva → a se putea învoi sau înţelege cu cineva.

CALENDAR s.

• A se uita ca mâţa-n calendar la ceva → a privi fără a pricepe nimic.

• A-şi face capul calendar → a-şi încărca memoria cu prea multe lucruri; a se zăpăci.

• A-i face cuiva capul calendar → a zăpăci pe cineva spunându-i multe lucruri; a-i umple capul cu tot felul de lucruri.

• A-şi pierde calendarul → a se zăpăci, a se buimăci, a-şi pierde firea; a se dezorienta.

CALENDE s.

• La calendele greceşti → niciodată.

CALIMERĂ s.

• A se schimba calimera → a se schimba situaţia.

• A (se) strica calimera → a (se) strica prietenia.

• A întoarce calimera → a-şi schimba atitudinea, comportarea faţă de cineva.

CALITATE s.

• În calitate de... → cu titlul; cu dreptul de...

CALUP s.

• A mânca/a înghiţi calupul → a se lăsa păcălit, înşelat; a suferi o înfrângere.

• A-i pune/a-i trage cuiva calupul/a pune pe cineva în calup → a înşela, a păcăli.

CAM adv.

• A se cam duce → a pleca (de-a binelea).

• Cam cum → în ce mod; în ce fel.

CANTITATE s.

• A produce în cantităţi industriale → a produce foarte mult.

• Cantitate neglijabilă → lucru de mică importanţă, de care nu trebuie să se ţină seama.

CAP s.

• A ajunge în cap → a sfârşi; a termina.

• A avea cap să... → a-i trece prin minte; a se gândi să...

• A-i bate cuiva capul/a bate pe cineva la cap → a se ţine stăruitor de cineva; a nu-i da cuiva pace; a sta pe capul cuiva; a-l toca la cap.

• A-şi bate/a-şi frământa/a-şi sparge capul → a se gândi mult, mereu la ceva; a-şi frământa mintea; a chibzui în fel şi chip.

• A-şi băga ceva în cap → a) a pricepe; a ţine minte; b) a ţine morţiş la ceva; a nu renunţa la o idee.

• A-i băga/vârî cuiva în cap ceva → a) a face pe cineva să priceapă bine; b) a face pe cineva să creadă ceva.

• A pune cuiva capul sub picior → a ucide, a omorî pe cineva.

• A-i fi capul în primejdie → a fi ameninţat.

• A-şi scăpa capul → a se salva.

• Bătut/căzut în cap → prost; greu de cap.

• Cap la/în cap → cu părţile extreme apropiate, alăturate.

• Capul face, capul trage → se spune pentru a arăta că fiecare este răspunzător de faptele sale, că îşi ispăşeşte faptele rele.

• A-i fi/a-i rămâne cuiva de cap → a-şi atrage nenorocire asupra sa.

• A avea (ceva) pe cap → a fi preocupat, apăsat de ceva.

• (Nici) în ruptul capului → cu niciun preţ.

• Cu capul în jos → pe dos, anormal; nefiresc.

• (A fi) cu cap şi coadă/a avea cap şi coadă → (a fi) complet; întemeiat.

• Fără cap şi fără coadă → incoerent; neîntemeiat; incorect.

• A-şi vârî/a-şi băga, a-şi pune cap teafăr/sănătos sub evanghelie → a intra de bunăvoie într-o belea.

• Cap de acuzare → motive pe care se întemeiază acuzarea cuiva.

• Capul mesei/bucatelor → locul de cinste la masă.

• Capul răutăţilor → cel care e iniţiatorul răutăţilor.

• Cu capul plecat → învins; umilit; ruşinat.

• A cădea pe capul cuiva/a-i cădea cuiva belea pe cap → a) a sosi pe neaşteptate la cineva (deranjându-l); a veni nedorit; b) a ajunge o nenorocire pe cineva.

• A cădea/a se sparge în capul cuiva → a suporta consecinţe neplăcute ale unei situaţii; a-l lovi o nenorocire.

• Cap de linie → staţie terminus.

• Cu cap → cu minte; cu judecată; deştept.

• Cu noaptea-n cap → înainte de a se face ziuă; dis-de-dimineaţă; foarte devreme.

• Cu un cap mai sus → cu mult mai superior, mai important.

• A da peste cap → a) a zădărnici (un plan, o activitate); b) a face ceva repede, de mântuială.

• A da cuiva la cap → a) a lovi, a ucide pe cineva; b) a ataca pe cineva (cu vorbă); a-l învinge într-o discuţie cu argumente puternice.

• A da din cap → a-şi mişca capul în semn de aprobare sau de refuz.

• A-i da de cap cuiva/la ceva → a-i veni de hac; a răzbi.

• A se da peste cap → a face imposibilul.

• A se da cu capul de pereţi/de toţi pereţii → a fi cuprins de disperare sau de ciudă.

• De la cap → de la început.

• A da paharul peste cap → a bea paharul dintr-o sorbitură; a da paharul de duşcă.

• Odată cu capul → cu niciun preţ; nici mort.

• Îmi dau/îmi pun capul → sunt sigur; garantez că este aşa cum spun.

• De la un cap la altul/la celălalt/din cap în cap → de la o extremitate până la cealaltă, de la început până la sfârşit.

• Din cap până în picioare → a) în întregime; cu desăvârşire; b) peste tot; în totalitate.

• Din capul locului → chiar de la început sau înainte de a începe ceva; înainte de a face primul pas; în prealabil.

• Din/de la cap → de la început; de la începutul rândului.

• A fi cu capul pe umeri → a fi judecat, cumpănit.

• A se duce de pe capul cuiva → a lăsa pe cineva în pace.

• A scoate capul în lume → a ieşi în lume.

• A-l duce pe cineva capul la ceva/ca să... → a-i trece prin minte; a-i da în gând să...; a se pricepe.

• A-l duce/a-l tăia pe cineva capul → a şti, a se pricepe (la ceva).

• A face ceva de/din capul său → a face ceva după priceperea sa, fără a se consulta cu altcineva.

• A face cuiva de cap/a pune capul cuiva → a-i face cuiva de petrecanie; a-l omorî.

• A face cuiva (un semn) cu capul/din cap → a atrage cuiva atenţia printr-o mişcare a capului; a-i da să înţeleagă ceva.

• A-şi face de cap (şi de ciolane) → a) a nu respecta nicio regulă; a face lucruri reprobabile; b) a face prostii; a comite ticăloşii.

• A fi ajuns de cap → a fi deştept.

• Fără cap → necugetat, nesocotit; ilogic.

• A fi cap tăiat (cu cineva) → a se asemăna mult cu cineva, a fi leit cineva.

• Cap de afiş → vedetă.

• A fi greu/uşor de cap → a pricepe cu dificultate (repede).

• A fi/a rămâne/a umbla etc. de capul său → a fi/a rămâne etc. liber, independent, necontrolat de cineva, fără supraveghere.

• A-i ieşi cuiva ceva din cap → a renunţa; a uita ceva.

• În cap → întocmai, fără să lipsească sau să rămână ceva; exact; fix.

• În cap de noapte/în capul nopţii → după ce s-a înnoptat.

• A înnebuni de cap pe cineva → a bate la cap; a zăpăci pe cineva.

• A-i întoarce/a-i suci cuiva capul/minţile → a) a zăpăci pe cineva; a-l face să-şi piardă dreapta judecată; b) a-l face să se îndrăgostească.

• A-şi lega capul → a se căsători.

• A-şi lua capul în poale → a se face că nu aude şi nu vede nimic.

• Nici în ruptul capului → cu niciun preţ.

• A-şi lua o grijă de pe cap → a scăpa de o grijă.

• A (-şi) lua/a apuca lumea-n cap → a pleca în lume, lăsând toate în voia sorţii.

• Niciun cap de aţă → absolut nimic.

• Nu are cap de rău (ce e) → e foarte rău.

• A nu avea cap să... → a nu fi în stare; a nu fi capabil; a nu putea să...; a nu avea posibilitatea...

• A nu avea capul la loc → a fi zăpăcit.

• A nu avea nici cap, nici coadă → a nu avea nicio noimă, niciun înţeles.

• A nu avea unde pune capul → a fi fără adăpost; a rămâne pe drumuri.

• A nu fi nimic de capul cuiva → a fi lipsit de merite, de calităţi; a fi fără căpătâi.

• Nu-i cap de ţară → nu-i grav; n-are mare importanţă.

• A nu-i intra cuiva în cap → a nu putea pricepe ceva.

• Nu-i nimic de capul lui → nu-i nimic de el; nu e bun de nimic; nu se va alege nimic de el.

• A nu-l durea (nici) capul → a nu fi îngrijorat; a nu-i păsa de ce urmează.

• A nu-şi (mai) vedea capul de.../a nu şti unde-i e/unde-i stă capul/a-şi pierde capul → a fi copleşit de lucru, de preocupări; a nu şti ce să mai facă.

• Până la un cap de aţă → absolut totul.

• A nu şti/a nu avea ce-şi face capul → a nu mai avea încotro; a nu mai şti ce să facă pentru a ieşi dintr-o încurcătură.

• A nu-i mai ieşi (cuiva ceva) din cap → a-l stăpâni mereu acelaşi gând.

• Ori (cu) capul de piatră, ori (cu) piatra de cap → fie cum o fi.

• (Până) peste cap → prea mult.

• Pe capete/pe un cap → pe întrecute.

• A-şi pleca capul → a se da învins; a se supune.

• A-şi pune capul pentru cineva → a) a-şi pune viaţa în pericol pentru cineva; a risca mult pentru cineva; b) a garanta pentru cineva.

• A se pune cu capul → a) a încerca tot ce e posibil pentru a realiza ceva sau pentru a împiedica o acţiune; b) a se împotrivi din toate puterile, chiar cu primejdia vieţii.

• A-şi pierde capul → a) a fi ucis; b) a se zăpăci; c) a nu se mai putea stăpâni (de emoţie, de enervare).

• A se pune în cap să.../a se da peste cap să... → a face tot posibilul; a se face

luntre şi punte să...

• A-şi pune mâinile în cap/a se lua cu mâinile de cap → a) a nu şti ce să mai facă de necaz, de ciudă, de deznădejde; b) a se îngrozi.

• A sări în capul cuiva/a-i sări cuiva în cap → a certa pe cineva; a lua la rost; a sări cu gura la cineva.

• A (o) scoate la cap/a ieşi la un cap → a termina cu bine; a reuşi; a sfârşi.

• A spăla pe cineva pe cap → a mustra tare pe cineva; a-l certa, a-l ocărî.

• A-i sta capul la... → a-i sta mintea sau gândul la...; a se gândi la...

• A sta de capul cuiva → a stărui pe lângă cineva pentru a-l determina să facă un lucru; a nu lăsa în pace pe cineva insistând, stăruind.

• A sta în capul oaselor → a sta (în pat) în şezut.

• A sta (piatră) pe capul cuiva → a incomoda pe cineva; a-i cauza greutăţi, prin prezenţa sau prin purtarea sa.

• A sta/a se ţine/a se lega/a se apuca de capul cuiva/a se pune pe capul cuiva → a stărui mult pe lângă cineva (pentru a obţine ceva); a nu lăsa în pace pe cineva; a se ţine scai de cineva.

• A i se sui cuiva în cap → a abuza de bunătatea cuiva; a pune stăpânire pe cineva.

• A-i trăsni/a-i da/a-i trece cuiva ceva prin cap → a-i veni cuiva în gând o idee pe neaşteptate; a-i trece ceva prin gând.

• A-i veni mintea/minţile la cap → a se deştepta; a se lămuri.

• A fi/a umbla cu capul în nori → a fi distrat, zăpăcit.

• A i se urca cuiva în cap → a se obrăznici.

• Vai de capul lui → vai de el.

• A umbla cu capul între urechi/în traistă → a umbla gură-cască; a nu fi atent; a nu-şi da seama de ceva ce se petrece în jurul său.

• A i se urca cuiva băutura la cap → a fi ameţit de băutură, a fi beat.

• A i se urca/a i se sui cuiva la cap → a deveni îngâmfat, îndrăzneţ, obraznic; a depăşi limita.

• A veni pe capul cuiva → a se abate asupra cuiva, a da peste cineva.

CAPAC s.

• Asta pune capac (la toate) → asta e prea mult; e prea de tot; asta pune vârf la toate; mai mult nu se poate admite.

• După cum e tingirea/după tingire şi capacul → după cum e omul aşa sunt şi faptele lui.

• A găsi capac la toate → a găsi răspunsul cuvenit sau soluţia potrivită.

• Şi-a găsit/şi-a aflat tingirea capacul → a) a găsi pe cineva cu care se potriveşte; b) a da peste cineva după chipul şi asemănarea lui.

• A pune cuiva capac → a închide cuiva gura cu un răspuns potrivit.

CAPĂT s.

• Din capăt → de la început.

• Din capăt până în capăt → de la început până la sfârşit.

• A face capătul cuiva → a omorî pe cineva; a-i face de petrecanie.

• A duce la capăt → a termina; a determina.

• Fără (de) capăt → fără sfârşit; întins; îndelungat.

• În capăt → deplin; exact.

• A da de capăt → a duce la bun sfârşit; a ajunge la sfârşitul unui lucru.

• La capătul lumii/pământului → foarte departe.

• A (nu) o scoate la capăt cu ceva → a (nu) ieşi dintr-o situaţie grea sau dintr-o încurcătură.

• A (nu) o scoate la capăt cu cineva → a (nu) se înţelege; a (nu) se învoi; a (nu) avea trai bun cu cineva.

• Până la capăt → până la sfârşit; până la ultimele consecinţe.

• A pune capăt la ceva → a face să înceteze ceva; a determina sfârşitul; a rezolva.

• A-şi pune capăt zilelor → a se sinucide.

• A scoate pe cineva în capăt → a-l ruina.

• A scoate/a duce ceva la capăt (bun) → a termina ceva cu succes.

• A pune capăt zilelor cuiva → a ucide, a omorî pe cineva.

• Până-ntr-un capăt de aţă → în totalitate; pe deplin; absolut tot.

• Niciun capăt de aţă → absolut nimic.

CAPRĂ s.

• Capra sare masa şi iada sare casa → se zice despre copiii care îşi întrec părinţii.

• Capră râioasă → persoană murdară, zdrenţăroasă, dar înfumurată.

• A împăca şi capra, şi varza → a mulţumi pe toţi, a împăca două interese opuse.

CAPSĂ s.

• A fi cu capsa pusă → a fi gata de ceartă; pus pe ceartă.

CAR s.

• Cu carul → mult; din belşug.

• A frânge carul → a nu izbuti.

• Nici în car, nici în căruţă (nici în teleguţă) → nici într-un fel.

• A pune carul înaintea boilor → a face lucruri altfel decât normal.

• A-şi pune carul în pietre → a-şi pune în gând ceva cu toată hotărârea; a lua o hotărâre nestrămutată; a stărui cu tot dinadinsul pentru împlinirea unui lucru.

• Ajunge o măciucă la un car de oale → nu este nevoie de mult efort pentru a face ceva (rău).

• Şi-a pus sacii în car → a făcut ceea ce dorea.

CARE pr.

• Care alte? → ce altceva?

• Care (mai) de care → unul mai mult/mai tare etc. decât altul; pe întrecute.

• Nu care cumva...? → (oare) nu cumva...?

• Care dincotro → din toate părţile; fiecare din altă parte.

• Care pe care? → care îl poate întrece sau birui pe celălalt?

CARIERĂ s.

• A face carieră → a) a reuşi într-o profesie; b) a deveni cunoscut; a fi în vogă.

CARNAVAL s.

• De carnaval → ridicol; frivol.

CARNE s.

• A creşte carne pe cineva/a prinde/a pune carne → a) a se îngrăşa; a lua proporţii; b) a simţi o mare mulţumire, o satisfacţie.

• A fi carne din carnea cuiva → a fi descendent din cineva.

• A fi cu carnea bălţată → a fi năzuros, răutăcios.

• A fi prieten unghie şi carne cu cineva → a fi prieten foarte bun cu cineva.

• A-şi pune/a-şi băga carnea la saramură → a face eforturi (expunându-şi viaţa); a face tot posibilul.

• A fi rău/bun de carne → a se vindeca greu/uşor de o rană.

• În carne şi oase → în persoană; în realitate.

• A tăia/a da/a trage în carne vie → a) a lovi în plin (şi fără milă); b) a curma un rău fără cruţare.

• A tremura carnea pe cineva → a tremura foarte tare (de frică, de ciudă etc.).

CARTE s.

• Ai carte, ai parte → dacă ai ştiinţă de carte, reuşeşti mai uşor în viaţă.

• Cum scrie la carte → aşa cum trebuie, cum se cere; corect; regulamentar.

• A da/a juca cu cărţile pe faţă → a-şi arăta deschis gândurile şi intenţiile; a nu ascunde nimic; a da de gol.

• A fi/a se face/a ajunge tobă/burduf de carte/de învăţătură → a fi/a ajunge foarte învăţat.

• A juca o carte mare → a întreprinde ceva riscant pentru a-şi atinge scopul.

• A juca ultima carte → a întrebuinţa cele din urmă mijloace; a face o ultimă încercare pentru a izbuti într-o afacere.

• Om al cărţii/de carte → om învăţat, cărturar.

• A nu şti boabă de carte → a nu şti nici măcar a citi şi a scrie.

• A da în cărţi/cu cărţile → a ghici, a prezice viitorul cu ajutorul cărţilor de joc.

• A se pune pe carte → a se apuca serios de învăţat.

• A spune/a vorbi ca din carte → a vorbi înţelept, ca un om învăţat; a face caz de erudiţia sa; a fi pedant.

CARTON s.

• De carton → lipsit de trăinicie.

CASĂ[1] s.

• (A avea) o casă de copii → (a avea) copii mulţi.

• A avea casă şi masă → a fi căsătorit având gospodăria sa.

• De casă → făcut în casă.

• A face o casă → a întemeia o căsnicie.

• A face/a duce casă bună/rea cu cineva → a trăi laolaltă în bună înţelegere/fără a se înţelege cu cineva.

• A-i fi cuiva casa casă şi masa masă → a duce o viaţă tihnită, ordonată; a trăi fără necazuri; a avea cele necesare traiului.

• Fată în casă → fată tânără angajată pentru întreţinerea camerelor.

• Casă de veci → mormânt.

• Om de casă → om căsătorit, care şi-a întemeiat o gospodărie proprie.

• A nu avea nici casă, nici masă → a nu avea cele necesare traiului; a fi fără căpătâi.

• A strica/a sparge casa cuiva → a strica armonia dintre soţi, a face să se despartă; a-i lua cuiva bărbatul/femeia.

• A ţine casă cu cineva → a trăi cu cineva în căsnicie.

• Îi urlă câinii la casă → e foarte sărac.

• A ţine/a fi de casa cuiva → a ţine de familia cuiva; a fi dintre oamenii apropiaţi ai cuiva.

CASĂ² s.

• A face casa → a face bilanţul încasărilor şi a plăţilor într-o zi.

CASCADĂ s.

• În cascadă → a) în coborâre; b) tot mai intens.

• Cascadă de râs → râs sacadat şi prelungit.

CASTANĂ s.

• A scoate castanele din foc cu mâinile altuia → a se folosi de cineva în interesul propriu.

CASTEL s.

• Castele în Spania → visuri irealizabile; planuri fantastice; iluzii deşarte.

CASTRAVETE s.

• A vinde castraveţi → a spune fleacuri sau minciuni.

• A vinde castraveţi la grădinar/grădinarului → a da explicaţii inutile unui cunoscător.

CAŞ s.

• A fi cu caşul la gură/puişor cu caş la botişor → a fi fără experienţă, nepriceput, neştiutor.

• Încă nu i-a picat caşul de la gură → se spune despre un tânăr nepriceput, lipsit de experienţă.

• A fi pâine şi caş cu cineva → a fi prieten bun cu cineva.

CAŞCAVAL s.

• A se da caşcaval → a fi moale sau prost.

• A se întinde la caşcaval → a avea pretenţii exagerate, a-şi aroga drepturile care nu i se cuvin; a se obrăznici.

CATARAMĂ s.

• La cataramă → a) straşnic; zdravăn; b) intim.

CATASTIF s.

• A fi/a avea pe cineva însemnat/scris la catastif/a trece la catastif → a urmări faptele cuiva spre a se răzbuna pe el sau spre a-i putea dovedi necinstea, incorectitudinea.

CATEDRĂ s.

• A vorbi de la catedră → a vorbi savant, livresc, afectat.

CATOLIC ~ă adj.

• A fi mai catolic decât papa → a fi peste măsură de exigent.

CATRAFUSE s.

• A-şi lua/a-şi strânge catrafusele → a-şi aduna lucrurile, pregătindu-se de plecare.

CATRAN s.

• Catran de... → foarte...; extrem de...; al dracului de...

• A se face foc şi catran (de mânie) → a se supăra foarte tare; a se înfuria.

CAUZĂ s.

• A face cauză comună (cu cineva) → a-şi uni interesele (cu ale altuia).

• A fi afară din cauză → a nu fi implicat într-o afacere (judiciară).

• A fi în cauză → a fi interesat într-o chestiune (de obicei judiciară).

• Din cauză că → deoarece, fiindcă.

• A pleda cauza cuiva → a apăra pe cineva.

• A avea câştig de cauză → a câştiga; a i se da cuiva dreptate.

• A da cuiva câştig de cauză → a se pronunţa în favoarea uneia dintre părţile

aflate în proces.

• În cunoştinţă de cauză → cunoscând bine lucrurile despre care e vorba.

• A pune pe cineva în cauză → a implica pe cineva într-o afacere (judiciară).

CAZ s.

• A face caz (mare) de ceva → a considera ceva (în mod exagerat) ca foarte important.

• A face caz (mare) de cineva → a scoate la iveală (în mod exagerat) calităţile sau meritele cuiva; a aprecia în mod deosebit pe cineva.

• În cazul acesta/în acest caz/în asemenea caz → astfel stând lucrurile; astfel prezentându-se situaţia.

• În caz contrar → dacă se va întâmpla astfel; dacă situaţia va fi alta.

• În caz de... → dacă se va ivi ceva neprevăzut; în situaţia în care...

• În tot cazul/în orice caz → în orice împrejurare; orice s-ar întâmpla; oricum.

• A pune/a admite cazul că... → a presupune; a admite că...

• În niciun caz → a) cu niciun preţ; b) nicidecum.

• De la caz la caz → după împrejurări.

• Caz de forţă majoră → situaţie care impune ceva (împotriva voinţei sale).

• A fi un caz → a prezenta trăsături singulare.

CAZNĂ s.

• Cu mare caznă → cu efort deosebit.

CĂ conj.

• Ba că chiar! → nici vorbă!; da de unde!

• Numai că → dar, însă.

CĂCIULĂ s.

• Altă zi, altă căciulă → fiecare zi cu rostul şi cu problemele sale.

• Asta/aia e altă căciulă → asta e altceva; altă socoteală; altă vorbă.

• Bună ziua, căciulă (că stăpânul n-are gură) → se spune în bătaie de joc unuia care nu salută.

• (Bun de) să dai cu căciula în câini → se spune despre o mâncare sau o băutură foarte gustoasă.

• A scoate căciula în faţa cuiva → a respecta pe cineva; a datora respect cuiva.

• A fi/a se simţi cu musca pe căciulă → a se simţi vinovat.

• A-şi lua/a-şi scoate căciula (de pe cap) → a-şi descoperi capul în semn de respect sau de salut.

• A da cu căciula în câini/în grindă → a fi cu chef; a fi beat.

• E numai burtă şi căciulă → se spune despre un om scund şi gras.

• A fi veşnic cu căciula pe cap → a fi mândru; a nu se ruga de nimeni; a nu se umili în faţa nimănui.

• A-i ieşi cuiva părul prin căciulă → a) a i se urî cuiva aşteptând; b) a o duce greu; a fi sărac.

• A îndesa căciula pe urechi → a se preface că nu ştie nimic.

• La aşa cap, aşa căciulă → cum e omul, aşa sunt şi faptele lui.

• Păcat de căciula pe care o porţi/degeaba mai porţi căciulă → se spune despre un om laş, fricos, prost.

• A pune căciula pe-o sprânceană → a se fuduli.

• A scăpa căciula pe apă → a scăpa prilejul; a pierde un lucru.

• A schimba căciula → a schimba înţelegerea, părerea, vorba.

• A sta sub căciulă → a nu avea locuinţă; a dormi pe ici pe colo.

• Tot dintr-o căciulă scoşi → toţi deopotrivă; de acelaşi fel; din acelaşi aluat.

A CĂDEA vb.

• A-i cădea cuiva bine → a-i plăcea; a-i prii.

• A-i cădea cuiva (cu) drag/la inimă → a deştepta dragostea cuiva; a ajunge să fie iubit de cineva.

• A-i cădea cuiva rău → a nu-i conveni; a nu-i plăcea; a i se întâmpla ceva rău.

• A cădea cu vorba → a spune ceva pe neaşteptate; a interveni brusc într-o discuţie.

• A cădea la învoială/a cădea de acord → a ajunge la înţelegere (de obicei după o discuţie în contradictoriu).

• A cădea la pace → a se împăca.

• A cădea la pământ în faţa cuiva → a se umili, cerşind bunăvoinţa cuiva.

• A fi căzut din cer/din Lună/din pod → a) a rămâne uimit de cele auzite; b) a fi dezorientat, buimăcit; c) a veni pe neaşteptate.

• A-i cădea cu tronc → a-i plăcea (dintr-odată).

• A cădea la mâna cuiva → a ajunge în puterea, la discreţia cuiva.

• A cădea pe capul cuiva/a-i cădea belea pe cap → a) a veni nedorit (şi pe neaşteptate) la cineva; b) a fi lovit de o nenorocire; a trebui să suporte o serie de dificultăţi.

• A cădea (tot) în picioare → a ieşi bine dintr-o situaţie dificilă.

• A cădea din picioare → a fi foarte obosit.

• A cădea pe gânduri → a deveni îngândurat.

• Nu-i cade coada → nu i se întâmplă nimic; nu se prăpădeşte.

• A cădea (bolnav) la pat → a se îmbolnăvi.

• A cădea în greşeală → a greşi.

a se cădea vb.

• Cum se cade → de-a binelea; deplin.

• Aşa mi se cade → aşa-mi trebuie; aşa mi se cuvine.

CĂDERE s.

• A avea cădere → a fi în drept să facă/să spună ceva; a fi competent.

CĂLARE s.

• Nici călare, nici pe jos → nici aşa, nici aşa; nici în car, nici în căruţă.

• A fi călare pe situaţie → a domina; a fi sigur într-o împrejurare (dificilă).

• A sta/a şedea călare în inima cuiva → a cunoaşte toate gândurile cuiva.

• A sta/a şedea călare pe ceva/pe cineva → a domina o situaţie/pe cineva.

A CĂLCA vb.

• A călca a... → a promite; a da semne că va ajunge...

• A călca pe iarbă verde → a întreprinde ceva fiind sigur de reuşită.

• A călca strâmb/într-aiurea/alături cu drumul → a se abate de la bună purtare; a face o faptă nepermisă.

• A călca din pod/de sus → a umbla ţanţoş, trufaş.

• A călca cu stângul → a da greş.

• A călca în străchini → a gafa.

• A nu mai călca iarbă verde → a nu mai trăi; a fi mort.

• A călca în urma cuiva/a călca pe urmă pe cineva → a merge după..., a urma pe cineva.

• A călca pe urmele cuiva → a avea apucăturile, obiceiurile, aptitudinile cuiva.

• A călca pragul cuiva → a merge la cineva; a vizita pe cineva.

• A-şi călca cuvântul → a nu-şi respecta cuvântul, promisiunea.

• A călca cu dreptul → a-i merge bine; a izbuti.

• A călca cu stângul → a nu-i merge bine; a nu izbuti.

• A călca în picioare → a) a-şi bate joc de cineva; a dispreţui; a desconsidera; b) a distruge; a nimici.

• A călca pe bătătură/bătături → a atinge pe cineva unde-l doare mai tare.

• A-şi călca pe inimă → a renunţa la propria părere; a se hotărî la o acţiune învingând anumite sentimente care îl opreau.

CĂLCÂI s.

• A se afla/a fi/a trăi sub călcâi → a se afla/a fi/a trăi sub dominaţia cuiva; a fi asuprit de cineva.

• A i se aprinde/a-i sfârâi cuiva călcâiele după cineva → a se îndrăgosti foarte tare.

• A-şi bate călcâiele/a bate în călcâie → a sări în sus de bucurie.

• Călcâiul lui Ahile → partea vulnerabilă a unei persoane sau a unui lucru.

• Dă-ţi, popo, pintenii şi bate iapa cu călcâiele → se spune când cineva dă cu împrumut un lucru de care el însuşi are mare nevoie.

• A-l durea în călcâie → a nu-i păsa deloc.

• A nu ajunge (pe cineva) la călcâie → a fi inferior (cuiva).

• Fuge/merge de-i pârâie/sfârâie călcâiele → fuge foarte repede.

• A se învârti/a se întoarce într-un călcâi → a fi iute la treabă; a se mişca repede.

• Îi joacă şoarecii în călcâie → se spune despre un om neastâmpărat.

• A-şi lua rămas-bun de la călcâie → a pleca fără a-şi lua rămas-bun, pe ascuns.

CĂLUŞ s.

• A-i pune cuiva căluş în gură → a-i tăia cuiva vorba; a-i astupa gura.

CĂMAŞĂ s.

• A arde cămaşa pe cineva → a fi în mare zor; a fi foarte nerăbdător.

• A-şi bea şi cămaşa → a cheltui tot ce are pe băutură.

• A se certa pe cămaşa altuia → a se certa pentru un lucru străin.

• A sări cămaşa de pe cineva → a fi într-o stare de mare agitaţie; a tremura foarte tare.

• A-şi da şi cămaşa de pe el → a fi foarte darnic sau foarte milos.

• Doar n-am uscat cămăşile la acelaşi soare/pe un gard → se spune celui care îşi permite prea mult, care vrea să fie foarte familiar cu cineva.

• E mai aproape cămaşa decât haina/cămaşa e mai aproape de piele → interesele personale sau ale celor apropiaţi sunt mai presus de ale străinilor; ne pasă mai mult de noi decât de alţii.

• A făcut cămaşa izmene → a zice când cineva şi-a greşit planul, n-a izbutit.

• A se îmbrăca cu cămaşă de gheaţă → a-i intra frica în oase; a îngheţa de frică.

• A lua cămaşa de pe cineva/a lăsa pe cineva în cămaşă → a-i lua cuiva tot; a-l lipsi de toate; a-l lăsa sărac.

• A nu avea cămaşă pe el → a fi sărac.

• A nu-l mai încăpea cămaşa → a fi înfumurat; a-i merge cuiva foarte bine.

• A nu se încrede nici în cămaşa lui → a nu mai avea încredere în nimeni; a fi foarte precaut.

• Nu mai ştie pe unde să scoată cămaşa → nu ştie cum să iasă din încurcătură sau să scape de belea.

• Plânge de sare cămaşa pe el → plânge foarte tare.

• A rămâne în cămaşă → a rămâne sărac; a pierde tot.

• A schimba părerile cum schimbi cămăşile → a-şi schimba părerile cu mare uşurinţă.

• A zice/a spune pe/ca prin gura cămăşii → a) a spune una şi a gândi alta; b) a spune ceva cu sfială; a-i veni greu să vorbească.

CĂPĂSTRU s.

• Vrei să mă duci la apă de căpăstru? → întreabă cineva ca să arate că nu se

lasă înşelat, că pricepe intenţia celui ce vrea să-l înşele.

CĂPĂTAT s.

• De căpătat → a) primit în dar; b) obţinut prin cerşit.

• A umbla/a pleca după căpătat → a umbla să ceară de la alţii cele necesare traiului.

CĂPĂTÂI s.

• A da de căpătâi → a descurca; a ajunge la sfârşit.

• A ieşi la căpătâi → a izbuti; a termina cu bine.

• A da de/a face cuiva căpătâi → a (se) însura sau a (se) mărita; a (-şi) asigura existenţa, a (se) căpătui.

• Fără (de) căpătâi → fără casă şi fără masă; fără ocupaţie; sărac; vagabond.

• A (nu) avea căpătâi → a (nu) avea niciun rost în viaţă.

• Carte de căpătâi → lucrare fundamentală într-un domeniu; carte preferată.

• A nu şti de căpătâiul cuiva → a nu cunoaşte soarta sau situaţia cuiva.

• A o scoate la căpătâi cu ceva → a termina ceva cu succes; a o scoate la capăt.

• A sta la căpătâiul cuiva → a sta de veghe lângă un bolnav.

CĂPETENIE s.

• De căpetenie → principal; important.

CĂPITAN s.

• A fi faţa banului, sora căpitanului → se zice despre feţele fudule şi de neam mare.

• Ori Stan, ori căpitan → se zice când cineva pune totul în joc, ştiind că ar putea sau să piardă totul, sau să se aleagă cu un câştig însemnat; ori totul, ori nimic.

CĂPUŞĂ s.

• Ce-i în guşă, şi-n căpuşă → se zice despre un om sincer, care spune deschis ceea ce gândeşte.

• A se face căpuşă → a fi sătul peste măsură.

A CĂRA vb.

• A căra cuiva (la) pumni/palme → a bate pe cineva; a da cuiva multe lovituri.

• A-l căra pe cineva păcatul → a se lăsa dus, împins fără voie (de obicei la fapte rele).

• A căra apă cu ciurul → a face o muncă zadarnică.

CĂRARE s.

• Pe toate cărările → peste tot; pretutindeni; la tot pasul.

• A-i scurta/a-i tăia/a-i închide cuiva cărarea/cărările → a) a-l opri pe cineva din drum sau a-i închide cuiva calea; b) a omorî pe cineva.

• A-şi îndrepta cărările → a porni, a apuca într-o direcţie.

• A umbla pe două/pe şapte/pe nouă cărări → a umbla clătinându-se; a fi beat.

A CĂRĂBĂNI vb.

• A cărăbăni cuiva la pumni/ciomege → a da cuiva lovituri multe şi îndesate cu pumnul/cu ciomagul.

CĂRBUNE s.

• A sta (ca) pe cărbuni (aprinşi) → a fi foarte nerăbdător; a arde de nerăbdare.

• Negru ca cărbunele → foarte negru.

• A se face cărbune → a se arde; a fi expus căldurii mai mult decât trebuie.

CĂRUŢĂ s.

• A se lăsa de căruţă → a renunţa la un lucru început.

• A rămas cu căruţa în drum → s-a oprit la mijlocul lucrului.

• A fi a cincea roată la căruţă → a fi de prisos.

• A strica căruţa → a strica prietenia sau înţelegerea.

• A rămâne de căruţă → a) a pierde o ocazie; b) a rămâne în urmă.

CĂSĂTORIE s.

• A lua în căsătorie pe cineva → a se căsători cu cineva.

A CĂSCA vb.

• A căsca gura → a) a pierde vremea; b) a privi cu interes, cu mirare, cu curiozitate.

• A căsca ochii → a deschide ochii tare; a se holba.

• A căsca gura la/după ceva sau cineva → a se uita plin de curiozitate, de interes, de mirare, de admiraţie la ceva sau la cineva.

• Gură-cască/cască-gură → persoană care îşi iroseşte timpul în zadar.

CĂSCAT ~ă adj.

• A rămâne/a sta/a privi cu gura căscată → a fi cuprins de mirare sau de admiraţie.

CĂŢEL s.

• A pleca/a veni/a se duce cu căţel, cu purcel → a pleca/a veni/a se duce cu întreaga familie, cu tot ce are, cu tot calabalâcul.

CĂUŞ s.

• A lua cu căuşul de la inimă → a alina deodată durerile, necazurile cuiva.

• A-i veni/a-i cădea cuiva drăguş la căuş → a fi nevoit să ceri ajutor cuiva pe care l-ai refuzat într-o împrejurare asemănătoare.

A CĂUTA vb.

• Caută ce n-ai pierdut → umblă fără scop, în zadar, fără folos.

• A căuta cu gândul → a se sili să-şi aducă aminte.

• A-şi căuta de treabă/de treburi/de nevoi → a-şi vedea de ocupaţiile sale, fără a se amesteca în treburile altora.

• A căuta pe cineva cu legea/la judecată → a da pe cineva în judecată.

• A căuta ceartă cu lumânarea → a afla prilej de ceartă, de scandal.

• A căuta în coarne cuiva → a răsfăţa pe cineva.

• A-şi căuta de drum → a-şi continua drumul; a merge mai departe.

• A căuta privirile cuiva → a încerca să întâlneşti privirile cuiva.

• N-ai ce căuta (undeva) → n-ai motiv să mergi sau să te afli undeva; n-ai voie, nu-ţi este permis să mergi undeva.

CĂUTARE s.

• A avea căutare → a se bucura de apreciere, de consideraţie, de trecere.

• A lua (puşca) la căutare → a ochi.

CÂINE s.

• Câine-câineşte → cu multă greutate; de-abia.

• Câinele care latră nu muşcă → cel care face multă gălăgie nu e primejdios.

• A duce câinii la apă → a trândăvi; a pierde vremea.

• A fi ca un câine de uşi multe → a trăi profitând de la mai mulţi.

• A ieşi ca câinele din iarnă → a fi foarte slab.

• A se mânca ca câinii (prin gard) → a trăi rău, în duşmănie, în certuri.

• A muri ca un câine → a muri singur, părăsit, în mizerie.

• A trăi ca câinele cu pisica → a trăi în duşmănie; a nu se înţelege deloc.

• Cum nu-i este câinelui a linge sare → deloc; cu niciun chip.

• A fi câine → a fi rău, hain.

• A petrece ca câinele în car → a trăi rău; a o duce rău.

• A şedea ca câinele nimănui → a fi lipsit de sprijin (moral/material).

• Nici câine, nici ogar → se zice despre a) cei care nu aparţin în mod clar unei categorii sau unei grupări; b) cei care nu au o orientare precisă.

• Nu-i numai un câine scurt de coadă → mai este şi altcineva sau altceva la fel; sunt mai multe lucruri la fel.

• Sat fără câini → loc nepăzit, în care oricine poate să facă tot ce pofteşte.

• A tăia frunze la câini → a trândăvi; a pierde vremea; a nu face nimic.

• A trăi ca câinele la stână → a trăi bine.

• A trecut (prin şcoală) ca câinele prin apă → nu s-a prins nimic de el; n-a învăţat nimic.

• Umblă câinii cu covrigi/colaci în coadă → este belşug; sunt de toate din abundenţă.

• Viaţă de câine → viaţă foarte grea.

CÂMP s.

• A bate câmpii → a vorbi într-aiurea; a se abate de la chestiunea discutată.

• A o lua peste câmp → a merge de-a dreptul, părăsind drumul.

• În plin câmp → sub cerul liber; fără adăpost.

• A lua/a apuca câmpii → a pleca orbeşte, înnebunit (de durere, de deznădejde); a ajunge la disperare; a-şi lua lumea-n cap; a-şi pierde minţile.

CÂND adv.

• Când-când/când de când → în tot momentul; din clipă în clipă; cât pe-aci, gata, aproape (să ...).

• Când şi când → câteodată; uneori.

• Din când în când → din timp în timp.

• A (nu) avea când → a (nu) avea timp; a (nu) avea vreme (să...).

A CÂNTA vb.

• A-şi cânta cântecul → a-şi povesti păţania.

• A-i cânta cuiva popa (la cap) → a-i cânta cuiva la înmormântare.

• Joacă cum îi cântă → face întocmai cum îi porunceşte altul.

CÂNTAR s.

• Om cu cântar la cap → om cu mintea sănătoasă; om cu judecată.

• A trage la cântar → a avea importanţă, a conta.

CÂNTAT s.

• La/pe la/spre cântatul cocoşilor → pe la miezul nopţii/în zorii zilei.

A CÂNTĂRI vb.

• A-şi cântări (bine) vorbele → a-şi alege (bine) vorbele; a chibzui bine înainte de a-şi exprima gândul.

CÂNTĂTOR s.

• (Pe) la cântători → (pe) la cântatul cocoşilor; pe la miezul nopţii.

CÂNTEC s.

• Aşa-i cântecul → aşa-i situaţia; asta este.

• Aşa merge cântecul → aşa merge vorba; aşa se spune.

• De cântecul cucului → degeaba, în zadar; de pomană.

• A fi cu cântec/a-şi avea cântecul său → a fi cu tâlc; a-şi avea tâlcul său, istoria sa.

• Cântecul lebedei → ultima operă sau manifestare de valoare a unui artist.

• Povestea cântecului → cum se zice; cum este vorba.

• A-i scoate cuiva cântece → a spune despre cineva vorbe rele.

CÂR interj.

• Că-i câr, că-i mâr → se spune când cineva se încurcă în explicaţii şovăielnice, confuze.

• Câr-mâr → (cu) ceartă; (cu) tocmeală; (cu) ciorovăială.

CÂRĂ s.

• A fi în câră cu cineva → a fi în ceartă, în duşmănie cu cineva.

CÂRC interj.

• Ba cârc, ba mârc → ba un pretext, ba altul; când o obiecţie, când alta.

• Cât ai zice cârc → foarte repede; într-o clipă.

• A nu zice nici cârc → a nu spune nicio vorbă; a tăcea chitic.

CÂRD s.

• De/de la un cârd de vreme → de la o vreme încoace.

• De un cârd de ani → de mai mulţi ani.

• A intra în cârd cu cineva → a avea de-a face cu cineva; a se asocia cu cineva la rele.

CÂRLIG s.

• A avea cârlig la cineva → a avea trecere la cineva; a fi agreat de cineva.

• A se face cârlig → a se încovoia; a se ghemui; a se strânge.

• A fi cârlig cu cineva → a fi în strânsă prietenie cu cineva.

• A pune cârlig → a încurca treaba; a pune beţe în roate.

A CÂRNI vb.

• A cârni nasul (din loc) → a mirosi foarte urât.

• A-şi cârni nasul/a cârni din nas → a se arăta nemulţumit.

CÂRPĂ s.

• Are urechi de cârpă → nu aude bine.

• A se face cârpă → a se lăsa moale; a se înmuia.

• A face pe cineva cârpă (de şters) → a vorbi de rău pe cineva.

• A pune cârpa în cap → a se mărita.

A CÂRPI vb.

• A cârpi (de-a) fuga/a o cârpi de fugă → a fugi; a o lua la fugă.

• A-şi cârpi viaţa/traiul → a-şi duce greu traiul; a-şi petrece viaţa în necazuri,

în greutăţi; a o duce târâş-grăpiş.

• Cu ochii cârpiţi (de somn) → somnoros; cu ochii aproape închişi.

CÂŞTIG s.

• A avea câştig de cauză → a obţine o victorie asupra cuiva.

• A fi în câştig asupra cuiva → a avea un avantaj faţă de cineva.

CÂT[1] adv.

• Cât ce... → îndată ce...

• Cât de cât → a) cât de puţin; b) deloc.

• Cât colea → nu departe; în apropiere.

• Cât de colo → de departe; de la mare distanţă.

• Cât colo → departe.

• Atât cât → în măsura în care.

CÂT[2] pron.

• Câte şi mai câte/câte şi mai multe/câte-n lună şi-n soare/şi-n stele → de toate; tot felul de lucruri.

• Cine ştie cât → mult.

• Cât ce poate → cu toată puterea.

• Câtă frunză şi iarbă/câtă pulbere şi spuză → în număr foarte mare.

CÂT[3] conj.

• Cât ai bate din palme → foarte repede; într-o clipă; imediat.

• Pe cât → după cum...; precum...

• Cât te-ai şterge la ochi/cât ai scăpa din amnar → foarte repede, într-o clipă.

CÂT[4] prep.

• Cât despre.../cât pentru... → în ceea ce priveşte...; referitor la...

CE pr.

• Ce de/de a... → ce mai de..., ce de mai..., foarte mulţi.

• Cât pe ce → aproape să...; cât pe-aci; gata-gata.

• Cu mare ce → cu mare greutate; după multă osteneală.

• Ce face? → cum!; se poate!

• Pe zi ce trece → tot mai mult.

• Ce-i drept → într-adevăr.

• De ce... → de ce..., cu cât..., cu atât...

• De ce, de nece → se spune cuiva căruia nu vrem să-i răspundem la întrebare.

• De ce nu? → cum să nu; desigur, se poate; e posibil.

• Din ce în ce → pe măsură ce trece vremea; tot mai mult.

• Te miri ce → nimica toată; foarte puţin.

• Numai ce/iată/iaca... → deodată; pe neaşteptate; iată că...

CEAFĂ s.

• Când mi-oi vedea ceafa → niciodată.

• A întoarce ceafa cuiva → a nesocoti pe cineva; a desconsidera; a-i întoarce spatele.

• A făcut ceafă → a) s-a îngrăşat; b) s-a obrăznicit.

• Gros la/tare în ceafă → a) bogat; cu influenţă; b) bădăran.

• Să nu ne stricăm la ceafă → să nu ne certăm.

• A pune la ceafă → a da uitării; a nesocoti; a nu-i păsa cuiva de ceva.

CEAPĂ s.

• L-a făcut ceapă cu apă → l-a făcut de râs.

• A mânca o ceapă degerată → a nu reuşi.

• Cât cepele → holbat; foarte deschis.

• A mânca ceapa-ciorii → a înnebuni.

• A nu face nici (cât) o ceapă degerată → a nu avea nicio valoare.

CEARĂ s.

• A fi cu nasul de ceară → a fi extrem de susceptibil.

CEARTĂ s.

• A căuta ceartă cu lumânarea → a provoca ceartă; a căuta prilej de ceartă.

CEAS s.

• Ceas bun/rău → moment prielnic, norocos/neprielnic, nenorocos.

• Ceasul morţii → momentul când moare

cineva.

• Cu ceasurile/cu ceasul → timp îndelungat.

• Cu un ceas mai devreme/mai curând → fără întârziere, fără a mai aştepta.

• În ceasul al doisprezecelea → în ultimul moment.

• (Să fie) într-un ceas bun! → urare adresată cuiva când începe sau întreprinde ceva.

• A face un ceas bun până... → a avea nevoie de o oră întreagă până...

• A se da de ceasul morţii → a se frământa (de supărare, de necaz).

• Din ceas în ceas → din clipă în clipă; din moment în moment.

• În/pe tot ceasul → întotdeauna; în fiecare clipă; mereu; întruna.

• A merge ceas → a merge foarte bine, perfect.

• A-i sosi cuiva ceasul → a fi pe punctul de a muri.

CEASLOV s.

• A(-şi) face capul ceaslov → a(-şi) încărca memoria.

CEAŢĂ s.

• Îmi eşti deal şi ceaţă înaintea ochilor → nu te pot vedea în ochi; nu te pot suferi.

• A vedea ca prin ceaţă → a vedea nedesluşit.

CEL[1], CEA adj., pron.

• Alte cele/celea → altele; alte lucruri; altceva.

• Cea lume → lumea cealaltă; lumea de apoi; celălalt tărâm.

• Multe cele/celea → multe; de toate.

• Toate cele/celea → toate; totul.

• În cele din urmă → în sfârşit.

CEL[2], CEA art.

• Cel rău → diavol.

• Cel mult → în caz optim; în cazul extrem.

• Cel puţin → măcar; barem.

• Cel de sus → Dumnezeu.

• Cel de pe comoară → dracul.

CELEBRITATE s.

• De tristă celebritate → de reputaţie proastă.

CENTIMĂ s.

• Nicio centimă → niciun ban.

• Până la o centimă → până la ultimul ban.

CENTURĂ s.

• A lovi sub centură → a aplica o lovitură fatală (neaşteptată) cuiva.

CENUŞĂ s.

• A-i da cuiva luleaua prin cenuşă → a face de râs pe cineva; a terfeli.

• A-i lua/a-i vinde cuiva şi cenuşa din vatră → a-i lua cuiva absolut tot; a-l lăsa sărac lipit pământului.

• A nu avea nici cenuşă în vatră → a nu avea absolut nimic; a fi sărac lipit pământului.

• A preface în cenuşă → a arde, a da foc la ceva; a distruge prin foc.

• A se alege praf şi cenuşă (din ceva) → a se pierde; a se distruge în întregime.

• A trage cenuşa pe turta sa → a urmări propriul interes.

• A-şi pune cenuşă în cap → a se pocăi; a-şi recunoaşte vina sau greşeala.

CEP s.

• A da cep unei buţi/unui butoi → a începe un vas plin cu vin.

CER s.

• Ca de la cer la pământ/ca cerul de pământ → foarte diferit; foarte deosebit.

• Când s-a lipi cerul de pământ → niciodată.

• A se crede căzut/coborât cu hârzobul din cer → a se socoti de viţă nobilă; a fi foarte încrezut, îngâmfat; a se crede superior celor din jur.

• Cu o falcă-n cer şi cu una/cu alta în pământ → vijelios, mânios; plin de furie; gata să distrugă tot în drumul său.

• A fi/a se crede în al şaptelea/al nouălea cer → a fi foarte bucuros; a nu mai putea de bucurie; a fi în culmea fericirii.

• Sub cerul liber → afară; fără adăpost.

• Între cer şi pământ → în aer.

• A cădea cerul pe cineva → a fi uluit, descumpănit (de ceva neaşteptat şi nedorit).

• A făgădui cerul şi pământul → a promite lucruri irealizabile.

• A răscoli cerul şi pământul → a face tot posibilul (pentru a găsi ceva).

• În înaltul/în slava cerului → la o mare înălţime; foarte sus.

• Nu se va face gaură/bortă în cer → n-are să fie cine ştie ce pagubă; nu se va întâmpla nimic.

• A face gaură/bortă în cer → a realiza ceva foarte important.

• Nu pică din cer → nu vine de-a gata.

• Parcă a căzut/picat cerul pe mine → a) am rămas uimit; b) m-am simţit foarte ruşinat.

• A pica/a cădea din cer → a) a sosi pe neaşteptate; b) a fi cu totul străin de ceea ce se întâmplă în jur; a nu înţelege nimic; a fi dezorientat.

• Picat din cer → se zice despre o persoană (mai ales despre o femeie) foarte frumoasă; ruptă din soare.

• Până-i cerul → niciodată; cât e lumea.

• A ridica pe cineva până la cer/în slava cerului → a lăuda pe cineva foarte mult.

• A se ruga de cineva cu cerul şi (cu) pământul → a se ruga de cineva cu cea mai mare stăruinţă; a insista foarte mult pe lângă cineva.

• Ştie şi toaca-n cer → a) ştie absolut tot; b) face pe atotştiutorul.

CERBICE s.

• A fi tare/vârtos la/în/de cerbice → a fi neînduplecat, dârz, încăpăţânat.

• A-i pleca/a-i frânge/a-i rupe/a-i înmuia cuiva cerbicea → a supune; a înfrânge rezistenţa, mândria, aroganţa cuiva.

A CERE vb.

• A-şi cere legea (cu cineva) → a da pe cineva în judecată.

• A cere voie să ... → a stărui; a ruga pentru a obţine permisiunea să...

• A cere satisfacţie → a pretinde satisfacţie morală în urma unei jigniri, a unei insulte.

• A cere cuvântul → a solicita dreptul de a vorbi.

• A cere (cuiva) socoteală → a pretinde lămuriri de la cineva.

CEREMONIE s.

• Fără ceremonie/ceremonii → familiar, fără (multe) formalităţi.

CERERE s.

• La cerere → când se cere; când este solicitat.

CERTAT ~ă adj.

• A fi certat cu justiţia → a fi suferit condamnări pentru nerespectarea legilor.

• A fi certat cu morala → a nu ţine seama de morală, de bună-cuviinţă.

CEVA pr. nehot.

• Aşa ceva → astfel de lucru; un lucru ca acesta.

• A fi/a ajunge ceva de speriat → a căpăta o înfăţişare neobişnuită.

• E ceva de el/de capul lui → are unele calităţi.

• E ceva de speriat → uimeşte, provoacă spaimă.

• Mai ceva → mai de seamă/mai frumos/mai viteaz/mai bun etc.

CHEAG s.

• A avea cheag → a avea bani; a fi bogat.

• A prinde cheag → a începe să se îmbogăţească, să se chivernisească.

CHEF s.

• A-şi face cheful/gustul → a-şi îndeplini o poftă, o dorinţă, un capriciu.

• A fi cu chef → a) a fi ameţit de băutură; b) a fi binedispus.

• A avea/a-i veni chef de ceva → a fi dispus; a avea poftă să facă ceva.

CHEIE s.

• A fi cheia şi lacătul → a fi totul; începutul şi sfârşitul; a fi începutul şi sfârşitul.

• La cheie → bun pentru locuit; complet finisat.

• Cheie de boltă → principiu fundamental.

• A ţine sub cheie → a ţine încuiat.

CHEL s.

• Ce-i lipseşte chelului? Tichie de mărgăritar → se spune ironic despre cineva care caută, care doreşte un lucru nepotrivit cu situaţia lui.

CHELFĂNEALĂ s.

• A trage cuiva o chelfăneală → a bate rău pe cineva.

CHELTUIALĂ s.

• A băga pe cineva la/în cheltuială → a face pe cineva să cheltuiască bani mulţi.

• A-i da cuiva (bani) de cheltuială → a bate zdravăn pe cineva; a chelfăni.

• A pune pe cineva pe cheltuială → a cheltui mult şi neraţional.

• Bani de cheltuială → bani pentru cheltuielile curente.

• Cu cheltuiala cuiva → cu mijloace băneşti oferite de cineva.

• A intra în/la cheltuială/cheltuieli → a face, a suporta cheltuieli mari; a cheltui bani mulţi.

A (SE) CHEMA vb.

• Se cheamă că... → se zice că...; e vorba că...

• Cum se cheamă/cum s-ar chema → cum s-ar zice.

• A chema în judecată → a cita în justiţie.

• A chema la ordine → a cere să respecte ordinea şi disciplina.

• A chema sub arme/sub drapel → a) a încorpora un contingent; b) a mobiliza armata.

CHEPENG s.

• În chepeng → pe verticală; de sus în jos.

CHEREM s.

• A avea pe cineva la cheremul său → a dispune de cineva după voie; a-l avea la mână.

• A fi la cheremul cuiva → a fi la dispoziţia, la discreţia cuiva.

• A nu-i veni cuiva la cherem → a nu-i conveni cuiva ceva; a nu-i veni la socoteală.

CHERESTEA s.

• A nu avea cherestea → a nu avea caracter, ruşine.

CHESTIUNE s.

• În chestiune → despre care este vorba; în discuţie.

CHIAR adv.

• Nici chiar → nici măcar.

• Ba chiar → ba încă; mai mult decât atât.

CHIBRIT s.

• A-i da cuiva cu chibritul pe la nas → a supăra pe cineva.

CHIBZUIALĂ s.

• A fi de bună chibzuială → a fi cumpănit.

• A sta la chibzuială → a sta pe gânduri; a sta la îndoială; a şovăi; a se codi; a

ezita.

CHICĂ s.

• A-i face cuiva chica topor/a-i face cuiva morişcă în chică → a bate zdravăn pe cineva; a-i trage o păruială.

• A fi tare de chică → a) a fi sănătos, gras, voinic; b) a fi bogat.

CHICHIŢĂ s.

• A căuta chichiţă → a căuta să găseşti cuiva greşeli.

• A umbla cu chichiţe → a umbla cu şiretlicuri, cu înşelăciuni.

CHIMIR s.

• A avea la chimir → a fi bogat.

• A pune la chimir → a) a strânge bani; b) a fi zgârcit.

CHINEZ s.

• A o face pe chinezul → a (se preface că) nu pricepe.

CHINEZESC ~ească adj.

• Zid chinezesc → obstacol; stavilă; barieră (de netrecut).

CHINGĂ s.

• A slăbi pe cineva din chingi → a lăsa pe cineva mai liber, mai în voia lui.

• A strânge pe cineva în chingi → a lua/

a ţine pe cineva din scurt; a constrânge pe cineva să spună.

• A-l ţine pe cineva chingile → a se simţi în putere; a fi în stare.

CHIOLHAN s.

• A se pune pe chiolhan → a chefui.

CHIOR ~oară adj.

• Apă chioară → a) aliment prea diluat, lipsit de gust; b) vorbe lipsite de miez.

• Pară chioară → ban de mică valoare.

• (De-a) chioara → orbeşte.

• A da chior peste cineva → a da năvală, orbeşte peste cineva.

• A fi de râsul chioarei → a fi de batjocură; a fi de râsul lumii.

• A o lua de-a chioara → a merge orbeşte, fără a şti încotro; a o apuca razna.

• A nu avea para chioară în pungă/a fi fără (de) para chioară → a nu avea niciun ban.

CHIORÂŞ adj.

• A da chiorâş → a se repezi orbeşte, fără a lua seama, fără atenţie.

• A privi/a se uita chiorâş → a) a privi saşiu; b) a se uita încruntat, cu duşmănie, cu ură.

• A da chiorâş peste cineva → a găsi pe cineva fără bătaie de cap.

A CHIORÎ vb.

• A nu avea cu ce chiorî o găină/un şoarece → a fi foarte sărac.

CHIP s.

• A afla chip (şi cale) → a găsi o modalitate, o posibilitate, un mijloc eficace.

• Cu chip că... → sub pretext că...; sub cuvânt că...

• Cu/în niciun chip → în niciun caz.

• A căuta chip → a căuta mijloace.

• Cu orice chip/cu tot chipul → cu orice preţ; întrebuinţând toate mijloacele posibile; cu tot dinadinsul.

• După chipul şi asemănarea cuiva → după înfăţişarea cuiva; întocmai; la fel cu cineva.

• A face toate chipurile → a face tot ce e cu putinţă, tot posibilul.

• În chip de... → sub înfăţişare de...; în formă de...; asemenea cu...

• (În) fel şi chip → în tot felul; în toate chipurile.

• A nu avea (niciun) chip (să...) → a nu avea nicio posibilitate; a nu fi posibil (să...).

• Nu e chip → nu se poate; nu e posibil; nu e cu putinţă; nu e niciun mijloc.

CHIRIE s.

• Gura nu cere chirie → poţi vorbi oricând; poţi trăncăni cât vrei.

CHISELIŢĂ s.

• A face pe cineva chiseliţă → a snopi în bătăi pe cineva.

• Trei ape în chiseliţă → se zice despre rudele de departe.

CHIT adv.

• A fi chit → a nu mai datora nimic.

CHIU s.

• Chiu şi vai → suferinţă; chin; mizerie.

• Cu chiu, cu vai → cu mare greutate; după multă osteneală.

CHIUL s.

• A trage chiulul → a) a lipsi fără motiv de la muncă, de la datorie; b) a nu-şi ţine cuvântul dat.

• A-i trage cuiva chiulul → a înşela pe cineva; a-l trage pe sfoară; a-i juca o festă.

CHIX s.

• A da chix → a nu izbuti; a da greş; a eşua.

CINCI num.

• A fi a cincea roată la car/la căruţă → a fi de prisos; a avea un rol cu totul secundar.

CINE pr.

• Cine ştie → nu ştiu, nu cunosc problema.

• Cine ştie ce → mai ştii!

• Nu ştiu cine → cineva; oarecine.

CINSTE s.

• A da cinstea pe ruşine → a se face de ruşine; a-şi pierde numele bun.

• A-i da cuiva ceva în cinste → a-i face cuiva un cadou; a-i da un dar.

• De cinste → onest; demn de încredere.

• Cu cinste → în mod onorabil; cinstit.

• A avea cinstea de a... → a avea onoarea, ocazia de a...

• A fi în cinste → a fi preţuit, respectat.

• A face cinste → a da de băut; a cinsti; a omeni; a plăti consumaţia pentru alţii.

• A-i face cuiva cinste → a fi spre lauda cuiva; a onora.

• În cinste → gratis; gratuit; în dar.

• Pe cinste → foarte bun; foarte frumos; grozav; straşnic.

CIOACĂ s.

• A umbla cu cioaca → a induce în eroare.

• A se ţine de cioace → a face glume, şmecherii.

CIOARĂ s.

• Cât/ca cioara-n par → foarte puţin; aproape deloc.

• A se da în lanţ ca cioara → a se băga orbeşte într-un pericol.

• Înfipt ca cioara-n par → încrezut; înfumurat; ţanţoş.

CIOB s.

• A râde ciob de oală spartă/hârbul de ciob → a râde de cusururile altuia, nevăzându-le pe ale sale mult mai evidente.

CIOC s.

• A pune ciocuri → a minţi sau a deforma realitatea.

CIOCAN s.

• (A fi) între ciocan şi nicovală → (a fi) la mare strâmtoare; (a fi) într-o situaţie critică.

• A sta ciocan → a sta dus pe gânduri, mâhnit, cu capul plecat pe piept.

• A sta ciocan pe/de capul cuiva/a-i sta cuiva ciocan pe cap → a stărui mult pe lângă cineva pentru a obţine ceva sau pentru a-l îndupleca la ceva.

• Tot ţiganul îşi laudă ciocanul → fiecare se laudă cu ce are, cu ce este al său.

CIOLAN s.

• A-i da cuiva un ciolan/un os (de ros) → a da cuiva posibilitatea de a obţine avantaje sau profituri materiale.

• A-i rămâne/a-i putrezi cuiva ciolanele (pe) undeva → a muri în loc străin; a se prăpădi pe undeva.

• A-i rupe cuiva ciolanele → a bate zdravăn pe cineva.

• Gros în ciolane → osos; voinic.

• A i se înmuia ciolanele → a se moleşi; a-i slăbi cuiva puterile.

• A-i putrezi cuiva ciolanele → a fi mort de mai multă vreme.

• A scăpa ciolanul din mână → a pierde o situaţie bună, avantajoasă.

• Îi trece ciolan prin ciolan → se zice când cineva e foarte obosit.

• A umbla după ciolan → a umbla după căpătuială, după venituri nemeritate.

CIOMAG s.

• Ciomagul are două capete → violenţa practicată împotriva altuia se poate întoarce împotriva ta.

• A fi treabă de ciomag → a fi vorbă de bătaie.

• Să-i sari urma în ciomag → se zice despre oamenii de neam rău.

CIORAP s.

• A strânge bani la ciorap → a aduna bani; a face economii.

CIORBĂ s.

• A se amesteca în ciorba cuiva → a se amesteca în afacerile şi în treburile cuiva.

• Ciorbă lungă → vorbăraie inutilă şi îndelungată.

• A-i face pe toţi o ciorbă/a-i pune pe toţi într-o ciorbă → a-i trata pe toţi la

fel, fără a ţine seama de deosebirile dintre ei.

CIOTCĂ s.

• A sta/a se grămădi/a se strânge/a se aduna ciotcă → a sta grămadă, înghesuiţi unii în alţii.

CIRC s.

• A face circ → a face scandal (expunându-se vederii tuturor).

CIRCULAŢIE s.

• A scoate pe cineva din circulaţie → a) a îndepărta pe cineva din activitate; b) a obosi peste măsură, a extenua.

• A pune în circulaţie → a face să circule/să fie cunoscut/să intre în uz.

• A fi în circulaţie → a fi întrebuinţat; a avea valoare.

CIŞMEA s.

• A curge ca dintr-o cişmea → a curge mult şi continuu.

A CITI vb.

• A-i citi cuiva buchiile → a-i spune cuiva verde în faţă.

• A citi cuiva în palmă → a prezice cuiva viitorul, examinându-i liniile din palmă.

• A citi în stele → a prezice viitorul după poziţia stelelor.

CIUBUC s.

• A fi ciubuc → a fi îndrăgostit.

CIUCĂ s.

• A fi ciuca bătăilor → a primi bătaie de la toţi.

CIUCIULETE s.

• (Ud) ciuciulete → ud până la piele.

CIUCURE s.

• (Plin) ciucure de... → plin, umplut, încărcat de...

CIUDĂ s.

• A-i face cuiva în ciudă → a supăra, a necăji pe cineva în mod intenţionat.

• Cu ciudă → enervat; mânios.

• A crăpa/a plesni de ciudă → a fi foarte enervat de ceva.

• În ciuda a ceva → învingând, trecând peste...; în pofida.

• În ciuda... → cu toată...; deşi...

• În ciuda cuiva → a) sfidând/înfruntând împotrivirea cuiva; b) cu intenţia de a supăra pe cineva.

CIUMĂ s.

• În faţă mumă şi în dos ciumă → se zice despre cei făţarnici.

• Pentru unii mumă, iar pentru alţii ciumă → se zice despre cei care pe unii îi favorizează, iar cu alţii se poartă rău.

CIUPERCĂ s.

• Pagubă-n ciuperci! → nu e nicio pagubă!; atâta rău.

• Doar n-am mâncat ciuperci → doar n-am înnebunit.

• A răsări ca ciupercile (după ploaie) → a apărea în număr mare; a se înmulţi peste măsură.

A CIUPI vb.

• A ciupi pe cineva de ochi → a face pe cineva să creadă ceea ce nu este; a-l ameţi; a-l zăpăci.

CIUR s.

• A căra apă cu ciurul → a face o muncă zadarnică.

• A da/a trece pe cineva prin ciur şi prin dârmon → a) a vorbi de rău pe cineva; b) a cerceta, a examina în amănunt.

• Din ciur în dârmon → din rău în mai rău.

• A nu-i fi pielea bună nici de ciur → a nu fi bun de nimic.

• A purta pe cineva ca în ciur → a necăji pe cineva; a nu-i da pace.

• Trecut prin ciur şi prin dârmon → a) cercetat, studiat, examinat cu mare atenţie; b) (despre oameni) trecut prin multe; cu multă experienţă, păţit.

• A vedea ca prin ciur → a vedea neclar, şters.

CIZMĂ s.

• Prost ca o cizmă → foarte prost; tâmpit.

CLACĂ s.

• A ajunge de clacă → a ajunge de batjocură, de ocară, de râs.

• A da clacă la ceva → a se repezi la lucru mai mulţi deodată, dându-l gata repede.

• Lucru de clacă → lucru făcut de mântuială, fără tragere de inimă.

• Vorbe de clacă → vorbe fără rost, neserioase; flecăreală; pălăvrăgeală.

CLAIE s.

• Claie peste grămadă → unul peste altul; de-a valma; la întâmplare; în dezordine.

CLAMPĂ s.

• A da din clampă → a vorbi mult (şi fără rost).

• A-şi ţine clampa → a tăcea.

• A fi (beat) clampă → a fi foarte beat.

CLANŢĂ s.

• A se lua la clanţă (cu cineva) → a se certa.

• Ţine-ţi clanţa → taci!; nu mai vorbi!

• A-i da cu clanţa → a vorbi mult.

• Rău/bun de clanţă → rău/bun de gură; pus pe ceartă; certăreţ.

CLAPĂ s.

• A pune clapă → a sfârşi; a termina; a da gata.

• A trage cuiva clapa → a înşela pe cineva, a-l păcăli; a-l trage pe sfoară.

CLASĂ s.

• De (mare) clasă/(de) clasa întâi → de prima calitate; de primul rang.

CLĂBUC s.

• A face clăbuci la gură → a vorbi foarte mult, cu furie.

A CLĂTI vb.

• A nu se clăti un fir de păr din capul cuiva → a nu-i fi primejduită cu nimic viaţa cuiva.

• A clăti capul/din cap → a da din cap în semn de mirare.

A CLĂTINA vb.

• A clătina din cap/capul → a-şi mişca capul în semn de mirare, de îndoială etc.

CLEI s.

• A fi clei → a) (despre elevi) a nu şti absolut nimic; b) a fi beat.

CLEŞTE s.

• A prinde/a strânge pe cineva (ca) în cleşte → a pune pe cineva în imposibilitate de a scăpa; a-l prinde la strâmtoare, a-l încolţi; a constrânge pe cineva.

• A-i scoate cuiva vorba (din gură) cu cleştele → a face cu greu pe cineva să vorbească.

CLIN s.

• A nu avea nici în clin, nici în mânecă cu cineva/cu ceva → a nu avea nimic comun, nicio legătură cu cineva/cu ceva.

CLIPĂ s.

• Din clipă în clipă → fără întârziere; cât de curând; din moment în moment.

• În câteva clipe → foarte repede.

• În toată clipa → în orice moment; totdeauna; mereu.

• Într-o clipă! → îndată; imediat; cât ai clipi din ochi.

• O clipă! → aşteaptă un moment!

A CLIPI vb.

• Cât ai clipi/cât clipeşti din ochi/cu ochii → numaidecât; imediat; cât ai bate din palme.

CLIPITĂ s.

• Într-o clipită → îndată; numaidecât; imediat; într-o clipă.

A CLOCI vb.

• A cloci o boală → a simţi că se îmbolnăveşte.

CLOCOT s.

• A da în clocot → a începe să fiarbă.

CLOPOT s.

• A trage clopotul/clopotele → a) a divulga un secret; a spune la toată lumea; b) a face curte unei femei.

• A-i umbla cuiva gura în clopote → a vorbi în neştire.

• Zeamă de clopot → moarte.

CLOPOŢEL s.

• Eu o mân după viţei, ea-mi aduce clopoţei → se zice despre cei proşti, care nu fac ceea ce li se cere.

• Mâţa/pisica cu clopoţei nu prinde şoareci → cine se laudă dinainte/cine face multă gălăgie nu face nicio ispravă.

CLOŞCĂ s.

• Fură ouăle/oul de sub cloşcă/cloşca de pe ouă → se zice despre cei abili, iscusiţi, şireţi sau despre hoţii îndemânatici.

• Negustori/vânzători de piei de cloşcă → farsor; escroc; om neserios.

• A sta/a şedea cloşcă → a lenevi; a trândăvi.

A COACE vb.

• A aştepta/a lăsa până se coace pietroiul → a aştepta degeaba, fără nicio nădejde.

• A-i coace cuiva turta/a i-o coace → a-i pune cuiva gând rău; a-i pregăti o cursă; a unelti.

• Mai gustă până s-o coace → trebuie să mai aştepţi, să ai răbdare.

COADĂ s.

• A apuca de coadă/a încăleca pe coada calului → a se apuca de o treabă începând cu sfârşitul.

• A-i atârna cuiva ceva la coadă → a încărca pe cineva cu o vină; a-l acuza (pe nedrept) de ceva.

• A călca pe cineva pe coadă → a supăra pe cineva; a-l atinge unde-l doare; a jigni.

• Coadă de câine → om de nimic.

• A da din coadă → a se linguşi pe lângă cineva în mod josnic; a se gudura.

• De când nemţii cu coada → de demult; din vremuri vechi.

• A face coadă/a sta la coadă → a-şi aştepta rândul (la un ghişeu, la un magazin etc.); a sta la rând.

• A fi coada cuiva → a fi ciracul cuiva.

• A ieşi/a pleca/a fugi/a se duce cu coada între picioare → a ieşi/a pleca etc. umilit, ruşinat, fără a obţine o izbândă.

• A înnoda coada la câini/a înnoda câinii în coadă → a) a fi şiret, deştept; b) a umbla haimana; a nu avea de lucru.

• A lua/a apuca ceva de coadă → a se apuca de o treabă; a începe ceva.

• Minciună cu coadă → minciună mare, încondeiată.

• A pune coada pe/la spinare → a fugi; a o şterge, lăsând totul baltă.

• A scăpa scurt de coadă → a scăpa cu viaţă dintr-o primejdie, însă nu fără oarecare urmări neplăcute.

• A strânge mâţa de coadă → a sili pe cineva să facă ceva; a constrânge.

• A trage mâţa/pe dracul de coadă → a o duce greu; a trăi cu chiu cu vai; a nu avea nici strictul necesar.

• A trage/a privi cu coada ochiului → a arunca o privire într-o parte, pe furiş.

• A ţine/a ridica coada sus/a şedea cu coada bârligată → a se mândri; a se făli.

• A umbla/a se ţine coadă după cineva/a se ţine de coada cuiva → a fi nedespărţit de cineva; a se ţine scai.

• Din coadă de câine nu faci sită de mătase → nu se poate realiza ceva bun din altceva de proastă calitate.

• A umbla câinii cu covrigi/cu colaci în coadă → a fi belşug.

• Cu coada între picioare → descurajat; ruşinat.

• A vedea de coada măturii → a face treburi gospodăreşti.

• A împleti coada albă → a îmbătrâni nemăritată.

• Coadă lungă, minte scurtă → lipsă de inteligenţă.

• La coadă → în locul cel din urmă.

• De la coadă → de la sfârşit spre început.

• A nu avea nici cap, nici coadă → a nu avea niciun plan, nicio ordine.

• A-şi face coada colac → a se sustrage de la ceva.

• A prinde prepeliţa de coadă → a se îmbăta.

• Îşi vâră/îşi bagă dracul coada → se zice când cineva urzeşte intrigi, provoacă neînţelegeri, ceartă, discordie.

• A-şi vârî/a-şi băga coada → a) a se amesteca în treburile altora, în chestiuni care nu-l privesc; b) se zice despre cel care se strecoară peste tot, ca să afle câte ceva.

COAJĂ s.

• De la cinci pâini miezul şi de la nouă colaci coaja → se zice despre cel lacom la mâncare.

• A o lua pe coajă → a căpăta bătaie.

• Nu-l curăţa de coajă → a spune de-a dreptul, fără înconjur.

• A prins mămăliga coajă → se zice despre cel care începe să fie îndrăzneţ, să prindă curaj.

COARDĂ s.

• A atinge pe cineva la coarda simţitoare/sensibilă/a-i atinge cuiva coarda subţire → a) a apela la sentimentele, la convingerile cele mai intime ale cuiva; a măguli, a lăuda pe cineva; b) a atinge pe cineva unde-l doare.

• A întinde (prea mult) coarda → a depăşi limitele admise de o situaţie.

• A avea mai multe coarde de arc → a avea mai multe mijloace pentru a izbuti într-o acţiune.

• A începe/a o da pe altă coardă → a recurge la alte mijloace (de convingere, de constrângere); a o lua altfel.

• A o lăsa în/pe coarda de (mai) jos/a înmuia coarda → a lăsa din pretenţii; a se înmuia; a se îmblânzi.

• A mişca toată coarda → a face tot posibilul pentru a izbuti.

• A o ţine în coarda de sus → a avea pretenţii mari; a se ţine mândru.

COASĂ s.

• A bate pe cineva ca pe o coasă rea → a bate pe cineva degeaba, fără a ajunge la vreun rezultat.

A COASE vb.

• A coase petic pe petic → a fi zgârcit.

COASTĂ s.

• A avea pe cineva/a-i sta cuiva în coaste → a fi stingherit de apropierea cuiva sau a stingheri, a deranja pe cineva.

• A lăsa/a pune pe cineva pe coaste → a bate zdravăn pe cineva.

• A i se lipi cuiva coastele (de foame) → a fi foarte flămând.

• A-şi da coaste → a se înghesui; a se îmbulzi.

• Pe o coastă → înclinat; aplecat.

• A mânca coaste fripte → a nu mânca nimic.

• A-i pune cuiva sula/suliţa în coastă → a) a zori; b) a constrânge pe cineva.

• A-i rupe/a-i frânge cuiva coastele → a bate rău pe cineva; a-l snopi în bătăi.

• Slab de-i poţi număra coastele → foarte slab; numai piele şi oase.

• A zăcea pe coaste → a zăcea culcat, din cauza unei boli grave.

A COBORÎ vb.

• A coborî ochii/privirea/privirile → a privi în jos.

COBZĂ s.

• A-i cânta cuiva din cobză → a face pe cineva să spună tot ce are pe inimă, chiar şi ceea ce nu ar dori să se ştie.

• A duce pe cineva cu cobza → a înşela, a amăgi pe cineva.

• A-i face cuiva pântecele cobză → a bate zdravăn pe cineva.

• A lega pe cineva cobză → a lega pe cineva strâns, de mâini şi de picioare.

COCĂ s.

• Are minte de cocă → e prost.

• A se face cocă → a se îmbăta rău.

COCLAURI s.

• A umbla pe coclauri → a umbla haimana; a vagabonda.

COCOŞ s.

• Basmul/povestea cu cocoşul roşu → povestire fără sfârşit, care se repetă mereu.

• Cântă cocoşul (în casa asta) → conduce bărbatul în familia aceasta.

• A fi cocoş de vânt → a se da după împrejurări, după cum bate vântul.

CODRU s.

• Hoţ de codru/fură ca în codru → se spune despre cel care fură nestingherit şi fără grijă.

• A ţipa/a urla ca în codru → a vorbi, a ţipa foarte tare şi fără a ţine seama de nimic.

COFĂ s.

• Plouă/toarnă cu cofa/ca din cofă → plouă foarte tare, torenţial.

• A pune/a băga pe cineva în cofă → a învinge cu argumente pe cineva; a întrece (cu pricepere sau prin viclenie) pe cineva.

COJOC s.

• Cine umblă la Crăciun în cămaşă la Paşti umblă în cojoc → când iarna e cald, primăvara va fi rece.

• Cât îi poate cuiva cojocul → cât poate, cât îl ajută puterile.

• A-i face cuiva pielea cojoc/a-i scurta cuiva cojocul → a bate pe cineva zdravăn.

• Iarnă cu şapte cojoace → iarnă foarte grea.

• A-şi întoarce cojocul pe dos/pe partea cealaltă → a) a-şi schimba atitudinile sau părerile pe neaşteptate; b) a se supăra, a se înfuria, a trata cu asprime pe cineva.

• Te mănâncă cojocul → nu te astâmperi, nu te potoleşti, vrei să capeţi bătaie.

• A nu căuta de ce-i e cojocul → a nu face distincţie între un om şi altul; a trata în mod egal pe toţi.

• A nu mai întreba pe cineva de ce-i e cojocul → a nu-i da cuiva răgaz să gândească; a lua repede.

• A-şi păzi cojocul → a fi precaut; a evita riscurile.

• A-şi teme cojocul → a) a se teme (de bătaie); b) a fi precaut.

• Vai de cojocul lui → vai de el; vai de capul lui.

COLAC s.

• A aştepta ca mortul colacul → a aştepta ceva cu nerăbdare.

• A aştepta pe cineva cu colaci calzi → a-i face cuiva o primire călduroasă.

• Colac peste pupăză → se zice când peste un necaz sau peste o nenorocire mai vine alta.

• A umbla după/a aştepta colaci calzi → a urmări numai lucrurile bune venite de-a gata.

• A se face colac → a se ghemui.

• A-şi face coada colac → a pleca, a o şterge pe neobservate (pentru a scăpa de o răspundere).

• I-a mâncat cioara colacul → a murit.

• A-i mânca cuiva colacii → a) a vedea mort pe cineva; b) a nenoroci, a omorî (pe cineva).

• A trecut/s-a dus baba cu colacii → se spune celor care au scăpat o ocazie, care n-au prins momentul.

COLB s.

• A-i da cuiva un colb → a-şi bate joc de cineva.

• A bate pe cineva de-i merge colbul → a bate tare pe cineva.

COLEA adv.

• Ba ici, ba colea → în toate părţile, pretutindeni.

• Pe ici, pe colea → pe alocuri.

• Când colea (ce să vezi)/cându-i colea → se spune pentru a-l pregăti pe ascultător că urmează ceva neaşteptat, important.

• Cât colea → în apropiere; nu departe.

• De colea până colea → a) dintr-un loc într-altul; b) dintr-o vorbă într-alta.

• Ştii colea! → straşnic, extraordinar.

COLILIE s.

• Alb colilie → foarte alb; alb de tot.

• Cu părul colilie → cu părul complet alb.

• A-i fi calea în colilie → a-i fi calea semănată cu flori; a avea un drum frumos.

COLIMATOR s.

• A lua în colimator pe cineva → a supraveghea (urmărindu-i greşelile).

COLIVĂ s.

• Îi bate/îi sună/îi joacă coliva în piept → e aproape să moară; e cu un picior în groapă.

• A mirosi a colivă → a fi pe morte.

• A mânca coliva cuiva → a supravieţui cuiva.

COLO adv.

• Când colo... → exprimă, în cursul unei relatări, surprinderea; de fapt; în realitate.

• Cât colo → departe; mai la o parte.

• A se cunoaşte/a se vedea cât de colo → a se cunoaşte/a se vedea de departe; a fi foarte evident.

• Colo şi colo → din loc în loc.

• Ici şi colo → din loc în loc; pe alocuri.

• Pe colo... pe dincolo → într-o parte..., într-alta.

• De colo (până) colo → dintr-un loc într-altul; încoace şi încolo, peste tot.

COLOANĂ s.

• A pune pe două coloane → a arăta că cineva a plagiat, punând textul original alături de cel al plagiatorului.

COLŢ[1] s.

• A-şi arăta colţii → a se împotrivi; a lua o atitudine ameninţătoare, agresivă.

• A avea colţi → a fi dârz; a fi obraznic.

• A fi la colţi cu cineva → a trăi rău cu cineva; a nu se putea înţelege.

• A se lua în colţi cu cineva → a se certa; a se împunge cu vorba; a fi gata să se încaiere.

• A prins la colţ → s-a obrăznicit.

COLŢ² s.

• A da din colţ în colţ → a se zbate în toate chipurile pentru a ieşi dintr-o încurcătură.

• În/din toate colţurile → (de) pretutindeni; în/din toate părţile.

• A prinde pe cineva la colţ → a prinde pe cineva la strâmtoare.

• A pune la colţ → a) a pedepsi; b) a arăta cuiva ce se cuvine şi ce nu.

• La colţ de ţară şi la mijloc de masă → într-un loc ferit de primejdii.

COMANDĂ s.

• A plânge/a râde la comandă → a plânge/a râde repede, cu uşurinţă şi uneori în mod nesincer.

• De comandă → a) executat după indicaţiile clientului; b) contrafăcut, pentru a face plăcere cuiva.

• La comandă → a) la porunca, la cererea cuiva; b) la momentul dorit sau potrivit.

COMĂNAC s.

• Voinic cu comănac → voinic în toată puterea cuvântului.

• A-şi pune capul sub comănac → a se călugări.

COMBINAŢIE s.

• A intra în combinaţie cu cineva → a se asocia în vederea unei activităţi.

COMENTARIU s.

• Fără comentariu → convingător prin el însuşi.

COMOARĂ s.

• Cel de pe comoară → dracul.

COMPANIE s.

• A ţine companie → a însoţi.

COMPARAŢIE s.

• A nu suferi comparaţie cu... → a fi mai presus de...

COMPAS s.

• A-şi pierde compasul → a se zăpăci; a se încurca.

COMPETENŢĂ s.

• A fi de competenţa cuiva → a intra în atribuţiile cuiva.

• A-şi declina competenţa → a se declara fără autoritate (legală) sau nepregătit.

COMPLEZENŢĂ s.

• De/din complezenţă → în mod formal; nesincer.

COMUN ~ă adj.

• A face cauză comună cu cineva → a fi de partea cuiva (într-o discuţie, într-o chestiune etc.).

• De comun acord → în perfectă înţelegere.

• A nu avea nimic comun cu cineva → a nu avea niciun fel de relaţii; a nu avea de-a face cu cineva.

• În comun → împreună; laolaltă.

• A ieşi din comun → a se distinge; a se evidenţia; a se remarca.

• A duce viaţă comună cu cineva → a trăi cu cineva sub acelaşi acoperiş; a convieţui.

CONCURS s.

• Concurs de împrejurări → totalitate a situaţiilor, a faptelor dintr-un anumit moment; conjunctură.

• A-i da cuiva concursul → a ajuta pe cineva.

CONDEI s.

• A trage condeiul → a înşela la socoteală; a profita prin înşelăciune sau minciună.

• A o aduce (bine) din condei/a învârti condeiul → a vorbi cu meşteşug; a-şi alege bine vorbele, a le potrivi cu iscusinţă (pentru a ieşi dintr-o încurcătură).

• Ca din condei → frumos; ordonat.

• Dintr-un condei/dintr-o trăsătură de condei → dintr-odată.

• A avea condei → a scrie bine, cu talent.

CONDICĂ s.

• A pune/a trece pe cineva la condică → a ţine minte pe cineva (pentru o răfuială ulterioară).

CONDIŢIE s.

• De (bună) condiţie → care aparţine unei familii bune, bogate.

• Cu condiţia ca (să) → numai în caz că...; numai (dacă)...

• A se ţine de condiţie → a-şi respecta, a-şi îndeplini obligaţiile luate.

CONFIDENŢĂ s.

• A fi în confidenţă cu cineva → a fi foarte apropiat sufleteşte de cineva.

CONFLICT s.

• A intra în conflict (cu cineva) → a se certa (cu cineva).

CONFORMITATE s.

• În conformitate cu → potrivit cu...; de acord cu...

CONSECINŢĂ s.

• A suporta/a trage consecinţele → a avea de suportat ceea ce rezultă/poate rezulta dintr-o acţiune; a lua asupra sa urmările unei acţiuni.

• În consecinţă → aşadar; prin urmare.

• Până la ultimele consecinţe → până la sfârşit; până la capăt.

CONSIDERARE s.

• A lua în considerare → a avea în vedere; a ţine seama de...

CONSIDERAŢIE s.

• Fără (nicio) consideraţie → fără a ţine seama de nimic.

• A lua în consideraţie → a ţine seama, a avea în vedere.

CONSISTENŢĂ s.

• A prinde/a căpăta consistenţă → a se profila; a căpăta contur.

A (SE) CONSTITUI vb.

• A se constitui parte civilă → a formula pretenţii de despăgubire faţă de acuzat.

CONŞTIINŢĂ s.

• Cu mâna pe conştiinţă → cu toată sinceritatea; deschis.

• A avea ceva pe conştiinţă → a avea ceva să-şi reproşeze.

• A fi cu conştiinţa împăcată → a fi convins că nu a săvârşit nimic imoral sau ilegal.

• Mustrare de conştiinţă → remuşcare.

• A fi fără conştiinţă → a fi lipsit de scrupule.

CONT s.

• A da cuiva cont de ceva → a da cuiva socoteală de ceva.

• Pe cont propriu → din proprie iniţiativă şi pe propria răspundere.

• A trece la cont → a înscrie în rubrica datoriilor.

• În/pe contul cuiva/a ceva → pe seama cuiva/a ceva.

• A ţine cont de ceva → a lua în considerare; a ţine seama de ceva.

• A cere cuiva cont → a trage pe cineva la răspundere pentru cele făcute sau spuse.

CONTACT s.

• A veni în contact cu.../a lua contact cu... → a ajunge să cunoască, să aibă relaţii cu cineva sau cu ceva; a stabili o legătură cu cineva.

CONTRA prep.

• A fi/a se lua (în) contra cu cineva → a fi în dezacord cu cineva; a se lua la ceartă cu cineva.

• Om de contra → om care caută ceartă.

• Din contra → cu totul altfel; dimpotrivă.

CONTRIBUŢIE s.

• A pune la contribuţie → a folosi, a utiliza capacitatea cuiva la o acţiune.

CONVINGERE s.

• Fără convingere → a) în mod vag, nehotărât; b) fără entuziasm, fără tragere de inimă.

COPĂCEL s.

• A sta/a se ţine/a merge/a umbla copăcel → a sta/a merge etc. în picioare, drept (şi încet, cu grijă).

COPCĂ s.

• A se duce pe copcă → a se pierde; a se prăpădi; a o păţi; a da de dracu.

• A pune pe cineva pe copcă → a da gata; a prăpădi pe cineva.

COPIL s.

• Unde (şi-) a înţărcat dracul copiii → în locuri îndepărtate (şi pustii).

• A ajunge/a cădea în doaga/în mintea copiilor → a-şi pierde judecata; a avea manifestări copilăreşti.

COPT ~oaptă adj.

• A i-o face cuiva coaptă → a-i juca cuiva o festă.

• A fi bubă coaptă → a fi supărăcios, gata să izbucnească.

• A fi copt (la os) → a fi om matur, cu judecată; a avea experienţă.

• Pică de coaptă! → a) e de necrezut!; e culmea!; b) întrece măsura; formidabil; de necrezut.

• A şedea ca o bubă coaptă → a fi furios, a sta gata să izbucnească.

• Mort-copt → cu orice preţ; necondiţionat; neapărat.

• A se uita la cineva ca la un cireş copt → a se uita la cineva cu admiraţie, cu drag.

COR s.

• În cor → (toţi) deodată; împreună.

• A face cor cu alţii → a face cauză comună cu alţii; a se uni, a se solidariza în scopuri rele.

CORABIE s.

• A i se îneca corăbiile → a fi răudispus; a fi trist, supărat.

CORB s.

• A face treabă/slujbă ca corbul → a promite, dar a nu face nicio treabă; a nu se ţine de cuvânt; a nu fi de niciun ajutor.

• Negru ca corbul/ca pana corbului → foarte negru.

• Corb la corb nu scoate ochii → cei legaţi prin interese comune nu-şi fac rău unul altuia.

CORN s.

• A-şi arăta coarnele → a-şi manifesta duşmănia, răutatea.

• A bate pe cineva în corn de capră → a aduce pe cineva în mare încurcătură, la mare strâmtoare.

• A-i căuta cuiva/a scărpina pe cineva în coarne → a-i intra cuiva în voie; a răsfăţa pe cineva; a asculta de cineva; a se lua după cineva.

• Cu coarne → exagerat; de necrezut.

• A fi mai cu coarne decât altul → a fi mai deosebit, mai isteţ, mai de seamă, mai grozav decât altul.

• A înfige/a pune cornul în blana patului/în pământ → a trage un somn; a dormi dus.

• A se lua în coarne cu cineva → a) a se lua la bătaie; a se încăiera cu cineva; b) a-şi pune mintea cu cineva; a se potrivi cuiva.

• A-i merge cuiva cornul → a-i prii; a-i merge bine.

• A pune (bărbatului) coarne → a înşela pe bărbat; a-i fi necredincioasă.

• Minciună cu coarne → exagerare ridicolă.

• A scoate coarne → a deveni agresiv.

• A lua în coarne → a se repezi cu vorba la cineva; a certa.

• Cel cu coarne → dracul.

• Cornul abundenţei → vas în formă de corn umplut cu fructe şi flori, care simbolizează belşugul.

• A pune coarne → a face o relatare cu adaosuri exagerate sau neverosimile; a înflori.

• A pune cuiva funia în coarne → a purta pe cineva de nas; a-şi impune voinţa.

• A purta coarne → a fi înşelat în căsnicie; a fi încornorat.

• A scoate boi din jug fără coarne → a termina rău o treabă.

• A avea coarne → a fi prostit, înşelat de cineva.

CORP s.

• A face corp comun cu cineva → a se asocia, a se uni cu cineva.

• (A se lupta) corp la corp → a se lupta în luptă dreaptă, de aproape, pieptiş; a se lupta aprig, cu înverşunare.

CORT s.

• A se înjura/a se certa etc. ca la uşa cortului → a se înjura/a se certa etc. în mod ordinar, fără ruşine.

• A umbla cu cortul → a nu avea locuinţă stabilă; a se muta mereu; a vagabonda; a hoinări.

COSIŢĂ s.

• A împleti cosiţă albă → a rămâne fată bătrână, nemăritată.

COSTUM s.

• (În) costumul lui Adam → (în) pielea goală.

COŞ s.

• A arunca/a da ceva la coş → a arunca, a lepăda ceva, ca fiind lipsit de valoare.

• A băga/a turna în coş → a-i veni cuiva rândul (să...).

• I-a căzut/picat din coş → se spune despre cineva care a sărăcit, care nu mai trăieşte în belşug.

• A fi rupt/fript în coş → a fi foarte flămând sau însetat.

• A fi tare în coş → a fi sănătos, zdravăn.

• A se rupe în coş → a lucra foarte mult, până la istovire.

• A rupe pe cineva în coş → a trage cuiva o bătaie zdravănă.

COŞNIŢĂ s.

• Bani de/pentru coşniţă → sumă destinată cheltuielilor zilnice.

COT s.

• A-i arăta cuiva cotul → a refuza pe cineva în mod batjocoritor.

• A-şi băga/a-şi vârî mâinile până-n coate → a fura mult, fără jenă, fără ruşine.

• (Legat) cot la cot → (legat) strâns, ţeapăn.

• Coate-goale → om sărac; vagabond.

• A scoate limba de un cot → a face efort foarte mare.

• A-şi da coate cu cineva → a lucra pe ascuns cu cineva; a se înţelege în secret.

• A-şi da coate/a-şi da cotul unul altuia → a-şi face semne (cu cotul).

• A da din coate → a) a lupta, a se strădui pentru a-şi atinge scopul; b) a-şi face loc împingând pe alţii.

• Mă doare-n cot! → nu-mi pasă!; puţin îmi pasă!

• A întoarce cuiva cotul/coatele → a nu lua în seamă pe cineva.

• A lega pe cineva cot la cot → a lega cu mâinile la spate.

• A-şi roade coatele pe băncile şcolii → a petrece mulţi ani la învăţătură, în şcoală.

• A sta/a munci/a lupta etc. cot la cot cu cineva → a sta/a munci/a lupta alături de cineva în aceeaşi măsură.

COTEŢ s.

• A pune la coteţ → a pune la îngrăşat.

COTLON s.

• A sta pe cotlon → a pierde vremea; a lenevi; a trândăvi.

COTOI s.

• A avea ochi de cotoi → a avea privire vicleană.

• A umbla ca un cotoi → a nu se ocupa de nimic serios; a umbla numai după plăceri; a hoinări.

COVATĂ s.

• A băga pe cineva sub covată → a întrece,

a învinge pe cineva (într-o competiţie).

COVRIG s.

• A se face covrig → a se încovriga de frig; a se încolăci; a se ghemui de frig.

• A ieşi/a ajunge la covrigi → a sărăci.

• A se alege cu borta covrigului → a nu câştiga nimic.

• A scoate pe cineva la covrigi → a ruina pe cineva, a-l aduce la sapă de lemn.

CRACĂ s.

• A (-şi) tăia craca de sub picioare → a (-şi) pune situaţia în primejdie.

CRAP s.

• Cap de crap, creieri de iepure → se spune despre cei care judecă sau acţionează nechibzuit.

A (SE) CRĂPA vb.

• A-i crăpa cuiva inima de dor → a-i fi cuiva foarte dor.

• A crăpa de ciudă/de necaz → a-i fi foarte ciudă.

• A se crăpa de ziuă → a se lumina de ziuă; a se ivi zorile.

• De când îi crăpaseră ochii → de când s-a născut; de când a văzut lumina zilei.

• A-i crăpa cuiva capul de durere → a-l durea pe cineva capul foarte tare.

• A crăpa capul cuiva → a omorî lovind în cap cu ceva tăios.

• A-i crăpa/a-i plesni cuiva obrazul de ruşine → a se ruşina foarte tare.

• A-i crăpa inima de necaz/de ciudă → a fi foarte înciudat.

• A-i crăpa buza/măseaua după ceva → a avea mare nevoie de ceva.

• A-i crăpa cuiva rânza/fierea → a se supăra foarte tare; a se înfuria.

• (E un) ger/frig de crapă lemnele/pietrele → (e) foarte frig; (e) ger mare.

• Unde dai şi unde crapă → se spune atunci când se obţin cu totul alte rezultate decât cele aşteptate, când o acţiune are un efect neaşteptat.

CRÂNG s.

• Bate crângul să sară iepuri → se spune despre cineva care se străduieşte să afle ceva.

• S-a întors crângul morii → s-au schimbat vremurile, nu mai e ca înainte.

• A lua crângul în cap → a fugi repede, de frică.

A CREA vb.

• A crea impresie → a lăsa să se creadă, să se întrevadă.

CREANGĂ s.

• A ajunge la creangă verde → a reuşi, a se pricopsi.

• A umbla creangă/creanga → a umbla încoace şi încolo fără rost; a umbla razna.

A (SE) CREDE vb.

• Cred şi eu → bineînţeles; se înţelege de la sine.

• A nu crede nici la cămaşă → a fi foarte neîncrezător.

• A nu (-şi) crede/a nu-i veni cuiva să-şi creadă ochilor/urechilor → se spune pentru a exprima mirarea faţă de ceva de necrezut.

• A nu-i crede cuiva → a nu-i fi milă de cineva.

• A crede cuiva → a da dreptate cuiva.

• A crede că tot ce zboară se mănâncă → a fi naiv, credul; a-şi face iluzii.

• A crede de datoria sa să... → a se crede obligat să...

• A se crede în al nouălea cer → a fi extrem de bucuros, de fericit.

• Să nu crezi! → aproape imposibil; de necrezut.

CREDINŢĂ s.

• A face credinţă → a se logodi.

• A se lăsa pe credinţa cuiva → a se încrede în cineva; a se bizui pe cineva.

• A-şi mânca credinţa → a se comporta astfel încât să nu mai inspire încredere.

• A bea/a lua/a sorbi credinţă → a gusta din bucatele domnitorului pentru a-l convinge că nu sunt otrăvite.

CREDIT s.

• A avea credit la cineva → a se bucura de încrederea cuiva.

• A-şi pierde creditul → a nu se mai bucura de încredere.

CREIER s.

• Creierii munţilor → locurile cele mai înalte şi mai greu accesibile din munţi.

• A-şi zbura creierii → a se sinucide (prin împuşcare).

• A-şi frământa creierii → a-şi bate capul.

• A fi creierul (şi sufletul) unei acţiuni → a fi persoana principală, organizatorul unei acţiuni.

• A i se ridica cuiva sângele la creieri → a se supăra; a se enerva foarte tare.

CREMENE s.

• Cât ai da din cremene → foarte repede; într-o clipă.

• A sta cremene → a sta ţeapăn, nemişcat.

CREPUSCUL s.

• A ajunge/a fi crepuscul vieţii → a se apropia de sfârşitul vieţii; a fi bătrân.

A CRESTA vb.

• A cresta pe răboj → a-şi nota, a memora ceva.

A CREŞTE vb.

• A creşte de bucurie → a se bucura foarte tare.

• A creşte inima în/din cineva/a-i creşte inima în piept/a-i creşte cuiva sufletul → se spune când cineva simte o mulţumire sau o bucurie deosebită.

• Să creşti mare! → formulă de răspuns unui copil la salut.

• A creşte văzând cu ochii → a se dezvolta foarte repede.

• A creşte carnea pe cineva → a-i merge bine cuiva.

CREŞTET s.

• Din creştet până-n tălpi/din tălpi până-n creştet → pe tot corpul; de sus până jos.

• A nu-i trece/a nu-i veni cuiva nici prin creştet/prin creştetul capului → a nu-şi putea închipui, a nici nu se gândi la ceva.

CREZARE s.

• A da crezare cuiva → a se încrede în vorbele cuiva.

CREZĂMÂNT s.

• A afla/a avea crezământ → a se bucura de încredere.

• Cu crezământ → într-adevăr; cu adevărat.

• A da/a pune crezământ → a da crezare.

CRITICĂ s.

• A fi mai presus de orice critică → a fi la un nivel foarte ridicat; de o calitate foarte bună; fără niciun cusur.

• A fi sub orice critică → a fi la un nivel foarte scăzut, de calitate scăzută; plin de defecte.

CRIŢĂ s.

• A avea inimă de criţă → a fi îndrăzneţ, viteaz, neînfricat.

• Beat criţă → foarte beat; beat din cale-afară.

• A fi criţă la minte → a fi ager la minte, deştept.

• A fi iute ca criţa → a fi harnic; a fi vioi.

CROCODIL s.

• Lacrimi de crocodil → plâns prefăcut, ipocrit.

A CROI vb.

• A-şi croi drum → a-şi face loc; a-şi deschide cale.

• A o croi la fugă → a o apuca la fugă; a fugi în cea mai mare grabă.

• A croi la minciuni → a spune minciuni; a născoci; a inventa.

• A croi la planuri → a face planuri; a pune la cale; a plănui.

CRUCE s.

• Cruce de aur (cu noi) în casă → formulă de invocare rostită de superstiţioşi în credinţa că aceasta îi va feri de Necuratul.

• Cruce de voinic → se spune despre un bărbat în putere, voinic.

• Cruce lângă biserică → se spune atunci când cineva face un lucru de prisos.

• A-şi duce crucea → a îndura ce i-a hărăzit soarta.

• Cu crucea în sân → ipocrit.

• Ucigă-l crucea → diavolul.

• Pe crucea mea → formulă de jurământ cu care se garantează autenticitatea celor relatate.

• În crucile satului → în mijlocul satului.

• A da cu crucea peste cineva → a întâlni pe cineva din întâmplare, pe neaşteptate.

• E cruce amiazăzi/soarele e în cruci/(în) cruce → e la amiază.

• A-şi face cruce (cu stânga) → a se mira; a fi surprins; a rămâne înmărmurit.

• A i se face calea cruce cu cineva → a se întâlni cu cineva; a i se încrucişa drumul cu al altcuiva.

• A i se face/a-i sta cuiva calea/drumul cruce → a) a ajunge la o răspântie; b) a da de piedici, de greutăţi.

• A fi/a umbla cu crucea-n sân → a fi evlavios sau a face pe evlaviosul; a fi ipocrit.

• Fraţi de cruce → prieteni foarte buni, nedespărţiţi, legaţi prin jurământ până la moarte.

• În crucea/crucile nopţii → la miezul nopţii.

• A nu fi cruce de-nchinat → a nu fi om de treabă; a nu fi om cinstit.

• A se pune cruce → a se împotrivi; a se pune de-a curmezişul.

• A pune cuiva/la ceva cruce → a sfârşi cu cineva sau cu ceva; a lichida.

• A-şi purta crucea → a îndura o suferinţă.

• A trage o cruce/cu crucea peste ceva → a da uitării; a părăsi.

• A se uita în crucea cuiva → a se uita drept în ochii cuiva.

CRUCIŞ ~ă adj.

• Drum cruciş → răspântie; cruce de drum.

• A înghiţi cruciş → a înghiţi rău; a se îneca.

• A sta de-a crucişul/a se pune în cruciş şi-n curmeziş/în lungiş şi-n cruciş → a se împotrivi din toate puterile.

• A se face cruciş → (despre drumuri) a se bifurca.

• A sta cu mâinile cruciş → a sta cu mâinile încrucişate.

• A se uita cruciş → a) a avea privirile încrucişate; a fi saşiu; b) a se uita la cineva cu duşmănie.

CRUD ~ă adj.

• Crudă cu nesărată → bine amestecat cu rău.

A CRUŢA vb.

• A cruţa viaţa cuiva → a ierta; a lăsa în viaţă (după ce a fost condamnat).

CUC s.

• A auzi-n gură ca cucul → a fi surd.

• A avea casa cucului → a nu avea casă; a nu avea niciun adăpost.

• A cânta cucul cuiva → a avea noroc.

• A se face cuc → a se îmbăta.

• A-l pupa pe cineva cucul armenesc → se zice cuiva care se scoală târziu, care leneveşte (în pat).

• A avea mila cucului → a fi fără părinţi.

• I-a cântat cucul în casă → a rămas singur.

• I-a cântat cucul în pungă → e sărac.

• Cât/până-i cucul → niciodată; în niciun chip.

• De flori de cuc → degeaba; în zadar; fără rost.

• Lapte de cuc → lucru imposibil.

CUCUTĂ s.

• Doar n-am mâncat cucută (ca să...) → doar n-am înnebunit (ca să...).

CUGET s.

• A avea mustrare/mustrări de cuget/a-l mustra pe cineva cugetul → a regreta foarte mult; a fi chinuit de remuşcări.

• A fi fără mustrare/mustrări de cuget → a fi fără scrupule.

• A-i bate cugetul cuiva → a-i veni cuiva o idee.

• Pe cugete → gânditor.

• Într-un cuget → de acord; în deplină înţelegere.

• A-şi pune în cuget → a intenţiona; a-şi propune.

CUI s.

• A-şi bate un cui în cap → a se apuca de un lucru care aduce mult necaz.

• A-i băga cuiva un cui în cap → a face pe cineva să se gândească insistent la ceva; a pune pe gânduri.

• Cui pe/cu cui se scoate → remediul este de aceeaşi natură cu afecţiunea.

• Cui cu/pe cui se scoate afară → un rău face să se uite altul mai vechi.

• A face/a tăia cuie/piroane → a dârdâi; a tremura de frig.

• Cuiul lui Pepelea → pretext prin care cineva îşi ia dreptul de a deranja pe altul în mod abuziv.

• A fi cu/a avea/a-i intra cuiva un cui în inimă/în coastă → a) a-i intra cuiva în suflet o teamă; b) a avea un necaz mare.

• A-şi pune pofta în cui → a renunţa la un lucru dorit; a se lăsa păgubaş; a se şterge pe bot.

• A sta/a fi ca pe cuie → a fi nerăbdător.

CUIB s.

• Cuibul dracului → se spune despre o dragoste nelegiuită.

• A-şi face cuib → a se stabili undeva; a-şi face casă.

• A-şi face cuib în cuibul altuia → a strica căsnicia cuiva.

A (SE) CULCA vb.

• A se culca pe-o ureche/pe urechea aia/pe cea ureche/pe urechea ceea → a nu întreprinde nimic; a lăsa la voia întâmplării; a nu se sinchisi de nimic.

• A culca la pământ → a) a doborî; a face să cadă; a se întinde jos; b) a ucide; a omorî.

• Culcă-te/poţi să te culci pe o ureche → nu mai păstra nicio speranţă; ia-ţi nădejdea.

A CULEGE vb.

• A ales până a cules → a ales mult până ce i-au luat-o alţii înainte.

• A culege de pe drumuri → a ajuta pe cineva căzut în mizerie, oferindu-i mijloace de trai şi adăpost.

• A-şi culege măselele de pe jos → a primi o bătaie zdravănă.

CULISĂ s.

• În culise → în secret, în ascuns.

CULME s.

• Culmea culmilor/asta-i culmea → asta întrece orice limită; e nemaipomenit.

• La culme → în cel mai înalt grad; la maximum.

CULOARE s.

• A avea culoare → a fi roşu în obraz; a fi sănătos.

• A-şi pierde culoarea → a) (despre oameni) a deveni palid; b) (despre stofe) a se decolora.

• De culoare → care are pigmentaţia neagră/

galbenă.

CULT s.

• De cult → religios; cultic.

CUM[1] adv.

• Apoi cum! → desigur!; se înţelege!

• (Da) cum (să) nu → a) fără îndoială!; desigur!; fireşte!; b) da de unde!; vorbă să fie!

• A fi nu ştiu cum → a fi ciudat, bizar, de neînţeles.

• A-i fi/a-i veni cuiva nu ştiu cum să... → a-i fi cuiva greu să..., a se jena să...

• A nu avea/a nu şti cum → a nu avea modalitatea, posibilitatea de a...

CUM[2] conj.

• După cum → în felul în care.

• De cum → decât.

• Ca şi cum → de parcă; ca şi când.

• Cum s-ar zice → adică; vasăzică.

• Cum se cuvine/se cade → (în mod) corespunzător; precum trebuie.

• Cum de → cum se face că...; cum e posibil că...

• Cum nu mai este/nu se mai află → se spune despre cineva sau ceva care posedă în cel mai înalt grad anumite calităţi.

• Nu ştiu cum → cumva; în mod oarecare.

CUMĂTRU s.

• Ca sita la cumătră → foarte des.

• Ochi de cumătru/de cumătră → ochi plini de dragoste, de grijă, de simpatie pentru cineva.

CUMETRIE s.

• A strica cumetria cu cineva → a strica prietenia cu cineva.

CUMPĂNĂ s.

• A arunca ceva în cumpănă → a aduce un argument în rezolvarea unei probleme.

• Cumpăna nopţii → miezul nopţii.

• A fi în cumpănă de viaţă/de moarte → a fi în pericol mare.

• A pune pe cineva în cumpănă → a pune pe cineva în încurcătură; a-l face să şovăie.

• A sta în cumpănă/în cumpene → a şovăi, a sta la îndoială.

• A trage (greu) în cumpănă → a avea importanţă, valoare, greutate (mare).

• A ţine în cumpănă → a ţine în echilibru; a contrabalansa.

A CUMPĂNI vb.

• A cumpăni din ochi → a examina cu ochii spre a putea stabili valoarea; a cântări din ochi.

A CUMPĂRA vb.

• Cum am cumpărat-o aşa o vând → cum mi s-a povestit, aşa povestesc şi eu altora.

CUMPĂT s.

• A sta în cumpăt → a sta pe gânduri; a sta la îndoială.

• A-şi ţine cumpătul → a-şi păstra firea, echilibrul, dreapta judecată.

• Pe sub cumpăt → pe ascuns; cu vicleşug.

• A-şi păstra cumpătul → a rămâne calm.

• A-şi pierde cumpătul → a se enerva, a-şi ieşi din fire.

CUMPLIT ~ă adj.

• A fi cumplit la bani → a fi foarte zgârcit.

CUMVA adv.

• Să nu care cumva (să...) → nici într-un caz (să nu...).

• Oare nu (care) cumva → oare (din întâmplare) nu...

A CUNOAŞTE vb.

• A cunoaşte la obraz → a cinsti cum se cuvine; a respecta; a aprecia.

• A nu cunoaşte moartea → a fi trainic; durabil.

• A cunoaşte ceva → a se alege cu profit.

• A cunoaşte lumea → a avea experienţa vieţii.

• A-şi/a nu-şi cunoaşte lungul/vârful nasului → a-şi da/a nu-şi da seama de ce a se cuvine sau de ce este permis.

CUNOŞTINŢĂ s.

• În cunoştinţă de cauză → cunoscând bine lucrurile.

• A avea/a fi în/a lua cunoştinţă de cauză → a fi bine informat asupra unui lucru.

• A face cunoştinţă cu cineva → a cunoaşte pe cineva; a stabili relaţii sociale cu cineva.

• A aduce la cunoştinţă cuiva → a informa pe cineva; a face cunoscut cuiva.

• Fără cunoştinţă → în stare de leşin; lipsit de simţire.

• A-şi pierde cunoştinţa → a nu mai şti de sine; a leşina.

• A-şi veni în cunoştinţă → a-şi reveni; a recăpăta judecata normală.

A (SE) CUNUNA vb.

• A se cununa la lună → a trăi în căsnicie nelegitimă.

• A nu fi cununat cu cineva → a nu avea nicio obligaţie (morală) faţă de cineva.

CUNUNĂ s.

• A avea/a fi cu dinţii cunună → a avea toţi dinţii în gură; a avea dantură bună.

• A împărţi cununa cu cineva/a-i pune cuiva cunună → a se căsători cu cineva.

• A sta cunună împrejurul cuiva/a ceva → a sta în cerc împrejurul cuiva sau a ceva.

• A-i ţine cuiva cunună → a fi naş la cununia cuiva.

CUNUNIE s.

• A-şi pune/a-i pune cununiile pe cap → a (se) căsători; a (se) cununa.

• Cu cununie → prin căsătorie legitimă.

• A lua pe cineva cu cununie → a se căsători cu cineva religios.

CUPRINZĂTOR ~oare adj.

• Scurt şi cuprinzător → pe scurt; în fine.

CUPTOR s.

• A aduce (părinţilor) nora pe cuptor → a se însura.

• A fi la gură de cuptor → a fi în mare primejdie.

• A sta/a zăcea/a trăi pe cuptor/a se muta de pe vatră pe cuptor → a lenevi; a trândăvi; a pierde vremea.

CUR s.

• Din cur → şezând.

• A fi/a rămâne în curul gol → a fi sărac (lipit).

• A-şi da vânt la cur → a-şi atribui merite inexistente.

• A gândi cu curul → a gândi greşit.

• A umple cuiva curul de gânduri → a bate capul cuiva fără a reuşi să-l lămurească.

• A fi (de) râsul curului → a fi deosebit de ridicol.

• A întoarce/a lăsa lucrurile cu curu-n sus → a face, a lăsa dezordine.

• A fi cu curu-n sus → a fi indispus, nervos.

• (A se da) de-a curu-n cap → (a se da) de-a berbeleacul.

CURAT ~ă adj.

• A ieşi/a scăpa cu faţa curată/cu obrazul curat → a ieşi/a scăpa cu bine dintr-o situaţie neplăcută, grea; dintr-o încurcătură.

• Curată socoteală → lucru clar, indiscutabil.

• Vorbă curată → vorbă spusă direct, deschis, în mod categoric.

• A ieşi basma curată → a scăpa, a ieşi cu bine dintr-o încurcătură, dintr-o situaţie neplăcută.

• Nu-i lucru curat → ceva nu este clar, nu e în ordine.

• A scrie/a copia/a trece pe curat → a transcrie un text pe altă foaie.

A CURĂŢA vb.

• A curăţa pe cineva (de pe faţa pământului) → a omorî pe cineva.

• M-am curăţat! → am păţit-o!; sunt pierdut!

CURÂND adv.

• În curând → în scurt timp.

• (Acum) de curând → cu puţin timp înainte; recent.

• Mai curând → mai repede; mai degrabă.

CURBĂ s.

• A lua curba → a vira; a coti.

CURCAN s.

• A avea beregată de curcan → a înghiţi repede, pe nemestecate.

• Nici curcă, nici curcan → se spune pentru a arăta că cineva e şovăielnic.

• A se umfla în pene ca un curcan → a se îngâmfa; a-şi lua aere.

CURCĂ s.

• A face sporul curcilor → a nu avea niciun spor.

• A fi/a sta/a şedea/a umbla etc. ca o curcă beată/plouată → a fi/a sta etc. fără vlagă, lipsit de elan, abătut.

• Urdă de curcă → lucru imposibil.

• Îl râd şi curcile → s-a făcut de râs; a ajuns de batjocura tuturor.

CUREA s.

• A (nu)-l ţine pe cineva cureaua/a (nu)-i da cureaua → a (nu) cuteza; a (nu) avea curaj; a (nu) se simţi în stare; a (nu)-i da mâna.

• A scoate curele din pielea cuiva → a se purta rău cu cineva.

CURENT s.

• A se lăsa dus de curent → a se lăsa influenţat de părerile altora, de opiniile unui grup.

• A se pune/a fi/a se ţine în/la curent → a fi bine informat; a fi la zi cu unele evenimente, cu anumite chestiuni.

• A fi/a lupta contra curentului → a se împotrivi opiniilor unui grup, alegând o cale proprie.

• A pune/a ţine pe cineva în/la curent cu ceva → a informa pe cineva despre desfăşurarea unor evenimente.

A CURGE vb.

• Ce pe apă nu curge → foarte puţin; nimica toată.

• A curge gârlă → a veni din belşug, din plin.

• Va (mai) curge multă apă pe gârlă/pe Dunăre → va trece mult timp.

• A-i curge peticele → a fi îmbrăcat în haine zdrenţăroase.

• Dacă/de nu curge, măcar pică/picură → chiar dacă nu e câştig mare, e totuşi ceva.

CURIOZITATE s.

• A trezi/a deştepta curiozitatea cuiva → a face curios, doritor de ceva.

A (SE) CURMA vb.

• A i se curma cuiva zilele → a muri.

• A-l curma pe cineva foamea/a-l curma la inimă/la maţe → a fi foarte flămând, a simţi dureri în stomac din cauza foamei.

• A curma viaţa/zilele cuiva → a ucide; a omorî.

• A-şi curma viaţa/zilele → a se sinucide.

CURMĂTURĂ s.

• Ba e curmătură, ba e forfecătură → se spune pentru a arăta că cineva e îndărătnic sau cârcotaş.

CURMEI s.

• A încropi din tei curmei → a strânge cu ţârâita; a aduna puţin câte puţin.

• A lega curmei → a lega strâns; a lega cobză.

CURMEZIŞ adv.

• A grăi curmeziş → a fi de altă părere decât ceilalţi; a contrazice.

• În curmeziş → în diagonală; în lat.

• A se pune în curmeziş → a) a se pune în calea cuiva sau a ceva; b) a nu fi de acord; a fi împotrivă.

CURS s.

• În cursul → cât timp durează ceva.

• În curs de... → în timp de...

• A da curs unei cereri → a lua în considerare; a rezolva o cerere.

• A-şi relua cursul → a reîncepe ceva.

• A-şi urma cursul → a continua.

CURSĂ s.

• A atrage pe cineva în cursă → a momi, a ademeni pe cineva.

• A întinde/a pune cuiva o cursă → a căuta să ademenească pe cineva pentru a-l prinde sau pentru a-l da de gol.

• A cădea/a se prinde în cursă → a intra, din prostie sau din greşeală, într-o încurcătură.

CURTE s.

• A face cuiva curte → a) a căuta să câştige favoarea, simpatia, dragostea unei femei; b) a linguşi pe cineva.

CUTIE s.

• Scos ca din cutie → se spune despre o persoană îmbrăcată îngrijit sau pregătită.

• Ca din cutie → elegant; aranjat.

• A băga capul în cutie → a se feri; a fi precaut; a se ascunde.

• A umbla cu cutia → a cerşi.

CUŢIT s.

• A avea pâinea/pita şi cuţitul/a-i fi cuiva pâinea şi cuţitul în mână → a avea toate mijloacele, toată puterea pentru a realiza ceva; a fi atotputernic.

• A-i da/a-i intra cuiva un cuţit/cuţite prin inimă → a simţi o durere, o supărare mare.

• A ajunge cuţitul la os → a ajunge la capătul puterii sau a răbdării.

• A fi (certat) la cuţite/a se avea la cuţite cu cineva → a fi în relaţii de adversitate, de duşmănie cu cineva.

• A fi cu cuţitul la brâu → a fi arţăgos, gata de ceartă.

• A fi pe cuţit → a fi în ceasul morţii.

• A fi/a ajunge cu cineva la cuţite → a fi/

a ajunge duşman de moarte cu cineva.

• A fi/a sta pe cuţite → a fi nerăbdător.

• A muri sub cuţit → a muri în timpul unei intervenţii chirurgicale.

• Pe (o) muchie de cuţit → într-o situaţie critică, riscantă, plină de primejdii.

• A pune cuiva cuţitul în/la gât → a forţa pe cineva să facă ceva.

CUVÂNT s.

• A-şi călca cuvântul → a nu se ţine de promisiunea făcută.

• A cere/a da/a avea cuvântul → a cere/

a da/a avea dreptul de a vorbi.

• A crede pe cineva pe cuvânt → a crede ceea ce spune cineva fără a mai controla, fără a cere dovezi.

• Cu alte cuvinte → a) altfel spus; b) aşadar, în concluzie.

• Cu drept cuvânt → în mod întemeiat, pe bună dreptate.

• Cu un cuvânt subţire → cu mult tact, pe departe.

• Cuvânt de onoare/de cinste → asigurare, garantare a adevărului celor afirmate.

• În puţine cuvinte → pe scurt; în rezumat.

• A face cuvânt → a ţine o cuvântare.

• A pune un cuvânt bun → a interveni în favoarea cuiva.

• A nu avea cuvânt → a nu avea autoritate.

• În toată puterea cuvântului → în înţelesul adevărat; pe deplin; cu desăvârşire.

• Cuvânt de ordine → dispoziţie dată de un superior.

• A (-şi) da cuvântul (de onoare) → a garanta justeţea celor afirmate.

• Cuvânt cu cuvânt → fără nicio modificare, (reprodus) întocmai.

• Schimb de cuvinte → discuţie aprinsă; ceartă; sfadă.

• Dintr-un cuvânt → fără a sta pe gânduri, imediat.

• A-şi face cuvânt cu cineva → a intra în vorbă cu cineva.

• (A fi) om de cuvânt → (a fi) om care îşi respectă promisiunile.

• Într-un/cu un cuvânt → a) pe scurt, în rezumat; b) în unanimitate.

• A se înţelege cu cineva la cuvinte → a cădea de acord cu cineva.

• A înţelege/a şti de cuvânt → a asculta de spusele sau de ordinele cuiva, fără nicio constrângere.

• A lua cuvântul → a vorbi (într-o adunare).

• Nici nu mai rămâne cuvânt → e lucru sigur; nu mai încape îndoială.

• Nu-i cuvânt → nu încape vorbă; aşa este; nici nu se discută.

• A nu găsi/a nu avea cuvinte → a nu fi în stare să exprime ceea ce gândeşte, ceea ce doreşte.

• A pune cuvânt de împotrivire → a se împotrivi cu vorba; a protesta.

• A-şi spune cuvântul → a-şi exprima opinia; a-şi da părerea.

• Sub niciun cuvânt → sub niciun motiv; în niciun caz.

• A-i tăia/a-i curma cuiva cuvântul → a întrerupe pe cineva din vorbă.

• A ţine/a păzi/a asculta de/a nu ieşi din cuvântul cuiva → a împlini întocmai ceea ce cere sau pretinde cineva; a respecta întocmai voinţa cuiva.

A SE CUVENI vb.

• Cum se cuvine → aşa cum trebuie; după cum se cere; cum este firesc.

CUVIINŢĂ s.

• Cele de cuviinţă → cele necesare; cele potrivite.

• După cuviinţă → aşa cum trebuie, după cum se cuvine.

• A găsi/a crede/a socoti de cuviinţă → a găsi/a crede/a socoti nimerit, potrivit.

D

DA adv.

• A nu spune/a nu zice nici da, nici ba → a sta la îndoială în a-şi exprima părerea; a nu se putea pronunţa.

A (SE) DA vb.

• Câţi ani îmi dai? → ce vârstă crezi că am?

• A se da ca apa de mal să... → a depune eforturi; a se strădui mult să...

• A da de vorbit/de vorbă (lumii) → a da prilej la vorbe, la bârfeli, la cleveteli.

• A da cuvântul cuiva → a permite sau a invita să vorbească, să-şi spună opinia.

• A da (o) gură/guriţă cuiva → a săruta pe cineva.

• A da importanţă → a acorda atenţie.

• A-şi da întâlnire → a stabili să se întâlnească.

• A da crezare → a crede.

• A da o mână de ajutor (cuiva) → a ajuta.

• A da prilej → a permite; a favoriza; a prilejui.

• A-şi da consimţământul → a consimţi.

• A da impresia → a lăsa să se înţeleagă că...; a părea să...

• A da câştig de cauză → a face să câştige.

• A da toate pe una → a avea o singură soluţie; a fi constrâns să...

• A da uitării → a scoate din memorie; a uita.

• A da dracului/la dracul/naibii/a da încolo/în plata Domnului → a se dezinteresa (de cineva/de ceva); a nu-şi bate capul (cu cineva sau cu ceva).

• A da peste cap ceva → a) a face ceva de mântuială; b) a zădărnici; c) a răscoli; a deranja.

• A da curs la ceva → a crea condiţii favorabile pentru desfăşurare, pentru continuare etc.

• A da dintr-însul (o vorbă/nişte vorbe) → a spune lucruri deosebite.

• A da la lumină/la iveală → a face vizibil, cunoscut.

• A da în vileag → a divulga.

• A da de veste/de ştire → a vesti; a înştiinţa; a aduce la cunoştinţă.

• A-şi da cu părerea → a-şi exprima opinia, punctul de vedere.

• A da semn de... → a indica; a arăta că...; a lăsa să se vadă că...

• A (-şi) da duhul/sufletul din cineva → a ajunge la capătul puterilor; a face eforturi foarte mari.

• A da gata → a) a termina; a sfârşi; b) a impresiona; a emoţiona.

• A da jos → a destitui (dintr-o funcţie).

• A-i da mâna să... → a fi în stare să...

• A da ascultare → a asculta.

• A-şi da sfârşitul/duhul/obştescul sfârşit → a muri.

• Îi dă (mereu) înainte → vorbeşte întruna, fără să ţină seama de părerea celor din jur.

• A nu se da cu una, cu două → a nu crede uşor; a nu renunţa fără împotrivire.

• A da crezare → a crede.

• A-şi da demisia → a demisiona.

• A da năvală → a năvăli.

• A-şi da o părere/cu părerea → a opinia.

• A-şi da silinţa → a se strădui.

• A da un telefon → a telefona.

• A (-i) da din gură → a vorbi mult.

• A nu se da pe cineva → a se crede mai capabil decât altul; a se ţine mai presus decât altul.

• A (nu)-i fi dat cuiva să... → a (nu) avea norocul să...; a (nu)-i fi cuiva hărăzit să...; a (nu) avea şansa să...

• A nu şti încotro să dea → a nu şti ce să mai facă; a fi în încurcătură.

• A da din umeri → a-şi manifesta nedumerirea.

• A da fuga → a se repezi.

• A da de-a dreptul → a veni drept la ţintă.

• A (-i) da cu paharul → a bea.

• A-şi da cu cotul → a atrage atenţia atingându-se cu cotul.

• A (-i) da peste nas cuiva → a pune la punct pe cineva (printr-o vorbă).

• A da la cap (cuiva) → a) a lovi; b) a ataca cu violenţă.

• A da cu piciorul (cuiva/la ceva) → a respinge; a pierde prilejul.

• A da un tun → a reuşi un câştig mare (printr-o speculaţie, delapidare etc.).

• A da încolo, a da încoace/a da la deal, a da la vale → a merge de colo până colo; a se frământa.

• A-i da prin gând/cap/minte → a-i veni cuiva o idee.

• A da de fund → a ajunge la capăt, la final.

• A-i da de urmă → a găsi pe cel căutat.

• A da de dracul → a o păţi.

• A da strechea (în cineva) → a) a fugi foarte repede; b) a se comporta frenetic, anormal.

• A da în foc → a se umfla, curgând afară din vas.

• A (se) da îndărăt → a) a se retrage; b) a ezita; a se sustrage de la ceva; c) a regresa.

• A se da în lături/la o parte → a se feri; a ezita.

• A se da la cineva → a) a ataca pe cineva; b) a face avansuri cuiva.

• A se da de-a tumba/de-a dura → a se rostogoli.

• A nu se da cu una, cu două → a nu ceda uşor.

DA CAPO adv.

• Da capo al fine → de la început până la sfârşit.

DAIBOJ s.

• Pe daiboj → pe nimica toată; pe gratis.

• A umbla cu daibojul → a cere de pomană.

DAMBLA s.

• A-şi face damblalele → a-şi face mendrele.

DANIE s.

• A se face danie cuiva → a dărui averea cuiva.

DAR s.

• A avea darul să/de a... → a fi de natura să...

• Darul vorbirii → talent oratoric.

• A avea darul beţiei/suptului → a fi beţiv.

DARA s.

• Mai mare daraua decât ocaua/nu face daraua cât ocaua → se spune atunci când rezultatul obţinut este mai mic decât efortul depus.

DARABANĂ s.

• A bate darabana → a da în vileag; a divulga un secret.

• A face spatele cuiva darabană → a bate zdravăn.

• A vinde/a cumpăra la darabană → a vinde/

a cumpăra la mezat.

DARE s.

• Cu dare de mână → înstărit; bogat.

DAT¹ s.

• Aşa e datul cuiva → aşa e soarta cuiva.

DAT² ~ă adj.

• Cum e data → după cum e obiceiul, datina.

• Dat dracului/naibii → deştept, isteţ.

• Dat uitării → uitat; părăsit.

• La un moment dat → într-un anumit moment.

DATOR ~oare adj.

• A fi/a ajunge/a scoate pe cineva dator vândut → a fi/a ajunge/a scoate pe cineva dator cu o sumă foarte mare; plin de datorii.

DATORIE s.

• A bate pe cineva/a-i da cuiva pe datorie → a bate pe cineva fără vină, fără pricină.

• La datorie → acolo unde te cheamă obligaţiile de serviciu.

• A fi de datoria cuiva să... → a fi obligaţia cuiva să...

• A se băga în datorii → a se îndatora.

• A se îngloda/a se îneca în datorii → a împrumuta sume mari de bani care nu se mai pot restitui.

DAUNĂ s.

• În dauna → în detrimentul.

DĂDACĂ s.

• A-i sta cuiva dădacă pe cap → a bate pe cineva la cap; a cicăli pe cineva.

• A-i trebui cuiva dădacă → a nu avea curaj să ia o hotărâre, să întreprindă o acţiune.

• A face pe dădaca → a se ocupa prea mult de cineva.

DÂNSUL pr.

• Ca pe dânsul/dânsa → straşnic; grozav.

DÂRĂ s.

• A face dâră prin barbă → a face începutul; a stabili un obicei (rău); a crea un precedent.

DÂRDALĂ s.

• A ajunge slugă la dârdală → a ajunge într-o stare de decădere.

DÂRDORĂ s.

• A fi/a intra/a da în dârdora însuratului → a umbla de zor să se însoare.

DÂRLOAGĂ s.

• A fi/a ajunge slugă la dârloagă → a fi/

a ajunge la discreţia unui om nevrednic, nepriceput; a ajunge rău; a decădea.

DÂRMON s.

• A trece/a da prin ciur şi prin dârmon → a) a căpăta experienţă trecând prin multe; b) a examina amănunţit; a cerceta.

DÂRVALĂ s.

• De dârvală → a) de corvadă; la cheremul tuturor; b) de muncă.

• A face ceva de dârvală → a face ceva de mântuială; a lucra superficial.

• A face pe cineva de dârvală → a ocărî pe cineva; a batjocori.

• A rămâne de dârvală → a nu mai avea posibilităţi de trai; a rămâne pe drumuri.

DE prep.

• De mama focului → cu mare intensitate; în gradul cel mai înalt.

• Nu de alta → nu din alt motiv.

DEAL s.

• Ce mai la deal, la vale → ce să mai lungim vorba; ce mai încoace şi încolo.

• Deal cu deal se întâlneşte/se ajunge, dar încă om cu om → se spune despre o întâlnire neaşteptată, greu de prevăzut.

• La deal → în sus; urcând.

• Dă la deal, dă la vale → încearcă toate posibilităţile; se sileşte în toate modurile.

• Greu la deal, greu la vale → greu este oricum.

• A grăi cam peste deal → a vorbi neînţeles.

• Şi-n deal, şi-n vale → pretutindeni.

• Un deal şi-o vale, şi-o fugă de cal mare → o bucată mare de drum.

• Un deal şi-n mal → interval mare de timp.

DEASUPRA[1] adv.

• Când eu dedesubt, când el deasupra → se spune, ironic, despre cel care,

luptându-se cu altul, e învins.

• Pe deasupra → a) în plus; în afară de (preţul, cantitatea etc. cuvenite sau stabilite dinainte); b) în mod superficial; fără a adânci lucrurile.

DEASUPRA[2] prep.

• A fi deasupra nevoii → a depăşi greutăţile; a ieşi dintr-un moment dificil.

A DECĂDEA vb.

• A decădea din drepturi → a pierde un drept prin neîndeplinirea în termenul prevăzut de lege a unor condiţii sau formalităţi.

DECÂT adv.

• N-am/n-ai decât să... → a) n-am/n-ai altă posibilitate; nu-mi/nu-ţi rămâne decât să...; b) sunt/eşti liber să...

A DECLINA vb.

• A-şi declina numele/calitatea etc. → a-şi spune numele/calitatea etc.; a se prezenta.

• A-şi declina răspunderea/competenţa → a refuza să-şi asume răspunderea/competenţa.

DECURS s.

• În decurs de.../în decursul → în durata...; în desfăşurarea.

DEDEOCHI s.

• A se întrece cu dedeochiul → a se obrăznici.

DEFAVOARE s.

• În defavoarea → în dezavantajul; în dauna.

DEFINITIV ~ă adj.

• În definitiv → în cele din urmă; la urma urmelor.

DEFINIŢIE s.

• Prin definiţie → prin însăşi natura lucrurilor.

DEGEABA adv.

• A sta/a şedea degeaba → a nu face nimic; a trândăvi.

A DEGERA vb.

• Mi-a degerat şi măduva-n oase → mi-e foarte frig.

DEGET s.

• A-i ajunge cuiva mucul la deget → a ajunge într-o situaţie grea, disperată, când trebuie găsită neapărat o soluţie pentru a ieşi din încurcătură.

• A aluneca/a scăpa/a fugi/a se strecura printre degete → a se strecura cu dibăcie, pe neobservate.

• A se ascunde/a se da după deget → a încerca în zadar să-şi ascundă o vină evidentă.

• A avea/a-i fi ceva în degetul (cel) mic → a cunoaşte foarte bine.

• A-şi da cu degetul în ochi → e întuneric beznă; nu se vede nimic.

• Gol ca degetul → a) dezbrăcat; gol de tot; b) lipsit; sărac.

• A încerca marea cu degetul → a încerca imposibilul.

• A-şi linge degetele → se zice când cuiva îi place foarte mult o mâncare.

• Îi poţi număra/îi numeri pe degete → sunt foarte puţini; în număr redus.

• A avea degete lungi/a fi lung în degete → a fi hoţ; a fura.

• A nu mişca (măcar) un deget → a nu face nimic; a nu lucra.

• A se trage în degete (cu cineva) → a se măsura, a se pune cu cineva.

• A pune degetul → a remarca, a găsi elementul important.

• În vârful degetelor → cu precauţie; tiptil; fără zgomot.

• A fi cu cineva ca degetul cu mănuşa → se spune despre două persoane care se potrivesc perfect.

• A nu-i putea ajunge nici la degetul cel mic → a nu se putea compara cu cineva în privinţa capacităţii, comportării.

• A purta/a învârti/a juca pe cineva pe degete → a face ce vrei din cineva; a-l învârti după plac; a duce de nas.

• A sta cu degetul în gură → a pierde vremea; a sta gură-cască; a trândăvi.

• A şti/a cunoaşte ceva pe degete → a şti/

a cunoaşte ceva foarte bine.

• A pune degetul pe rană → a găsi punctul sensibil al unei probleme.

• A face cuiva cu degetul → a ameninţa pe cineva.

DEGRABĂ adv.

• Mai degrabă → mai uşor; mai curând.

• Iute şi degrabă → imediat.

A DEJUGA vb.

• La rea moară am dejugat → se spune despre cel care a intrat într-o încurcătură sau a ajuns într-o situaţie dificilă.

• A dejuga boii de la car → a pune capăt unei activităţi.

DEMULT adv.

• De demult → din trecut; de altădată.

• Mai demult → odinioară.

DEOCHI s.

• De-a deochiul → cu admiraţie.

• Să nu (-i) fie de deochi → se spune, mai ales în glumă, cuiva, spre a feri de efectul privirii dăunătoare.

DEODATĂ adv.

• A fi deodată cu cineva → a fi de aceeaşi vârstă cu...

DEOSEBIRE s.

• Cu deosebire → a) în special; mai ales; b) foarte frumos; foarte bine.

• Fără deosebire → fără excepţie.

• Spre deosebire de... → în opoziţie cu...

• A face deosebire (între) → a distinge; a departaja.

• A avea deosebire → a se deosebi; a fi diferit (unul de altul).

DEOSEBIT adv.

• Deosebit de... → foarte...

DEPARTE adv.

• A ajunge departe → a reuşi, a izbuti în viaţă; a dobândi succese importante.

• Nici pe departe → niciun pic; deloc; nici cu aproximaţie.

• Pe departe → pe ocolite; indirect.

• Până departe → pe o distanţă mare.

• Departe de... → la mare distanţă de...

• Departe de mine gândul... → nici nu mă gândesc să...

• De departe... → din depărtare; de la mare distanţă...

• Mai departe → exprimă continuarea unei acţiuni.

A DEPĂNA vb.

• A depăna din picioare → a umbla repede, grăbit.

DEPĂNAT s.

• A lua pe cineva la depănat → a lua pe cineva la rost; a-l mustra.

DEPĂRTARE s.

• În depărtare → într-un loc îndepărtat; departe.

DEPLIN[1] ~ă adj.

• În sensul deplin al cuvântului → aşa cum trebuie; aşa cum se cuvine.

DEPLIN² adv.

• Pe deplin → complet; în totalitate.

A DEPUNE vb.

• A depune un mandat/mandatul → a renunţa la o însărcinare încredinţată neputând-o duce la bun sfârşit.

DERBEDEU s.

• A umbla derbedeu Tănase → a umbla fără rost.

DERIVĂ s.

• A fi la deriva cuiva → a fi dependent de cineva.

• A merge în derivă → a pluti la voia întâmplării.

DESĂVÂRŞIRE s.

• Cu desăvârşire → cu totul; în întregime; pe deplin.

A DESCĂRCA vb.

• A-şi descărca conştiinţa/inima → a-şi spune păsul spre a-şi uşura sufletul.

A DESCÂNTA vb.

• El îşi cântă, el îşi descântă → face cum vrea, fără să mai întrebe pe alţii; face cum îl taie capul.

• Tu ce-i cânţi şi el ce-ţi descântă → se spune celor care răspund/înţeleg cu totul altceva decât trebuie.

A (SE) DESCHIDE vb.

• A-i deschide cuiva capul/mintea → a face pe cineva să înţeleagă sau să vadă ceva; a explica; a lămuri; a lumina pe cineva.

• A-i deschide cuiva cariera → a înlesni ocuparea unei funcţii; a ajuta pe cineva să-şi facă un rost.

• A-i deschide cuiva gura → a face pe cineva să vorbească.

• A deschide gura → a vorbi.

• A deschide (larg) porţile → a da acces la ceva.

• A deschide o paranteză → a face o digresiune în cursul unei expuneri.

• A deschide uşa cuiva → a vizita pe cineva.

• A deschide ochii → a se naşte; a veni pe lume.

• A(-şi) deschide ochii (bine) → a fi foarte atent; a pricepe bine.

• A deschide ochii mari → a se mira.

• A deschide ochii cuiva → a-şi da/a face să-şi dea seama de ceva.

• A deschide drumul → a crea condiţii pentru cineva sau pentru ceva.

• A-şi deschide drum → a avansa; a înainta.

• A deschide calea → a înlesni accesul.

• A deschide/a i se deschide cuiva pofta de mâncare → a provoca cuiva/a avea poftă de mâncare.

• A-şi deschide sufletul/inima → a face destăinuiri; a spune tot ce are pe suflet.

• A-şi deschide urechile → a asculta cu mare atenţie.

• A deschide vorba → a aborda un subiect; a începe o discuţie despre ceva.

DESCHIS ~ă adj.

• Aplauze la scenă deschisă → aplauze în timpul desfăşurării unui spectacol.

• A avea inimă deschisă → a fi sincer.

• A avea ochii deschişi → a fi vigilent.

• A avea/a ţine casa deschisă → a avea mereu musafiri; a fi primitor.

• Cu braţele deschise → binevoitor; amabil.

• Cu sufletul deschis → direct; fără ascunzişuri.

• A sta deschis → a sta la dispoziţia cuiva.

• Cu pieptul deschis → fără sfială; fără teamă; plin de cutezanţă.

• Deschis la minte/la cap → deştept; inteligent.

• Deschis la vorbă → sincer.

• Şedinţă/adunare deschisă → şedinţă/adunare la care participă şi persoane

străine.

DESCHIZĂTOR s.

• Deschizător de drumuri → iniţiator; inovator.

A (SE) DESCLEŞTA vb.

• A i se descleşta cuiva fălcile → a începe în sfârşit să vorbească.

A DESCOPERI vb.

• A descoperit America → se spune în bătaie de joc celui care se laudă cu o faptă obişnuită, lipsită de importanţă.

A DESFACE vb.

• A desface stâna → a face să revină oile proprietarilor.

A DESFĂŞURA vb.

• A desfăşura steagurile → a porni la luptă; a începe o acţiune de mare amploare.

A (SE) DESFUNDA vb.

• A i se desfunda cuiva buzunarele → a sărăci; a rămâne fără bani.

A DESPĂRŢI vb.

• A despărţi apele de uscat → a scoate la iveală adevărul; a delimita adevărul de neadevăr.

DESPERARE s.

• Cu desperare → a) în mod deznădăjduit; b) din toate puterile.

• La desperare → într-o împrejurare foarte grea.

• A duce/a aduce/a predispune/a împinge la desperare → a face să-şi piardă speranţa; a exaspera.

• În desperare de cauză → în situaţia cea mai grea; neavând altă soluţie.

A DESPICA vb.

• A despica firul/firul de păr în patru → a cerceta (exagerat de) amănunţit.

DESUETUDINE s.

• A cădea în desuetudine → a ieşi din uz; a se demoda; a se perima.

DEŞELAT s.

• Pe deşelate → fără şa.

DEŞERT s.

• În deşert → a) zadarnic; în van; b) în gol; fără ţintă.

• A lua în deşert → a batjocori; a nesocoti.

A DEŞERTA vb.

• A deşerta coşul → a o zbughi; a fugi.

• A deşerta sacul (până la fund) → a spune tot ce ştii (noutăţi, glume etc.).

DETALIU s.

• În detaliu → a) amănunţit; b) cu amănuntul; cu bucata.

DETRIMENT s.

• În detrimentul cuiva → în dauna cuiva sau a ceva.

DEVĂLMĂŞIE s.

• În devălmăşie → în comun; de-a valma.

A DEVENI vb.

• Cum devine cazul/chestia → cum stau lucrurile; care-i adevărul.

DEVENIRE s.

• În devenire → în curs de evoluţie, de transformare; în curs de formare.

DEZACORD s.

• În dezacord cu... → spre deosebire de...; în lipsă de armonie cu...

A DEZGROPA vb.

• A umbla să dezgroape morţii → a încerca să facă lucruri care nu se mai pot împlini.

A DEZLEGA vb.

• A dezlega calul de la gard → a vorbi clar, pe înţeles.

• A dezlega sacul → a spune tot ce ştie.

• A (-i) dezlega/a i se dezlega limba → a face/a porni să vorbească, să se destăinuiască.

• A dezlega funia de la par → a termina cu bine o treabă; a găsi soluţia cea mai potrivită.

• A dezlega punga → a da bani; a cheltui.

DEZLEGAT ~ă adj.

• Cu limba dezlegată → care spune multe; vorbăreţ; care mărturiseşte tot.

A (SE) DEZMORŢI vb.

• A i se dezmorţi (cuiva) limba → a i se dezlega (cuiva) limba.

DEZNĂDĂJDUIRE s.

• A aduce la/în deznădăjduire → a face să piardă speranţa; a exaspera.

A DEZNODA vb.

• A deznoda punga/băierile pungii → a scoate banii; a da bani.

DIAPAZON s.

• A fi/a se pune la acelaşi diapazon cu cineva → a fi/a se pune în aceeaşi stare sufletească cu cineva; a fi/a se pune de acord cu cineva.

DIAVOL s.

• Un diavol şi jumătate → neastâmpărat; şţrengar; şmecher.

DIBUIT s.

• Pe dibuite → pipăind; umblând nesigur.

DICHIS s.

• Cu dichis/cu tot dichisul → cu toate cele necesare; cu grijă; ordonat.

DIFICULTATE s.

• A face/a crea dificultăţi → a pune cuiva piedici; a se împotrivi (la ceva).

DIHAI adv.

• Mai dihai → mai grozav; mai ceva.

DIMINEAŢĂ s.

• În faptul dimineţii → în zorii zilei.

• A umbla cu bună dimineaţa → a umbla fără treabă pe la vecini.

• Bună dimineaţa → formulă de salut folosită în această parte a zilei.

• Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă → ceea ce este bun se relevă de la început.

DIN prep.

• Din gură în gură/din mână în mână/din om în om → de la unul la altul.

• Din loc în loc → de la un loc la altul.

• Din scoarţă în scoarţă → de la prima până la ultima pagină.

• Din cale-afară → foarte tare; foarte mult.

• Din oră în oră/din an în an → interval de o oră/de un an.

DINADINS adv.

• Cu dinadins → a) în mod intenţionat; b) în toată puterea cuvântului; deplin.

• Cu tot dinadinsul → a) cu toată stăruinţa; cu orice preţ; b) cu adevărat.

DINAFARĂ adv.

• Pe dinafară → pe de rost.

DINAINTE adv.

• A (-l) lua gura pe dinainte → a-şi spune fără voie gândurile.

• A nu-i trece cuiva pe dinainte → a respecta foarte mult; a nu îndrăzni orice în faţa cuiva.

DINCOLO adv.

• Aşa şi pe dincolo → într-un fel oarecare; aşa şi aşa.

DINTE s.

• A-şi arăta dinţii → a-şi manifesta duritatea; a ameninţa.

• A avea un dinte împotriva/contra cuiva → a avea un motiv de nemulţumire, de supărare sau de duşmănie împotriva cuiva.

• Printre dinţi → neclar.

• Înarmat până în dinţi → bine înarmat.

• A scrâşni din dinţi → a strânge convulsiv fălcile, făcând să se audă un zgomot.

• A-şi lua inima în dinţi → a se îmbărbăta; a-şi face curaj.

• Mai aproape dinţii decât părinţii → se spune despre cei egoişti.

• Părinţii mănâncă aguridă şi fiilor li se strepezesc dinţii → se spune atunci când copiii pătimesc de pe urma greşelilor părinţilor.

• A scoate cuiva (şi) dinţii din gură → a-i lua cuiva tot ce are; a-l sărăci; a-l exploata până la sânge.

• Soare cu dinţi → se spune despre soarele care străluceşte într-o zi de iarnă, fără a încălzi.

• A tăia ca dinţii babei → a fi neascuţit; a nu tăia deloc.

• A se ţine de ceva cu dinţii → a nu ceda cu niciun preţ; a nu renunţa la ceva cu niciun chip.

• A sta cu dinţii la soare → a fi inactiv; a pierde timpul.

• A sta cu dinţii la stele → a răbda de foame.

• Scobeşte-te în dinţi → pune-ţi pofta-n cui.

• A râde cu toţi dinţii → a râde foarte tare.

• A-şi ţine inima cu dinţii → a se stăpâni; a răbda.

DIRECT adv.

• A fi/a face direct răspunzător (de ceva) → a răspunde/a face să răspundă personal şi integral (de ceva).

DISCORDIE s.

• Mărul discordiei → motiv, subiect de ceartă.

DISCREŢIE s.

• A fi la discreţia cuiva → a depinde de voinţa, de bunul plac, de capriciile cuiva; a fi la cheremul cuiva.

• Cu discreţie → fără a se remarca; fără a atrage atenţia.

• La discreţie → cât pofteşti; cât vrei; fără nici o reţinere.

• A păstra discreţia → a nu răspândi o ştire; a nu divulga un secret încredinţat.

DISCUŢIE s.

• Nu (mai) încape (nicio) discuţie → desigur; fără îndoială; în mod cert.

• Fără discuţii → fără îndoială; indiscutabil.

• A pune în discuţie → a supune discuţiei o idee, un punct de vedere etc.

DISPARIŢIE s.

• A fi pe cale/în curs de dispariţie → a fi pe punctul de a nu mai exista; a dispărea încetul cu încetul.

A DISPĂREA vb.

• A dispărea ca prin farmec → a pieri repede şi fără urmă.

DISPONIBIL ~ă adj.

• A pune/a fi/a rămâne în cadrul disponibil → a concedia/a fi concediat din post; a lăsa/a rămâne fără post, cu posibilitatea de a fi rechemat în activitate.

DISPONIBILITATE s.

• În disponibilitate → scos din slujbă; eliberat din serviciu.

• A pune/a trece în disponibilitate → a concedia; a elibera din funcţie.

DISPOZIŢIE s.

• A fi la dispoziţia cuiva → a fi gata să îndeplinească dorinţele/ordinele cuiva.

• La dispoziţie → la îndemână.

DISPREŢ s.

• De dispreţ → care exprimă lipsă de consideraţie; dispreţuitor.

• Cu dispreţ → dispreţuitor.

DISPUS ~ă adj.

• A fi (bine) dispus → a) a avea bună dispoziţie; a fi vesel, mulţumit; b) a fi ameţit de băutură.

• A fi rău/prost dispus → a fi indispus; a fi fără chef.

DISTANŢĂ s.

• A ţine pe cineva la distanţă → a nu lăsa pe cineva să devină (prea) familiar; a se arăta distant faţă de cineva.

DIVAN s.

• A-i face cuiva divan pe spinare → a bate pe cineva.

• A ţine/a sta/a şedea la divan → a sta de vorbă; a sta la taifas.

• A se urca pe divan → a se obrăznici.

DIVERS ~ă adj.

• Fapt divers → întâmplare banală.

DIZGRAŢIE s.

• A cădea în dizgraţie → a pierde favoarea, simpatia sau susţinerea cuiva.

DOAGĂ s.

• A ajunge/a cădea în doaga cuiva → a ajunge în mentalitatea ciudată a cuiva.

• A fi în doaga morţii → a fi în pragul morţii; a nu mai avea mult de trăit.

• A lipsi multe doage → a avea multe defecte.

• A ajunge în doaga copiilor → a avea judecata slăbită.

• A lăsa pe cineva în doaga lui → a lăsa pe cineva să facă ce vrea.

• A-i lipsi cuiva o doagă/a fi cam într-o doagă → a fi ţicnit; a nu fi în toate minţile.

• A-i suna cuiva doagele → a fi hodorogit; a fi sleit de puteri, aproape de moarte.

DOAR adv.

• Doar că nu... → aproape că...; puţin a lipsit să nu...

• Fără doar şi poate → desigur; fără îndoială; neapărat.

• Într-o doară → la întâmplare; pe nimerite; la noroc.

DOBÂNDĂ s.

• A plăti cuiva o dobândă → a se răzbuna pe cineva; a plăti cu vârf şi îndesat.

• A sluji în dobândă → a merge la război având numai drept la pradă.

A DOBÂNDI vb.

• A dobândi (un) copil/copilaş/cocon → a i se naşte cuiva un copil.

DODII s.

• A lăsa pe cineva în dodiile lui → a lăsa pe cineva în toanele lui, cu capriciile lui.

• A umbla/a merge (ca) în dodii → a umbla/

a merge în neştire, năuc.

• A vorbi/a grăi (cam) în dodii → a vorbi aiurea, fără noimă.

DOGIT ~ă adj.

• Sună a dogit → produce un sunet caracteristic unui vas cu doage desfăcute, plesnite.

A DOGORI vb.

• A dogori obrazul cuiva (de ruşine) → a face pe cineva de ruşine.

DOI, DOUĂ num.

• În/pe din două → împărţit în două părţi egale.

• Nu face/nu plăteşte nici doi bani → nu prezintă interes; nu are nicio valoare.

• Una şi cu una fac două → e limpede.

• Una, două → foarte des; mereu.

• Nici una, nici două → fără multă vorbă; imediat.

• A nu vorbi/a nu zice (nici) două → a nu scoate o vorbă; a tăcea.

• Cu una, cu două → cu uşurinţă; uşor.

• Din două una/din una, din două → ori una, ori alta.

• Doi cu sapa, cinci cu mapa → câţiva muncesc şi mulţi profită.

• A vorbi/a spune cu două înţelesuri → a se exprima echivoc; a vorbi neclar.

• În doi timpi şi trei mişcări → foarte repede.

• În două vorbe/în două vorbe şi-un cuvânt → pe scurt.

• La doi paşi → aproape.

• Nu face (nici) două parale/doi bani → nu reprezintă niciun interes.

• A fi om cu două feţe → a fi om făţarnic, ipocrit.

• A merge/a umbla pe două cărări → se spune despre un om beat.

• A suge la două oi → a trage foloase în acelaşi timp din două părţi.

• A şedea cu fundul în două luntri → se spune despre cineva care caută să obţină sau să realizeze ceva pe două căi în acelaşi timp.

• A ţine doi pepeni într-o mână → a căuta să obţină profit din două părţi în acelaşi timp.

• A umbla după doi iepuri deodată → a urmări concomitent două scopuri, două avantaje.

• A umbla să iei două piei de pe o oaie → a urmări un câştig exagerat.

AL DOILEA, A DOUA num.

• De mâna a doua → a) de calitate inferioară; b) de mică importanţă.

• A pune/a trece/a lăsa ceva pe planul al doilea → a considera ceva ca fiind de importanţă secundară.

DOINĂ s.

• Doină ştie, doină cântă → spune mereu acelaşi lucru.

DOISPREZECE num.

• Cât doisprezece → mult de tot.

AL DOISPREZECELEA, A DOUĂSPREZECEA num.

• În ceasul al doisprezecelea → în ultimul moment.

DOMN s.

• Dragă Doamne → ca să zic aşa; chipurile.

• Doamne fereşte → să fim păziţi.

• Doamne-ajută → a) strigăt de îmbărbătare; b) exclamaţie scoasă de cineva când scapă de o primejdie.

• Vezi Doamne → chipurile; vorbă vine.

• Mai de Doamne-ajută → mai bun; cu mai multe calităţi.

• A da/a lăsa în plata Domnului → a lăsa pe cineva în pace.

DOMOL ~oală adj.

• A o lăsa/a o lua mai domol → a proceda cu calm; a nu se pripi.

DOP s.

• Dop de saca/mare cât un dop de saca → mic şi îndesat; bondoc.

• A se face dop → a se îngrăşa.

• Mare cât un dop → mic şi îndesat; bondoc.

DOR s.

• În dorul lelii → fără un scop precis; într-o doară; la întâmplare.

A DORI vb.

• E de dorit → e necesar; se cuvine.

• A lăsa de dorit → a avea lipsuri; a nu satisface.

A DORMI vb.

• A dormi buştean/tun/dus/butuc → a dormi adânc.

• A dormi de-a-n picioarele/pe picioare → a) a fi foarte obosit; a pica de

somn; b) a fi încet la treabă.

• A dormi somnul (cel) de veci/lung/de pe urmă → a fi mort.

• L-a făcut mă-sa dormind → se spune despre oamenii leneşi sau fără vlagă.

DOS s.

• A da dosul/dos la faţă → a o lua la fugă; a o şterge (pentru a se eschiva); a se pune la adăpost.

• A întoarce casa pe dos → a face mare dezordine în casă; a răscoli totul în casă.

• A intra pe/prin uşa din dos → a ocupa un post prin protecţie, nu prin valoare.

• A întoarce pe dos (pe cineva) → a) a schimba foarte mult; b) a impresiona foarte mult.

• A întoarce ceva pe faţă şi pe dos → a analiza amănunţit.

• A întoarce cuiva dosul → a întoarce cuiva spatele în semn de supărare; a rupe relaţiile de prietenie cu cineva.

• A scăpa pe/prin uşa din dos → a scăpa cu mare greutate dintr-o încurcătură.

• A se scula cu dosul în sus → a fi indispus, mahmur (fără motiv).

DOSAR s.

• A închide dosarul → a pune definitiv capăt unei acţiuni judiciare, unor cercetări, unei anchete; a clasa.

• A pune ceva la dosar → a nu se mai ocupa de o problemă; a neglija, a face uitat, a nu da curs (unei cereri, unui act).

A DOSI vb.

• A o dosi → a o lua la fugă.

DOTAT ~ă adj.

• A fi (bine) dotat → a avea tot ce trebuie.

DOVADĂ s.

• A da dovadă de... → a manifesta, a lăsa să se vadă ceva.

DOXĂ s.

• A avea/a fi cu doxă la cap → a fi deştept, priceput.

DRAC s.

• (Aşa) de-al dracului → fără niciun motiv, fiindcă aşa vreau eu.

• A avea/a fi cu draci/a fi cu dracul în el → a) a fi energic, plin de viaţă, neastâmpărat; b) a fi rău dispus; a fi în toane rele.

• A băga pe cineva în draci/în toţi dracii → a) a intimida, a înfricoşa pe cineva; b) a impulsiona, a băga pe cineva în viteză.

• A căuta pe dracul → a-şi face de lucru, a-şi produce singur încurcătură.

• A căuta pe dracul şi a găsi pe tată-său → a ajunge din rău în mai rău.

• A cere cât dracul pe tată-său/pe dracul şi pe tată-său → a cere un preţ exagerat.

• Şi-a băgat dracul coada → se spune când se complică o situaţie.

• A da de dracul → a o păţi.

• A face pe dracu în patru → a încerca imposibilul; a face orice.

• A fugi/a se teme ca dracul de tămâie → a fugi/a se teme foarte tare.

• A înălbi pe dracul → a fi foarte rău.

• A fi un drac la mijloc → a fi ceva neobişnuit, ascuns.

• A trage pe dracul de coadă → a fi foarte sărac; a o duce greu.

• La dracu! → formulă de dispreţ prin care se exprimă dorinţa de a renunţa la ceva.

• Pe dracu! → nimic.

• A-l ţine pe dracul de coadă → a intra într-o încurcătură şi a nu mai putea ieşi din ea.

• Dracul gol → a) om rău, afurisit; b) om isteţ, poznaş.

• Ptiu, drace! → exclamaţie care exprimă uimire sau enervare.

• A da pe cineva dracului/la toţi dracii → a-şi manifesta repulsia faţă de cineva; a-l detesta; a înjura pe cineva.

• A da de cineva la burduful dracului → a lăsa pe cineva în voia lui; a nu-şi mai bate capul cu el, a nu se mai interesa de el.

• Dracul nu face biserici, nici puţuri (pe) la răspântii → de la omul rău numai la rău să te aştepţi.

• Al dracului (de...) → foarte...; peste măsură de...

• Al dracului → a) energic, capabil; b) foarte rău, afurisit.

• S-a dus dracului → se spune: a) despre persoane dezagreabile care au plecat fără să se mai întoarcă sau într-un loc neştiut; b) despre lucruri bune, frumoase care s-au prăpădit, s-au irosit.

• S-a dus la dracul → a plecat (fără să-i mai ştie nimeni de urmă).

• E tot un drac → e tot una; indiferent.

• Face şi pe dracul → face orice.

• Fă-te frate cu dracul până treci puntea → aliază-te cu oricine, chiar cu un duşman, până treci de primejdie sau îţi atingi scopul.

• A fi dracul gol/împieliţat → a) a fi rău, afurisit; b) a fi isteţ, poznaş.

• A se juca cu/a se pune cu/a căuta pe dracul → a risca; a nu fi prevăzător.

• La dracu-n praznic/la mama dracului/unde şi-a înţărcat dracul copiii/unde şi-a spart dracul opincile → foarte departe.

• Lasă-l/dă-l dracului → lasă-l în pace, nu te mai interesa de el.

• A-l lua dracul/dracii/mama dracului → a se prăpădi; a o păţi.

• Lucrul dracului → poznă; ciudăţenie; lucru afurisit.

• A nu avea nici pe dracu → a fi sănătos; a se simţi bine.

• Nu-i dracul chiar atât de negru → nu întotdeauna lucrurile se prezintă atât de rău pe cât se pare sau se spune.

• Omul/salba/poama dracului → om rău, ticălos, afurisit.

• Parcă a intrat dracul în el → se spune despre cineva aprig la mânie sau la treabă.

• Râde dracul de porumbe negre şi pe sine nu se vede → se zice când cineva critică pe altul fără să-şi vadă propriile greşeli.

• Trebuie să fie un drac la mijloc → se zice când nu se poate găsi o explicaţie logică pentru o situaţie sau când se bănuieşte o cauză ascunsă.

• A trimite pe cineva de la dracul la tată-său → a purta pe cineva de ici-colo.

• A se ţine după cineva ca dracul după popă/după călugăr → a se ţine mereu de capul cuiva; a nu lăsa pe cineva în pace.

• A se uita la cineva ca la dracul → a se uita la cineva cu duşmănie sau cu frică.

• A avea/a primi un drac/pe dracul → a nu obţine nimic.

• A vedea/a-şi găsi pe dracul/a da de dracul → a o păţi; a da de bucluc.

• A-i veni cuiva (toţi) dracii → a se înfuria; a se mânia.

DRAG¹ ~ă adj.

• A se avea dragă → a se iubi unul pe altul.

• Când ţi-e lumea mai dragă → când eşti mai fericit; când te simţi mai bine.

• Cu dragă inimă → cu plăcere; bucuros.

• Dragă Doamne → vorba vine; ca să zic aşa.

• A-i fi cuiva drag să... → a-i plăcea mult să...; a se simţi atras spre...

DRAG² s.

• De-a mai mare dragul → foarte bun; foarte frumos; foarte plăcut.

• A-i cădea cineva cuiva drag → a-i deveni drag, iubit; a se îndrăgosti de cineva.

• (Ţi-e) mai mare dragul (să...) → (e) o mare plăcere (să...).

• A prinde drag/dragoste → a se îndrăgosti de cineva.

DRAGOSTE s.

• A se topi/a se sfârşi/a muri de dragoste pentru cineva → a iubi mult pe cineva.

• A avea dragoste → a-i plăcea.

• A face dragoste → a se împerechea.

• A prinde dragoste de cineva → a începe să simpatizeze pe cineva, să-i fie drag cineva.

DRAMĂ s.

• A face dramă din cineva → a exagera gravitatea unei situaţii.

DRAPEL s.

• A fi sub drapel → a-şi face stagiul militar, a servi în armată.

• A lupta sub drapelul cuiva → a lupta sau a milita pentru cineva sau ceva.

• A ridica drapelul luptei pentru... → a începe lupta sau acţiunea pentru...

• A ţine sus drapelul (unei idei, unei cauze etc.) → a lupta pentru...; a milita cu tărie (pentru o idee, o cauză etc.).

DRĂGAICĂ s.

• A sări/a juca drăgaica → a fi neastâmpărat; a sări.

DRĂGULEŢ ~iţă adj.

• Drăguliţă Doamne → vorba vine; ca să zicem aşa.

DRĂGUŞ s.

• A veni drăguş la căuş → a ajunge în situaţia neplăcută de a apela la ajutorul cuiva.

A DREGE vb.

• A-şi drege glasul/vocea → a tuşi uşor înainte de a vorbi sau de a cânta, pentru a-şi limpezi vocea.

• A-şi drege gustul → a mânca sau a bea ceva pentru a-şi îndepărta un gust neplăcut.

• A face şi a drege → a) a proceda în aşa fel ca lucrurile să iasă bine; b) a lucra; a trebălui.

DREPT[1] s.

• A avea drept de viaţă şi de moarte asupra cuiva → a avea drepturi absolute asupra cuiva.

• A călca cu dreptul → a începe ceva cu bine; a obţine de la început un succes.

• De drept → în mod legitim, firesc.

• A face parte dreaptă → a da fiecăruia ce i se cuvine.

• A (nu) fi în drept să.../a (nu) avea drept/dreptul să.../de a... → a (nu) avea puterea legitimă, justificarea să ...

• În dreapta şi în stânga/de-a dreapta şi de-a stânga → în ambele părţi sau în toate părţile.

• A (se) odihni cu drepţii → a fi mort.

• A ţine dreapta → a merge pe partea dreaptă a unui drum.

DREPT[2] dreaptă adj.

• A se ţine drept → a avea o poziţie verticală.

• A călca drept → a avea o purtare bună, cinstită.

• Cu drept cuvânt → pe bună dreptate; cu tot temeiul.

• A fi mâna dreaptă/braţul drept a/al cuiva → a fi cel mai apropiat şi mai de încredere colaborator al cuiva; a-i fi cuiva de mare ajutor.

• Luptă dreaptă → luptă corp la corp; trântă.

• A sta drept → a fi dârz, curajos.

DREPT[3] adv.

• Ce-i drept e drept → se spune pentru a recunoaşte un adevăr incontestabil.

• Ce-i drept → într-adevăr; cu adevărat.

• La drept vorbind → în realitate; de fapt.

• A spune de-a dreptul → a spune fără ocol, fără înconjur, direct; a spune adevărul în faţă, fără menajamente.

• A spune drept → a spune adevărul, a vorbi deschis, sincer.

DREPT[4] prep.

• A i se pune soarele drept la inimă → a i se face foame.

DREPTATE s.

• A avea dreptate → a vorbi sau a face ceva bazat pe adevăr; a fi sigur, în ceea ce spune sau face.

• A da cuiva dreptate → a recunoaşte că ceea ce face sau spune cineva e întemeiat, just.

• Cu dreptate → cum se cuvine; în mod just; pe drept.

• A (-şi) face dreptate → a face un act de justiţie; a repara un rău.

• A face un act de dreptate → a recunoaşte drepturile sau meritele cuiva, neluate în seamă până atunci.

• A face cuiva dreptate → a recunoaşte drepturile cuiva; a repara o nedreptate făcută cuiva.

• Pe bună dreptate → în mod întemeiat, just, pe drept.

DRES s.

• A-şi face dresurile → a-şi aranja treburile.

• A-şi pune dresuri → a se farda.

DRIC s.

• A fi pe dric → a) a fi la capătul puterilor; a fi pe ducă; a se afla în agonie; b) a fi gata să eşueze.

DROJDIE s.

• A-i face cuiva capul drojdie → a sparge, a zdrobi capul cuiva.

• A fi pe drojdie/pe drojdii → a ajunge la capătul resurselor materiale; a sărăci.

DRUM s.

• A apuca/a lua alt drum → a se ocupa de altceva; a se iniţia în alt domeniu.

• A se aşterne drumului → a o lua la fugă; a alerga din răsputeri; a porni la drum larg.

• A bate/a ţine/a păzi drumul/drumurile/

a fi mereu pe drumuri → a) a umbla, a călători mult; b) a umbla fără rost, fără a se aşeza într-un loc.

• A-şi căuta/a-şi vedea de drum → a-şi vedea de treabă.

• A culege/a aduna pe cineva de pe drumuri → a ajuta pe unul căzut în sărăcie, dându-i posibilităţi de trai, adăpost, ocrotire.

• A-i da cuiva răvaş de drum → a invita pe cineva să plece; a goni.

• A da drumul la ceva → a lăsa din mână.

• A se da din drumul cuiva → a) a se da la o parte; a-i face cuiva loc să treacă; b) a-i lăsa cuiva libertate de mişcare, de acţiune.

• A da drumul cuiva → a) a permite cuiva sa intre sau să iasă; b) a concedia pe cineva din slujbă.

• A fi pe drumuri → a fi fără familie şi fără locuinţă stabilă.

• Pe-aici ţi-e drumul! → pleacă! şterge-o!

• A sta cuiva în drum → a sta cuiva în cale; a împiedica pe cineva.

• A-şi netezi drumul (spre...) → a se pregăti pentru...; a-şi crea condiţii pentru...

• A-şi da drumul la gură/gurii → a vorbi multe şi de toate; a da pe faţă o taină.

• A-şi face drum → a) a înainta prin mulţime; a-şi deschide calea; b) a se abate din cale pe la cineva sau pe undeva.

• A-şi face/a-şi găsi/a-şi croi un drum (nou) în viaţă → a începe un nou fel de viaţă; a-şi face o carieră; a reuşi.

• Hoţ/tâlhar de drumul mare → hoţ care atacă oamenii în drum spre a-i jefui; hoţ foarte primejdios, bandit.

• A ieşi cuiva în drum → a întâmpina pe cineva.

• A pune (pe cineva) pe drumuri → a face pe cineva să alerge după diverse treburi.

• A se da din drumul cuiva → a) a se da la o parte; b) a nu mai fi o piedică (în

calea cuiva).

• Nici asta nu se ia din drum → nu este ceva uşor de găsit.

• A lăsa/a arunca pe cineva pe drum/pe drumuri → a da pe cineva afară din casă sau din serviciu; a-i lua cuiva orice mijloc de trai.

• A merge/a călca alăturea cu drumul → a nu fi cinstit; a comite o abatere, o infracţiune.

• Pe drum → gata să vină, să sosească; gata să apară, să se ivească.

• Pe toate drumurile → peste tot; pretutindeni; oriunde.

• A pune pe cineva pe drumuri → a face pe cineva să alerge pentru rezolvarea unei probleme.

• A rămâne/a fi/a ajunge pe drumuri → a rămâne/a fi fără familie, fără adăpost, fără slujbă; a sărăci.

• A-i ţine cuiva drumul legat → a împiedica acţiunile cuiva.

• A ţine drumul/drumurile → a practica tâlhăria la drumul mare.

• A vorbi alăturea cu drumul → a vorbi prosteşte; a îndruga vrute şi nevrute.

DUBLU ~ă adj.

• A vedea dublu → a) a vedea două imagini ale aceluiaşi obiect; a vedea tulbure; b) a fi beat.

DUCĂ s.

• A fi pe ducă → a) a fi gata de plecare; b) a nu mai avea mult de trăit; a fi pe moarte.

• A se duce într-o ducă → a merge fără oprire.

A (SE) DUCE vb.

• A o duce (bine/rău) cu cineva → a trăi (bine/rău) cu cineva.

• A duce ceva la capăt/la îndeplinire/la bun sfârşit → a realiza ceva; a-şi

îndeplini obligaţiile.

• A se duce drept/într-un suflet/glonţ/puşcă/întins → a merge undeva repede şi direct, fără ocol.

• A se duce după cineva → a lua de bărbat pe cineva; a se mărita.

• A se duce în/la treaba lui/cu Dumnezeu → a-şi vedea de drum sau de treabă; a pleca.

• A duce pe cineva (cu minciuna) → a-i promite mereu ceva, amânând îndeplinirea promisiunii; a înşela.

• A duce grija cuiva → a) a fi îngrijorat; b) a se interesa; a se ocupa îndeaproape de cineva.

• A duce dorul → a) a-i fi dor de cineva; b) a fi dornic de ceva.

• A-l duce pe cineva capul/mintea/gândul la ceva → a-i veni cuiva în minte să facă ceva; a se pricepe la ceva; a fi capabil de un lucru.

• A duce pe cineva cu zăhărelul/cu cobza/cu preşul → a înşela; a minţi; a amăgi pe cineva.

• A duce pe cineva la groapă → a însoţi un mort la locul de înmormântare; a înmormânta pe cineva.

• A se duce cu Dumnezeu/în plata/în ştirea lui Dumnezeu/în plata Domnului → a merge unde vrea, unde poate.

• A se duce de râpă → a se prăpădi; a se distruge.

• Atâta îl duce mintea → atâta pricepe; atâta ştie.

• A se lăsa dus (de gânduri, de vise) → a se lăsa copleşit de gânduri.

• A o duce de azi pe mâine/de pe o zi pe alta → a trăi în lipsuri.

• A duce vergile cuiva → a fi sceptic că poate reuşi cineva.

• A se duce ca vântul → a merge foarte repede.

• A i se duce ochii după cineva → a se îndrăgosti de cineva.

• A i se duce vestea → a deveni cunoscut (printr-o faptă rea).

• Du-te-vino → mişcare continuă şi intensă, încolo şi încoace; agitaţie perpetuă.

• A nu o mai duce (mult) → a fi către sfârşitul vieţii; a fi pe moarte.

• A se tot duce → a merge fără încetare; a nu se mai opri.

DUGHEANĂ s.

• Trei lulele, trei dughene, capul plin de socotele → se spune ironic despre vânzătorii cu puţină marfă în prăvălie.

DUH s.

• Cu/plin de duh → a) inteligent, spiritual; b) glumeţ, poznaş.

• Cu duhul blândeţii → cu bunăvoinţă; cu blândeţe.

• Într-un duh → într-o clipă; repede.

• A-şi da duhul → a muri.

• Sărac cu duhul → lipsit de inteligenţă; fără spirit; prost; nătâng; naiv.

• Vorbe de duh → vorbe spirituale, ironice;

glume.

A DUHNI vb.

• A duhni la ureche → a şopti.

DUIUM s.

• Cu duiumul → cu grămada; foarte mult.

DULCE[1] adj.

• A-i face cuiva ochi dulci → a privi pe cineva cu dragoste; a curta.

DULCE² s.

• A spune (cuiva ceva) de dulce → a spune lucruri dezagreabile; a reproşa.

• De dulce → care nu este de post; de frupt.

DULCEAŢĂ s.

• Cu dulceaţă → cu drag; din toată inima.

DUMNEZEU s.

• Bătut de Dumnezeu → năpăstuit; nenorocit.

• Cu Dumnezeu → în pace; sănătos.

• A lăsa în plata lui Dumnezeu → a lăsa în pace; a lăsa de capul lui.

• Până ajungi la Dumnezeu te mănâncă sfinţii → până să ajungi la cel mare, trebuie să-i înfrunţi pe cei mici, care îţi pun piedici.

• Ce Dumnezeu! → exclamaţie care exprimă nemulţumire, necaz, protest.

• Să dea Dumnezeu! → aşa să fie; succes!

• Dumnezeule! → exclamaţie de spaimă, durere, entuziasm etc.

• Dumnezeu ştie!/ştie (unul) Dumnezeu → nu se ştie!; cum o fi!

• (Va fi) cum va da/va vrea Dumnezeu → cum se va întâmpla; cum s-o nimeri.

• (A fi) omul/om al lui Dumnezeu → (a fi) om bun, om de treabă.

• Încotro/unde/cum te-a îndreptat Dumnezeu → unde-i nimeri; la voia întâmplării.

• A nu avea/a fi fără niciun Dumnezeu → a) a nu avea/a fi fără niciun sens, nicio valoare; b) a fi fără suflet; a nu avea inimă.

• Parcă a prins/a apucat pe Dumnezeu de (un) picior → se spune când cineva are o bucurie mare, neaşteptată, o surpriză plăcută.

• Pentru (numele lui) Dumnezeu! → exclamaţie de implorare, de deznădejde sau de dezaprobare.

• A porni/a merge cu Dumnezeu → a porni/

a merge sănătos, în pace.

• A (se) ruga de/la toţi Dumnezeii → a ruga pe cineva; a cere cu insistenţă.

DUNĂRE s.

• Dunăre de apă → cantitate mare de apă.

• Dunăre de mânios/ mânios Dunăre → foarte supărat, furios; foarte pornit.

• A creşte Dunăre → a creşte peste măsură.

• A se face Dunăre (turbată) → a se mânia foarte tare.

DUNGĂ s.

• A fi (cam) într-o dungă → a fi (puţin) nebun, ţicnit, smintit.

• A trage clopotul într-o dungă → a trage clopotul izbind limba de o singură parte.

DUPĂ prep.

• Dacă ar fi după mine → dacă ar depinde de mine; dacă aş spune eu.

• După ce (că)... → pe lângă faptul că...

• A nu avea după ce bea apă → a fi foarte sărac; a nu avea ce mânca.

• A se da după cineva → a se acomoda cu cineva.

• A se lua după capul cuiva → a urma sfatul cuiva.

• A se lua după ceva/după cineva → a imita ceva sau pe cineva.

DUR interj.

• Dur la deal (şi) dur la vale/dur în sus (şi) dur în jos/dur încoace, dur încolo/dur în car, dur în căruţă → a) mişcare continuă, agitaţie multă; b) schimb de vorbe prelungite; taifas fără capăt; vorbe multe şi fără rost.

A DUREA vb.

• A atinge pe cineva unde-l doare → a spune cuiva în mod intenţionat ceva neplăcut, dureros; a aduce în discuţie un subiect neplăcut pentru interlocutor.

• A durea în cot → a nu-i păsa.

• A durea pe cineva inima/sufletul → a fi mâhnit; a suferi.

• Fiecare ştie unde-l doare → orice om îşi cunoaşte nevoile, necazurile; fiecare îşi cunoaşte durerile.

• Nici capul nu mă doare → puţin îmi pasă.

DURERE s.

• Cu durere de inimă → cu părere de rău; cu regret.

DUS ~ă adj.

• Dus pe lumea cealaltă → mort.

• A fi dus cu pluta → a fi absent, distrat.

• A dormi dus → a dormi foarte adânc; a dormi buştean.

• Dus pe gânduri → absorbit de gânduri; preocupat.

DUŞ s.

• A-i trage cuiva un duş (rece) → a certa pe cineva.

DUŞCĂ s.

• A da de duşcă/de-a duşca → a bea repede, dintr-o înghiţitură.

DUZINĂ s.

• De duzină → a) de calitate inferioară; mediocru; de rând; b) lipsit de inteligenţă, de cultură; mediocru.

E

ECHILIBRU s.

• A fi în echilibru → a se afla în proporţie justă; a se compensa reciproc.

• A-şi pierde echilibrul → a se dezechilibra; a fi pe punctul de a cădea.

ECHIVOC s.

• Fără echivoc → în mod cert, evident.

A (SE) ECLIPSA vb.

• A se eclipsa → a se face nevăzut; a o şterge pe furiş.

EDEC s.

• A fi la edecul cuiva → a fi la discreţia, la dispoziţia cuiva.

• A trage la edec → a remorca.

EFECT s.

• De efect → care produce impresie.

• A face efect → a produce impresie (plăcută).

EGAL ~ă adj.

• A trata pe cineva de la egal la egal → a trata ca fiind în condiţii de egalitate, de pe aceeaşi treaptă.

• Fără egal → neîntrecut; neasemuit; excepţional; extraordinar.

• Mi-e egal → mi-e totuna; indiferent.

ELEFANT s.

• A avea memorie de elefant → a reţine totul şi pentru mult timp; a avea memorie foarte bună.

ELEMENT s.

• A fi în elementul său → a fi în situaţia, în locul care i se potriveşte, în care se simte bine.

ELITĂ s.

• De elită → ales; deosebit.

ELOGIU s.

• A aduce elogii/a face elogiul (cuiva) → a elogia pe cineva.

ENCICLOPEDIE s.

• Enciclopedie ambulantă/vie → persoană care ştie foarte multe lucruri din diverse domenii.

ENGLEZEŞTE adv.

• A o şterge/a pleca englezeşte → a pleca repede şi pe neobservate.

EPOCĂ s.

• A face epocă → a se impune la un moment dat, pentru un anumit timp; a face vâlvă; a atrage atenţia.

EROARE s.

• A induce pe cineva în eroare → a face pe cineva să creadă altceva decât ceea ce este în realitate; a-l informa greşit; a-l înşela.

ESCORTĂ s.

• Sub escortă → sub pază; fiind păzit.

• A fugi de sub escortă → a evada.

ESENŢĂ s.

• În esenţă → în ultima analiză, în fond.

EVANGHELIE s.

• A-şi băga/vârî capul sănătos/teafăr/zdravăn sub evanghelie → a intra de bunăvoie în încurcătură.

• Literă/cuvânt de evanghelie → lucru absolut sigur.

EVIDENŢĂ s.

• A scoate/a pune în evidenţă → a face ca un fapt să fie vizibil, clar pentru toţi; a sublinia.

• A ieşi în evidenţă → a se distinge; a se remarca.

• A ţine în evidenţă → a ţine sub observaţie; a supraveghea.

EXACTITATE s.

• Cu exactitate → cu precizie.

EXAGERARE s.

• Fără exagerare → corect; respectând proporţiile, realitatea.

EXASPERARE s.

• Până la exasperare → până la ultima limită, exagerat de mult.

EXCELENŢĂ s.

• Prin excelenţă → în mod deosebit; în cel mai înalt grad.

EXCEPŢIE s.

• Cu excepţia → în afară de.

• A face excepţie → a) a nu se supune normei; b) a proceda altfel decât de

obicei.

• Fără excepţie → fără deosebire.

EXCES s.

• În exces → fără măsură; excesiv.

• Exces de zel → zel exagerat; excesiv.

• A face exces de... → a întrece măsura; a face abuz de...

EXCLUSIVITATE s.

• În exclusivitate → cu excluderea celorlalţi.

• Cu exclusivitate → în mod exclusiv; numai; doar.

EXEMPLU s.

• A da/a fi exemplu → a se purta astfel încât să trezească admiraţia celorlalţi şi dorinţa de a fi urmat.

• A urma exemplul cuiva/a lua de exemplu pe cineva → a imita pe cineva.

• De/spre exemplu → de pildă; bunăoară.

• A da de/ca exemplu → a atrage atenţia asupra unor persoane, lucruri etc., pentru a-i îndemâna pe alţii să-i imite.

EXERCIŢIU s.

• În exerciţiul funcţiunii → cât timp cineva îşi îndeplineşte serviciul.

EXPECTATIVĂ s.

• A fi/a sta/a rămâne în expectativă → a fi/a sta în aşteptare, pentru a interveni la momentul oportun.

A EXPEDIA vb.

• A expedia pe lumea cealaltă → a ucide.

EXPLICAŢIE s.

• A avea o explicaţie cu cineva → a) a lămuri o neînţelegere; b) a se răfui cu cineva.

EXTREM[1] s.

• La extrem → până la ultima limită.

• A duce la extrem → a duce în punctul maxim posibil.

EXTREM[2] adv.

• Extrem de... → foarte; extraordinar de...

EXTREMĂ s.

• A cădea dintr-o extremă în alta → a-şi schimba total atitudinea, trecând dintr-o poziţie exagerată în alta.

F

FABRICĂ s.

• A lua pe cineva la fabrică → a lua la rost; a muştrului; a critica aspru.

• A intra în fabrica cuiva → a fi certat/lăudat de cineva.

A (SE) FACE vb.

• A avea (de-) a face cu cineva/ceva → a avea legătură, relaţii cu cineva sau cu ceva.

• Ce face? → întrebare pusă cuiva pentru a arăta că nu este de acord cu cele spuse de el.

• De când l-a făcut mă-sa → de la/din naştere.

• Face ce face şi... → încearcă în fel şi chip şi izbuteşte să...

• A face ochi → a) a se trezi, a se scula din somn; b)a deveni vigilent; a fi atent.

• A face mutre → a se sclifosi; a fi mofturos.

• A i-o face cuiva/bună/lată/cu vârf/a-i face cuiva una (şi) bună → a-i juca cuiva o festă.

• A i se face cuiva de/a ceva/de cineva → a i se face cuiva dor de ceva/de cineva.

• A-i face cuiva pe chef/după gust/pe plac/după poftă/pe voie/pe vrere etc. → a-i împlini cuiva o dorinţă.

• A-şi face gânduri/închipuiri → a-şi închipui fel de fel de lucruri neplăcute sau rele; a fi îngrijorat de ceva.

• A face pe ... → a-şi da aere de ...

• A-l face pe cineva în două/în patru → a omorî.

• A-l face pe cineva bucăţi/bucăţi-bucăţele/câlţi/grămadă/pulbere/scrum/ţăndări etc. → a bate foarte tare pe cineva.

• Fă bine şi/de... → fii amabil şi.../de...; binevoieşte să...

• N-ai ce face → nu se poate contesta; asta-i situaţia!

• N-are a face → nu-i nimic; n-are importanţă.

• A nu face mult din ceva → a nu face caz de ceva; a nu pune prea mult preţ pe cineva.

• Nu face (să)... → nu merită (să)...

• S-a făcut! → ne-am înţeles!; fii fără grijă!

• A face de râs pe cineva/ceva → a pune într-o situaţie ridicolă, incomodă.

• A (se) face bine/sănătos → a (se) însănătoşi.

• A face din ţânţar armăsar → a exagera foarte mult.

• A face din cal măgar → a-şi bate joc de cineva.

• A face cuc/tun pe cineva → a îmbăta pe cineva.

• A face coastele pântece → a bate pe cineva foarte tare.

• A face cuiva chica topor → a bate foarte tare.

• A face (pe cineva) cum îi vine la gură → a certa, a batjocori pe cineva fără a-şi alege cuvintele.

• Tace şi face → se spune: a) despre un om harnic şi modest, care nu se laudă cu ceea ce realizează; b) despre un om ascuns, care unelteşte ceva rău.

• Ce face şi cum face... → ce pune la cale şi cum se descurcă...

• A nu avea ce face → a) a nu avea ocupaţie; b) a nu putea schimba nimic dintr-o situaţie; a nu avea încotro.

• Ce are a face? → ce legătură are?

• A face cale întoarsă → a se întoarce; a se orienta în direcţie opusă.

• A face vânt cuiva → a concedia; a expedia; a trimite.

• Nu face nimic! → nu are importanţă.

• A-şi face obraz → a încerca să pară omenos.

• A face cu degetul (cuiva) → a ameninţa pe cineva.

• A face cu mustaţa → a cocheta cu cineva.

• A face cu ochiul → a) a clipi dintr-un ochi cu înţeles; b) a atrage, a îmbia.

• A face cu măseaua → a zâmbi, a râde cu subînţeles.

• A face pe el/în pantaloni de frică → a-i fi foarte frică; a fi îngrozit.

• A i se face cuiva negru înaintea ochilor → a) a nu mai vedea; a-i veni rău;

b) a se supăra; a se întrista foarte tare.

• A face burtă/pântece → a se îngrăşa.

• A face noaptea zi → a nu dormi; a rămâne treaz toată noaptea.

• A face praf → a distruge; a nimici.

• A face tot posibilul → a depune toate eforturile (pentru a realiza ceva).

• A face (un) târg → a cădea de acord.

• A se face stăpân pe ceva → a lua un lucru în stăpânire cu forţa.

• A-şi face inimă rea/sânge rău → a (se) supăra.

• A face abstracţie de... → a lăsa la o parte; a ignora.

• A i-o face lată → a-i cauza cuiva o neplăcere, un rău.

• Nu face nici cât o ceapă degerată → se spune despre cineva sau ceva fără valoare.

• Scump, dar face → se spune în faţa unui lucru scump, dar valoros.

FAG s.

• Cap de fag → om prost.

FALĂ s.

• A-i fi fală (cu cineva/cu ceva) → a se mândri (cu cineva/cu ceva).

• Fală goală, traistă uşoară → se spune atunci când cineva se laudă fără temei sau despre un om fudul şi leneş.

FALCĂ s.

• A da fălci → a mânca lacom.

• A face fălci → a) a se îngrăşa; b) a se împotrivi; a nu se mai supune; a nu

mai asculta.

• A fi tare în fălci → a) a fi rezistent; b) a nu se lăsa cu una, cu două.

• Cu o falcă în cer şi cu una în pământ → foarte furios; gata să se certe cu violenţă.

• A-i muta cuiva fălcile → a-i trage cuiva o palmă zdravănă.

• A pune mâinile sub fălci → a sta inactiv; a lenevi.

FALIMENT s.

• A da faliment → a) a da greş; a nu reuşi; a suferi un eşec; b) a ajunge insolvabil; a nu-şi mai putea face plăţile.

FALS s.

• A se înscrie în fals → a contesta formal valabilitatea unei declaraţii.

FAPT s.

• Fapt e că... → adevărul e că...; nu e mai puţin adevărat că...

• A prinde pe cineva asupra faptului → a surprinde pe cineva în momentul când săvârşeşte ceva (rău); a prinde pe cineva în flagrant delict.

• De fapt → în realitate; într-adevăr.

• Fapt împlinit → situaţie definitivă, care nu mai poate fi schimbată.

• În faptul zilei → în zorii zilei; la începutul zilei.

• A pune pe cineva în faţa unui fapt împlinit → a obliga pe cineva să accepte o situaţie dată.

FARFURIE s.

• Parcă calcă în farfurii → umblă încet, atent, cu grijă.

• I se uită (şi) în farfurie → îl urmăreşte îndeaproape; îl ţine sub observaţie.

FARMEC s.

• Ca prin/printr-un farmec → deodată; pe neaşteptate; în mod miraculos.

FARSĂ s.

• A-i juca cuiva o farsă → a păcăli pe cineva.

FASOLE s.

• A-şi arăta fasolea/fasolele → a râde.

• A da/a bate ca la fasole → a lovi cu putere, fără milă.

• Nu ţi-e fasolea fiartă → te înşeli, n-ai nimerit-o.

FAŞĂ s.

• Abia ieşit din faşă → foarte tânăr; încă copil.

• În/din faşă → a) în/din fragedă copilărie; b) la/de la început.

FATĂ s.

• A-şi da fata din casă → a-şi căsători fiica.

• A şedea ca o fată mare → a fi timid.

• (De) când era bunica fată → (de) demult.

FAŢĂ s.

• A-i cânta cuiva cucul în/din faţă → a-i merge cuiva bine; a fi norocos.

• A da faţă (unui lucru) → a netezi, a lustrui (un lucru).

• A da faţă cu cineva → a se întâlni cu cineva.

• A (se) da pe faţă → a (se) descoperi; a (se) demasca.

• A face faţă → a rezista; a ţine piept; a corespunde unei sarcini; a şti să se descurce.

• Faţă în faţă → unul în faţa altuia.

• A fi/a se afla/a se întâmpla faţă (la ceva/undeva) → a fi prezent, a fi martor la ceva.

• La faţa locului → acolo unde s-a întâmplat ceva; în locul respectiv.

• Pe faţă → deschis; fără ascunzişuri.

• A scăpa/a ieşi cu faţa curată → a ieşi bine dintr-o încurcătură, dintr-o situaţie dificilă.

• A-şi întoarce faţa (de la cineva/ceva) → a abandona (pe cineva/ceva).

• A fi de faţă → a fi prezent; a asista.

• A-l prinde la faţă → a-i sta bine; a i se potrivi.

• A pieri/a se prăpădi de pe faţa pământului → a pieri fără urmă.

• A scăpa cu faţa curată → a scăpa cu bine dintr-o situaţie dificilă.

• A juca cărţile pe faţă → a-şi arăta deschis gândurile şi intenţiile.

• De faţă → prezent; actual.

• A lucra pe faţă → a se purta fără ascunzişuri, sincer, cinstit.

• Om/taler cu două feţe → om ipocrit, făţarnic.

• A prinde faţă → a-i reveni cuiva sănătatea; a se întrema.

• A privi pe cineva în faţă → a se purta sincer, deschis; a manifesta francheţe şi hotărâre faţă de cineva.

• A pune faţă-n faţă → a aşeza (oameni/lucruri) alături, pentru a face o comparaţie; a confrunta.

• A schimba feţe/a face feţe-feţe → a se simţi foarte încurcat la auzul sau la

vederea unor lucruri sau situaţii neplăcute; a se tulbura; a se zăpăci ştiind că e de vină.

• A spune (drept) în faţă/pe faţă → a spune sincer, deschis, fără înconjur.

FAUR s.

• A cumpăra cărbuni de la faur/de la faur cărbune → a cumpăra ceva scump, la mâna a doua, nu direct de la producător.

FAVOARE s.

• În favoarea → în avantajul; în folosul; de partea.

FAZAN s.

• A pica de fazan → a fi păcălit (din naivitate).

FAZĂ s.

• A fi pe fază → (a fi atent şi) a acţiona prompt, la momentul potrivit.

FĂCĂLEŢ s.

• A amesteca vorba ca făcăleţul mămăliga → a spune vorbe fără şir, nerozii; a se bâlbâi.

• Gol făcăleţ → a) gol, dezbrăcat complet; b) foarte sărac.

FĂCĂTURĂ s.

• Parcă-i făcătură → se spune atunci când ceva nu reuşeşte cu niciun chip, când cineva suferă eşec după eşec.

FĂCUT ~ă adj.

• Parcă-i un lucru făcut/parcă-i un făcut → parcă-i un lucru vrăjit, necurat.

• A rămâne bun făcut → a nu mai fi schimbat de către nimeni; a nu mai avea voie nimeni să-l schimbe.

• Zis şi făcut → gata; rezolvat; aranjat; îndeplinit foarte repede.

FĂGAŞ s.

• A nu-şi ieşi din făgaş → a nu-şi părăsi obiceiurile, drepturile.

A FĂGĂDUI vb.

• A făgădui marea cu sarea/cerul cu pământul/Oltul cu totul/munţi de aur → a face promisiuni imposibile de realizat.

FĂGĂDUINŢĂ s.

• Pământul/ţara făgăduinţei → ţinut bogat, mănos, fericit.

FĂINĂ s.

• Altă făină se macină acum la moară → s-a schimbat acum rostul lucrurilor; situaţia este cu totul alta.

• Cu un ochi la slănină şi cu altul la făină → se spune: a) despre cel care se uită cruciş, saşiu; b) despre cel care râvneşte la două lucruri deodată.

• Făina diavolului degrabă merge în tărâţe → lucrul câştigat pe cale necinstită se pierde uşor.

• Scump la tărâţe şi ieftin la făină → se spune despre cel zgârcit cu lucrurile mărunte, dar risipitor cu cele de valoare.

• S-a spulberat făina din covată → se spune atunci când cineva nu mai poate obţine avantaje.

• Un om macină, altul face azimă din făina lui → se spune atunci când un om lucrează, iar altul trage foloasele.

A FĂRÂMA vb.

• A-şi fărâma capul → a se frământa; a-şi bate capul; a se strădui să rezolve o problemă grea.

• A-i fărâma cuiva oasele → a bate zdravăn pe cineva.

FĂRÂMĂ s.

• A (se) face (mici/mii de/mii şi) fărâme → a (se) sfărâma; a (se) zdrobi; a (se) nimici.

FÂNTÂNĂ s.

• A căra apă la fântână → a depune o muncă inutilă.

• Omul umblă la fântână până se sparge → se spune celor care fac fapte necinstite, pentru a le arăta că până la urmă îşi vor primi răsplata.

FECIOR s.

• Fecior de bani gata → copil de oameni avuţi, cheltuitor, risipitor.

• Fecior de lele → şmecher, şiret; ticălos.

FEDELEŞ s.

• A lega fedeleş → a lega strâns; a lega cobză.

FEL s.

• De fel → câtuşi de puţin; deloc.

• De fel din... → de loc din...; originar din ...

• De fel(ul lui) → a) din fire; b) de profesie.

• Un fel de... → ceva asemănător cu...

• A-i face cuiva felul → a da gata pe cineva; a nimici; a omorî.

• A-şi face felul → a-şi face cheful; a-şi satisface pofta.

• Fel de fel → diferit; variat; de tot soiul.

• Fel şi chip de... → tot felul de...

• În felul lui → într-un mod propriu lui.

• În/cu fel şi chip/chipuri → în toate felurile; în toate modalităţile.

FEREASTRĂ s.

• A arunca (banii) pe fereastră → a risipi, a cheltui fără socoteală.

FERFENIŢĂ s.

• A face/a rupe pe cineva/ceva ferfeniţă → a) a rupe în bucăţi; b) a bate pe cineva foarte tare.

A FERI vb.

• Doamne fereşte/ferească/ferit-a Dumnezeu/Domnul, sfântul! → exclamaţie: a) în faţa unei primejdii, a unei ştiri rele; b) pentru a nega cu hotărâre ceva.

• A trăi cu Doamne-fereşte → a trăi rău; a fi în mizerie.

FERICIRE s.

• Din fericire → printr-un concurs de întâmplări favorabile.

FES s.

• Interesul poartă fesul → interesul primează (cerând unele concesii).

• A-i turti cuiva fesul → a face o prostie de care până şi altul se ruşinează; a produce cuiva o nemulţumire făcând o greşeală, o gafă.

FESTĂ s.

• A (-i) face/a-i juca cuiva festa/o festă → a păcăli pe cineva.

A FEŞTELI vb.

• A o feşteli/a feşteli băţul/briceagul/mantaua → a face o prostie; a păţi o ruşine.

A FI vb.

• Asta nu-i de mine → nu mi se potriveşte.

• Aşa a fost să fie → aşa a trebuit să se întâmple; a fost inevitabil ca lucrurile

să se petreacă astfel.

• Ce mi-e... → ce importanţă are; la ce bun.

• Cât e lumea şi pământul → a) totdeauna; b) niciodată.

• Fie ce-o fi/ce-o fi o fi → întâmple-se orice.

• A nu fi a bine → a fi semn rău.

• C-o fi, c-o păţi → se spune pentru a arăta că cineva se fereşte să precizeze ceva, că redă pe ocolite o anumită situaţie, face digresiuni, ezită.

• Cum ar fi... → de exemplu...; de pildă...

• Era mai/aproape/p-aci/cât p-aci să.../puţin era să... → puţin lipsea să...; era gata să...

• Este? → nu-i aşa?

• Ar fi cum/ce ar fi → treacă-meargă, dar...

• Fie! → să se facă precum spui; accept; admit, aprob.

• Mi-e că.../să nu... → mă tem că.../să...

• O fi → se poate; e posibil.

• Mi-o fi → ajunge, destul.

FIARĂ s.

• Inimă de fiară → om rău.

FICAT s.

• A-i îngheţa cuiva ficaţii → a se speria tare; a se înspăimânta.

• A-l roade/a-l seca/a-l ustura pe cineva la ficat → a) a simţi o durere puternică; b) a-l frământa pe cineva grijile, necazurile/mânia/ciuda.

FIER s.

• A arde cu fierul roşu → a) a sancţiona aspru; b) a înfiera, a stigmatiza.

• A arunca la fier vechi → a renunţa la ceva; a scoate din uz; a nu mai acorda importanţă unui lucru.

• A fi/a avea mână de fier/forte → a fi autoritar, sever, energic.

• A-i trece/a-i da cuiva un fier (ars) prin inimă → a se speria tare; a-i fi foarte frică.

A FIERBE vb.

• A se amesteca unde nu-i fierbe oala → a interveni acolo unde nu are ce căuta.

• A-i fierbe oala fără foc → a-i merge bine.

• A-l fierbe pe cineva fără apă/în oală seacă → a-i face cuiva multe neplăceri.

FIERE s.

• Doar n-o crăpa fierea-n el → nu i se va întâmpla nimic; doar n-o să moară de efortul făcut.

• A vărsa fiere/a fi numai fiere → a fi plin de ciudă, de venin.

• A-i crăpa/a-i plesni cuiva fierea de mânie/de ciudă/de necaz etc. → a fi foarte supărat, foarte furios.

FIERT, fiartă adj.

• A o face fiartă → a strica o treabă, a face o gafă; a suferi un eşec.

FIGURĂ s.

• A-i face cuiva o figură → a-i face cuiva o farsă; a-l păcăli.

• A face figură bună/rea → a face impresie bună/rea.

• A face figuri → a se da în spectacol; a face fiţe.

• A face figură de... → a avea aerul de...; a trece drept...; a juca rolul de...

FIINŢĂ s.

• A da fiinţă → a da viaţă; a realiza; a crea.

• A avea fiinţă pe lume → a exista.

• A fi în fiinţă → a exista.

FIR s.

• Din fir în/a păr/de-a fir a păr/de-a firu-n păr/din fir până în aţă → cu de-amănuntul; minuţios.

• A ţine viaţa într-un fir de aţă → a se afla în mare primejdie; a fi aproape de moarte.

• Fir conducător/călăuzitor → idee conducătoare; direcţie de urmat; linie (de conduită).

• Fir cu/de fir → bucată cu bucată.

• Fir roşu → idee de bază, prezentă în tot cursul unei opere sau a unei acţiuni.

• A tăia firul de mălai în opt/în patru → a fi foarte zgârcit.

FIRE s.

• A-şi face fire → a-şi recâştiga calmul, sângele rece; a-şi face curaj.

• A-şi ieşi din fire → a-şi pierde cumpătul; a se înfuria.

• În toată firea → matur; chibzuit, cu mintea întreagă.

• A-şi veni în fire → a se dezmetici.

• A scoate din fire → a enerva pe cineva; a înfuria.

• Peste fire → peste măsură; extraordinar.

• A-şi pierde/a se pierde cu firea → a se descuraja.

• A se prăpădi cu firea (după.../pentru...) → a) a dori foarte mult ceva sau pe cineva; b) a lupta din greu pentru a realiza ceva; a se strădui.

• A sta în firea cuiva → a ţine de caracterul cuiva.

• A se trece cu firea → a lua lucrurile prea în serios; a se speria; a se pierde.

• A-şi ţine/a-şi păstra firea → a-şi păstra calmul, cumpătul; a se stăpâni.

FISĂ s.

• A-i cădea cuiva fisa → a înţelege despre ce este vorba.

FIT s.

• A trage la fit → a lipsi de la datorie; a chiuli, a absenta.

FITIL s.

• A băga/a vârî un fitil/fitiluri → a provoca discordie; a face intrigi.

• A da/a pune cuiva fitil → a aţâţa, a întărâta pe cineva; a-i da motiv de ceartă.

A SE FITUI vb.

• A se fitui cu cineva → a) a se achita de o datorie; b) a se răfui.

FIŢE s.

• A face fiţe → a face mofturi, a se sclifosi.

FIX ~ă adj.

• Idee fixă → idee care preocupă pe cineva permanent.

A FIXA vb.

• A fixa cu privirea/cu ochii → a privi insistent.

FLEANCĂ s.

• Ţine-ţi/închide-ţi/tacă-ţi fleanca → taci!; nu vorbi fără socoteală!

FLIT s.

• A trata cu flit pe cineva → a repezi; a pune la punct pe cineva; a nu da atenţie cuiva.

FLOARE s.

• Copil din flori → copil nelegitim.

• Floare la ureche → a) lucru de puţină importanţă; b) lucru uşor de realizat.

• De florile mărului/de flori de cuc → în zadar; fără folos; degeaba.

• În floare → în plină dezvoltare; în plin avânt.

• În floarea vieţii/a vârstei/a tinereţii → tânăr, viguros.

• A strânge degetele floare → a aduna degetele la capăt.

FLOCOS ~oasă adj.

• Câinele flocos numai lui îşi ţine cald → se spune despre cei avuţi şi zgârciţi.

A FLUIERA vb.

• A fluiera a pagubă → a fluiera în semn de părere de rău.

• Fluieră-vânt → haimana.

• A fluiera în biserică → a comite fapte care contravin moralei.

• Fluieră-n biserică → om de nimic.

• Fluieră-n bute → beţiv.

A FLUTURA vb.

• Flutură-vânt → om neserios; vagabond.

FOAIE s.

• Foaie peste foaie şi la mijloc tufă → nimic.

• A întoarce foaia/a o întoarce pe foaia cealaltă → a-şi schimba atitudinea sau purtarea faţă de cineva, devenind mai aspru.

• A da (cuiva) pe foaie → a da bătaie; a certa.

FOAME s.

• Foame de lup → foame mare.

• A muri/a crăpa/a leşina/a fi leşinat/lat de foame → a) a fi foarte flămând; b) a fi foarte sărac; a nu avea cu ce trăi.

• Urât ca foamea → foarte urât.

FOARTE adv.

• Nici prea-prea, nici foarte-foarte → potrivit; moderat.

FOC s.

• A-i ajunge cuiva focul la unghii → a ajunge într-o situaţie grea, disperată, când trebuie luate măsuri imediate.

• A se arunca/a se da/a intra în foc pentru cineva/ceva → a se expune; a face totul pentru cineva/ceva.

• A-şi băga capul în foc → a-şi pune viaţa în primejdie.

• (Bea apă clocotită şi) mănâncă foc/jăratic → e foarte iute, sprinten.

• Cu foc → cu entuziasm; înfocat.

• A-i curge foc din gură → a spune lucruri cumplite, îngrozitoare.

• De mama focului → foarte mult; foarte

tare.

• A deschide focul → a începe o bătălie, un atac, un război.

• (Doar) n-o fi foc → a) nu e nicio nenorocire; b) nu e nicio grabă.

• A se face/a fi foc (şi pară) → a se necăji; a se supăra, a se mânia, a se înfuria foarte tare; a turba de mânie.

• Fără foc → rece, indiferent.

• Foc şi potop → urgie; calamitate.

• A pune/a băga mâna în foc pentru cineva → a garanta pentru faptele cuiva.

• A-şi scoate un foc de la inimă → a) a se răzbuna pe cineva; b) a scăpa de suferinţă.

• Harnic foc → foarte harnic.

• A fi/a sta/a se găsi între două focuri → a fi ameninţat, încolţit din două părţi.

• În focul... → în momentul culminant; în toiul...

• A lua foc → a se înfuria; a se aprinde.

• A lua/a prinde foc cu gura → a face imposibilul; a fi gata de orice sacrificiu.

• A lua/a scoate castanele din foc cu mâna altuia → a rezolva situaţii dificile prin intermediul altora, cruţându-se pe sine.

• Până nu faci foc, nu iese fum → vorbele rele despre cineva au întotdeauna un sâmbure de adevăr.

• (Plin) de foc → înflăcărat; aprins; înfocat.

• A pune pe cineva pe foc → a) a face pe cineva să se grăbească; a agita; a alarma; b) a necăji pe cineva cu insistenţă.

• A-şi pune/a-şi băga mâna în foc pentru cineva/ceva → a garanta pentru cinstea cuiva sau pentru exactitatea unui lucru.

• A sta ca pe foc → a fi nerăbdător; a aştepta ceva cu nerăbdare; a fi grăbit.

• A trece prin foc şi prin apă → a) a îndura multe; a răzbate cu greu; b) a distruge; a incendia (un oraş, o regiune).

• A trece prin foc şi sabie → a incendia; a distruge cu forţa armată.

• A-şi vărsa focul → a) a-şi descărca sufletul; b) a se răzbuna pe cineva.

FOFÂRLICĂ s.

• A umbla cu fofârlica → a recurge la şmecherii, la înşelăciuni.

FOFEAZĂ s.

• (A umbla) ca o fofează/ca fofează → (a umbla) foarte repede.

FOLOS s.

• Ce folos? → la ce bun?; degeaba.

• Cu folos → în mod avantajos.

FOND s.

• A fi în fonduri → a avea bani de cheltuială.

• În fond → în realitate.

FORFOTĂ s.

• A umbla forfotă → a umbla grăbit (de obicei fără rost) de colo până colo.

FORMĂ s.

• A băga formele → a depune actele; a face formalităţile.

• De formă → de ochii lumii; formal.

• A fi în formă → a fi, a se prezenta în cele mai bune condiţii.

FORTE adj.

• A se face forte → a face toate eforturile.

A FORŢA vb.

• A-i forţa (cuiva) mâna → a constrânge pe cineva să facă ceva.

• A forţa nota → a întrece măsura; a exagera.

• A forţa uşa cuiva → a intra cu sila în casa cuiva.

FORŢĂ s.

• (Caz de) forţă majoră → situaţie în care nu se poate proceda după propria voinţă.

• Tur de forţă → acţiune greu de realizat, care necesită mult efort, multă abilitate.

• Prin forţa împrejurărilor → constrâns de motive obiective.

A FRĂMÂNTA vb.

• A-şi frământa mintea/creierii → a-şi bate capul; a se gândi mult la ceva.

• A-şi frământa mâinile → a-şi manifesta o tulburare sufletească, frecându-şi cu putere mâinile.

• A frământa pământul → a bate pământul cu picioarele, prin lovituri puternice şi repetate.

• A frământa pe cineva cu picioarele → a bate foarte tare pe cineva călcându-l în picioare.

FRĂSINEL s.

• A umbla (de) frunza frăsinelului → a umbla fără rost; a nu-şi vedea de treabă; a hoinări.

FRĂŢEŞTE adv.

• A împărţi ceva frăţeşte → a împărţi în părţi egale, în mod corect, cinstit.

A (SE) FRÂNGE vb.

• A i se frânge cuiva inima → a se întrista foarte tare.

• A-şi frânge mâinile → a) a fi deznădăjduit; b) a se căi.

• A-şi frânge gâtul → a) a muri într-un accident; b) a ruina situaţia prin întreprinderi nereuşite.

• A frânge gâtul → a omorî pe cineva.

FRÂNT ~ă adj.

• Nicio para/leţcaie/boabă frântă → niciun ban, absolut nimic.

• Beat frânt → foarte beat.

• Na-ţi-o bună că ţi-am frânt-o! → se spune când cineva zice sau face o prostie, vrând să îndrepte o greşeală.

FRÂU s.

• A da frâu liber/slobod → a lăsa să se manifeste în voie, nestingherit.

• Fără frâu → fără măsură; necumpătat.

• A lăsa pe cineva în frâul său → a lăsa pe cineva să facă ce vrea.

• A pune în frâu → a împiedica; a înfrâna; a opri; a stăvili; a stăpâni.

• A-şi pune frâu limbii/gurii → a vorbi cumpătat; a se reţine de a vorbi ceea ce nu trebuie; a tăcea.

• A da frâu calului → a-l lăsa să fugă liber.

• A slobozi frâul/a slăbi din frâu → a da mai multă libertate; a lăsa mai liber

pe cineva.

• A ţine frâiele ţării/împărăţiei → a conduce; a stăpâni; a guverna.

• A ţine în/din frâu → a înfrâna; a stăpâni; a domoli pe cineva.

• A ţine pe cineva în şapte/în nouă frâie → a supraveghea pe cineva de aproape; a nu-i lăsa nicio libertate.

A FRECA vb.

• A freca menta → a pierde timpul cu lucruri nesemnificative.

• A freca la cap pe cineva → a deranja pe cineva cu insistenţe.

• A freca ridichea → a mustra pe cineva.

• A freca pe cineva de gâlci → a-l învăţa minte.

• A-şi freca mâinile → a-şi manifesta bucuria, satisfacţia etc. frecându-şi mâinile de mai multe ori.

FRECUŞ s.

• A-i trage cuiva un frecuş → a mustra pe cineva; a da cuiva o bătaie zdravănă.

FRICĂ s.

• A-i băga cuiva frică în oase → a-l înfricoşa pe cineva.

• A duce frica cuiva/a ceva → a) a-i fi frică de cineva sau ceva; b) a-i fi teamă să nu i se întâmple cuiva ceva rău.

• Fără nicio frică → curajos.

• A şti de frica cuiva → a se teme de cineva.

• A fi/a sta cu frica în spate/în sân → a fi într-o continuă stare de teamă, de nelinişte.

• Nici de frică → nicidecum; deloc; odată cu capul.

FRIG s.

• A băga pe cineva în friguri → a speria pe cineva cu ameninţări.

• Frigul morţii/frig de moarte → emoţii mari; fiori în faţa unei primejdii.

A FRIGE vb.

• A frige pe cineva la inimă/a-i frige cuiva inima → a provoca cuiva o durere vie, puternică.

• Cât ai frige un ou → repede; într-o clipă.

• A-i frige cuiva pielea → a chinui pe cineva; a pedepsi foarte aspru.

• A-l frige pământul sub tălpi → se spune când cineva este neliniştit, nerăbdător să facă ceva.

• Frige-linte → om foarte zgârcit.

FRIPT ~ă adj.

• A-i face cuiva zile fripte → a pricinui cuiva, în mod intenţionat, necazuri.

• A mânca (pe cineva) fript → a distruge pe cineva.

• A fi sărac fript → a fi foarte sărac.

FRONT s.

• A sparge frontul → a pătrunde în liniile inamicului.

FRUMOS[1] s.

• A lua cu frumosul → a trata pe cineva blajin, cu menajamente.

FRUMOS[2] adv.

• A face frumos → a face pe placul cuiva.

• A sta frumos → a) a i se potrivi cuiva îmbrăcămintea; b) a fi aşa cum trebuie.

• A nu fi frumos din partea cuiva → a nu se cuveni; a nu fi un lucru de laudă.

FRUMUSEŢE s.

• De toată frumuseţea → foarte frumos; minunat.

• A sta de frumuseţe → a sta degeaba.

FRUNTE s.

• A-şi pleca fruntea → a se supune.

• În sudoarea frunţii → prin muncă.

• De frunte → care ocupă primul loc.

• În frunte → pe primul loc; la loc de cinste.

FRUNZĂ s.

• Câtă frunză şi iarbă/câtă frunză, câtă iarbă → în număr foarte mare; grozav de mult.

• A tăia frunză la câini → a nu avea o ocupaţie serioasă; a pierde vremea degeaba.

FUDUL ~ă adj.

• Fudul de-o ureche → surd.

FUGĂ s.

• Din fugă → în treacăt; în grabă.

• În fugă → a) superficial; b) foarte repede;

în grabă.

• În fuga mare → foarte repede; fugind cât îl ţin picioarele.

• Într-o fugă → fugind fără oprire.

• Pe fugă → repede, grăbit.

• A pune pe/a lua pe cineva la fugă → a goni; a alunga; a fugări.

• În fuga calului → în galop; în viteza mare.

• A o lua/a o rupe/a o croi la fugă → a porni în goană.

• A da o fugă (până la...) → a se duce repede la...

• O fugă bună (de cal) → o distanţă nu prea mare; cât poate fugi fără oprire un om sau un cal.

• A (o) ţine numai o fugă → a alerga întruna, fără întrerupere.

A FUGI vb.

• A-i fugi cuiva pământul de sub picioare → a) a-şi pierde echilibrul; b) a se afla în faţa unei primejdii; a se simţi pierdut.

• A-i fugi ochii după cineva → a urmări cu privirea (fiindu-i drag).

• A fugi printre degete → a) a aluneca din mână; b) a nu se lăsa prins.

• A fugi în lume → a pleca de acasă.

• Fugi de-acolo! → nici gând!; da’ de unde?!; ce vorbeşti?!

• Fugi de-aici! → nu mai spune!; vezi-ţi de treabă!

FUGUŢĂ s.

• A da fuguţa → a fugi, a se duce repede (undeva).

FUIOR s.

• A-şi lua cele trei fuioare → a-şi lua catrafusele; a pleca; a o şterge.

• A ţine fuior cu cineva → a nu se lăsa intimidat de cineva; a-i ţine piept.

FULG s.

• Ca fulgul pe apă → la voia întâmplării; în nesiguranţă.

• Ca fulgul → foarte uşor.

• A bate de-i merg fulgii → a bate foarte tare.

FULGER s.

• (Iute) ca fulgerul/ca un fulger → foarte

repede.

• Şedinţă/miting fulger → şedinţă/miting de scurtă durată, care se convoacă pe loc.

A FULGERA vb.

• A tuna şi a fulgera → a face scandal.

FUNCŢIE s.

• A fi în funcţie de... → a depinde de...

FUND s.

• A da de fundul sacului → a sărăci.

• A se da la fund → a) a dispărea din viaţa publică; a se retrage; b) a se ascunde pentru a scăpa de urmărire.

• Fundul-fundului → punct foarte depărtat; extremitate.

• Sac fără fund → a) om lacom, nesăţios; b) loc unde se găseşte întotdeauna ceva ce se află acolo; c) om care ştie şi spune multe.

FUNIE s.

• A se apropia/a ajunge/a se strânge funia de/la par → a se apropia momentul critic, deznodământul, sfârşitul.

• A pune funia în coarne → a stăpâni pe cineva cu totul.

• A trage cu funia → a măsura o suprafaţă de pământ.

• Drept ca funia în traistă/în sac → a) strâmb, răsucit; b) nedrept, necinstit.

• A juca pe funie → a fi abil, dibaci.

• A vorbi de funie în casa spânzuratului → a vorbi despre ceva care poate supăra pe cineva.

A FURA vb.

• A fura cuiva ochii/vederile → a orbi pe cineva; a-l face să nu mai poată vedea un anumit timp.

• A fura cuiva o sărutare/un sărut → a săruta pe cineva pe furiş.

• A fura cu urechea → a asculta pe furiş; a-şi încorda auzul.

• A-l fura somnul → a adormi.

• A fura ca în codru → a fura mult, cu îndrăzneală, fără teamă.

• A fura inima cuiva → a fermeca, a încânta pe cineva; a-i stârni dragostea.

• A fura meseria → a-şi însuşi o meserie pe apucate.

• A fura pe cineva cu ochiul → a privi pe cineva pe furiş, cu dragoste, cu simpatie.

• A-l fura pe cineva gândurile → a cădea pradă gândurilor.

• A-i fura cuiva minţile → a zăpăci pe cineva; a-i lua minţile.

FURAT s.

• Pe furate → prin furt; prin hoţie.

FURCĂ s.

• A avea de furcă cu cineva/ceva → a avea dificultăţi cu cineva/ceva.

• A se certa furcă → a se certa rău cu cineva.

• A-i da cuiva de furcă → a pricinui cuiva multă bătaie de cap.

• Parc-ar fi pus cu furca → se spune despre lucruri aflate în dezordine.

• A avea stupit la furcă → a vorbi mult.

• A bate furcă → a bate foarte tare.

• A nu avea de furcă → a fi sărac cu desăvârşire.

• A trece pe cineva prin furcile caudine → a-l pune pe cel învins în situaţii şi în condiţii umilitoare.

FURIE s.

• Cu furie → extrem de furios.

• La furie → când este mânios.

FURIŞ adv.

• Pe furiş → în ascuns; tiptil.

FURNICĂ s.

• Ca o furnică/ca furnica → foarte harnic; muncitor.

FUROARE s.

• A face furori → a stârni admiraţie (mai ales prin aspectul exterior, prin îmbrăcăminte).

G

GAIE s.

• L-a luat gaia → a păţit-o.

• A se ţine gaie (după cineva) → a nu slăbi nicio clipă; a urma pe cineva.

• De-a (puia) gaia → joc de copii.

• (A se uita) cu un ochi la gaie şi cu altul la tigaie → (a se uita) saşiu.

GAIŢĂ s.

• A se ţine gaiţă de cineva → a urmări pe cineva pretutindeni.

GALBEN[1] s.

• A i se face cuiva galben înaintea ochilor → a-i veni cuiva ameţeala; a i se face rău.

GALBEN² ~ă adj.

• A se face/a fi galben ca ceara/ca turta de ceară → a deveni/a fi palid (de spaimă, din cauza unei boli etc.).

• A râde galben → a râde silit, fals.

GALERIE s.

• A face galerie → a se manifesta zgomotos în semn de aprobare, în timpul unui spectacol, meci etc.

GALOP s.

• În galop → în fugă.

GARANŢIE s.

• În garanţie → care nu a depăşit termenul.

• Pe garanţia cuiva → pe răspunderea cuiva.

GARD s.

• A lega cartea/şcoala de gard → a nu-i plăcea cartea; a nu se ţine de învăţătură; a renunţa la studiu.

• A lega ceva la/de gard → a abandona, a renunţa la ceva.

• A fi legat de gard → a fi imobil; a sta pe loc.

• A sări peste gard → a depăşi limita admisă.

• Din gardul Oanei → se spune ca răspuns negativ la o cerere care nu poate fi satisfăcută.

• A lega pe cineva la gard → a prosti pe cineva; a-l duce de nas.

• A nimeri (ca Ieremia) cu oiştea-n gard → a face sau a spune ceva nepotrivit;

a face o prostie.

• A-şi pune gard la gură → a tăcea; a se reţine; a-şi impune tăcere.

• A sări peste garduri/gardurile → a umbla după aventuri amoroase; a fi destrăbălat.

GARDĂ s.

• A se pune în gardă → a fi prevăzător, ponderat.

• A pune pe cineva în gardă → a preveni pe cineva; a avertiza.

• Vechea gardă/garda veche → grupul celor care au participat în trecut la o acţiune (politică, socială, culturală etc.).

GAŞCĂ s.

• S-a spart gaşca → s-a destrămat cârdăşia.

GATA adj.

• A da gata ceva → a isprăvi; a lichida.

• A da gata pe cineva → a) a birui, a distruge pe cineva; b) a zăpăci.

• Fecior de bani gata → fiu de oameni bogaţi, care risipeşte banii agonisiţi de părinţi.

• (Pe) de-a gata → pe nemuncite; fără osteneală.

• (A veni/a sosi) la de-a gata → (a veni) când nu mai e nimic de făcut, profitând de ceea ce au făcut alţii.

GAURĂ s.

• Doar nu s-o face gaură în cer → nu va fi pagubă mare; nu se va întâmpla nimic rău.

• A da o gaură → a delapida; a fura.

• A astupa o gaură → a) a plăti din datorii; b) a reuşi să realizeze unele lucruri strict necesare.

• În gaură de şarpe → loc ferit care serveşte ca ascunzătoare.

GAZ s.

• Doar n-am băut gaz → nici nu mă gândesc.

• A arde gaz/gazul degeaba/de pomană → a pierde vremea; a nu face nicio treabă; a lenevi.

GĂINĂ s.

• (A ajuns) oul mai cu minte decât găina → se spune despre tinerii care se cred mai înţelepţi decât cei vârstnici.

• A avea orbul găinilor → a nu vedea bine.

• Cântă găina-n casă → se spune când în casă dictează femeia.

• A i se face pielea (de) găină → a i se încreţi pielea de frică, de frig.

• A petrece/a trăi ca găina la moară → a trăi bine; a trăi îmbelşugat.

• A şedea ca găina între lemne → a fi posac, tăcut.

• A umbla ca o găină beată → a umbla împleticindu-se.

• A se culca (odată) cu găinile → a se culca foarte devreme.

GĂLBINARE s.

• A-l găsi pe cineva gălbinarea → a se îmbolnăvi de frică.

GĂLEATĂ s.

• A ploua/a turna cu găleata → a ploua foarte tare.

• Vaca răstoarnă găleata după ce o umple cu lapte → se spune despre cei care îşi compromit, din greşeală sau nepricepere, propria lor muncă.

GĂLUŞCĂ s.

• A înghiţi găluşca → a răbda o dojană, o insultă.

GĂOACE s.

• A ieşi din găoace → a scăpa dintr-o situaţie

grea.

GĂRGĂUN s.

• (A avea) gărgăuni la/în cap → (a avea) toane, fumuri, idei extravagante.

• A umbla cu gărgăunii în cap → a susţine lucruri neverosimile, inadmisibile.

• A-i scoate cuiva gărgăunii (din cap) → a aduce pe cineva la realitate; a-i scoate cuiva fumurile.

A GĂSI vb.

• Ce te-a găsit (de...) → ce ai; ce ţi s-a întâmplat (de...).

• A-şi găsi beleaua → a se afla într-o situaţie neplăcută; a avea necazuri; a da de bucluc.

• A nu-şi (mai) găsi locul → a nu avea astâmpăr; a fi neliniştit, agitat.

• A găsi cu cale/de cuviinţă → a considera nimerit, potrivit.

• A-şi găsi mormântul/moartea → a muri (în mod tragic) undeva.

• A-şi găsi omul/naşul/popa/bărbatul → a da de cineva care nu poate fi înşelat sau biruit.

• (Tocmai) tu te-ai găsit să... → explică mirarea faţă de o faptă a cuiva, pe care ai fi aşteptat-o mai curând din partea altuia.

• Ţi-ai găsit! → aş!; de unde!; nici gând!

• Ţi-ai (şi) găsit omul! → se spune despre cineva care se înşală în încrederea pe care o acordă unei persoane, în speranţele pe care şi le punea în ea.

A GÂDILA vb.

• A gâdila pe cineva la inimă → a flata; a linguşi.

GÂDILICI s.

• A avea gâdilici la limbă → a nu putea tăcea; a simţi nevoia să vorbească, să-şi expună deschis gândurile.

GÂLCEAVĂ s.

• A da pacea pe gâlceavă/a căuta capăt de gâlceavă → a nu fi ascultător; a face lucruri neplăcute.

GÂND s.

• A-l bate/a-l paşte pe cineva gândul/un gând să... → a se gândi să...; a fi preocupat să...

• A-şi da gândul → a presupune; a se gândi.

• A-i da/a-i trece/a-i trăsni cuiva prin/în gând → a-i veni cuiva brusc o idee; a-i da/a-i trece etc. cuiva ceva prin cap.

• (Dus) pe gânduri → cu mintea în altă parte; distrat.

• A-şi face/a intra la gânduri → a se îngrijora.

• A-i fi cuiva gândul la ceva → a fi preocupat de ceva; a se gândi la ceva.

• A-l frământa/a-l apăsa pe cineva gândul/gândurile → a-l preocupa, a-l obseda pe cineva o idee, o grijă.

• Gând la gând cu bucurie → se spune: a) când două persoane, care au dorinţă sau interesul să se întâlnească, se întâlnesc pe neaşteptate; b) când două persoane pomenesc acelaşi lucru, găsesc aceeaşi soluţie.

• Într-un gând → de aceeaşi părere; de acord cu cineva.

• A-şi lua/a-şi muta gândul → a-şi lua speranţa; a renunţa la ceva sau la cineva.

• Nici cu gândul n-am/n-ai etc. gândit → nici nu m-am/te-ai etc. aşteptat la asta; e cu totul neaşteptat.

• A-i pune cuiva gând rău → a avea intenţii rele faţă de cineva.

• A (-şi) pune (în/de) gând → a avea intenţia de a...; a plănui; a intenţiona să...

• A rămâne (dus) pe gânduri → a reflecta; a se gândi (mult) la ceva.

• A-i spune/a-i zice cuiva gândul → a presimţi.

• A sta pe/la gânduri → a chibzui mult; a şovăi; a ezita.

• A pune pe gânduri → a produce îngrijorare; a îngrijora.

• A-i sta gândul/a sta cu gândul la ceva → a fi preocupat (de ceva).

• A aluneca cu gândul → a trece de la o idee la alta.

• A fura gândurile pe cineva → a fi îngândurat, preocupat.

• A scoate din gând → a-şi izgoni din minte.

• A avea de gând → a intenţiona.

• A se da în gând cu cineva → a face cauză comună cu cineva.

• A intra/a băga pe cineva la gânduri → a (se) îngrijora; a intra la bănuieli.

• Ca gândul → extrem de repede.

• Cu gândul să... → cu intenţia, cu scopul să...

• În gând → în minte; în memorie.

• Pe gând → pe plac; pe voie; după dorinţă.

• A zbura/a fugi ca gândul → a fugi foarte repede.

GÂNDAC s.

• A avea gândaci în cap → a fi cam smintit, cam nerod.

• A fi mâncat de gândaci → a avea hainele rupte, ciuruite.

A GÂNDI vb.

• A da cuiva de gândit → a-i provoca cuiva îngrijorare; a-l pune pe cineva pe gânduri; a-l face să se gândească insistent la ceva.

GÂRLĂ s.

• Cap să fie/capul de-ar fi sănătos că belelele curg gârlă → necazuri sunt destule, numai să le poţi suporta.

• A curge gârlă → a fi din belşug, din abundenţă.

• A da/a se duce pe gârlă → a (se) pierde; a (se) risipi; a (se) distruge.

GÂSCĂ s.

• Cu gâsca-n barbă → cărunt.

• (Asta-i) altă gâscă-n altă traistă → asta e cu totul altceva.

• Cu gâsca-n traistă → prins asupra faptului; vinovat.

• Gâscă de jumulit → om care poate fi uşor exploatat.

• A strica orzul pe gâşte → a da, a dărui cuiva un lucru pe care nu ştie să-l preţuiască.

GÂT s.

• A se agăţa/a se arunca de gâtul cuiva → a) a îmbrăţişa pe cineva; b) a copleşi pe cineva cu manifestări de dragoste, cu îmbrăţişări.

• A da în gât pe cineva → a nenoroci, a distruge pe cineva.

• A da (o băutură) pe gât → a bea repede, dintr-o înghiţitură.

• A strânge de gât → a constrânge.

• A-i vârî cuiva ceva pe gât → a-l sili să accepte ceva împotriva voinţei sale.

• A face gât → a avea pretenţii; a face gălăgie pentru a obţine ceva.

• A-şi frânge/a-şi rupe gâtul → a) a muri într-un accident; a-şi pierde viaţa; b) a se ruina; a da faliment; a suferi un eşec total.

• A lua/a înhăţa pe cineva de gât → a înşfăca pe cineva; a-l lua cu forţa.

• Mor cu tine de gât → se zice, ca ameninţare, pentru a anunţa cuiva hotărârea de a lupta contra lui până la capăt.

• A potrivi din gât pe cineva → a-i da cuiva să bea cât îi trebuie.

• A-şi pune gâtul pentru cineva/ceva → a garanta pentru cineva/ceva.

• A se sătura până în gât → a fi dezgustat sau plictisit de ceva sau de cineva.

• Îmi stă în gât → nu mă pot împăca cu cineva sau cu ceva; simt repulsie pentru cineva sau pentru ceva.

• A se ţine/a se lua de gât cu cineva → a fi în mare prietenie cu cineva.

GÂTLEJ s.

• Îmi sfârâie gâtlejul (de sete) → mi-e foarte sete.

GEANĂ s.

• A (-i) da cuiva ochii/pleoapele în gene/

a da geana-n geană → a i se închide cuiva ochii de somn; a aţipi.

• A nu pune geană pe geană → a nu dormi

deloc.

• A lăsa genele → a se supăra.

• A privi printre gene → a privi cu ochii întredeschişi (cu bănuială sau cu răutate).

• A venit moş Ene pe la gene/s-a pus Enache pe gene → mi s-a/i s-a etc. făcut somn.

GENERAL ~ă adj.

• În general → în linii mari; fără a avea în vedere un caz concret.

• În linii generale → în aspectele principale, esenţiale.

GENERAŢIE s.

• Din generaţie în generaţie → din tată în fiu.

GENIU s.

• A fi geniul bun/rău al cuiva → a exercita o influenţă bună/rea asupra cuiva.

• De geniu → genial.

GENUNCHI s.

• Cu genunchii la gură → ghemuit, strâns.

• Până la genunchiul broaştei → foarte puţin; o nimica toată.

• A cădea în genunchi (înaintea cuiva) → a ruga pe cineva în mod stăruitor.

• A face genunchi → a se deforma în dreptul genunchilor de prea multă purtare.

• A i se tăia cuiva genunchii → a nu se mai putea ţine pe picioare (de emoţie, de slăbiciune etc.).

GER s.

• Gerul Bobotezei → frig mare; ger de crapă pietrele.

• Un pui de ger → un ger straşnic.

GERMENE s.

• În germene → înainte de a se dezvolta; la început.

GHEARĂ s.

• A cădea/a încăpea/a fi în ghearele/pe gheara cuiva → a ajunge la discreţia cuiva; a cădea pe mâna cuiva.

• A scoate pe cineva din ghearele cuiva → a elibera pe cineva din stăpânirea, din puterea cuiva.

• A fi lung de/în gheare → a fura.

• A pune gheara-n gât → a se încăiera; a se bate.

• A fi/a se zbate în ghearele morţii → a fi în mare primejdie; a fi grav bolnav.

• A pune gheara pe cineva → a pune mâna, a prinde, a înhăţa pe cineva.

• A-şi scoate/a-şi arăta ghearele → a-şi da pe faţă adevăratele gânduri, intenţii sau sentimente.

• A-i scurta/a-i tăia cuiva ghearele → a îngrădi puterea, îndrăzneala, răutatea cuiva; a-l pune în imposibilitatea de a face rău.

• A smulge pe cineva din ghearele morţii → a salva pe cineva de la moarte.

GHEAŢĂ s.

• De gheaţă → rece; nesimţitor; indiferent.

• A fi cu gheaţă-n spate → a fi cuprins de spaimă.

• A (se) sparge/rupe gheaţa → a înlătura primele dificultăţi în bunul mers al unei acţiuni.

GHEM s.

• A sta ghem → a sta ghemuit.

• A se face ghem → a se strânge; a se ghemui.

GHES s.

• A da cuiva ghes → a îndemâna; a îmboldi; a zori pe cineva.

GHICIT s.

• Pe ghicite → la noroc; la întâmplare.

GHIMPE s.

• Se atârnă ghimpii de el → este beat.

• A avea/a simţi un ghimpe în inimă/în cuget → a avea un necaz, o supărare ascunsă; a simţi o nelinişte chinuitoare.

• A sta ca pe ghimpi → a fi nerăbdător.

• A-i sta cuiva ca un ghimpe în coaste/în ochi/în inimă → a stingheri pe cineva; a-l tulbura.

GHINDĂ s.

• Fecior de ghindă, fătat în tindă → om necioplit; ţopârlan, dar cu pretenţii aristocratice.

GHIOC s.

• Alb ca ghiocul → alb de tot.

• A da cu ghiocul/a căuta în ghioc → a ghici cuiva viitorul cu ajutorul ghioculuі.

• A-i pune cuiva ghioc la ureche → a înşela pe cineva.

GHIOCEL s.

• A pune cuiva ghiocei la ureche → a înşela pe cineva.

GHIOTURĂ s.

• Cu ghiotura → în cantitate mare; cu nemiluita.

• A vinde/a cumpăra cu ghiotura → a vinde/

a cumpăra cu ridicata.

GIOL s.

• A face/a da pui de giol → a fura; a şterpeli.

• A da la gioale → a lovi peste picioare.

GLAS s.

• A căpăta/a prinde glas → a-şi reveni; a prinde curaj.

• A da glas → a) a striga; b) a exprima, a spune, a comunica ceva.

• A-şi da glas cu cineva → a se pune de acord; a se înţelege.

• A ridica glasul → a) a vorbi răstit; b) a protesta.

• Într-un glas → toţi deodată; în cor; în unanimitate.

• A-şi pierde/a-i pieri/a i se stinge cuiva glasul → a rămâne mut (de emoţie, de uimire); a nu mai avea ce să răspundă; a rămâne perplex.

GLEZNĂ s.

• Până la glezne → foarte puţin.

GLIE s.

• A-i pune cuiva glia pe gură → a înmormânta pe cineva.

• Sub glie/sub glii → în mormânt.

GLOATĂ s.

• A avea gloată → a avea familie mare.

GLOD s.

• A ajunge din pod în glod → a decădea.

GLUMĂ s.

• Fără glumă → într-adevăr; serios.

• A lăsa gluma (la o parte) → a vorbi serios.

• A lua ceva în glumă → a nu lua ceva în serios, a nu da importanţă.

• În glumă → fără seriozitate; fără importanţă.

• A se întrece cu gluma → a-şi permite prea mult.

• Nu glumă! → cu adevărat; serios.

• A nu-i arde cuiva de glumă → a nu avea chef sau timp să glumească; a fi indispus, supărat, necăjit.

• Nu-i (de) glumă → e lucru serios.

• (Numai) în/de glumă → fără intenţii rele, glumind.

• A nu şti/a nu înţelege de glumă → a fi susceptibil, supărăcios; a lua în nume de rău o glumă, a nu înţelege glumele; a nu glumi niciodată.

A GLUMI vb.

• Nu-i de glumit (cu...) → trebuie să iei în serios; trebuie să fii serios.

• A nu glumi cu... → a) a trata pe cineva cu toată seriozitatea; b) a trata pe cineva cu asprime.

GOANĂ s.

• A o lua la goană → a o lua la fugă.

• A pune pe cineva pe goană → a pune pe cineva pe fugă; a fugări; a goni; a alunga.

• Într-o goană → fără oprire; gonind.

• În goana mare → alergând foarte repede.

GOANGĂ s.

• A spune goange → a spune fleacuri, minciuni.

• A se ţine de goange → a fi neserios; a face glume (nepotrivite).

GOGOAŞĂ s.

• A spune/a înşira/a croi gogoşi (de tufă) → a spune minciuni; a pălăvrăgi.

GOL[1] goală adj.

• Adevărul gol(-goluţ) → adevărul spus direct, fără menajamente; adevărul adevărat.

• Cu mâna goală → a) fără niciun dar; b) neînarmat.

• Coate-goale → sărac lipit pământului.

• Gol puşcă → sărac; fără nimic.

• Cu/în picioarele goale → desculţ.

• Cu/în pielea goală → dezbrăcat complet.

• (A fi) cu coatele goale → a fi sărac.

• A lăsa pe cineva gol → a jefui pe cineva de tot ce are.

• Minciună goală → neadevăr evident.

• Pe inima goală/pe stomacul gol → pe nemâncate.

• Pe pământul gol/pe scândura goală → fără aşternut.

• Sub cerul gol → a) în aer liber; afară; b) fără adăpost.

GOL² s.

• A simţi un gol la stomac → a se simţi slăbit, neputincios.

• A (se) da de gol → a (se) demasca; a (se) arăta aşa cum e în realitate.

• A ieşi la gol → a ieşi în câmpul liber, la larg.

• A privi/a se uita în gol/cu ochii în gol → a sta cu privirea pierdută, fără ţintă.

• A simţi un gol la/în stomac → a-i fi foame.

• A umple un gol → a completa o lipsă.

GORDIAN adj.

• Nod gordian → problemă complicată, (aparent) insolubilă.

• A tăia nodul gordian → a găsi o soluţie simplă unei probleme grele; a rezolva, a clarifica o situaţie dificilă, încurcată.

GOTCĂ s.

• Roşu ca gotca → foarte roşu; roşu ca sfecla.

GRABĂ s.

• În grabă/în graba mare → în pripă; în fugă; repede.

• A avea grabă mare/a-i fi cu grabă → a fi grăbit, nerăbdător.

GRAD s.

• În cel mai mare/mai înalt grad/în gradul cel mai mare/mai înalt → cât se poate de mult; maximum; la culme.

• În cel mai mic grad/în gradul cel mai mic → cât se poate de puţin.

• În ultimul grad → în faza cea mai avansată; la un studiu extrem.

GRAI s.

• Într-un grai → de comun acord.

• Prin viu grai → oral.

• A-i pieri graiul → a nu mai putea vorbi.

• A da grai → a exprima; a spune.

• Fără grai → mut.

• A prinde/a da grai → a începe să vorbească.

GRAPĂ s.

• A se ţine grapă (de cineva) → a nu lăsa în pace, a nu slăbi pe cineva.

GRAS ~ă adj.

• Ceafă grasă/groasă/gras la ceafă → a) bogat; înstărit; b) necivilizat; mojic.

• Gras ca scorpia/ca gratia → foarte slab; pricăjit.

GRATIE s.

• A fi/a sta după gratii → a face închisoare; a fi închis.

GRATIS adv.

• Pe gratis → fără motiv.

GRAŢIE s.

• Anul de graţie → formulă emfatică pentru a indica un an calendaristic din era creştină.

• A face graţii → a căuta să pară plăcut, atrăgător, prin gesturi şi atitudini afectate.

• A intra în graţiile cuiva → a câştiga încrederea, bunăvoinţa cuiva.

GRĂDINĂ s.

• O grădină de om → om plăcut, simpatic.

A GRĂI vb.

• A grăi din pântece → a fi ventriloc.

GRĂMADĂ s.

• A cădea/a se prăbuşi grămadă → a cădea jos în nesimţire.

• Cu grămada → în număr mare.

• A da/a face/a pune pe cineva grămadă (jos) → a) a doborî, a trânti pe cineva; b) a omorî.

GRĂUNTE s.

• Cât un grăunte de muştar → minuscul; foarte mic.

• A nu avea grăunţe în cap → a fi prost.

• A nu avea grăunţe/toate grăunţele în cap → a fi prost; a nu avea minte.

GREABĂN s.

• E numai greabănul de el → e foarte slab.

GREBLĂ s.

• A-şi face mâna greblă → a aduna banii câştigaţi (la un joc de noroc).

GRECEŞTE adv.

• A şedea/a se aşeza greceşte → a şedea/

a se aşeza cu genunchii la gură.

GREIER s.

• A-i cânta cuiva greierul în sobă/greierii în cap/a avea greierii în cap → a fi ieşit din minţi; a nu fi în toate minţile; a fi ţicnit.

GREŞ s.

• A da greş → a) a greşi ţinta; b) a suferi un eşec; c) a se înşela.

• A nu avea greş → a nu fi o greşeală; a nu vătăma.

• Fără (de) greş → fără greşeală; fără defecte; perfect.

GREŞEALĂ s.

• A avea greşeală → a face o eroare; a greşi.

• Din greşeală → din nebăgare de seamă; întâmplător.

• Fără greşeală → fără cusur; impecabil; perfect.

A GREŞI vb.

• A greşi drumul → a) a (se) rătăci; b) a se abate de la regulile morale.

GREU[1], grea adj.

• Bani grei → sumă mare de bani.

• Cuvânt greu → vorbă decisivă, autoritară; opinie, intervenţie hotărâtoare.

• A avea capul greu → a) a fi foarte obosit; b) a înţelege cu dificultate.

• A fi greu de cap → a nu pricepe repede; a fi prost.

• A avea pasul greu → a călca apăsat.

• A avea mână grea → a) a avea mână puternică, care loveşte tare; b) a lucra dur.

• A-i fi cuiva inima grea → a avea o supărare; a fi îngrijorat.

• A-i fi cuiva greu de cineva/ceva → a) a-i fi silă; a fi sătul de cineva/ceva; b) a se ruşina de cineva/ceva.

• Iarnă grea → iarnă aspră, de lungă durată, cu geruri mari.

• A ofta/a suspina greu → a ofta/a suspina din adâncul inimii.

• A plăti greu → a) a plăti scump; a da bani mulţi; b) a fi rău de plată; a nu plăti la timp.

• A porni/a purcede grea → a rămâne însărcinată.

• Vorbă grea → insultă; ocară; înjurie.

• Vreme grea → vremuri, împrejurări critice, nefavorabile.

GREU[2] s.

• Acu-i greul → este momentul decisiv; acu-i acu.

• Din greu → a) cu trudă; b) adânc; profund.

• A duce greul → a avea de îndeplinit sau de suportat partea cea mai grea a unei acţiuni.

• A da de greu → a întâmpina dificultăţi.

• Greu la deal cu boii mici/greu la deal şi greu la vale → se spune când cineva este silit să facă faţă unei situaţii cu posibilităţi (materiale) reduse.

• La greu → când e vorba de o treabă anevoioasă.

• A scoate pe cineva de la greu → a scoate pe cineva dintr-o situaţie dificilă.

GREU[3] adv.

• A-i cădea cuiva ceva greu la stomac → a-i produce indigestie.

• A-i veni cuiva greu (să...) → a-i fi neplăcut (să...); a se jena (să...).

GREUTATE s.

• Om cu greutate → cu trecere; cu vază; influent.

• Cu (mare) greutate → foarte greu; anevoie.

• A i se lua/a-i cădea cuiva o greutate de pe inimă → a scăpa de o grijă mare; a se uşura.

GRIJĂ s.

• A avea grijă (să...) → a băga de seamă; a lua seama; a fi atent.

• Cu (mare) grijă → cu multă băgare de seamă; cu multă atenţie; cu prudenţă.

• Fără grijă → lipsit de teamă; liniştit.

• A purta grija cuiva/a-i purta de grijă cuiva → a îngriji.

• A avea grijă de ceva → a îngriji.

• A lua grijile înainte → a fi copleşit de treabă.

• A da cuiva de grijă ca să... → a atrage atenţia; a recomanda.

• A da/a lăsa în grijă cuiva → a da/a lăsa cuiva în seamă; a încredinţa.

• A intra la griji → a deveni neliniştit; a începe să fie îngrijorat.

• A nu avea grijă (de cineva/ceva) → a) a nu-i păsa; a nu se sinchisi (de cineva/ceva); b) a nu avea teamă; a nu fi îngrijorat.

GRINDĂ s.

• A pune ochii în grindă → a fi pe moarte.

• Să crestăm în grindă → se spune când e vorba despre un eveniment însemnat, care nu trebuie uitat.

• A tăia în grindă → a nu face nicio treabă.

GRIVĂ s.

• A ajuns griva iepurele → e timpul socotelilor; trebuie să dai seamă.

• Departe griva de iepure → este departe de rezultatul scontat, de reuşită.

GROAPĂ s.

• Dă în gropi de prost ce e → e foarte prost; e tâmpit.

• A duce pe cineva la groapă → a înmormânta.

• A fi cu un picior în groapă/a ajunge pe marginea gropii → a fi aproape de moarte; a fi în agonie.

• A-i săpa cuiva o groapă → a unelti împotriva cuiva.

GROAZĂ s.

• A-l apuca/a-l lua pe cineva groaza → a se înfricoşa; a se îngrozi.

• Ţi-e mai mare groaza (să...) → se spune în legătură cu ceva înfiorător, îngrozitor.

• A umple pe cineva de groază/a băga pe cineva în groază → a înfricoşa; a

înspăimânta; a îngrozi.

GROS ~oasă adj.

• A fi gros la piele/la obraz/a fi cu pielea groasă → a fi lipsit de bun-simţ, de ruşine; a fi obraznic, prost-crescut.

• Cu ceafa groasă → bogat.

• A fi gluma (cam) groasă → a fi ceva serios; a nu mai fi vorba de glumă.

• A bate pe cineva gros → a bate tare.

• Gros de cap → greoi la minte.

• Gros la pungă → bogat, cu stare.

GROZAV ~ă adj.

• A se crede grozav → a avea despre sine o părere exagerat de bună.

• A face pe grozavul → a se comporta arogant; a fi semeţ; a se crede fără egal.

GRUMAZ s.

• A-şi îndoi/a-şi pleca grumazul → a renunţa la luptă; a se da bătut.

• A ţine pe cineva de după grumaz → a îmbrăţişa pe cineva.

• A-i pune cuiva piciorul pe grumaz → a robi; a subjuga pe cineva.

GRUP s.

• Grupuri-grupuri → mai multe cete.

• În grup → mai mulţi deodată.

GULER s.

• A lua/a apuca pe cineva de guler → a) a prinde, a duce pe cineva cu forţa; b) a-i cere cuiva socoteală.

• A-l strânge pe cineva gulerul → se zice când cineva este în primejdie de a fi prins, când se simte încolţit, strâmtorat.

GUNOI s.

• A nu face gunoaie multe la casa cuiva → a nu sta multă vreme în casa cuiva.

• A-i sta cuiva ca un gunoi în ochi → a deranja, a stingheri pe cineva.

GURĂ s.

• A se afla/a trimite pe cineva în gura tunului → a fi expus/a expune pe cineva la un pericol foarte mare; a-l băga într-o mare primejdie.

• A apuca cu gura înainte → a se grăbi să spună ceva înaintea altuia (fără a lăsa pe altul să sfârşească vorba).

• A avea gură/a fi gură spartă/de cârpă → a nu putea ţine un secret; a vorbi prea mult; a flecări.

• A avea gură → a se împotrivi cu vorba; a-şi apăra cu tărie punctul de vedere.

• A avea o gură cât o şură → a vorbi mult şi tare; a fi gură spartă.

• A da cuiva o gură → a) a se răsti la cineva; b) a striga; a-i comunica cuiva ceva; c) a-i da cuiva o sărutare.

• De-ale gurii → hrană; de mâncare.

• E numai gura de el → promite, dar nu se ţine de cuvânt; se laudă cu multe, dar nu face nimic.

• A face gură → a vorbi mult; a face gălăgie; a nu mai tăcea.

• A face spume/clăbuci la gură → a vorbi mult, cu mânie, furios.

• A fi bun de gură → a vorbi mult şi cu uşurinţă, dar a realiza puţin; a se pricepe să-şi pledeze cauza.

• Să-ţi fie gura de aur/aurită → să se îndeplinească ce spui, ce-ţi doreşti.

• A fi rău de gură/gură rea → a fi intrigant; a bârfi.

• Gura lumii → vorbe; bârfeli.

• Gura satului/mahalalei → cel care născoceşte şi poartă vorbe, intrigi, bârfeli.

• Gură largă/bogată → persoană care vorbeşte mult şi tare.

• Gură-n gură → foarte aproape unul de altul.

• Gurile rele → bârfitorii; intriganţii.

• A intra în gura lumii/a satului → a fi vorbit de rău; a fi bârfit.

• A-i închide/a-i astupa cuiva gura → a face pe cineva să nu mai vorbească; a-l pune la punct printr-o replică la care nu poate răspunde.

• A lega gura pânzei → a se înstări; a prinde cheag.

• A-i lua cuiva pâinea/pita de la gură → a-i lua cuiva toate posibilităţile de existenţă; a-l face să-şi piardă mijloacele de trai; a-l lăsa pe drumuri.

• A-i lua cuiva vorba din gură → a) a spune tocmai ce voia să zică altul; b) a întrerupe pe cineva.

• A se lua după gura cuiva → a urma sfatul cuiva.

• A-l lua pe cineva gura pe dinainte → a se destăinui fără voie; a spune ceva fără să fi vrut.

• Murdar la gură → se spune despre un om care vorbeşte lucruri necuviincioase.

• Cu sufletul la gură → a) abia mai putând respira; b) foarte bolnav; c) foarte emoţionat.

• A i se face gura pungă → a avea senzaţia că i se strâng buzele din cauza unui aliment acru.

• A i se face gura iască → a simţi uscăciune în gură, în gât.

• A ţipa ca din gură de şarpe → a ţipa din răsputeri.

• A da cuiva mură-n gură → a-i da de-a gata.

• A-şi pune gura la cale → a mânca.

• A se duce pe gura lupului → a dispărea, a pieri.

• În gura mare → cu voce puternică; în văzul lumii.

• A-şi ţine gura → a fi reţinut; a nu se pronunţa.

• Cât îl ia gura → foarte tare; din răsputeri.

• A pune în gura cuiva → a atribui cuiva.

• Cu jumătate de gură → fără convingere, nehotărât.

• Din gură în gură → din om în om.

• Gură-cască → a) persoană neglijentă, indolentă; b) persoană fără ocupaţie.

• A sta cu gura pe cineva → a certa mereu pe cineva.

• A i se muia cuiva gura → a nu mai avea curaj să vorbească.

• Nicio gură de apă → nimic.

• Nu i se aude gura → se spune despre un om tăcut sau un copil cuminte.

• A nu avea gură să răspunzi/să spui ceva → a nu avea putinţa sau curajul de a mai răspunde din cauza vinovăţiei sau a argumentelor altcuiva.

• A nu-i mai sta cuiva gura → a vorbi întruna; a nu mai tăcea.

• A (nu) se uita în/la gura cuiva → a (nu) ţine seama de ceea ce spune cineva; a (nu) crede pe cineva.

• Parcă se bat lupii/calicii la gura lui → se spune despre cineva care mănâncă lacom sau vorbeşte mult.

• A se pune în gură cu cineva → a contrazice pe cineva; a răspunde la mustrări (începând cearta).

• A pune/a lua ceva în gură → a mânca puţin, în pripă.

• A se pune/a sta cu gura pe cineva → a insista mult pe lângă cineva pentru a-l convinge să facă un lucru; a cicăli pe cineva.

• A cere gura chirie → a vorbi puţin; a fi cumpătat la vorbă.

• A fi plin până-n gură → se spune despre un vas foarte plin.

• A da din gură/a-i merge gura ca o meliţă/ca o moară hodorogită/ca o râşniţă → a vorbi repede şi fără întrerupere; a fi limbut.

• A scoate/a scăpa din gura lupului → a se salva dintr-o mare primejdie.

• A fi cu gura mare → a fi certăreţ.

• A i se usca în gură → a avea o senzaţie puternică de sete.

• A nu avea nici ce pune în gură → a nu avea ce mânca; a fi lipsit de orice mijloc de existenţă.

• A nu pune gura pe ceva → a nu mânca.

• A-şi da drumul la gură → a vorbi multe; a vorbi mai mult decât trebuie.

• A vorbi până i se strâmbă gura la ceafă → a vorbi mult şi fără rost.

• A sări cu gura la cineva → a face cuiva observaţii, reproşuri; a lua pe cineva la rost.

• A-şi strica/a-şi răci gura degeaba → a vorbi fără niciun folos, fără să fie ascultat.

• Strigă/ţipă etc. cât îl ţine gura/în gura mare → strigă din răsputeri.

• A (-i tot) da din gură/cu gura/a-i umbla/a-i merge/a-i toca cuiva gura (ca o meliţă/ca o moară stricată/hodorogită) ca o pupăză → a vorbi repede şi întruna; a flecări.

• A trece/a merge etc. din gură-n gură → a se transmite pe cale orală, de la om la om, din generaţie în generaţie.

• A uita de la mână până la gură → a fi uituc; a uita repede.

• (A vorbi) cu sufletul la gură → (a vorbi) gâfâind, cu vocea întretăiată.

GUST s.

• A avea/a-i veni/a i se face cuiva gust de... → a fi cuprins de o dorinţă, de o poftă; a avea chef de...

• A da de/a afla gustul unui lucru → a începe să-ţi placă un lucru.

• A face (pe) gustul cuiva → a face ceva potrivit plăcerii sau dorinţei cuiva.

• Glumă de prost-gust/lipsită de gust → glumă supărătoare, necuviincioasă.

• A-l prinde pe cineva gustul să... → a-l prinde pe cineva pofta, capriciul să...

• A-şi face gustul → a-şi îndeplini o dorinţă, o poftă, a plăcere.

• De bun-gust → a) cu simţ estetic dezvoltat; b) care produce o impresie plăcută.

• De prost-gust → a) care denotă lipsa simţului estetic; b) care produce o impresie neplăcută.

• Numai de/pentru un gust → numai ca o încercare.

• A-i trece/a (i se) tăia/a (i se) lua cuiva gustul → a pierde/a face pe cineva să-şi piardă plăcerea, pofta pentru ceva.

GUŞĂ s.

• A scoate din guşă → a spune repede tot ce este de spus.

• A se umfla în guşă → a se mândri.

• Ce-i în guşă şi-n căpuşă → se spune despre o persoană sinceră, care spune ce gândeşte.

• A râde din guşă → a râde afectat, forţat.

• A vorbi din guşă → a) a vorbi gros; b) a vorbi afectat.

H

HABAR s.

• Cum (ţi-)e habarul? → cum (îţi) merge?, cum stau lucrurile?

• A nu avea habar (de/despre ceva) → a) a nu-şi face griji; a nu-i păsa de ceva; b) a nu şti nimic; a nu avea nicio idee despre ceva.

HAC s.

• A da de/peste hac → a da de unul mai tare.

• A-i veni cuiva/la ceva de hac → a pune la punct; a face inofensiv.

HACHIŢE

• A avea hachiţe/a-i veni cuiva hachiţele → a avea toane, capricii, gânduri sau idei ciudate.

HAI s.

• A face hai de cineva → a-şi bate joc, a lua în râs pe cineva.

HAIDE interj.

• Haida-de! → exclamaţie de nemulţumire prin care se respinge o părere sau se dezaprobă o comportare, o atitudine.

• Haide-haide/haide-hai → se spune când mustrăm cu indulgenţă pe cineva.

HAIHUI adv.

• A umbla haihui → a hoinări; a umbla de ici-colo.

HAIMANA s.

• A fi/a rămâne de haimana → a fi/a rămâne fără căpătâi, la discreţia oricui.

• A umbla haimana → a hoinări; a vagabonda; a bate uliţele.

HAIN ~ă adj.

• (A avea) inimă haină → (a fi) rău, crud, duşmănos.

HAINĂ s.

• Îmi dau şi haina de pe mine → dau totul; sunt dispus la orice sacrificiu pentru a obţine ceea ce doresc.

HAL s.

• Într-un hal (fără de hal) → în cea mai proastă stare.

• În aşa hal (că...) → în aşa măsură (că...).

• A nu avea hal să... → a nu fi în stare, a nu putea să...

HALAL interj.

• Halal mie/ţie etc./halal să-mi/să-ţi etc. fie! → să-mi/să-ţi etc. fie de bine!; bravo!

HAM s.

• A trage în/la ham → a duce o viaţă grea; a munci din greu.

• A veni singur la ham → a) a se apuca singur de muncă; b) a se da singur pe brazdă.

HAMAL s.

• (A munci) ca un hamal → (a munci) din greu, până la istovire.

HANG s.

• A ţine hangul → a) a acompania o melodie; a ţine isonul; b) a ţine partea cuiva, aprobând ceea ce face sau spune; a-i face cuiva pe plac; a-i cânta în strună.

HAN-TĂTAR s.

• Din vremea lui han-tătar → de demult; străvechi.

HAP s.

• A înghiţi hapul → a răbda un lucru neplăcut.

HAR s.

• A şti harul unui lucru → a se pricepe la un lucru; a-i şti rostul.

• Har Domnului! → exclamaţie prin care cineva îşi exprimă satisfacţia pentru reuşita unui lucru.

HARAM s.

• De haram → a) (lăsat) la voia întâmplării, fără stăpân; b) degeaba; pe nedrept.

• Haram că... → păcat că...

• Haram de... → vai de...

• Haramul haram se face/(de) haram vine, (de) haram se duce → lucrul câştigat pe nedrept se pierde precum s-a dobândit; cum a venit, aşa s-a dus.

HARCEA-PARCEA adv.

• A face pe cineva/ceva harcea-parcea → a tăia în bucăţi; a face fărâme; a hăcui.

HARNIC ~ă adj.

• A fi harnic să... → a fi capabil, vrednic; a fi în stare să...; a putea să...

HAT s.

• A umbla haturile → a se prostitua.

HATÂR s.

• De hatârul... → mulţumită...; datorită...; graţie...

• A face cuiva un hatâr → a acorda cuiva o favoare; a satisface cuiva o dorinţă sau un capriciu.

• Pentru/de hatârul cuiva/a ceva → de dragul cuiva/a ceva; pentru a face plăcere cuiva.

• A strica hatârul cuiva → a strica pofta, plăcerea sau cheful cuiva.

HAŢ interj.

• Azi hâr, mâine haţ → azi ceartă, mâine bătaie.

HAZ s.

• A face haz → a se veseli; a petrece glumind.

• A face haz de necaz → a-şi ascunde necazul făcând glume sau simulând veselia ori nepăsarea.

• A avea haz → a avea farmec; a fi nostim.

• A nu avea (niciun) haz → a fi lipsit de farmec.

• A fi cu haz → a fi plin de duh, de umor, spiritual.

• Ştii că ai haz? → ştii că-mi placi?, ştii că eşti bine?

HAZNA s.

• Cu mărunţeaua se face haznaua → a) ban cu ban se face averea; b) încetul cu încetul, puţin câte puţin se realizează ceva de seamă.

HĂBĂUC ~ă adj.

• A o lua/a umbla hăbăucă → a o lua razna, fără ţintă.

HĂIS interj.

• Cu hăisa-n ceală nu vezi zeama-n oală → se zice despre o afacere încurcată care nu poate sfârşi bine.

• Din hăis → din stânga.

• A face hăis/hăisa → a o lua la stânga.

• Nu ştie nici de hăis, nici de cea → se spune despre un om prost, nepriceput.

• A trage hăisa → a nu fi de acord cu alţii; a se opune părerii generale.

• A trage/a fi unul la hăis şi celălalt la cea/a zice unul hăis şi celălalt cea → se spune despre doi oameni care nu se înţeleg.

HĂT adv.

• Hăt şi bine → foarte mult; foarte serios.

HĂŢ s.

• A lua hăţurile în mână → a lua conducerea într-o întreprindere, într-o afacere.

• A nu da/a nu scăpa/a nu pierde hăţurile din mână → a nu pierde iniţiativa,

conducerea într-o întreprindere, într-o afacere.

• A ţine pe cineva/ceva în hăţuri → a struni; a stăpâni; a conduce pe cineva sau ceva.

• A-i veni cuiva iapa la hăţ → a-i merge cuiva bine; a avea succes.

HĂU s.

• Cât (e) hăul → niciodată.

• A duce şi hăul şi greul → a face toate treburile; a suporta toate greutăţile.

HÂNCU s.

• Vodă da, şi Hâncu ba → şeful hotărăşte, iar subalternul se împotriveşte.

HÂR interj.

• Că hâr, că mâr/hâr-încoace, hâr-încolo → ba una, ba alta; ba aşa, ba altfel.

HÂRB s.

• Şi-a găsit hârbul capacul → se spune despre unul care şi-a găsit perechea potrivită.

• Râde hârb de ciob/de oală spartă → râde de altul pentru un cusur pe care îl are el însuşi.

HÂRDĂU s.

• A turna pe cineva la hârdău/la hârdăul lui Petrache → a aresta; a băga la închisoare.

HÂRLEŢ s.

• Numai sapa şi hârleţul → e pe moarte; nu mai e nicio speranţă de a scăpa cu viaţă.

HÂRTIE s.

• A pune/a aşterne ceva pe hârtie → a scrie; a redacta.

HÂRZOB s.

• A cădea cu hârzobul din cer → a veni pe neaşteptate; a se realiza de la sine.

• Coborât/căzut cu hârzobul din cer → a) de neam mare, nobil; b) îngâmfat, mândru.

HÂŢ interj.

• Hâţ în sus, hâţ în jos/hâţ în dreapta, hâţ în stânga → se spune pentru a arăta sforţările şi încercările repetate pe care le face cineva pentru a realiza ceva, pentru a scăpa dintr-o situaţie dificilă.

HODOROGIT ~ă adj.

• Moară hodorogită → se spune despre un flecar, care vorbeşte întruna.

HODORONC interj.

• Hodoronc-tronc → pe neaşteptate; deodată.

HOHOT s.

• A plânge/a râde cu hohot/în hohote → a plânge/a râde foarte tare.

HOLERĂ s.

• A da holera în cineva → a face pe cineva să intre în panică.

HOMERIC ~ă adj.

• Râs homeric → râs puternic, de nepotolit.

HOP s.

• Nu zice hop până n-ai sărit (pârleazul)/n-ai trecut şanţul → nu te lăuda prea devreme cu o izbândă nesigură, pe care n-ai obţinut-o încă.

• A trece hopul/a scăpa de un hop → a scăpa de o greutate, de o primejdie; a învinge o dificultate, o piedică.

HORĂ s.

• Dacă ai intrat în horă trebuie să joci → dacă te-ai apucat de un lucru trebuie să-l duci până la capăt.

• A se găti ca de horă → a se îmbrăca cu hainele cele mai bune, de sărbătoare.

• A ieşi la horă → a intra (ajungând la vârsta cuvenită) în rândul fetelor şi al flăcăilor care joacă la horă.

HOTAR s.

• Peste nouă hotare → foarte departe.

HOTĂRÂRE s.

• Cu hotărâre → în mod categoric; sigur.

HOTĂRÂT ~ă adj.

• Hotărât lucru → în mod categoric; sigur.

HOŢEŞTE adv.

• A frige/a coace hoţeşte → a frige/a coace înăbuşit, acoperind animalul întreg cu jăratic.

HRAM s.

• Ce hram porţi/ţii? → a) ce rost ai?; cu ce te ocupi?; b) de partea cui eşti?

A (SE) HRĂNI vb.

• A se hrăni cu vânt → a) a nu avea ce mânca; b) a-şi face iluzii; a trăi cu iluzii.

HREAN s.

• A trăi/a se deprinde ca viermele în hrean → a duce o viaţă amărâtă, grea.

HUHUREZ s.

• A se face huhurez → a se tupila; a se ascunde.

• A se scula cu/ca huhurezii → a se scula de cu noapte.

• A sta ca un huhurez/ca huhurezul → a sta singur, părăsit; a se izola.

HURTĂ s.

• Cu hurta → cu grămada; cu toptanul; în bloc.

• La hurtă → la întâmplare; fără alegere.

HUŢA interj.

• A (se) da huţa → a (se) legăna; a se balansa.

I

I s.

• A pune punctul pe i → a sublinia esenţialul; a spune exact ce trebuie într-o anumită chestiune.

IACĂ interj.

• Iac-aşa → a) aşa cum v-am spus; în felul acesta; b) simplu şi uşor; oricum.

• Iacă şi Adam! → se zice când cineva spune lucruri de mult cunoscute.

IAMĂ s.

• A face/a da iama în ceva → a) a da năvală; a se năpusti; b) a risipi (bani, averea altuia).

• A umbla iama → a umbla fără rost.

IAPĂ s.

• A bata şaua (ca) să priceapă iapa → a da de înţeles ceva; a face aluzie la ceva.

• Când îi dai, îi fată iapa, când îi ceri, îi moare mânzul → se spune despre un om rău de plată.

• Unde a dus (surdul roata şi) mutul iapa → foarte departe; la dracu-n praznic.

IARBĂ s.

• Când mi-o creşte iarbă-n barbă → niciodată.

• Creşte iarbă sub el → se spune despre leneşi.

• Din pământ, din iarbă verde → cu orice preţ; neapărat.

• A căuta ca iarba de leac → a căuta cu insistenţă.

• Iarbă rea → om rău, primejdios.

• Paşti, murgule, iarbă verde → va trebui să aştepţi mult până ţi se va împlini dorinţa.

• A paşte iarba pe care o cunoşti → a te ocupa de lucruri cunoscute, apropiate.

• Pe cărarea bătută nu creşte iarbă → nu se pot descoperi lucruri noi decât în probleme necercetate încă.

IASCĂ s.

• A se face iască → a) a slăbi foarte mult; b) a se usca.

IAURT s.

• Cine are piper mult, pune şi în iaurt → se spune despre cei care îşi risipesc averea.

IAZ s.

• A fi cu borşul la foc şi cu peştele în iaz → a face planuri cu privire la un lucru înainte de a-l obţine; a se lăuda înainte de izbândă.

IBRIŞIN s.

• A merge (treaba) ibrişin → a merge (treaba) bine, uşor, simplu.

• A-i trage cuiva un ibrişin pe la nas → a ironiza; a batjocori pe cineva (amintindu-i ceva neplăcut).

ICI adv.

• Ici şi colo/pe ici pe colo → a) din loc în loc; b) din timp în timp.

ICOANĂ s.

• A purta pe cineva pe la icoane → a purta cu vorba; a duce de nas.

• A umbla pe la icoane → a umbla pe la judecăţi.

IDEE s.

• A băga pe cineva la (o) idee/la idei → a face pe cineva să se teamă de ceva; a-i strecura cuiva o teamă în suflet.

• Ce idee! → se spune pentru a exprima dezaprobarea faţă de o afirmaţie sau de o faptă a cuiva.

• Dă-mi o idee → dă-mi o sugestie; ajută-mă să găsesc o soluţie.

• A intra la idei/la idee → a se îngrijora; a se preocupa de ceva, a se gândi mereu la ceva.

• A nu avea (nici) idee de ceva → a nu avea nicio cunoştinţă despre ceva; a nu şti nimic.

• A-şi face o idee → a-şi forma o părere.

• A avea o idee → a avea cunoştinţe; a fi informat.

• Idee fixă → gând delirant izolat, intens şi durabil, lipsit de raţiune.

IED s.

• Pe unde a sărit capra trebuie să sară şi iedul → copiii trebuie să semene cu părinţii lor.

IEFTIN ~ă adj.

• A scăpa ieftin → a scăpa uşor dintr-o situaţie dificilă.

IEPURE s.

• Brânză de iepure → ceea ce nu există; lucru imposibil.

• A căuta iepuri în biserică → a umbla după lucruri zadarnice.

• Cu piele de iepure la spate → fricos.

• A dormi somnul iepurelui → a dormi uşor, iepureşte.

• Nu ştii de unde sare iepurele → nu se ştie de unde poate veni ceva neaşteptat.

• Poţi prinde iepuri cu el → se spune despre un om foarte bucuros, foarte binedispus, căruia i-a reuşit ceva.

• A prinde iepurele cu carul/cu mâna → a face o încercare fără sorţi de izbândă.

• Cine umblă/fuge după doi iepuri nu prinde niciunul → cine urmăreşte în acelaşi timp două scopuri diferite nu atinge niciunul.

IEPUREŞTE adv.

• A dormi iepureşte → a dormi uşor.

IERI adv.

• Ca ieri (alaltăieri) → nu de mult timp; de curând.

• A căuta ziua de ieri → a face eforturi inutile, căutând ceva ce nu există; a umbla fără rost şi fără folos.

• De ieri, de alaltăieri → de curând.

• Ieri ca astăzi → totdeauna.

• Mai ieri (alaltăieri) → de curând.

A IERTA vb.

• Ba să mă ierţi → se spune pentru a exprima dezacordul faţă de cele afirmate de un interlocutor.

• Doamne iartă-mă → formulă pe care o spune cel căruia i-a scăpat/era să-i scape o vorbă necuviincioasă.

• L-a iertat Dumnezeu → se spune când moare cineva după o boală grea, care l-a chinuit mult.

A IEŞI vb.

• Iese la spălat → se spune, în glumă, ca o consolare celui care are o neplăcere.

• A-i ieşi cuiva nume rău/vorbe → a se răspândi bârfe pe socoteala cuiva.

• A ieşi ca din puşcă → a pleca foarte repede.

• A nu-i mai ieşi din cap → a nu (mai) uita.

• A-i ieşi pe nas (ceva) → a o păţi.

• A nu-i ieşi de la inimă → a nu trece cu vederea; a nu putea uita.

• A-i ieşi cuiva sufletul → a muri.

• A-i ieşi cuiva sufletul/ochii din cap → se spune când cineva depune un efort prea mare.

• A-i ieşi cuiva vorba din gură → a vorbi negândit; a-i scăpa cuiva o vorbă.

• A-i ieşi cuiva de la inimă → a pierde simpatia, bunăvoinţa cuiva.

• A-şi ieşi din sărite/din fire → a se enerva.

• A-şi ieşi din piele de bucurie/de ciudă → a fi foarte bucuros/înciudat.

• A-şi ieşi din minţi → a înnebuni.

• A-i ieşi după plac → a-i reuşi după dorinţă.

• A ieşi (cuiva) înainte/a ieşi în calea cuiva → a întâmpina pe cineva.

• A ieşi din comun → a se prezenta drept ceva aparte, neobişnuit, anormal.

• Parcă i-a ieşit un sfânt din gură → se spune despre cineva care spune ceva potrivit momentului.

IFOS s.

• Cu ifos → cu emfază; patetic.

• A-şi da ifose → a manifesta o încredere de sine exagerată; a se crede un om important; a se îngâmfa.

ILIC s.

• Crapă pietrele de frig şi ţiganii în ilic → se spune despre cei săraci, nevoiaşi.

ILUZIE s.

• A-şi pierde iluziile → a rămâne dezamăgit.

• A-şi face iluzii → a nădăjdui lucruri irealizabile.

IMPORTANŢĂ s.

• Fără/lipsit de importanţă → nesemnificativ.

• Cu importanţă → dându-şi aere; arogant.

• A-şi da importanţă → a se îngâmfa; a-şi da aere.

• Plin de importanţă → îngâmfat; încrezut.

IMPRESIE s.

• A da/a face/a lăsa impresia (că...) → a determina o părere.

• A face/a produce impresie → a atrage atenţia; a avea efect; a impresiona.

• (A fi) sub impresia → (a fi) stăpânit de imaginile, amintirile unei întâmplări.

• A avea impresia că... → a i se părea că...; a crede; a presupune.

INDEX s.

• A pune pe cineva la index → a socoti pe cineva nedemn; a-l nesocoti, a nu-i acorda atenţie.

• A pune/a trece la index → a interzice.

INDIFERENT ~ă adj.

• Indiferent dacă... → chiar în cazul că...

• Indiferent de... → fără a ţine seama de...

A INDUCE vb.

• A induce în eroare → a înşela; a amăgi.

INEL s.

• Tras (ca) prin(tr-un) inel → se spune despre o persoană mlădioasă, zveltă.

INFAMIE s.

• A ţintui pe cineva la stâlpul infamiei → a supune pe cineva oprobriului public.

INIMĂ s.

• A arde/a seca/a frige pe cineva la inimă → a provoca cuiva o durere vie, o supărare mare.

• A avea ceva pe inimă → a fi chinuit de un gând, de un sentiment (pe care nu

vrei să-l spui); a suferi (în ascuns).

• A avea inimă bună/de aur/a fi bun la inimă/cu inima bună → a fi bun, milos, darnic.

• (A avea) inimă de piatră/împietrită → (a fi) nesimţitor, nepăsător şi rău.

• A avea pe cineva în/la inimă → a avea o afecţiune pentru cineva; a ţine mult la cineva; a iubi pe cineva.

• A avea tragere de inimă (pentru...)/a-l trage pe cineva inima să... → a se simţi îndemnat, atras spre a face ceva.

• A-şi călca pe inimă → a se hotărî la o acţiune învingând anumite sentimente; a face ceva împotriva convingerii sau dorinţei sale.

• Cât îi cere/pofteşte cuiva inima → cât vrea/

cât doreşte cineva.

• Cu inimă → a) cu energie; b) inimos; curajos.

• A-i da cuiva inimă → a încuraja pe cineva.

• Dă inima din el → se spune când cineva face un efort foarte mare.

• A-i veni inima la loc → a-şi reveni după o spaimă, după o mare îngrijorare.

• A fura inima cuiva → a face pe cineva să-i poarte dragoste.

• Bun la inimă → generos; blând.

• Slab la inimă → milos.

• A seca/a frige la inimă → a provoca o durere, o supărare mare.

• A se împuţina cu inima → a-şi pierde curajul; a se teme.

• Tragere de inimă → plăcere; bunăvoinţă; elan.

• A avea inimă deschisă → a fi sincer, cinstit.

• A avea inimă haină/sălbatică → a fi duşmănos, rău, crud.

• A fi cu inima uşoară → a fi fără griji, binedispus.

• A i se face inima cât un purice → a-i fi frică de ceva; a se descuraja.

• A i se împietri inima cuiva → a deveni insensibil la orice durere sau bucurie.

• A i se tăia inima → a-şi pierde curajul.

• A-i veni inima la loc → se spune când cineva îşi recapătă calmul, curajul după un moment de emoţie sau de spaimă.

• Din inimă/din toată inima/din adâncul inimii/cu dragă inimă → bucuros, cu mare plăcere; din tot sufletul.

• După voia inimii → după voie; după plac.

• A-i face cuiva inimă bună → a mângâia pe cineva.

• A-şi face inimă bună → a se bucura.

• A-şi face inimă rea/amară → a se mâhni; a se întrista; a se necăji; a se amărî.

• (A fi) cu inima împăcată → (a fi) cu conştiinţa împăcată, liniştită.

• A fi fără inimă/a fi rău/câinos/negru la inimă → a fi rău; răutăcios; înrăit.

• Inimă dreaptă → om drept.

• A (mai) prinde la inimă/a prinde inimă → a căpăta curaj; a se îmbărbăta.

• Inimă rea → mâhnire; amărăciune.

• A-i merge cuiva la inimă → a-i place foarte mult.

• A se muia la inimă → a deveni milos, a se îndupleca.

• A nu-i da cuiva inima → a nu se simţi îndemânat să facă ceva.

• A nu-l lăsa pe cineva inima să (nu)... → se spune când cineva nu-şi poate opri pornirile bune, faptele generoase.

• Om de inimă → om bun, săritor.

• A-şi pierde inima → a-şi pierde curajul, speranţa, încrederea.

• A pune ceva la inimă → a se supăra pentru ceva (mai mult decât ar trebui).

• A i se pune cuiva soarele drept inimă → a i se face foame.

• A rămâne cu inima friptă → a rămâne mâhnit, dezolat, trist.

• A-i rămâne cuiva inima la ceva/cineva/a-i rămâne cuiva ceva/cineva la inimă → a-i plăcea cuiva foarte mult un lucru sau o persoană, a îndrăgi; a rămâne cu gândul la cineva sau la ceva.

• A-şi răcori inima → a vorbi deschis (pentru a se uşura de o suferinţă); a spune ce are pe suflet.

• A râde inima în cineva/a-i râde cuiva inima → a fi bucuros, mulţumit, fericit; a se simţi foarte bine.

• A-i rupe cuiva inima → a face pe cineva să sufere; a-i pricinui cuiva o durere.

• A i se rupe cuiva inima → a-i fi milă de cineva.

• A se sfârşi la inimă → a se îmbolnăvi şi a muri de durere.

• A-i spune cuiva inima → a avea o intuiţie, o presimţire.

• A prinde la inimă → a scăpa de senzaţia de slăbiciune după ce a mâncat; a se întrema; a căpăta putere.

• A rupe inima târgului → a) a face o afacere proastă; b) a impresiona foarte tare cu ceva.

• A (se) simţi greu la inimă → a-i fi greaţă.

• A-şi lua inima în dinţi → a-şi face curaj; a se hotărî să întreprindă ceva.

• A unge pe cineva la inimă → a face cuiva plăcere; a încânta, a bucura pe cineva.

• Cu toată inima/cu dragă inimă → cu tot sufletul; cu mare plăcere.

• Inimă largă → dărnicie; mărinimie.

• Parcă mi-a trecut un fier ars prin inimă → se spune când cineva primeşte pe neaşteptate o veste tristă.

• Pe inima goală → fără să fi mâncat ceva.

• Slab de inimă → milos; impresionabil.

• A spune de la/din inimă → a spune cu toată sinceritatea, drept, fără reticenţe.

• Îmi stă pe inimă → mă preocupă ceva; sunt urmărit de ceva, care îmi produce nelinişte.

• A-i strica cuiva inima → a-i strica cuiva dispoziţia; a întrista; a mâhni pe cineva.

• A i se topi cuiva inima → se spune când cineva este în prada unor

sentimente chinuitoare.

INIŢIATIVĂ s.

• Din proprie iniţiativă → fără îndemnul altuia.

A INSPIRA vb.

• A inspira încredere → a face încrezător în cineva sau în ceva.

INSTANŢĂ s.

• În ultimă instanţă → până la urmă; nemaiavând altă soluţie.

INTENŢIE s.

• A avea intenţii serioase → a) a fi decis să realizeze ceea ce şi-a propus; b) a fi decis să contracteze o căsătorie.

• A face cuiva proces de intenţie → a învinui pe cineva de gânduri pe care nu le-a avut.

• Fără intenţie → fără să vrea; involuntar.

INTENŢIONAT ~ă adj.

• Bine/rău intenţionat → cu intenţii bune/rele; urmărind scopuri bune/rele.

INTERES s.

• A-şi face interesele → a-şi vedea de treburile proprii.

• A-i purta cuiva interes → a avea grijă; a se interesa de cineva.

A SE INTERESA vb.

• Ce te interesează? → ce-ţi pasă?; ce importanţă are pentru tine?

INTERMEDIU s.

• Prin intermediul cuiva/a ceva → cu ajutorul cuiva sau a ceva.

A INTRA vb.

• A intra în joc/în horă → a se amesteca într-o treabă, într-o afacere.

• A intra în pământ de ruşine → a-i fi foarte ruşine; a muri de ruşine.

• Parcă a intrat în pământ → a dispărea fără urmă, a nu putea fi găsit.

• A intra la cheltuială → a suporta cheltuieli mari.

• A intra în posesia a ceva → a obţine ceva; a deveni posesorul a ceva.

• A (-i) intra ceva în cap → a se convinge de ceva.

• A intra în sufletul cuiva → a) a agasa (cu amabilitate); b) a deveni drag.

• A intra în voia cuiva → a face pe plac cuiva.

• A intra (pe) sub piele → a câştiga bunăvoinţa cuiva (prin linguşire).

• N-a intrat vremea/zilele în sac → mai este timp.

• A intra în stăpânirea cuiva → a ajunge în puterea cuiva.

• A intra frica/groaza/spaima în cineva → a se înfricoşa; a se îngrozi.

• A intra cuiva în sânge ceva → a deveni un obicei, o necesitate pentru cineva.

• A intra în vorbă → a începe o discuţie cu cineva.

• A intra în vigoare → a deveni aplicabil; a căpăta putere executorie.

• A intra în conflict cu cineva → a se certa cu cineva.

• A intra în miezul lucrurilor → a pătrunde în esenţa problemei.

• A intra în război/în luptă → a începe războiul/lupta.

• A intra în păcat → a face o faptă condamnabilă; a păcătui.

• A intrat murga în sat → s-a înserat.

• A intra într-o belea/într-o încurcătură/într-un impas → a da peste un necaz; a avea de îndurat o neplăcere.

IORDAN s.

• A umbla cu iordane → a spune vorbe goale; a se ţine de lucruri neserioase.

IOTĂ s.

• (Nici) o iotă → absolut nimic.

• O iotă → deloc; nimic.

IRONIE s.

• Ironia soartei/sorţii → joc neaşteptat al întâmplării.

ISON s.

• A-i ţine cuiva isonul → a) a acompania, a secunda pe cel care cântă; b) a aproba vorbele sau faptele cuiva; a-i face cuiva pe plac; a-i cânta cuiva în strună.

ISPĂŞITOR ~oare adj.

• Ţap ispăşitor → persoană asupra căreia se aruncă greşelile altora.

ISPRAVĂ s.

• De ispravă → a) de treabă; cumsecade; vrednic; b) remarcabil.

• Fără nicio ispravă → fără niciun rezultat; zadarnic.

• De nicio/nici de o ispravă → care nu inspiră încredere; care nu e bun de nimic.

A (SE) ISPRĂVI vb.

• A o isprăvi rău → a-şi sfârşi viaţa tragic.

• Am isprăvit! → am încheiat discuţia; nu mai stau de vorbă.

• Isprăveşte odată! → termină!; taci!

• S-a isprăvit! → a) nu mai e nimic de făcut; b) ai dreptate, aşa este.

IŢĂ s.

• A descurca iţele → a lămuri o situaţie încurcată.

• A-i încurca cuiva iţele → a încurca planurile, socotelile cuiva; a produce confuzie, dezordine; a complica lucrurile.

• S-au schimbat iţele → s-a schimbat mersul lucrurilor.

IUREŞ adv.

• A da iureş/iureşul → a da năvală; a năvăli.

• În iureş → repede; în goană; impetuos.

IUŢEALĂ s.

• Cu iuţeala fulgerului/a glonţului → extrem de repede; fulgerător.

• Cu iuţeală/la iuţeală → repede.

IVEALĂ s.

• A scoate/a da la iveală → a da pe faţă; a face evident; a face să fie cunoscut.

• A ieşi la iveală → a se înfăţişa.

IZBELIŞTE s.

• Copil de izbelişte → copil din flori.

• De izbelişte → a) lăsat la voia întâmplării; părăsit de toţi; b) (despre animale) fără stăpân; de pripas.

Î

A (SE) ÎMBĂTA vb.

• A se îmbăta lulea/tun/criţă/turtă → a ajunge foarte beat.

• A îmbăta pe cineva cu apă rece → a amăgi pe cineva cu vorbe goale.

A ÎMBRĂCA vb.

• A îmbrăca pe cineva → a) a ajuta pe cineva să se înstărească; b) a împovăra pe cineva cu o sarcină, cu o treabă grea.

• A îmbrăca pe cineva cu uşa → a-l da afară; a-l face să plece.

A ÎMBUCA vb.

• Cât ai îmbuca o dată → foarte repede.

• A îmbuca lupeşte/ca lupul → a mânca repede, cu lăcomie.

A ÎMBULINA vb.

• A o îmbulina → a o păţi; a i se înfunda.

A SE ÎMBULZI vb.

• A nu i se îmbulzi cuiva piţulele în buzunar → a fi sărac.

A ÎMPĂRŢI vb.

• A nu avea ce împărţi/a nu avea nimic de împărţit cu cineva → a nu avea nicio legătură, nimic în comun cu cineva.

A ÎMPÂSLI vb.

• A o împâsli → a o încurca; a o băga pe mânecă.

ÎMPIELIŢAT ~ă adj.

• Drac împieliţat → om poznaş, isteţ şi obraznic; copil neastâmpărat.

A (SE) ÎMPIEDICA vb.

• A i se împiedica cuiva limba → a nu putea articula sunetele uşor şi bine (mai ales din cauza beţiei sau a unei infirmităţi).

• A se împiedica la vorbă → a gângăvi.

• A se împiedica în picioare → a se împletici.

• Împiedică la deal şi despiedică la vale → se zice despre un om prost care face lucrurile pe dos.

A SE ÎMPIETRI vb.

• A i se împietri cuiva inima/sufletul → a deveni insensibil în urma unei dureri.

A (SE) ÎMPINGE vb.

• A împinge cuiva bani → a mitui pe cineva.

• A se împinge cu vorba → a se îndemna.

• A împinge la roată cu cineva → a-i da cuiva ajutor.

• A-l împinge pe cineva păcatul → a simţi un imbold spre o faptă rea.

A ÎMPLETI vb.

• A împleti cosiţă albă → a rămâne fată bătrână, nemăritată.

• A împleti din picioare → a mişca repede din picioare; a dansa.

A SE ÎMPLINI vb.

• A i se împlini/a o împlini (cu cineva) → a o păţi cu cineva; a i se înfunda cuiva.

ÎMPOTRIVĂ adv.

• A fi/a sta/a se pune împotrivă → a se opune; a fi potrivnic.

• A zice/a vorbi/a răspunde împotrivă → a se contrazice.

ÎMPREJUR adv.

• A lua pe cineva împrejur → a) a cere cuiva socoteală; a-l lua repede din scurt; b) a ironiza; a lua peste picior.

• De jur împrejur → din toate părţile.

ÎMPREJURARE s.

• După împrejurări → după cum e situaţia; după cum se întâmplă.

A SE ÎMPRIETENI vb.

• Când se va împrieteni şoarecele cu pisica → niciodată.

ÎMPRUMUT s.

• De împrumut → care nu i se potriveşte

cuiva.

• A da/a lua cu împrumut → a împrumuta.

A ÎMPUIA vb.

• A-i împuia cuiva urechile/capul → a-i repeta cuiva în mod insistent şi obositor aceleaşi lucruri; a-l ameţi cu vorba; a-l zăpăci.

A ÎMPUNGE vb.

• A o împunge la/de fugă → a fugi; a o şterge; a o tuli.

• Îl împunge/înţeapă orzul/ovăzul → n-are astâmpăr.

A ÎMPUŞCA vb.

• A împuşca francul → a trăi din expediente; a fi în mare lipsă de bani.

• Împuşcă-n Lună → om nestăpânit şi lipsit de experienţă.

ÎMPUŞCAT ~ă adj.

• A fugi/a se duce/a ieşi ca împuşcat → a fugi/a se duce/a ieşi foarte repede, glonţ.

A SE ÎMPUŢI vb.

• S-a împuţit brânza → se spune atunci când se rup relaţiile de prietenie cu cineva.

A SE ÎMPUŢINA vb.

• A i se împuţina cuiva inima/a se împuţina cu inima → a se descuraja; a se înfricoşa; a-şi pierde curajul.

A ÎNAINTA vb.

• A înainta în vârstă → a îmbătrâni.

ÎNAINTE adv.

• Înainte vreme → mai de mult; odinioară.

• A (-i) ieşi înainte → a apărea, a se ivi în faţa celui care se deplasează.

• Înainte de toate/de orice → mai întâi; în primul rând.

• De azi înainte → de azi încolo; în viitor.

• A-i da înainte → a continua o acţiune pe calea începută.

• A fi/a merge înainte → (despre ceas) a indica ora mai înainte decât în realitate.

• A i-o lua înainte → a întrece pe cineva.

ÎNAINTEA prep.

• A vedea negru înaintea ochilor → a fi tulburat, confuz, copleşit.

• A sta înaintea cuiva → a) a se opune; b) a încurca, a zădărnici acţiunile cuiva.

ÎNAPOI adv.

• A da înapoi → a) a ceda; a renunţa la ceva câştigat; b) a regresa; a decădea; a fi în declin.

• A-şi lua vorba înapoi → a-şi retrage cuvântul dat; a retracta cele spuse; a retrage o promisiune.

ÎNARMAT ~ă adj.

• Înarmat până în dinţi/din cap până în picioare → foarte bine înarmat.

A SE ÎNĂCRI vb.

• A i se înăcri cuiva sufletul/inima de cineva/ceva → a se scârbi; a se sătura de cineva/ceva; a-i fi lehamite de cineva/ceva.

A ÎNĂLŢA vb.

• A-şi înălţa ochii → a-şi ridica privirile.

• A înălţa din umeri → a ridica din umeri în semn de nedumerire.

ÎNĂLŢIME s.

• A fi la înălţime → a se purta într-o împrejurare aşa cum cere situaţia respectivă.

A ÎNCASA vb.

• A o încasa → a primi bătaie.

ÎNCĂ adv.

• Ba încă/şi încă → chiar mai mult decât atât.

• Dar încă → a) cu atât mai mult; b) cu atât mai puţin.

• Încă o dată → din nou; a doua oară.

• (Şi) încă cum → în mare măsură; foarte

mult.

A ÎNCĂLECA vb.

• A încăleca pe nevoie → a ieşi din sărăcie, din lipsuri.

A (SE) ÎNCĂLŢA vb.

• A se încălţa cu cineva → a face o cunoştinţă neplăcută, nedorită cu cineva de care nu te mai poţi debarasa.

• A se încălţa/a fi încălţat de cineva cu ceva → a se obliga sau a fi obligat de cineva la o muncă nedorită, dificilă.

ÎNCĂLŢAT ~ă adj.

• Vită încălţată → om prost; idiot; dobitoc.

A ÎNCĂLZI vb.

• A încălzi locul → a şedea mult într-un loc.

A ÎNCĂPEA vb.

• Nu (mai) încape vorbă/discuţie → este sigur, neîndoielnic, indiscutabil.

• A nu-l încăpea pe cineva vremea → a nu avea, a nu găsi destulă vreme pentru a face ceva; a nu pridid i.

• Nu pot încăpea două săbii într-o teacă → nu pot comanda doi oameni în acelaşi loc.

• A nu-l mai încăpea cămaşa pe cineva → a fi neliniştit.

• A nu-şi (mai) încăpea în piele → a fi foarte fericit, mândru.

• A încăpea pe mâna/în laba cuiva → a ajunge în puterea sau la discreţia cuiva.

• A nu-l mai încăpea locul de bucurie → a fi foarte bucuros.

A ÎNCĂRCA vb.

• A încărca pe cineva de Doamne-ajută → a certa, a ocărî pe cineva; a bate; a acuza pe nedrept.

• A fi încărcat de ani → a fi bătrân; a fi în vârstă.

• A-şi încărca sufletul cu... → a-şi împovăra cunoştinţa.

• M-am încărcat de Doamne-ajută → mi-am găsit beleaua.

ÎNCĂRCAT ~ă adj.

• Aer încărcat → aer viciat, greu de respirat.

• Atmosferă încărcată → stare de încordare, de tensiune.

ÎNCÂNTAT ~ă adj.

• Încântat de cunoştinţă → formulă de politeţe prin care o persoană îşi exprimă faţă de alta mulţumirea de a o fi cunoscut.

ÎNCEPUT s.

• De la bun început → din prima clipă; din capul locului.

A ÎNCERCA vb.

• A-şi încerca norocul → a întreprinde acţiuni riscante sau primejdioase pentru a-şi atinge scopul.

ÎNCERCARE s.

• De încercare → în scopul de a constata dacă cineva sau ceva corespunde.

• A pune la încercare → a verifica sentimentele, caracterul, capacitatea cuiva.

ÎNCERCAT s.

• Pe încercate → cu ajutorul, prin mijlocirea unei probe.

ÎNCET adv.

• Încet-încet/încetul cu încetul → a) treptat; b) cu timpul.

A ÎNCETA vb.

• A înceta din gură → a tăcea.

• A înceta din viaţă → a muri.

ÎNCETARE s.

• Fără încetare → mereu.

ÎNCETINEALĂ s.

• Cu încetineală → încet; agale.

ÎNCETIŞOR s.

• A lua/a o lua cu încetişorul → (a trata) cu binişorul, cu răbdare, cu îngăduinţă.

A ÎNCHEGA vb.

• Minte de încheagă apele → minte foarte tare.

A (SE) ÎNCHIDE vb.

• A-i închide cuiva ochii → a fi lângă cineva în clipa morţii; a-l îngriji în ultimele clipe ale vieţii.

• A i se închide cuiva ochii → a-i fi cuiva foarte somn; a cădea de somn.

• A închide cuiva gura → a determina pe cineva să nu mai vorbească.

• A închide paranteza → a termina o digresiune introdusă în cursul unei

comunicări.

• A închide ochii (pentru totdeauna) → a muri.

• A închide ochii/un ochi → a te preface că nu observi ceva; a trece cu vederea.

• A nu închide ochii → a nu dormi deloc.

A ÎNCHINA vb.

• A închina armele/steagul → a capitula.

• A închina viaţa → a (se) consacra.

ÎNCHIS ~ă adj.

• Cu ochii închişi → a) fără discernământ; orbeşte; b) pe din afară; pe de rost; foarte uşor, fără dificultăţi.

• Se joacă cu casa închisă → se spune despre un spectacol la care s-au vândut

toate biletele.

A SE ÎNCLEŞTA vb.

• A i se încleşta cuiva fălcile/gura → a nu mai putea vorbi; a amuţi.

• A se încleşta în/la luptă → a lupta cu îndârjire, corp la corp.

ÎNCOACE adv.

• Ce mai încoace (şi) încolo → la ce atâta vorbă; ce mai la deal la vale.

• A avea pe vino-ncoace → a avea farmec, atracţie.

• Mai încoace de... → mai recent decât în...

ÎNCOLO adv.

• Fugi încolo! → taci din gură!; nu mai spune fleacuri!

• Încolo şi încoace → într-o parte şi într-alta; în toate părţile.

• A lăsa pe cineva încolo → a) a nu te mai preocupa de cineva; a-l lăsa să facă ce pofteşte; b) a nu mai necăji pe cineva.

• Mai încolo → a) mai departe; b) mai târziu.

ÎNCONJUR s.

• Cu înconjur → de departe; pe ocolite.

• Fără înconjur → a) de-a dreptul; b) fără ezitare; fără subterfugii; direct.

• Vorbă cu înconjur → vorbă cu mai multe înţelesuri.

• A da cuiva înconjur pe departe → a lua pe cineva pe departe; a-l descoase.

ÎNCOTRO s.

• A nu (mai) avea încotro → a nu găsi mijlocul de a ieşi dintr-o încurcătură; a nu avea altă posibilitate (decât...).

• Care încotro → care pe unde poate; în toate direcţiile.

• Oriîncotro → indiferent în ce direcţie; oriunde.

ÎNCREDERE s.

• Om de încredere → persoană căreia i se pot încredinţa lucruri importante; persoană pe care te poţi bizui.

• De încredere → important; deosebit.

A ÎNCRESTA vb.

• A încresta pe cineva → a bate zdravăn pe cineva.

• Încrestează-ţi-o pe frunte → întipăreşte-ţi-o în memorie.

A ÎNCROPI vb.

• A-şi încropi traiul → a face rost de cele necesare traiului.

A ÎNCRUCIŞA vb.

• A încrucişa braţele (pe piept) → a sta inactiv; a privi cu pasivitate totul.

• A încrucişa mâinile pe piept → a muri.

• A încrucişa săbiile → a începe lupta.

A (SE) ÎNCURCA vb.

• A o încurca → a) a amesteca lucrurile sau vorbele pentru a crea în mod voit o situaţie confuză; b) a o păţi; a da de dracu.

• A i se încurca cuiva limba (în gură) → a vorbi cu greu; a se bâlbâi.

• A încurca lumea/locul/zilele cuiva etc. → a nu fi de niciun folos; a sta în cale; a stânjeni, a împiedica pe alţii.

• A i se încurca potecile → a o păţi; a i se înfunda.

• Încurcă-lume → persoană care provoacă încurcături.

• A se încurca în slăbiciune → a fi netrebnic, neputincios.

• Se încurcă lucrurile → se creează o situaţie complicată, confuză.

• A încurca vorba → a vorbi confuz; a da răspunsuri evazive.

• A încurca vremea → a pierde vremea.

ÎNCURCAT ~ă adj.

• A o lăsa încurcată → a nu se mai ocupa de o afacere neclară; a lăsa un lucru nelămurit.

ÎNCURCĂTURĂ s.

• A pune în încurcătură → a aduce într-o situaţie confuză, nesigură.

• A intra într-o încurcătură → a avea de îndurat o neplăcere, un necaz.

ÎNDATĂ adv.

• Îndata-mare → în cea mai mare grabă.

• De îndată → imediat.

• (De) îndată ce → imediat ce; după ce.

ÎNDĂRĂT adv.

• A da îndărăt → a) a restitui; b) a regresa; a fi retrogradat.

• De-a-ndăratelea → cu spatele înainte.

• A se da îndărăt → a se feri; a se eschiva.

• A da pe cineva îndărăt → a da pe cineva cu o treaptă mai jos; a retrograda.

ÎNDÂRJIRE s.

• Cu îndârjire → înverşunat; dârz; violent.

ÎNDELETE adv.

• Pe îndelete, fără grabă; nesilit.

ÎNDEMÂNĂ adv.

• A fi la îndemână → a-i veni bine; a-i fi convenabil.

• La îndemână → accesibil; la dispoziţie.

A (SE) ÎNDEMNA vb.

• A se îndemna ca turcii la temniţă → a se codi; a ezita.

ÎNDESAT ~ă adj.

• Cu vârf şi îndesat → mult; din belşug; cu prisosinţă.

ÎNDESTULARE s.

• Cu îndestulare → din belşug; din abundenţă.

ÎNDOIALĂ s.

• Fără îndoială → negreşit; sigur.

• A cădea la îndoială → a începe să se îndoiască de ceva.

• Nu încape îndoială/mai încape îndoială? → e sigur.

• A pune la îndoială → a nu avea încredere în ceva.

• A sta la îndoială → a) a şovăi; a ezita; b) a se îndoi de ceva; a nu crede cu uşurinţă.

• Nu rămâne îndoială că... → este sigur că.

ÎNDOIT ~ă adj.

• Cu inima îndoită → nehotărât; şovăitor; nesigur.

ÎNDRĂZNEALĂ s.

• A (-şi) lua îndrăzneala → a îndrăzni.

• Cu îndrăzneală, îndrăzneţ; curajos.

A ÎNDREPTA vb.

• A-i îndrepta cuiva spatele → a-i trage cuiva o bătaie cu băţul peste spate.

• A îndrepta paşii cuiva → a călăuzi; a conduce.

• A (-şi) îndrepta ochii/privirile → a-şi orienta privirea asupra...

• A-şi îndrepta gândul asupra cuiva/a ceva → a i se duce gândul la cineva sau

ceva.

• A-şi îndrepta pasul/paşii spre/către cineva/ceva → a merge spre cineva/ceva.

A ÎNDRUGA vb.

• A îndruga verzi şi uscate → a spune nimicuri.

A SE ÎNDULCI vb.

• A se îndulci la/cu ceva → a da de gustul unui lucru şi a căpăta poftă să mai guste.

A SE ÎNECA vb.

• I s-au înecat corăbiile → e supărat, trist, fără chef.

• A se îneca ca ţiganul la mal → a suferi un eşec în ultimul moment, chiar înainte de reuşită.

A ÎNFIGE vb.

• A înfige mâna/mâinile în ceva → a apuca ceva cu putere.

• A înfige ochii în ochii cuiva → a se uita fix; a privi ţintă.

• A înfige parul → a pune piatra de temelie.

ÎNFRIGURARE s.

• Cu înfrigurare → cu nelinişte; cu încordare nervoasă.

A ÎNFRUNTA vb.

• A înfrunta privirea cuiva → a se uita drept, fără sfială în ochii cuiva; a se arăta dârz; a nu se lăsa intimidat de cineva.

A SE ÎNFRUPTA vb.

• A se înfrupta din oala cu smântână → a face un lucru interzis.

A (SE) ÎNFUNDA vb.

• A i se înfunda cuiva → a ajunge într-o situaţie fără ieşire; a fi prins asupra unui fapt nepermis; a o păţi.

• A-i înfunda cuiva gura → a reduce pe cineva la tăcere printr-un răspuns la care nu mai poate replica.

• A înfunda puşcăria → a fi condamnat la închisoare.

• A (se) înfunda în datorii → a ajunge sau a face să ajungă cu datorii greu de achitat.

ÎNFUNDAT adv.

• Pe înfundate → fără zgomot; pe tăcute.

A ÎNGÂNA vb.

• Se îngână ziua cu noaptea → se ivesc zorile.

ÎNGER s.

• Slab de înger → care se descurajează repede; fricos; timid; lipsit de voinţă.

• Tare de înger → care nu se lasă uşor de intimidat sau înduioşat; curajos; rezistent; cu voinţă fermă.

• A-şi ţine îngerii → a nu-şi pierde cumpătul; a-şi ţine firea.

ÎNGHESUIALĂ s.

• În înghesuială → fiind constrâns; fiind la strâmtoare.

ÎNGHESUIT ~ă adj.

• A râde înghesuit → a râde înfundat.

A ÎNGHEŢA vb.

• A îngheţa cuiva inima/sângele în vine → a înlemni; a încremeni.

A ÎNGHIŢI vb.

• A înghiţi hapul/găluşca/a o înghiţi → a suporta un lucru care nu poate fi evitat.

• A nu (putea) înghiţi pe cineva → a nu putea suferi pe cineva.

• A înghiţi noduri → a suporta o umilinţă, o durere.

• A-i veni să înghită pe cineva (de bucurie) → a fi foarte mulţumit de cineva.

• A înghiţi cu ochii (pe cineva) → a privi cu drag (şi insistenţă) pe cineva.

• A-l înghiţi pământul pe cineva → a muri; a dispărea.

• Parcă l-a înghiţit pământul → a dispărut fără urmă (şi nu poate fi găsit).

• A-şi înghiţi plânsul/lacrimile → a-şi stăpâni plânsul.

ÎNGHIŢITURĂ s.

• (A bea) dintr-o înghiţitură → sorbind totul o singură dată.

A (SE) ÎNGLODA vb.

• A se îngloda în datorii → a face din ce în ce mai multe datorii.

A ÎNGRĂŞA vb.

• A îngrăşa porcul în ajun/la Ignat → a face un lucru în ultimul moment.

A ÎNGROPA vb.

• A îngropa zilele cuiva → a nenoroci pe cineva.

• Să mă îngropi/să-l îngrop → se spune ca o întărire a celor spuse pentru a convinge pe ascultător.

ÎNGROPĂCIUNE s.

• De îngropăciune → trist; cernit.

A (SE) ÎNGROŞA vb.

• Se îngroaşă gluma/treaba → lucrurile devin îngrijorătoare, capătă o amploare nedorită.

A SE ÎNHĂŢA vb.

• A se înhăţa la bătaie → a începe să se lupte; a se lua la bătaie.

A SE ÎNMUIA vb.

• A i se înmuia inima → a se înduioşa.

A SE ÎNNĂDI vb.

• A se înnădi la caşcaval → a se obrăznici; a-şi lua nasul la purtare.

• A se înnădi la vorbă → a porni la vorbă; a se pune la taifas.

A ÎNNEBUNI vb.

• Ai înnebunit? → exclamaţie care redă mirarea şi dezaprobarea faţă de purtarea nepotrivită a cuiva.

• Nu mă-nnebuni → exclamaţie folosită când se spun lucruri de necrezut.

• A înnebuni de cap pe cineva → a zăpăci pe cineva (cu insistenţele).

A SE ÎNNODA vb.

• A se înnoda la vorbă/la ceartă/a-şi înnoda vorbele → a începe o ceartă.

ÎNNOPTAT s.

• Pe înnoptat/pe înnoptate → la căderea nopţii.

A ÎNSEMNA vb.

• Ce înseamnă asta? → se spune pentru a arăta dezaprobarea faţă de purtarea cuiva.

• A însemna cu fierul roşu → a condamna cu severitate; a înfiera.

ÎNSERAT s.

• Pe înserat/pe înserate → în amurg; la căderea serii.

A ÎNŞELA vb.

• A înşela aşteptările/speranţele → a dezamăgi (pe cineva).

A ÎNŞIRA vb.

• A o înşira → a) a merge drept înainte; b) a umbla.

• A înşira la mărgăritare → a spune poveşti.

• A înşira moşi pe gogoşi/verzi şi uscate → a spune lucruri fără importanţă; a pălăvrăgi.

A SE ÎNTÂLNI vb.

• A se întâlni cu sfânta Parascheva → a bea mult.

ÎNTÂMPINARE s.

• A ieşi/a veni în întâmpinarea cuiva → a ieşi în calea cuiva (pentru a-l primi).

A SE ÎNTÂMPLA vb.

• Cum s-ar întâmpla → la întâmplare; la nimereală; oricum.

ÎNTÂMPLARE s.

• De-o întâmplare → pentru orice eventualitate.

• La toată întâmplarea → în orice caz.

• Din întâmplare → incidental.

• La voia întâmplării → a) în neştire; b) într-o doară; în voia sorţii.

ÎNTÂRZIERE s.

• Cu întârziere → mai târziu decât trebuie.

• Fără (nicio) întârziere → imediat; fără zăbavă.

• A fi în întârziere → a fi rămas în urmă; a fi întârziat.

A (SE) ÎNTINDE vb.

• A-i întinde cuiva o cursă/lanţul → a încerca să înşeli pe cineva, întrebuinţând mijloacele viclene.

• A întinde o fugă → a fugi; a o lua la picior.

• A se întinde galopului → a alerga în galop.

• A întinde hora → a forma o horă; a juca.

• A o întinde (la drum) → a porni la drum; a se aşterne drumului.

• A întinde coarda → a depăşi măsura; a-şi lua nasul la purtare.

• A o întinde la jug → a trage din greu.

• A întinde cuiva mâna → a veni în ajutorul cuiva.

• A întinde masa → a da o masă cu oaspeţi mulţi.

• A întinde mâna → a cere de pomană.

• A întinde pe cineva la pământ → a doborî pe cineva la pământ.

• A se întinde ca o pomană ţigănească → a se desfăşura, a se extinde pe un

spaţiu mai mare decât e necesar.

• A se întinde mai mult decât îi plapuma → a se lansa în acţiuni, în cheltuieli care îi depăşesc posibilităţile.

• A se întinde la vorbă (lungă) → a o întinde la vorbă/a întinde vorba, a lungi vorba.

ÎNTINS ~ă adj.

• Cu braţele întinse → cu mare dragoste; cu încântare.

• Vede-te-aş întins! → vede-te-aş mort!

ÎNTINSOARE s.

• Într-o întinsoare → a) întruna; fără întrerupere; b) repede; în goană.

A (SE) ÎNTOARCE vb.

• A o întoarce → a-şi schimba atitudinea.

• A i se întoarce cuiva maţele/stomacul pe dos → a i se face cuiva scârbă, greaţă (de o mâncare sau băutură).

• A întoarce cuiva spatele/dosul/ceafa → a pleca brusc şi în mod nepoliticos de lângă cineva; a nu mai sta de vorbă cu cineva; a nu-l mai lua în seamă; a desconsidera.

• A o întoarce la viclenie → a recurge la viclenii.

• A întoarce cuiva capul → a) a prosti; a înşela; b) a face să se îndrăgostească.

• A întoarce foaia/a o întoarce pe foaia cealaltă → a-şi schimba atitudinea sau purtarea, devenind mai aspru.

• A întoarce pe dos → a) a face dezordine; a răscoli; b) a tulbura sufleteşte; a răvăşi.

• A întoarce cuvântul/vorba → a replica; a răspunde.

• A-i întoarce cuiva şurubul → a umbla cu viclenii, cu înşelătorii, cu minciuni faţă de cineva.

• A-şi întoarce faţa de la cineva → a nu mai vrea să ştie de cineva; a-şi retrage sprijinul dat cuiva.

• A se întoarce într-un călcâi → a fi sprinten, iute la treabă.

• A întoarce punga pe dos → a cheltui toţi banii.

• A o întoarce şi pe-o faţă, şi pe alta → a examina amănunţit, în detaliu; a cumpăni bine lucrurile.

• A întoarce vizita → a răspunde printr-o vizită unei vizite primite anterior.

• A i se întoarce inima → a i se schimba dispoziţia.

• A i se întoarce mânia → a-i trece supărarea.

• A întoarce casa pe dos → a răscoli totul în casă; a face mare dezordine.

• A întoarce cuiva capul/mintea → a seduce, a ameţi, a zăpăci (pe cineva).

• A-şi întoarce cojocul (pe dos) → a-şi schimba comportarea, atitudinea în

rău faţă de cineva.

• A i se întoarce cuiva ochii pe dos → se spune despre cineva care moare.

ÎNTORS întoarsă adj.

• A face/a apuca calea întoarsă/drum întors → a se întoarce din drum; a se înapoia.

• A merge până la calea întoarsă → a nu merge departe; a se opri la jumătatea drumului.

• Întors pe dos → supărat; indispus.

• Întors de la ţâţă → năzdrăvan.

• Întors cu fundul în sus → invers de cum era sau este.

A ÎNTREBA vb.

• Întreabă-mă să te întreb → se spune când ţi se cer informaţii asupra unor

lucruri despre care nu ştii nimic.

• A întreba (pe cineva) de sănătate → a) a întreba pe cineva ce mai face; b) a intra în vorbă cu cineva.

A (SE) ÎNTRECE vb.

• A întrece aşteptările → a valora/a corespunde mai mult decât era de aşteptat sau decât se credea.

• A se întrece cu dedeochiul → a merge prea departe cu o presupunere.

• A se întrece → a se alinta; a face necazuri.

• A se întrece cu gluma/cu vorba/cu şaga → a întrece măsura; a depăşi marginile bunei-cuviinţe; a duce lucrurile prea departe.

ÎNTRECUT s.

• Pe întrecute → întrecându-se, luându-se la întrecere.

• De întrecut → foarte mult; peste măsură;

în plus.

ÎNTREG ~eagă adj.

• Inimă întreagă → caracter îndrăzneţ, curajos, ferm, hotărât.

• Pe de-a-ntregul → în întregime.

ÎNTREGIME s.

• În întregime → complet.

ÎNTRERUPERE s.

• Fără întrerupere → continuu; neîncetat; necontenit.

ÎNTRU prep.

• Într-aceea → în acel timp.

• Întru totul → pe deplin; total.

• Într-un fel sau altul → oricum; pe o anumită cale.

A SE ÎNTUNECA vb.

• A i se întuneca mintea → a-şi pierde capacitatea de a gândi raţional.

ÎNTURNAT ~ă adj.

• Înturnat de la ţâţă → înţărcat.

A ÎNŢĂRCA vb.

• A fi înţărcat de dracul/de Scaraoţchi → se spune despre un om foarte şiret.

• A înţărcat bălaia → a secat izvorul veniturilor.

• Unde (şi-) a înţărcat dracul copiii → în locuri foarte depărtate.

A (SE) ÎNŢELEGE vb.

• A-i da cuiva să înţeleagă/de înţeles că... → a face pe cineva să priceapă un lucru prin aluzii sau gesturi, fără a se exprima deschis.

• Se înţelege → este evident; de la sine înţeles.

• A (nu) înţelege de glumă → a se supăra pentru o glumă făcută pe socoteala lui.

• Aşa mai înţeleg şi eu → aşa da; aşa e pe placul meu.

• Se înţelege (de la sine) → este clar, evident, natural, limpede; fireşte, bineînţeles.

ÎNŢELEGERE s.

• A lua înţelegere cu cineva → a cădea de acord; a se înţelege cu cineva asupra unui lucru.

ÎNŢELEPCIUNE s.

• Cu înţelepciune → în mod înţelept, chibzuit, prudent.

• Fără înţelepciune → în mod neînţelept, necugetat, imprudent.

ÎNŢELES s.

• Cu înţeles → cu un anumit tâlc; cu o anumită semnificaţie.

• A da de înţeles → a face să se înţeleagă ceva printr-o aluzie; a face aluzie la ceva.

• De la sine înţeles → sigur, cert.

• Pe înţeles/pe înţelesul tuturor → lămurit, clar, uşor de înţeles de oricine.

ÎNŢEPAT ~ă adj.

• Înţepat la minte → ascuţit la minte, inteligent.

• Înţepat la vorbă → care înţeapă cu vorba, ironic, sarcastic.

A (SE) ÎNVĂŢA vb.

• A învăţa minte → a pedepsi.

• A (se) învăţa minte → a deveni mai înţelept.

ÎNVĂŢĂTURĂ s.

• A-i fi cuiva de/spre învăţătură → a-i servi cuiva ca lecţie (pentru a nu mai repeta o greşeală).

A (SE) ÎNVÂRTI vb.

• Se învârteşte casa/locul/pământul etc. cu mine → spune cineva când are ameţeli sau se simte foarte încurcat, zăpăcit, uluit.

• A învârti hora → a dansa.

• A învârti pe cineva pe degete → a conduce pe cineva după plac.

• A se învârti pe lângă cineva → a căuta să câştige simpatia, bunăvoinţa cuiva.

• A-şi învârti ochii → a mişca ochii în toate direcţiile pentru a privi.

• A-i învârti cuiva capul → a face pe cineva să-şi piardă judecata; a-l zăpăci; a face pe cineva să se îndrăgostească.

ÎNVECHIT ~ă adj.

• (A fi) învechit în rele → a fi înrăit, nărăvit la fapte sau la deprinderi rele.

ÎNVERŞUNARE s.

• Cu înverşunare → a) cu furie; cu mânie; b) cu patimă; pătimaş.

ÎNVOIALĂ s.

• Pe bună învoială → prin bună înţelegere.

• A face/a cădea la învoială → a se învoi; a se înţelege; a fi de acord.

J

JAF s.

• A fi de jaf → a fi de pradă, de batjocură.

• A face jaf → a jefui; a prăda.

• A da jaf → a se repezi la pradă.

• A da în/de jaf/a lăsa de jaf → a lăsa pradă; a îngădui să fie jefuit.

• Jaf în ciuperci → nicio pagubă.

JALBĂ s.

• A veni/a umbla cu jalba în proţap → a cere insistent un drept sau o favoare.

JALE s.

• A-i fi jale de cineva → a-i fi dor de cineva.

• De jale → trist; jalnic; îndurerat.

• Cu jale → cu întristare; dureros.

JANTĂ s.

• A fi pe jantă → a) a fi cu un cauciuc dezumflat; b) a rămâne fără bani.

JAPCĂ s.

• A lua cu japca → a lua cu sila, cu forţa, pe nedrept.

JĂRATIC s.

• Jăraticul stă şi sub cenuşă → se spune despre o primejdie care este gata să izbucnească.

• De jăratic → arzător; care pare că arde.

• A mânca jăratic → a fi foarte iute.

• Parcă îi arde jăratic sub tălpi → fuge foarte repede.

• A sta/a şedea ca pe jăratic → a fi foarte nerăbdător sau foarte grăbit; a sta ca pe spini.

JERTFĂ s.

• A cădea jertfă → a fi sacrificat; a muri.

JIND s.

• Cu jind → plin de dorinţă.

• A duce jindul → a dori foarte mult.

• A privi cu jind la ceva → a dori mult ceva.

JIR s.

• A mâna porcii la jir → a sforăi în timpul somnului.

JOC s.

• A descoperi/a pricepe jocul cuiva → a surprinde, a descoperi intenţiile cuiva.

• A face jocul cuiva → a servi interesul altuia.

• A fi în joc → a fi angajat într-o acţiune cu urmări nesigure sau periculoase.

• A ieşi la joc → a atinge vârsta când poate să ia parte la horă.

• A-şi bate joc → a lua în râs; a trata neserios.

• Bătaie de joc → batjocură.

• A intra în joc → a) a se prinde în horă; b) a începe să se manifeste, să acţioneze.

• A avea joc liber → a putea acţiona după dorinţă.

• A lua la joc → a invita pe cineva să joace împreună.

• A juca un joc mare/periculos → a întreprinde ceva riscant, care poate să aibă urmări grave.

• A-şi pune capul/viaţa/situaţia în joc → a întreprinde ceva riscant; a-şi risca viaţa/situaţia etc.

JOI s.

• De joi până mai apoi → la nesfârşit; mereu.

JOS adv.

• Cu nasul în jos → supărat; trist; umilit.

• De sus până jos → în întregime; tot.

• De sus în jos → în direcţie verticală, coborâtoare.

• A lăsa ochii în jos → a privi în jos (din modestie sau din sfială).

• Nici călare, nici pe jos → nici într-un fel, nici în altul; nici aşa, nici aşa.

• A nu se lăsa mai pe/pre jos → a nu se lăsa întrecut de cineva; a nu se recunoaşte mai slab; a nu rămâne în urmă.

• A privi/a măsura pe cineva de sus în jos → a privi pe cineva cu dispreţ.

• A pune pe cineva jos → a învinge pe cineva.

A (SE) JUCA vb.

• A-i juca cuiva ochii (în cap) → se spune despre o persoană inteligentă, şireată şi vioaie.

• A se juca cu focul → a trata uşuratic un lucru primejdios, grav.

• A juca festa cuiva → a păcăli; a înşela.

• A se juca cu sănătatea/cu viaţa → a nu-şi îngriji sănătatea.

• A juca un rol (însemnat) → a îndeplini o anumită funcţie (însemnată).

JUCĂRIE s.

• A strica jucăria cuiva → a-i dejuca cuiva planurile.

JUDECATĂ s.

• Cu judecată → cu bun-simţ; cu tact.

• A da/a chema în judecată → a intenta cuiva un proces; a chema în faţa justiţiei.

• Judecata de apoi → hotărârea luată de Dumnezeu la sfârşitul lumii.

JUG s.

• A trage/a întinde la jug → a munci din greu, din răsputeri.

JUMĂTATE s.

• Cu jumătate de gură/de glas/cu gura (pe) jumătate → cu glas scăzut, încet, fără convingere, fără hotărâre; nu cu toată inima.

• Pe jumătate → parţial; în parte.

• Un prost şi jumătate → culmea prostiei.

• Cu jumătate de inimă → fără avânt; fără curaj; fără convingere.

• (O dată) şi jumătate → marchează ideea de superlativ.

• A face ceva pe jumătate → a lăsa un lucru neisprăvit; a nu termina ceea ce a început.

• Jumătate de măsură → hotărâre, măsură incompletă, care nu rezolvă lucrurile decât pe jumătate.

A JUMULI vb.

• Gâscă bună de jumulit → naiv şi încrezător, de pe urma căruia se poate profita.

JUR s.

• De jur împrejur → în/din toate părţile.

• În jurul → a) în preajma; aproape; b) relativ la; cu privire la; c) cam pe la...

JUSTIŢIE s.

• A chema/a se prezenta în faţa justiţiei → a cita/a se prezenta la judecată.

JUVĂŢ s.

• A-i pune cuiva juvăţul în gât → a) a prinde pe cineva; b) a strâmtora;

a strânge cu uşa pe cineva.

L

A LA vb.

• Lă-mă-mamă → se spune despre un om prost, nătâng, neajutorat.

LABĂ s.

• A-i încăpea/a-i cădea în labă → a ajunge în puterea, la discreţia cuiva.

• În patru labe → pe brânci; de-a buşilea.

• A bate laba cu cineva → a bate palma cu cineva.

• A da cuiva o labă → a pălmui.

• A pune laba pe cineva/ceva → a apuca, a prinde, a înhăţa pe cineva sau ceva.

LAC s.

• Lac de sudoare → ud.

• A sări/a cădea din lac în puţ → a cădea dintr-o nenorocire în alta mai mare; a da de un rău mai mare fugind de alt rău; a da din rău în mai rău.

LACĂT s.

• A avea/a-şi pune lacăt la gură → a-şi impune tăcere; a fi discret; a nu vorbi.

• A pune sub lacăt → a închide.

LACRIMĂ s.

• Cu lacrimi de sânge → cu mare durere; profund îndurerat.

• În lacrimi → în durere; în necaz; în plâns.

• Până la lacrimi → a) gata să plângă; aproape de plâns; b) în mare măsură, foarte mult.

• Lacrimi de crocodil → plâns prefăcut, cu scopul de a impresiona, de a înşela.

• A izbucni în lacrimi → a începe brusc să plângă.

• A râde cu lacrimi → a râde cu poftă şi mult.

• A-i veni cuiva lacrimile → a-i veni cuiva să plângă; a-l podidi plânsul.

LADĂ s.

• A prinde pe cineva la ladă → a surprinde pe cineva care caută să înşele, care umblă cu vicleşuguri.

• Atâta-i tot şi lada-n pod → asta e!; nimic de adăugat!

• A trăi cu banii în ladă → a trăi bine, fericit, în belşug.

LAI, laie adj.

• Că e laie, că-i bălaie/ba e laie, ba-i bălaie → ba una, ba alta; ba aşa, ba aşa; ba albă, ba neagră.

• Nici laie, nici bălaie → nici aşa, nici aşa; nici una, nici alta.

• Ori laie, ori bălaie → ori una, ori alta; ori bine, ori rău, să se aleagă odată.

LANGRĂ s.

• A umbla langră → a umbla haihui.

• A şedea langră → a sta degeaba.

LANŢ s.

• A se ţine lanţ → a se succede; a urma neîntrerupt unul după altul.

• A băga/a pune/a arunca în lanţuri → a încătuşa; a întemniţa pe cineva.

• A scoate din lanţuri pe cineva → a descătuşa; a elibera din captivitate.

• A face lanţ → a se înşirui unul lângă altul.

LAPTE s.

• A băga oile în lapte → a despărţi oile de miei pentru a le mulge.

• Când va da din piatră lapte → niciodată.

• Cu lapte → mănos, bun; adevărat.

• A curge lapte şi miere → a fi belşug.

• A fi numai lapte şi miere → a se purta mieros; a fi binevoitor.

• A curge/a cădea cuiva lapte în păsat/

a se vărsa laptele în păsatul cuiva → a-i merge cuiva foarte bine; a beneficia de un ajutor nesperat.

• A pune tot laptele în păsat → a fi risipitor.

• A stoarce laptele din piatră → a realiza lucruri extraordinare, învingând obstacole de netrecut.

• A fi în lapte → (despre cereale) a fi necopt, crud.

• A fi învăţat ca mâţa la lapte → a avea năravuri, obiceiuri rele.

LARG¹ ~ă adj.

• A avea inimă largă → a fi mărinimos, darnic.

• A da ceva cu mâneci largi → a da ceva bucuros, cu plăcere.

• A-i fi cuiva larg → a fi liber; a se simţi bine; a avea libertate de mişcare.

• În/la lumea largă → undeva departe; în străinătate, în lumea mare.

• A umbla/a rătăci în lumea largă → a călători mult în locuri diferite.

• A avea mână largă → se zice despre un om generos sau cheltuitor.

• Pe larg → în mod amplu; cu o dezvoltare mare; amănunţit.

• Ţara e largă → eşti liber; poţi să pleci unde vrei.

• Vederi largi → concepţii înaintate, lipsite de prejudecăţi.

LARG² s.

• A fi/a se simţi la/în largul său → a fi/a se simţi în deplină libertate, într-un mediu plăcut, nestingherit de nimeni.

• În largul (unui loc) → pe toată suprafaţa unui loc întins.

• A ieşi/a scoate pe cineva în larg → a scăpa pe cineva dintr-o situaţie dificilă.

• În larg → fără lipsuri; din plin.

• Cu larg → cu generozitate; cu mărinimie.

• A lua largul → a fugi; a o şterge.

LAT¹ ~ă adj.

• A cădea/a rămâne lat → a cădea şi a rămâne întins, fără a se mai putea mişca.

• A o face lată/rău de tot → a) a face un chef straşnic; b) a face o poznă, o gafă mare.

• A fi lat de foame → a fi foarte flămând.

• A fi/a avea limbă lată → a vorbi urât.

• E lată/rău de tot → e grav; e îngrijorător.

• În lung şi-n lat → pe toată întinderea; pretutindeni.

• A lăsa pe cineva lat → a bate pe cineva foarte tare, lăsându-l în nesimţire.

• A spune vorbe mari şi late → a spune vorbe pompoase, dar fără miez.

LAT² s.

• De-a latul → în curmeziş, transversal.

• De-a lungul şi de-a latul → pe toată întinderea, pretutindeni.

LATINESC ~ească adj.

• A se duce în ţara latinească → a se duce departe.

LATITUDINE s.

• A lăsa la latitudinea cuiva → a lăsa la libera alegere a cuiva.

• Pe/sub toate/orice latitudine → pe întreg pământul.

LATURĂ s.

• A bate laturile → a) a umbla fugar; b) a vorbi pe ocolite.

• A nu se da în lături → a nu ezita (de obicei de la o faptă rea).

• În lături → la o parte; într-o parte.

• A se da/a se trage în lături → a se da la o parte; a face loc.

LAŢ s.

• A-şi băga capul în laţ/a-şi pune laţul în gât → a se spânzura.

• A cădea/a se prinde în laţ → a fi victima unei înşelătorii, a unei înscenări.

• A întinde cuiva laţul/un laţ → a întinde cuiva o cursă.

LAUDĂ s.

• A da laudă → a mulţumi.

LAUR s.

• A se culca pe lauri → a se mulţumi cu succesele obţinute; a nu persevera după primul succes.

• A culege lauri → a obţine succese mari.

• Doar n-am mâncat lauri → doar n-am înnebunit.

LAVIŢĂ s.

• Vede-te-aş întins pe laviţă → vede-te-aş mort.

A SE LĂMURI vb.

• A se lămuri de ziuă → a se lumina de ziuă; a se ivi zorile.

• A se lămuri buştean → a rămâne/a lăsa nedumerit în urma unei explicaţii insuficiente, neclare.

LĂPTOS ~oasă adj.

• A le crede toate lăptoase → a le crede pe toate adevărate sau bune; a fi lesne crezător, uşor de păcălit.

A LĂRGI vb.

• A-şi lărgi gura asupra cuiva → a certa pe cineva.

• A(-şi) lărgi orizontul → a(-şi) expune cunoştinţele, preocupările culturale.

LĂRGIME s.

• Lărgime de vederi → orizont intelectual larg; înţelegere cuprinzătoare.

• În lărgime → în libertate; comod, lejer.

A (SE) LĂSA vb.

• Lasă că... → în afară de faptul că...; făcând abstracţie de...

• Lasă-mă să te las → se spune despre un om nepăsător; lipsit de iniţiativă şi de energie.

• Lasă/lasă-te pe mine/pe noi → bizui-te pe mine/pe noi; ai încredere în mine/ în noi, că voi/vom face ceea ce trebuie.

• A lăsa ceva din mână → a scăpa ocazia.

• A lăsa frâu liber → a acorda libertate.

• A lăsa pe cineva cu pielea goală/a lăsa gol pe cineva → a jefui pe cineva de tot ce are; a sărăci pe cineva.

• A lăsa gura apă/bale → a pofti foarte mult (o mâncare, o băutură).

• A lăsa cuiva mână liberă → a acorda libertate, încredere deplină cuiva.

• A (nu) lăsa pe cineva inima/conştiinţa → a nu (-şi) putea opri pornirile bune, acţiunile generoase.

• A lăsa de azi pe mâine → a amâna mereu.

• A lăsa pe cineva rece → a nu deştepta interes; a-i fi indiferent cuiva.

• A-şi lăsa (o) portiţă de scăpare → a-şi păstra posibilitatea de a ieşi dintr-o situaţie dificilă.

• A lăsa de dorit → a avea lipsuri, defecte.

• A lăsa cu limbă de moarte/cu jurământ → a-şi exprima ultima dorinţă (pe patul de moarte).

• A se lăsa dus de gânduri/în voia gândurilor → a visa; a medita.

• A lăsa pradă → a abandona.

• A se lăsa moale → a se relaxa; a se destinde.

• A o lăsa mai moale/mai domol/mai încet → a-şi mai micşora pretenţiile; a-şi mai nuanţa aprecierile; a-şi mai atenua criticile.

• A nu se lăsa mai prejos → a nu îngădui să fie întrecut de cineva.

• A nu (se) lăsa (nici) în ruptul capului → a nu permite, a nu accepta, a nu ceda sub niciun motiv.

• A se lăsa păgubaş → a renunţa de bunăvoie la ceva.

• A lăsa pe cineva/ceva la dracul/naibii/dracului → a nu mai fi preocupat de...; a nu se mai gândi la...

• A lăsa baltă ceva/a o lăsa baltă/moartă în păpuşoi → a abandona ceva; a nu mai insista.

• Lasă gura/vorba! → taci!

• A lăsa buza → a-şi manifesta vizibil dezacordul, îndoiala, nemulţumirea.

• A lăsa pe cineva în pace/încolo → a nu deranja pe cineva; a nu supăra; a lăsa pe cineva să facă ce vrea.

• A lăsa pe cineva în plata lui Dumnezeu/

a Domnului → a lăsa pe cineva la voia întâmplării.

• A lăsa pe cineva în voie → a da multă libertate cuiva.

• Las dacă... → desigur că nu...; ai să vezi că nu...

• Las dacă nu... → desigur că...; ai să vezi că...

• A se lăsa greu → a fi greu de convins; a nu accepta cu uşurinţă o propunere, o rugăminte.

• A lăsa la o parte → a trece cu vederea; a nu ţine seama de ceva; a nu se mai ocupa sau interesa de ceva.

• A lăsa pe cineva cu zile → a-i cruţa cuiva viaţa; a nu-l omorî.

• A lăsa pe cineva în banii lui/în boii lui/în cheful lui → a lăsa pe cineva să facă ce vrea; a nu se amesteca în treburile lui.

• A nu se lăsa (cu una, cu două/nici mort) → a nu se da bătut; a nu ceda; a insista.

LĂSCAIE s.

• A nu avea (nicio) lăscaie (chioară/frântă) → a nu avea niciun ban.

• Fără lăscaie → lefter.

• A nu face/a nu plăti nicio lăscaie → a nu avea nicio valoare.

• A i se şterge lăscaia cuiva → a-şi pierde reputaţia.

LĂSTUN s.

• A sta lăstun pe capul cuiva → a plictisi, a incomoda pe cineva; a se ţine scai de cineva.

A LĂTRA vb.

• A lătra la lună/la stele → a vorbi fără rost.

LĂŢIŞ s.

• În lăţiş şi în curmeziş → în toate direcţiile.

A LĂUDA vb.

• Cum te (mai) lauzi? → ce mai faci?; cum te mai simţi?; cum o duci cu sănătatea?

LĂUDĂTOR s.

• A-i fi murit cuiva lăudătorii → se spune despre cel care se laudă singur.

LEAC s.

• Atâta ţi-e leacul! → atâta-ţi trebuie; va fi vai de tine.

• A-i face cuiva de leac → a bate pe cineva.

• Fără leac → incurabil.

• A căuta pe cineva ca iarba/buruiana de leac; a umbla după cineva ca după iarba de leac → a umbla mult după cineva; a-l căuta pretutindeni, având mare nevoie de el.

• A da de/peste leac → a găsi mijlocul de îndreptare a unei situaţii, a unui rău.

• Fără leac de... → fără pic de...

• A-i găsi cuiva leacul → a găsi mijloc de a pune stăpânire pe cineva, de a-l avea la mână.

• (Nici) de leac → câtuşi de puţin; de loc.

LEAGĂN s.

• Lumea piere şi vecina se dă în leagăn → se spune despre o persoană preocupată de lucruri neînsemnate, când în jurul ei se petrec evenimente importante.

• Din leagăn → din fragedă copilărie.

LEANCĂ s.

• A umbla/a o lua leanca → a fugi.

LEAT s.

• A fi leat cu cineva → a fi de aceeaşi vârstă cu cineva.

LEBĂDĂ s.

• Cântecul lebedei → ultima operă sau manifestare de valoare a unui artist, muzician, scriitor etc.

LECŢIE s.

• A da cuiva o lecţie → a dojeni, a mustra pe cineva; a-l învăţa minte.

• A da lecţii → a medita elevii în particular.

• A lua lecţii → a studia o disciplină cu ajutorul unui profesor.

LEFTER s.

• A lăsa pe cineva lefter → a-i lua cuiva toţi banii.

• A rămâne lefter → a rămâne fără niciun ban.

LEFTERIE s.

• A-şi mânca/a-şi pierde lefteria → a-şi pierde prestigiul, reputaţia de om cinstit.

• Fără nicio lefterie → netrebnic.

A (SE) LEGA vb.

• A lega pe cineva burduf/butuc/cobză/fedeleş → a lega pe cineva bine, strâns să nu se mai poată mişca.

• A lega pe cineva de mâini şi de picioare → a) a imobiliza pe cineva; b) a nu-i mai lăsa cuiva posibilitatea să acţioneze.

• A lega pe cineva la ochi → a amăgi, a înşela pe cineva.

• A-şi lega viaţa de cineva/de viaţa cuiva → a se căsători.

• Nebun de legat → se spune despre cineva care face fapte cu totul ieşite din comun.

• A-şi lega/a strânge băierele (de) la pungă → a nu mai cheltui mult; a face economii, mulţumindu-se cu un trai modest.

• A lega gura pânzei → a începe să-i meargă bine cuiva; a se înstări.

• Leagă sacul până e plin → averea trebuie administrată încă de la început.

• A lega paraua cu zece noduri → a fi zgârcit.

• A (nu) lega două în trei → a (nu) economisi.

• Cât ţi-ai lega nojiţa la un picior → foarte repede.

• A lega ceva de gard → a renunţa la ceva; a abandona.

• A-i lega cuiva lingurile de gât → a nu mai aştepta cu masa pusă pe un invitat care a întârziat.

• A-i lega cuiva băşica/tinicheaua de coadă → a concedia pe cineva cu scandal.

• Omul bătrân şi nebun leagă-l de gard şi-i dă fân → se spune despre cel care nu mai poate fi îndreptat.

• A (se) ţine legat de fusta cuiva → a fi nedezlipit de cineva.

• A se lega prieteni → a se împrieteni.

• A se lega tovarăşi → a se întovărăşi.

• A se lega fraţi de cruce → a se înfrăţi.

• A se lega de cineva ca boala de om sănătos → a nu lăsa în pace pe cineva.

• A lega pe cineva la stâlpul infamiei → a condamna pe cineva în public; a blama.

• A lega limba/gura cuiva → a reduce la tăcere pe cineva.

• A i se lega cuiva limba → a amuţi; a nu mai putea vorbi.

• A i se lega cuiva picioarele → a nu mai putea umbla sau a umbla cu mare greutate.

• Bun să-l legi la rană → se spune despre un om blând şi generos.

• A se lega la cap (când nu-l doare) → a-şi crea complicaţii inutile.

• Fiecare se leagă unde-l doare → fiecare se preocupă de propriile probleme, greutăţi.

• A-i fi gura legată → a vorbi greu; a nu fi vorbăreţ.

• A lega viaţa/a-şi lega viaţa de cineva → a (se) căsători.

LEGALITATE s.

• A fi/a intra în legalitate → a se conforma legilor în vigoare.

LEGAT ~ă adj.

• A avea/a fi cu mâinile legate → a fi împiedicat să acţioneze.

• A fi cu ochii legaţi → a nu-şi da seama de ceea ce se petrece în jur.

A LEGĂNA vb.

• Celui bogat şi dracul îi legănă copiii → omului bogat i se fac toate plăcerile.

LEGĂNAT ~ă adj.

• Vorbă legănată → vorbă supărătoare, nepotrivită.

• A nu spune nicio vorbă legănată → a nu spune nimic; a tăcea mâlc.

• A nu avea cu cineva cuvânt legănat → a nu jigni; a nu se certa.

LEGĂTURĂ s.

• În legătură cu... → referitor la...; pornind de la...; în raport cu...

• A nu avea nici o legătură cu ceva/cineva → a nu şti nimic despre ceva sau cineva; a nu avea de-a face cu ceva sau cu cineva.

LEGE s.

• Cum e legea → cum se cuvine; cum se cade; cum scrie la carte.

• În lege → de-a binelea, în toată regula.

• În legea lui → în felul cuiva; cum ştie; cum se pricepe.

• Vorba/cuvântul lui e lege → vorba lui se respectă cu stricteţe.

• Pe legea mea → se spune pentru a întări o afirmaţie sau un jurământ.

• Legea celui mai tare/pumnului → se spune când cineva, în baza forţei şi a violenţei, îşi realizează interesele după bunul său plac, în dauna altuia.

• Legea junglei → se spune referitor la lupta acerbă pentru existenţă.

• În legea cuiva → după felul de a fi al cuiva.

• După lege → în conformitate cu prevederile legii.

• A fi sub lege → a fi inculpat.

• A-şi face de lege/a-şi face legi → a sta în cumpănă; a chibzui.

LEGENDĂ s.

• A intra în legendă → a deveni cunoscut, celebru, faimos.

LEHAMITE s.

• A-i fi/a i se face cuiva lehamite de ceva → a-i fi silă de ceva; a fi sătul până în gât; a se dezgusta.

LEICĂ s.

• A-şi face gâtul/gura leică şi pântecele balercă → a bea mult; a fi beţiv.

• A poftit leica Guţa la mere acre → se spune acelora care îşi doresc lucruri pe care nu le pot avea.

• Altă Stancă leică vorbă → se spune despre cineva care nu înţelege spusele cuiva.

LEIT ~ă adj.

• A fi leit cu... → a fi întocmai; la fel cu...

LELE s.

• Fecior/pui/fiu de lele → a) bastard; b) om şmecher, şiret.

• În dorul lelii → într-o doară; aiurea; anapoda.

• A umbla în dorul lelii → a umbla fără rost, brambura.

LEMN s.

• A aduce/a duce/a lăsa pe cineva în sapă de lemn → a sărăci pe cineva cu totul; a-l lăsa sărac lipit pământului; a-l ruina.

• A ajunge/a se vedea la sapă de lemn → a sărăci; a ajunge sărac lipit pământului.

• A sta de lemn (Tănase) → a sta degeaba.

• E ger de crapă lemnele → e foarte frig.

• Doarme de poţi să tai lemne pe el → se spune despre cineva care doarme greu.

• A se face de lemn → a înţepeni (din cauza frigului sau a băuturii excesive).

• A fi de lemn/ca lemnul → a) a nu simţi nimic; a fi insensibil; b) a nu şti nimic.

• A fi îngheţat lemn → a fi înţepenit de frig; a fi îngheţat bocnă.

• A începe de la lingură de lemn → a-şi începe viaţa sărac.

• A rămâne ca de lemn → a înlemni; a încremeni; a nu mai putea spune nimic (din cauza unei emoţii).

A (SE) LEPĂDA vb.

• A lepăda (un) cuvânt cuiva → a anunţa pe cineva; a-i da de veste.

• A-şi lepăda potcoavele → a muri.

• A-şi lepăda masca → a înceta să se prefacă; a se demasca.

• A se lepăda de sine → a renunţa la ideile, interesele proprii (pentru binele tuturor).

• A nu fi de lepădat → a fi vrednic de luat în seamă; a nu fi de aruncat sau de neglijat.

LESĂ s.

• A ţine/a purta pe cineva în lesă →a împiedica pe cineva să acţioneze liber; a-i bloca orice iniţiativă.

LESNE adv.

• Lesne crezător → credul.

• A fi scump la tărâţe şi lesne la făină → a fi nechibzuit.

A LEŞINA vb.

• A leşina de râs/de plâns → a râde/a plânge tare; a se prăpădi de râs/de plâns.

LEU s.

• A face din iepure leu → a da curaj unui fricos.

• Partea leului → partea cea mai mare, cea mai importantă, pe care cel mai puternic şi-o ia, prin abuz, la o împărţeală.

• A ţine leul de urechi → a fi ameţit de băutură.

LEUCĂ s.

• A fi drept ca leuca → a fi strâmb, gârbov.

• Făcut leucă → slăbit; încovoiat (de foame).

• A vorbi de-a leuca → a vorbi în batjocură.

• Lovit/bătut/pălit/trăsnit cu leuca (în cap) → a) zăpăcit; nebun; prostănac; ţicnit; într-o ureche; b) beat.

LIBER ~ă adj.

• A avea liber → a fi scutit de obligaţii profesionale un timp oarecare.

• În aer/sub cerul liber → afară; în loc neacoperit.

• A pune pe liber pe cineva → a concedia pe cineva.

• A avea mână liberă → a avea posibilitate de a face ceva.

• A vedea cu ochiul liber → a vedea fără ajutorul unui instrument optic.

• A vorbi liber → a ţine o cuvântare, un discurs, o prelegere fără a citi, fără a avea textul în faţă.

LIBERTATE s.

• În libertate → în voie; după bunul plac; nestingherit.

• A pune în libertate → a elibera din arest.

• A da cuiva libertatea să... → a permite.

• A-şi lua libertatea să.../de a... → a-şi permite să...; a-şi îngădui.

A LICĂRI vb.

• A-i licări cuiva ochii după ceva → a dori ceva foarte mult.

LICHIDARE s.

• În lichidare → care este în curs de desfiinţare.

LIMAN s.

• A ajunge la (un) liman → a atinge ţinta dorită; a-şi ajunge scopul.

• A duce/a scoate pe cineva la (un) liman/la liman bun → a scăpa, a salva pe cineva dintr-o situaţie grea.

• A ieşi/a ajunge la liman → a scăpa dintr-o primejdie; a o scoate la capăt; a izbuti; a-şi atinge scopul învingând greutăţi.

LIMBAJ s.

• A avea/a găsi un limbaj comun → a se înţelege; a cădea de acord asupra unei chestiuni.

LIMBĂ s.

• A alerga/a umbla după ceva/cineva cu limba scoasă → a căuta cu orice preţ să obţină ceva sau să găsească pe cineva, de care este mare nevoie.

• A avea limbă ascuţită/rea/de şarpe → a fi răutăcios, maliţios.

• A avea limbă de aur → a avea darul de a vorbi frumos.

• A avea mâncărime de/viermi la limbă → a nu putea tăcea; a nu putea ţine o taină; a fi limbut, indiscret; a fi foarte vorbăreţ.

• A asuda sub limbă → se spune în bătaie de joc despre cei care se plâng fără temei că au muncit prea mult.

• A scoate limba la cineva → a arăta limba cuiva în semn de dispreţ.

• A (nu) pune pe limbă ceva → a nu gusta, a nu mânca, a nu bea nimic.

• Cât pui pe limbă → foarte puţin.

• A avea limbă lungă/a fi lung la limbă → a) a fi vorbăreţ; flecar; b) a fi incapabil să păstreze un secret.

• A fi slobod la limbă → a) a fi excesiv de sincer, deschis; b) a fi imprudent, necontrolat în vorbire; c) a fi vorbăreţ, flecar; d) a fi incapabil de a păstra un secret.

• A-şi muşca limba → a se căi pentru cele spuse.

• Muşcă-ţi limba → se spune celui care rosteşte ceva nepotrivit sau neconvenabil, care prezice ceva nedorit.

• A-şi ţine limba în gură → a tăcea; a nu vorbi.

• Cu limbă de moarte → ca ultimă dorinţă, exprimată pe patul morţii.

• A da cuiva limbă → a striga la cineva.

• A (-i) dezlega/a i se dezlega cuiva limba → a vorbi/a face pe cineva să vorbească.

• A i se dezmorţi cuiva limba → a începe să vorbească.

• A fi cu două limbi/a avea mai multe limbi → a fi mincinos, făţarnic, prefăcut.

• Gură am, limbă n-am → multe aş putea spune, dar sunt silit să tac.

• A-şi înghiţi limba → a) a mânca cu poftă mare; b) a se abţine, în ultimul moment, de a spune ceva.

• A înţepa cu limba → a fi ironic; a batjocori pe cineva.

• A i se lega cuiva limba → a amuţi; a nu mai putea vorbi (de obicei din cauza unei emoţii).

• A lega pe cineva cu limbă de moarte → a obliga pe cineva (prin jurământ) să-i îndeplinească o ultimă dorinţă, exprimată înainte de a muri.

• A i se lua/a-i pieri/a i se încurca/a i se îngroşa cuiva limba/a nu avea limbă de grăit → a nu avea putere, curaj să vorbească (din cauza unei emoţii).

• A prinde limbă → a) a căpăta curaj să vorbească; b) a culege informaţii; a spiona; a iscodi.

• Scoate/îi iese limba de-un cot → se zice când cineva munceşte foarte mult, când face eforturi peste măsură.

• A-i scurta/a-i tăia/a-i lega cuiva limba → a opri pe cineva să vorbească, să spună ceva.

• A pune frâu la limbă/a-şi înfrâna limba → a) a vorbi cumpătat, prudent ori cuviincios; b) a tăcea.

• A-i merge cuiva limba ca o moară stricată → a vorbi repede şi continuu; a pălăvrăgi; a flecări.

• A i se bate limba-n gură → a vorbi repede şi rău.

• A i se încurca/împiedica cuiva limba (în gură) → a rosti cuvintele cu greutate.

• A avea limbă legată → a nu voi să vorbească; a refuza să spună ceva.

• A vorbi în vârful limbii/a-i fi cuiva limba prinsă → a fi peltic.

• A avea păr pe limbă → a fi needucat; necioplit; a fi prost.

• Puşche pe limbă(-ţi)! → se spune aceluia care vorbeşte despre ceva neplăcut, periculos, pentru ca aceasta să nu se întâmple.

• Nu i-a tors pe limbă → se spune despre cineva prompt, direct în răspunsuri, care spune ce gândeşte.

• A-şi toarce limba → a se gândi bine înainte de a vorbi, de a spune ceva.

• A fi cu limba de miere → a vorbi frumos, prietenos, amabil.

• Îmi stă/îmi umblă/îmi vine pe limbă → sunt aproape gata să-mi amintesc şi să rostesc un cuvânt, un nume.

• A trage pe cineva de limbă → a face pe cineva să vorbească; a-l descoase.

LIMITĂ s.

• La limită → în ultima instanţă; în cele din urmă.

LIMPEDE adj.

• Limpede ca lumina zilei/ca bună ziua → evident; de necontestat.

A SE LIMPEZI vb.

• A se limpezi la minte → a se calma; a-şi reveni.

A (SE) LINGE vb.

• A-şi linge degetele/a se linge pe degete → a-şi manifesta o poftă la vederea a ceva apetisant.

• A se linge pe bot → a fi nevoit să renunţe la ceva; a pierde o şansă.

LINGURĂ s.

• A-i atârna/a-i pune/a-i lega cuiva lingura/lingurile de gât → se spune celor care vin târziu la masă.

• A-şi mânca banii/averea cu lingura → se spune despre un om bogat care cheltuieşte prea mult.

• A începe/a o lua de la lingură → a-şi începe viaţa şi gospodăria de la puţină avere.

LINIE s.

• În linii generale/mari → în ansamblu; fără detalii; fără amănunte.

LINX s.

• Ochi de linx → ochi foarte ageri.

LIPCĂ s.

• A sta lipcă pe capul cuiva → a stărui mult pe lângă cineva.

• A sta/a şedea etc. lipcă undeva → a sta undeva neclintit; a nu se mişca dintr-un loc; a zăbovi prea mult.

• A se ţine lipcă de cineva → a urma pe cineva peste tot (plictisindu-l cu prezenţa).

• A umbla lipcă după ceva → a stărui mult să obţii ceva; a dori foarte mult.

A (SE) LIPI vb.

• A lipi cuiva o palmă → a da, a trage cuiva o palmă.

• Nu se lipeşte învăţătura de el → nu izbuteşte să înveţe; nu-l ajută capul.

LIPICI s.

• Cu lipici → atrăgător; seducător.

• A avea lipici → a atrage; a fermeca; a seduce.

LIPIT ~ă adj.

• A fi lipit de foame/a avea coastele lipite → a fi foarte flămând; a fi lihnit de foame.

• Sărac lipit pământului → foarte sărac; ajuns la sapă de lemn.

LIPSĂ s.

• În/din lipsă de → din cauză că lipseşte ceva; în absenţa a ceva.

• În lipsa cuiva → cât timp cineva lipseşte.

• Mai bine lipsă → mai bine deloc; mai bine renunţ.

• A duce lipsă de ceva → a nu avea ceva (în cantitate suficientă).

A LIPSI vb.

• Asta/atâta mai lipsea → se spune în faţa unei surprize neplăcute.

• Puţin/un fir de păr a lipsit să/ca... → cât pe-aci; aproape să...

LITERATURĂ s.

• A face literatură → a ocoli esenţialul unei probleme prin artificii de exprimare.

LITERĂ s.

• Literă cu literă → în întregime; până în cele mai mici amănunte; aidoma; întocmai.

• A rămâne/a deveni literă moartă → (despre un act oficial) a nu mai avea nicio valoare.

LOBODĂ s.

• A se plimba ca vodă prin lobodă → a) a umbla în toate părţile fără nicio oprelişte; b) a umbla de colo până colo fără niciun rost, dându-şi aere.

LOC s.

• A-şi afla locul → a se stabili undeva; a-şi găsi un loc potrivit; a se aciua.

• A avea loc → a se întâmpla; a se petrece; a se produce.

• Cum îl rabdă locul! → se spune despre un om rău care face multe fapte rele, necinstite.

• A-i sta mintea în loc → a rămâne uluit în faţa unui lucru de neînţeles.

• A o lua din loc → a pleca de undeva.

• A fi locul → a fi cazul; a fi nimerit.

• A opri în loc (pe cineva) → a face pe cineva să înceteze brusc o mişcare.

• Cum îl rabdă locul? → se spune despre un om cu purtări rele.

• Din capul locului → de la început.

• A da loc la... → a avea drept urmare; a provoca; a cauza.

• De pe loc → stând, fără a se mişca.

• (A fi) la locul lui → (a fi) aşa cum se cuvine.

• A fi de loc din... → a fi născut în...; a fi originar din...

• A fi din partea locului → a fi băştinaş, autohton.

• (Nu) e locul să... → (nu) e cazul să...

• A nu mai avea loc de cineva → se spune despre cel care e deranjat de cineva.

• A nu-şi mai afla locul/a nu-l ţine/a nu-l mai încăpea pe cineva locul → a nu avea astâmpăr sau odihnă; a fi neliniştit, agitat (din cauza unei bucurii, a unei emoţii).

• A se pune în locul cuiva → a-şi închipui că este în situaţia altei persoane; a judeca un lucru din punct de vedere al altcuiva.

• A pune pe cineva la locul lui → a pune pe cineva la punct, la respect.

• Stai la un loc! → stai liniştit!

• A sta pe loc → a nu progresa; a stagna.

• A nu (putea) sta locului/pe loc → a alerga încolo şi încoace; a se ocupa tot timpul cu ceva; a nu avea astâmpăr.

• A sta/a se ţine/a rămâne locului → a) a se opri undeva; a sta neclintit; a rămâne în nemişcare; b) a rămâne permanent sau timp îndelungat undeva.

• A-i veni cuiva inima/sufletul/graiul la loc → a-şi reveni; a se linişti (după o spaimă, o emoţie); a-şi recăpăta încrederea, curajul.

LOGODIT ~ă adj.

• (Ca un) ţap logodit → se spune despre un om mândru, fudul.

LOPATĂ s.

• Cu lopata → în cantitate mare; cu grămada.

• Sapa şi lopata → moartea.

A (SE) LOVI vb.

• A lovi pe cineva unde-l doare → a spune sau a face cuiva ceea ce îl supără cel mai mult.

• A se lovi cu capul de pragul de sus → a avea experienţe neplăcute.

• A se lovi ca nuca în perete → a nu se nimeri; a nu se potrivi.

LOVITURĂ s.

• A da lovitura → a obţine un succes mare, neaşteptat.

• Lovitură de graţie → lovitură finală, care răpune definitiv.

A (SE) LUA vb.

• Ia-l, dacă ai de unde/de unde nu-i → se zice despre cineva/ceva care nu se mai găseşte acolo unde ar trebui să fie.

• A se lua cu cineva → a) a pleca împreună cu cineva; b) a se asocia, a se înhăita cu cineva.

• A se lua cu treaba/cu vorba etc. → a se lăsa antrenat într-o activitate, într-o discuţie, uitând de multe lucruri.

• A i-o lua cuiva înainte/pe dinainte → a) a întrece, a depăşi pe cineva; b) a apuca să faci un lucru înainte de a-l face altul.

• A-i lua cuiva ochii/văzul/vederile → a fermeca, a orbi (prin strălucire) pe cineva.

• A o lua de bună → a considera că ceva este aşa cum se spune, cum pare, cum se vede.

• A se lua de cap cu cineva → a se lua la bătaie; a se încăiera.

• A lua altă vorbă → a schimba subiectul unei discuţii.

• A-şi lua picioarele la spinare/a-şi lua tălpăşiţa → a pleca (repede) undeva.

• A-şi lua nădejdea de la cineva/ceva → a renunţa; a nu mai spera.

• A-şi lua o grijă de pe cap → a scăpa de grijă.

• A lua purceaua de coadă → a se îmbăta.

• Poţi să te iei de mână cu el → ai aceleaşi apucături ca el.

• A lua pildă → a imita exemplul cuiva.

• A lua cu asalt → a asalta.

• A lua de suflet → a înfia.

• A-şi lua răspunderea → a se considera responsabil de ceva.

• A lua cu chirie → a închiria.

• A lua în arendă → a arenda.

• A lua parte → a participa.

• A lua măsuri → a căuta, a găsi soluţii pentru a rezolva, a ameliora o situaţie grea.

• A lua seama (la ceva) → a fi atent; a reţine.

• A lua obiceiul/năravul → a se obişnui să...

• A lua fiinţă → a apărea; a se înfiinţa.

• A lua foc → a se aprinde.

• A lua sfârşit → a se termina.

• A-şi lua tălpăşiţa/catrafusele → a pleca repede; a o şterge.

• A-l lua moartea/Dumnezeu/dracul/naiba → a muri.

• A lua pe cineva dracul/mama dracului/naiba/benga → se spune când cineva este într-o situaţie grea, la capătul puterilor.

• A lua pe cineva sub aripa sa → a ocroti pe cineva.

• A lua pe cineva în râs/peste picior → a-şi bate joc de cineva; a ironiza.

• A lua de sus pe cineva → a trata pe cineva cu superioritate, cu aroganţă.

• A lua la rost/la trei parale → a mustra pe cineva; a-i cere socoteală.

• A lua ceva în nume de bine/rău → a judeca un lucru ca bun/rău.

• A o lua la fugă → a porni în fugă.

• A (-şi) lua câmpii → a pleca orbeşte, la întâmplare.

• A se lua de gânduri → a se îngrijora; a deveni neliniştit.

• A o lua din loc → a porni, a pleca repede; a o şterge.

• A se lua după capul cuiva → a urma sfatul cuiva.

• A se lua după cineva/ceva → a) a porni în urma cuiva/a ceva; b) a alerga după cineva pentru a-l ajunge, a-l goni sau a-l prinde; c) a urma sfatul cuiva; a asculta de cineva; a se conforma părerii sau voinţei cuiva.

• A lua frica cuiva/a ceva → a începe să te temi de cineva/ceva; a şti de frica

cuiva/

a ceva.

• A lua lucrurile (aşa) cum sunt → a fi realist; a se împăca cu situaţia aşa cum este.

• A lua pasărea din zbor → a fi foarte bun ochitor.

• A lua pe cineva cu măgulele → a măguli; a linguşi pe cineva.

• A lua pe cineva la rost/la socoteală/la trei parale/la trei păzeşte/la depănat/în răspăr/din scurt/repede → a cere cuiva socoteală de faptele sale; a-l sili să se justifice; a-l judeca aspru; a-i face mustrări.

• A lua pe cineva pe departe → a începe cu cineva o discuţie prin aluzii îndepărtate, cu scopul de a obţine ceva de la el sau de a-i comunica ceva neplăcut.

• A lua pe cineva cu binele/cu binişorul/cu frumosul/cu încetişorul etc. → a se arăta blajin faţă de cineva; a trata pe cineva cu blândeţe, cu vorbe bune.

• A lua pe cineva/ceva drept... → a considera pe cineva/ceva drept altcineva/altceva; a confunda cu altcineva/altceva.

• A-şi lua viaţa/zilele → a se sinucide.

• A-şi lua ziua bună → a se despărţi de cineva (şi a pleca undeva departe); a-şi lua rămas-bun.

• Nu mă lua aşa → nu mă trata aşa; nu-mi vorbi în felul acesta.

• A i se lua o piatră de pe inimă → a scăpa de o grijă chinuitoare.

• A lua pe cineva cu resteul → a trata pe cineva cu asprime; a bate, a ameninţa.

• A o lua la măsea → a bea peste măsură.

• A-şi lua lumea-n cap → a pleca undeva departe, părăsindu-şi totul.

• A-şi lua traista şi ciubucul → se zice despre un om foarte sărac care pleacă fără să aibă ce duce cu el.

• A nu-şi lua ochii de la/pe cineva/ceva → a nu-şi abate privirile de la ceva sau de la cineva (care îi place foarte mult, care îi reţine atenţia).

• A nu şti de unde să iei pe cineva → a nu-ţi putea aduce aminte în ce împrejurare ai cunoscut pe cineva.

LUCIU, lucie adj.

• Sărăcie lucie → sărăcie mare; mizerie.

A LUCRA vb.

• A lucra pe cineva în foi de viţă → a unelti împotriva cuiva; a pregăti ceva în ascuns împotriva cuiva.

LUCRU s.

• A avea/a-şi face de lucru → a-şi cauza singur greutăţi, neplăceri, bătaie de cap; a se băga singur în bucluc.

• A-şi face de lucru (cu ceva) → a-şi găsi o treabă lipsită de importanţă.

• Lucru de nimic → fapt lipsit de importanţă.

• A spune lucrurilor pe nume → a vorbi direct, fără ocolişuri.

• Mare lucru! → ceva vrednic de mirare; fapt extraordinar.

• A nu avea de lucru → a face un lucru nepotrivit, nelalocul lui, care poate provoca încurcături.

LULEA s.

• A ajunge la lulea → a sărăci de tot.

• A fi (cu capul) lulea → a fi ameţit, zăpăcit (de băutură).

• Îndrăgostit/amorezat lulea → foarte îndrăgostit.

• A lua/a fura luleaua neamţului → a se îmbăta.

• A nu-i arde cuiva nici luleaua → a-i merge cuiva foarte rău.

• Afumat cu lulea → beat.

• A-i da cu luleaua la nas → a nesocoti; a dispreţui pe cineva.

• A scoate luleaua de la ciubuc → a-şi schimba atitudinea; a se înfuria.

LUMÂNARE s.

• A căuta ceartă/pricină cu lumânarea → a căuta motiv, pretext sau prilej de ceartă; a provoca certă cu tot dinadinsul.

• (Pe) la aprinsul lumânărilor → la căderea serii.

• A muri fără lumânare → a muri pe neaşteptate.

• A căuta ceva cu lumânarea → a căuta ceva cu multă stăruinţă şi atenţie; a-şi da toată silinţa pentru a găsi.

• Drept ca lumânarea → foarte drept.

• A-i ţine cuiva lumânarea → a) a fi naş la cununie; b) a sta la căpătâiul cuiva

în ultimele clipe ale vieţii lui.

LUME s.

• Ca lumea → cum trebuie; cum se cade.

• Cât (e) lumea (şi pământul) → a) veşnic; totdeauna; b) niciodată.

• De când lumea (şi pământul) → a) de/dintotdeauna; b) vreodată.

• A se duce (fiecare) în lumea lui → a-şi vedea (fiecare) de treburile sale.

• A se duce/a fugi/a pleca în lume/în toată lumea/în lumea largă → a pleca departe, fără să se ştie unde (pentru a scăpa de un necaz, pentru a căuta pe cineva etc.).

• Dus pe ceea lume/din lume → mort.

• A-i fi cuiva lumea dragă → a-i fi dragă viaţa; a-i plăcea să trăiască.

• A ieşi în lume → a lua contact pentru prima dată cu societatea; a se duce

printre oameni, la spectacole, la petreceri.

• Pentru nimic în lume/nici pentru toată lumea → cu niciun preţ.

• A-şi lua lumea în cap → a pleca departe, părăsind casa, totul (din cauza unor supărări).

• În rând cu lumea → a fi asemenea ceilalţi.

• A aduce pe lume → a naşte; a face să se nască copii.

• Când ţi-e lumea mai dragă → când ţi-e mai bine; când nici nu te gândeşti la ceva neplăcut.

• A da drumul în lume → a da cuiva libertatea să plece.

• A dormi ca dus pe lume → a dormi adânc.

• În fundul lumii → foarte departe.

• În/din fundul lumii/(de) peste lume → (de) foarte departe.

• A lua lumea de-a lungul (şi de-a latul) → a călători mult, peste tot; a cutreiera lumea.

• Lumea (toată) de pe lume → a) mulţime de oameni; toată lumea; b) orice; oricât; totul.

• O lume (toată/întreagă) → oameni mulţi; o mulţime de persoane.

• Nici pentru toată lumea/pentru nimic în lume → cu niciun preţ.

• Nu ştie pe ce lume e/se află → a) nu ştie nimic din ce se întâmplă în jurul lui; b) e foarte fericit.

• Parcă toată lumea e/ar fi a lui → se zice despre cineva care este foarte fericit, care nu mai poate de bucurie, de fericire.

• Până-i lumea → niciodată.

• A purta lumea pe degete → a induce, cu uşurinţă, în eroare; a înşela; a-şi bate joc de cineva.

• A umbla prin lume/a cutreiera (toată) lumea → a călători mult şi în locuri diferite; a colinda.

• A veni pe lume → a se naşte.

• Zi-i lume şi te mântuie! → ce să mai vorbim!; asta/aşa e şi n-ai ce-i face!

A (SE) LUMINA vb.

• A se lumina a ploaie → a căpăta o lumină difuză care anunţă ploaie.

• A se lumina de ziuă → a se face ziuă.

• A-i lumina cuiva calea/drumul → a arăta drumul care trebuie urmat; a călăuzi; a conduce spre ţintă.

• A se lumina la faţă/la chip → a se însenina la faţă; a căpăta o expresie de bucurie.

LUMINĂ s.

• A arunca (o) lumină (asupra unei probleme)/a aduce/a face lumină (într-o problemă) → a aduce argumente, dovezi, elemente noi care lămuresc, clarifică o problemă.

• Pe lumină → până a nu se însera.

• A pune lumina sub obroc → a ascunde adevărul.

• A îngriji/a păzi ca pe lumina ochilor → a îngriji; a feri, a păzi cu cea mai mare atenţie.

• A da la lumină → a face cunoscut; a divulga.

• A face apel/a apela la luminile cuiva → a cere părerea unei persoane competente în materie; a recurge la priceperea, la cunoştinţele cuiva.

• A se face lumină în capul/în mintea cuiva → a i se lămuri cuiva ceva; a pricepe; a înţelege.

• A-i fi cuiva drag ca lumina ochilor → a-i fi cuiva foarte drag; a fi foarte iubit de cineva.

• A ieşi la lumină → a ieşi la iveală; a deveni evident; a se dovedi; a se afla.

• Limpede ca lumina zilei → de netăgăduit; clar; evident.

• A pune ceva în lumină → a scoate ceva în evidenţă; a sublinia.

• A pune ceva/pe cineva într-o lumină frumoasă/urâtă → a scoate în evidenţă aspectele pozitive/negative ale cuiva.

• A răsări/a se arăta la lumină/la lumina zilei → a apărea, a ieşi la vedere.

• A scoate pe cineva la lumină → a scăpa pe cineva dintr-o primejdie; a-l scoate dintr-o încurcătură.

• A vedea lumina tiparului → a fi publicat; a fi tipărit; a apărea.

• A vedea lumina zilei → a se naşte.

LUNĂ s.

• A apuca luna cu dinţii/a prinde/a atinge luna cu mâna → a realiza ceva extrem de greu sau imposibil de realizat.

• Bea până azvârle cu pălăria după lună → bea până se îmbată rău.

• A promite luna de pe cer → a face promisiuni ce nu pot fi onorate.

• A cere şi luna de pe cer → a cere foarte mult.

• A-i răsări cuiva luna în cap → a cheli.

• Câte-n lună şi-n stele/în soare → de toate; de tot soiul; tot felul de lucruri.

• A da/a zvârli cu barda în lună → a face fapte de om nesocotit.

• A trăi în lună/a fi căzut (parcă) din lună → a fi rupt de realitate; a nu avea simţ practic; a nu şti sau a nu pricepe ce se petrece în jurul său; a fi cu capul în nori.

A LUNECA vb.

• A-i luneca cuiva ochii după cineva/ceva → a-i plăcea cuiva de cineva sau de ceva.

LUNG[1] ~ă adj.

• A avea degete lungi/a fi lung în/la degete/gheare → a avea obiceiul să fure.

• A avea limbă lungă/a fi lung de limbă/limbă lungă → a) a vorbi mult; a fi flecar; b) a nu putea păstra o taină; a fi indiscret.

• A avea mână lungă/a fi lung de mână → a avea obiceiul să fure.

• A cădea cât este de lung → a cădea lungindu-se pe jos.

• A nu vedea mai departe decât lungul nasului → a fi limitat, lipsit de orizont.

• Vorbă lungă → vorbă multă şi inutilă.

• Zeamă/ciorbă lungă → a) mâncare fără gust; b)cuvântare, lucrare literară etc. fără conţinut; vorbărie multă şi goală; flecăreală.

• Zile/ani lungi → timp îndelungat.

LUNG² s.

• A nu-şi cunoaşte lungul nasului → a fi obraznic, impertinent, arogant.

• În lung şi în lat/larg → în toate direcţiile; pretutindeni; peste tot.

LUNG³ adv.

• A se uita/a se holba/a privi/a căta lung la cineva/ceva → a privi la cineva sau la ceva mirat, nedumerit ori mult şi atent.

A (SE) LUNGI vb.

• A i se lungi cuiva ochii/căutătura a drum → a privi cu tristeţe în gol, fiind dornic de a pleca departe; a i se face dor de ducă.

• A i se lungi cuiva nasul → a se obrăznici.

• A (nu) lungi vorba → a (nu) vorbi mai mult decât trebuie; a nu prelungi discuţia.

• A i se lungi cuiva urechile de foame → a fi foarte flămând.

• A lungi pasul → a merge mai repede; a se grăbi.

LUNTRE s.

• A se face/a se pune luntre şi punte → a întrebuinţa toate mijloacele; a încerca imposibilul.

• A fi/a umbla cu curul în două luntri → a fi duplicitar; a fi indecis.

LUP s.

• A se arunca în gura lupului → a se expune unei primejdii.

• A avea urechi de lup → a avea auzul foarte bun.

• A se duce (ca) pe gura lupului → a dispărea repede şi fără urmă.

• A închide lupul în stână → a-şi aduce duşmanii în casă.

• Lup îmbrăcat în piele de oaie/lup în pielea oii → se spune despre un om şiret, rău şi prefăcut.

• Nici lup flămând, nici oaie cu doi miei → nu e bine ca unul să aibă prea mult şi altul nimic.

• A scoate/a scăpa ca din gura lupului → a scăpa/a salva ceva ca prin minune.

• Vorbeşti de lup şi lupul la uşă → se spune despre cineva care apare tocmai când vorbeai de el.

• A da oile în paza lupului → a lăsa pe cineva la discreţia duşmanului.

• A intrat lupu-n coşar → păzeşte-te de hoţ.

• A înghiţi cât lupul → a înghiţi sau a mânca mult şi cu lăcomie.

• A şedea ca lupul la răspântie → a pândi.

• Foame de lup → foame mare.

• Lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba → deprinderile învechite şi cele rele nu se schimbă uşor.

• A trăi ca lupul în pădure → a trăi în largul său.

A SE LUPTA vb.

• A se lupta ziua cu noaptea → a se face ziuă; a se crăpa de ziuă; a se îngâna ziua cu noaptea.

• A se lupta cu somnul → a încerca să rămână treaz.

• A se lupta cu morile de vânt → a întreprinde acţiuni inutile.

LUPTĂ s.

• A se ridica la luptă → a se mobiliza.

• A cădea în luptă → a muri în război.

LUSTRU s.

• Sărăcie cu lustru → sărăcie mare.

M

MAC s.

• Cât un fir/un sâmbure de mac → foarte

mic.

MACAZ s.

• A schimba macazul → a-şi schimba atitudinea faţă de cineva sau de ceva, devenind mai aspru, mai intransigent.

MAHALA s.

• De mahala → de rând; vulgar.

MAI[1] adv.

• Mai că mai → aproape că...

• Mai-mai → cât pe ce; gata-gata.

• Aşa mai vii de acasă → se spune celui care revine asupra unei greşeli.

• Ce mai atâta vorbă/ce mai încolo şi încoace → se zice când vrem să punem capăt unei discuţii.

• Mai e vorbă → desigur!; neapărat!; nu încape în discuţie.

• Mai an → anul trecut; cu câţiva ani în urmă.

• Mai ieri (-alaltăieri) → de puţină vreme; de curând.

MAI² s.

• A plesni maiul în el → a fi foarte supărat, enervat de ceva.

MAIDAN s.

• A scoate la maidan → a ieşi sau a face să iasă la lumină; a (se) face cunoscut.

• A ajunge la maidan → a izbuti; a duce la bun sfârşit.

• A bate maidanul → a hoinări; a vagabonda.

MAL s.

• A da carul de mal → a nu reuşi într-o acţiune; a eşua.

• A da de mal pe cineva/ceva → a prăpădi; a nimici; a ruina.

• (Gras, mare etc.) cât malul/cât un mal → foarte mare, foarte gras; mătăhălos.

• A ieşi la mal → a o scoate la capăt.

• A se îneca (tocmai/ca ţiganul) la mal → a se da bătut sau învins tocmai la sfârşit; a renunţa la ceva când scopul era aproape atins.

• Mal de om/de femeie → bărbat/femeie mare din cale-afară.

• L-a scos apa la mal → se spune când cineva scapă cu bine dintr-o primejdie.

• Un deal şi un mal → un interval mare de timp.

MAMĂ s.

• A cere cât pe mă-sa → a cere un preţ exagerat de mare.

• De când mama/maica m-a făcut → de când sunt pe lume.

• De mama focului → grozav; straşnic; nevoie mare.

• La mama dracului → foarte departe.

• De când era mama fată mare → de foarte multă vreme.

• O mamă de bătaie → o bătaie straşnică, grozavă.

• Vai de mama lui → vai de el.

MANĂ s.

• Mană cerească → surpriză plăcută care aduce belşug.

MANGAL s.

• A târnosi mangalul → a pierde vremea.

MANIERĂ s.

• De aşa manieră → în aşa chip; în aşa fel.

MANŞETĂ s.

• A atinge pe cineva la manşetă → a da cuiva un bacşiş.

MANTA s.

• A pune cuiva mantaua → a păcăli pe cineva.

• A (-şi) feşteli mantaua → a se face de râs.

• A-şi găsi mantaua cu cineva → a-şi găsi beleaua; a o păţi, a avea de furcă cu cineva.

• A-şi întoarce mantaua după vânt → a se adapta situaţiei, împrejurărilor.

• Manta de vreme rea → om pe care nu-l bagi în seamă decât atunci când ai nevoie de el.

MARAMĂ s.

• A-şi pune marama → a se mărita.

MARCĂ s.

• De marcă → a) de bună calitate; b) de seamă; marcant.

MARE[1] s.

• Peste nouă/şapte mări şi peste nouă/şapte ţări → foarte departe.

• A încerca marea cu degetul → a face o încercare cu şanse minime de reuşită.

• A făgădui marea cu sarea → a promite foarte mult, imposibilul.

• A vântura mări şi ţări/mările şi ţările → a cutreiera lumea.

MARE[2] adj.

• (A-i fi cuiva) mai mare dragul → a-i plăcea cuiva foarte mult.

• A fi/a umbla cu capul mare → a fi încrezut; a-şi da aere; a se grozăvi.

• În mare → a) după un plan vast; în proporţii vaste; b) în linii generale; în rezumat.

• La mai mare! → urare făcută cuiva cu ocazia unei numiri sau avansări într-un post.

• La mare → la adolescenţă; la maturitate.

• A lăsa pe cineva mare şi devreme → a lăsa pe cineva dezamăgit, cu buzele umflate.

• A o lua pe mare → a fi încrezut; a-şi da aere.

• Lucru mare → ceva rar; extraordinar; de valoare deosebită.

• Mare lucru → ceva vrednic de mirare; extraordinar; minunat.

• Mare şi tare/tare şi mare → puternic; influent.

• A ţine casa mare → a duce trai îmbelşugat.

• A face/a deschide ochii mari/cât cepele → a se mira; a privi uluit.

• A fi mare la suflet → a fi generos, mărinimos, bun.

• Cu mare greu → foarte anevoie; cu efort deosebit.

• A fi cu gura mare → a fi certăreţ; scandalagiu.

• A-i fi cuiva mai mare mila/ruşinea → a-i fi cuiva foarte milă/ruşine.

• A trage a mare → a-şi da importanţă.

• Cu mic, cu mare/de la mic la mare → toţi; toată lumea.

• Mare minune! → exprimă uimire, admiraţie.

• Vorbe mari → a) cuvinte bombastice; promisiuni goale; b) laude.

• Ziua în amiază-mare → în toiul zilei; în plină zi; la amiază.

• A se ţine mare → a fi mândru, fudul, semeţ.

• A veni mare → a creşte; a se umfla.

• A vorbi/a striga în gura mare → a vorbi cu glasul ridicat, tare, strigând.

MARFĂ s.

• Altă marfă → se spune când este vorba de altceva, de altă situaţie.

• A-şi lăuda marfa → a se lăuda cu ceea ce are, cu meritele personale; a-şi face reclamă.

• Marfă bună → se spune ironic despre un om şmecher sau imoral.

MARGINE s.

• Fără margini → extraordinar de mare, de mult, de puternic.

• De la marginea pământului → de foarte departe.

• A fi pe marginea prăpastiei → a se afla într-un moment critic; a fi ameninţat de o mare primejdie.

• A nu (mai) avea margini → a întrece orice măsură.

• A ţine/a bate marginile → a se feri de ce e mai greu.

MARMOTĂ s.

• A dormi ca o marmotă → a dormi mult şi profund.

MARMURĂ s.

• A fi de marmură/a fi rece ca o marmură/ca marmura → a fi insensibil; a nu se tulbura de nimic; a rămâne rece la toate.

• A rămâne de marmură → a rămâne împietrit, încremenit de spaimă, de uimire etc.; a înmărmuri.

MARŢ s.

• A face pe cineva/a fi/a rămâne marţ → a învinge/a fi învins; a depăşi/a fi depăşit într-o anumită competiţie, într-o discuţie etc.

MAS s.

• A primi/a lăsa pe cineva de mas → a găzdui pe cineva peste noapte.

MASĂ[1] s.

• A da la masă → a aduce mâncarea la masă.

• A aşterne masă mare → a da o masă (cu oaspeţi mulţi).

• A întinde masa cu cineva → a fi bun prieten cu cineva.

• Întinde-te/pune-te masă/ridică-te masă → se spune în legătură cu cei care duc o viaţă de huzur, fără griji, cărora le vin toate de-a gata.

• Masă-ntinsă → masă pregătită pentru ospăţ.

• A nu avea ce pune pe masă → a nu avea cu ce trăi; a trăi în mare sărăcie.

• Pe nepusă masă/cu nepus în masă → pe neaşteptate.

• Capul mesei → loc de cinste ocupat de unul dintre meseni la ospăţ.

• Înainte de masă → înainte de amiază; în cursul dimineţii; până la prânz.

• După masă → după-amiază; după prânz.

• A avea casă şi masă → a avea ce-i trebuie pentru trai.

• A-i fi casa casă şi masa masă → a duce o viaţă ordonată, fără necazuri.

• Pune-te masă, scoală-te masă → a) se spune despre cei care duc o viaţă plină de desfătări; b) se spune când eşti obligat să serveşti mereu mâncare la masă.

• A pune/a întinde masa → a aranja cele necesare pentru a servi mâncarea.

• A ridica/a strânge masa → a aduna tacâmurile, farfuriile etc. de pe masă (după ce s-a mâncat).

• A şedea/a sta la masă/a lua masa → a mânca prânzul sau cina.

MASĂ[2] s.

• În masă → cu toţii.

• De masă → pentru toată lumea.

MASCĂ s.

• A-şi scoate/a-şi arunca/a-şi lepăda masca → a se arăta în adevărata lumină; a-şi da pe faţă firea sau intenţiile ascunse; a înceta de a se mai preface.

• A-i smulge/a-i rupe cuiva masca → a arăta pe cineva sub adevăratul lui aspect, cu adevăratul lui caracter.

MAT s.

• A face pe cineva mat → a învinge categoric pe cineva (într-o luptă, într-o dispută etc.).

MATCĂ s.

• A readuce pe cineva la matcă → a readuce pe calea cea bună.

• A reveni la/a reintra în matcă → a reveni la normal, la starea obişnuită.

MATERIE s.

• A intra în materie → a intra (într-o expunere) în fondul problemei.

• În materie → în problema respectivă.

• În materie de... → privitor la...; în chestiuni de...; în ceea ce priveşte...

MAŢ s.

• A fierbe maţele în cineva → a fi înfuriat.

• A-i chiorăi cuiva maţele (de foame) → a-i fi cuiva foarte foame.

• A frige pe cineva la maţe → a face cuiva un mare neajuns.

• A fi pestriţ/tărcat la maţe → a fi rău la suflet.

MAU s.

• A-şi pierde/a i se lua maul → a-şi pierde curajul, cumpătul; a rămâne perplex.

• A-i lua cuiva maul → a) a amuţi pe cineva cu o lovitură; a-l lăsa inconştient; b) a reduce pe cineva la tăcere.

MĂCAR adv.

• Măcar că... → cu toate că...; deşi...

• Măcar de.../să... → dacă..., şi dacă...; chiar dacă...

A MĂCINA vb.

• A-i măcina cuiva → a-i face cuiva pe plac.

• A măcina făină → a face o treabă inutilă; a repeta un lucru făcut sau spus.

• Altă făină se macină la moară → s-au schimbat lucrurile; este altă situaţie.

MĂCIUCĂ s.

• A i se face/a i se ridica cuiva părul/chica măciucă → a se înspăimânta foarte tare; a fi cuprins de o mare spaimă; a se îngrozi.

• A-i face cuiva părul/chica măciucă → a trage pe cineva de păr; a-l bate zdravăn.

• A lovi cu o măciucă două capete → a obţine două rezultate printr-o singură acţiune.

MĂDUVĂ s.

• Până în măduvă/până în/la măduva oaselor → până în adâncul fiinţei; în cel mai înalt grad.

• A-i îngheţa cuiva măduva-n oase → a-i fi foarte frig.

MĂGAR s.

• A nu fi nici cal, nici măgar → a nu avea o situaţie precisă; a nu face parte dintr-o categorie clară, distinctă.

• A ajunge din cal măgar → a ajunge dintr-o situaţie mai bună într-alta mai rea; a înjosi; a umili.

MĂGĂREAŢĂ s.

• A cădea măgăreaţă pe cineva → a suporta o acuzaţie, o pedeapsă nedreaptă.

MĂLAI s.

• Vrabia mălai visează → fiecare se gândeşte la ceea ce doreşte, îi lipseşte sau îi place mai mult.

• Şi-a trăit traiul, şi-a mâncat mălaiul → a îmbătrânit; s-a învechit.

• Mălai mare → om prost, molatic sau mătăhălos.

MĂMĂLIGĂ s.

• A o pune pe mămăligă → a da greş; a încurca lucrurile; a o păţi; a ajunge într-o situaţie grea.

MĂNOS ~oasă adj.

• O vrea mănoasă, lăptoasă şi devreme acasă → vrea prea multe; pretinde prea multe de la cineva sau de la ceva.

MĂNUŞĂ s.

• A se potrivi (ca o) mănuşă → a corespunde întocmai; a se potrivi perfect.

• A arunca cuiva mănuşa → a provoca pe cineva.

• A ridica mănuşa → a primi provocarea cuiva.

• A umbla/a se purta cu mănuşi → a se purta cu menajamente, cu atenţie, politicos faţă de cineva.

MĂR[1], mere s.

• A bate pe cineva măr → a bate rău pe cineva.

• Mărul discordiei → motiv de neînţelegere, de duşmănie.

MĂR², meri s.

• De florile mărului → degeaba; fără rost; fără scop.

• A trăi ca în flori de măr → a trăi fericit, lipsit de griji.

MĂRAR s.

• A se băga în vorbă ca măraru-n ciorbă → a participa nepoftit la o discuţie.

MĂRĂCINE s.

• A trăi ca pe mărăcini → a trăi rău, în neînţelegere cu ceilalţi.

• A sta pe mărăcini → a fi nerăbdător; a nu-şi găsi locul.

MĂRGĂRITAR s.

• A înşira la mărgăritare → a spune, a povesti basme.

MĂRUNT s.

• Multe şi mărunte → lucruri de tot felul, fără importanţă.

MĂSEA s.

• A-i crăpa cuiva măseaua/măselele (în gură) → a fi foarte nerăbdător; a dori mult ceva; a avea mare nevoie de ceva.

• A clănţăni din măsele → a tremura de frig.

• A trage/a lua la măsea → a bea peste măsură; a fi beţiv.

• A-şi încălzi măseaua → a se aprinde; a se înflăcăra.

• N-are ce pune nici pe-o măsea/n-are nici cât să puie pe-o măsea → foarte puţin; o cantitate foarte mică; a avea foarte puţin de mâncare.

• A nu-l durea pe cineva măselele/măseaua de ceva → a nu-i păsa de grijile altuia.

• A lepăda pe cineva/ceva ca pe o măsea stricată → a se debarasa de cineva/de ceva.

• A-i vinde măselele din gură → a-i lua cuiva tot ce are; a-l sărăci.

• Nici pe-o măsea → foarte puţin; insuficient.

• Cu douăzeci şi patru de măsele → om voinic şi isteţ; descurcăreţ; abil.

• De-i sar/crapă măselele/de-şi culege măselele (de pe jos) → extrem de tare, de mult.

A MĂSURA vb.

• A măsura pe cineva/a-i măsura cuiva ceva pe spinare/a lua pe cineva la măsurat → a bate.

• A-i măsura cuiva vorba cu îmblăciul → se spune despre un flecar, despre cineva care pălăvrăgeşte.

• A-şi măsura puterile cu cineva → a se lua la întrecere (la luptă); a se lupta cu cineva.

• A lua pe cineva la măsurat → a bate.

• A nu se putea măsura cu cineva → a nu se putea lua la întrecere cu cineva; a fi inferior faţă de cineva.

MĂSURĂ s.

• Cu măsură → cu chibzuială.

• A-şi da măsura → a-şi manifesta talentul, priceperea.

• A fi de o măsură cu cineva → a fi de aceeaşi vârstă cu cineva.

• A fi în măsură → a fi în stare; a fi indicat; a avea posibilitatea de a face ceva, de a reuşi.

• În aceeaşi măsură → deopotrivă; egal, la fel (de mult).

• În măsura posibilului → în limita posibilului, pe cât posibil.

• De o măsură → deopotrivă; egal.

• În mare măsură → în mare parte; mult.

• Pe măsură ce... → cu cât...

• I-a uitat Dumnezeu măsura/i-a pierdut dracul măsura → se spune despre un om foarte înalt.

• Peste măsură → mai mult decât trebuie; exagerat; excesiv.

• A fi pe o măsură → a se însemna, a se potrivi mai ales la fapte rele.

• A i se umple cuiva măsura → a se sătura de...; a-şi pierde răbdarea; a-şi ieşi din fire.

• A umple măsura → a ajunge la ultima limită.

• A întrece măsura → a exagera.

MĂTASE s.

• Crescut în mătase → crescut în lux, în belşug.

• Din coadă de câine sită de mătase nu se face → dintr-un lucru prost nu poţi face ceva bun; dintr-un om de nimic nu poţi scoate om de treabă.

MĂTRĂGUNĂ s.

• Parcă a mâncat mătrăgună → parcă e nebun.

MĂTURICĂ s.

• A umbla cu măturica → a linguşi pe cineva.

MÂINE adv.

• Ca mâine (poimâine) → în curând; nu peste mult timp.

• Pe mâine → a) la revedere!; b) în cursul zilei de mâine; c) pentru mâine.

MÂLC adv.

• A tăcea mâlc → a nu rosti niciun cuvânt; a nu scoate o vorbă.

A MÂNA vb.

• A mâna porcii la jir → a sforăi.

• Mână măgarul! → pleacă de aici!

MÂNĂ s.

• A ajunge pe mâini bune → a căpăta o îngrijire bună, un tratament bun.

• A ajunge/a cădea/a intra/a fi etc. pe mâna/mâinile cuiva → a ajunge la

discreţia cuiva; a fi în puterea, sub autoritatea cuiva.

• A avea ceva pe mână → a dispune de ceva; a fi stăpân pe ceva.

• A avea mână bună/a fi bun de mână → a) a fi dibaci, îndemânatic; a reuşi în ceea ce întreprinde; b) a avea noroc la jocul de cărţi.

• A avea mână liberă → a avea toată libertatea de a face ceva.

• A avea mână uşoară/a fi uşor la mână → a fi îndemânatic (într-o meserie, într-o îndeletnicire).

• A avea/a ţine pe cineva la mână → a avea pe cineva în puterea, la discreţia sa.

• A avea pe cineva sub mână → a avea pe cineva în subordine.

• A bate/a da mâna → a cădea de acord; a se învoi; a lua o hotărâre de comun acord.

• A căuta la mâna altuia → a aştepta să-i dea alţii ce-i este necesar.

• A cere mâna (unei femei) → a cere o femeie în căsătorie.

• A-i da cuiva mâna → a dispune de mijloacele necesare pentru a întreprinde ceva; a-şi putea permite.

• A da din mâini şi din picioare → a face tot posibilul pentru a duce o acţiune la bun sfârşit, pentru a scăpa dintr-o încurcătură.

• A da mâna cu cineva → a se alia; a colabora cu cineva.

• A da o mână de ajutor → a ajuta; a da ajutor.

• A da/a lăsa/a pierde ceva din/de la mână → a da/a lăsa/a pierde ceva care îţi aparţine, de care dispui, de care eşti sigur.

• De mâna a doua → de calitate sau de valoare inferioară; mai puţin luxos, mai ieftin; de mai mică importanţă.

• Peste mână → incomod; anevoios.

• A se spăla pe mâini → a refuza să-şi asume răspunderea unei probleme dificile sau a unei fapte reprobabile.

• A fi mână spartă → a fi risipitor.

• A fi mână largă → a fi darnic; generos.

• A ridica mâna asupra cuiva → a amenința pe cineva cu bătaia; a fi agresiv.

• A fi mâna dreaptă a cuiva → a fi ajutorul, omul de încredere al cuiva.

• De la mână până la gură → foarte repede, în scurt timp.

• Cu mâna pe inimă → cu conștiința curată.

• A-și lua mâna de pe cineva → a înceta de a mai ocroti, de a mai ajuta pe cineva.

• A fi mână forte → a fi energic, autoritar.

• A avea mâinile curate → a fi cinstit.

• A fi greu de mână → a lucra neîndemânatic, brutal.

• A fi/a încăpea în mâna cuiva → a fi/a încăpea sub puterea, sub autoritatea cuiva, la discreţia cuiva.

• A pune mâna în foc pentru cineva → a garanta pentru cineva.

• A scoate castanele din foc cu mâna altuia → a se folosi de altcineva pentru a-şi rezolva o problemă dificilă, riscantă, periculoasă.

• A se ţine cu mâinile de burtă de atâta râs → a râde cu mare poftă, în gura mare.

• A sta cu mâinile în şolduri/în sân → a fi inactiv; a nu lucra; a pierde vremea.

• De mâna întâi → de cea mai bună calitate/categorie.

• De toată mâna → de toate felurile; din toate categoriile.

• A-şi face mână bună la cineva → a se pune bine cu cineva; a obţine favoarea cuiva.

• A întinde mâna → a cerşi.

• A întinde/a da cuiva mâna → a ajuta pe cineva.

• A-i lega cuiva mâinile/a lega pe cineva de mâini şi de picioare → a nu-i lăsa cuiva posibilitatea de a acţiona.

• A-i lua cuiva boala/durerea cu mâna → a face să-i treacă cuiva boala/durerea foarte repede.

• A lua cu o mână şi a da cu alta/cu zece → a fi risipitor.

• A se lua de mână cu cineva → a fi la fel; a se potrivi cu cineva; a se înhăita cu cineva.

• Mână-n mână → în strânsă colaborare; împreună; laolaltă.

• A (nu) îi da cuiva mâna → a (nu) avea puterea; a (nu) avea posibilitatea; a (nu) fi în stare; a (nu) îndrăzni.

• Pe sub mână → pe ascuns; clandestin.

• A-i pune cuiva mâna în cap → a lua pe cineva la bătaie.

• A-i pune cuiva mâna în piept/în gât → a prinde, a înşfăca pe cineva; a-i cere cuiva socoteală; a-l lua la rost.

• A pune mâna pe ceva → a ajunge în posesia unui lucru (de obicei prin mijloace necinstite).

• A pune mâna pe cineva → a) a prinde, a înhăţa pe cineva; b) a găsi pe cel de care este nevoie.

• A pune mână de la mână → a realiza ceva prin contribuţie benevolă şi colectivă.

• A-şi pune mâinile în cap/a se lua cu mâinile de cap/de păr → a avea un mare necaz; a fi disperat.

• A/a-şi pune/încrucişa mâinile pe piept → a muri.

• Mi-a/ţi-a etc. pus Dumnezeu mâna în cap → am/a-i etc. reuşit foarte bine.

• A ridica mâinile (către cineva) → a cere ajutor.

• A sta în mâna cuiva → a depinde de cineva; a fi în puterea cuiva.

• A-i trece/a-i ceda cuiva mâna → a) a lăsa pe altul să execute un lucru început; a da întâietate; b) a nu juca, lăsând rândul jucătorului următor.

• Una/două/trei etc. la mână → se spune despre un lucru, un fapt etc. pentru a arăta că este primul/al doilea/al treilea etc. dintr-o serie.

• A-i veni/a-i fi cuiva peste mână → a-i fi prea departe, prea incomod; a nu-i conveni; a nu-i fi la îndemână.

A MÂNCA vb.

• Doar n-am mâncat bureţi/ciuperci/ceapa-ciorii/cucută etc. → doar n-am înnebunit.

• A fi mâncat de nevoie → a fi îndurat multe necazuri şi lipsuri.

• A fugi/a alerga mâncând pământul → a fugi foarte repede, din toate puterile.

• A mânca borş/praz/ciuperci etc. → a minţi; a vorbi prostii; a flecări.

• A crede că tot ce zboară se mănâncă → a fi naiv, credul.

• A mânca ca un popă/ca diacul la pomene → a mânca foarte mult.

• A mânca pe cineva din ochi → a privi cu mare plăcere sau cu mare dragoste; a privi pe cineva insistent şi drăgăstos.

• Îi mănâncă câinii din traistă → se spune despre un om prost.

• A-şi mânca amarul/viaţa → a duce o viaţă grea, chinuită; a trăi greu, în lipsuri.

• A mânca bătaie/trântească/papară/pumni/palme/chelfăneală → a primi bătaie; a fi bătut.

• A mânca ca o căpuşă → a mânca mult; a nu se mai sătura.

• A mânca ca o pasăre/ca o păsărică → a mânca puţin.

• A mânca ca un lup/cât şapte → a mânca foarte mult, cu mare lăcomie.

• A mânca pe cineva de viu → a ucide, a omorî.

• A-i mânca sufletul cuiva → a supăra; a chinui pe cineva.

• A-l mânca pe cineva tălpile → a nu avea astâmpăr; a fi nerăbdător să plece.

• A fugi mâncând pământul → a fugi foarte iute, în goana mare.

• A fi mâncat pâine din multe cuptoare/

a fi mâncat multe Paşti → a fi bătrân; a avea multă experienţă.

• A-i mânca cuiva colacii/coliva → a vedea mort pe cineva.

• A-l mânca pe cineva palma dreaptă → a avea senzaţie de mâncărime la palma dreaptă, semn că va trebui să dea o sumă de bani.

• A-l mânca pe cineva palma stângă → a avea senzaţie de mâncărime la palma stângă, semn că va primi o sumă de bani.

• A-i mânca cuiva zilele/viaţa/sufletul → a amărî, a chinui pe cineva.

• A-şi mânca de sub unghie/unghii → a fi zgârcit.

• A mânca dintr-un blid cu cineva → a fi intim, apropiat, în raporturi strânse cu cineva.

• A mânca foc (pentru cineva) → a ţine foarte mult la cineva; a face orice pentru cineva.

• A mânca pe cineva → a asupri; a jegmăni; a sărăci pe cineva.

• A mânca pe cineva fript/de viu → a nimici, a distruge pe cineva.

• A-l mânca (pe cineva) palma/palmele → a avea chef să bată pe cineva.

• A-l mânca pe cineva spinarea/pielea → a se comporta în aşa fel încât să merite bătaie.

• A (-şi) mânca/a-i mânca cuiva banii/averea → a cheltui, a risipi banii sau averea (cuiva).

• A nu mai mânca pâine şi sare (pe un/dintr-un) taler cu cineva → a nu mai convieţui cu cineva; a nu mai avea raporturi de prietenie cu cineva.

MÂNCARE s.

• A fi tot o mâncare de peşte → a fi acelaşi lucru; a fi totuna.

• A o duce într-o mâncare şi într-o băutură → a petrece, a chefui întruna.

• Asta-i altă mâncare (de peşte) → asta e cu totul altceva.

• A strica mâncarea degeaba → a trăi degeaba, fără a fi de vreun folos.

MÂNCAT s.

• A ţine pe cineva de mâncat(e) şi de băut(e) → a întreţine pe cineva; a-i da mâncare şi băutură.

• A se pune pe mâncat şi pe băut → a mânca mult; a mânca bine.

MÂNCĂRICI s.

• A avea mâncărici → a nu avea astâmpăr; a nu putea sta locului.

• A avea mâncărici pe limbă → a fi foarte vorbăreţ; a nu putea tăcea; a spune vrute şi nevrute.

A MÂNEA vb.

• Parcă i-au mas şoarecii în pântece → se spune despre un om flămând sau nesătul.

MÂNECĂ s.

• A o băga pe mânecă → a se speria; a o sfecli; a se speria de consecinţe.

• A întinde/a trage pe cineva de mânecă → a se ţine de cineva; a nu-i da pace; a-l plictisi cu prea multe stăruinţe.

• A da cu mâneci largi → a da cu plăcere, bucuros.

• A (nu) se lăsa tras de mânecă → a (nu) se lăsa prea mult rugat.

• A scoate din mânecă → a inventa la repezeală un răspuns, o explicaţie.

• A trage pe cineva de mânecă → a trage cuiva atenţia că minte sau exagerează.

MÂNIE s.

• Iute la mânie → care se mânie uşor pentru orice.

• Într-o mânie → într-un moment de mânie.

• A ţine cuiva mânie → a duşmăni; a urî pe cineva.

A MÂNJI vb.

• A mânji cuiva o palmă → a trage cuiva o palmă.

A MÂNTUI vb.

• S-a mântuit! → gata!; nu mai am nimic de zis, de obiectat sau de făcut.

• A mântui de zile pe cineva → a omorî.

MÂNTUIALĂ s.

• De mântuială → superficial; grăbit; numai ca să zici că ai făcut ceva.

MÂNZ s.

• A bate/a umbla calea mânzului → a alerga, a umbla încoace şi încolo, fără nicio ispravă, fără niciun rezultat.

• A umbla ca mânzul după iapă/a merge/

a se ţine mânz după cineva → a se ţine mereu de cineva.

MÂNZEŞTE adv.

• A râde/a zâmbi mânzeşte → a râde/a zâmbi silit, nenatural.

MÂŢĂ s.

• A fi mâţă blândă → a fi prefăcut.

• A umbla cu mâţa în sac → a căuta să înşele.

• A prinde pe cineva cu mâţa-n sac → a surprinde pe cineva cu înşelăciuni.

• Ca o mâţă plouată → a) abătut, descurajat; b) ruşinat, umilit.

• A stupi ca mâţele → a nu se înţelege bine; a se certa mahalageşte.

• A trage mâţa de coadă → a o duce greu; a fi sărac.

• A se uita ca mâţa-n calendar → a nu pricepe nimic.

• A rupe mâţa-n două → a fi voinic, vrednic, hotărât, dârz.

• A trăi ca mâţa cu şoarecele → a) a fi în relaţii proaste cu cineva; b) a se

certa; a se insulta.

MÂZGĂ s.

• A prinde mâzgă → a se îmbogăţi.

• A suge mâzga din cineva → a stoarce pe cineva de puteri; a-l vlăgui.

MEI s.

• Cât ai zice mei → într-o clipă.

MELC s.

• Ca melcul → în spinare.

• În melc → răsucit în spirală.

• A merge/a umbla ca melcul/cu paşi de melc → a merge sau a progresa foarte încet.

MELEAG s.

• A-i şti cuiva meleagul → a cunoaşte secretele cuiva; a-i şti gândurile.

• A umbla meleagurile → a cutreiera; a umbla peste tot; a hoinări.

A MELIŢA vb.

• Îi meliţă gura → se spune despre cel care vorbeşte mult şi repede.

MELIŢĂ s.

• A-i umbla/a-i toca/a-i bate gura ca o meliţă/a dat cânepa prin meliţă → a vorbi mult şi repede; a flecări.

• A da cu meliţa/din meliţă → a trăncăni; a vorbi vrute şi nevrute; a flecări.

MENDRE s.

• A-şi face/a-şi juca mendrele → a face tot ce-i place; a-şi satisface capriciile; a-şi face de cap.

A MENI vb.

• A meni bine/rău → a prezice lucruri favorabile/nefavorabile.

MERCHEZ s.

• Cu merchez(ul) → cu iscusinţă.

• A-i veni cuiva la merchez → a-i veni cuiva la socoteală, la îndemână.

A MERGE vb.

• Aşa mai merge → aşa e bine, se potriveşte; îmi convine.

• A bate/a freca/a croi pe cineva de-i merg/să-i meargă fulgii/peticele/colbul/untul → a bate rău; a bate foarte tare pe cineva.

• Joacă de-i merg peticele/de-i merge colbul → joacă cu multă pasiune, cu

mult foc.

• A merge după cineva → a se mărita.

• A merge înaintea cuiva → a întâmpina pe cineva.

• A merge în treaba lui → a-şi vedea de treburile, de interesele sale.

• A-i merge ceva (drept) la inimă/la suflet → a-i plăcea ceva foarte mult.

• Mergi sănătos! → formulă de urare.

• A merge mână în mână cu... → a fi în strânsă legătură; a se desfăşura concomitent.

• A merge pe urmele cuiva → a urmări; a urma pe cineva.

• Îi merge vestea → se spune despre cineva care este faimos pentru ceva.

• A merge aţă → a merge drept la ţintă.

• A merge în urma cuiva → a urmări pe cineva.

• A merge la pieire → a acţiona necugetat; a-şi periclita existenţa.

• Meargă-i numele! → să nu se mai audă despre el; să dispară definitiv.

• A merge pe... (ani) → a se apropia de... ani.

• Pe zi ce merge/de ce merge → pe măsură ce trece vremea; din ce în ce...

• A merge prea departe → a exagera; a trece peste limitele îngăduite, peste bună-cuviinţă.

• Merge vorba că... → se spune că...; se vorbeşte...

• Mergi în treabă-ţi → pleacă!; lasă-mă-n pace!

• Treacă (şi) meargă! → fie!; să zicem că se poate.

MERIT s.

• Pe merit → pe drept; justificat.

MERTIC s.

• A-şi lua merticul → a primi o bătaie.

MESA adv.

• A băga pe cineva la mesa → a aduce pe cineva într-o situaţie neplăcută; a-l băga într-un bucluc.

• A intra/a cădea mesa → a se lăsa păcălit; a ajunge într-o situaţie neplăcută de care profită alţii.

MEŞTER s.

• Meşter-strică (şi drege de frică) → lucrător prost.

MEŞTEŞUG s.

• A da de meşteşug(ul unui lucru) → a descoperi secretul unui lucru; a descurca un lucru încurcat.

MEU adj. pron.

• Ai mei → familia mea.

• A rămâne/a fi pe-a mea → a rămâne/a fi aşa cum zic eu, cum doresc eu.

MIAU interj.

• Cât să zici/cât ai zice miau → într-o clipă.

• A nu zice nici miau → a nu zice nimic; a nu mai scoate nicio vorbă.

MIC ~ă adj.

• Cu mic, cu mare/mic şi mare → toată lumea.

• De mic copil → din copilărie.

• A avea pe cineva la degetul cel mic → a) a dispune de cineva cum vrei; b) a fi cu mult superior altuia.

• A se face/a deveni mai mic → a deveni mai umil, mai timid.

• Pe mică pe ceas → a) foarte des; neîntrerupt; b) din clipă în clipă; în orice moment.

• Într-o mică de ceas/pe mică pe ceas → foarte repede; imediat; într-o clipă.

MICŞUNEA s.

• Când va face plopul mere şi răchita micşunele → niciodată.

MIE s.

• Mii şi sute/mii şi mii → extrem de mulţi.

• Cu miile → în număr foarte mare; cu duiumul.

MIEL s.

• A avea somnul mieilor → a dormi mult.

MIERE s.

• A-i curge cuiva numai miere → a-i merge cuiva foarte bine.

• De miere → bun; generos.

• A fi cu limba (fagur) de miere → a fi dulce la vorbă; a vorbi frumos; a fi elocvent.

• A înota în miere → a fi foarte bogat.

• A băga/a ascunde ac în miere → a ascunde o intenţie rea într-un sfat dat cu blândeţe.

• A da cuiva bani de miere → a) a mustra pe cineva; b) a batjocuri pe cineva; c) a bate pe cineva.

• În buze miere şi-n inimă fiere → se spune despre făţarnici şi vicleni.

MIEZ s.

• A hrăni/a creşte pe cineva cu miez de nucă → a ţine pe cineva în huzur; a răsfăţa.

MIGDALĂ s.

• A încânta pe cineva cu migdale amare → a amăgi; a încânta pe cineva cu vorbe în aparenţă plăcute, dar, în realitate, înşelătoare.

A MIJI vb.

• A miji de ziuă → a se face ziuă; a se crăpa de ziuă.

• A-i miji cuiva mustaţa → a începe să-i crească mustaţa unui tânăr; a fi pe punctul de a deveni bărbat.

MIJLOC s.

• Cale/drum de mijloc → soluţie intermediară între două extreme; atitudine de compromis.

• A fi la mijloc → a fi în cauză, în joc.

• A fi ceva la mijloc → a exista ceva necunoscut, un dedesubt care influenţează desfăşurarea lucrurilor.

• A sta/a se pune la mijloc → a sta între două persoane pentru a le împiedica să se încaiere.

• De mijloc → nici prea mare, nici prea mic; nici prea bun, nici prea rău; potrivit.

• Prin toate mijloacele/prin orice mijloc → pe toate căile; indiferent cum; cu orice preţ.

• A-şi pune capul/gâtul la mijloc → a garanta; a susţine cu toată tăria ceva.

MILĂ s.

• A cere milă → a) a cerşi; b) a cere îndurare, iertare.

• De silă, de milă/de milă, de silă → vrând-nevrând; de voie, de nevoie...

• Dumnezeu cu mila! → ce-o da Dumnezeu!

• A-şi face milă de cineva → a da cuiva pomană; a se face milostenie.

• Fără (de) milă → cu cruzime.

• De milă/de mila cuiva → dintr-un sentiment de compătimire.

• De milă să nu... → de teamă, de grijă să nu cumva.

• A lăsa pe cineva în mila Domnului → a lăsa pe cineva în voia soartei.

• A avea milă de... → a se purta cu grijă, cu menajamente faţă de cineva sau de ceva.

• A face cuiva milă → a provoca compătimire; a fi vrednic de plâns.

• A fi vrednic de milă → a se afla într-o situaţie jalnică; a fi demn de compătimit.

• A nu avea milă (de undeva sau de la cineva) → a nu găsi bunăvoinţă (undeva sau la cineva).

• Dumnezeu/Domnul să-ţi facă milă → Dumnezeu să se îndure (de cineva).

• Fără milă de păcat → fără teamă de a greşi.

• (Ţi-e) mai mare mila → se spune când cineva se află într-o stare demnă de compătimire.

• A-i plânge cuiva de milă → a-i părea foarte rău de suferinţa cuiva.

• Unde/pe ce pune el mâna pune şi Dumnezeu mila → se spune despre cel căruia îi merg toate din plin.

MILITĂRIE s.

• A face militărie cu cineva → a se purta cu cineva aspru; a struni pe cineva.

MINĂ s.

• A avea mină bună/rea → a arăta bine/rău; a părea sănătos/bolnav.

MINCIUNĂ s.

• Putină de minciuni → se spune despre cineva foarte mincinos.

• A da/a face pe cineva de minciună → a dovedi că cineva minte.

• A purta/a duce pe cineva cu minciuni → a promite cuiva fără a se ţine de cuvânt; a duce cu vorba.

• A prinde pe cineva cu minciuna → a dovedi că cineva a spus un neadevăr.

• A umbla cu traista de minciuni → a fi foarte mincinos; a purta bârfeli sau minciuni de la unul la altul.

MINTE s.

• A-şi aduna minţile → a nu mai fi distrat; a se dezmetici.

• A avea ceva/pe cineva în minte → a) a fi preocupat de ceva/cineva; b) a avea intenţia să întreprindă ceva.

• A-şi băga/a-şi vârî minţile în cap → a se cuminţi; a se îndrepta.

• A-şi bea şi minţile → a bea până la inconştienţă; a se îmbăta foarte rău.

• Fără minte → necugetat; nechibzuit; prost; nebun.

• A fi dus cu mintea/cu minţile → a fi cufundat în gânduri.

• A-şi ieşi din minţi → a înnebuni; a-şi pierde cumpătul.

• A învăţa pe cineva minte → a face pe cineva să se cuminţească, să fie mai cu judecată, să nu mai repete o greşeală.

• Învăţătură de minte → dobândire de experienţă.

• A-i lua/a-i suci/a-i fura cuiva mintea/minţile → a face pe cineva să-ţi piardă

judecata, să nu mai ştie ce face.

• A-i sta mintea în loc → se spune când cineva rămâne uluit în faţa unui lucru.

• În minte → în gând; fără a vorbi sau gesticula.

• A-i veni cuiva în minte/a-i trece/a-i trăsni cuiva ceva prin minte → a-i veni cuiva, ceva deodată în gând.

• A-şi pune în minte → a intenţiona.

• Slab de minte → prost; imbecil.

• A nu-l ajunge mintea → a nu fi în stare să înţeleagă.

• A da în mintea copiilor → a avea judecată slăbită (din cauza bătrâneţii).

• La mintea cocoşului → uşor de înţeles; clar.

• A scoate pe cineva din minţi → a face pe cineva să-şi piardă dreapta

judecată; a enerva la culme.

• A se învăţa minte → a se cuminţi.

• A fi în toate minţile → a fi în deplinătatea facultăţilor mintale.

• A se frământa cu mintea/a-şi frământa mintea → a nu mai fi distrat; a se concentra.

• A nu avea minte/a nu fi în toate minţile → a fi lipsit de raţiune, de judecată.

• Întreg la minte → cu judecată normală, sănătoasă.

• A-şi pierde minţile/mintea → a înnebuni.

• A prinde minte/a prinde la minte → a câştiga experienţă; a deveni mai înţelept; a se potoli; a se cuminţi.

• A-şi pune mintea cu cineva → a lua în serios pe cineva care nu merită; a acorda prea multă atenţie vorbelor cuiva.

• A-i veni (cuiva) minţile acasă/la loc/la cap → a se cuminţi.

A MINŢI vb.

• Minte de stinge/de stă soarele-n loc/de-ţi stă ceasul/de-ngheaţă apele → spune cu cinism minciuni foarte mari.

• A-şi minţi foamea → a-şi potoli pentru scurt timp foamea cu mâncare puţină.

MINUNE s.

• Ca prin minune → pe neaşteptate; în mod surprinzător.

• De-a minune → numai aşa, ca să vedem ce o să se întâmple.

• De minune → minunat; admirabil.

• A se face de minune → a se face de râs.

• Mare minune/minune mare! → exclamaţie care exprimă uimire, admiraţie

etc.

• Mare minune să... → m-aş mira să...; n-aş crede că...

MINUT s.

• Din minut în minut → dintr-un moment în altul; în fiecare clipă.

• Într-un minut → imediat; îndată.

• La minut → pe loc, imediat.

• Pe tot minutul → de la o clipă la alta; întruna; mereu.

MIR s.

• A lovi/a izbi/a trăsni pe cineva la mir → a lovi pe cineva în cap.

• A-i lua cuiva mirul → a omorî pe cineva.

A SE MIRA vb.

• Mă miram eu să nu... → eram sigur că...

• Să nu te miri dacă... → e normal să...; e de aşteptat să...

• Te miri ce (şi mai nimic) → nimica toată.

• Te miri cine → un individ oarecare; oricine; cineva.

• Te miri unde → undeva; pretutindeni, peste tot.

MIRARE s.

• A-i fi cuiva de-a mirare(a) → a se mira; a fi surprins, nedumerit; a i se părea surprinzător.

• De mirare → surprinzător; uimitor.

• N-ar fi de mirare să... → ne putem aştepta să...; e posibil să...

MIREASĂ s.

• A plânge ca o mireasă → a plânge foarte tare, cu foc.

• A mânca ca o mireasă → a mânca foarte puţin.

• A sta ca o mireasă → a sta degeaba.

MIRONOSIŢĂ s.

• A face pe mironosiţa → a-şi lua aere de nevinovat; a face pe nevinovatul.

A MIROSI vb.

• Miroase a... → prevesteşte ceva; anunţă ceva.

• Nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase → se spune despre cineva care se face că este străin de faptele reprobabile la care a participat.

• A nu(-i) mirosi a bine/a-i mirosi cuiva rău → a presimţi ceva neplăcut; a (i) se părea că nu e ceva cinstit.

A MIŞCA vb.

• Mişcă! → du-te!; şterge-o!; grăbeşte-te!

• A mişca din urechi → a sugera cuiva că îi dai un bacşiş; a da un bacşiş.

MIŞCARE s.

• A face mişcare → a se plimba; a umbla în aer liber.

• Nicio mişcare! → linişte!; tăcere!

• În doi timpi şi trei mişcări → foarte repede.

• A prinde/a surprinde mişcarea → a) a înţelege mersul unei lucrări; b) a descoperi sensul, rostul, scopul unei acţiuni (secrete, tendenţioase).

• A pune (pe cineva/ceva) în mişcare → a face să se agite, să lucreze, să

acţioneze.

• A se pune în mişcare → a porni.

MIZERIE s.

• A-i face cuiva mizerie → a cauza cuiva neplăceri; a tracasa; a şicana.

A SE MLĂDIA vb.

• A se mlădia după vânt → a se schimba după împrejurări, după cum cere interesul.

MOALE, moi adj.

• A nu-i fi cuiva moale → a i se întâmpla cuiva ceva neplăcut; a o păţi; a mânca bătaie.

• A-i fi cuiva moale → a duce o viaţă liniştită; a o duce bine.

• A o lăsa (mai) moale → a-şi reduce pretenţiile; a se mai potoli.

• A trăi pe moale → a duce o viaţă comodă, liniştită, în belşug.

MOARĂ s.

• A se bate cu morile de vânt → a întreprinde acţiuni ireale, zadarnice, chiar ridicole.

• (Ca o) piatră de moară → foarte greu, anevoios, neplăcut.

• A da la moară → a se îmbăta...

• (Îi merge gura ca o) moară stricată/hodorogită/neferecată → se spune despre cineva care vorbeşte mult, căruia nu-i mai tace gura.

• A nu avea de moară → a nu avea cele necesare traiului.

• (Pe rând) ca la moară → în ordine; unul după altul.

• S-a pornit moara → a început să pălăvrăgească.

• A-i veni cuiva apa la moară → a se schimba împrejurările în favoarea cuiva.

• A-i lua cuiva/a-i tăia apa de la moară → a priva pe cineva de unele avantaje.

• A-i da cuiva apa la moară → a-i crea cuiva o situaţie favorabilă; a încuraja.

• A-i umbla cuiva moara → a-i merge bine.

• A ajunge/a se duce/a merge de la moară la râşniţă → a ajunge rău; a decădea.

• A-i face cuiva moară în cap → a părui pe cineva; a-l ciufuli.

• A-i sta moara → a nu-i merge bine; a nu mai avea profituri, avantaje.

• A mâna apa la moară → a căuta să tragă singur toate foloasele.

• A îndruga ca la moară → a vorbi foarte tare; a vorbi mult şi fără rost.

• A trăi ca găina la moară → a trăi bine; a huzuri.

MOARE s.

• A mânca/a gusta moarea cuiva → a avea de a face cu cineva; a avea de suferit de pe urma firii aspre a cuiva.

• A şti moarea cuiva → a cunoaşte firea, obiceiurile cuiva.

MOARTE s.

• A arunca moartea în ţigani → a arunca vina pe altul.

• Asta e moartea mea → ţin foarte mult la asta.

• De moarte → grozav; groaznic; înfricoşător; lugubru, sinistru.

• A se da de ceasul morţii → a depune eforturi desperate; a se frământa mult.

• Cu moartea-n suflet → îndurerat; disperat; deznădăjduit.

• A da mâna cu moartea/a vedea moartea cu ochii → a trece printr-o mare primejdie.

• A duşmăni de moarte → a urî foarte tare.

• A face moarte (de om) → a) a comite un omor; a omorî; b) a provoca un chin, o suferinţă.

• A fi bolnav de moarte/a fi pe moarte → a se zbate/a se lupta între viaţă şi moarte, a fi pe patul de moarte/pe patul morţii, a fi în agonie, în comă.

• A intra moartea în cineva → a-l prinde pe cineva spaima, groaza.

• A lua pe cineva moartea → a muri.

• A lupta/a da mâna cu moartea → a fi gata să moară.

• Moarte de om → înghesuială, aglomeraţie mare.

• A nu cunoaşte/a nu avea moarte/a fi fără moarte → a fi foarte trainic, durabil.

• Uitat de moarte → foarte bătrân.

• (A umbla) cu moartea în suflet/în sân → a) (a fi) foarte mâhnit; b) (a fi) înfricoşat, înspăimântat.

• A vedea moartea cu ochii → a trece printr-o mare încercare.

• Viaţă fără (de) moarte → nemurire, viaţă veşnică.

MOAŞTE s.

• A păstra ceva ca pe nişte moaşte → a păstra cu cea mai mare grijă, cu sfinţenie.

MODĂ s.

• A fi/a ajunge la modă → a se bucura de mare trecere la un moment dat.

MODRU s.

• La/cu modru → cu măsură, potrivit.

• Nu-i modru să... → nu se mai poate să...; e imposibil (să nu...).

MOFLUZ ~ă adj.

• A ieşi/a rămâne mofluz → a) a da faliment; b) a rămâne păcălit într-o anumită împrejurare.

MOFT s.

• A umbla cu mofturi → a invoca motive lipsite de temei sau fără valoare.

MOLCOM ~ă adj.

• A sta/a şedea molcom → a sta liniştit, cuminte.

• A tăcea molcom → a nu scoate o vorbă; a tăcea chitic.

MOLIE s.

• Ros/mâncat de molii → foarte vechi; foarte bătrân.

MOMEALĂ s.

• A umbla cu şosele, cu momele → a căuta să amăgească.

MOMENT s.

• De moment → vremelnic; efemer; de scurtă durată.

• Din moment ce... → de vreme ce...; deoarece...; întrucât...

• Din moment în moment/dintr-un moment într-altul → foarte curând.

• Pe moment → în prima clipă; în clipa aceea.

• Moment de răscruce → schimbare radicală; cotitură.

• Din primul moment → chiar de la început.

• În momentul de faţă → în prezent; acum.

• La moment → imediat; numaidecât.

• (Nici) un moment → niciodată; deloc.

• Pentru (un) moment → deocamdată; pentru un timp.

MONEDĂ s.

• A bate/a face monedă → a emite bani de metal.

• A plăti/a răspunde cu aceeaşi monedă → a se comporta faţă de cineva la fel cum s-a comportat acesta într-o situaţie similară.

MONUMENT s.

• Monument de prostie → om foarte prost.

MORAL s.

• A avea moralul ridicat → a suporta cu curaj, cu tărie o situaţie grea; a nu se lăsa copleşit de o nenorocire.

• A-i ridica moralul cuiva → a îmbărbăta, a încuraja pe cineva.

MORAVURI s.

• Contrar bunelor moravuri → imoral.

A MORFOLI vb.

• A morfoli vorbele → a vorbi nedesluşit; a îngăima.

MORIŞCĂ s.

• A-i umbla gura ca o morişcă → a vorbi mult; a trăncăni.

• A face cuiva morişcă (de vânt) în cap/

în păr → a trage pe cineva de păr.

MORMÂNT s.

• A băga pe cineva în mormânt/a-i săpa cuiva mormântul → a) a ucide pe cineva; b) a chinui.

• A duce pe cineva la mormânt → a cauza moartea cuiva.

• Nici în mormânt → niciodată.

• A intra în mormânt → a muri.

• A fi pe marginea mormântului → a fi foarte bătrân, aproape de moarte.

• A-şi săpa singur mormântul → a-şi cauza singur nenorociri; a-şi aduce singur un rău.

• Tăcere de mormânt → tăcere/linişte deplină.

• A-şi găsi undeva mormântul → a muri undeva (departe de casă).

MORT[1] moartă adj.

• A ajunge la un/într-un punct mort → a ajunge într-un impas, în imposibilitatea de a găsi o soluţie, de a putea acţiona mai departe.

• A fi mort fără/după cineva/ceva → a nu putea trăi fără cineva/ceva; a fi ahtiat după ceva; a ţine mult la cineva/la ceva.

• A fi/a se afla/a trece pe linie moartă → a nu mai îndeplini sarcini de răspundere; a nu mai juca un rol de seamă.

• Mai mult mort (decât viu)... → istovit, prăpădit (de oboseală, de boală, de frică etc.).

• Mort-copt → cu orice preţ; necondiţionat; neapărat.

• Nici mort/mort tăiat → cu niciun chip; sub niciun motiv.

• A umbla mort după cineva → a lupta, a se zbate pentru a obţine ceva.

• A se face mort în păpuşoi/a face pe mortul în păpuşoi → a simula nevinovăţia, inocenţa; a face pe prostul.

• A o lăsa moartă în păpuşoi → a lăsa o problemă încurcată; a renunţa.

MORT² s.

• Mortul de la groapă nu se mai întoarce → se zice când un lucru e definitiv pierdut, când nu mai este nicio nădejde să-l recâştigi.

• A umbla ca după mort → a umbla foarte încet.

MORŢIU adv.

• A urla a morţiu → a urla lung şi trist (ca o prevestire de moarte).

MOŞ s.

• Din/de la moşi-strămoşi → de demult.

• A spune/a înşira/a îndruga moşi-pe-groşi/

moşi păroşi → a îndruga verzi şi uscate; a trăncăni; a pălăvrăgi.

• La moşii cei verzi → niciodată; la sfântul aşteaptă.

• De când cu moşii cei verzi → de foarte multă vreme.

• A-i veni moş Ene pe la gene → a i se face somn; a începe să moţăie.

• A se strânge lumea ca la moşi → a se aduna lumea pentru a vedea ceva neobişnuit.

• De când cu moş Adam → din vremuri de demult.

MOTOTOL s.

• A face pe cineva mototol → a doborî la pământ; a lăsa nemişcat.

• A se face mototol → a se ghemui.

MOŢ s.

• Cu moţ (în frunte)/mai cu moţ → (mai) grozav; (mai) însemnat; (mai) cu vază.

• A lua pe cineva de moţ → a apuca, a trage de păr pe cineva.

• A spune lucruri cu moţ → a exagera; a înflori cele spuse.

• Moţ şi el → se spune când cineva intervine (nechemat) într-o discuţie.

MUC s.

• A-i pica mucul/mucii undeva/la cineva → a zăbovi prea mult undeva sau la cineva.

• A nu da nici mucii pe cineva → a fi demn de dispreţ, fiind lipsit de orice merit.

• A-i pica mucul/mucii după cineva → a fi foarte îndrăgostit de cineva; a-i plăcea mult cineva.

MUCHIE s.

• Bani bătuţi pe muchie → bani în numerar; bani gheaţă.

• Pe muchie → la limită.

• Pe muchie de cuţit → într-o situaţie critică, primejdioasă.

A (SE) MUIA vb.

• A-i muia cuiva ceafa → a bate pe cineva.

• A i se muia cuiva ciolanele → a-i slăbi cuiva puterile; a se moleşi.

• A i se muia gura → a nu mai avea curajul să vorbească.

• A i se muia inima → a deveni bun, îngăduitor, milos; a se îndupleca.

A MULGE vb.

• Vacă (bună) de muls → persoană sau situaţie care poate fi uşor exploatată, de pe urma căreia se pot trage foloase.

MULS s.

• În mulsul vitelor → în amurg.

MULT[1] adv.

• (Asta) e prea mult → (asta) e mai mult decât se cuvine, decât se poate suporta.

• Ce să spun/să fac mai mult? → asta e tot, nu pot/nu-i necesar să fac sau să spun altceva.

• Cel mult → a) maximum; b) în cel mai bun caz.

• Cu mult → în foarte mare măsură.

• Din mult în mai mult → din ce în ce mai mult.

• Mai mult → mai ales, mai cu seamă.

• Mai mult decât... → foarte, absolut...

• Mai mult sau mai puţin → în orice măsură; întru câtva; aproximativ.

• Mult şi bine → vreme îndelungată; mereu; întruna.

• Nici mai mult, nici mai puţin → exact cât trebuie.

• A nu fi mult să... → a fi gata să...; cât pe-aci să...

MULT[2] pron.

• Multe (şi) de toate/multe şi mărunte → tot felul de lucruri.

• Mult, puţin/puţinul → tot, atâta cât este.

• Mult/multul cu multul → foarte mult; oricât de mult.

• A voi ceva şi mai multe → a voi cu orice preţ.

• A nu prea şti multe → a fi hotărât; a lua hotărâri energice.

• A nu mai avea mult → a fi pe moarte; a nu mai avea de trăit decât puţine zile.

MUNCĂ s.

• A (nu) prinde munca → a (nu) fi în stare să facă faţă sarcinilor.

• Muncă de Sisif → strădanie istovitoare şi inutilă, care trebuie luată mereu de la capăt.

• A scoate din muncă → a îndepărta pe cineva dintr-un anumit post.

A SE MUNCI vb.

• A se munci cu gândul/cu gândurile → a fi chinuit, preocupat de un gând/de gânduri.

MURĂ s.

• Mură în gură → fără muncă; fără oboseală; de-a gata.

MURG s.

• Paşte, murgule, iarbă verde → se spune, în glumă, pentru a indica aşteptarea zadarnică, lipsă de speranţă în realizarea unui lucru.

MURGĂ s.

• A intrat murga în sat → s-a înserat; s-a făcut întuneric.

A MURI vb.

• A muri cu zile → a deceda în urma unei boli neglijate sau în împrejurimi neprevăzute.

• A muri fără lumânare → a muri pe neaşteptate.

• A muri de foame → a nu avea mijloace de trai; a fi foarte sărac.

• A muri după cineva/ceva → a ţine foarte mult la cineva/ceva; a-i plăcea

foarte mult.

• A muri de moarte bună → a muri de bătrâneţe, de moarte firească.

• A muri de ruşine → a-i fi foarte ruşine.

• A muri şi a învia → a trece de la o stare sufletească la alta.

• Până mor → vreme foarte îndelungată; întreaga viaţă.

• Să mor, dacă... → se spune pentru a întări o afirmaţie.

MURITOR ~oare adj.

• A fi/a ajunge/a rămâne/a lăsa pe cineva muritor de foame → a fi/a ajunge etc. foarte sărac, neavând ce mânca.

MUSCĂ s.

• A se aduna/a se strânge/a veni ca muştele la miere → a se aduna undeva în mare număr.

• Să se audă musca! → să fie tăcere deplină!

• A se speria de toate muştele → a se speria de orice fleac, de toate nimicurile.

• Cal rău de muscă → cal nărăvaş.

• A cădea/a se băga ca musca-n lapte → a sosi undeva într-un moment nepotrivit; a interveni într-o discuţie într-un mod nedorit.

• De/pe când scria musca pe perete → de mult, din timpuri străvechi.

• A fi/a se şti/a se simţi cu musca pe căciulă → a se simţi vinovat.

• A muri ca muştele → a muri în număr foarte mare.

MUSTAŢĂ s.

• A-i râde/a-i zâmbi cuiva mustaţa → a se bucura.

• A râde/a zâmbi pe sub mustaţă → a râde/

a zâmbi stăpânindu-se, pe ascuns, în sine.

• A trage la mustaţă → a bea mult.

A MUSTRA vb.

• A-l mustra pe cineva cugetul/conştiinţa → a-şi face reproşuri; a avea remuşcări.

A MUŞCA vb.

• A-şi muşca buzele → a regreta foarte tare; a se căi (de nereuşita unei acţiuni).

• A-şi muşca limba → a se căi că a spus ceea ce nu se cuvenea.

• A-şi muşca mâinile/degetele → a se căi amarnic.

• A-l muşca pe cineva de inimă să... → a se lăsa ispitit să...

MUŞCHI s.

• A prinde muşchi → a muri.

MUŞTAR s.

• A-i sări muştarul → a se înfuria.

MUT s.

• Asta să i-o spui lui mutu → se spune cuiva pentru a arăta că nu ai încredere în afirmaţia lui, că spune ceva neadevărat, exagerat.

• Unde a dus surdul roata şi mutul iapa → foarte departe.

• Mutu la uşă → obiect care se pune în faţa uşii pentru a da un semn că nu este nimeni acasă.

A MUTA vb.

• A-şi muta gândul → a se răzgândi.

• A-i muta cuiva fălcile → a-i trage cuiva o palmă peste obraz.

MUTRĂ s.

• După mutra lui → după rangul, după condiţia socială a cuiva.

• A face mutre → a face mofturi.

• Nu e de mutra lui → nu e pentru el; nu merită aşa ceva.

MUZICĂ s.

• A-i face cuiva muzică → a-i face cuiva scandal, gălăgie.

N

NA interj.

• Decât doi ţi-oi da, mai bine un na → e mai cuminte să iei ce ţi se dă decât să aştepţi ce ţi se promite.

• Na-ţi-o bună că ţi-am frânt-o/na-ţi-o frântă că ţi-am dres-o → se zice când cineva, încercând să descurce un lucru, îl încurcă şi mai rău.

NAFTALINĂ s.

• (Bun) de pus la naftalină → a) care nu mai poate servi la nimic; vechi; demodat; b) despre care nu se mai vorbeşte; dat uitării.

• (Pare-ar fi) scos de la naftalină → a) învechit, dar adus din nou în folosire; b) dat uitării într-o vreme, dar despre care începe din nou să se vorbească.

NAIBA s.

• A da de/a vedea pe naiba → a-şi găsi beleaua; a o păţi.

• Al naibii (de...) → foarte; grozav (de...).

• A da/a lăsa pe cineva/ceva naibii/la naiba → a neglija; a nu se mai interesa de cineva sau de ceva.

• N-are nici pe naiba → n-are nimic; este sănătos.

• Om al naibii → a) om isteţ, şiret, descurcăreţ; b) om rău, afurisit.

NARĂ s.

• Cu nări bune → cu posibilitatea de a se orienta uşor şi repede; cu simţ fin.

• Cu nările în vânt → mândru; încrezut.

• A se umfla în nări/a-şi umfla nările → a se făli; a se ţine mândru; a-şi da importanţă.

NAS s.

• A-şi arăta/a-şi scoate nasul → a se înfăţişa; a veni; a apărea.

• A avea nas de prepelicar → a presimţi cu uşurinţă ce are să se întâmple; a-şi da repede seama de o situaţie.

• A-şi băga/a-şi vârî nasul în ceva → a se amesteca nesolicitat în treburile altuia.

• A-i cădea/a-i pica cuiva nasul → a-şi pierde mândria, aroganţa, îngâmfarea; a deveni modest, umil.

• Cu nasul în jos → ruşinat; supărat; mofluz.

• Cu nasu-n şold, cu mâna-n vânt → se spune despre ceva nepotrivit.

• A-şi/a nu-şi cunoaşte/vedea lungul nasului → a) a-şi/a nu-şi da seama de valoarea, de puterea pe care o are; b) a (nu) şti măsura, buna-cuviinţă, respectul faţă de alţii.

• Îi curge untura pe nas → se spune, ironic, despre cei slabi.

• A-i da cuiva cu ceva pe la nas → a tenta, a momi pe cineva.

• A-i da cuiva cu luleaua în nas → a dispreţui pe cineva.

• A-i da cuiva nas → a fi prea îngăduitor cu cineva; a-i permite să se obrăznicească.

• A-i da cuiva nasul → a îndrăzni.

• A-i da cuiva peste nas → a-i face cuiva reproşuri; a pune pe cineva la locul lui; a-l pune la punct.

• A tăia nasul cuiva → a înfrâna semeţia, aroganţa cuiva.

• Sub nas/sub nasul cuiva → în imediata apropiere; în faţă; sub ochii cuiva.

• A strâmba din nas → a) a-şi manifesta dispreţul, dezaprobarea; b) a face mofturi.

• A nu vedea de lungul nasului → a fi mărginit, lipsit de orizont.

• A umbla/a se ţine cu nasul pe sus → a fi încrezut, îngâmfat, prea mândru.

• A nu-i ajunge cu prăjina la nas → se spune despre un îngâmfat.

• A-i scoate cuiva ceva pe nas → a-i reproşa cuiva ceva.

• (A fi) băgat/vârât cu nasul în... → (a fi) preocupat de...; a fi concentrat asupra...

• A-şi băga nasul în toate → a se amesteca peste tot, în toate problemele.

• A scoate panglici pe nas → a minţi; a exagera.

• A duce/a purta de nas pe cineva → a purta cu vorba, a amăgi întruna.

• A-şi lua nasul la purtare → a se obrăznici.

• A (nu) avea nas → a) a (nu) îndrăzni; b) a (nu) avea autoritate.

• A pune/a lăsa nasul în jos/în pământ → a se ruşina; a se simţi vinovat.

• A nu scoate nasul → a nu ieşi (afară); a nu se expune.

• A nu fi de nasul cuiva → a nu fi potrivit pentru cineva; a nu i se cuveni cuiva.

• A-i râde cuiva în nas → a-i râde cuiva în faţă (dispreţuitor); a-şi bate joc de cineva.

• A trânti/a închide cuiva uşa în nas → a refuza să primească pe cineva.

• Nas în nas → faţă în faţă; unul lângă altul.

• A arunca cuiva ceva în nas → a spune cuiva ceva direct, fără menajamente.

• A avea nas/a-şi ridica nasul → a îndrăzni; a cuteza.

• A da nasul cu cineva → a se întâlni cu cineva pe neaşteptate.

• A fi cu nasul de ceară → a fi foarte susceptibil.

• A-i ieşi cuiva pe nas → a o păţi; a i se înfunda.

• A-i întoarce nasul cuiva → a ignora ostentativ pe cineva; a întoarce spatele cuiva.

• A-i trece pe la nas → a-i trece pe dinaintea ochilor; a pierde un prilej favorabil.

• A-i veni muştarul la nas/a-i tremura cuiva nasul → a se supăra; a se enerva; a se înfuria.

• A-i da cuiva şi pe gură, şi pe nas → a-i da cuiva din belşug, mai mult decât îi trebuie; a-l îmbuiba.

• A da cu nasul pe undeva → a trece pe undeva întâmplător; a se abate/opri în trecere pe undeva.

• A da nas în nas cu cineva/a da nas(ul) cu cineva → a) a se întâlni cu cineva; b) a avea îndrăzneala de a se înfăţişa undeva sau înaintea cuiva.

• A da pe cineva cu nasul de ceva → a duce, a obliga pe cineva.

NAŞ s.

• A fi cuiva naş → a veni cuiva de hac.

• A-şi găsi naşul → a da de cineva care-l poate struni, pune la punct.

NAŞTERE s.

• A da naştere → a crea; a produce; a forma.

• Din naştere → a) din momentul în care s-a născut; b) potrivit unor predispoziţii naturale moştenite.

NAT s.

• Tot natul → fiecare; toată lumea.

NATURĂ s.

• De natură să... → în măsură să...; capabil să...

• În natură → în obiecte; în produse (nu în bani).

• Este în natura lucrurilor → este normal, firesc; de la sine înţeles.

NAZ s.

• A face nazuri → a se comporta ca un om răsfăţat, mofturos.

NĂBĂDAIE s.

• A-l apuca/a-l găsi pe cineva (toate) năbădăile → a se mânia; a se înfuria.

• A băga pe cineva în năbădăi → a) a înspăimânta, a înfricoşa pe cineva; b) a-l face pe cineva să-şi piardă minţile.

NĂDEJDE s.

• A trage nădejde → a spera.

• Cu nădejde → cu putere; solid; temeinic.

• De nădejde → pe care te poţi bizui; de încredere; de ispravă.

• A se lăsa în nădejdea cuiva/a ceva → a conta, a se bizui pe cineva sau pe ceva.

• A-şi lua nădejdea de la ceva → a-şi pierde speranţa; a nu mai spera să obţină ceva.

• A-şi pune nădejdea/a avea nădejde în cineva → a avea încredere în forţele, în capacitatea cuiva; a se încrede în cineva.

• Slabă nădejde → puţin probabil.

• A sta/a şedea undeva cu nădejde → a sta mult; a veni târziu de undeva.

• A trage nădejde ca broasca de păr/ca ursul de coadă/ca spânul de barbă/ca baba de dinţi etc. → a spera ceva irealizabil.

• A trăi/a se hrăni cu nădejdea → a spera mereu.

NĂDUF s.

• A-i face cuiva năduf/nădufuri → a-i provoca supărare, necaz; a-i face zile fripte cuiva.

• A-şi vărsa/uşura năduful → a-şi spune păsul, necazul, durerea.

NĂDUŞEALĂ s.

• A-l trece pe cineva (toate) năduşelile → a) a munci din greu; b) a fi cuprins de spaimă, de emoţie.

A NĂDUŞI vb.

• A năduşi sub limbă → se zice în bătaie de joc la adresa celor care se plâng că au muncit mult, când, în realitate, n-au făcut aproape nimic.

NĂLUCĂ s.

• Ca o nălucă → foarte repede.

• A-şi face nălucă → a se speria; a se înspăimânta; a se îngrozi.

NĂPASTĂ

• A grăi cu năpaste → a spune adevăruri.

• A cădea năpastă peste cineva → a provoca cuiva neplăceri, necazuri.

NĂPÂRCĂ s.

• Pui de năpârcă → om rău, viclean, perfid.

NĂRAV s.

• A (se) învăţa cu năravu → a (se) obişnui să ceară, să pretindă ceva ca pe un drept al său.

• A fi cu năravu → a fi capricios, încăpăţânat, dificil.

NĂRĂVEALĂ s.

• Om cu nărăveală → om cu deprinderi civilizate, cu care te poţi înţelege.

NĂVALĂ s.

• A da năvală → a năvăli; a se îmbulzi.

NEA s.

• De nea → alb strălucitor.

NEAJUNS s.

• A-i face cuiva în neajuns → a face un lucru în detrimentul cuiva.

• Neajuns de minte → prost; zăpăcit.

NEAM s.

• De la/de două neamuri → de demult; din vechime.

• De neam/de neamul lui/neam de... → de origine; de naţionalitate.

• De la nouă neamuri → de toate felurile.

• De neam (bun, mare) → din familie aleasă; de origine nobilă.

• (De) neam prost → needucat; bădăran.

• De (pe)/după neam → după familie; luând drept criteriu familia, originea.

• De tot neamul → de toate felurile; de toate categoriile.

• De un neam → din aceeaşi familie, rude.

• A fi neam de.../a-şi trage neamul din... → a-şi avea originea de la...; a se trage de la.../din...

• A fi neam după Adam → a fi rudă îndepărtată a cuiva sau a nu fi rudă deloc.

• Neam de neamul meu (tău etc.) → a) nimeni din familia, din neamul meu (tău etc.); b) din tată-n fiu.

• Până la nouă neamuri → într-un viitor foarte îndepărtat.

• A se trage neam de pe cineva → a fi din familia cuiva.

NEAMŢ s.

• A merge/a umbla drept ca neamţul → a fi beat.

• A fura/a lua luleaua neamţului → a se îmbăta.

• De când nemţii cu coadă → de demult.

NEAPĂRAT ~ă adj.

• A fi/a avea neapărată nevoie → a fi foarte necesar.

NEASTÂMPĂR s.

• Cu neastâmpăr → agitat; tulburat; neliniştit.

• În neastâmpăr → în veşnică mişcare; nepotolit.

NEAŞTEPTAT s.

• Pe neaşteptate → fără să te aştepţi; deodată; inopinat.

NEAVENIT ~ă adj.

• Nul şi neavenit → lipsit de valabilitate; considerat ca inexistent.

NEBĂGARE s.

• (Din) nebăgare de seamă → a) (din) neatenţie; (din) neglijenţă; (din) imprudenţă; b) (din) lipsă de consideraţie.

NEBĂGAT s.

• Nebăgat în seamă → a) trecut cu vederea; dispreţuit; ignorat; b) neobservat.

• Pe nebăgate de seamă → fără a (se) observa; pe nesimţite.

NEBĂUT s.

• Pe nebăute → înainte de a fi băut; fără să fi băut ceva.

NEBUN s.

• Se bat nebunii la gura lui → se spune când cineva vorbeşte mult şi foarte repede sau când mănâncă mult şi cu mare lăcomie.

• A o face pe nebunul → a-şi acorda o importanţă exagerată.

• A fi nebun de bucurie/de durere/de groază etc. → a fi cuprins de o mare bucurie/durere/groază etc.

• A fi/a umbla nebun după cineva/ceva → a-i plăcea foarte mult cineva/ceva; a se da în vânt după cineva/ceva.

• A prinde şarpele cu mâna nebunului → a scăpa de o primejdie împingând pe altul în ea.

NEBUNIE s.

• La nebunie → foarte mult; în mare măsură.

NECAZ s.

• A avea necaz pe cineva → a fi supărat pe cineva; a-i purta pică.

• Îi dă necazul de nod → e lovit de necazuri.

• A(-i) face cuiva în necaz → a supăra intenţionat pe cineva, a-l face să se supere, să se înfurie.

• Cu necaz → dificil; anevoie; dureros.

• A-i fi necaz cuiva → a-i părea rău de ceva; a-i fi ciudă.

• De necaz → pentru a-şi exprima ciuda, mânia.

• La necaz → a) într-un moment critic; în caz de primejdie; b) în moment de supărare.

• A vorbi în necaz → a vorbi stăpânit de mânie.

NECESITATE s.

• Cu necesitate → în mod imperios, obligator; inevitabil.

• De primă necesitate → de care este neapărat nevoie; indispensabil traiului.

NECREDINCIOS ~oasă adj.

• Toma necredinciosul → se spune despre un om care se îndoieşte de toate.

NECREZUT ~ă adj.

• De necrezut → nemaipomenit; grozav; extraordinar.

NECURAT ~ă adj.

• Duh necurat → spirit rău; diavol.

NEDREPT ~eaptă adj.

• Pe nedrept → abuziv; samavolnic.

NEFĂCUT ~ă adj.

• A face o nefăcută → a face o poznă, o boroboaţă.

NEFERECAT ~ă adj.

• Moară neferecată → se spune despre un om vorbăreţ şi flecar.

NEFERICIRE s.

• Din nefericire → din păcate.

NEFIERT ~ă adj.

• Mămăligă nefiartă → om slab, moale, fără voinţă, fără energie.

NEGÂNDIT s.

• Pe negândite → în mod neaşteptat; fără veste; spontan; prin surprindere.

NEGHINĂ s.

• A alege neghina din grâu/grâul de neghină → a despărţi pe cei buni de cei răi.

• Neghina n-o duce la târg → lucrul rău nu are căutare.

• Nu ştie să aleagă neghina de grâu → nu poate deosebi ce e rău de ce e bine.

• A semăna neghină → a semăna discordie; a produce zâzanie.

NEGRU[1] neagră adj.

• A-i face cuiva zile negre → a-i cauza cuiva supărări, necazuri; a-i amărî viaţa.

• Ba e albă, ba e neagră → se spune despre o persoană nehotărâtă sau despre cineva care se contrazice.

• A avea inimă neagră → a fi foarte trist.

• La negru → clandestin.

• A fi negru pământ → a fi foarte supărat, mânios, furios.

• (A fi) negru la inimă/la suflet → (a fi) rău, răzbunător.

• A nu-i spune/a nu-i zice cuiva (nici) „negri ţi-s ochii“ → a nu supăra cu nimic pe cineva; a nu-i face cuiva nicio imputare.

• Unde e buba neagră → unde e greutatea, nodul problemei.

• A se face negru la faţă → a se supăra; a se înfuria; a se cătrăni.

NEGRU[2] s.

• Cât e negrul bobului → foarte puţin.

• A face albul negru → a arăta, a spune, a înfăţişa un lucru altfel de cum este.

• I se face negru înaintea/pe dinaintea ochilor → se zice când cineva este foarte mânios.

• (Nici) cât (e) negru sub unghie → foarte puţin; aproape deloc.

• A vedea (totul) în negru → a fi pesimist.

NEÎNCERCAT ~ă adj.

• Pe neîncercate → fără probă.

NEÎNCHIPUIT ~ă adj.

• De neînchipuit → extrem de...

NEÎNDURARE s.

• Cu neîndurare → fără milă; fără îndurare.

NEÎNDURAT ~ă adj.

• De neîndurat → foarte dureros, cumplit, de nesuportat.

NEÎNTORS ~oasă adj.

• A dormi neîntors → a dormi adânc.

• A se duce pe drum neîntors/pe cale neîntoarsă → a muri.

NELUAT ~ă adj.

• Neluat în seamă → neobservat.

NELUME s.

• Ca nelumea → cum nu trebuie; nu ca toţi oamenii.

NEMÂNCAT s.

• Pe nemâncate → fără să fi mâncat; cu stomacul gol.

NEMILUITĂ s.

• Cu nemiluita → din belşug; fără măsură.

NEMŢESC ~ească adj.

• Cald nemţesc → frig.

NEMŢEŞTE adv.

• A plăti nemţeşte → a plăti părţi egale din preţul unei consumaţii.

NEMURIRE s.

• La nemurire → fără sfârşit; veşnic.

NENOROCIRE s.

• Din nenorocire → datorită unor împrejurări nefavorabile; din păcate.

NENUMĂRAT ~ă adj.

• De nenumărate ori → foarte des.

NEOM s.

• A face pe cineva (din om) neom → a aduce pe cineva într-o stare de plâns cauzându-i mari neajunsuri.

• Ca neoamenii → altfel decât ar fi normal.

NEPĂSARE s.

• Cu nepăsare → fără grijă; fără atenţie.

NEPOT s.

• Din nepoţi în nepoţi → timp îndelungat.

• Îşi cunoaşte naşul nepoţii → ştie el cu cine are de-a face.

NEPUS ~ă adj.

• A lua pe cineva cu/pe nepusă masă → a lua pe cineva prin surprindere.

NEPUTINŢĂ s.

• Cu neputinţă → imposibil.

NERĂBDARE s.

• Cu nerăbdare → nerăbdător; cu mare grabă.

NERĂSUFLAT s.

• Pe nerăsuflate → foarte repede; dintr-o răsuflare.

NERV s.

• A avea nerv → a) a fi vioi, plin de viaţă; b) a fi irascibil, nervos.

• A avea/a fi în nervi → a fi irascibil, nervos.

• A avea nervi slabi → a fi uşor iritabil sau impresionabil.

• A călca pe cineva pe nervi → a enerva pe cineva.

• A fi un pachet de nervi → a fi foarte enervat, iritat, înfuriat.

• A-l apuca nervii → a avea o criză nervoasă, un acces de nervi.

NERVOZITATE s.

• Cu nervozitate → în mod nervos; cu nerăbdare, precipitat.

NESFÂRŞIT s.

• La nesfârşit → întruna; necontenit.

NESIMŢIT s.

• Pe nesimţite → fără să simtă, să se observe; pe furiş.

NESPĂLAT ~ă adj.

• Îţi intră pe gât nespălat → se zice când prezenţa cuiva îţi este neplăcută, nedorită.

• A o mânca nespălat → a o păţi dis-de-dimineaţă/de tânăr.

• Nespălat la gură/gură nespălată → se spune despre cel care vorbeşte lucruri necuviincioase.

• Pe nespălate → fără a se spăla; înainte de a se spăla.

NESPUS ~ă adj.

• Nespus de... → foarte; peste măsură de...

NESUFERIT ~ă adj.

• De nesuferit → insuportabil; plictisitor.

NEŞTIINŢĂ s.

• Cu neştiinţă → fără a şti.

• Din neştiinţă → din cauză că nu ştie, că nu a ştiut.

NEŞTIRE s.

• Din neştire → din nebăgare de seamă.

• În neştire → fără a-şi da seama.

NEŞTIUT ~ă adj.

• Pe neştiute → fără să (se) ştie; tiptil; pe furiş.

NETĂGĂDUIT ~ă adj.

• De netăgăduit → incontestabil; cert.

NETED ~ă adj.

• A-i deschide cuiva calea netedă → a-i înlesni, a-i uşura cuiva ceva.

• A-i fi/a-i veni cuiva ceva neted → a-i fi/a-i veni cuiva ceva la îndemână; a-i conveni.

• A-i merge cuiva neted → a decurge normal; a se desfăşura fără dificultăţi.

• A-i ieşi cuiva ceva neted → a-i reuşi ceva.

• A i-o spune cuiva neted → a-i spune cuiva un lucru fără ocol, fără ascunzişuri, pe faţă.

A NETEZI vb.

• A-şi netezi barba → a fi/a se arăta foarte mulţumit.

• A-i netezi cuiva calea → a-i uşura cuiva ceva.

NEUITAT ~ă adj.

• De neuitat → care nu se poate uita; care nu trebuie să se uite.

NEVĂZUT ~ă adj.

• A se face nevăzut → a pleca brusc; a dispărea dintr-odată, fără urmă.

• Nevăzut-neauzit → cu totul necunoscut; neobişnuit; ieşit din comun.

NEVĂZUTĂ s.

• Pe nevăzute → fără a controla.

NEVOIE s.

• Cu vai-nevoie → cu greu; cu chiu, cu vai.

• A da peste nevoi → a se lovi de dificultăţi.

• A fi de nevoie/a-i face cuiva nevoie → a-i aduce cuiva neplăceri; a pricinui necazuri.

• De nevoie → fără voie; silit de împrejurări; neavând încotro.

• În nevoie → în lipsă; lipsit de ceva.

• La nevoie → în caz de trebuinţă; când este necesar; când se impune.

• A încăleca pe nevoie → a scăpa de sărăcie.

• A fi mâncat de nevoi → a fi suferit multe necazuri, lipsuri.

• De voie, de nevoie → vrând-nevrând; constrâns; silit.

• Zor-nevoie → neapărat; cu orice preţ.

• Nevoie mare → grozav; straşnic; din cale-afară.

• A-şi căuta de nevoie → a se îngriji de propriile interese; a-şi vedea de treabă.

• La (vreme de) nevoie → în împrejurări grele; la necaz.

• A scăpa de nevoie/a încăleca pe nevoie → a ieşi din sărăcie; a scăpa de griji sau necazuri, de lipsuri, de sărăcie.

NICI[1] conj.

• Nici (aşa), nici (aşa) → în niciun fel.

• Nici mai mult, nici mai puţin (decât...) → întocmai (aşa); chiar; exact.

• Nici una, nici două/nici una, nici alta → fără a sta pe gânduri; îndată; imediat; repede.

NICI² pron.

• De niciunele → nimic; niciun lucru.

NICOVALĂ s.

• A fi între ciocan şi nicovală → a fi într-o situaţie dificilă; a se afla între două părţi în conflict.

NIMENI pr.

• A fi ca nimeni pe lume → a fi ciudat; a avea comportări nefireşti.

• A nu fi cununat cu nimeni → a nu avea nicio obligaţie faţă de cineva; a nu depinde de cineva.

NIMEREALĂ s.

• La nimereală → la întâmplare; fără a gândi, a chibzui.

• Cu nimereală → potrivit; judicios.

A NIMERI vb.

• A nu nimeri pe cineva nici în piuă → a nu putea prinde, descoperi sau demasca uşor pe cineva din cauza isteţimii sau a vicleniei sale.

NIMERIT ~ă adj.

• Pe nimerite → a) la nimereală; la întâmplare; b) pe dibuite.

NIMIC pr.

• De nimic → a) fără preţ; fără valoare; fără importanţă; b) lipsit de merite; neînsemnat; netrebnic, ticălos.

• Întru/cu nimic → în niciun fel; deloc.

• Nu face nimic → se spune în semn de amabilitate celui care-şi cere scuze.

• Pe nimic → foarte ieftin.

• A nu avea nimic a face → a nu avea nicio legătură (unul cu altul).

NIMICA s.

• Pe nimica pe ceas → într-o clipă; repede.

• Pentru/din nimica toată → pentru un lucru de mică importanţă; fără însemnătate.

A NINGE vb.

• Te vei la când va ploua, te vei unge când va ninge → se spune despre cei murdari.

• I-a nins în barbă/în cap/în păr/pe la tâmple → a încărunţit.

• Nici nu-i ninge, nici nu-i plouă → se spune despre un om nepăsător, indiferent faţă de tot ce se întâmplă.

• Parcă-i tot ninge şi-i tot plouă → se spune despre o persoană veşnic nemulţumită şi indispusă.

• Pe din faţă ninge şi pe din dos frige → se zice despre un om prefăcut.

• Şezi, voinice, până ninge → se zice despre leneşi.

NINS ~ă adj.

• Nins de ani/de vreme → bătrân; cu părul alb.

• E nins în luna lui mai → i s-a înălbit părul de tânăr.

NINSOARE s.

• Dacă nu e ploaie, fie şi ninsoare → la vreme de nevoie să ne mulţumim şi cu lucruri mai puţine.

• Pe ninsoare → în timp ce ninge.

NISIP s.

• Ca nisipul (mării) → foarte mult; în număr foarte mare.

• A construi castele de nisip → a-şi face iluzii, proiecte irealizabile.

• A clădi pe nisip → a începe o acţiune care nu va izbuti, având o temelie şubredă.

NIVEL s.

• La nivelul → în regiunea...; în dreptul...

NIZNAI adv.

• A se face niznai/a face pe niznaiul → a se preface că nu ştie, nu înţelege nimic.

NOAPTE s.

• A aprinde lumânarea înainte de a se face noapte → a face un lucru înainte de vreme.

• Cu noaptea în cap → dis-de-dimineaţă; în zori.

• Prost ca noaptea → foarte prost.

• Ziua mănâncă colaci, noaptea umblă după draci → se zice despre cei smeriţi, dar făţarnici.

NOD s.

• A-i căuta/a-i găsi cuiva nod în papură → a căuta/a găsi greşeli, cusuri acolo unde nu sunt; a se strădui cu tot dinadinsul să găsească pe cineva vinovat.

• A da de nod → a da de greu.

• A da în noduri → a creşte, a se înălţa.

• A înghiţi cu noduri → a mânca în silă, fără poftă, fiind supărat.

• A înghiţi noduri → a suporta cu necaz, o durere, o umilinţă etc.

• A tăia nodul gordian → a recurge la un mijloc extrem în rezolvarea unei situaţii altfel insolvabile.

• A lega pe cineva nod → a lega pe cineva foarte strâns; a lega fedeleş.

• În noduri → încurcat; încâlcit.

• A lega paraua cu zece noduri → a fi foarte zgârcit.

NOI pr.

• Ca pe noi → straşnic.

• La noi → a) acasă; b) în ţara noastră.

• Noi în de noi → între ai noştri; între oameni cunoscuţi.

NOIMĂ s.

• Cu noimă → cu înţeles; înţelept; cuminte.

• A nu avea (nici o) noimă → a fi fără niciun rost, fără nicio explicaţie.

• Fără nicio noimă → fără sens; absurd.

NOR s.

• A fi/a umbla cu capul prin/în nori → a fi distrat, zăpăcit.

• Parcă ar fi căzut din nori → se spune despre o persoană care nu-şi dă seama de cele ce se petrec în jurul ei.

• A trăi cu capul în nori → a rămâne străin de cele ce se petrec în jurul lui; a fi rupt de realitate.

NORĂ s.

• A vorbi soacrei ca să priceapă nora → a face aluzie la o persoană prezentă, adresându-te, formal, altei persoane.

• A intrat nora-n blide → se spune despre o femeie neîndemânatică la treburile gospodăreşti.

NOROC s.

• A avea noroc de cineva/ceva → a da peste cineva/ceva folositor; a putea profita, a se putea sluji de cineva/de ceva.

• A (-şi) încerca norocul → a întreprinde o acţiune fără a fi sigur că va reuşi.

• La cât mi-a sta norocul → în ce măsură voi fi ajutat de împrejurări.

• La/într-un noroc → la întâmplare.

• Noroc că... → bine că...

NOROI s.

• A împroşca ceva cu noroi/a zvârli cu noroi în cineva → a calomnia; a defăima pe cineva.

• A târî pe cineva în noroi → a) a terfeli onoarea cuiva; b) a îndemna pe cineva la fapte urâte; a-l duce pe un drum greşit.

NOSTIMADĂ s.

• De toată nostimada → foarte hazliu; foarte drăguţ.

NOTĂ s.

• A fi în notă → a fi în acord, în consonanţă cu situaţia.

• A lua notă de ceva → a lua cunoştinţă de ceva; a înregistra, a reţine ceva.

• A forţa nota → a depăşi limitele obişnuite; a întrece măsura.

• Ca pe note → perfect; aşa cum trebuie.

• Notă discordantă/falsă → afirmaţie, atitudine care nu se potriveşte, care face impresie neplăcută, şochează.

NOU ~ă adj.

• Nou-nouţ → foarte nou; neîntrebuinţat; nepurtat.

• Lume nouă → exclamaţie cu care îi întâmpinăm pe cei care ne vizitează rar.

NOUĂ num.

• A avea nouă guri → a fi foarte pretenţios.

• Patru ochi şi nouă minţi → se spune despre ştiutorii de carte.

• A avea nouă băieri la pungă → a fi foarte zgârcit.

• Peste nouă ţări şi nouă mări → foarte departe.

• A avea nouă vieţi → a fi foarte rezistent sau foarte viteaz.

AL NOUĂLEA num.

• A fi în al nouălea cer → a fi în culmea fericirii.

• Pe planul al nouălea → se spune despre ceva lăsat la o parte.

NU adv.

• Numai nu.../puţin de nu... → aproape să...; gata să...; mai, mai să...

• Cum să nu! → desigur; fireşte.

• Nu mai departe → chiar în cazul...; chiar în ceea ce priveşte pe...

• Nu şi nu → formulă care exprimă un refuz categoric.

NUCĂ s.

• Când o face plopul nuci şi răchita mere dulci → niciodată.

• A se potrivi/a nimeri ca nuca-n perete → a nu se potrivi deloc.

NUL ~ă adj.

• A fi nul la... → a nu şti nimic (într-un domeniu oarecare).

• A declara nul → a anula.

NUMAI adv.

• Numai aşa → a) în mod simplu; aşa cum este, cum se află; b) fără motiv; fără scop.

• Numai că... → dar; cu singura deosebire că...

• Numai ce/numai iaca → iată; deodată.

• Numai să... → cu condiţia să...

• Nu numai că... → dar..., în afară de faptul că...

• Numai cât/numai ce → abia; doar.

NUMĂR s.

• Cu/în număr → atât cât trebuie, cât a fost socotit.

• Fără număr (şi fără seamă) → nenumărat; în număr foarte mare; mulţime, puzderie.

• În număr de... → în total.

• A nu mai avea număr → a fi peste măsură de mulţi.

• La număr → în total.

• Peste număr → mai mult decât trebuie; peste suma sau cantitatea fixată sau aşteptată.

• Numărul unu → excelent; de prima clasă; straşnic.

A NUMĂRA vb.

• A-i număra cuiva îmbucăturile/înghiţiturile → a-i ţine cuiva socoteală de mâncarea pe care i-o dai.

• Până număr la trei → imediat.

• A număra pe degete → a fi în număr foarte mic.

• A nu număra zile multe → a mai avea puţin de trăit.

• A număra pietrele → a umbla fără rost.

• Slab de-i numeri coastele → foarte slab.

NUMĂRAT ~ă adj.

• Bob numărat → exact; complet.

NUME s.

• A avea pe cineva în nume de bine/rău → a ţine/a nu ţine la cineva; a privi pe cineva cu ochi buni/răi.

• A cunoaşte pe cineva numai după nume → a cunoaşte pe cineva din auzite, nu personal.

• În numele... → a) în locul cuiva, din partea, din împuternicirea cuiva;
b) invocând ceva (autoritatea, puterea cuiva).

• A lovi/a păli pe cineva/a-i trage cuiva una în numele tatălui → a lovi pe cineva drept în mijlocul frunţii; a izbi la mir.

• A-i merge numele că... → a i se duce vestea că...

• A-şi face un nume → a ajunge cunoscut, vestit.

• Veni-ţi-ar doar numele → se spune cuiva pe care nu-l poţi suferi, pe care doreşti să nu-l mai vezi.

• A-i lua cuiva ceva în nume de bine/rău → a fi/a nu fi mulţumit de spusele sau de faptele cuiva.

• A lua pe cineva în nume de bine → a se arăta binevoitor cu cineva; a privi pe cineva cu ochi buni.

• (Numai) cu numele → numai în aparenţă; de formă, nu de fapt.

• A nu-i (mai) şti/auzi cuiva de nume → a nu avea niciun fel de veste despre cineva.

• Nume mare → om vestit prin merite sau prin origine.

• A-i scoate/a-i scorni cuiva nume (rău) → a-i face cuiva reputaţie proastă.

• Zi-i pe nume → spune-mi numele lui; aminteşte-mi numele lui.

• Să nu-mi (mai) zici pe nume dacă... → se spune pentru a întări o afirmaţie şi pentru a convinge de adevărul celor spuse.

NUMITOR s.

• A aduce la acelaşi numitor comun → a pune de acord puncte de vedere deosebite.

O

OAIE s.

• Ca oile → a) cu grămada; în dezordine; b) fără discernământ; orbeşte.

• Deştept/şiret ca oaia → naiv; prost.

• A o face de oaie → a proceda neîndemânatic; a face o prostie, o gafă.

• A umbla să iei două piei de pe o oaie → a urmări un câştig exagerat.

• Te trezeşti la oi? → se spune unei persoane care se poartă urât, ca un bădăran.

• A fi oaie între lupi → a fi bun, blând, între oameni răi.

• (Prea) e de oaie → prea e din cale-afară.

• A suge (de) la două oi → a profita, a trage foloase din două părţi.

OALĂ s.

• Ajunge un ciomag/o bâtă/o măciucă la un car de oale → a) e de ajuns o vorbă pentru cine vrea să priceapă; b) nu este nevoie de un efort prea mare pentru a zădărnici ceva şubred.

• A-şi băga/vârî nasul unde nu-i fierbe oala → a se amesteca în treburi care nu-l privesc; a se vârî unde nu este chemat, unde nu are ce căuta.

• Cât o oală de praznic → foarte mare, impresionant.

• A-i pune cuiva oala → a-i face cuiva farmece.

• A trage jar la oala sa → a se îngriji de interesele sale, neglijându-le pe ale altuia.

• A-i da cuiva oala în foc → a se supăra, a-i sări muştarul.

• A se face/a fi oale şi ulcele/urcioare/a se face pământ/lut de oale → a fi mort de mult.

• A se feri/a se teme ca de oala mălaiului → a evita să facă ceva; a se păzi de ceva.

• A fi bolnav de oală → a fi beţiv.

• A-i fierbe cuiva două oale, una seacă şi una goală → a-i merge foarte rău; a fi foarte sărac.

• A fierbe pe cineva în oală seacă → a-i scoate cuiva sufletul; a-l necăji; a-l enerva.

• În oala acoperită nu cade gunoi → dacă eşti prevăzător, nu ai neplăceri.

• Mustăţile îi trag a oală/i-s mustăţile făcute pe oală → se spune despre beţivi.

• Mustăţi pe oală → mustăţi lungi, cu capetele lăsate în jos.

• A plăti oalele sparte → a plăti paguba făcută de altul; a suferi pentru faptele altuia.

• A prinde/a lua/a ridica pe cineva ca din oală → a prinde pe cineva uşor, fără

nicio greutate; a lua pe cineva prin surprindere.

• A pune pe cineva în oală → a întrece, a birui pe cineva.

• A pune (toate) în aceeaşi oală → a amesteca lucruri diferite, producând încurcături.

• A sufla/a se uita în fundul oalei → a bea zdravăn; a trage la măsea; a se îmbăta.

• Tuns pe oală → cu părul lung până la gât şi retezat.

OARĂ s.

• Ori de câte ori → de fiecare dată; în toate cazurile.

• De multe ori/de câte ori → în repetate rânduri; adesea.

• De puţine ori → rareori.

• A-şi veni în ori → a-şi reveni la starea obişnuită (după o emoţie, o

oboseală).

OARECUM adv.

• A-i fi cuiva oarecum → a-i fi cuiva greu; a-i fi ruşine; a se jena.

OBIALĂ s.

• A-şi caută de obiele → a se ocupa numai de treburile sale; a-şi vedea de interese.

• A-i curge (cuiva) obielele/a curge obielele de pe/după cineva → a fi zdrenţăros, rău îmbrăcat.

• A întinde pe cineva ca pe o obială → a bate zdravăn pe cineva.

• A scoate pe cineva din obiele → a ajuta pe cineva să ajungă la o situaţie mai bună, să se înstărească.

OBICEI s.

• Obiceiul locului/al pământului → ansamblu de norme nescrise, stabilite de practica îndelungată a vieţii şi aplicate odinioară, pe un anume teritoriu, fiind transmise din generaţie în generaţie.

• De obicei → de regulă; în mod obişnuit; în genere.

• A avea obicei/obiceiul → a obişnui.

OBIŞNUINŢĂ s.

• Din/după obişnuinţă → în virtutea deprinderii; potrivit obiceiului, datinei.

OBLON s.

• A trage obloanele → a lichida o afacere; a da faliment; a lichida ceva.

OBLU, oablă adj.

• A-i merge cuiva oblu → a-i merge bine.

OBOL s.

• A-şi da/a-şi aduce obolul → a contribui cu un mic ajutor (în scop de binefacere).

OBOSEALĂ s.

• A pica/a cădea de oboseală → a fi foarte obosit, istovit, extenuat.

OBRAZ s.

• A ajunge obraz → a deveni persoană cu vază, de rang mare.

• A-i arunca/a-i da cuiva în obraz → a-i spune cuiva un adevăr care nu-i este pe plac.

• A avea obraz subţire/a fi subţire de obraz → a) a fi bine-crescut; b) a fi pretenţios; a fi greu de satisfăcut.

• A-i căuta cuiva în obraz/a căuta la obrazul cuiva → a avea consideraţie pentru cineva; a-i arăta respect, stimă; a-l respecta; a ţine seama de reputaţia, de autoritatea cuiva.

• A fi gros de obraz/a avea obraz gros → a fi fără ruşine, îndrăzneţ, obraznic.

• A (nu) da obraz → a (nu) da ochii cu cineva; a (nu) se înfăţişa la cineva.

• A avea (atâta) obraz → a avea ruşine, pudoare, bun-simţ.

• Să-ţi fie ruşine obrazului → se spune cuiva care a făcut ceva necuviincios.

• Cu ce obraz? → cu ce îndrăzneală?

• A-i da cuiva obraz → a-i îngădui prea multe cuiva care devine obraznic; a da cuiva nas.

• A-i face cuiva pe obraz → a se purta cu cineva după cum merită.

• A-şi face obraz → a) a căuta favoarea cuiva; a se strădui să se pună bine cu cineva; b) a se preface.

• A fi cu două obraze → a fi nesincer, prefăcut; a fi cu două feţe.

• Să-ţi fie în obraz/să-ţi fie ruşine obrazului → se spune cuiva care a săvârşit

sau a spus ceva necuviincios.

• (A fi) fără obraz → (a fi) necuviincios, obraznic, impertinent, rău.

• (A ieşi) cu obrazul pătat → a păţi o ruşine; a suferi o umilinţă.

• A ieşi/a scăpa/a o scoate la capăt cu obraz curat → a ieşi cu bine dintr-o situaţie dificilă; a o scoate la capăt în mod onorabil.

• A lua/a prinde/a dobândi obraz → a cuteza; a se obrăznici.

• A mai avea obraz/a mai avea încă obraz (să)... → a avea îndrăzneală să...; a cuteza.

• Obrazul subţire cu (multă) cheltuială se ţine → pentru a putea face faţă unor pretenţii mari, trebuie să dispui de mijloace corespunzătoare; dacă ai pretenţii mari trebuie să faci sacrificii mari.

• A orbi/a prosti pe cineva de la obraz → a-i spune cuiva minciuni vădite; a încerca să înşeli pe cineva în mod făţiş.

• A-i plesni/a-i crăpa cuiva obrazul (de ruşine) → a se ruşina foarte tare.

• A-şi pune obrazul pentru cineva → a garanta pentru cineva cu cinstea, cu reputaţia sa.

• A rămâne cu ruşinea în obraz → a rămâne de râs; a fi compromis.

• A(-şi) scoate obrazul în lume/printre oameni → a se arăta printre oameni; a apărea în societate.

• A-i spune cuiva ceva de la obraz → a-i spune cuiva un lucru direct, fără înconjur; a-i spune drept în faţă.

OBŞTE s.

• De obşte → comun; general; public.

• Îndeobşte → a) împreună; în comun; b) în mod obişnuit; de obicei.

OBŞTESC, ~ească adj.

• A-şi da obştescul sfârşit → a muri.

OCA s.

• Beţivului şi dracul îi iese cu ocaua înainte → beţivul găseşte oriunde prilej să bea.

• A prinde pe cineva cu ocaua (mică) → a prinde pe cineva cu o minciună, cu o faptă necinstită; a prinde asupra faptului.

• A umbla cu ocaua mică → a umbla cu înşelăciuni; a căuta să înşele.

OCARĂ s.

• De ocară → compromiţător; ruşinos.

• A da de ocară cu... → a (se) face de râs cu...

• A ajunge/a (se) face/a fi de ocară → a ajunge/a (se) face/a fi demn de dispreţ, de batjocură; a (se) compromite.

OCAZIE s.

• Cu altă ocazie → altă dată.

• A da ocazie/ocazii la... → a predispune la; a prilejui.

• De ocazie → a) potrivit numai pentru o anumită împrejurare; b) de circumstanţă; artificial; nefiresc; c) care se cumpără/se vinde ocazional şi, de obicei, în mod avantajos.

OCHELARI s.

• A avea ochelari de cal → se spune despre cei care nu au perspectivă asupra problemelor, care văd lucrurile în mod limitat.

OCHI s.

• A-i arunca/a-i da cuiva praf/nisip/colb în ochi → a căuta să înşeli pe cineva, dându-i iluzia că lucrurile sunt altfel decât în realitate.

• A avea ochi → a fi priceput în a aprecia un lucru dintr-o privire.

• A avea ochi la spate → a vedea tot; a nu-i scăpa nimic din vedere.

• A căuta pe cineva/ceva cu ochii → a căuta să descoperi pe cineva/ceva dintr-un grup, dintr-o mulţime, dintr-o grămadă.

• A cheltui/a-l costa pe cineva şi ochii din cap → a cheltui/a-l costa foarte mult.

• Cât bate/cât poate cuprinde ochiul → până la distanţa la care se poate vedea; până la orizont.

• Cât te-ai şterge/freca la ochi/cât ai clipi din ochi → foarte repede; cât ai bate din palme.

• A-i crăpa/a-i plesni/a-i sări cuiva ochii de ruşine/de foame/de oboseală etc. → a nu mai putea de ruşine/de foame/de oboseală etc.

• A da ca din ochii lui → a fi zgârcit.

• A da cu ochii de cineva/de ceva → a vedea (întâmplător) pe cineva/ceva; a întâlni pe cineva (pe neaşteptate); a zări ceva.

• A(-şi) da ochii peste cap → a) a fi pe moarte, a muri; b) a cocheta; a fi afectat, a face fasoane.

• De la/din ochi/(verde) în ochi → cu îndrăzneală; în faţă; fără cruţare; fără menajamente.

• De ochii lumii → de formă; pentru aparenţă.

• A-i deschide cuiva ochii → a face pe cineva să-şi dea seama de ceva.

• Cu ochii închişi → a) fără discernământ; orbeşte; b) pe de rost; fără greutate.

• Cât vezi cu ochii → cât cuprinzi cu privirea; până foarte departe.

• A vedea cu ochii altuia → a nu avea păreri proprii; a judeca prin prisma altuia.

• E cu ochi şi cu sprâncene → e evident; e clar.

• Între patru ochi → fără martori; confidenţial; cu intimitate.

• Cu ochii pierduţi → privind în gol.

• A lua ochii cuiva → a atrage privirile; a orbi cu strălucirea.

• A trage cu ochiul → a se uita pe furiş.

• A face ochi dulci cuiva → a face curte cuiva, aruncându-i ocheade.

• A da ochii cu cineva → a întâlni pe cineva (pe neaşteptate).

• A face un lucru cu ochii închişi → a face un lucru foarte uşor, fără dificultate, fără ezitare.

• A deschide ochii → a) a se deştepta din somn; b) a se naşte.

• A(-şi) deschide ochii (bine) → a) a fi foarte atent la ceva; b) a înţelege bine ceva.

• A dormi numai cu un ochi → a dormi uşor, iepureşte.

• A-i face cuiva cu ochiul/din ochi → a) a-i face cuiva un semn discret, clipind uşor cu un ochi, pentru a-i atrage atenţia; b) a cocheta cu cineva.

• A face ochi → a) a deschide ochii la câteva zile după naştere; b) a se trezi din somn.

• A face ochii mici → a fi gata să adoarmă; a i se închide cuiva ochii de somn.

• A face/a deschide ochii mari (cât cepele) → a privi cu uimire, cu curiozitate; a se mira foarte mult de ceva.

• A-i fugi cuiva ochii pe ceva → a nu-şi putea fixa privirea pe ceva (din cauza strălucirii sau a unei îmbinări de culori).

• A-i fugi/a-l aluneca cuiva ochii după/pe cineva → a privi pe cineva insistent, cu admiraţie sau cu dragoste.

• A iubi/a fi iubit ca/mai mult decât ochii din cap/a ţine la cineva ca la ochii din cap → a iubi/a fi iubit din tot sufletul.

• Încotro vede cu ochii/unde îl duc ochii → oriîncotro; indiferent unde; fără ţintă.

• În ochii cuiva → după părerea sau aprecierea cuiva.

• A i se întoarce cuiva ochii în cap/pe dos → se zice când cineva este în agonie, când moare.

• A lua la ochi → a ţinti.

• A lua pe cineva la ochi → a) a avea bănuieli asupra cuiva; a suspecta pe cineva; b) a remarca pe cineva.

• A măsura/a judeca/a preţui etc. din/după ochi/cu ochii → a măsura, a aprecia ceva numai cu privirea.

• A mânca/a înghiţi ceva şi cu ochii → a-i plăcea foarte mult ceva, îndeosebi o mâncare.

• A mânca/a înghiţi/a sorbi pe cineva cu/din ochii/a pierde/a prăpădi pe cineva din ochi (de drag) → a) a privi cu mult drag la cineva; a nu-şi mai lua ochii de la cineva; b) a ţine foarte mult la cineva.

• A nu avea ochi decât pentru... → a se uita, din dragoste, numai la o anumită persoană.

• A nu avea ochi să vezi pe cineva → a fi mânios pe cineva; a nu-l putea suferi.

• A (nu) avea pe cineva la ochi buni/a (nu) vedea pe cineva/a (nu) caută la cineva cu ochi buni → a (nu) simpatiza pe cineva.

• A nu-şi crede ochilor → a nu-i veni să creadă ceva.

• A (nu)-i fi dat cuiva de ochi să... → a (nu) fi văzut să...

• A fura cu ochiul → a privi pe cineva (pe furiş), cu dragoste, cu plăcere.

• A-i fi drag ca sarea-n ochi → a nu-i fi cuiva pe plac; a-i fi nesuferit cuiva.

• A-i ieşi ochii din cap → se spune despre cineva care depune un efort extrem de mare.

• A pierde/a prăpădi pe cineva din ochi → a ţine foarte mult la cineva; a iubi nespus.

• A privi cu ochii mari → a privi atent; a fi uimit de ceea ce vede.

• A ridica pe cineva în ochii cuiva → a face pe cineva să obţină mai mult prestigiu în faţa cuiva.

• A sorbi pe cineva din ochi → a ţine foarte mult la cineva; a-l privi cu drag.

• A-şi vedea visul cu ochii → a-şi vedea realizată o dorinţă.

• A ţine sub ochi → a supraveghea pe cineva îndeaproape.

• Cât vezi cu ochii → cât cuprinzi cu privirea; până la depărtări foarte mari.

• Cu un ochi la făină şi cu altul la slănină → se spune despre cel care: a) se uită cruciş; b) râvneşte la două lucruri deodată.

• A (nu) le fi dat ochilor să vadă ceva → a (nu) avea ocazia, prilejul să vadă ceva.

• Numai ochi şi urechi → foarte atent.

• A (nu) privi ceva cu ochi buni → a (nu) aproba; a (nu) admite ceva.

• A nu-i sta cuiva ochii în cap → a avea privirea vioaie, jucăuşă.

• A nu vedea (lumea) înaintea ochilor → a) a fi foarte supărat, foarte mâhnit; b) a fi foarte mânios; a fierbe de mânie.

• Ochii şi.../şi ochii din cap → se spune cuiva pentru a-l face să aibă grijă de ceva.

• Ochi în ochi → privind unul în ochii celuilalt.

• Ochi pentru ochi (şi) dinte pentru dinte → se spune atunci când întorci cuiva răul pe care ţi l-a făcut.

• Om cu patru ochi → persoană învăţată, instruită.

• (Parcă) îmi sar ochii din cap → se spune în cazul unei dureri fizice puternice.

• A păzi/a îngriji ca ochii/ca doi ochi din cap/ca lumina ochilor → a păzi, a îngriji cu cea mai mare atenţie.

• A pierde pe cineva/ceva din ochi → a nu mai vedea pe cineva/ceva care se depărtează sau de care te depărtezi.

• Plin ochi → umplut până la limita capacităţii, fără să mai poată încăpea

nimic în plus.

• A i se prinde cuiva ochii de cineva/de ceva → a alege cu privirea pe cineva/pe ceva din mulţime; a i se opri privirea asupra cuiva/ceva.

• A privi cu ochi de piatră → a privi nepăsător, rece, indiferent.

• A privi pe cineva/a se uita la cineva cu ochi răi/a avea pe cineva la ochi răi → a nu simpatiza pe cineva.

• A pune ochii în grindă/a fi cu ochii stâlpiţi după uşă → a fi pe moarte.

• A pune/a avea ochii pe cineva/pe ceva → a) a se opri cu interes asupra cuiva/a ceva; a dori să obţină, să ajungă la ceva; b) a supraveghea pe cineva pentru a-l prinde cu o greşeală şi a-l pedepsi.

• A-i râde cuiva ochii → a fi foarte vesel, foarte bucuros.

• A-i scoate cuiva ochii (pentru ceva) → a-i face cuiva mustrări grele.

• A-şi scoate ochii cu ceva → a-şi strica vederea cu un lucru migălos.

• A-şi scoate ochii unul altuia → a se certa; a se bate.

• A i se scurge/a-i curge cuiva ochii după cineva/după ceva → a se uita cu mult drag la cineva/la ceva; a ţine mult la cineva/la ceva.

• A sta/a fi cu ochii pe cineva/a ţine pe cineva sub ochi → a supraveghea îndeaproape pe cineva.

• Sub ochii cuiva → în prezenţa cuiva.

• Sub ochii noştri → acum; în prezent.

• De ochii lumii → numai ca să vadă alţii; de formă.

• A se uita/a privi pe sub ochi → a) a se uita urât; b) a închide ochii pe jumătate; a miji.

• Văzând cu ochii → foarte repede.

OCHIRE s.

• Dintr-o ochire/cu o (singură) ochire → (de)..., la prima ochire; foarte repede; imediat.

OCNĂ s.

• Sărat ocnă → foarte sărat.

OCOL s.

• Cu ocol/cu ocoluri → pe departe; indirect.

• A da ocol ţării/ţărilor/pământului → a umbla mult; a colinda multe locuri.

• De ocol → ocolit; indirect.

• A da ocol cuiva/a face ocolul → a ocoli; a merge de jur împrejur.

• Fără ocol/fără ocoluri → direct; fără menajamente.

OCOLIT, ~ă adj.

• Pe (căi) ocolite → prin mijloace indirecte, nepermise; prin subterfugii.

ODATĂ adv.

• Odată şi odată → cândva; într-o bună zi.

ODIHNĂ s.

• A se da odihnei → a se culca; a dormi.

• Fără odihnă → în continuă mişcare; în veşnic neastâmpăr; mereu; neîncetat.

ODIHNIT ~ă adj.

• Pe odihnite/pe odihnit → a) fără zor; pe îndelete; comod; b) în linişte; în tihnă.

OFICIU s.

• Din oficiu → fără a fi cerut; ca un serviciu obligatoriu.

A OFTA vb.

• A ofta după cineva/după ceva → a) a regreta mult pierderea cuiva/a ceva; b) a dori din tot sufletul pe cineva/ceva.

OFTICĂ s.

• A-i face cuiva oftică → a necăji; a scoate din fire pe cineva.

• A avea oftică pe cineva → a-i fi mare necaz pe cineva; a nu-l putea suferi.

OGAR s.

• (Slab) ca un ogar → foarte slab.

• Nici câine, nici ogar → se spune despre cel care nu aparţine în mod clar niciunei categorii, niciunei grupări; care se găseşte într-o situaţie neclară.

OIŞTE s.

• A nimeri/a da (ca Irimia) cu oiştea-n gard → a spune sau a face o prostie mare.

OLAC s.

• A fi cal de olac → a fi peste măsură de muncit; a fi hărţuit, trimis în toate părţile.

• De olac → iute; repede.

OLEACĂ adv.

• Oleacă de... → a) un fel de...; aproximativ; b) puţin.

OLT s.

• Olt de mânios → foarte mânios; înfuriat.

OLTEAN s.

• Oltean cu douăzeci şi patru de/cu gura plină de măsele → a) om voinic; zdravăn; b) om isteţ, vioi, abil.

OM s.

• Ca omul/ca (toţi) oamenii → cum se întâmplă în mod obişnuit oricui; aşa cum e normal, cum e firesc; cum trebuie; cum se cuvine.

• Om odată → ins, persoană excepţională.

• A se face om/a ieşi la oameni → a se înstări; a se căpătui; a ajunge în rândul oamenilor.

• A face pe cineva om → a-i crea cuiva o situaţie avantajoasă din punct de vedere material şi social; a-l pune în rând cu oamenii.

• Din om în om → de la unul la altul.

• Ca de la om la om → în mod sincer, deschis; prieteneşte.

• A fi la mintea omului → a fi evident, clar.

• Nu-i nici picior de om → nu-i nimeni.

• A fi un om şi jumătate → a fi un om cu însuşiri deosebite.

• A fi omul dracului → a fi om rău, viclean.

• A fi omul lui Dumnezeu → a fi om cinstit, de treabă.

• Om ca toţi oamenii → om obişnuit, care nu se deosebeşte prin nimic de alţii.

• A fi (om/fecior etc.) din oameni → a descinde din părinţi cu stare sau de neam.

• A-ţi găsi omul → a găsi persoana de care ai nevoie într-o anumită împrejurare.

OMENIE s.

• Cu omenie → cu bunăvoinţă; amabil; cinstit; corect.

• A da (bani) pe omenie → a da (bani) pe încredere.

• De omenie → bun, cumsecade; cinstit; ospitalier.

• Fără omenie → nemilos; lipsit de onestitate.

• A învăţa pe cineva omenie → a pedepsi sau a certa pe cineva pentru a-l cuminţi.

• A-şi mânca omenia → a-şi pierde buna reputaţie; a se discredita; a se compromite.

• A şti (la) omenie/a şti ce-i omenia → a cunoaşte bunele obiceiuri; a şti cum să se comporte.

OMIDĂ s.

• A mânca ca omizile → a mânca mult şi fără saţ.

A (SE) OMORÎ vb.

• Cine vrea să omoare un câine îl socoate turbat → se zice despre cei care caută pricini pentru a lovi în cineva.

• Ia-l de pe mine/de aici că-l omor! → se zice despre un lăudăros care nu vrea să se recunoască învins.

• Nu mă omorî → exclamaţie folosită când se spun lucruri de necrezut.

• A se omorî de râs → a râde foarte tare; a se prăpădi de râs.

• A (nu) se omorî cu firea → a (nu) face mari eforturi pentru a realiza ceva; a (nu) se strădui foarte mult.

• A-şi omorî foamea → a se hrăni puţin; a-şi potoli foamea cu puţin.

• A omorî mustul (de struguri) → a opri mustul din fermentare; a tăia mustul.

• A omorî păduchele/puricele pe burtă → a fi sătul peste măsură.

• A omorî pe cineva cu zile → a-i învenina cuiva viaţa; a-i produce întruna supărări, necazuri, greutăţi.

• A omorî pe cineva în bătaie → a bate zdravăn; a snopi în bătăi.

• A(-şi) omorî vremea/timpul/zilele cu ceva → a(-şi) întrebuinţa timpul cu ocupaţii fără importanţă; a-şi căuta de lucru numai ca să treacă vremea mai repede.

• Parcă am omorât pe tata/pe mama/doar că n-am omorât pe nimeni (în viaţă mea) → se zice pentru a-şi exprima nemulţumirea faţă de situaţia grea în care a ajuns fără vină sau fără voie.

ONOARE s.

• De onoare → cinstit, demn de încredere.

• N-am avut onoarea → nu ne-am cunoscut; n-am avut ocazia să ne cunoaştem.

• A face onoare cuiva → a servi cuiva spre laudă/spre fală; a onora.

• În onoarea cuiva/a ceva → spre lauda, spre cinstea cuiva/a ceva.

• A avea onoarea să.../de a... → a avea cinstea să...

• Am onoarea! → formulă respectuoasă de salut.

• Pe cuvântul meu de onoare → formulă folosită pentru a întări o afirmaţie sau pentru a garanta respectarea unei promisiuni.

ONOR s.

• A face onorurile (casei) → a-şi îndeplini îndatoririle de gazdă faţă de invitaţi.

• A da/a prezenta onorul → a prezenta arma în semn de salut la întâmpinarea unei personalităţi sau în ocazii speciale.

OPINCĂ s.

• A călca pe cineva pe opinci → a atinge pe cineva cu vorba; a jigni.

• De la vlădică până la opincă → toţi; din toate clasele sociale.

• Fiecare ştie unde-l strânge opinca → fiecare îşi cunoaşte mai bine necazurile şi nevoile.

• A întinde pe cineva ca pe o opincă scurtă → a bate pe cineva; a chelfăni.

• Cu un pantof şi cu o opincă → luat prin surprindere; nepregătit.

• A fi din opincă → a fi de origine ţărănească.

• Opinci rupte şi zile pierdute → se zice despre un lucru neterminat sau nereuşit, pentru care s-a muncit mult.

• Pe unde şi-a spart dracul opincile → undeva departe; prin locuri foarte depărtate.

• A-i pune cuiva opincă (în obraz)/a-i da cu opinca în obraz → a face de ruşine pe cineva.

• A rupe/a sparge trei perechi de opinci de fier/a umbla cu opinci de fier → a umbla mult, prin locuri foarte depărtate.

• A-l strânge pe cineva opinca → a avea un necaz, o dificultate, o încurcătură.

OPINIE s.

• A face opinie separată → a susţine o părere deosebită de cea a majorităţii; a nu se alătura părerii majorităţii.

OPOZIŢIE s.

• În opoziţie cu... → în contrast cu...; spre deosebire de...

• A face opoziţie → a se opune; a se împotrivi.

OPREALĂ s.

• A pune/a ţine pe cineva la opreală → a închide; a băga la închisoare.

A OPRI vb.

• A opri calea → a sta în calea cuiva; a împiedica pe cineva (din drum).

OPRIRE s.

• Fără oprire → neîntrerupt; necontenit.

OPT num.

• A se duce opt cu a brânzei nouă → a se duce departe, cât vede cu ochii.

ORACOL s.

• A vorbi ca un oracol → a se exprima sentenţios şi greu, neînţeles.

ORĂ s.

• De ultimă oră → foarte actual; foarte nou.

• Oră de oră → mereu; întruna.

• La ora actuală → în prezent; în momentul de faţă.

• La ore mici → foarte târziu noaptea; după miezul nopţii.

ORÂNDUIALĂ s.

• A pune în orânduială → a orândui; a face ordine.

ORB[1] s.

• A avea orbul găinilor → a nu observa un lucru sau un fapt evident; a fi lipsit de spirit de observaţie.

• A se bate ca orbii (la târguri) → a se bate foarte tare.

• A da cuiva oarba → a respinge cu dispreţ o pretenţie neîntemeiată a cuiva; a pune la punct pe cineva.

• A nimerit orbul Brăila/nimeresc orbii Suceava → se spune pentru a-l încuraja pe cel care şovăie să facă un lucru de teamă că nu va reuşi.

• Prinde orbul, scoate-i ochii → se zice când e prea târziu ca să mai putem prinde sau trage la răspundere pe cel care ne-a păgubit sau ne-a făcut un neajuns.

• A se risipi/a se împrăştia ca făina orbului → a se risipi în toate direcţiile şi fără posibilitatea de a se mai aduna la un loc; a se destrăma; a se irosi.

• A se ţine (de ceva) ca orbul de gard → a susţine ceva cu încăpăţânare şi fără discernământ.

• A umla de-a oarba → a umbla fără rost.

ORB², oarbă adj.

• Orb de inimă → lipsit de duioşie; nesimţitor; rece.

• Orb de minte → prost.

ORBEŢ s.

• A se bate ca orbeţii → a se bate rău; a se încăiera; a se bate ca orbii.

A ORBI vb.

• Nici cât/măcar să orbeşti un şoarece (chior) → foarte puţin; deloc.

ORBIŞ adv.

• A da orbiş → a lovi cu putere în toate direcţiile; a lovi fără milă, fără cruţare.

ORDIN s.

• De ordin... → de natură...; cu caracter...

• De prim ordin → de prim rang; excelent.

• La ordin → vă stau la dispoziţie, vă ascult.

• La ordinele cuiva → la dispoziţia cuiva; gata a-i îndeplini dorinţele.

• Sub ordinele cuiva → la comanda cuiva; sub conducerea cuiva.

ORDINE s.

• A chema pe cineva la ordine → a soma pe cineva să se supună unor reguli de conduită, unei discipline.

• La ordinea zilei → de actualitate; pe primul plan.

• În ordine → în regulă; aşa cum se cuvine.

ORI s.

• A-şi veni în ori → a-şi veni în fire; a se reculege; a se restabili.

• A scoate pe cineva din ori → a-şi pierde/

a face să-şi piardă cumpătul.

ORIGINE s.

• De origine → de provenienţă; de obârşie; de baştină.

• La origine → la început; la obârşie.

ORIZONT s.

• Fără orizont → cu vederi înguste; cu concepţii retrograde.

ORT s.

• A da ortul popii → a muri.

• Tot doi bani/lei şi un ort → (lucru) la fel de însemnat ca şi altul; tot atâta; tot una.

ORZ s.

• Boii ară orzul şi caii îl mănâncă → unii muncesc şi alţii culeg roadele.

• A strica orzul pe gâşte → a dărui lucruri valoroase cui nu ştie să le preţuiască.

• A dat orzul în copt → a sosit momentul (spre a face un anumit lucru).

• A face orz din grâu → a) a arăta lucrurile altfel decât sunt; a minţi; b) a schimba un lucru mai bun cu altul mai rău.

• A-l împunge/a-l înţepa pe cineva orzul → a nu avea astâmpăr.

OS s.

• A-i ajunge cuiva cuţitul la os → a ajunge la mare strâmtoare; a fi la capătul puterii sau răbdării.

• A-i băga/a-i intra cuiva frica/spaima/groaza/fiorii în oase → a (se) speria foarte tare; a (se) înspăimânta; a (se) îngrozi.

• A căpăta/a dobândi/a avea un os (de ros) → a obţine/a avea un profit (de obicei neînsemnat).

• A fi copt la os → a fi bătrân; a avea multă experienţă.

• Cu oasele goale → gol de tot; dezbrăcat complet; gol puşcă.

• A-i da cuiva de os → a-i veni cuiva de hac.

• E numai piele şi oase/oase înşirate/îi fluieră vântul prin oase → îi poţi număra oasele

• Are numai sufletul în oase → îi curg oasele, e foarte slab.

• A fi din os domnesc/din oase sfinte → a fi de neam nobil, de origine aristocratică.

• Oase goale/os gol → om sărac, zdrenţăros.

• Pentru os → în folosul personal.

• Până în măduva oaselor → în tot trupul; adânc.

• A pune osul → a munci din greu.

• A-i rămâne/a-i putrezi cuiva oasele pe undeva → a muri departe de casă.

• A-i rupe/a-i frânge/a-i muia cuiva oasele → a bate zdravăn pe cineva; a-l snopi în bătăi.

• A şti ce-i poate/cât îi plăteşte cuiva osul → a şti de ce e capabil, ce putere are cineva.

• A-i trece cuiva os prin os → a se obosi tare (stând în picioare).

OSÂNDĂ s.

• A-şi face osândă → a executa pedeapsa la care e condamnat.

• A-şi face osândă (cu cineva) → a păcătui faţă de cineva; a proceda nedrept; a se purta cu cineva rău, fără milă.

• A nu scrie pe cineva în osândă → a nu pedepsi pe cineva; a ierta.

OSÂNZĂ s.

• Cu osânză (la pântece) → bogat; înstărit.

OSIE s.

• A unge osia → a mitui.

OSPĂTAT s.

• A se pune/a se aşeza pe ospătat → a se ospăta; a mânca şi a bea (cu lăcomie).

OSTENEALĂ s.

• A-şi da/a-şi lua osteneala/toată osteneala/mare osteneală → a face toate eforturile; a se sili din răsputeri; a se strădui.

• Rupt/frânt de osteneală → peste măsură de obosit; mort de oboseală; istovit.

OSTENTAŢIE s.

• Cu ostentaţie → în mod ostentativ, demonstrativ.

OTUZBIR s.

• Cu otuzbirul → cu forţa.

• A lua pe cineva cu otuzbirul → a trata pe cineva cu asprime; a-l lua la trei parale.

OŢEL s.

• De oţel → tare; puternic; rezistent.

• A se duce/a ajunge/a se trezi în oţelele puştii → a ieşi, a ajunge în bătaia puştii.

• A fi slab de oţele → a fi slab de fire.

• Îi taie gura în fier şi oţel → e foarte limbut; spune vrute şi nevrute.

OŢET s.

• A da oţet mâţei → a fi zgârcit, avar.

• (Încetul) cu încetul se face oţetul → orice lucru bun se face încet, cu chibzuială.

• Nu mai bea/nu mai mănâncă mâţa/pisica oţet → nu se mai lasă înşelat, păcălit.

OU

• A face pe cineva cu ou şi (cu) oţet → a dojeni aspru; a certa; a ocărî pe cineva.

• A murit găina care face oul tare → se spune când cineva şi-a pierdut protectorul şi nu se mai poate bizui decât pe forţele proprii.

• Stă ca oul în cui → se spune despre ceva ce nu se potriveşte deloc.

• A umbla cu ceva ca cu un ou (moale) → a umbla foarte atent cu ceva.

• A fura oul de sub cloşcă → se spune despre un hoţ foarte abil.

• A nu fi nici de zeama ouălor → a nu fi bun de nimic.

• Sărac ca un ou → foarte sărac.

• Oul lui Columb → problemă pe care cineva o rezolvă foarte simplu, deşi anterior nu i se găsise soluţia.

• Umblă parcă are ouă în poală/parcă calcă pe ouă → umblă foarte încet, cu atenţie, cu grijă exagerată.

A OUA vb.

• Drum lung de-ţi ouă găina în traistă → drum foarte lung.

• I-a ouat găina-n căciulă → se zice când cineva are mult noroc.

OVĂZ s.

• Nu-i ovăzul pentru gâşte → se zice despre cineva care nu se pricepe să aprecieze o mâncare aleasă sau un lucru bun.

P

PACE s.

• Bună pace → bună înţelegere; armonie.

• Cu/în pace → în linişte; fără zbucium.

• A cădea/a veni la pace → a se învoi.

• A avea pace → a avea linişte; a fi împăcat (cu cineva).

• A-i da cuiva pace/bună pace/a lăsa pe cineva în pace → a lăsa pe cineva în voia lui; a nu-l deranja; a nu-l supăra.

• Dă-i pace! → nu-ţi bate capul cu el; nu te deranja; lasă-l!

• (E) pace de mine → s-a isprăvit cu mine; la ce să mă mai aştept?

• A face pace cu cineva → a pune capăt unui conflict; a restabili raporturile bune cu cineva.

• Fii pe pace! → nu avea nicio grijă!; fii liniştit!

• Mergi/umblă/du-te/rămâi în pace → mergi/

umblă etc. cu bine, sănătos.

• O mie de ani pace! → (formulă de salut) rămâi cu bine; la revedere; salutare!

• A nu avea pace (de cineva) → a fi deranjat; a nu avea linişte; a fi tulburat de cineva.

• A nu (mai) avea pace → a fi îngrijorat, neliniştit, preocupat.

• Pace bună! → s-a terminat!; nu mai e nimic de făcut, de spus.

• A strica pacea cu cineva → a intra în conflict cu cineva; a se învrăjbi.

PACHET s.

• A trimite pe cineva pachet → a expedia, a trimite pe cineva într-un loc fără voia lui.

PAF interj.

• A face pe cineva paf → a uimi; a da gata pe cineva.

• A rămâne paf → a fi foarte uimit; a rămâne tablou.

PAGUBĂ s.

• Atâta pagubă/mare pagubă/nicio pagubă → arată nepăsare faţă de o situaţie sau pentru o pierdere suferită.

• În pagubă → fără câştig material; în pierdere.

• A fi rău de pagubă → se spune despre cineva ghinionist sau despre cineva sau ceva care aduce pagubă.

• A fluiera a pagubă → a-şi manifesta (fluierând) părerea de rău pentru o pierdere suferită, pentru o nereuşită.

• A lucra/a ieşi în pagubă → a munci fără a realiza câştigul cuvenit.

• A nu se alege câştigul din pagubă → a nu avea niciun câştig, cu toată munca depusă; a nu-i merge cuiva afacerile.

PAHAR s.

• A bea paharul până-n fund → a îndura un necaz, un chin, o durere până la capăt.

• Bun de pahar → se spune despre beţivi, despre cei care rezistă la băutură.

• A i se umple cuiva paharul → a îndura prea multe; a nu mai putea suporta.

• A bea dintr-un pahar (cu cineva) → a fi intim, prieten (cu cineva); a fi de aceeaşi teapă.

• A primi/a bea paharul morţii → a muri.

• A fi/a ţine ca un pahar → a fi/a ţine foarte curat.

• A da cu paharul → a bea mult; a fi beţiv.

• A fi ca paharul/ca un pahar de curat/frumos → (a fi) foarte curat/foarte frumos.

• A sufla/a se uita în fundul paharului → a bea mult; a se îmbăta.

PAI s.

• A se agăţa şi de un pai → a recurge, în cazuri desperate, la un sprijin cât de slab, în speranţa unei salvări.

• A-şi aprinde paie-n cap → a-şi cauza singur o neplăcere; a-şi atrage nemulţumirea, supărarea altora; a se băga singur în belea.

• Arde focu-n paie ude → se zice despre o pasiune care mocneşte.

• A nu lua un pai de jos → a nu face absolut nimic.

• Ăl cu paie, ăl cu fân → se spune celui care nu ţine cadenţa în mers, care nu deosebeşte piciorul stâng de piciorul drept.

• Fân ori paie? → întrebare care se pune cuiva pentru a vedea dacă a obţinut rezultate bune sau rele în acţiunea întreprinsă.

• Foc de paie → entuziasm sau pasiune trecătoare.

• A fugi ca tăunul cu paiul → a fugi foarte repede; a o lua la picior.

• A întemeia ceva pe paie → a întemeia ceva pe o temelie şubredă.

• Leagă-l de gard şi dă-i paie → se zice despre cel prost.

• Om de paie → om lipsit de personalitate, aservit altuia.

• Nu ştie să încurce două paie → nu e în stare să înţeleagă nimic.

• Paiul cât de mic îşi are umbra lui → orice lucru cât de mic îşi are importanţa sa.

• A stinge focul cu paie/a pune paie pe foc → a contribui la înteţirea unei dispute, a unui conflict; a înrăutăţi situaţia (dintre doi adversari).

• Vede paiul din ochiul altuia, dar nu vede bârna din ochii lui → se zice despre cel care observă greşelile mici ale altora, iar pe cele mari ale sale nu le vede.

PAIA s.

• A-i da cuiva paiele → a încuraja pe cineva la obrăznicii; a-i da nas.

PALANCĂ s.

• A face/a da palancă (la pământ) → a culca la pământ; a doborî.

• A fi/a zăcea palancă → a fi culcat, lungit la pământ.

PALMĂ s.

• A avea pe cineva în palmă → a avea pe cineva la discreţie, în puterea sa, a-l domina.

• De o palmă → foarte mic.

• Ca din palmă → repede şi pe neobservate.

• Ca-n palmă → a) foarte bine; cu de-amănuntul; b) cu suprafaţă netedă.

• A cădea în palma cuiva → a ajunge la discreţia, în puterea, în stăpânirea cuiva.

• A căuta peri în palmă → a nu face nimic; a pierde vremea.

• Când va creşte păr în palmă → niciodată.

• Cât ai bate/bătând din palme → foarte repede; într-o clipă; imediat.

• Câţi peri în palmă/în podul palmei → nimic; deloc; nimeni.

• Decât cioară în par, mai bine vrabie în palmă → mai bine ceva puţin şi sigur, decât ceva mai mult, dar nesigur.

• De şapte palme în piept/în frunte → voinic; uriaş.

• A fi în palmă → a fi aproape, la îndemână.

• A juca pe cineva pe palmă → a dispune de cineva după bunul plac.

• (A lucra) cu palma/cu palmele → a face zile de muncă la cineva lucrând numai cu braţele, fără vite, fără unelte.

• A lua pe cineva la/în palme → a pălmui; a lovi; a bate pe cineva.

• A-l mânca pe cineva palma/palmele → a avea chef să bată pe cineva.

• O palmă de loc → a) o distanţa mică; b) o întindere mică de pământ.

• A purta/a duce pe cineva în palme → a bate pe cineva întruna; a-l ţine într-o bătaie.

• A ţine/a duce/a purta pe cineva ca pe palmă/palme → a îngriji foarte bine de cineva; a avea grijă să nu ducă lipsă de nimic.

PANĂ[1] s.

• A se lăuda cu penele altuia → a se lăuda cu meritele altuia.

• A se umfla în pene → a se îngâmfa, a se fuduli.

• A lua pe cineva în/prin pene → a certa pe cineva; a-l lua la bătaie.

• Smuls de pene → ruşinat, umilit.

• Uşor în pene → rău îmbrăcat; zdrenţăros.

PANĂ[2] s.

• A fi/a rămâne în pană → a nu mai putea acţiona; a duce lipsă de ceva; a rămâne fără bani.

• A lăsa pe cineva în pană → a lăsa încurcat pe cineva.

PANICĂ s.

• A intra în panică → a se alarma; a se speria foarte tare.

PANTĂ s.

• A cădea/a aluneca în pantă → a se lăsa antrenat de...; a se îndrepta spre...

PANTOF s.

• C-un pantof şi c-o opincă → pe neaşteptate, nepregătit; luat prin surprindere.

PAPAGAL s.

• A avea papagal → a fi vorbăreţ, bun de gură.

• A vorbi/a spune ca papagalul → a repeta mecanic cuvinte auzite de la alţii, fără a ţine seama de sensul lor.

PAPARĂ s.

• A face pe cineva papară/a face papară din cineva → a bate, a distruge pe cineva.

• A-i găti cuiva o papară → a-i pregăti cuiva o neplăcere, un necaz; a-i întinde o cursă.

• A mânca (o) papară/papara cuiva → a primi bătaie; a fi bătut; a fi certat cu asprime.

• A şti papara cuiva → a cunoaşte felul (drastic) de a fi al cuiva.

PAPUC[1] s.

• A bate la papuc → a cheltui bani mulţi la jocuri şi în petreceri.

• A da cuiva papucii → a da pe cineva afară; a-i porunci să plece.

• A fi/a ţine/a pune/sub papuc → a fi/

a ţine/a pune sub ascultare; a fi condus de cineva.

• A fi cu papuci galbeni → se spune despre ceva care se găseşte foarte rar.

• A lăsa pe cineva la papuci → a sărăci pe cineva; a-l aduce la sapă de lemn.

• A o lua/a o şterge la papuc → a fugi; a o şterge; a o lua din loc.

• A-şi pierde papucii → a muri; a da ortul popii.

• Sub papuc → sub comanda soţiei; condus de soţie.

• Vorbă cu papuci → cuvânt sau expresie folosită în locul altora socotite ca nepotrivite; eufemism.

PAPUC[2] s.

• Oastea/armata/ceata lui Papuc → se spune despre o ceată de copii gălăgioşi sau despre un colectiv neorganizat, nedisciplinat.

• Ţara lui Papuc → loc în care domnesc bunul-plac, dezordinea, hoţia şi jaful.

PAPURĂ s.

• Câtă papură în baltă → foarte mult.

• A căuta/a găsi cuiva nod în papură → a căuta/a găsi greşeli, cusururi acolo unde nu există; a învinovăţi pe nedrept.

PAR s.

• Cu parul → prin constrângere; cu forţa.

• A dezlega funia de la par → a limpezi o situaţie neclară, încurcată.

• A se apropia/a se strânge funia de/la par → a se apropia scadenţa, deznodământul.

• A da cuiva cu parul în cap → a bate foarte tare (pe cineva).

• A sta ca cioara în par → a fi gata de plecare.

• Parcă a stat cu parul în drum → se spune despre cineva căruia îi merg rău treburile.

• Parcă mi-a/ţi-a/i-a etc. dat cu parul în cap → se spune când cineva a primit pe neaşteptate o veste neplăcută.

PARA s.

• Face parale → merită preţuire; are valoare; e bun; convenabil.

• A face pe cineva de două/de trei parale → a certa pe cineva; a ocărî.

• A fi plin de parale ca câinele de purici → a avea bani mulţi; a fi foarte bogat.

• A lăsa pe cineva într-o para → a părăsi pe cineva; a nu se mai ocupa de el; a-l lăsa în plata Domnului.

• Nu face parale/nicio para (chioară)/nici două parale → nu are nicio valoare; nu preţuieşte nimic.

• Până într-o para/până la (o) para → fără să lipsească un ban; în întregime; exact.

• A lua pe cineva la trei parale → a-i cere cuiva socoteală.

• A nu avea nicio para chioară → a nu avea niciun ban.

• Parale bune → bani mulţi.

• A şti câte parale face cineva → a cunoaşte valoarea cuiva; a şti că nu preţuieşte mult, că nu-i mare lucru de capul lui.

PARADĂ s.

• De paradă → de formă; de ochii lumii; pentru aparenţe.

• A face paradă de/cu ceva → a face ceva ostentativ; a căuta să obţii efecte; a te făli cu ceva.

PARADIS s.

• De paradis → splendid; minunat.

• Ca în paradis → foarte bine; foarte fericit.

PARAGINĂ s.

• A lăsa ceva în paragină → a nu se ocupa de ceva; a da uitării; a lăsa baltă.

PARALEL[1] ~ă adj.

• A fi (perfect) paralel (cuiva) → a-i fi egal; a-i fi indiferent.

PARALEL[2] s.

• A (se) pune în paralel (cu...) → a (se) compara.

PARALEU s.

• A se face/a face pe cineva leu-paraleu → a (se) înfuria grozav.

PARĂ[1] s.

• A-i bate cuiva perele → a muştrului, a certa, a mustra pe cineva.

• Când va face plopul pere (şi răchita micşunele) → niciodată.

• A face (averea) pere-mere → a risipi; a irosi.

• A-i pica/a-i cădea cuiva para în gură → a obţine ceva fără muncă; a se alege uşor cu ceva.

• Pică pară mălăiaţă în gura lui nătăfleaţă → se spune despre leneşii care aşteaptă să le vină totul de-a gata.

PARĂ[2]

• A trece/a sări prin foc şi pară → a înfrunta orice primejdie, a face tot posibilul.

• A se face foc şi pară → a se înfuria.

• Foc şi pară → înfierbântat; îndârjit; supărat.

PARCURS s.

• Pe parcurs → în timpul unei călătorii, al unui drum, al unei activităţi; între timp.

• Pe parcursul → în cuprinsul; în decursul.

PARDON s.

• Pardon cu capul spart → se spune unei persoane care îşi cere scuze după ce te-a lovit zdravăn, ţi-a cauzat un prejudiciu.

PAROLĂ s.

• A(-şi) da parola → a) a-şi da cuvântul; a se angaja; b) a spune consemnul.

• A sta la o parolă → a discuta; a povesti; a sta de vorbă.

PARTE s.

• A avea parte (de ceva) → a-i fi dat să se bucure de ceva; a-i fi hărăzit.

• A avea parte de cineva → a avea pe cineva drag; a se bucura de cineva.

• A (nu) avea parte de ceva → a (nu) avea, a (nu) se bucura de ceva.

• Partea leului → partea cea mai mare dintr-un bun, pe care cineva şi-o rezervă pentru sine.

• Cine-mparte parte-şi face → se zice despre cel care, făcând o împărţeală, opreşte pentru sine partea cea mai bună sau cea mai mare.

• A da/a munci un pământ în parte → a da/a munci un pământ în dijmă.

• A se da/a trece de partea cuiva → a se alătura cuiva într-o acţiune; a se alia cu cineva.

• Din partea cuiva/a ceva → a) în ceea ce priveşte pe cineva sau ceva; de la cineva sau ceva; b) în numele cuiva sau a ceva; trimis de cineva.

• Din partea mamei/a tatălui etc. → din familia, neamul, spiţa mamei/a tatălui etc.

• A-i face cuiva parte de ceva → a-i face cuiva rost de ceva; a da, a oferi cuiva ceva.

• A-şi face parte → a-şi asigura un profit; a-şi însuşi ceva pe nedrept; a fura; a răpi.

• A fi (cam) într-o parte → a fi smintit, ţicnit, într-o ureche.

• A fi de partea cuiva → a) a ţine cu cineva; a fi alături de cineva; b) a aparţine cuiva; a-i reveni cuiva de drept.

• A fi (la) parte cu cineva → a participa la un profit.

• În parte → a) parţial; într-o anumită măsură; b) în mod individual; separat.

• În/prin/din partea locului → în/prin/din locul, regiunea despre care se vorbeşte.

• A lăsa la o parte → a renunţa la ceva; a ignora; a nu se mai ocupa de ceva/de cineva.

• A lua/a ţine parte/partea cuiva → a susţine; a proteja pe cineva; a sprijini; a încuraja.

• Parte şi parte → părţi egale.

• Pe de o parte..., pe de altă parte/pe de alta... → dintr-un punct de vedere... din alt punct de vedere...; într-o privinţă... în altă privinţă...

• A pune la o parte/deoparte → a pune la păstrare; a face economii; a pune bine.

• A semăna/a se arunca/a se scrie în partea cuiva → a semăna cu cineva, cu cei din familia cuiva.

• În toate părţile → pretutindeni.

PARTIDĂ s.

• A face o partidă bună → a face o căsătorie avantajoasă.

• A pierde partida → a suferi un eşec; a nu reuşi.

• A lua partida cuiva → a trece de partea cuiva; a lua apărarea cuiva.

PAS s.

• A ceda pasul → a se lăsa depăşit (în acţiuni).

• A da pas → a se grăbi.

• A face primul/cel dintâi pas → a face primele demersuri; a lua o iniţiativă.

• A face/a păşi cu paşi mari/a păşi cu pas mare → a înainta repede; a progresa.

• A face un pas greşit → a face o greşeală.

• La tot pasul/la fiecare pas → a) pretutindeni; b) mereu; neîncetat.

• A (nu)-i da cuiva pas → a (nu)-i lăsa cuiva timp; a (nu)-i da voie; a (nu)-i îngădui; a (nu)-i da posibilitate de a face ceva.

• Nici (un) pas → deloc; nicidecum.

• La pas → în mersul liber.

• A avea/a da cuiva pas → a avea/a da cuiva posibilitatea, îngăduinţa să facă ceva.

• A călca/a urma/a merge pe paşii cuiva → a urma exemplul cuiva; a continua activitatea cuiva.

• A merge în pas (cu cineva) → a avea aceeaşi cadenţă cu cineva.

• A-şi iuţi pasul → a mări viteza de deplasare pe jos; a fugi.

• A păşi cu paşi mari → a înainta repede într-o acţiune.

• Pas cu pas → a) treptat; progresiv; b) neîncetat, necontenit.

• A ţine pas cu vremea/pasul vremii → a fi în spiritul vremii; a nu rămâne în urmă; a fi la modă.

• A ţine pasul cu cineva → a se menţine la egalitate cu cineva; a nu rămâne în urma cuiva.

• A umbla/a se ţine de pasul cuiva → a se ţine de cineva; a urmări pe cineva.

PASĂ s.

• A fi în/a avea pasă bună/proastă → a se afla în împrejurări favorabile/nefavorabile; a-i reuşi/a nu-i reuşi cuiva ceea ce întreprinde.

PASĂRE s.

• După pasăre şi oul → după cum e sămânţa, aşa e şi rodul.

• Pasăre rară → se spune despre ceva extrem de rar şi greu de găsit.

• Toată pasărea pe limba ei piere → fiecare suportă consecinţele faptelor sale.

PASIENŢĂ s.

• A (nu) ieşi pasienţa → a (nu) obţine rezultatul dorit.

PASIUNE

• Cu pasiune → pasionat; înflăcărat; intens.

• A face (o) pasiune pentru cineva/pentru ceva → a se simţi atras în mod deosebit de cineva/de ceva; a se pasiona.

PASTRAMĂ s.

• A se face pastramă → a slăbi rău de tot.

• A face pe cineva pastramă → a rupe pe cineva în bătăi; a bate rău.

• A pune la pastramă → a ucide pe cineva.

• A ţine pe cineva la pastramă → a ţine pe cineva închis, lăsându-l să rabde de foame.

PAŞAPORT s.

• A-i da cuiva paşaportul → a alunga, a expedia pe cineva.

PAŞĂ s.

• Ca un paşă → fără griji; ca un boier.

A PAŞTE vb.

• Calul paşte unde-l priponeşti → omul trebuie să se mulţumească cu ce are.

• Ce paşti aici? → se zice, ca mustrare, când cineva nu-şi face datoria la locul său.

• N-am păscut porcii/gâştele/bobocii împreună cu tine → se spune pentru a-i atrage cuiva atenţia că-şi permite prea multe.

• A-l paşte pe cineva gândul → a fi preocupat, frământat de cineva.

• Paşte, murgule, iarbă verde → se spune când trebuie să aştepţi până să se împlinească ceva.

• Să nu te pască păcatul să... → să nu cumva să...; nu care cumva să...

• A paşte muştele/vântul → a pierde vremea fără rost.

• A-l paşte pe cineva (cu prăjina) → a urmări pe cineva, pândind momentul prielnic pentru a-l pedepsi; a-i pune cuiva gând rău; a-i purta sâmbetele.

• A-l paşte pe cineva moartea/păcatul/primejdia/răul → a fi ameninţat de ceva rău.

• A-l paşte pe cineva norocul → a fi norocos; a avea succes; a reuşi.

• Ţăranul paşte vaca şi arendaşul o mulge → unul munceşte şi altul culege roadele.

• Unde paşte cucul inul şi pupăza cânepa → în altă lume; aiurea.

PAŞTI s.

• Ca fasolea/ca braga în ziua de Paşti → se spune despre ceva care este făcut într-un moment nepotrivit.

• Din an în Paşte/din Paşti în Crăciun → din joi în Paşti, foarte rar.

• La Paştile cailor → niciodată.

• Ai luat mai multe Paşti decât mine → eşti mai bătrân decât mine.

• Nu-s în toate zilele Paştile/o dată pe an sunt Paştile → evenimentele fericite nu se întâmplă prea des.

PAT s.

• A cădea (bolnav) la pat → a se îmbolnăvi greu.

• A-i da cuiva pat → a adăposti pe cineva; a-l primi în casă.

• A face patul → a pregăti patul cu cele trebuincioase pentru dormit.

• A muri în patul său → a muri de moarte bună.

• Nici în pat, nici sub pat → veşnic nemulţumit.

• A părăsi patul → a se însănătoşi după o boală; a se restabili.

• A fi pe patul de moarte → a fi pe punctul de a muri; a fi în agonie.

• A boli în pat → a zăcea greu bolnav.

• A strânge patul → a aduna de pe pat aşternutul.

• Vremea patului → timpul de culcare.

PATĂ s.

• A căuta/a găsi pete în soare → a vedea cu orice preţ defecte acolo unde nu sunt.

• Fără (de) pată → curat; nepătat; nevinovat; neprihănit; cast.

PATIMĂ s.

• Cu patimă → a) pătimaş; pasionat; b) pătimaş; părtinitor.

PATRIARH s.

• (A avea) ani de patriarh → a fi foarte bătrân, în vârstă foarte înaintată.

PATRONAJ s.

• Sub patronajul cuiva → sub oblăduirea, cu sprijinul cuiva.

PATRU num.

• Cât patru → ca patru persoane; cu mult mai mult decât normal.

• A despica firul/părul în patru → a cerceta prea amănunţit; a socoti prea mult.

• În cele patru zări/vânturi → în toate direcţiile, pretutindeni.

• A fi cu ochii în patru → a fi cu mare băgare de seamă.

• Doi şi cu două fac patru → e simplu şi neîndoielnic; e socoteală scurtă şi limpede.

• A face pe cineva în patru → a da gata pe cineva; a-l omorî.

• A face pe dracul în patru → a-şi da toate silinţele pentru a izbuti; a depune

mari eforturi pentru a duce ceva la îndeplinire, pentru a realiza ceea ce şi-a propus.

• A fi în patru iţe → a fi mort de beat; a fi criţă.

• A umbla cu căciula în patru → a se ruga de toată lumea.

• A vorbi cu cineva între patru ochi → a se sfătui în taină, fără martori; a comunica direct cu cineva.

PAVĂZĂ s.

• A sta pavăză → a apăra; a proteja.

PAVEA s.

• A număra/a bate pavelele → a umbla fără rost; a hoinări.

PAZĂ s.

• A da oile în paza lupului → a da un lucru în seama unei persoane nesigure,

necinstite.

• A(-şi) lua paza de la gură → a vorbi liber, fără a-şi controla vorbele.

PĂCALĂ s.

• Cine a auzit de Păcală cunoaşte şi pe Tândală → se zice când cineva cunoaşte două persoane nedespărţite.

• Este Păcală întreg/e ca Păcală cu popa → se zice despre un om cu care nu o poţi scoate la capăt.

• S-a găsit Păcală cu Tândală → s-au întâlnit doi care se potrivesc la glume, la păcăleli.

• Păcală judecă pe Tândală → un prost judecă pe altul.

• A plânge plânsul lui Păcală → a rămâne indiferent la o nenorocire sau la paguba altuia.

PĂCAT s.

• Ce e drept nu-i păcat → adevărul nu trebuie să supere, chiar dacă nu ne convine; adevărul rămâne adevăr.

• Ce păcat! → îmi pare rău!; regret!

• Ce păcatul?/păcatele? → cum adică? ce este?; ce să fie?

• Din păcate... → e regretabil că...; din nenorocire.

• A trage păcatul cuiva → a suporta consecinţele greşelii altora.

• A vârî pe cineva în păcat → a împinge la o faptă condamnabilă.

• E (lucru) cu păcat → e oprit, interzis; e imoral.

• (E) păcat (de Dumnezeu) → nu se cuvine; nu e bine.

• A-şi face păcat(e) cu cineva → a săvârşi o faptă rea faţă de cineva; a nedreptăţi pe cineva; a-i face intenţionat un rău.

• Fără leac/milă de păcat → fără scrupul; fără mustrare de cuget.

• Hoţul cu un păcat şi păgubaşul cu zece → păgubaşul, bănuind pe un nevinovat, cade şi el în greşeală; cine bănuieşte pe nedrept păcătuieşte.

• A intra/a cădea în păcat → a face o faptă rea, condamnabilă; a greşi.

• A împinge/a duce pe cineva păcatul/păcatele să... → a face un lucru rău din slăbiciune sau din necugetare.

• Lasă-mă păcatelor mele/lasă-l păcatelor lui → lasă-mă/lasă-l în pace.

• A lua păcatul asupra sa → a-şi asuma răspunderea pentru greşeala altuia.

• Mai ştii păcatul? → cine ar putea şti?; mai ştii?; se prea poate!

• Păcat că... → e regretabil că...

• Ai păcatelor → grozav; tare; straşnic.

• Păcatele mele! → vai de mine!; Doamne fereşte!

• Păcatul intră râzând şi iese plângând → greşeala e însoţită uneori de plăceri, dar urmările ei sunt neplăcute.

• A-şi spăla/a-şi trage păcatul/păcatele → a ispăşi o greşeală, o vină; a suferi consecinţele unei greşeli.

• (Tot) păcatul îşi urmează/îşi caută vinovatul → un vinovat nu scapă de urmările vinii sale.

• A vorbi cu păcat → a greşi; a se face vinovat vorbind pe cineva de rău, calomniind.

PĂDUCHE s.

• A căuta păduchi în capul altuia → a se ocupa de defectele altuia, fără a căuta să-şi remedieze propriile defecte.

• A ieşi ca păduchele în frunte → se spune despre cei care caută să se pună în evidenţă cu orice preţ.

PĂDURE s.

• A căra lemne la pădure → a face un lucru de prisos.

• Câmpul e cu ochi şi pădurea cu urechi → toate ajung să se cunoască; toate ies la iveală.

• Un copac nu face pădure → singur un amănunt nu dovedeşte nimic, nu poate duce la o concluzie.

• Din/de la pădure → necioplit; necivilizat.

• Foamea pe lup îl scoate afară din pădure → nevoia îl determină pe om să ia o anumită atitudine, să întreprindă ceva.

• Pădurea de coada ei piere → răul pe care ţi-l faci singur sau pe care ţi-l face unul dintre ai tăi este mai mare decât cel pe care ţi-l fac străinii.

• Parcă s-ar fi născut în pădure → se spune despre o persoană cu comportare urâtă, lipsită de educaţie.

• Nu e pădure fără uscături → într-o mulţime există şi elemente negative.

• A vinde pielea ursului din pădure → a oferi ceva ce nu ai; a promite un lucru pe care încă nu-l ai.

PĂDUREŢ s.

• A alege ca în mere pădureţe → a alege între mai multe lucruri deopotrivă de proaste.

• A face pe cineva să mănânce şi mere pădureţe → a sili pe cineva la ascultare; a-l constrânge la supunere.

• A se sătura de ceva ca de mere pădureţe → a fi plictisit de ceva; a fi sătul de ceva.

PĂGUBAŞ s.

• Hoţul de păgubaş → se spune despre un om care, pe lângă pagubă, mai are de suferit şi alte neajunsuri.

• A se lăsa păgubaş → a renunţa la ceva.

• A fi/a rămâne păgubaş → a pierde ceva; a fi în pagubă.

PĂIANJEN s.

• Punga la gură i-a făcut păianjeni → se zice despre cei zgârciţi.

PĂLĂRIE s.

• Are casa sub pălărie → se zice despre un om foarte sărac.

• A lovi/a plesni pe cineva în pălărie → a-i spune cuiva vorbe înţepătoare.

• A-şi scoate/a-şi ridica pălăria → formă de salut respectuos prin descoperirea capului.

• Jos pălăria → se spune pentru a-şi exprima respectul, admiraţia faţă de cineva.

• A purta pălăria → (despre femei) a dispune, a hotărî în cadrul familiei.

• A umbla cu flori la pălărie → a nu-i păsa de nimic; a nu-i fi frică de nimeni; a umbla fără nicio grijă.

PĂMÂNT

• A alerga/a fugi cu burta la pământ → a alerga/a fugi în goana mare, cu cea mai mare iuţeală.

• A asemăna/a face ceva asemenea cu pământul → a dărâma, a nimici ceva.

• Ca pământul → pământiu.

• Ce naşte din găină râcâie în pământ → copiii fac ceea ce au făcut şi părinţii.

• A se crede buricul pământului → a-şi da multă importanţă; a se supraestima; a se crede grozav.

• Cu inima ca pământul → foarte trist.

• A curma/a alerga pământul → a colinda lumea; a umbla mult.

• A da la pământ → a nărui; a dărâma.

• Doarme şi pământul sub om → e linişte desăvârşită.

• A duce pământ din vale-n deal → a face o muncă inutilă.

• A (se) face una cu pământul/o apă şi un pământ → a (se) nimici; a (se) distruge.

• De când lumea şi pământul → a) niciodată; b) întotdeauna.

• Ca de la cer la pământ → exprimă o deosebire radicală între două lucruri.

• De stinge/zvântă pământul → foarte mult; peste măsură.

• A băga în pământ → a) a înmormânta; b) a omorî (pe cineva).

• A fi negru pământ → a fi foarte supărat, mâhnit sau mânios.

• A-i fugi cuiva pământul de sub picioare → a) a-şi pierde echilibrul; b) a fi pe punctul de a pierde o anumită situaţie.

• A nu-l primi pământul → a fi un ticălos.

• A fi cu picioarele pe pământ → a avea simţul realităţii; a fi realist.

• A fi în pământ → a fi mort.

• (A fi) la pământ → a) (a fi) amărât, deprimat; b) (a fi) învins.

• A fi mut ca pământul → a nu spune o vorbă; a tăcea chitic.

• A fi pe pământ → a trăi; a exista.

• A fi (toţi) o apă şi un pământ → a fi (toţi) egali, deopotrivă.

• A fugi mâncând pământul → a fugi foarte repede.

• Geme pământul (de lume, de oameni etc.) → e mare aglomeraţie; e plin locul (de lume, de oameni etc.).

• A ieşi/a apărea ca din pământ/parcă a ieşit/a răsărit din pământ → a se ivi deodată, pe neaşteptate.

• A se face pământ la faţă → a slăbi; a se gălbeji.

• A tăcea ca pământul → a nu spune niciun cuvânt.

• Din pământ, din iarbă verde → cu orice preţ; cu orice efort.

• E a pământ → se spune atunci când ceva prevesteşte moartea.

• Nu e peste pământ → nu e departe de aici.

• Vechi ca pământul → foarte vechi.

• La capătul pământului → foarte departe.

• La pământ → întins jos; pe pământ.

• A lăsa toate la pământ → a lăsa toate baltă, la voia întâmplării.

• A mirosi a pământ → (despre oameni) a fi aproape de moarte.

• Mânia pământului → îngrozitor; înfiorător; peste măsură; extraordinar.

• A nu avea nici cer, nici pământ → a fi sărac, fără adăpost, fără niciun

sprijin.

• A nu mai călca pe pământ/a nu mai atinge pământul (de bucurie) → a nu mai putea de bucurie; a fi satisfăcut.

• A nu-l mai ţine/a nu-l mai încăpea nici pământul (de...) → a) a fi stăpânit de o emoţie puternică; b) a fi mândru, încrezut.

• A nu-l răbda/ţine pe cineva pământul/

a nu-l primi pe cineva nici pământul → a fi un mare ticălos.

• A nu-l simţi/a nu-l şti pe cineva nici pământul → a nu-l simţi/a nu-l şti nimeni.

• Nu ştiu ca pământul → nu ştiu deloc; nu am idee.

• Ori caftan până-n pământ, ori ştreangul la gât → se zice când cineva vrea să parvină prin orice mijloc, cu orice preţ.

• Parcă l-a înghiţit pământul/parcă a intrat în pământ → a dispărut; nu e de găsit nicăieri.

• Pe faţa pământului → în lume; pe pământ.

• Până-n pământ → până la moarte; până în ultima clipă a vieţii.

• Plânge (şi) pământul sub el → e foarte supărat; foarte trist; mâhnit.

• Pocitania pământului → persoană urâtă foc, respingătoare.

• Prăpădul/prăpădenia pământului → extrem de mult; nemaipomenit; grozav.

• A pune/a sta cu ochii/privirea/privirile/capul în pământ → a sta cu capul plecat în semn de căinţă, de sfială etc.; a lua o atitudine modestă, sfioasă, plecându-şi privirile; a se ruşina; a se sfii.

• (Sărac) lipit pământului → foarte sărac.

• A scoate/a aduce din pământ/din fundul pământului → a procura cu orice preţ; a obţine cu orice efort.

• A sta cu burta la pământ → a nu face nimic; a sta degeaba/trândăvind.

• A trăi ca în pământul făgăduinţei → a huzuri; a trăi bine, în belşug.

• A uita ca pământul → a uita cu desăvârşire.

• Urechea pământului → persoană care ştie tot ce se petrece, tot ce se vorbeşte.

• A-i veni cuiva să intre în pământ → se zice când cineva se simte foarte ruşinat.

• A veni cu pământul → a veni cu gloata, în număr mare.

PĂPUŞĂ s.

• A fi păpuşa cuiva → a fi condus, dirijat de cineva; a fi la discreţia cuiva.

PĂPUŞOI s.

• A se face mort în păpuşoi/a face pe mortul în păpuşoi → a se face că nu ştie nimic; a face pe nevinovatul.

• A da/a bate ca în păpuşoi → a bate foarte tare.

• A tăcea ca mortul în păpuşoi → a nu scoate o vorbă, mai ales când te simţi vinovat, pentru a nu fi descoperit.

• A o lăsa moartă în păpuşoi → a nu se mai ocupa sau interesa de ceva; a o lăsa încurcată, a o lăsa baltă.

PĂR s.

• A avea păr pe limbă → a fi necioplit, bădăran.

• Cu toţi/toţii în păr → absolut toţi, fără să lipsească vreunul.

• A se da după păr → a se acomoda unei împrejurări, unei situaţii.

• În doi peri → a) între două stări; între două situaţii; b) (despre vorbe, răspunsuri) cu două înţelesuri; echivoc, evaziv.

• A se lua cu mâinile de păr/a-şi smulge părul din cap → a fi cuprins de disperare.

• Tras de păr → (despre un raţionament, un argument) forţat, silit, neconvingător.

• În păr → cu toţi cei de faţă.

• De-a fir a păr → de la un capăt la altul şi cu lux de amănunte; foarte amănunţit.

• A se lua de păr cu cineva → a se lua la bătaie; a se încăiera.

• A despica firul de păr în patru → a cerceta, a analiza minuţios.

• A scoate cuiva peri albi → a pricinui cuiva multe necazuri; a sâcâi.

• Cât păr în palmă → nimic; deloc.

• A i se ridica părul în cap/în vârful capului/a i se face părul măciucă → a se îngrozi; a se înspăimânta.

• A-i ieşi cuiva părul prin căciulă → a face eforturi deosebite până la limita răbdării.

• Păr de câine → şarlatan; secătură.

• A căuta păr în palmă → a nu face nimic; a pierde vremea.

• Cât păr în cap → se spune pentru a arăta că ceva este în număr foarte mare.

• A i se ţine/a-i atârna, a-i sta cuiva viaţa într-un fir de păr → a fi în mare pericol; a se găsi în pericol de moarte.

A PĂREA vb.

• A-i părea cuiva bine → a se bucura.

• A-i părea cuiva rău → a regreta.

• Pe cât se pare → pe cât se înţelege; după cum se vede.

PĂRERE s.

• Într-o părere → nu cu tot dinadinsul; într-o doară.

• O părere de... → puţin; abia vizibil.

• Câte capete, atâtea păreri → fiecare gândeşte în felul său.

PĂRTINIRE s.

• Fără părtinire → în mod obiectiv, imparţial.

PĂS s.

• Fără păs → nepăsător; indiferent; fără grijă; fără teamă.

PĂSAT s.

• A-i curge/a-i cădea/a i se vărsa cuiva lapte/miere în păsat → a-i merge cuiva foarte bine.

• A fi lapte cu păsat/a fi păsat dulce → a fi lucru bun, plăcut, folositor.

• A face pe cineva păsat → a nimici, a zdrobi pe cineva.

PĂSĂRICĂ s.

• A avea o păsărică (în cap/sub pălărie) → a fi ţicnit, zurliu; a avea o doagă sărită.

A PĂSTRA vb.

• A păstra (ceva/pe cineva) în amintire/în inimă/în minte/în suflet → a nu uita niciodată (ceva/pe cineva).

• A păstra tăcere → a tăcea.

• A-şi păstra calmul/cumpătul/sângele rece → a rămâne calm.

PĂSTRARE s.

• La păstrare → a) la loc sigur; la adăpost; sub pază; b) la închisoare.

PĂTRAT ~ă adj.

• Cap pătrat → om mărginit.

A PĂTRUNDE vb.

• A pătrunde pe cineva cu privirea → a privi foarte atent pe cineva, cu intenţia de a-i ghici gândurile, intenţiile.

A PĂŢI vb.

• A o păţi → a intra într-un bucluc, într-o încurcătură; a da peste un necaz.

• Din păţite → din experienţă.

• A fi păţit multe → a fi trecut prin multe necazuri; a avea experienţă.

• A păţi ruşine → a ajunge într-o situaţie penibilă, umilitoare.

• A o păţi cu cineva → a da peste cineva care te pune la punct, care îţi vine de hac.

PĂŢIT ~ă adj.

• (A fi) Stan păţitul → (a fi) om cu experienţă.

PĂUN s.

• A se îmbrăca în pene de păun → a se lăuda cu meritele altora.

• A fi mândru ca un păun → a fi înfumurat.

A PĂZI vb.

• Doamne păzeşte! → a) vai de mine! b) deloc, nicidecum.

• A lua pe cineva la trei păzeşte → a mustra pe cineva; a lua la rost.

• A-şi păzi calea/drumul → a-şi vedea de drum; a nu se abate din cale; a nu se lăsa ispitit de alte interese.

• A păzi drumul/drumurile → a umbla fără rost; a fi haimana.

• A-şi păzi gura/limba → a tăcea sau a vorbi cu prudenţă.

• A-şi păzi cojocul → a se feri de bătaie; a se feri să facă ceva.

• Să te păzeşti, Pârleo! → bagă de seamă!; ţine-te bine!

• A-şi păzi treaba → a se ocupa numai de afacerile proprii; a fi prudent, rezervat.

PÂINE s.

• O bucată de pâine/pâinea cea de toate zilele → strictul necesar pentru existenţă; resurse modeste de trai.

• Bun ca pâinea (caldă) → foarte bun; cumsecade; milos.

• Se caută/se vinde ca pâinea (cea) caldă → se spune despre o marfă foarte căutată, care se vinde foarte repede.

• A mânca pâine şi sare cu cineva → a convieţui; a trăi împreună cu cineva, împărtăşind cele bune şi cele rele.

• A avea/a ţine pâinea şi cuţitul în mână → a deţine toată puterea, toate mijloacele.

• A ieşi înaintea cuiva/a întâmpina pe cineva cu pâine şi sare → a întâmpina pe cineva cu deosebită cinste.

• A-i lua cuiva pâinea de la gură → a lipsi pe cineva de resursele minime de existentă.

• A mânca pâinea/pita cuiva → a) a fi în serviciul, în slujba cuiva; b) a trăi din mila cuiva.

• A pune/a băga pe cineva în pâine/în pită → a da cuiva o funcţie, o slujbă, un mijloc de existenţă.

• A scoate/a da afară pe cineva din pâine → a da pe cineva afară din serviciu.

• A mânca pâine albă → a avea o situaţie bună; a o duce bine.

• A mânca pâinea degeaba → a fi inutil.

• A-şi pierde pâinea → a fi dat afară, concediat dintr-o slujbă.

• A fi în pâine → a avea o slujbă.

PÂLC s.

• În pâlcuri/pâlcuri-pâlcuri → în grup.

PÂLNIE s.

• A face gura pâlnie → a bea mult.

• A-şi face palmele pâlnie (la gură sau la ureche) → a-şi aşeza mâinile ca o pâlnie în dreptul gurii sau al urechii pentru a fi auzit sau a auzi mai bine.

PÂNĂ prep.

• Până acolo → în aşa măsură; în aşa grad.

• Până pe-acolo → peste măsură; în grad foarte mare.

• De colo până colo → din loc în loc; în multe locuri.

• De sus până jos → tot; în întregime.

• Până la urmă → în cele din urmă.

• Până şi... → chiar şi...

• Până una-alta → pentru moment; deocamdată.

A PÂNDI vb.

• A pândi cu urechea → a trage cu urechea.

• A pândi vreme (cu prilej) → a aştepta ocazia prielnică.

PÂNTECE

• Cu pântecele lipit de coaste → flămând; înfometat.

• A-i face cuiva pântecele cobză/coastele pântece → a bate pe cineva foarte tare.

• A fi cu pântecele la gură → (despre femei) a fi însărcinată; a avea o sarcină înaintată.

• A se închina pântecelui → a fi foarte lacom; a trăi numai pentru mâncare.

• Parcă are oase în pântece → se spune despre cei care se apleacă greu.

• Din pântecele mamei → înainte de a se naşte.

• A lua/a avea/a purta în pântece → a fi însărcinată.

• A trăi/a fi/a se simţi ca în pântecele maicii sale → a trăi bine, în belşug; a se simţi foarte bine.

PÂNZĂ s.

• A curge pânză → a curge întruna, neîntrerupt.

• A se înălbi pânza → a se face ziuă.

• A încurca/a i se încurca cuiva pânza → a-i strica/a i se strica cuiva planul; a (se) complica lucrurile; a (se) încurca iţele.

• A ţese pânzele → a face intrigi.

• Ţine-te/să te ţii pânză → nu te rupe/să nu te rupi!; ţine-te bine!; fii curajos!

• A zări ca printr-o pânză → a desluşi greu; a vedea ca prin sită.

• A i se ridica/a-i cădea/a i se lua cuiva pânza de pe ochi → a începe să înţeleagă lucrurile; a-şi reveni dintr-o eroare, dintr-o confuzie.

• A lega gura pânzei → a se înstări; a se alege cu ceva; a o scoate la capăt.

• Parcă i s-a luat pânza de pe obraz/de pe ochi → se spune despre cineva foarte palid sau foarte slab.

• Până-n pânzele albe → până la moarte; până la capăt; fără încetare.

PÂRGĂ s.

• A da în pârgă/în pârg → a începe să se coacă, să se pârguiască; a da în copt.

• A aduce pe cineva/ceva pârgă → a aduce pe cineva/ceva ca prinos, ca ofrandă.

• A fi în pârgă → a fi pe cale de a se coace; a fi aproape copt.

PÂRJOL s.

• A da/a face pârjol → a da foc; a distruge; a nimici (prin foc); a incendia.

• A se face foc şi pârjol → a se înfuria, a-şi ieşi din fire.

• Pârjol şi foc → nenorocire mare; dezastru.

• A plânge cu foc şi pârjol → a plânge foarte tare, cu hohote.

• A i se aprinde cuiva pârjol înaintea ochilor → a se înfuria foarte tare; a se face foc şi pară.

PÂRLEA s.

• Du-te pârlii! → pleacă!; să nu te mai văd!

• Ţine-te/tunde-o/întinde-o pârleo/să te cam mai duci pârlea → se zice, în cursul unei povestiri, când cineva o ia la fugă.

PÂRLEALĂ s.

• A-şi scoate pârleala → a-şi găsi o compensaţie; a se despăgubi.

A PÂRLI vb.

• A o pârli la/de fugă → a fugi; a o lua la sănătoasa.

PÂRLITURĂ s.

• A da pe cineva/ceva pe/prin pârlitură → a) a necăji pe cineva; a-i face zile

fripte; b) a ironiza; a lua în râs; a-şi bate joc de cineva sau de ceva.

PÂRTIE vb.

• A-i da în pârtie → a lămuri; a afla ceva.

• A deschide/a rupe/a croi pârtie → a face ceva pentru prima dată; a-şi croi singur drumul în viaţă.

• A-şi da în pârtie → a se face om de treabă; a se da pe brazdă.

PÂRŢAG s.

• A-l apuca pe cineva pârţagul → a-i sări cuiva ţandăra; a se mânia; a se înfuria.

PE prep.

• Ca pe el/pe ea/pe ei etc. → de-a binelea, de tot; cum se cade; cum trebuie; foarte tare; zdravăn.

• Pe după → cam aproximativ după.

• A rămâne/a fi pe a mea/a ta etc. → a rămâne/a fi pe voia mea/a ta etc.

PECETE s.

• Închis/ferecat cu şapte peceţi → de neînţeles; de nepătruns; de neatins; interzis.

PECETLUIT ~ă adj.

• A avea gura pecetluită → a fi foarte tăcut.

PECINGINE s.

• A se întinde/a se răspândi ca pecinginea/ca o pecingine/ca pecinginile → a se lăţi, a se răspândi nestăvilit pretutindeni.

PEDALĂ s.

• A pune pedală → a insista asupra unui lucru.

PENSIE s.

• A ieşi la pensie → a (se) pensiona.

PENTRU prep.

• Cât pentru... → cât despre...; în ce priveşte...

• Nu pentru alta, ci... → nu din altă cauză, ci...

• Pentru puţin/pentru nimic → se spune ca răspuns celui care mulţumeşte pentru un serviciu făcut.

PEPENE s.

• Doi pepeni într-o mână nu se pot ţine → nu se pot face două lucruri deodată.

• A ajunge la pepeni → a face o afacere proastă; a nu reuşi într-o acţiune.

• Gras ca pepenele/ca un pepene/gras pepene → foarte gras.

• A-şi ieşi/a scoate pe cineva din pepeni → a-şi pierde/a face pe cineva să-şi piardă răbdarea; a (se) enerva.

PERDAF s.

• A-i da/a-i trage cuiva un perdaf → a certa; a mustra aspru; a-i trage o săpunealã.

PERDEA s.

• A avea perdea la ochi → a nu pricepe; a nu înţelege bine.

• Cu perdea → cu rezervă; discret.

• A se da după perdea → a se retrage sau a se sustrage de la o obligaţie.

• A da cuiva o perdea → a dojeni pe cineva pentru o necuviinţă.

• A nu avea nicio perdea → a nu avea nicio ruşine; a nu se sfii; a întrece

măsura.

• Fără perdea → a) pe faţă; fără înconjur; b) necuviincios; trivial.

• La perdea → la intrare.

• A-i lua cuiva perdeaua de pe ochi → a face pe cineva să vadă clar, să înţeleagă.

• A-i pune cuiva perdea/perdele la ochi → a împiedica pe cineva să vadă lucrurile limpede; a înşela.

• A ridica perdeaua → a da lucrurile pe faţă, a spune adevărul deschis.

PERECHE s.

• Fără pereche/a nu-şi avea pereche → a nu avea seamăn; unic în felul său.

PERETE s.

• A bate cu burete piron în perete → a face o muncă zadarnică, fără sorţi de

izbândă.

• Casă-n doi pereţi → se zice despre o căsnicie nereuşită.

• Ca şi cum/parcă ai vorbi la pereţi → se zice când cineva nu ia în seamă cele ce-i spui, nu-ţi urmează sfaturile.

• A da/a deschide uşa de perete → a deschide larg uşa.

• A vorbi la pereţi → a vorbi zadarnic; fără a fi ascultat.

• De când scrie musca pe perete → de demult.

• Între patru pereţi → a) la adăpost; b) în secret; izolat.

• A se da cu capul de pereţi/de toţi pereţii → a fi cuprins de deznădejde, de durere, de furie etc.

• Între patru pereţi → în secret.

• A nimeri ca nuca în perete → a nimeri rău, prost.

• Pereţii au ochi/urechi → se zice pentru a-i atrage cuiva atenţia că poate fi văzut sau auzit de cine nu doreşte.

• A ridica patru pereţi → a-şi face o casă cât de mică.

PERIFERIE s.

• De periferie → a) provincial; b) de mică importanţă; de mâna a doua; c) specific mahalalei.

PERJĂ s.

• A fi bun de pus cu perje → se zice despre un om care nu e bun de nimic.

• Rahat cu perje → nimic.

PERMANENŢĂ s.

• În permanenţă → fără întrerupere; în mod permanent.

PERNĂ s.

• A muri fără pernă la cap → a muri în mizerie, în mare sărăcie.

PERSOANĂ s.

• În persoană → însuşi; personal.

PERSONALITATE s.

• A face personalităţi → a recurge, într-o discuţie, la amănunte din viaţa particulară a cuiva pentru a-l jigni; a face aluzii tendenţioase la adresa cuiva.

PERSPECTIVĂ s.

• În perspectivă → (care este) pe cale sau cu şanse de a se îndeplini în viitor.

PERTU adv.

• A fi (la) pertu cu cineva → a spune cuiva „tu“ când i te adresezi; a tutui; a fi prieten apropiat al cuiva.

A PESCUI vb.

• A pescui în apă tulbure → a profita de o situaţie confuză pentru a trage foloase personale.

PESTRIŢ ~ă adj.

• A fi pestriţ la maţe/cu maţe pestriţe → a fi rău la inimă; a fi zgârcit.

PEŞ s.

• Într-un peş → pe o coastă; pe o parte; într-o latură.

PEŞTE s.

• Când o prinde mâţa peşte → niciodată.

• Cât ai zice peşte → foarte repede; imediat; într-o clipă; cât ai clipi din ochi.

• A tăcea ca peştele → a nu zice nimic; a nu scoate nicio vorbă.

• A bea ca un peşte → a fi beţiv.

• Asta-i altă mâncare de peşte → asta e cu totul altceva.

• A fi tot o mâncare de peşte → a fi acelaşi lucru; totuna.

• A fi cu borşul la foc şi cu peştele în iaz → a se lăuda înainte de izbândă.

• A trăi ca peştele-n apă → a-i merge bine; a trăi bine; a se simţi bine.

• A se zbate ca peştele pe uscat → a se lupta neputincios cu ceva; a o duce greu.

PETIC s.

• A coase petic la petic → a fi zgârcit.

• A-şi da în petic → a-şi da pe faţă, fără voie, cusururile.

• Şi-a găsit sacul peticul → se zice despre două persoane care au aceleaşi cusururi; şi-a aflat tingirea capacul.

• A-i merge cuiva peticele → se spune pentru a arăta că o acţiune se desfăşoară cu deosebită intensitate.

• A pune peticul (la ceva) → a găsi o soluţie de moment pentru a ieşi dintr-o încurcătură.

• A face pe cineva petică → a) a certa rău; b) a istovi.

• A se face petică → a) a se înspăimânta; a se înfricoşa; b) a fi, a rămâne fără vlagă.

A PETICI vb.

• A-i petici cuiva cojocul → a bate foarte tare pe cineva.

PETRECANIE s.

• A i se face cuiva de petrecanie → a-i veni cuiva pofta să se bage singur în

primejdie; a căuta moartea cu lumânarea.

• A-i face cuiva/la ceva de petrecanie → a nimici; a distruge; a da gata.

A (SE) PETRECE vb.

• A petrece ceva în minte/în amintire → a-şi aminti; a depăna firul amintirilor.

• A petrece cu ochii/cu privirea → a urmări cu privirea; a observa.

• A petrece ca câinele în car → a trăi rău; a o duce rău.

• A petrece ca găina la moară → a trăi bine; a avea un trai îmbelşugat.

• A se petrece din lumea noastră → a muri.

PETRECERE s.

• A fi om de petrecere → a fi vesel, antrenat într-o asemenea reuniune.

• Petrecere frumoasă → formulă prin care i se adresează cuiva urarea de a se simţi bine acolo unde se duce.

PEŢIT s.

• A merge/a se duce în peţit → a merge/

a se duce pentru a cere în căsătorie (o fată).

PEŢITOR s.

• Să ne şadă peţitorii → formulă glumeaţă cu care un musafir este invitat să se aşeze sau să mai stea.

PIATRĂ s.

• A arunca cu piatra în cineva → a acuza; a învinui grav pe cineva.

• A avea/a i se pune/a-i sta cuiva ca o piatră pe inimă → a fi stăpânit de o mare grijă sau nelinişte; a avea un mare necaz.

• A călca din piatră în piatră → a depune toate eforturile pentru a dobândi, a realiza ceva.

• A fi de piatră → a fi fără milă, insensibil.

• A fi tare/sănătos ca piatra → a fi foarte sănătos.

• A i se lua/a i se ridica cuiva o piatră (de moară) de pe inimă → a scăpa de o grijă, de o teamă; a găsi o soluţie care să pună capăt unei situaţii grele.

• A mişca din loc/a răsturna toate pietrele → a face tot posibilul pentru a obţine ceva.

• A nu (mai) rămâne/a nu mai lăsa piatră pe piatră → a nu se mai alege nimic din ceva; a distruge ceva până în temelii; a face praf şi pulbere.

• Fuge de scapără pietrele → fuge foarte repede.

• E ger de scapără pietrele → este ger mare.

• A călca în piatră seacă → a se osteni zadarnic; a avea ghinion.

• A pune carul în pietre → a lua o hotărâre fermă; a se încăpăţâna.

• A sta piatră pe capul cuiva → a constitui o povară pentru cineva.

• A număra pietrele → a umbla haimana, fără niciun rost; a bate drumurile.

• Sparge piatră în palmă → se spune despre cineva foarte puternic.

• A scoate apă/lapte din piatră (seacă) → a obţine ceva cu foarte mare greutate prin vrednicie şi isteţime.

PIAŢĂ s.

• A face piaţa → a face târguielile obişnuite pentru hrana zilnică.

• Se ceartă ca la piaţă → a se certa folosind cuvinte vulgare, grosolane.

PIC s.

• Cât e picul/nici pic → câtuşi de puţin; deloc.

• Pic cu pic → puţin câte puţin; încetul cu încetul.

• A fi pic de apă → a fi foarte transpirat.

A PICA vb.

• Frumoasă de pică → foarte frumoasă; frumoasă coz.

• Să-l pici/să-l fi picat cu ceară/cu lumânarea → se spune când cineva nu cedează, nu ascultă cu niciun chip.

• A fi picat din cer/din lună/din nori → a) a veni pe neaşteptate; b) a fi dezorientat; a nu mai şti ce să facă.

• A pica de somn/de oboseală → a-i fi somn/a fi foarte obosit.

• A pica în mâna/mâinile cuiva → a ajunge la discreţia cuiva.

• A-i pica cuiva drag → a se îndrăgosti.

• A pica la învoială → a se învoi; a se înţelege.

• A-i pica cuiva sângele în obraz → a fi rumen la faţă.

• A-i pica cuiva steaua → a) a-i merge cuiva rău; b) a muri.

• A pica cerul pe cineva → a) a se simţi foarte ruşinat; b) a rămâne uimit; a fi surprins de ceva.

PICAT ~ă adj.

• Picat (ca) din lună/din nori → a) neştiutor de ceea ce se petrece; dezorientat; b) sosit pe neaşteptate.

• Picat din cer/din soare → foarte frumos.

PICĂ s.

• A avea/a prinde pică pe cineva/asupra cuiva/a purta pică cuiva → a avea necaz pe cineva; a-l duşmăni.

PICĂTURĂ s.

• Picătură cu picătură → puţin câte puţin; încetul cu încetul.

• Până la ultima picătură de sânge → până la moarte, până la ultima suflare.

• A scăpa/a se strecura printre picături → a ieşi cu mare greutate dintr-o situaţie neplăcută; a scăpa cu greu dintr-o situaţie.

• Printre picături → din când în când; câteodată; pe apucate, printre altele.

• A semăna cu cineva ca două picături de apă → a avea exact aceeaşi înfăţişare cu altă persoană; a fi leit cineva.

PICĂŢELE s.

• Nostim şi cu picăţele → drăguţ; atrăgător; picant.

PICIOR s.

• Are numai (atâţia)... ani pe un picior → e mai în vârstă decât mărturiseşte.

• A boli/a duce boala pe picioare → a fi bolnav fără a zăcea la pat.

• Bun/iute de picior → iute; sprinten.

• A cădea de pe/din picioare/a nu se (mai) putea ţine pe picioare → a nu-l (mai) ţine/

a i se rupe cuiva picioarele (de oboseală); a-şi pierde puterile; a fi foarte obosit; a cădea, a fi mort de oboseală.

• A cădea în picioare ca pisica → a ieşi cu abilitate dintr-o situaţie grea.

• A călca pe cineva pe picior → a face/a spune cuiva ceva supărător; a mânia pe cineva; a face să-i sară ţandăra.

• A călca pe cineva/ceva în picioare → a zdrobi; a distruge; a nimici.

• Cât te-ai întoarce/învârti într-un picior → foarte repede; într-o clipă.

• Din cap până în picioare → în întregime; cu desăvârşire; de sus până jos.

• A fi cu piciorul în groapă → a fi foarte bolnav, muribund.

• A prinde undeva picior → a se stabili undeva.

• A cădea la picioarele cuiva → a se ruga (umil) de cineva; a se umili înaintea cuiva.

• Cu un picior în groapă (şi cu unul afară) → foarte bătrân; grav bolnav.

• Cu piciorul/cu picioarele → (mergând) pe jos.

• A-i da cuiva un picior → a înlătura pe cineva; a-l da afară (dintr-o funcţie, dintr-un post etc.).

• A da cuiva/la ceva cu piciorul → a) a scăpa un bun prilej; a nu profita de o situaţie favorabilă; b) a respinge pe cineva/ceva; a nu voi să ştii de cineva/de ceva.

• E tatăl său/mama sa etc. în picioare → seamănă întocmai cu tatăl său/cu mama sa etc.

• A face/a căpăta picioare → (despre lucruri furate) a dispărea.

• A fi pe acelaşi picior/pe picior de egalitate cu cineva → a fi egal (în drepturi, ca situaţie etc.) cu cineva.

• A fi pe picior de pace/de război → a fi în stare de pace/de război.

• A fi/a sta pe picior de ducă → a fi gata de plecare.

• A fi/a sta/a veghea în picioare → a fi gata în orice moment pentru o acţiune; a fi treaz; a sta de pază.

• A lua pe cineva peste picior → a lua pe cineva în râs, a-şi bate joc de cineva.

• Fără cap şi fără picioare → lipsit de sens, de logică.

• Cu coada între picioare → ruşinat, umilit.

• A bate din picior → a încerca să-şi impună o voinţă; a porunci; a comanda.

• A pune piciorul în prag → a lua o atitudine fermă; a se opune energic.

• A i se tăia/a i se înmuia cuiva picioarele → a avea o stare de slăbiciune fizică.

• A sta cu picioarele în apă rece → a gândi profund şi îndelung la ceva.

• A-şi tăia craca de sub picioare → a pierde sau a face să piardă un avantaj.

• Parcă l-a apucat pe Dumnezeu de picioare → se spune despre cineva care trăieşte o bucurie mare şi neaşteptată.

• Unde-ţi stau picioarele îţi va sta şi capul → vei plăti cu viaţa (dacă nu vei face un anumit lucru).

• A scrie cu picioarele → a scrie urât.

• A o lua/a o apuca la picior → a iuţi pasul; a o şterge; a o tuli.

• Negustorie/comerţ/afaceri pe picior → comerţ făcut întâmplător, ocazional, fără local, fără firmă.

• (Nici) picior de... → nici urmă de...

• A nu-i (mai) sta cuiva picioarele/a nu-şi mai strânge picioarele → a nu mai sta locului, a alerga de colo-colo; a umbla întruna.

• A-i pune cuiva capul sub picior → a omorî.

• A pune pe picioare → a) a face să meargă, să funcţioneze; b) a însănătoşi un bolnav.

• A pune piciorul undeva → a intra/a pătrunde/a se instala undeva; a se duce undeva; a frecventa pe cineva.

• A pune/a aşterne ceva la picioarele cuiva → a închina, a oferi cuiva ceva în semn de supunere sau de omagiu.

• A se pune/a fi pe/în picioare → a) a se însănătoşi; b) a se reface din punct de vedere material.

• A sări într-un picior → a se bucura; a nu mai putea de bucurie.

• A-i săruta cuiva picioarele → a se umili înaintea cuiva.

• A scula/a ridica/a pune în picioare → a pune în mişcare; a mobiliza; a răscula.

• A sta în picioare → a rezista.

• A sta/a fi în picioarele cuiva → a împiedica; a deranja pe cineva; a-i sta mereu în cale.

• A se topi/a se usca/a pieri/a se pierde pe/de pe picioare/d(e)-a-n picioarele → a slăbi; a tânji; a se prăpădi cu încetul.

• A trăi pe picior mare → a duce o viaţă de belşug.

• A vedea pe cineva cu picioarele înainte → a-l vedea mort.

PIEDICĂ s.

• A pune piedică → a crea dificultăţi; a împiedica (o acţiune).

PIEIRE s.

• A fi/a se afla la pieire de moarte → a fi/

a se afla în primejdie.

PIELE s.

• A se băga/a intra sub pielea cuiva → a căuta să câştige/a câştiga încrederea, bunăvoinţa sau dragostea cuiva (făcându-i diverse servicii, insistând etc.).

• A da pielea popii → a muri.

• A-i da prin piele → a o păţi; a suferi consecinţele unei fapte; a-i ieşi pe nas.

• S-a dezbrăcat lupul de pielea oii → şi-a dat pe faţă caracterul urât; şi-a scos masca; şi-a dat arama pe faţă.

• A face ceva pe pielea altuia → a face ceva pe seama, pe socoteala, în dauna altuia.

• A i-o face cuiva pe piele → a se răzbuna pe cineva.

• A i se face cuiva pielea de găină/de gâscă → a i se încreţi cuiva pielea (de frică/de frig).

• A-i face cuiva pielea tobă/cojoc → a stâlci pe cineva în bătăie; a-l bate zdravăn.

• A-i frige cuiva pielea → a se răzbuna pe cineva; a-i face zile fripte.

• A-şi ieşi din piele → a încerca un sentiment puternic (de bucurie, de ciudă etc.).

• A-şi lăsa pielea pe undeva → a muri prin locuri străine, îndepărtate.

• A-i lua cuiva pielea/şapte/nouă piei → a-l sili să muncească peste puterile sale; a exploata crâncen pe cineva.

• N-aş vrea să fiu în pielea lui → n-aş vrea să fiu în locul, în situaţia cuiva, să păţesc ce va păţi sau ce-a păţit cineva.

• Numai pielea lui ştie → numai el ştie cât a răbdat, cât a suferit.

• A nu-l mai ţine/încăpea pe cineva pielea → a fi foarte mândru, îngâmfat, încrezut.

• A-şi pune pielea pentru cineva → a se expune la neplăceri pentru cineva.

• A rămâne numai cu pielea → a rămâne sărac lipit pământului.

• A simţi pe propria (sa) piele → a suporta consecinţele; a simţi dureros urmările unei situaţii, ale unor acţiuni.

• A şti/a vedea cât îi plăteşte/ce-i poate cuiva pielea → a şti/a vedea de ce e cineva în stare, ce valoare are, ce poate.

• A umbla să iei/să scoţi două piei de pe o oaie → a căuta să obţii avantaje cât mai mari.

• A-şi vinde (şi) pielea (de pe sine) → a-şi vinde totul din pricina unei nevoi mari.

• A nu-şi mai încăpea în piele → a) a fi foarte bucuros; b) a fi îngâmfat.

• A fi în pielea cuiva → a se afla exact în aceeaşi situaţie (dificilă) cu altcineva.

• A fi numai pielea şi osul → a fi foarte slab.

• A-şi pune pielea la saramură → a risca; a se expune unei primejdii.

• A-şi vinde scump pielea → a lupta cu înverşunare, provocând mari neajunsuri adversarului.

• A avea pielea groasă → a fi lipsit de bun-simţ; a fi obraznic.

• A fi vai şi amar de pielea cuiva → a fi rău de cineva; a fi vai de capul lui.

• A nu-i face pielea (nici) doi bani/nici două parale/nicio ceapă degerată → a nu fi bun de nimic; a nu avea nicio valoare.

• A plăti cu pielea → a suporta o pedeapsă corporală.

• A păzi pielea → a se feri de bătaie; a se feri (din prudenţă, de frică) să facă ceva.

PIEPT s.

• A da piept cu cineva → a se împotrivi cuiva; a înfrunta pe cineva; a se lupta cu cineva.

• A da piept în piept cu cineva → a se întâlni cu cineva pe neaşteptate, faţă în faţă.

• A lua ceva în piept → a înfrunta cu hotărâre o greutate, o muncă grea; a lupta cu dârzenie pentru a duce la capăt lucrul început.

• Cu pieptul deschis → direct; fără teamă.

• A se bate cu pumnul în piept → a se lăuda zgomotos.

• A strânge pe cineva la piept → a îmbrăţişa.

• A trage în piept pe cineva → a păcăli; a înşela pe cineva.

• A lua pe cineva de piept → a sări la bătaie, a se bate cu cineva.

• A se lua/a se apuca/a se prinde de piept cu cineva → a se împotrivi cuiva; a se lupta, a se bate cu cineva.

• Piept la piept → corp la corp; la baionetă.

• A pune mâinile pe piept → a muri.

• A se pune cu pieptul pentru ceva/cineva/a apăra cu pieptul ceva/pe cineva → a apăra ceva/pe cineva din toate puterile, riscându-şi viaţa.

• A-şi sparge pieptul (strigând, vorbind etc.) → a striga din răsputeri.

• A ţine piept → a se împotrivi; a nu se da bătut; a nu se lăsa.

A (SE) PIERDE vb.

• A pierde pământul de sub picioare → a ameţi; a avea senzaţia că pluteşti sau cazi în gol.

• A-şi pierde sufletul → a) a intra în păcat, a se ticăloşi; b) a muri.

• A pierde din mână → a scăpa un prilej favorabil.

• A-şi pierde cunoştinţa → a leşina.

• A-şi pierde cumpătul/răbdarea/firea → a nu se mai putea stăpâni; a se enerva.

• A-şi pierde viaţa → a muri; a fi omorât.

• A-şi pierde capul → a nu mai fi raţional; a se zăpăci.

• A pierde pe cineva din ochi → a iubi foarte mult.

• A-şi pierde firul → a nu mai avea continuitate în exprimare, în gândire; a se zăpăci.

• A-i pierde cuiva urma → a nu mai şti unde poate fi găsit.

• A se pierde cu firea → a se emoţiona.

• A-şi pierde minţile → a înnebuni.

• Fără a mai pierde vremea → imediat; repede; neîntârziat.

PIERDERE s.

• În pierdere → fără câştig; cu deficit.

• A-şi pierde vremea/timpul → a-şi irosi timpul în zadar; a nu se ocupa cu nimic; a lenevi.

PIERDUT ~ă adj.

• Cu ochii pierduţi → privind fără ţintă, dus pe gânduri.

• A face ceva pierdut → a se preface că nu ştie unde se află un lucru (pentru a şi-l însuşi).

A PIERI vb.

• Nu piere lumea (dacă nu...) → nu se întâmplă nicio nenorocire; nu-i nicio catastrofă (dacă nu...).

• Lucrul rău nu piere → a) se spune când nu poţi scăpa de un om/de un lucru inutil; b) se spune cuiva care are o temere nejustificată.

• Piei din ochii mei! → pleacă!; să nu te mai văd!

• A pieri după cineva → a fi foarte îndrăgostit de cineva.

PIERSIC s.

• A o lua/a aduce pe după piersic → a spune ceva pe ocolite; a căuta un subterfugiu; a se eschiva.

• A bate piersic pe cineva → a bate foarte tare; a bate măr.

PIERZARE s.

• A da pierzării → a ucide sau a lăsa să fie ucis.

PIEZIŞ adv.

• A zâmbi pieziş → a zâmbi din colţul gurii cu ironie, cu răutate, cu amărăciune.

PIFTIE s.

• A face pe cineva piftie → a snopi în bătaie.

PILAF s.

• A face pe cineva pilaf → a) a bate pe cineva foarte tare, a-l face piftie; a nimici; b) a uimi; a-l ului.

PILĂ s.

• A pune o pilă → a interveni (abuziv) în favoarea cuiva sau pentru sine; a solicita o protecţie.

• A avea pile → a se bucura de protecţia cuiva.

PILDĂ s.

• A lua pildă → a imita exemplul cuiva.

• De pildă → de exemplu; bunăoară.

PILUG s.

• A tunde pe cineva pilug → a tunde până la piele.

• A rămâne (gol) pilug → gol puşcă; foarte sărac.

PILULĂ s.

• A înghiţi pilula → a trebui să suporte un lucru neplăcut.

PINGEA s.

• A pune cuiva pingeaua → a înşela; a amăgi pe cineva.

PINTEN s.

• A bate din pinteni → a-şi manifesta în chip zgomotos bucuria; a nu-şi încăpea în piele de bucurie.

• A da din pinteni → a) a îmboldi calul cu pintenii pentru a-l face să meargă mai repede; b) a (se) zori; a (se) grăbi.

A PIPĂI vb.

• Pe pipăite → a) atingând cu mâna (obiectul sau fiinţa în cauză); b) pe dibuite; bâjbâind.

• A pipăi terenul → a sonda, a tatona realitatea.

PIPER s.

• A avea/a fi cu piper pe limbă → a fi răutăcios, caustic.

• A face pe cineva cu sare şi (cu) piper → a mustra aspru pe cineva; a face cu ou şi cu oţet.

• Cu piper → (despre glume) indecent; picant.

• A-i da cuiva cu piper (pe) la nas → a supăra; a mânia pe cineva.

• Piper între voi, să râdem şi noi! → se spune pentru a provoca sau a înteţi cearta între doi inşi şi a face apoi haz pe socoteala lor.

• Îi stă ca piperu-n nas → îi este nesuferit.

• A i se sui/a-i veni cuiva piperul la nas → a se supăra; a se mânia; a-i sări ţandăra.

PIPOTĂ s.

• A i se umfla cuiva pipota → a) a se mânia; b) a fi foarte fudul.

• A-şi umple/a-şi îneca pipota → a se îmbăta.

• A-i crăpa pipota de nerăbdare → a fi foarte nerăbdător.

PIRAMIDĂ s.

• A ajunge/a fi/a se afla în vârful piramidei → a ajunge/a fi/a se afla pe treapta cea mai înaltă a unei ierarhii sociale, ştiinţifice, politice etc.

PIRON s.

• A tăia (la) piroane → a spune minciuni.

• A face piroane → a clănţăni din dinţi de frig.

PIROSTRIE s.

• A(-şi) pune pirostriile (în cap) → a se căsători.

PIS interj.

• A nu zice (nici) pis → a tăcea; a nu sufla nicio vorbă; a nu zice nici cârc.

PISAT ~ă adj.

• Cu oasele pisate → foarte obosit, extenuat.

PISICĂ s.

• A face rachiu pisicii → a plânge.

• A se înţelege/a trăi/a se iubi ca şoarecele/câinele cu pisica → a se certa tot

timpul; a nu se putea înţelege.

• Ochi de pisică → ochi foarte ageri.

• A trăi/a se înţelege ca câinele cu pisica → a nu se înţelege; a trăi rău cu cineva.

• A se spăla ca pisica → a se spăla superficial.

• A avea nouă suflete ca pisica → a fi rezistent; a avea o mare vitalitate.

• A cădea în picioare ca pisica → a ieşi cu bine din orice încurcătură.

• A cumpăra pisica în traistă → a se înşela la cumpărături.

• A da apă/ţuică pisicii → a pierde vremea degeaba.

• A fi pisică blândă → a fi prefăcut, ipocrit, făţarnic.

• A fi ca o pisică plouată → a) a fi abătut, descurajat, fără chef; b) a avea o ţinută necorespunzătoare.

• A se uita ca pisica la tigaie → a se uita cu jind la ceva.

• A trage pisica de coadă → a o duce greu; a fi strâmtorat (din punct de vedere material); a fi sărac.

• A uda coada pisicii → a plânge.

• A umbla cu pisica-n traistă → a căuta să înşeli, să păcăleşti pe cineva.

• Piere pisica → se spune pentru a arăta că se petrece ceva neobişnuit, de importanţă deosebită.

PISTOL s.

• Gol (ca un) pistol/îmbrăcat pistol → gol de tot, fără haine.

• Sărac pistol → foarte sărac.

A PIŞCA vb.

• Ca (şi) cum/cât te-ar pişca un purice → foarte puţin; aproape deloc.

PIŞCAT ~ă adj.

• A fi pişcat la limbă/la vorbă → a fi uşor beat, cherchelit.

PIUĂ s.

• A se pune piuă → a se apleca, a se ghemui pentru a servi ca treaptă cuiva care vrea să ajungă la un loc înalt sau pentru a lua pe cineva în cârcă.

• A bate apa în piuă → a vorbi mult şi fără rost (plictisind pe cei din jur).

PIUIT s.

• A-i lua cuiva piuitul → a) a reduce pe cineva la tăcere; b) a ucide pe cineva.

• A-i pieri cuiva piuitul → a-i pieri cuiva pofta de vorbă; a-şi pierde curajul (de uimire, de spaimă etc.).

PIVNIŢĂ s.

• A vorbi/a se auzi ca din pivniţă → a vorbi cu timbrul profund, grav.

PIZMĂ s.

• A se pune în pizmă cu cineva → a se certa cu cineva; a se duşmăni.

• În pizma cuiva → în ciuda cuiva.

PLAC s.

• După bunul plac (al cuiva) → după voia/după capriciul cuiva.

• A fi la bunul plac al cuiva → a fi la discreţia, la cheremul cuiva.

PLACĂ s.

• A schimba placa → a schimba subiectul unei discuţii sau atitudinea faţă de cineva.

• A pune placa → se spune despre cineva care repetă mereu acelaşi lucru.

PLAN s.

• A fi/a sta/a pune pe/în primul plan → a avea/a acorda o importanţă primordială.

• Pe plan... → în domeniul...; în ce priveşte...

• A face planul ca ţiganul → a-şi propune lucruri, fapte nerealizabile.

A SE PLANTA vb.

• A se planta în faţa cuiva → a se opri în faţa cuiva în mod inoportun sau ostentativ.

PLAPUMĂ s.

• Întinde-te cât ţi-e/cât te ţine plapuma/nu te întinde mai mult decât ţi-e plapuma → nu pretinde mai mult decât îţi permit posibilităţile.

PLASĂ s.

• A prinde pe cineva în plasă → a înşela; a amăgi pe cineva; a prinde în cursă.

• A cădea în plasă/în cursă → a fi amăgit, înşelat; a fi victima unei înscenări, a unui complot.

• A lua plasa → a fi păcălit, înşelat.

PLATĂ s.

• Du-te/pleacă/mergi etc. în plata Domnului/a lui Dumnezeu → du-te/pleacă unde vrei, unde ştii.

• A fi bun/rău de plată → a (nu)-şi onora la timp datoriile; a (nu) fi bun platnic.

• A lăsa pe cineva în plata Domnului/a lui Dumnezeu → a lăsa pe cineva în voia sorţii; a nu se mai interesa de el.

• A-şi lua plata → a-şi lua pedeapsa cuvenită.

PLATCĂ s.

• A intra platcă → a) a pierde o partidă la jocul de cărţi; b) a trebui să plăteşti o datorie.

• A rămâne platcă → a rămâne de ruşine; a se face de râs.

• A pune/a face pe cineva platcă → a face pe cineva să piardă la jocul de cărţi.

PLAVIE s.

• A face pe cineva/ceva plavie → a doborî; a distruge; a nimici; a face una cu pământul.

• A pluti/a merge plavie → a aluneca pe suprafaţa unei ape.

• A se lăsa/a se lungi plavie → a se întinde; a se lungi la pământ.

A PLĂCEA vb.

• Îmi place să cred că... → sper că...

• Ştii că-mi placi? → n-ai nimerit-o; n-ai dreptate; te înşeli.

PLĂCERE s.

• Fă-mi plăcerea → fii bun, te rog (să...).

• Cu plăcere → a) cu drag; bucuros; din toată inima; b) formulă de răspuns la mulţumirile exprimate de cineva.

PLĂCINTĂ s.

• A aştepta pe cineva cu plăcinte calde → a aştepta pe cineva cu mare plăcere.

• A găsi plăcinte gata → a găsi lucrul făcut; a primi totul de-a gata.

• Încă nu s-a copt plăcinta → încă nu ţi-a venit vremea/rândul, mai aşteaptă.

• A sta ca o plăcintă → a fi pasiv, nesimţit.

• A se pune/a se trânti ca o plăcintă → a se lungi cât este de mare; a se tolăni.

• A număra foile din plăcintă → a) a pierde vremea cu lucruri inutile; b) a-şi face prea multe socoteli.

• A-i/a i se pregăti cuiva plăcintă → a-i pregăti cuiva o surpriză neplăcută, un necaz.

A PLĂTI vb.

• Nu plăteşte/nu face/nu-i plăteşte pielea nicio ceapă degerată/nici doi bani/două parale/o para chioară → nu are nicio valoare.

• A plăti cu capul/cu viaţa → a fi omorât pentru o greşeală, o faptă necugetată.

• A plăti cu dobândă → a se răzbuna cu vârf şi îndesat pentru o pagubă sau o suferinţă.

• A nu plăti nici apa pe care o bea → a nu fi bun de nimic.

A PLÂNGE vb.

• A-i plânge cuiva de milă → a compătimi pe cineva din toată inima; a-i părea foarte rău de nenorocirea cuiva.

• A-şi plânge păcatele → a ispăşi o vină; a regreta ceea ce a făcut.

PLÂNS s.

• De plâns → vrednic de milă; jalnic.

PLEASNĂ s.

• A aduce pe cineva în pleasnă de bici → a aduce pe cineva cu mare grabă şi în timpul cel mai scurt.

• A lua pe cineva în pleasnă → a ironiza pe cineva; a-l lua peste picior.

PLEAŞCĂ s.

• De/pe pleaşcă → de pomană; fără bani; gratis.

• A umbla după pleaşcă → a căuta afaceri avantajoase; a umbla după chilipir.

PLEATĂ s.

• A umbla cu pletele în vânt → a se zbate pentru a obţine ceva; a face totul pentru atingerea unui scop.

A PLECA vb.

• A nu avea unde să-şi plece capul → a nu avea locuinţă.

• A(-şi) pleca inima → a) a da ascultare durerii, necazurilor cuiva; b) a arăta smerenie, supunere faţă de cineva.

• A-şi pleca capul/fruntea/grumazul → a se supune; a se umili.

• A(-şi) pleca urechea la... → a) a da ascultare; a lua în considerare; b) a da crezământ unor vorbe de nimic, bârfelor.

A PLESNI vb.

• Cât ai plesni din bici → într-o clipă; imediat.

• A o plesni bine → a spune cuvinte potrivite cu situaţia, cu momentul.

• Cât ai plesni din palme → foarte repede; imediat.

• Unde-o plesneşti şi unde crapă → se spune când se obţin cu totul alte rezultate decât cele aşteptate.

• A plesni de... → a fi (prea) plin de...; a crăpa.

• A-i plesni ceva în/prin cap/minte → a-i veni pe neaşteptate o idee năstruşnică.

• A-i plesni cuiva obrazul de ruşine → a-i fi cuiva foarte ruşine.

• A plesni în pălărie → a ironiza pe cineva.

A (SE) PLIMBA vb.

• A se plimba ca vodă prin lobodă → a umbla în toate părţile fără nicio piedică.

• Du-te de te plimbă! → vezi-ţi de treabă.

• Plimbă ursul! → pleacă!; cară-te!

• A-şi plimba urechea → a-şi încorda auzul pentru a prinde zgomote uşoare, vorbe şoptite.

PLIMBARE s.

• A trimite pe cineva la plimbare → a) a te dispensa de serviciile cuiva; a se descotorosi de cineva; a nu sta de vorbă cu cineva; b) a da pe cineva afară din serviciu.

PLIN[1] ~ă adj.

• A fi plin de sine → a fi încrezut, îngâmfat, înfumurat.

• A-i fi cuiva paharul plin → se spune despre cineva care a îndurat prea multe necazuri şi nu le mai poate suporta.

• Plin ochi... → umplut până la limita capacităţii.

PLIN² s.

• A da o lovitură/a lovi în plin → a nimeri bine ţinta.

• Din plin → din abundenţă; din belşug; la maximum.

• A-i ieşi cuiva cu plin/cu plinul → a-i ieşi cuiva în cale cu un vas plin (semn că îi va merge bine în ziua respectivă).

• În plinul... → a) în mijlocul...; b) în toiul...

• A nimeri în plin → a nimeri ţinta; a-şi atinge scopul.

• A face plinul → a umple cu benzină rezervorul unei maşini.

• A-i merge cuiva în plin → a-i merge cuiva bine; a avea succes.

PLOAIE s.

• A se lumina a ploaie → (despre cer) a căpăta un aspect care anunţă venirea ploii.

• A-şi aranja ploile → a (-şi) face o atmosferă favorabilă; a-şi rezolva treburile, afacerile.

• Apă de ploaie → vorbe fără conţinut; palavre; lucru fără valoare; fleacuri, nimicuri.

PLOCON s.

• A duce/a aduce/a trimite pe cineva plocon cuiva → a prezenta pe cineva în faţa cuiva.

• A-i pica plocon → a-i veni cuiva pe neaşteptate ceva/cineva.

PLOP s.

• Când o face plopul mere şi tânjala viorele → niciodată.

• Mătuşă/unchi, văr etc. de plop → rudă foarte îndepărtată.

PLOSCĂ s.

• A umbla/a purta plosca cu minciuni → a umbla cu minciuni, cu bârfeli.

• A se duce cu plosca → a se duce în peţit.

• A umbla cu plosca la nas → a fi beţiv.

PLOŞNIŢĂ s.

• I-au fătat ploşniţele → se spune despre cineva care, deşi este sărac, face risipă.

A PLOUA vb.

• A ploua cu găleata/ca din cofă → a ploua foarte tare.

• A ploua ca prin sită → a ploua mărunt şi des.

• (Parcă tot) îi ninge şi îi plouă → se spune despre o persoană posomorâtă, mereu nemulţumită.

• A se face că plouă → a da impresia că nu observă un lucru, un fapt neplăcut.

• Plouă de varsă → plouă foarte tare.

PLOUAT ~ă adj.

• A sta ca o găină/curcă plouată → a sta supărat, fără chef.

PLUG s.

• De la coarnele plugului → de la ţară; din pătura ţărănească.

• A fi la coarnele plugului/a duce plugul de coarne → a conduce; a dirija; a fi stăpân.

• A se pune în plug cu cineva → a se asocia (la o muncă).

• Acesta mi-i plugul → aceasta îmi este meseria, ocupaţia.

PLUTĂ s.

• A cădea de-a pluta → a cădea întins la pământ.

• A face plută → a înota plutind pe spate.

A PLUTI vb.

• Pluteşte în aer → se zice despre fenomene sau evenimente care sunt gata să se dezlănţuie, a căror apropiere se presimte.

POALĂ s.

• A-şi da poalele peste cap → a pierde orice simţ moral; a avea comportări imorale; a-şi face de cap.

• A duce pe cineva în poală → a ocroti, a proteja pe cineva.

• A purta poale → a avea fire de femeie; a fi slab de fire.

• A depune ceva la poalele cuiva → a aduce cuiva un dar, o ofrandă (ca dovadă de dragoste sau de supunere).

• A-l trage pe cineva copiii de poale → a avea copii mici şi greutăţi materiale.

• A săruta poala cuiva → a săruta partea de jos a hainei unui suveran în semn de supunere şi respect.

• Cu poala → în cantitate mare.

• A trage pe cineva de poale → a se ţine scai de cineva, cerându-i ceva, plictisindu-l cu rugăminţi.

• A se ţine de poalele/de poala mamei → a sta în preajma, sub ocrotirea mamei; a nu se depărta de ea.

• A ţine pe cineva la/de poala sa/poalele sale → a ţine pe cineva foarte aproape de sine; a nu-i lăsa prea multă libertate de acţiune.

• A veni/a cădea la poalele cuiva → a se ploconi cu respect, cu smerenie sau cu umilinţă înaintea cuiva.

POAMĂ s.

• Poamă acră → persoană urâcioasă, cicălitoare, rea.

• Poamă bună → a) om de nimic; b) femeie imorală.

POARTĂ s.

• A bate la toate porţile → a solicita sprijin de la toată lumea în situaţii grele.

• A fi poartă-n poartă cu cineva → a locui foarte aproape de cineva (alături sau peste drum).

• Din poartă-n poartă → din casă în casă (anunţând ceva fiecărei familii).

• A sta ca viţelul la poarta nouă → a sta nedumerit, dezorientat în faţa unei situaţii noi.

• A căuta o poartă de scăpare → a căuta un mijloc pentru a ieşi dintr-o situaţie dificilă.

POCEALĂ s.

• A lua la poceală pe cineva → a bate foarte tare pe cineva (desfigurându-l).

POCIT ~ă adj.

• A avea gură pocită/a fi pocit la gură → a povesti lucruri neplăcute; a cobi.

A POCNI vb.

• Mănâncă de-i pocnesc fălcile → se zice despre cel care mănâncă lacom.

• A-i pocni obrazul de ruşine → a-i fi foarte ruşine.

POD

• Ca la capra podului → se zice când cineva se vaită, se plânge în gura mare.

• A călca (ca) din pod → a umbla ţanţoş, mândru.

• A fi căzut din pod → a fi zăpăcit, dezorientat, buimac.

• A se uita la cineva ca din pod → a fi plin de sine, încrezut.

• A bate podurile → a hoinări, a umbla haimana.

• Treci podu’ şi-nghiţi nodu’ → se spune când cineva este obligat să suporte o situaţie neplăcută, împotriva voinţei lui.

POFIDĂ s.

• În pofida cuiva/a ceva → în ciuda; în necazul cuiva/a ceva.

POFTĂ s.

• De poftă/(ca) să-şi prindă pofta → pentru a gusta; pentru a-şi astâmpăra pofta.

• Pe/după poftă/pofta inimii → cum doreşte cineva, pe placul sau pe gustul cuiva.

• Cu poftă → cu plăcere.

• A-şi pune pofta în cui → a renunţa (de nevoie) la un lucru dorit.

• Poftă bună → urare adresată celor care mănâncă sau se duc să mănânce.

• A-i face pe poftă/a-i face poftele cuiva → a satisface dorinţele, capriciile, toanele.

• A-i trece pofta → a nu mai avea curajul sau dispoziţia să facă ceva.

A POFTI vb.

• Cât pofteşti → oricât; cât îţi place.

• Du-te unde pofteşti → du-te unde vrei.

POJAR s.

• A da pojar → a da foc; a incendia.

POLICHINELLE s.

• Secretul lui Polichinelle → pretins secret, lucru cunoscut de toată lumea.

POLITEŢE s.

• Din politeţe → a) politicos; amabil; b) protocolar; formal.

POLITICĂ s.

• A face politică → a lua parte activă la rezolvarea treburilor statului.

• A se duce cu politică → a proceda cu tact, cu dibăcie în relaţiile cu cineva pentru a-i câştiga favoarea, încrederea.

• A se lua cu politică pe lângă cineva → a proceda cu tact pe lângă cineva pentru a-l avea de partea sa.

POLIŢĂ s.

• A-i plăti cuiva poliţa → a se răzbuna pe cineva; a se revanşa.

POLIŢIE s.

• A face poliţie → a menţine ordinea publică în mod sever.

POLOG s.

• A zăcea/a sta/a cădea polog → a sta răsturnat, culcat la pământ.

POMANĂ s.

• A cere de pomană → a cerşi.

• De pomană → a) foarte ieftin; gratis; b) fără motiv; fără temei.

• Ca la pomană → în număr mare; cu grămada.

• A da de pomană → a face o milostenie; a împărţi ceva în mod gratuit.

• A da dracului de pomană → a renunţa la ceva.

• Pomană fără lumânare → chilipir; pleaşcă.

• Unde e pomana aia! → se spune când este vorba de o afacere rentabilă.

• A-şi face (milă şi) pomană cu cineva → a ajuta pe cineva; a-i face un bine.

• Nici pomană → nici urmă; nici pomeneală.

• A umbla după pomană → a umbla după chilipir, după câştig fără muncă.

POMENEALĂ s.

• Nici pomeneală de... → nici urmă, nici vorbă de...

A POMENI vb.

• Nici că se pomeneşte!/unde se pomeneşte? → nici vorbă!; da’ de unde!; nici

pomeneală.

• Te pomeneşti că... → poate că...; se poate întâmpla să...; nu cumva...

POMINĂ s.

• A se face/a ajunge de pomină → a se face de râs; a se face de minune.

• De pomină → straşnic; grozav.

• A i se duce/a-i merge pomina → a i se duce vestea; a se vorbi despre cineva/despre ceva ca fiind nemaipomenit.

PONCIŞ adv.

• De-a poncişul → în contra; împotrivă.

• A se pune ponciş/a sta de-a poncişul → a se opune; a se împotrivi.

• A spune ceva ponciş → a spune ceva în mod direct, fără a-l menaja pe interlocutor.

PONOS s.

• A-şi face ponos cu cineva → a-şi face de lucru cu cineva; a ajunge la neplăceri cu cineva.

• A pune cuiva ponos → a acuza, a învinui pe cineva.

• A-i purta cuiva ponos → a-i fi ciudă pe cineva; a-i purta cuiva pică.

PONT s.

• A-i vinde cuiva un pont → a-i divulga un secret din care poate să profite.

• A-i face cuiva pontul → a înşela, a păcăli pe cineva; a-l aranja, a-i face figura.

• A bate cuiva pontul → a face cuiva aluzie la ceva; a-i da cuiva de înţeles.

• A pune pont → a fixa locul potrivit pentru ceva.

• La pont → la momentul potrivit; la timp; la ţanc.

• A vorbi în ponturi → a vorbi în pilde; a da de înţeles, a face aluzii.

POPAS s.

• Fără popas → neîncetat; continuu.

• A nu avea popas → a nu avea astâmpăr; a nu avea linişte.

POPĂ s.

• Burtă de popă → se zice despre cineva care mănâncă şi bea mult.

• Cum nu-s eu popă/cum nu mi-e mie a mă face popă → se zice ca asigurare că un lucru nu se va face, nu se va întâmpla.

• A i se duce/a-i merge cuiva vestea ca de popă tuns → a stârni vâlvă printr-o faptă neobişnuită, ieşită din comun.

• Eu ţi-s popa → îţi vin eu de hac; te învăţ eu minte.

• A-şi găsi popa → a găsi persoana care să te pună la punct; a-şi găsi naşul.

• Nu e (bun) de... cum nu sunt eu de popă → nu e deloc potrivit sau indicat pentru ceea ce s-a plănuit.

• A călca a popă → a) a-şi da aere, ifose; a o face pe grozavul; b) a inspira neîncredere.

• A-i fi cuiva popă → a tempera, a cuminţi pe cineva.

• A da ortul popii → a muri.

• A fi botezat de un popă beat → a fi nebun, ieşit din minţi.

• A fugi ca de popă tuns → a evita foarte mult o persoană.

• Uite popa, nu e popa → se spune când cineva îşi schimbă mereu hotărârile, părerile.

• A plăti ca popa → a plăti sigur, în mod cert.

POPÂNDĂU s.

• A sta popândău → a sta drept, nemişcat, în faţa sau în drumul cuiva.

POPEŞTE adv.

• A călca popeşte → a-şi da aere; a face pe grozavul.

• A dormi/a mânca popeşte → a dormi/

a mânca mult.

POPOR s.

• Din popor → de origine ţărănească; din masa ţărănimii.

POPREALĂ s.

• A pune pe cineva la poprealã → a aresta; a băga la închisoare pe cineva.

• Popreala gardului → persoană leneşă, urâtă.

PORC s.

• Cine se amestecă/se bagă în tărâţe/în lături îl mănâncă porcii → cine se amestecă printre cei cu purtări rele o sfârşeşte rău.

• Mai mare porcul decât coteţul → se zice când cineva s-a îngrăşat prea mult şi nu-l mai încap hainele/când o recoltă bogată nu încape în hambare.

• Mărul frumos îl mănâncă porcii → se spune când cineva nu ştie să preţuiască un lucru de valoare pe care l-a dobândit.

• A mâna porcii la jir → a dormi sforăind tare.

• A fi născut în zodia porcului → se spune despre un om norocos.

• A avea norocul porcului → a avea noroc mare, neaşteptat şi adesea nemeritat.

• A da năvală ca porcul → a fi foarte îndrăzneţ; a fi obraznic.

• A trăi ca câinii cu porcii → a trăi foarte rău unii cu alţii.

• A face pe cineva albie de porci → a insulta cu vorbe grele; a-l batjocori; a-l face de două parale.

• Nu se (mai) îngraşă porcul în ajun/în ziua de Ignat → se spune când cineva se apucă în ultimul moment de o treabă pe care nu o va putea termina la timp.

• Porc de câine → om de nimic; netrebnic; ticălos.

• N-am păzit/păscut porcii împreună → nu suntem de aceeaşi seamă; nu suntem egali.

• Tace ca porcul în păpuşoi/în cucuruz → nu scoate o vorbă; tace chitic pentru a nu se da de gol, pentru a nu fi descoperit.

PORCESC ~ească adj.

• Noroc porcesc → noroc mare şi nemeritat.

A PORNI vb.

• A porni pârâ/judecată/proces/pricină/hârtie → a intenta cuiva un proces; a deschide acţiune judiciară împotriva cuiva, a da în judecată pe cineva.

• A porni cu dreptul → a izbuti într-o acţiune iniţiată.

• A porni cu stângul → a nu avea succes într-o acţiune.

• A porni de jos → se spune despre cineva care a ajuns la o situaţie bună prin muncă şi cu forţe proprii.

• A fi pornit pe... → a fi dispus să...; a căuta cu tot dinadinsul să...

PORT s.

• Ori te poartă cum ţi-e vorba, ori vorbeşte cum ţi-e portul → se spune aceluia care una vorbeşte şi alta face.

• A purta portul cuiva → a se asemăna; a ajunge la fel cu cineva.

PORTIŢĂ s.

• Portiţă de scăpare → posibilitate de scăpare dintr-o situaţie dificilă.

PORŢIE s.

• A-şi lua/a-şi primi/a-şi căpăta porţia → a primi o pedeapsă meritată din partea cuiva.

PORUMB s.

• A-i lua cuiva porumbul de pe foc → a zădărnici, a dejuca planurile cuiva.

PORUMBEA s.

• Când o face plopul nuci şi sălcuţa mere dulci şi răchita porumbele → niciodată.

PORUMBEL s.

• A trăi/a se iubi ca porumbeii/ca doi porumbei → a trăi în bună înţelegere; a se iubi.

PORUNCĂ s.

• De poruncă → din ordin; din constrângere; în silă.

• La poruncă → imediat ce se doreşte; de îndată.

• A avea pe cineva sub porunca sa → a avea pe cineva la dispoziţie; a putea dispune de cineva după bunul plac.

POSIBIL s.

• A face tot posibilul → a face tot ce se poate; a încerca totul pentru a ajunge la rezultatul dorit.

POSIBILITATE s.

• În măsura posibilităţilor → atât cât este posibil.

POST s.

• Mare cât o zi de post → foarte mare; care nu se mai termină.

• A ţine post → a posti.

• Ca nunta în post → nepotrivit; inadecvat.

• Martie din post nu lipseşte/ca în martie postul → se spune despre cineva/ceva care nu lipseşte de undeva.

POŞTĂ s.

• (Cale) de-o poştă → (de) la o distanţă (relativ) mare.

• A fi poşta satului/a umbla cu poşta → a umbla cu vorba, cu bârfeli, cu intrigi de la unul la altul.

• A fi cal de poştă → a fi trimis în toate părţile.

• A duce/a purta poşta → a colporta ştiri, păreri, zvonuri de la o persoană la alta.

• Se vede/se cunoaşte etc. cale de-o poştă → se vede/se cunoaşte etc. de departe.

POTÂRNICHE s.

• A se risipi/a se împrăştia ca potârnichile/ca puii de potârniche → a se împrăştia; a fugi repede în toate părţile (mai ales în faţa unei primejdii).

POTCOAVĂ s.

• A-şi lepăda/a sta să-i pice cuiva potcoavele → a fi pe moarte.

• A umbla după/a căuta potcoave de cai morţi/a umbla după/a căuta cai morţi să le ia potcoavele → a umbla după lucruri imposibil de obţinut.

A POTCOVI vb.

• Te-oi potcovi eu pe tine! → te-oi învăţa eu minte!

POTECĂ s.

• A şti toate potecile → a cunoaşte bine toate dedesubturile unui lucru.

• Pe toate potecile → peste tot; pretutindeni.

• A veni/a umbla pe drum, nu pe potecă → a fi sincer; a vorbi deschis.

POTECUŢĂ s.

• A lua potecuţa înapoi → a se întoarce din drum; a face cale întoarsă.

POTOP s.

• După noi (vie) potopul → se spune pentru a arăta nepăsare cuiva faţă de ceea ce se va întâmpla pe urmă.

POTOLIT ~ă adj.

• (A fi) cărbune potolit → a fi om ascuns; a nu-şi destăinui gândurile sau sentimentele.

POTRIVĂ[1] s.

• Într-o potrivă cu cineva/cu ceva → la fel; egal cu cineva/cu ceva.

• După potrivă → conform cu...; corespunzător cu...

• Pe/de potrivă → de seama...; pe măsura...

POTRIVĂ[2] adv.

• Din potrivă → din partea opusă.

A SE POTRIVI vb.

• A se potrivi (ca o) mănuşă → a corespunde întocmai.

• Ce te potriveşti? → de ce crezi ceea ce ţi se spune?

• Ce se potriveşte? → ce-are a face!; nu se poate!

• A se potrivi ca nuca-n perete/ca mireasa la moară/ca scripca cu iepurele → a nu se potrivi deloc.

POVARĂ s.

• De povară → (animal) folosit pentru cărat greutăţi.

• A-şi duce povara → a îndura greutăţile vieţii de fiecare zi; a-şi purta crucea.

POVESTE s.

• A ajunge/a se face/a rămâne/a fi de poveste → a ajunge cunoscut (mai ales prin fapte rele sau neobişnuite).

• A se apuca de poveşti → a sta de vorbă îndelung; a se pune la taifas; a se aşterne la vorbă.

• Aşa ţi-e/ţi-a fost povestea? → aşa stau lucrurile?; aşa te porţi?

• Ca în/din poveste/poveşti → foarte frumos; ca în basme; aşa cum numai în poveşti se poate întâmpla.

• Ce (mai) veste-poveste? → ce mai e nou?; ce veşti sau noutăţi ne aduci?

• A-i merge/a i se duce cuiva vestea şi povestea → a i se duce cuiva faima; a deveni foarte cunoscut.

• Nici poveste → nici vorbă; nici pomeneală.

• Povestea vorbei/a cântecului → a) cum se zice; cum e vorba; vorba ceea; b) zicătoare, expresie des repetată, devenită proverbială.

• A sta de poveşti → a sta de vorbă; a povesti; a flecări; a pălăvrăgi.

POZIŢIE s.

• A fi în poziţie → (despre femei) a fi gravidă.

• A se găsi pe poziţii opuse → a avea puncte de vedere diferite, opuse.

• A lua poziţie/a sta/a rămâne pe poziţie → a se situa ferm pe o anumită poziţie; a lua o atitudine hotărâtă; a-şi menţine părerile.

PRACTICĂ s.

• A pune în practică → a aplica.

PRADĂ s.

• Pradă/prada cuiva → la discreţia, la bunul plac al cuiva; stăpânit de un sentiment, de o idee.

PRAF s.

• A face pe cineva/ceva praf → a) a distruge; a nimici; (despre oameni) a ucide; b) a învinge pe cineva într-o discuţie; a reduce un adversar la tăcere.

• A (se) face praf şi pulbere/a se preface în praf/a se alege praf (şi pulbere) din cineva/din ceva → a (se) distruge, a (se) sfărâma, a (se) nimici.

• A arunca praf în ochii cuiva → a încerca să înşele pe cineva, prezentând lucrurile altfel decât sunt.

• Praful de pe tobă → nimic.

• A o face praf → a nu realiza nimic; a suferi un eşec.

• A se face praf pentru cineva → a-i purta cuiva o mare grijă; a face tot posibilul pentru cineva.

• Miroase a praf de puşcă → se simte atmosfera de război.

PRAG s.

• A bate pragurile → a umbla pe la casele altora.

• Din prag în prag → din casă în casă.

• A trăi la praguri → a trăi din mila altora; a cerşi.

• În pragul... → la începutul...; în ajunul; în apropierea...

• A se lovi/a se izbi cu capul de pragul de sus → a trage învăţătură dintr-o păţanie; a câştiga experienţă.

• A (nu-i) călca/trece cuiva pragul → a (nu) merge în casa cuiva; a (nu) vizita pe cineva.

• Până nu te loveşti cu capul de pragul de sus, nu-l vezi pe cel de jos → până nu dai tu însuţi de necaz, nu înţelegi necazul altuia; până n-o păţeşti, nu te înveţi minte.

• A pune piciorul în prag → a se opune cu hotărâre la ceva.

• A se pune prag → a se aşeza în calea cuiva; a se împotrivi; a se opune.

PRAŞTIE s.

• Ca de o praştie/cât dai cu praştia → la o mică distanţă; aproape.

• Ca din praştie → repede; cu viteză.

• Cal de praştie → cal lăturaş.

• A da cu praştia în/prin ceva → a face pagubă, risipă în ceva; a da iama prin ceva.

• A da/a merge cu praştia (pe) undeva → a merge undeva foarte rar, din când în când.

• A fi lovit cu praştia → a fi (cam) nebun, smintit, ţicnit.

• A păzi casa cu praştia → a sta puţin pe-acasă; a nu fi aproape niciodată acasă.

• A păzi treaba cu praştia → a lucra foarte puţin.

• A da un cal la praştie → a dresa un cal ţinându-l de frânghie şi făcându-l să alerge în cerc.

• A-şi lua hamul şi praştia → a-şi căuta de lucru; a se apuca de treabă.

PRAVILĂ s.

• După pravilă → conform legii; după lege; legal.

• A pune/a rândui pravilă → a da o dispoziţie; a decide; a hotărî.

PRAZ s.

• Adio şi-un praz verde → se spune pentru a da cuiva să înţeleagă că poate să

plece, că prezenţa lui e nedorită.

• A mânca praz → a spune minciuni.

PRAZNIC s.

• Obraznicul mănâncă praznicul → cel care îndrăzneşte/trage foloase de pe urma îndrăznelii sale; cel îndrăzneţ îşi asigură un folos.

A PRĂJI vb.

• A-şi prăji burta la soare → a nu face nimic; a lenevi.

PRĂJINĂ s.

• A lua pe cineva cu prăjina → a alunga pe cineva.

• A nu-i ajunge cu prăjina la nas → a fi încrezut, înfumurat.

• A încăleca prăjina → a pleca.

• A paşte pe cineva cu prăjina → a urmări pe cineva pentru a-i face rău.

PRĂPASTIE s.

• A fi pe/la marginea prăpastiei → a se afla într-un moment critic, gata de a cădea într-o nenorocire.

• A spune/a vorbi prăpăstii → a) a spune lucruri care înspăimântă; b) a spune bazaconii, lucruri lipsite de raţiune.

PRĂPĂD s.

• Prăpădul pământului → extraordinar; foarte; copleşitor.

• A veni prăpăd → a veni în număr mare, impetuos.

PRĂPĂDENIE s.

• De prăpădenie/de prăpădenia pământului → extrem de tare; foarte puternic.

A (SE) PRĂPĂDI vb.

• A se prăpădi de dorul cuiva → a dori foarte mult pe cineva.

• A se prăpădi de râs/de plâns → a râde/

a plânge foarte tare.

• A se prăpădi cu firea → a) a-şi da toată osteneala; b) a-şi face foarte multe griji.

• A prăpădi din ochi → a iubi pe cineva nespus de mult.

• A se prăpădi după cineva/ceva →a iubi pe cineva/a-i plăcea ceva foarte mult.

PRÂSNEL s.

• (Sprinten/iute) ca prâsnelul/ca un prâsnel → foarte iute, vioi, sprinten, ager.

PREA adv.

• E prea-prea → asta întrece măsura.

• Nici... prea-prea → nici..., nici peste măsură de..., nici extraordinar de...

• Nici prea-prea, nici foarte-foarte → aşa şi aşa; nici bine, nici rău; potrivit, mediocru.

• Nu prea → nu chiar; nu tocmai.

• A fi prea din cale-afară/prea de tot → a depăşi limita admisă.

• A nu şti prea multe → a fi supărăcios; impulsiv; a nu şti de glumă.

• Asta e prea-prea → asta întrece măsura.

• Mult prea → excesiv.

• Ori prea-prea, ori foarte-foarte → ori una, ori alta.

PREAJMĂ s.

• A umbla în preajma cuiva → a se ţine de cineva.

• Din/de prin preajmă → care se află în apropierea, în jurul...

PREALABIL ~ă adj.

• În prealabil → mai întâi; mai înainte.

PRECĂDERE s.

• Cu precădere → de preferinţă; cu prioritate.

PRECEDENT s.

• Fără precedent → aşa cum nu a mai fost, nu s-a mai întâmplat.

PRECUM conj.

• Precum vezi → aşa-i; asta-i (situaţia).

• Precum urmează → formulă prin care este anunţată o enumerare, o explicare.

A PREDICA vb.

• A predica în deşert/în pustiu → a da sfaturi unuia care nu le ascultă; a vorbi degeaba.

PREDILECŢIE s.

• De predilecţie → preferat; favorit.

• Cu predilecţie → de preferinţă; mai ales; îndeosebi.

A PREFERA vb.

• De preferat → preferabil.

PREFERINŢĂ s.

• De/cu preferinţă → cu deosebire; mai ales.

A PREGĂTI vb.

• A pregăti terenul → a crea condiţii prielnice pentru ceva.

PREGET s.

• Fără (de) preget → a) fără încetare; fără răgaz; neîntrerupt; neîncetat; b) neîntârziat, imediat, repede.

PREJOS adv.

• Mai prejos → a) în inferioritate faţă de cineva sau de ceva; b) mai puţin; mai slab; mai prost (decât...); inferior (faţă de...).

PREMEDITARE s.

• Cu premeditare → planificat de mai înainte; în mod deliberat; premeditat.

PREPELEAC s.

• Cu mustăţile în prepeleac → cu mustăţile răsucite şi întoarse în sus.

• A fi gol prepeleac → a fi foarte sărac.

PREPELIŢĂ s.

• A căuta coada prepeliţei → a căuta ceea ce nu există.

• A se înţelege ca gâsca cu prepeliţa → a nu se înţelege deloc.

• A prinde prepeliţa de coadă → a se îmbăta.

PRESĂ s.

• A avea presă bună/proastă → a se bucura de o apreciere favorabilă/nefavorabilă, de o reputaţie bună/rea.

PRESIUNE s.

• A fi sub presiune → a fi gata de a se pune în mişcare; a avea motorul în funcţiune.

A PRESTA vb.

• A presta un jurământ → a depune un jurământ.

PRESTIGIU s.

• De prestigiu → de mare importanţă; foarte valoros; prestigios.

PRESUPUS s.

• A-şi da cu presupusul → a presupune.

PRESUS adv.

• Mai presus de/decât... → mai mult/mai mare/mai important decât.

• Mai presus de toate → mai mult decât orice.

PREŞ s.

• A bate pe cineva preş → a bate foarte tare; a stâlci în bătăi pe cineva.

• A duce cu preşul → a amăgi; a duce cu vorba.

PRETENŢIE s.

• Cu pretenţii → cu aere de superioritate; cu infatuare.

• Fără pretenţii → modest; simplu; natural.

• Cu pretenţia de... → care vrea să pară.

PRETEXT s.

• Sub pretext/pretextul că... → pretinzând că...

PREŢ s.

• A ajunge la preţ → a fi căutat, apreciat.

• A avea preţ → a se vinde cu bani buni; a avea trecere; a preţui; a valora.

• Cu niciun preţ → în niciun caz.

• Cu orice preţ → neapărat; cu orice risc.

• A da preţ → a pune în valoare.

• De preţ → preţios; valoros.

• Fără preţ → de valoare foarte mare; de nepreţuit.

• A-şi mânca din preţ → a pierde din valoare.

• A nu avea preţ → a nu putea fi evaluat în bani; a avea o valoare foarte mare; a fi de nepreţuit.

• Preţ (ca) de.../ca la... → un timp (cam) de...

• A pune preţ pe → a socoti drept valoros, merituos; a ţine mult la ceva.

A PREŢUI vb.

• A şti cât preţuieşte ceva/cineva → a nu pune mare preţ; a nu-şi face iluzii despre cineva.

PREZENT s.

• În prezent → azi; în acest moment.

A PREZENTA vb.

• A-şi prezenta demisia → a demisiona.

• A prezenta arma → a da onorul cu arma unui superior.

PRICE s.

• A se pune de price → a se împotrivi cuiva; a se contrazice cu cineva.

• De price → potrivnic; duşman.

• A-i sta cuiva cu price → a fi împotriva cuiva; a-l duşmăni.

PRICINĂ s.

• Cu pricina → despre care este vorba; respectiv.

• A-i găsi/a căuta cuiva pricină → a găsi un motiv sau un pretext de ceartă cu cineva.

• A se pune de pricină → a) a se opune; a se împotrivi; b) a-şi exprima nemulţumirea.

• Fără (nicio) pricină → fără justificare; nemotivat.

• Din pricină că... → pentru că...; fiindcă...; pe motiv că...

• A avea/a fi în pricină cu cineva → a fi certat cu cineva; a fi în proces; a se judeca.

• A pune pricină → a invoca motive, pretexte pentru justificarea unei acţiuni.

PRIGOANĂ s.

• Goană şi prigoană → prăpăd; nenorocire.

PRIHANĂ s.

• Fără prihană → curat; pur; nevinovat; imaculat.

PRIINŢĂ s.

• A fi cuiva cu priinţă → a fi devotat, credincios cuiva.

• Cu priinţă → folositor; prielnic; favorabil.

PRILEJ s.

• A căuta/a cerca/a pândi vreme cu prilej → a aştepta o ocazie potrivită.

PRIM num.

• De prim rang → de calitate superioară.

• A fi/a se afla/a lupta etc. în primele rânduri → a fi în fruntea unei acţiuni, între primii militanţi.

• În primul rând/loc → înainte de toate.

PRIMĂVARĂ s.

• A bate vânt de primăvară peste ceva → a risipi; a spulbera ceva fără urmă.

PRIMEJDIE s.

• A-şi pune faţa în primejdie → a se expune pericolului; a-şi risca viaţa.

• Cu primejdie → primejdios; care vesteşte un pericol.

PRIMIRE s.

• A lua pe cineva în primire → a) a ţine pe cineva sub supraveghere strictă; b) a certa pe cineva; a-i face reproşuri; a-l lua la rost.

• A da în primire → (glumeţ) a muri.

• A da cuiva ceva în primire → a preda; a încredinţa cuiva ceva.

PRINCIPIU s.

• Din principiu → conform unui punct de vedere hotărât, fără a se ţine seama de condiţii sau de împrejurări ulterioare.

• Cu/fără) principii → cu/fără convingeri ferme.

• În principiu → din punct de vedere teoretic; în general.

A (SE) PRINDE vb.

• A nu-l (mai) prinde pe cineva locul/starea → a nu avea astâmpăr; a nu se linişti; a nu-şi afla locul; a nu putea sta locului.

• A nu se prinde lucrul de cineva → se spune când cineva nu are chef de lucru.

• A nu-l prinde pe cineva vremea în loc → a fi ocupat tot timpul; a nu sta în loc nicio clipă.

• Nu i s-au prins colacii → n-a izbutit; nu i-a reuşit.

• A prinde carne/seu → a se îngrăşa.

• A se prinde chezaş pentru cineva → a garanta pentru cineva.

• A se prinde cu cineva la vorbă → a intra în vorbă cu cineva; a sta de vorbă.

• A prinde momentul/ocazia → a profita de ocazie; a nu scăpa un prilej favorabil.

• A(-şi) prinde o nevoie/nevoile → a face faţă unei împrejurări (având cele

necesare); a-şi satisface o trebuinţă; a-şi acoperi lipsurile.

• Parcă l-a prins pe Dumnezeu de (un) picior → se spune când cineva are o bucurie mare, neaşteptată.

• A se prinde cu cineva de păr/de piept → a se lua la bătaie; a se încăiera.

• A se prinde în horă/în joc → a se lăsa antrenat într-o acţiune.

• A prinde de veste → a afla ceva; a observa; a remarca (la timp).

• A nu se prinde somnul de cineva → a nu putea dormi.

• A se prinde de cineva → a-i prii cuiva; a se asimila.

• A se prinde ca nuca de perete → a fi total nepotrivit.

• A prinde puteri → a se întrema; a se întări.

• A prinde la inimă → a se îmbărbăta; a-şi veni în fire.

• A prinde la minte → a câştiga experienţă.

• A prinde nas/curaj → a se obrăznici.

• A prinde rădăcină → a începe să se manifeste, să se extindă.

• A prinde cheag → a) a începe să aibă o situaţie materială bună; b) a începe să se desfăşoare; a se închega.

• A-i prinde cuiva rău → a-i face cuiva un prost serviciu; a-i cauza o neplăcere.

• A i se prinde cuiva privirile/ochii de... → a se opri cu privirea pe...

• A-l prinde frigurile/friguri de moarte → a simţi un fior de spaimă, de groază, de mare enervare.

• A nu se prinde lucrul de cineva → se spune când cineva nu are chef de lucru.

• A o prinde la fugă → a porni în goană.

• A prinde faţă → a începe să arate bine; a căpăta o culoare, un aspect frumos.

• A prinde foc cu gura → a face tot posibilul pentru a izbuti.

• A prinde glas/grai → a căpăta curaj; a îndrăzni să-şi spună părerea.

• A prinde un fir → a afla ceva, un amănunt în legătură cu o anumită problemă.

• A (se) prinde în cursă/în capcană/în lanţ → a face să intre sau a intra din greşeală într-o încurcătură din care nu poate ieşi.

• A-şi prinde treabă cu cineva → a intra în legătură cu cineva cu care n-ai vrea să ai de-a face.

• A prinde pe cineva cu minciuna → a descoperi că cineva a minţit.

• A-şi prinde pofta/foamea/setea etc. → a-şi potoli foamea etc.

• A prinde viaţă → a căpăta putere, tărie; a se înviora.

PRINS ~ă adj.

• A se da prins → a se da bătut; a renunţa la luptă; a se preda.

PRINŢ s.

• A trăi ca un prinţ → a trăi foarte bine, în huzur; a avea de toate din belşug.

PRIOR s.

• A da oile în prior → a duce oile la păşune înainte de mulsul de dimineaţă.

PRIPAS s.

• De pripas → fără stăpân; al nimănui.

PRIPĂ s.

• Fără pripă → fără grabă; pe îndelete; cu răgaz.

• În pripă → în graba mare; repede; de zor.

PRISMĂ s.

• A vedea/a privi ceva printr-o anumită prismă/prin prismă... → a judeca ceva dintr-un anumit punct de vedere...; în lumina...

PRISOS s.

• De prisos → în plus; superfluu.

• Cu prisos → din plin; peste aşteptări.

PRISOSINŢĂ s.

• Cu prisosinţă → a) din belşug; din plin; b) îndeosebi; mai ales.

PRIVEALĂ s.

• A sta/a se afla în priveală → a sta/a se afla într-un loc pentru a privi.

• În priveala cuiva → în văzul, în prezenţa cuiva.

A PRIVI vb.

• În (ceea) ce priveşte... → în privinţa...; cu privire la...

• A nu privi cu ochi buni → a dezaproba.

PRIVINŢĂ s.

• În această privinţă → sub acest aspect; dintr-un anumit punct de vedere.

• În privinţa → în ceea ce priveşte; cu privire la...; referitor la...

PRIVIRE s.

• A (-şi) arunca o privire → a privi; a se uita (în fugă).

• Dintr-o privire → foarte repede; imediat.

• În această privire/într-o oarecare privire → din acest/dintr-un anumit punct de vedere; sub acest aspect/sub multe aspecte.

• Cu privire la.../în privirea → referitor la...; în privinţa...

• A avea/a lua în privire → a avea în vedere; a lua în considerare; a ţine seama.

PRIVITOR ~oare adj.

• Privitor la... → referitor la; relativ la...; despre...

PRIZĂ s.

• A avea/a fi cu priză (la mase) → a avea trecere (în mase); a trezi interesul maselor.

• A fi/a băga pe cineva în priză → a fi, a deveni sau a face pe cineva activ, dinamic.

• A fi în priză → a fi în plină activitate.

PROBABILITATE s.

• După toate probabilităţile → după câte se pare; se pare (că); probabil.

PROBĂ s.

• A da probă de... → a dovedi; a proba.

• De probă → de încercare; de verificare.

PROBLEMĂ s.

• A pune probleme → a prezenta (mari) dificultăţi; a crea o situaţie dificilă care trebuie rezolvată.

• A pune/a ridica probleme → a aduce în discuţie o chestiune.

PROCES s.

• Ai câştigat procesul → m-ai convins; mă dau bătut.

• A-i face cuiva proces de intenţii → a învinui pe cineva pentru intenţii pe care nu poţi dovedi că le-a avut.

• A-şi face proces de conştiinţă → a regreta anumite fapte pe care le-a săvârşit; a se căi de ceva.

• A face procesul cuiva/a ceva → a critica aspru pe cineva/ceva.

PROCOPSEALĂ s.

• A lua pe cineva pe procopseală → a angaja pe cineva în slujbă fără plată, în schimbul promisiunii de a-l căpătui.

PROFET s.

• Nimeni nu e profet în ţara lui → oamenii de valoare sunt adesea mai preţuiţi printre străini decât între ai lor.

PROFIT s.

• Un ce profit → un oarecare profit; un cât de mic profit.

• În profitul cuiva → în interesul, spre binele cuiva.

PROPORŢIE s.

• A lua proporţii → a) a se dezvolta, a creşte foarte mult; b) a se îngrăşa.

• A păstra proporţiile → a păstra o anumită limită în afirmaţii; a nu exagera.

PROPRIU ~i adj.

• A fierbe în suc propriu → a (se) chinui; a-şi face griji mari.

• La propriu → obiectiv; concret.

PROPTEA

• A avea proptele → a obţine sprijin nemeritat din partea unor protectori.

• Propteaua gardului → persoană foarte leneşă.

A PROPTI vb.

• A propti cuiva suliţa în piept → a pune cuiva sula în coaste.

PROST[1] s.

• Un prost şi jumătate → om foarte prost.

• A face pe prostul → a se preface, a da aparenţe de naiv.

• A-şi găsi prostul → a găsi omul uşor de înşelat.

PROST[2] proastă adj.

• Glumă proastă → glumă fără haz, care supără, jigneşte.

• De prost-gust → nepotrivit, deplasat.

PROST[3] adv.

• A se simţi prost → a fi jenat, stânjenit.

• A pica prost → a sosi într-un moment nepotrivit.

PROSTEŞTE adv.

• A râde prosteşte → a râde când nu trebuie, fără motiv, deplasat.

PROSTIE s.

• În prostie → fără măsură; în neştire.

PROŢAP s.

• Cu jalba în proţap → cu reclamaţii ostentative şi zgomotoase pentru o nemulţumire neînsemnată.

A PROŢĂPI vb.

• A(-şi) proţăpi gura → a(-şi) încleşta gura pentru a nu vorbi, a nu striga.

PROŢĂPIT ~ă adv.

• Cu gura proţăpită → cu gura încleştată; incapabil să vorbească, să strige.

PRUDENŢĂ s.

• Cu prudenţă → prudent.

PRUNĂ s.

• Parcă are prune în gură → se zice despre cineva care vorbeşte neclar, nedesluşit.

• Zeamă de prune/nu e nici de zeama prunelor → se spune despre ceva sau cineva fără valoare, care nu e bun de nimic.

PRUNCIE s.

• A cădea în pruncie → a da în mintea copiilor.

PUBLIC s.

• A da în public → a difuza, a răspândi în public, a face cunoscut.

PUF s.

• A creşte în puf → a creşte în confort, în lux, îngrijit în mod exagerat; a fi ţinut pe palme.

A PUFNI vb.

• A pufni în râs/a-l pufni pe cineva râsul → a izbucni în râs, brusc şi zgomotos.

PUFUŞOR s.

• A avea pufuşor pe botişor → a-şi trăda, prin anumite semne exterioare, o vină, o faptă rea.

PUI s.

• A muri ca un pui de găină → a muri uşor, repede.

• (Nici) pui de om → nimeni, ţipenie.

• Pui de lele → şmecher; şiret; uşuratic.

• Şi pasărea/vrabia e pui, dar dracul ştie de când îi → se zice despre oameni de statură mică, însă în vârstă sau despre cei care arată mai tineri decât sunt.

• A vorbi pui şi ouă → a vorbi fără rost; a flecări.

• Pui de cuc → bastard.

• Pui de viperă → om rău, viclean, primejdios.

• Pui de ger → ger mare, straşnic.

• Pui de somn → somn bun, adânc.

• Pui de bătaie → bătaie zdravănă.

PUICĂ s.

• A face/a-i face cuiva mâna/piciorul puică → a strânge/a face să i se strângă cuiva vârfurile degetelor laolaltă.

PULBERE s.

• Câtă pulbere şi spuză/zgură → în număr foarte mare; câtă frunză şi iarbă.

• A ridica pe cineva din pulbere → a aduce pe cineva dintr-o stare foarte proastă într-una bună.

• A se face (praf şi) pulbere/a se alege/

a rămâne praful şi pulberea → a se distruge; a se nimici; a pieri.

• A arunca pulbere în ochi (cuiva) → a induce în eroare; a înşela.

• A face pulberea praf → a nu face nicio ispravă.

• A scoate din pulbere pe cineva → a face cunoscut sau a promova pe cineva; a-l aduce dintr-o stare proastă într-una bună.

• A se ridica din pulbere → a evolua; a parveni, plecând de jos.

PULPANĂ s.

• A se ţine de pulpana cuiva → a urmări cu insistenţă pe cineva; a nu-i da pace.

PULS s.

• A prinde/a simţi/a pipăi pulsul (unei situaţii) → a intui, a-şi da seama de o situaţie, de felul cum merg anumite lucruri.

PUMN s.

• A bate cuiva în/din pumni → a-i face cuiva în ciudă; a lua pe cineva în râs.

• Cât pumnul/cât un pumn → mic sau mare (în comparaţie cu obiectul comparaţiei).

• A i se încleşta cuiva pumnii şi fălcile → a fi cuprins de mânie, de indignare.

• A plânge în pumni → a plânge pe ascuns (de necaz sau de durere).

• Un pumn de om → om mic, firav.

• A râde în pumni → a râde pe ascuns, pe înfundate.

• A strânge/a încleşta pumnii → a lua o atitudine ameninţătoare; a-şi manifesta mânia.

• A se bate cu pumnii în piept → a se lăuda, a se făli cu ceva; a se împăuna.

• A arăta pumnul cuiva → a ameninţa pe cineva (cu bătaia).

• A-i vârî/a pune cuiva pumnul în gură → a) a reduce pe cineva la tăcere; b) a împiedica pe cineva să acţioneze.

• A-şi da cu pumnii în cap → a-i fi tare ciudă; a regreta foarte mult.

• A lua pe cineva la pumni → a lua la bătaie (cu pumnii).

• Iute de pumn → bătăuş.

PUNCT s.

• Din punct în punct/punct cu punct → în mod amănunţit; de-a fir a păr.

• Din punctul de vedere (al cuiva) → după felul cum priveşte cineva lucrurile.

• A fi pus la punct → a fi bine îmbrăcat, elegant.

• A fi pe punctul de a... → a fi gata de...; a fi pregătit să...

• La punct → la momentul potrivit; la ţanc.

• A pune punctul pe i → a preciza, a sublinia esenţialul.

• A pune ceva la punct → a aranja, a potrivi lucrurile aşa cum trebuie; a restabili cu fermitate adevărul.

• Până la un punct → până la o anumită limită; într-o anumită măsură.

• Punct mort → situaţie fără ieşire.

• Punct de plecare/de pornire → început al unei lucrări, al unei acţiuni.

• Punct de vedere → mod în care priveşte cineva o problemă sau atitudine pe care o are faţă de ea.

• A pune lucrurile la punct → a potrivi, a aranja lucrurile.

• A pune pe cineva la punct → a-i da cuiva o lecţie; a-i arăta ce se cuvine şi ce nu.

• A pune un aparat la punct → a regla un aparat pentru a putea funcţiona normal.

A (SE) PUNE vb.

• A pune aprobarea → a aproba ceva în scris.

• A pune ceva bine/la păstrare → a păstra, a pune la o parte pentru mai târziu.

• A pune paie pe foc → a agrava o situaţie deja tensionată.

• A pune în loc → a înlocui.

• A se pune cu rugăminţi/cu vorbe dulci pe lângă cineva → a ruga insistent pe cineva.

• A pune deoparte → a economisi; a rezerva; a păstra.

• A pune foc → a) a aprinde, a incendia; b) a înrăutăţi situaţia.

• A pune gura pe ceva (de mâncare) → a mânca.

• A-şi pune în gând (să...) → a lua o hotărâre; a se hotărî (să...).

• A se pune în vorbă cu cineva → a începe o discuţie cu cineva.

• A pune pe cineva sub sabie/a pune capul cuiva sub picior → a ucide; a răpune pe cineva.

• A se pune pe... → a începe, a se apuca de...

• A pune problema/problemele → a prezenta; a înfăţişa; a aduce în discuţie un subiect.

• A-şi pune viaţa în primejdie → a-şi primejdui viaţa.

• A pune o vorbă/un cuvânt pentru cineva → a face o intervenţie pentru cineva.

• A pune o vorbă/o expresie etc. în gura cuiva → a atribui cuiva o vorbă, o expresie; a face ca un personaj să se exprime într-un anumit fel.

• A fi pus pe... → a fi gata de...

• Unde (mai) pui că... → fără a mai socoti că...

• A pune mâna → a) a fura, a prăda, a jefui; b) a lua cu forţa; a prinde; a

aresta.

• A pune piciorul → a sosi undeva.

• A pune ochii pe cineva/pe ceva → a se opri cu interes asupra cuiva sau a ceva; a remarca.

• A pune faţă în faţă → a confrunta.

• A pune la cale → a plănui.

• A-şi pune maramă → a se mărita.

• A pune iscălitura → a iscăli.

• A pune pe cineva la zid → a) a împuşca; b) a condamna; a dezaproba.

• A pune cuiva sula în coaste → a sili, a obliga pe cineva să facă ceva.

• A pune degetul pe rană → a atinge o problemă dureroasă.

• A-i pune lingura la gât/în brâu → a lăsa pe cineva nemâncat fiindcă a întârziat la masă.

• A pune şaua pe cal → a înşeua.

• A pune frâu (unui cal) → a înfrâna.

• A pune şaua pe cineva → a-l cuminţi, a-l constrânge să facă ceva.

• A-l pune pe cineva în cofă → a întrece pe cineva prin pricepere şi viclenie; a da gata.

• A pune coarne → a-şi înşela soţul.

• A pune osul → a munci din greu.

• A pune umărul → a ajuta pe cineva; a contribui la ceva.

• A pune la socoteală → a avea în vedere; a ţine cont de ceva.

• A-şi pune capul pentru cineva → a-şi primejdui viaţa, ajutând pe cineva; a garanta pentru cineva.

• A pune pe cineva la încercare → a încerca; a proba.

• A pune în primejdie → a primejdui.

• A pune în lumină → a face (mai bine) cunoscut; a pune în evidenţă.

• A pune în pâine pe cineva → a angaja pe cineva într-o slujbă.

• A pune pe liber pe cineva → a concedia pe cineva.

• A pune cuiva în vedere → a atrage cuiva atenţia.

• A pune preţ → a aprecia foarte mult.

• A pune temei pe cineva → a se bizui.

• A pune pe seama cuiva → a atribui cuiva un fapt, un lucru.

• A pune la îndoială → a se îndoi.

• A se pune bine cu cineva → a intra în voia cuiva.

• A se pune pe capul cuiva → a stărui pe lângă cineva pentru a obţine ceva.

• A se pune luntre şi punte → a se strădui din răsputeri pentru a obţine, a realiza ceva.

• A se pune pe picioare → a) a se însănătoşi; b) a se reface (material).

• A i se pune cuiva în cale/în drum/a se pune în calea cuiva/a ceva → a zădărnici; a împiedica acţiunea cuiva.

• A se pune împotrivă → a se împotrivi.

• A se pune în curmeziş/de-a curmezişul → a împiedica pe cineva să facă ceva.

• A se pune în gură cu cineva → a înfrunta pe cineva; a replica obraznic; a se certa.

• A se pune de pricină/în poară → a) a se lua la ceartă; b) a se opune.

• A fi pus pe ceartă → a fi gata să se certe; a avea chef de ceartă.

• A nu avea unde să-şi pună capul → a nu avea unde se odihni.

• A pune la cântar/în cumpănă/în balanţă → a cumpăni, a chibzui pentru a lua o decizie.

• A pune (o problemă) pe tapet → a aduce o problemă în discuţie.

• A pune la zid → a) a împuşca; b) a condamna; a demasca; a dezaproba.

• Unde pui... → gândeşte-te la...; ţine seama de...

PUNGĂ s.

• (Ba) că-i teacă, (ba) că-i pungă → se spune când cineva se codeşte, ezită, şovăie sub diferite pretexte să facă un lucru.

• A-şi dezlega/deznoda punga → a da cuiva bani; a deveni darnic.

• A strânge/a avea, a face buzele/gura pungă → a ţine buzele strânse (în semn de nemulţumire, de amărăciune).

• A-i sufla vântul în pungă/a da de fundul pungii → a nu mai avea bani.

• A-l ustura la pungă → a plăti foarte scump ceva.

• A fi gros la pungă → a fi bogaţi.

• A sta cu mâna în pungă → a cheltui mereu.

PUNTE s.

• A se face/a se pune luntre şi punte/munte şi punte să.../pentru → a face tot posibilul; a depune insistenţe ca să.../pentru a...

• A trece puntea → a scăpa de un necaz, de o primejdie.

• A face punte → a nu merge la serviciu într-o zi de lucru aflată între două

zile de sărbătoare.

• Punte de scăpare → mijloc de a trece peste o dificultate; cale de ieşire dintr-un impas.

A (SE) PUPA vb.

• A se pupa cu clondirul → a-i plăcea cuiva să bea; a fi beţiv.

• A se pupa (în bot) cu cineva → a se înţelege bine cu cineva; a fi în intimitate cu cineva; a fi aliat/complice (în rele) cu cineva.

• A pupa pe cineva în bot → a linguşi pe cineva.

PUPĂZĂ s.

• A-i da/a-i pune cuiva o pupăză în obraz → a jigni, a ofensa pe cineva.

• Colac peste pupăză → se spune când peste un necaz se adaugă şi altul (şi mai mare).

• A-i merge gura ca pupăza → a vorbi mult; a fi flecar.

• A-i cânta cuiva pupăza → a-i merge rău; a nu avea noroc.

PUR ~ă adj.

• Pur şi simplu → nimic altceva decât...; numai şi numai.

PURCEA s.

• A lua purceaua de coadă/de nas → a se îmbăta.

PURCEL s.

• Cu căţel şi cu purcel → cu tot ce are; cu tot avutul; cu toţii.

PURCOI s.

• A fi/a sta purcoi → a fi/a sta grămadă...

PURICE s.

• Cât puricele → foarte mic.

• A i se face cuiva inima cât un purice → se spune când cineva este foarte speriat, când se simte în mare primejdie.

• A nu face (mulţi) purici undeva → a) a nu zăbovi; a nu rămâne mult undeva; b) a nu se ţine de o treabă; a nu fi statornic.

• A fi plin de parale ca câinele de purici → a avea mulţi bani.

• De când se potcovea puricele → de demult.

A (SE) PURTA vb.

• A-i da cuiva de purtat → a da cuiva obiecte de îmbrăcăminte.

• Se poartă → (despre obiecte de îmbrăcăminte sau încălţăminte) se obişnuieşte, e la modă.

• A purta pe cineva cu vorba/cu vorbe/cu făgăduinţe → a amâna pe cineva la nesfârşit, tărăgănând împlinirea unei promisiuni făcute.

• A purta vorbe/minciuni → a cleveti; a bârfi.

• A purta pe cineva pe palme → a avea o grijă deosebită de cineva; a răsfăţa.

• A purta coarne → a fi înşelat în căsnicie.

• A purta de grijă cuiva/ceva → a se îngriji de cineva/ceva.

• A purta duşmănie/pică → a duşmăni.

• A purta pe degete → a dispune de cineva după bunul său plac.

PURTARE s.

• De purtare → (despre obiecte de îmbrăcăminte sau încălţăminte) de toate zilele; de lucru.

• A lua la purtare → a începe să întrebuinţezi un lucru în mod obişnuit, zilnic.

• A-şi lua nasul la purtare → a deveni obraznic.

PURUREA adv.

• De-a pururea → (pentru) totdeauna, în veci.

PUSTIE s.

• La pustia/la pustii → la dracul; la naiba.

PUSTIU s.

• A fluiera în/a pustiu → a fluiera în semn de pagubă, de părere de rău, de plictiseală.

• În pustiu → în zadar; degeaba.

• Ducă-se pe pustii/în pustiu → ducă-se dracului; lua-l-ar naiba.

• A lăsa în pustie → a nu se mai interesa de cineva sau de ceva.

• A pustiu → a jale; a moarte.

PUŞCĂ s.

• (A fi) gol puşcă → a) a fi complet dezbrăcat; b) a fi foarte sărac.

• A ieşi/a fugi ca din puşcă → a ieşi foarte repede; a o zbughi.

PUŞCHEA s.

• Puşchea pe limbă(-ţi) → se spune aceluia care prevesteşte ceva neplăcut (astfel încât cele prevestite să nu se îndeplinească).

A (SE) PUTEA vb.

• Cât îţi poate calul → cât poţi; cât te ţin curelele.

• Cât îi/ce-i poate cuiva capul/mâna/osul/pielea/cojocul → de cât e capabil cineva; ce e în stare să facă cineva.

• Fără doar şi poate → sigur; precis; indiscutabil.

• De nu se mai poate/cât se poate/cum nu se poate mai mult → din cale-afară; foarte, la culme; cum nu se mai află.

• A nu mai putea (de...) → a) a fi copleşit de un sentiment sau de o senzaţie puternică...; b) a nu-i păsa; a nu se sinchisi.

• A nu mai putea după... → a ţine foarte mult la...; a se da în vânt după...

• A nu mai putea fără... → a avea absolută nevoie de...; a nu se putea lipsi de...

• Peste poate → peste putinţă; cu neputinţă.

• Se prea poate → e foarte posibil.

PUTERE s.

• A avea puteri depline → a avea dreptul nelimitat şi necondiţionat de a acţiona în numele cuiva.

• Cu de la sine putere → fără a fi autorizat de cineva; în mod arbitrar.

• Cu puterea → cu forţa; cu sila; prin constrângere.

• A fi în puterea cuiva → a depinde de voinţa cuiva; a fi subjugat de cineva.

• Din toate puterile/din toată puterea → foarte tare; mult; din răsputeri.

• Peste puterea/puterile cuiva → depăşind posibilităţile cuiva; (aproape) imposibil.

• A fi la putere → a se afla într-o perioadă de guvernare.

• A-şi pune puterea/toate puterile → a-şi da toată silinţa; a se strădui.

• În puterea... → în virtutea...; în baza...; în temeiul...

• În putere/puteri → voinic; sănătos; puternic.

• În toată puterea cuvântului → veritabil; autentic; în adevăratul înţeles al cuvântului.

• În (toată) puterea vârstei → în plină vigoare; în floarea vârstei.

• A sta/a fi în puterea cuiva → a fi în atribuţiile sau de competenţa cuiva.

PUTINĂ s.

• A spăla/a şterge putina → a fugi; a o şterge.

PUTINŢĂ s.

• După putinţă → cum poate; potrivit cu mijloacele sau cu posibilităţile cuiva.

• A face tot ce-i stă în putinţă → a face tot posibilul.

• Fără putinţă de... → fără a putea să...

• A fi în putinţa cuiva → a corespunde cu posibilităţile de realizare ale cuiva.

• A fi cu putinţă → a fi posibil; a se putea.

• Peste putinţă → imposibil (de realizat); mai presus de puterile cuiva.

• A-i sta cuiva în putinţă → a avea posibilitatea de a întreprinde, de a realiza ceva.

PUTRED ~ă adj.

• E ceva putred la mijloc/la noi/în Danemarca → se zice când undeva există un dedesubt rău, necinstit, un aspect negativ, vătămător.

• Ploaie putredă → ploaie deasă, măruntă, de lungă durată.

• Putred de bogat/bogat putred → foarte bogat.

• Putred de copt → prea copt.

A PUTREZI vb.

• A-i putrezi cuiva ciolanele/oasele → a zăcea mort; a muri.

PUŢ s.

• La un puţ bun mulţi voinici se adună → la masa pregătită se găsesc mulţi muşterii.

• A căra apă la puţ → a face un lucru de prisos.

• A cădea/a sări din lac în puţ → a da de un rău mai mare, fugind de alt rău.

A PUŢI vb.

• Nici nu pute, nici nu miroase → nu-i nici bun, nici rău; e aşa şi aşa.

• A puţi a pustiu → a fi gol.

• Parcă tot îi pute ceva → se spune despre cel care se arată veşnic nemulţumit.

• A puţi locul sub cineva/a-i puţi cuiva şi urma → se spune despre leneşi.

PUŢIN[1] adv.

• Cel puţin → măcar; barem.

• Câtuşi/cât de puţin → nici în cea mai mică măsură; deloc.

• De puţin → de scurt timp.

• Nu mai puţin → de asemenea; deopotrivă.

• Pe/cu puţin → ieftin, cu bani puţini.

• Peste puţin → în curând; în scurt timp.

• (Puţin) câte puţin → pe rând; încetul cu încetul.

PUŢIN[2] ~ă adj.

• În puţină vreme/peste puţin timp → curând.

• Pentru puţin → a) pentru scurtă vreme; b) formulă de răspuns la o mulţumire.

• Puţin la minte → prostuţ.

• Puţin la trup → scund; mic; firav.

• Puţin la simţire → lipsit de afectivitate.

• Puţin a lipsit să nu... → era gata să...; era pe punctul de a...

PUZDERIE s.

• A (se) face puzderie → a (se) sfărâma; a (se) zdrobi; a (se) face praf; a (se) distruge, a (se) nimici cu totul.

R

RAC s.

• A da înapoi/îndărăt ca racul → a-i merge cuiva rău; a regresa.

• Roşu ca racul → foarte roşu (de ruşine, de emoţie etc.).

A RADE vb.

• A rade cuiva o palmă → a-i da o palmă; a-l lovi peste obraz.

• A rade pe cineva fără săpun → a critica aspru pe cineva.

• A rade/a şterge de pe faţa pământului → a nimici cu totul; a desfiinţa; a distruge.

• A rade putina/a o rade la/de fugă → a pleca repede; a o lua la sănătoasa.

• Să-mi razi/radeţi mie mustaţa dacă nu... → să-mi faci ce vrei, dacă nu va fi aşa.

RAHAT s.

• Rahat cu apă rece → se spune despre ceva lipsit de valoare sau importanţă.

RAI s.

• Gură/colţ de rai → loc frumos din natură.

RAITĂ s.

• Cu raita în sus → dat peste cap.

• A da o raită → a trece în grabă pe undeva.

RAMĂ s.

• Bun de pus în ramă → se spune, ironic, despre ceva rău, urât, necorespunzător.

RAMPĂ s.

• A vedea lumina rampei → (despre piese de teatru) a intra în repertoriul unui teatru; a se reprezenta, a se juca pentru prima oară.

• A chema la rampă → a cere, prin aplauze, revenirea artiştilor pe scenă la sfârşitul unei piese.

RANĂ s.

• Bun de pus la/pe rană → se spune despre un om foarte bun.

• A pune degetul pe rană → a găsi punctul sensibil al unei chestiuni supărătoare; a descoperi adevărata cauză a unei stări de lucruri.

• A pune/a turna sare pe rană → a agrava situaţia.

• A prinde vulpea la rană → se spune despre un bolnav prefăcut, despre un mofturos.

RANG s.

• De prim rang → de cea mai bună calitate; superior; excelent.

• A-şi ţine rangul → a trăi potrivit cu situaţia, cu gradul pe care îl are.

RAPĂN s.

• A fi plin de noroc ca porcul de rapăn → a fi foarte norocos.

RAPORT s.

• Sub toate raporturile → din orice punct de vedere; sub toate aspectele.

• Sub raportul → din acest punct de vedere.

RAR ~ă, adj.

• Mai rar → se zice despre cineva sau ceva deosebit, neobişnuit.

RAS ~ă, adj.

• C-o fi tunsă, c-o fi rasă → după multe discuţii; în sfârşit.

• Rase, tunse → certuri; cuvinte de ocară.

• Tu zici rasă, ea zice tunsă/unul zice tunsă, altul rasă → se spune despre cei care nu sunt niciodată de acord, care au păreri diferite.

RASĂ s.

• De rasă → excelent; de calitate.

RASOL s.

• A da rasol → a face un lucru repede şi prost; a lucra de mântuială.

RAŢĂ s.

• A umbla ca o raţă → a avea mersul legănat.

• A-i intra cuiva raţa în traistă → a i se face frică; a se speria.

• A prinde pe cineva cu raţa în traistă → a prinde asupra faptului.

RAŢIUNE s.

• Raţiunea de a fi (a unui lucru) → justificarea, temeiul existenţei unui lucru, a unei acţiuni.

RAZĂ s.

• Rază de acţiune → domeniu, sferă în care se exercită o influenţă, o acţiune.

RAZNA s.

• A o lua/a o apuca razna → a) a merge, a pleca fără nicio ţintă, fără direcţie stabilită; b) a apuca pe o cale greşită.

A RĂBDA vb.

• A nu-l mai răbda pe cineva puterile să... → a nu mai avea putere să...

• A nu-l răbda pe cineva inima → a simţi un impuls puternic; a nu se putea stăpâni să nu...

RĂBDARE s.

• A-şi ieşi din răbdări → a-şi pierde cumpătul; a se enerva peste măsură; a-şi ieşi din sărite.

• A-şi pierde răbdarea → a-şi pierde calmul, stăpânirea de sine.

• A mânca/a se hrăni cu răbdări prăjite → a răbda de foame.

• Răbdare şi tutun → e nevoie de aşteptare lungă.

• A scoate pe cineva din răbdări → a face pe cineva să-şi piardă calmul; a enerva peste măsură; a scoate din sărite.

RĂBOJ s.

• A crede după răboj → a crede orice, tot ce se spune.

• A însemna la răboj → a număra; a socoti; a înregistra.

• Ca pe/după răboj → întocmai; exact; ca din carte.

• A cresta pe răboj → a ţine o socoteală, o evidenţă; a-şi nota, a-şi însemna ceva.

• A-şi ieşi afară din răboj → a-şi pierde cumpătul; a-şi ieşi din fire.

• A lua/a da pe răboj → a lua/a da pe datorie; a cumpăra/a vinde pe credit.

• A scoate pe cineva din răboj → a face pe cineva să-şi piardă răbdarea; a-l scoate din sărite.

• A şterge de pe răboj → a scoate din evidenţă; a da uitării.

• A i se uita cuiva răbojul → a nu mai şti vârsta cuiva; a-i uita numărul anilor; a-l uita pe cineva moartea.

A RĂCI vb.

• A-şi răci gura degeaba/în zadar/de pomană/de-a surda → a vorbi inutil.

• A i se răci cuiva inima → a (se) speria; a (se) înspăimânta.

RĂCIT ~ă, adj.

• Cu inima răcită → speriat; îngrozit.

RĂCOARE s.

• A sta/a băga pe cineva la răcoare → a sta/a băga pe cineva la închisoare.

• A băga pe cineva în răcori/a-l trece toate răcorile → a speria tare; a (se) îngrozi.

• A lua pe cineva cu răcori → a i se face frig.

• A trece pe cineva (toate) răcorile → a se speria foarte tare; a se îngrozi.

A RĂCORI vb.

• A-şi răcori inima/sufletul → a vorbi deschis, atenuându-şi astfel o amărăciune, o suferinţă morală.

RĂDĂCINĂ s.

• A prinde rădăcini/rădăcină → a se stabili într-un loc; a căpăta stabilitate; a se statornici.

• A curma/a tăia/a stârpi răul din rădăcină → a înlătura cu totul un rău.

RĂFUIALĂ s.

• A lua pe cineva la răfuială → a mustra pe cineva cu asprime; a cere cuiva socoteală; a lua la rost.

• A trage/a da cuiva o răfuială → a bate zdravăn.

RĂGAZ s.

• A-i da cuiva răgaz → a păsui pe cineva.

• Fără răgaz → necontenit; continuu.

RĂMAS s.

• De ajuns şi de rămas → mai mult decât suficient; din belşug; cu prisosinţă.

• Fată rămasă → fată bătrână.

• A-şi lua rămas-bun → a se despărţi de cineva; a pleca.

• A da rămas pe cineva → a declara pe cineva învins.

RĂMĂŞAG s.

• A pune/a face rămăşag → a paria.

A RĂMÂNE vb.

• Cum rămâne (cu...)? → ce se întâmplă (cu...)?

• A rămas înţeles/rămânem înţeleşi → se spune ca încheiere a unei discuţii, după ce s-a ajuns la un acord.

• A rămâne ars/opărit/fript → a-şi pierde puterea de a reacţiona în faţa unei situaţii neaşteptate.

• A-i rămâne cuiva pe braţe → a rămâne în sarcina cuiva.

• A-i rămâne cuiva ochii/inima la cineva/la ceva → a-i plăcea cuiva foarte mult cineva sau ceva.

• A rămâne pe cineva → a învinge; a birui; a bate pe cineva.

• Rămâne/să rămână între noi → se spune pentru a se păstra în secret cele relatate; a nu divulga un secret.

• Rămâi cu bine/sănătos/în pace → formulă de salut la despărţire.

• A rămâne de căruţă → a nu reuşi.

• A-i rămâne cuiva oasele/ciolanele undeva → a nu se mai putea întoarce din locuri îndepărtate; a muri.

• A rămâne pe gânduri → a reflecta; a medita.

• A rămâne de minciună → a se dovedi mincinos.

• A rămâne baltă → a fi întrerupt, neterminat, nerezolvat.

• A rămâne pe drumuri → a sărăci.

• A rămâne (tot) pe a cuiva → a rămâne după voia cuiva.

• A rămâne cu zile/cu sufletul în oase → a continua să trăiască; a scăpa cu viaţă.

• Mult a fost, puţin a rămas → se spune, ca încurajare, celui care este pe punctul să abandoneze o treabă, fără a o fi dus la capăt.

• A rămâne în urmă → a fi depăşit.

• A rămâne la ale sale → a fi neclintit într-o hotărâre luată; a nu-şi schimba părerea.

• A rămâne de ruşine → a se face de râs.

• Rămâne pentru altă dată → se amână.

• Nu mai rămâne nicio îndoială → există siguranţa că...

• Mai rămâne vorbă? → e sigur, neîndoielnic.

• A nu-i rămâne cuiva alta decât să... → a nu găsi altă soluţie decât să...

A RĂPUNE vb.

• A răpune cuiva capul/viaţa/zilele → a lua viaţa cuiva; a omorî.

• A-şi răpune capul/viaţa/zilele → a muri; a se sinucide; a-şi lua viaţa.

A RĂRI vb.

• A (o) mai rări cu ceva → a face un lucru la intervale mai mari.

• A o (mai) rări de (pe) undeva → a) a se duce mai rar undeva; b) a pleca dintr-un loc; a dispărea.

RĂRUNCHI s.

• Din rărunchi/din fundul rărunchilor → din toate puterile; foarte tare; intens.

• A i se rupe cuiva rărunchii de milă/de mâhnire → a-i fi foarte milă; a i se rupe inima.

• A avea seu la rărunchi → a fi om cu avere.

• A ofta din rărunchi → a ofta din adâncul sufletului.

A RĂSĂRI vb.

• A-i răsări cuiva ceva în minte → a-şi aminti de ceva pe neaşteptate; a-i veni un gând neaşteptat.

• Seamănă, dar nu răsare → se spune pentru a contrazice afirmaţia cuiva că două persoane sau lucruri seamănă perfect între ele.

• A răsări ca ciupercile după ploaie → a se înmulţi repede şi peste măsură.

• Răsare unde nu-l semeni → se spune, în glumă, despre cineva care apare acolo unde nu te aştepţi.

• Unde baţi/dai şi unde răsare → se spune când se întâmplă cu totul altfel decât se prevedea, se aştepta.

RĂSĂRIT s.

• A vorbi una de la răsărit şi alta de la apus → a vorbi fără şir, incoerent.

A RĂSCOLI vb.

• A răscoli cerul şi pământul → a face tot posibilul pentru a găsi un lucru pierdut.

RĂSFĂŢ s.

• În răsfăţ → în lux; în belşug.

RĂSPĂR s.

• În răspăr → împotriva direcţiei fireşti; potrivnic; ostil.

• În răspărul... → în ciuda; în pofida...

• A lua pe cineva în răspăr → a-şi bate joc de cineva; a dojeni; a brusca.

• A-i merge cuiva în răspăr → a-i merge cuiva rău; a întâmpina greutăţi.

RĂSPICAT ~ă, adj.

• Tare şi răspicat → categoric; energic; decis; clar, fără niciun echivoc.

RĂSPLATĂ s.

• După/pentru faptă (şi) răsplată → orice faptă îşi are consecinţele şi

sancţiunile ei.

RĂSPUNDERE s.

• A avea simţ de răspundere/simţul răspunderii → a fi conştient de însemnătatea sarcinilor asumate sau primite.

• Pe răspunderea cuiva → pe garanţia (morală sau materială) a cuiva.

• A trage/a chema pe cineva la răspundere → a obliga pe cineva să dea socoteală de faptele sale.

RĂSPUTERE s.

• Din răsputeri → din toate puterile; cu toate forţele; foarte tare.

RĂSTIMP s.

• Din răstimp în răstimp/în răstimpuri → din când în când; uneori.

• În răstimp → în acest timp.

• Într-un răstimp → de la o vreme; la un moment dat; deodată.

A RĂSTURNA vb.

• A răsturna pe gât → a bea repede, pe nerăsuflate; a da de duşcă.

• A răsturna brazda → a ara.

A RĂSUCI vb.

• A-i răsuci cuiva capul → a zăpăci pe cineva; a-l face să-şi piardă judecata.

• A răsuci cuiva gâtul → a omorî; a ucide.

• A răsuci → a-şi schimba părerea, atitudinea.

RĂSUFLARE s.

• A i se curma/a i se opri/a i se tăia/a-i pieri cuiva răsuflarea → a fi copleşit

de o senzaţie sau de o emoţie puternică.

• A-şi trage răsuflarea → a respira; a-şi trage sufletul.

• A-şi ţine răsuflarea → a se sili să nu răsufle sau a respira uşor.

• A-şi da răsuflarea → a muri.

• Dintr-o răsuflare → numaidecât; repede; pe nerăsuflate.

• Fără răsuflare → mort.

RĂSUFLU s.

• A-şi ţine răsuflul → a-şi ţine răsuflarea.

RĂSUNET s.

• A avea/a găsi răsunet → a trezi interes; a face impresie.

RĂU[1] rea adj.

• Cum e mai rău → este situaţia cea mai dificilă; e cum nu se poate mai rea.

• Rău de frig → care suportă greu frigul.

• Rău de plată → care nu-şi plăteşte la timp datoriile.

• A rău → a nenorocire; a nefericire.

• Rău de mama focului → plin de răutate; foarte înrăit.

• Poamă rea/soi rău → persoană cu deprinderi urâte.

• A duce casă rea cu cineva → a nu se înţelege cu cineva.

• A(-şi) face sânge rău/inimă rea → a (se) necăji; a (se) întrista.

• A vedea pe cineva cu ochi răi → a nu simpatiza pe cineva.

RĂU² s.

• De răul cuiva → din cauza (răutăţii) cuiva.

• A lua pe cineva cu răul → a trata pe cineva cu asprime.

• A lua/a avea pe cineva în nume de rău → a privi pe cineva cu ochi răi; a nu ţine la cineva; a-l dezaproba.

• Din rău în mai rău → dintr-o situaţie grea în una şi mai grea; dintr-o nenorocire în alta.

• Uita-te-ar relele! → formulă glumeaţă prin care se urează cuiva noroc şi fericire.

• A vrea/a dori cuiva răul → a dori să i se întâmple cuiva lucruri neplăcute.

• A vorbi de rău pe cineva → a bârfi.

• Atâta rău → nu-mi pasă!; atâta pagubă.

• Cu părere de rău → cu regret.

RĂU[3] adv.

• A-i merge cuiva rău → a avea o viaţă grea; a trece prin momente grele.

• A-i face cuiva rău → a-i provoca neplăceri, suferinţe.

• A-i părea cuiva rău de/după... → a regreta.

• A ţine rău pe cineva → a fi supărat pe cineva; a avea ceva de reproşat.

• A i se face cuiva rău → a avea o stare fizică neplăcută.

RĂVAŞ s.

• A-i face cuiva răvaşul/a-i da cuiva răvaş de drum → a îndepărta, a izgoni pe cineva.

A SE RĂZBUNA vb.

• A i se răzbuna cuiva inima → a se înveseli; a se linişti.

A SE RĂZGÂNDI vb.

• A se gândi şi răzgândi → a tot chibzui.

RÂCĂ s.

• A căuta cuiva râcă → a căuta prilej de ceartă cu cineva.

• A purta cuiva râcă → a purta cuiva duşmănie.

• A se pune în râcă → a se împotrivi cuiva, luându-se la ceartă.

A RÂDE vb.

• A-i râde cuiva în nas/în faţă/în obraz → a-şi bate joc; a sfida făţiş pe cineva.

• Râd şi curcile/ciorile de el → a ajuns de râsul tuturor.

• A râde în barbă/pe sub mustaţă → a râde reţinut, pe ascuns.

• A-i râde cuiva inima/ochii → a se bucura; a se simţi foarte bine.

RÂIE

• Se ţine ca râia de om → se zice despre cineva de care nu mai poţi scăpa.

RÂIOS s.

• A face pe râiosul → a fi înfumurat; a face pe grozavul; a-şi da aere.

RÂNĂ s.

• Într-o/pe o rână → (culcat) pe o parte; înclinat.

RÂND s.

• A citi printre rânduri → a pricepe din context ceea ce nu se spune direct.

• Cum e rândul? → cum stau lucrurile?; care e situaţia?

• A da rând la... → a ţine seama de...

• A plânge cu zece rânduri de lacrimi → a plânge foarte tare.

• A fi în primele rânduri → a ocupa un loc de frunte într-un şir.

• De rând → a) modest; din popor; fără rang; b) comun, fără valoare; vulgar.

• De rândul gurii/al mâncării → pentru mâncare; pentru a-şi potoli foamea.

• Fără (de) rând → a) fără chibzuială; b) fără seamăn.

• A fi/a-i veni rândul cuiva/a veni rândul pentru ceva → a sosi momentul pentru a (se) face ceva.

• În rând cu cineva/în rândul cuiva → alături de cineva; pe aceeaşi treaptă; la acelaşi nivel.

• În rând cu lumea → aşezat; cu rost; la fel cu ceilalţi oameni.

• La rândul meu/tău etc. → la momentul potrivit pentru mine/tine etc.; în ce mă/te priveşte.

• A-i lăsa/a-i ceda cuiva rândul → a permite altuia să-ţi ocupe locul.

• A nu-şi da rând → a se grăbi cu lucrul; a lucra neobosit; a se îmbulzi la treabă, la vorbă.

• A nu-şi putea da rând cu cineva → a nu se putea înţelege cu cineva.

• Pe rând/rând pe rând/rânduri-rânduri → treptat-treptat; unul după altul.

• A umbla de/în rândul cuiva → a-i purta cuiva de grijă.

RÂNDUIALĂ s.

• A pune în rânduială → a aranja; a ordona.

• Cu rânduială → în ordine; cum se cuvine.

• Fără rânduială → fără măsură; fără socoteală; nechibzuit.

RÂNZĂ s.

• A i se întoarce cuiva rânza pe dos → a i se face greaţă.

• A crăpa/a plesni rânza în cineva → a fi foarte atent; a-i fi necaz; a fi furios.

• A avea/a face rânză → a se îmbogăţi.

RÂPĂ s.

• A (se) da/duce de râpă → a se distruge; a se prăpădi.

RÂS

• De râs/de râsul lumii → compromiţător; de ocară; de batjocură; ridicol.

• A se prăpădi de râs → a râde foarte tare.

• A lua în râs → a-şi bate joc de cineva.

• A face pe cineva de râs/de tot râsul → a face pe cineva să se compromită, să ajungă de râsul lumii.

• A-şi face râs de cineva/de ceva → a-şi bate joc de cineva sau de ceva.

RÂŞNIŢĂ s.

• A ajunge de la moară la râşniţă → a decădea; a scăpăta, a sărăci.

• A-i umbla cuiva gura ca o râşniţă → a vorbi foarte mult; a nu putea tăcea.

RÂU s.

• Râuri-râuri → în număr mare; potop.

REALITATE

• A aduce pe cineva la realitate → a face pe cineva să înţeleagă situaţia reală, să vadă un lucru sub aspectul său real.

• În realitate → de fapt; efectiv; în adevăr.

• A reveni la realitate → a fi conştient; a înţelege cele ce se petrec în jur.

RECE[1] adj.

• Cu sânge rece → (cu) calm, fără vreo tulburare.

• A-i fi cuiva inima rece → a-i fi cuiva teamă; a fi înspăimântat.

RECE[2] s.

• (A judeca) la rece → (a judeca) fără patimă, obiectiv.

• A-i trece cuiva rece prin inimă/prin spate → a se înfiora, a se înspăimânta.

RECORD s.

• A deţine recordul → a deţine locul de frunte; a fi neîntrecut în...

• A bate recordul → a atinge treapta cea mai înaltă într-un domeniu, într-o activitate.

A REDUCE vb.

• A reduce la tăcere → a face pe cineva să nu mai poată spune nimic.

REFEC s.

• A lua la refec/a trage cuiva un refec → a critica pe cineva; a mustra aspru; a lua din scurt.

REFREN s.

• Acelaşi refren → repetare plictisitoare a aceleiaşi idei/probleme/formule.

REFUZ s.

• Până la refuz → prea plin; cât nu mai încape.

• A trata cu refuz → a refuza.

REGRET s.

• Cu regret/cu tot regretul → regretând mult; cu multă părere de rău.

REGULĂ s.

• În toată regula → adevărat; în lege.

• De regulă → în mod obişnuit.

RELAŢIE s.

• Relaţii de mâna stângă → legături nepermise, puţin onorabile.

RELIEF s.

• A ieşi în relief → a se remarca prin ceva.

• A scoate în relief → a pune în lumină; a sublinia; a evidenţia.

REMORCĂ s.

• A fi la remorca (cuiva) → a fi subordonat cuiva; a fi condus, dominat; a depinde de...

RENGHI s.

• A juca cuiva renghiul/un renghi → a înşela, a păcăli pe cineva; a-i face cuiva o farsă.

REPEDE repezi adj.

• Cu paşi repezi → în grabă; în ritm accelerat.

• A lua pe cineva repede → a lua pe cineva pe nepregătite.

• A o lua repede → a se grăbi într-o acţiune fără a judeca rezultatele; a se

pripi.

• Repede-repejor → îndată; fără întârziere.

REPEZEALĂ s.

• La repezeală → repede; în grabă.

REPLICĂ s.

• Fără replică → la care nu se mai poate obiecta; definitiv.

• A da (o) replică/replica → a replica; a răspunde.

• A fi tare în replici → a găsi răspunsul potrivit.

• A avea replică → a răspunde prompt şi răspicat.

• A vorbi în replică → a răspunde, în cursul unei dezbateri, combătând afirmaţii şi atacurile părţilor adverse.

RESORT s.

• A fi de resortul cuiva → a fi, a ţine de competenţa cuiva; a intra în atribuţiile cuiva.

RESPECT s.

• A pune/a ţine pe cineva la respect → a impune cuiva o atitudine respectuoasă; a-l ţine la distanţă.

• Respectele mele → formulă respectuoasă de salut.

RESPIRAŢIE s.

• De largă/scurtă respiraţie → de amploare mare/redusă.

RETEVEI s.

• A lua pe cineva cu reteveiul → a bate; a trata cu asprime.

A RETEZA vb.

• A-l reteza pe cineva scurt/a i-o reteza cuiva → a pune pe cineva la locul lui; a-i tăia vorba; a pune brusc capăt discuţiei.

• A o reteza → a o lua de-a dreptul pentru a scurta drumul.

• A-i reteza cuiva unghiile → a face pe cineva inofensiv; a pune pe cineva la punct.

RETRAGERE s.

• A bate în retragere → a deveni mai rezervat; a se potoli; a renunţa la ofensivă.

REVANŞĂ s.

• A-şi lua revanşa → a se revanşa.

A SE REVĂRSA vb.

• A se revărsa zorile/zori de ziuă/a se revărsa de ziuă → a se ivi zorile; a se lumina de ziuă.

REVĂRSAT s.

• Revărsatul zorilor/revărsat de zori → zori de zi.

REVEDERE s.

• La revedere → formulă de salut la despărţire.

• A-şi lua la revedere → a se despărţi de cineva, salutându-l.

REVELAŢIE s.

• A fi o revelaţie → a depăşi aşteptările; a surprinde.

A REVENI vb.

• A-şi reveni (în fire) → a se trezi, a-şi recăpăta cunoştinţa.

• A reveni la viaţă → a scăpa dintr-o boală sau dintr-o primejdie de moarte; a se însănătoşi.

REVERS s.

• Reversul medaliei → alt aspect al lucrului; partea neplăcută a unui lucru sau a unei

situaţii.

REVISTĂ s.

• A trece în revistă → a face un control, o inspecţie; a examina pe rând, succesiv.

A REZEMA vb.

• A rezema pereţii/peretele → a) a nu participa la dans, la joc etc.; b) a-şi pierde vremea; a sta degeaba.

A REZERVA s.

• A-şi rezerva dreptul de a... → a-şi păstra pentru sine dreptul de a...

REZERVĂ

• Cu multă rezervă/cu toată rezerva → fără siguranţă; cu îndoială.

• De rezervă → păstrat pentru a fi folosit la nevoie.

• A face rezerve → a se îndoi de ceva; a păstra îndoieli.

• Fără rezervă → fără reticenţe; cu totul; în întregime.

• Sub rezerva... → cu condiţia...

• Sub toate rezervele → fără nicio garanţie.

REZULTAT s.

• Fără rezultat → fără efect.

• A da rezultat → a da roade; a produce efectul dorit.

A (SE) RIDICA vb.

• A (-şi) ridica capul → a) a-şi reveni; a se redresa; b) a se arăta plin de curaj, îndrăzneţ, ameninţător.

• A i se ridica cuiva părul (măciucă) → a se îngrozi; a se speria tare.

• A-i ridica cuiva zilele/viaţa → a ucide; a omorî pe cineva.

• A ridica din cenuşă/din ruine → a reface, a reconstrui (după o distrugere totală).

• A ridica din umeri → a) a-şi arăta nedumerirea sau indiferenţa; b) a arăta că nu-şi aminteşte de ceva.

• A ridica glasul/tonul → a folosi un ton ridicat; a vorbi răstit; a protesta.

• A se ridica în ochii cuiva → a câştiga preţuire din partea cuiva.

• A ridica mâna/mâinile asupra cuiva → a ameninţa; a ataca, a lovi pe cineva.

• A ridica paharul → a închina în sănătatea cuiva.

• A ridica pe cineva până la cer/în slava cerului → a lăuda pe cineva foarte mult.

• A se ridica prin cineva/pe umerii cuiva → a-şi face o situaţie bună cu ajutorul cuiva.

• A ridica şedinţa → a declara o şedinţă închisă, terminată.

• A ridica mănuşa → a primi o provocare.

• A ridica mâinile → a se preda.

• A ridica din sprâncene → a privi mirat; a face ochi mari de mirare.

• A i se ridica cuiva o piatră de pe inimă → a scăpa de o grijă apăsătoare.

• A-şi ridica viaţa → a se sinucide.

• A se ridica în picioare → a pune în mişcare; a mobiliza.

• A ridica pe cineva din scaun → a detrona.

• A ridica stâna → a desface stâna, toamna, ducând oile acasă.

• A-şi ridica nasul → a fi încrezut, înfumurat; a fi obraznic.

RIDICATA s.

• Cu ridicata → a) cu grămada; b) angro; cu toptanul.

RIDICHE s.

• A-i freca cuiva ridichea → a) a-i face cuiva mizerii, greutăţi; b) a bate pe cineva zdravăn.

RIGOARE s.

• De rigoare → cerut de o anumită situaţie; de etichetă.

• La rigoare → la nevoie; în caz de extremă necesitate.

RIGUROZITATE s.

• Cu rigurozitate → în mod sever, riguros.

RINDEA s.

• A nu fi dat la rindea → a fi grosolan, necioplit.

RISIPĂ s.

• În risipă → în dezordine; în debandadă.

RIVAL s.

• Fără rival → fără pereche; fără asemănare; inegalabil.

A ROADE vb.

• A-i roade cuiva pragul → a veni prea des la cineva; a-l vizita mereu.

• A roade pe cineva la inimă → a-l chinui; a-l nelinişti, a-l supăra ceva.

• A-i roade cuiva urechile → a bate pe cineva la cap; a-l plictisi repetându-i mereu acelaşi lucru; a-i împuia capul.

ROATĂ s.

• A da o roată → a face un ocol; a merge de jur împrejur.

• A-şi face ochii roată → a se uita de jur împrejur; a-şi roti privirea.

• A fi cu trei roate-la car → a fi zăpăcit, nebun.

• S-a întors roata → s-a întors norocul (de partea altcuiva).

• A pune/a merge ca pe roate → a organiza/

a fi organizat bine, funcţionând fără piedici; a pune în activitate.

• De la roate → foarte tare.

• A (se) face roată (în jurul cuiva/a ceva) → a înconjura; a încercui.

• A fi a cincea roată la car → a nu avea nicio importanţă; a fi neglijabil.

• A fi cuiva carul într-o roată → a avea o situaţie materială rea; a fi sărac.

• Cât se învârteşte roata → o clipă; foarte repede.

• Du-te unde a dus surdul roata şi mutul iapa → se spune celui pe care nu vrei să-l mai vezi, nici să-l mai auzi.

• Va veni roata la ştirbină → ai să ajungi şi tu la nevoie.

ROCADĂ s.

• A face o rocadă → a schimba pe cineva/ceva cu altcineva/altceva.

ROD s.

• Cu rod → care rodeşte.

• A da/a face/a lega rod/roade → a rodi; a produce.

ROI s.

• A sta roi → a se îmbulzi; a se îngrămădi.

• În roiuri → în grup.

ROMÂNEŞTE adv.

• A spune româneşte în ochi/a spune verde/româneşte → a spune adevărul în faţă, direct, fără menajamente.

• Nu ştii româneşte → se spune unei persoane care nu vrea să înţeleagă ce spui.

ROND s.

• A fi de rond/a face rondul → a fi însărcinat cu inspecţia santinelelor.

ROST s.

• A face rost de ceva → a obţine sau a-şi procura ceva.

• A fi/a pune în rostul lui → a fi/a pune acolo unde se cuvine sau se potriveşte.

• A nu-şi afla rostul → a nu avea astâmpăr; a nu-şi găsi liniştea.

• A învăţa pe de rost → a învăţa un text pentru a-l putea reproduce din memorie.

• Cu rost → ordonat; metodic.

• Fără rost → a) dezordonat; nemetodic; b) zadarnic; inutil.

• A şti/a cunoaşte rostul → a şti/a cunoaşte mersul lucrurilor; a fi familiarizat

cu ceva.

• A fi rost de ceva → a întrevedea posibilitatea de a găsi ceva.

• A da de rost → a înţelege, a desluşi, a găsi rezolvarea.

• A lua la rost → a mustra.

• A-şi pierde rostul → a se încurca, a-şi pierde cumpătul.

• A (nu) şti de rostul cuiva → a (nu) şti ce face, cum o duce cineva.

• A şti/a spune/a recita pe de rost → a cunoaşte/a spune/a recita etc. din memorie.

ROSTOGOL s.

• De-a rostogolul → rostogolindu-se, învârtindu-se peste cap, de-a berbeleacul.

A ROSTOGOLI vb.

• A rostogoli ochii → a-şi schimba privirea foarte repede (fiind agitat, speriat).

ROŞU s.

• Până la roşu → până la incandescenţă.

• A vedea roşu/a i se face cuiva roşu înaintea ochilor → a se enerva tare; a se înfuria.

A ROTI vb.

• A-şi roti ochii/privirea → a face un ocol cu privirea; a se uita de jur împrejur.

ROTIŢĂ s.

• A-i sări cuiva o rotiţă → a se sminti; a se ţicni, a înnebuni.

ROTOCOL s.

• A da rotocoale cuiva/la ceva → a înconjura pe cineva/ceva de mai multe ori; a-i da târcoale.

• A da rotocol → a se roti; a se mişca în cerc.

ROTUND ~ă adj.

• A se da rotund → a se crede grozav; a se grozăvi.

ROUĂ s.

• Ca roua → fraged; proaspăt; curat.

• Pe rouă → dis-de-dimineaţă.

ROZ adj.

• A vedea/a privi în roz → a fi încrezător, optimist; a privi cu optimism.

• A nu vedea roz → a nu fi îmbucurător, agreabil.

ROZĂ s.

• A (nu) sta pe roze → a (nu) se găsi într-o situaţie favorabilă.

RUDĂ s.

• Pe rudă (şi) pe sămânţă → a) pe toţi, până la unul; cu totul; b) în tot locul, peste tot.

• Rude la Ierusalim → protecţie mare; proptele; sprijin nemeritat.

RUFĂ s.

• A-şi usca rufele la soare cu cineva → a fi intim cu cineva; a fi apropiat.

• Rufele murdare se spală în familie → neînţelegerile şi certurile dintr-un cerc intim nu trebuie să fie cunoscute de toată lumea.

A RUGA vb.

• Mă rog → formulă lipsită de un sens precis, de obicei incidentală, fără legătură directă cu restul frazei.

• A-şi ruga moartea → a dori să moară.

• A ruga pe cineva de toţi Dumnezeii/cu cerul şi pământul → a cere foarte insistent ceva.

• A-i ruga cuiva moartea → a dori moartea cuiva.

RUMOARE s.

• A se produce/a stârni rumoare → a (se) produce murmure, comentarii în surdină, proteste de mirare sau de nemulţumire.

A (SE) RUPE vb.

• A o rupe cu... → a pune capăt la...

• A-şi rupe de la gură → a renunţa la strictul necesar în folosul altcuiva.

• A rupe inima târgului → a) a alege, a cumpăra ce este mai bun; b) a da gata; a face praf pe cineva.

• A o rupe la/de fugă/la goană →a fugi; a o şterge repede.

• A-şi rupe picioarele → a alerga mult; a obosi.

• A-şi rupe pieptul → a obosi vorbind sau cântând prea mult.

• A rupe urechile cuiva → a pedepsi pe cineva, trăgându-l de urechi.

• A fi rupt din soare → a fi foarte frumos.

• A (se) rupe rândurile → a fugi stricând ordinea unei alinieri; a (se) împrăştia.

• A-i rupe cuiva oasele/ciolanele → a bate foarte tare pe cineva.

• A-l rupe pe cineva foamea/a fi rupt de foame → a-i fi cuiva foarte foame.

• A-şi rupe gâtul → a-şi pierde viaţa, cinstea, averea.

• A rupe preţul/târgul → a cădea la învoială (după tocmeli îndelungate); a fi de acord asupra preţului.

• A-i rupe/a i se rupe cuiva inima/sufletul → a-i provoca cuiva o mare durere.

RUPERE s.

• Cu rupere de inimă → cu durere mare.

RUPT[1] s.

• Cu ruptul/cu rupta → cu toptanul; cu ghiotura.

• (Nici) în ruptul capului → nicidecum; cu niciun preţ; pentru nimic în lume.

• Pe rupte/pe ruptele → intens; din răsputeri; pe brânci.

RUPT[2] ~ă adj.

• Bucăţică ruptă tată-său → se spune despre un copil care seamănă perfect cu tatăl său.

RUŞINE s.

• (E) ruşine/e mai mare ruşinea →(e) umilitor, ruşinos.

• Fără ruşine → fără jenă; în mod obraznic; neruşinat.

• A fi ruşinea cuiva → a fi om de nimic; netrebnic de ale cărui fapte cineva se ruşinează.

• N-ai/n-are etc. ruşine/nu-ţi/nu-i etc. e ruşine (obrazului) → se spune (uneori interogativ) în chip de dojană unui obraznic.

• A-i fi/a i se face ruşine → a se ruşina; a se jena.

• A-l prinde ruşinea → a se ruşina.

• A păţi (o) ruşine → a ajunge de ocară sau de batjocură.

• A rămâne/a se face de ruşine → a ajunge într-o situaţie penibilă; a se face de râs.

S

SABIE s.

• Sabia lui Damocles → ameninţare gravă sau pericol mare care pândeşte în orice moment pe cineva.

• A trece prin sabie pe cineva → a ucide; a nimici.

• A scoate sabia împotriva cuiva → a provoca la luptă; a porni război.

• Sabie cu două tăişuri → situaţie ambiguă, care prezintă, în acelaşi timp, avantaje şi dezavantaje.

• A-şi băga capul sub sabie → a provoca un necaz.

SAC s.

• Sac fără fund → izvor nesecat; resurse inepuizabile.

• A da de fundul sacului → a termina resursele; a sărăci.

• A dezlega sacul → a spune tot ce ai pe suflet; a comunica toate veştile pe care le ştii.

• N-au intrat zilele în sac → este timp suficient pentru ceva.

• A prinde pe cineva cu mâţa în sac → a surprinde pe cineva care a săvârşit o faptă rea, înşelând, umblând cu matrapazlâcuri.

• A umbla cu mâţa-n sac → a umbla cu înşelăciuni.

• A goli sacul → a spune tot ce are pe inimă sau tot ce ştie; a se destăinui.

• Cu sacul → din belşug; din abundenţă.

• A umple sacul → a realiza un câştig mare.

• A-şi dezlega sacul → a se destăinui.

SACAGIU s.

• A vinde apă la sacagiu → a încerca să dai cuiva ceva ce are din plin; a vinde castraveţi la grădinar.

SALBĂ s.

• Salba dracului → persoană sâcâitoare; om rău, afurisit, ticălos.

SALCÂM s.

• A vorbi (mai) salcâm → a vorbi mieros.

SALON s.

• De salon → specific lumii mondene; din lumea bună.

• Fii salon! → a) ţine-te de cuvânt!; b) nu fi mojic!

• A fi salon → a fi de calitate bună; a fi distins.

SALTEA s.

• A pune/a avea bani sub saltea → a-şi face sau a avea economii.

A SALVA vb.

• A salva situaţia → a reuşi să îndrepţi o situaţie grea, neplăcută.

• A salva aparenţele → a face să nu fie observat un rău lăuntric.

SAPĂ s.

• Apă de sapă → vin.

• Sapa şi lopata → moartea.

• A ajunge la sapă de lemn → a sărăci; a se ruina.

SARAMURĂ s.

• A-şi pune/a-şi băga carnea/pielea în saramură (pentru cineva) → a-şi expune viaţa; a face tot posibilul; a se face luntre şi punte pentru cineva.

SARCINĂ s.

• A cădea/a reveni/a rămâne în sarcina cuiva → a cădea, a rămâne în grija cuiva; a fi obligaţia cuiva să facă un anumit lucru.

• A da pe cineva în sarcina cuiva → a da pe cineva în grija cuiva; a-l pune sub îngrijirea cuiva.

• A pune ceva în sarcina cuiva → a face pe cineva vinovat sau răspunzător de ceva.

SARDEA s.

• Ca sardelele (în putină/în cutie) → înghesuiţi.

SARE s.

• A face (pe cineva) cu sare şi piper → a certa rău pe cineva.

• A-i fi cuiva drag/a-i sta cuiva ca sarea în ochi → a nu putea suferi pe cineva, a-i fi nesuferit.

• A promite marea şi sarea → a promite ceva exagerat de mult, ceva imposibil de obţinut, de realizat.

• A fi ca sarea în bucate → a fi potrivit, bun, necesar.

• A mânca pâinea şi sarea cuiva → a se bucura de ospitalitatea, de îngrijirea cuiva.

• A nu avea sare de mămăligă → a fi foarte sărac.

• A nu-i fi cuiva de ceva cum nu-i este câinelui a linge sare → a nu avea chef să facă ceva; a nu-i plăcea, a nu putea suferi ceva.

• A primi pe cineva/a ieşi înaintea cuiva cu pâine şi sare → a da cinstea cuvenită unui oaspete; a primi pe cineva cu deosebită cinste.

• A pune cuiva/la ceva sare pe coadă → se spune despre cineva care a plecat şi pe care nu-l mai poţi prinde sau despre un lucru pierdut, pe care nu-l mai poţi găsi.

• A pune sare pe rană → a întărâta pe cineva.

• Sarea pământului → partea de bază, de frunte a unei societăţi sau a unui grup social.

SARMA s.

• A toca cuiva carnea sarmale → a tăia pe cineva în bucăţele; a-l sfâşia.

SAT s.

• A face sat (undeva/cu cineva) → a se statornici; a rămâne undeva sau cu cineva.

• Satul lui Cremene/sat fără câini → loc fără stăpân, fără control, unde fiecare face ce vrea.

• A (nu) face sat → a) a (nu) rămâne mult timp într-un loc; b) a (nu) se înţelege cu cineva.

• A se supăra/a se mânia ca văcarul pe sat → a se supăra fără temei, crezând

că pedepseşte pe altul, în realitate însă păgubindu-se pe sine însuşi.

SATISFACŢIE s.

• A cere/a da satisfacţie → a) a cere să i se facă/a-i da cuiva dreptate; a cere să i se dea/a-i da cuiva câştig de cauză; b) a provoca/

a accepta o provocare la duel.

SAŢ s.

• Fără saţ → nesăţios; lacom.

• A ţine/a-i ţine cuiva (de) saţ → a (se) sătura repede; a potoli foamea pentru mai multă vreme.

• A nu avea saţ → a fi lacom, nesăţios.

SĂ conj.

• Numai să... → dacă; de...

• Măcar să... → chiar de-ar fi...; chiar dacă...

SĂGEATĂ s.

• Cât ajunge săgeata → la o mică distanţă, nu prea departe.

A SĂLTA vb.

• A-i sălta cuiva inima (de bucurie) → a se bucura mult.

SĂMÂNŢĂ s.

• A avea sămânţă de vorbă → a avea chef de vorbă; a-i plăcea să flecărească.

• Sămânţă de... → niciun...

• Nici de sămânţă → deloc.

• Bun de sămânţă → prolific.

• Sămânţă de vorbă → prilej de discuţie sau de ceartă.

SĂNĂTATE s.

• A bea/a închina în sănătatea cuiva → a bea un pahar de vin sau de rachiu în cinstea cuiva, urându-i sănătate, noroc etc.

• Sănătate (bună) → a) s-a sfârşit, nu mai e nimic de făcut; b) puţin îmi pasă; atâta pagubă!

• A lăsa sănătate → a-şi lua adio; a muri.

SĂNĂTOS ~oasă adj.

• A o lua/a o rupe/a o şterge/a o tuli la sănătoasa → a fugi, a o şterge (înainte de a o păţi); a pleca în grabă.

• A râde sănătos → a râde cu poftă, din toată inima.

• Să fii sănătos! → a) formulă de urare sau de mulţumire; b) treaba ta, n-ai decât!

• A se lega ca boala de omul sănătos → a aduce cuiva învinuiri (nedrepte); a căuta prilej de ceartă cu cineva.

• Să-l porţi sănătos → urare adresată unei persoane care poartă o haină, o încălţăminte nouă.

• A nu fi sănătos la minte → a fi cam nebun, zănatic.

A SĂPA vb.

• A săpa pe cineva → a căuta să compromită pe cineva; a defăima cu scopul de a-i clătina poziţia.

SĂPTĂMÂNĂ s.

• A fi/a intra în săptămâna oarbă/chioară → a nu-şi da seama de realitate; a acţiona pe negândite.

SĂPUN s.

• A rade pe cineva fără săpun → a trata pe cineva cu severitate.

SĂPUNEALĂ s.

• A-i trage cuiva o săpunească → a dojeni pe cineva; a critica aspru.

A SĂRA vb.

• A-şi săra inima/sufletul → a simţi o satisfacţie în urma unei răzbunări/a înfrângerii unui adversar.

SĂRAC ~ă adj.

• Sărac şi curat → se spune despre cel care preferă să rămână sărac, decât să se îmbogăţească prin mijloace necinstite.

SĂRĂCIE s.

• A-şi vedea de sărăcie → a nu se amesteca în treburile altuia.

• Sărăcie de duh → prostie.

• Sărăcie lucie → sărăcie mare, totală.

A SĂRI vb.

• A-i sări cuiva de gât → a-şi arăta dragostea (în mod exagerat).

• A-i sări cuiva inima (din loc) → a se speria foarte tare; a se emoţiona tare.

• A-i sări cuiva înainte → a alerga în întâmpinarea cuiva.

• A-i sări cuiva ţandăra/ţâfna/bâzdâcul/obada/muştarul etc. → a-şi pierde cumpătul; a se înfuria; a se enerva rău.

• A-şi sări din minţi/din fire → a) a se mânia; b) a-şi pierde minţile, a se ţicni, a înnebuni.

• A-şi sări din ţâţâni/din balamale → a-şi pierde cumpătul; a se înfuria.

• A sări în aer → a se face praf; a se preface în bucăţi (în urma unei explozii).

• A sări în ochi → a fi foarte clar; a fi evident.

• Să-mi sară ochii dacă... → să-mi faci/să-mi zici orice dacă...

• A sări peste cal → a exagera.

• A sări pârleazul → a avea purtări uşuratice.

• A sări garduri/gardul → a umbla după aventuri amoroase.

• A sări cu gura mare la cineva → a face reproşuri vehemente cuiva.

• A sări în capul cuiva/a-i sări cuiva în cap → a ocărî aspru; a înjura pe cineva.

• A plânge/a râde de sare cămaşa de pe el → a plânge/râde în hohote.

• Sare tontoroiul → se spune despre o persoană neastâmpărată.

SĂRIT[1] ~ă adj.

• Cu inima sărită → cu mare emoţie.

SĂRIT[2] s.

• Pe sărite → trecând peste anumite părţi; omiţând anumite amănunte.

• A-şi ieşi din sărite/a-şi pierde sărita → a-şi pierde cumpătul; a se enerva; a se înfuria.

• A scoate din sărite → a enerva, a înfuria pe cineva.

• A-i sări săritele → a se speria.

• De-a sărita → săltăreţ.

A SĂRUTA vb.

• Sărut mâna/mâinile → formulă de salut sau de mulţumire, adresată femeilor, persoanelor mai în vârstă.

• A-i săruta cuiva cununiile → a asista la cununia cuiva, a ajunge să vadă pe cineva căsătorit.

A SE SĂTURA vb.

• A se sătura ca de mere acre/pădureţe/

a se sătura până în gât/până peste cap → a fi plictisit, dezgustat.

SĂU pr.

• A rămâne/a fi pe-a sa → a se menţine pe poziţii; a nu-şi schimba atitudinea.

• A se ţine de ale sale → a nu-l interesa decât propria muncă; a-şi vedea de treabă.

SÂC

• A da cu sâc → a face în ciudă; a necăji pe cineva (repetând cuvântul „sâc“).

SÂMBĂTĂ s.

• A-i purta/a-i ţine cuiva sâmbetele → a-i purta cuiva gând rău; a pizmui; a urî pe cineva.

• A se duce/a merge pe apa sâmbetei → a se pierde; a se prăpădi; a se distruge.

• A-i lipsi cuiva o sâmbătă/a nu fi în toate sâmbetele → a fi nebun, smintit.

SÂMBRĂ s.

• De sâmbră → de tovărăşie; împreună.

• A prinde/a face sâmbră → a se asocia.

SÂN s.

• A băga pe cineva în sân → a-i arăta cuiva multă dragoste.

• Bun ca sânul mamei → foarte bun.

• A creşte/a încălzi/a ţine şarpele în/la sân/a vârî pe dracu-n sân → a sprijini, a proteja pe un nerecunoscător.

• A fi/a se afla/a trăi ca în sânul lui Avram/al lui Dumnezeu → a trăi bine, fericit.

• A-şi scuipa/a-şi stupi în sân → gest prin care superstiţioşii cred că se pot feri de o primejdie sau că le va trece frica.

• A sta cu mâinile în sân → a sta inactiv; a nu lucra.

• A-i trece cuiva un şarpe prin sân → a se înfiora de frică.

• A strânge pe cineva la sân → a îmbrăţişa.

• A fi/a umbla cu frica în sân → a se teme foarte tare de ceva.

• Din sânul... → din mijlocul...; dintre...

• În sânul... → în mijlocul...; în...

• A umbla/a fi cu crucea-n sân → a fi bun, cucernic, evlavios.

• Te-aş băga în sân, dacă ai încăpea de urechi → se spune în bătaie de joc

despre cei care nu ne sunt dragi.

SÂNGE s.

• A avea ceva în sânge → a fi obişnuit cu ceva; a avea ceva înnăscut.

• A avea/a fi cu mâinile pătate de sânge → a fi vinovat de o crimă.

• A-şi băga mâna în sânge → a face moarte de om.

• Că doară n-o curge sânge → nu e mare pagubă; n-o să se întâmple nimic.

• Cu sânge iute → impulsiv; fără stăpânire.

• A-şi da/a-şi vărsa sângele pentru cineva/ceva → a se jertfi; a suferi sau a-şi da viaţa pentru cineva/ceva.

• De sânge → de neam; de familie.

• A-şi face/a-i face cuiva sânge rău → a (se) necăji; a (se) supăra foarte tare; a (se) enerva.

• A face să curgă sânge → a stârni o încăierare sângeroasă; a cauza un război.

• A fi de acelaşi sânge cu cineva/a fi sângele cuiva → a fi rudă din aceeaşi familie cu cineva.

• A fierbe/a clocoti sângele în cineva → a se tulbura; a se înfierbânta din cauza mâniei, supărării etc.

• A fi omul sângelui/a fi iubitor/dornic/setos de sânge → a fi crud; a fi criminal sau asasin de rând.

• A-i intra cuiva ceva în sânge → a deprinde un obicei.

• Sângele apă nu se face → legăturile de rudenie nu se uită.

• A avea sânge în vine → a fi puternic, plin de energie.

• A fi setos de sânge → a fi crud; a fi ucigaş.

• A nu curge sânge din inimă → se spune pentru a arăta că cineva este foarte supărat.

• Sânge nevinovat → se spune despre cel ucis fără nicio vină.

• A-i îngheţa cuiva sângele (în vine) → a fi cuprins de groază; a înlemni de spaimă; a încremeni.

• A nu avea sânge în vine → a fi lipsit de putere, de dinamism, de energie.

• A nu (mai) avea o picătură de sânge în obraz → a păli de emoţie, de frică etc.; a fi palid, slab, anemic.

• Până la sânge → până ţâşneşte sângele.

• A se scălda în sânge/a se adăpa cu sânge → a extermina; a distruge, a ucide (în masă).

• A suge sângele cuiva → a tortura; a chinui; a oprima; a exploata.

• A umple de sânge → a snopi în bătăi; a bate crunt.

• A i se urca/a i se sui/a-i năvăli/a-i da cuiva sângele la cap/în faţă/în obraz → a) a se înroşi la faţă de emoţie, de ruşine, de sfiiciune etc.; b) a se înfuria.

• A vărsa sânge → a ucide; a omorî.

A SÂNGERA vb.

• A-i sângera cuiva inima → a fi copleşit de tristeţe; a fi îndurerat; a suferi.

SÂRMĂ s.

• A juca pe sârmă → a şti să se acomodeze tuturor situaţiilor; a se descurca.

SÂRG s.

• De/cu sârg → repede; imediat; iute.

SCAI s.

• A se ţine/a se lega/a se agăţa de cineva ca scaiul/ca scaiul de oaie → a urmări pe cineva pretutindeni; a nu-i da pace.

• A pune cuiva scaiul în uşă → a sărăci pe cineva.

SCANDAL s.

• A face cuiva scandal → a certa pe cineva aspru, cu glas ridicat.

• Piatra scandalului → obstacol/piedică/dificultate neprevăzută.

SCARAOŢCHI s.

• L-a înţărcat Scaraoţchi → se spune despre cineva foarte şiret, viclean.

SCARĂ s.

• Pe (o) scară întinsă/largă → în măsură mare; în proporţii mari.

• Scara cerului → se spune, în glumă, despre un om foarte înalt.

• A întinde/a pune pe cineva la scară → a întinde pe cineva pe jos, pentru a-l bate (cu biciul).

• A avea maşină la scară → a avea o situaţie materială şi socială bună.

SCAUN s.

• Cu scaun la cap → cu judecată sănătoasă.

• A ridica/a înălţa/a pune/a se urca în scaun → a aduce/a veni la domnie; a ajunge domn.

• A scoate/a izgoni din scaun → a detrona.

• A păzi scaunul → a avea mare grijă; a face orice compromis ca să nu fie destituit, demis.

A SCĂLDA vb.

• A o scălda → a da un răspuns nehotărât, evaziv.

• A-şi scălda ochii în lacrimi → a plânge; a vărsa lacrimi.

• A scălda în sânge → a provoca un măcel, un omor sângeros.

• În ce ape se scaldă? → ce fel de om este?; ce păreri, intenţii are?

• A scălda pe cineva în lapte dulce → a oferi cuiva tot ce-i trebuie, tot ce doreşte.

SCĂLDĂTOARE s.

• S-a căcat în scăldătoare → se spune despre un om norocos sau ghinionist.

A SCĂPA vb.

• A nu scăpa nici în gaură de şarpe/nici în borta şoarecelui → a da peste un pericol de neînlăturat.

• A scăpa/a nu scăpa pe cineva/ceva din ochi/din vedere → a nu mai observa/a observa tot timpul pe cineva/ceva.

• A scăpa (ceva) din mână → a pierde de sub control.

• A scăpa teafăr/cu zile/cu viaţă → a supravieţui.

• A scăpa ca prin urechile acului → a ieşi cu greu dintr-o primejdie, dintr-o încurcătură.

• A scăpa din mână (o ocazie, o afacere etc.) → a pierde un prilej bun, o ocazie.

• A scăpa o vorbă → a spune, din imprudenţă, ceva ce nu trebuia.

SCĂPARE s.

• Portiţă/poartă de scăpare → posibilitate, mijloc de a ieşi dintr-o încurcătură.

• A-i fi (de-)a scăpare(a)/a face ceva de-a scăpării → a dori să scape de cineva sau de ceva.

• Scăpare de/din vedere → omitere involuntară; omisiune.

SCĂPAT ~ă adj.

• A face scăpat pe cineva → a lăsa pe cineva să plece, să fugă.

A SCĂPĂRA vb.

• Fuge de scapără pietrele → fuge foarte repede.

• A-i scăpăra cuiva ochii de durere/de foame/de furie → a fi cuprins de o durere puternică/de foame, de furie etc.

• A-i scăpăra cuiva prin minte/prin cap → a-i veni cuiva brusc în minte; a-i trece cuiva repede prin cap.

• A-i scăpăra cuiva picioarele/călcâiele → a fugi foarte repede.

• Cât ai scăpăra cu amnarul → într-o clipă.

• Fuge/aleargă de-i scapără picioarele/călcâiele → fuge foarte repede.

• A-i scăpăra cuiva buza de... → a avea nevoie de...

A (SE) SCĂRMĂNA vb.

• A se scărmăna de cap → a-şi smulge părul de pe cap (de necaz, de deznădejde).

• A-i scărmăna punga cuiva → a-i lua banii; a-l jefui.

A SE SCĂRPINA vb.

• A se scărpina în cap/în creştetul capului/la ceafă/după ureche → a fi nedumerit, încurcat; a nu-i conveni ceva.

SCÂNDURĂ s.

• Ca scândura → foarte slab.

• A lăsa pe cineva scândură/ca scândura → a lăsa pe cineva sărac de tot.

• A-i suna cuiva scândura → a-i sosi cuiva ceasul morţii; a muri.

SCÂNTEIE s.

• A vedea scântei înaintea/în faţa ochilor → se zice când cineva, primind o lovitură puternică, are senzaţia că vede scântei.

• A se învăţa/a se deprinde ca ţiganul cu scânteia → a se obişnui cu răul, cu nevoia.

SCÂRBĂ s.

• A-i fi/a i se face cuiva scârbă de ceva → a-i fi/a i se face cuiva silă de ceva, a simţi repulsie, aversiune.

• A fi rău de scârbă → a trăi prea intens neplăcerile.

• A-i fi cineva cu scârbă → a-i fi cineva duşman, potrivnic.

SCÂRBOS ~oasă adj.

• A fi scârbos la gură/a avea gură scârboasă → a întrebuinţa cuvinte urâte, triviale.

A SCÂRŢÂI vb.

• A unge osia ca să nu scârţâie (carul) → a mitui.

• A scârţâi uşa cuiva → a stărui cu insistenţe plictisitoare pe lângă cineva.

SCENĂ s.

• A-i face cuiva o scenă/scene → a-i face cuiva imputări violente (cu ameninţări, cu lacrimi etc.).

• A părăsi scena → a) a părăsi profesia de actor; a nu mai juca teatru; b) a se retrage dintr-o activitate.

• A pune în scenă → a regiza.

SCHIMB s.

• Cu schimbul → de rând; când unul, când altul.

• În schimb/în schimbul → în loc(ul)...; pentru...; drept compensaţie.

• Schimb de cuvinte → discuţie aprinsă; ceartă.

A (SE) SCHIMBA vb.

• A schimba cântecul/tonul/nota → a-şi schimba ideile sau atitudinea.

• A schimba (câte) o vorbă/un cuvânt/cuvinte/câteva vorbe → a sta puţin de vorbă.

• A schimba foaia → a-şi modifica purtarea faţă de cineva.

• A schimba placa → a schimba subiectul unei discuţii prea lungi sau monotone, care a început să plictisească.

• A schimba căciula → a) a schimba vorba; b) a-şi schimba părerea.

• A schimba priviri/ochiri → a se privi unul pe altul (fugitiv, cu subînţeles).

• A schimba feţe(-feţe)/a se schimba la faţă → a se înroşi la faţă/a deveni palid (de emoţie, de boală etc.).

• A schimba vorba/vorbirea/cuvântul → a da alt curs unei convorbiri (pentru a evita un subiect neplăcut).

• Se schimbă vorba → se zice când intervine ceva care modifică o situaţie.

SCOABĂ s.

• A se face/a fi (făcut) scoabă → a slăbi foarte tare; a fi extrem de slab.

SCOARŢĂ s.

• Din scoarţă în scoarţă → de la prima până la ultima pagină; de la început până la sfârşit; în întregime.

• Mamă/soră de scoarţă → mamă/soră vitregă.

• Obraz de scoarţă → om necioplit, lipsit de bună-cuviinţă.

• A se face/a căpăta scoarţă → a se întări; a se îngroşa.

A SCOATE vb.

• De departe calu-ţi bate, de aproape ochii-ţi scoate → aparenţele sunt uneori înşelătoare.

• A nu mai scoate pe cineva din... → a nu mai înceta de a numi pe cineva (cu un nume, o poreclă, un calificativ injurios).

• A scoate apă/lapte din piatră (seacă) → a face lucruri neobişnuite, dovedind isteţime şi vrednicie.

• A scoate din pământ/din fundul pământului → a găsi; a face rost cu orice preţ, neapărat.

• A-i scoate ochii cuiva → a) a-i aminti cuiva mereu, cu reproş, cu răutate despre anumite fapte, atitudini urâte; b) a-i aminti cuiva întruna de binele făcut.

• A-i scoate sufletul → a agasa; a necăji foarte tare pe cineva.

• A-şi scoate sufletul → a se obosi prea mult; a pune mult suflet; a se extenua.

• Pe unde scot cămaşa? → cum aş putea ieşi din încurcătură?

• Ca scos din cutie → se spune despre persoanele foarte îngrijite, prea

dichisite.

• A scoate castanele (din foc/din spuză) cu mâna altuia → a se folosi de cineva pentru a-şi rezolva o problemă (riscantă).

• A scoate pe cineva la covrigi → a ruina.

• A scoate la lumină/la iveală → a face cunoscut; a dezvălui.

• A scoate în lume → a face să fie văzut, cunoscut în lume.

• A scoate în evidenţă → a evidenţia; a sublinia; a accentua.

• A-i scoate cuiva vorbe rele → a bârfi; a calomnia; a denigra.

• A (nu) o scoate la capăt cu ceva/cu cineva → a (nu) duce la bun sfârşit un lucru, o acţiune; a (nu) ajunge la un rezultat bun.

• A scoate peri albi → a pricinui cuiva mari necazuri; a sâcâi mereu pe cineva.

• A scoate om din cineva → a educa, a instrui pe cineva; a face pe cineva să devină om adevărat.

• A scoate pe cineva din iarnă → a da cuiva hrană şi adăpost în timpul iernii, a ajuta pe cineva să poată ieşi din iarnă.

• A scoate pe cineva din minte/din minţi → a face pe cineva să-şi piardă judecata, calmul; a-l tulbura; a-l zăpăci.

• A scoate pe cineva din răbdări/din fire/din sărite/din balamale/din ţâţâni etc. → a enerva, a înfuria peste măsură; a face să-şi piardă răbdarea.

• A scoate pe cineva din viaţă/dintre cei vii → a ucide; a omorî.

• A-şi scoate pâinea/mămăliga → a-şi câştiga existenţa; a-şi dobândi cele necesare traiului.

• A scoate sabia (din teacă) → a începe un război; a deschide ostilităţile.

SCOICĂ s.

• A ajunge scoică → a deveni foarte slab, numai piele şi oase.

SCOP s.

• În scopul... → în vederea; cu intenţia...

SCORBURĂ s.

• A avea scorbură la inimă → a fi foarte supărat.

A SCORMONI vb.

• A scormoni pe cineva la inimă → a-l tulbura; a nu-i da pace; a-l sâcâi mereu.

A SCRÂNTI

• A o scrânti → a face o prostie, o boroboaţă.

A SCRIE vb.

• A(-şi) scrie ceva în frunte → a ţine minte; a reţine.

• A-i fi scris cuiva → a-i fi sortit, hărăzit.

• De când scria musca pe perete → de (foarte) multă vreme; de demult.

• A scrie pe apă/pe nisip → a uita uşor; a nu lua ceva în serios.

• A-i fi scris cuiva pe faţă/pe obraz → a se putea vedea pe faţa cuiva; a fi evident.

SCRIPTURĂ s.

• A treia zi după scriptură → prea târziu.

SCRIS ~ă adj.

• A rămâne (ca) scris pe perete → a încremeni (de spaimă).

• A fi parcă scris (de frumos) → a fi foarte frumos.

SCROAFĂ s.

• S-a urcat scroafa în copac → se spune despre un parvenit înfumurat.

SCRUM s.

• A se alege/a se face scrum şi fum/scrum şi cenuşă → a nu mai rămâne nimic din ceva; a arde tot; a se distruge complet.

SCRUPUL s.

• Fără/lipsit de scrupul/scrupule → neomenos; cinic; care nu ţine seama decât de profitul său.

• A-şi face scrupule → a se frământa; a-şi pune probleme de conştiinţă în faţa unei dificultăţi.

A SE SCUFUNDA vb.

• N-are să se scufunde pământul → nu va fi nicio nenorocire, nicio pagubă.

A SCUIPA vb.

• A-şi scuipa plămânii/bojogii → a) se spune despre bolnavii de tuberculoză care tuşesc şi expectorează des; b) a se chinui; a face eforturi mari cu cineva îndărătnic sau nepriceput.

• A-şi scuipa sufletul → a se chinui; a face eforturi mari (în dauna sănătăţii) cu cineva nesupus, îndărătnic sau nepriceput.

• A scuipa sânge → a avea hemoptizie.

SCUIPAT s.

• A nu mai avea scuipat în gură → se spune despre o persoană care vorbeşte mult.

A SE SCULA vb.

• A se scula cu noaptea-n cap → a se scula dis-de-dimineaţă, foarte devreme.

• A se scula cu fundul în sus → se spune despre cineva prostdispus.

• A i se scula cuiva să... → a se hotărî (brusc) să facă, să obţină ceva; a i se năzări.

SCUMP ~ă adj.

• (A fi) scump la râs → a râde rar; a fi sever, posac.

• (A fi) scump la vedere → a ieşi rar în lume.

• Scump la vorbe → puţin vorbăreţ; taciturn.

• A fi scump la tărâţe şi ieftin la făină → se spune despre un om nechibzuit.

• Mai scumpă aţa decât faţa → costă mai mult executarea sau repararea unui lucru decât valoarea lui.

A (SE) SCURGE vb.

• A-şi scurge ochii (de lacrimi) → a plânge foarte tare, neîncetat.

• A i se scurge ochii (după cineva/după ceva) → a se uita cu plăcere, cu dragoste la cineva sau ceva; a dori cu pasiune.

A SCURMA vb.

• A scurma la inimă pe cineva → a tulbura; a nemulţumi pe cineva.

• A scurma pe cineva paralele în pungă → a fi risipitor.

SCURT ~ă adj.

• A avea mână scurtă → a fi zgârcit.

• A face pe cineva mai scurt de o palmă/cu un cap → a-i tăia cuiva capul; a ucide pe cineva.

• Pe scurt → fără multe cuvinte.

• Scurt şi cuprinzător/scurt pe doi → fără multă vorbă; fără nicio discuţie.

• A avea memorie scurtă → a nu putea/a nu vrea să ţină minte; a fi uituc.

• În scurtă vreme/la scurt timp → curând; peste puţină vreme.

• A lua pe cineva din scurt → a trage la răspundere; a cere socoteală.

• A i-o tăia/reteza scurt → a întrerupe pe cineva cu bruscheţe; a nu-l lăsa să vorbească.

• A fi scurt → a spune ceva în puţine cuvinte.

• Scurt pe doi → fără multă vorbă; fără nicio discuţie.

• (A fi) scurt la vorbă → (a fi) puţin comunicativ.

• Scurt de vedere → miop.

• A ţine pe cineva de/din scurt → a supune pe cineva unei discipline severe.

A SCURTA vb.

• A scurta cu o palmă/de un cap → a-i tăia cuiva capul; a-l ucide pe cineva.

• A scurta vorba/a o scurta → a spune pe scurt.

• A scurta cuiva ghearele → a limita puterea (de a face rău) cuiva.

• A scurta cuiva limba → a interzice cuiva să bârfească.

• A scurta de cap → a decapita.

• A-i scurta cuiva cărările/potecile/drumurile → a împiedica pe cineva să facă ceva; a pune cuiva viaţa în primejdie.

• A-i scurta viaţa cuiva → a face să moară mai repede; a omorî.

SCURTAT ~ă adj.

• A rămâne/a fi scurtat de cap → a fi decapitat.

SCUTEC s.

• Din scutece → încă din vremea copilăriei.

A (SE) SCUTURA vb.

• A scutura buzunarele/punga cuiva/a scutura pe cineva de bani → a stoarce pe cineva de bani; a-i lua toţi banii.

• A i se scutura cuiva carnea/oasele/inima → a se înfiora, a se cutremura, a se zgudui (de frică, de scârbă etc.).

• A-l scutura frigurile → a avea un acces de friguri.

• A scutura mâna cuiva → a strânge mâna cuiva (cu putere).

• A scutura cojocul/nădragii cuiva → a bate (zdravăn); a stâlci în bătaie.

A SCUZA vb.

• Scuzaţi → formulă de politeţe prin care cineva îşi cere iertare pentru o greşeală, o gafă etc.

SCUZĂ s.

• (Mii de) scuze/scuzele mele → formulă prin care se cere iertare.

• A primi/a accepta/a admite scuzele cuiva → a scuza.

SEAMĂ s.

• Bag seamă → pare-mi-se.

• A băga de seamă → a) a avea grijă de ceva; a fi atent la ceva; b) a remarca, a observa.

• Cum bag seamă/seama → după cât mi se pare.

• Cu nebăgare de/în seamă → fără a da atenţia cuvenită.

• A-şi da seama → a se lămuri; a pricepe.

• De seamă → însemnat; important.

• De-o seamă cu cineva/de seama cuiva → la fel cu cineva; în aceeaşi situaţie, stare, categorie socială cu cineva; de aceeaşi vârstă cu cineva.

• Din nebăgare de seamă → din lipsă de atenţie sau de grijă; din neglijenţă.

• A-i face cuiva seama → a ucide pe cineva.

• A-şi face (singur) seama/seamă → a se sinucide.

• Fără (de) seamă → în număr foarte mare; puzderie.

• A lăsa pe/în seama cuiva/a da în seamă cuiva → a da/a lăsa în grija, în paza sau în posesia cuiva.

• A lua pe cineva pe seamă/a lua seama de cineva → a lua pe cineva în grija şi pe răspunderea sa; a apăra, a ocroti pe cineva.

• A lua seama/seamă → a) a se gândi, a reflecta adânc; b) a supraveghea; a observa ceva; a remarca; c) a înţelege; a se lămuri.

• A-şi lua seama/de seamă → a se răzgândi.

• A-i cere cuiva seamă → a trage pe cineva la răspundere; a cere cuiva socoteală.

• A nu şti de seama cuiva → a nu avea cunoştinţă despre ce face, unde se află cineva.

• Cu băgare de seamă → cu grijă; cu atenţie.

• De bună seamă → cu adevărat; cu certitudine.

• Mai cu seamă → mai ales; în special.

• Pe nebăgate de/în seamă → fără a (se) observa; pe nesimţite.

• Pe seama... → a) în folosul; în interesul...; b) în sarcina; pe socoteala...

• Peste seamă → peste măsură; foarte.

• A şti de seama cuiva → a avea cunoştinţă de soarta cuiva; a avea ştiri

despre cineva.

• A şti seama la ceva → a se pricepe; a avea experienţa unui lucru.

• A ţine seama/seamă de cineva/de ceva → a lua în consideraţie; a avea în vedere.

SEAMĂN s.

• Fără seamăn → fără egal; fără asemănare; fără pereche.

• A nu mai avea seamăn (pe lume) → a fi unic; a nu avea asemănare; a nu mai avea pereche.

SEARĂ s.

• Sub seară → pe înserate; la căderea întunericului.

• Bună seara → formulă de salut în timpul serii sau al nopţii.

• Seara bună! → formulă de la salut la despărţire în timpul serii sau al nopţii.

• A da cuiva bună seara → a saluta pe cineva în cursul serii sau al nopţii.

• De dimineaţă până-n seară → în tot timpul zilei.

SEC[1] seacă adj.

• A călca în piatră seacă → a nu-i merge cuiva bine; a se osteni zadarnic.

• A scoate/a aduce ceva (şi) din piatră seacă → a dobândi ceva cu orice preţ, oricât de greu ar fi; a izbuti în orice condiţii.

• A avea gura seacă → se spune atunci când lucrurile nefavorabile prevestite de cineva se împlinesc.

SEC[2] s.

• A înghiţi în sec → a-şi înfrâna o dorinţă.

• În sec → în gol.

• A-i ieşi cuiva cu sec → a-i ieşi în cale cu un vas gol, prevestind un insucces.

• A-i merge cuiva în sec/a da tot în sec → a avea mereu insuccese.

• De sec → de post.

A SECA vb.

• A-l seca pe cineva la inimă/a-i seca cuiva inima → a regreta ceva sau pe cineva.

A SECERA s.

• Seceră unde n-a semănat şi adună unde n-a secerat → se spune despre cei care se bucură pe nedrept de munca altora.

SECHESTRU s.

• A pune/a aplica cuiva un sechestru/a pune sub sechestru ceva → a sechestra.

SECRET s.

• A pune/a băga pe cineva la secret → a întemniţa; a pune la răcoare.

• În secret → fără a fi văzut/ştiut de cineva.

• Secretul lui Polichinelle → fals secret, cunoscut de toţi.

SECUNDĂ s.

• Într-o secundă → într-o clipă; foarte repede.

• O secundă, vă rog! → se spune pentru a solicita cuiva un foarte scurt răgaz.

SECURE

• Cât ai arunca cu securea → la o distanţă mică, foarte aproape.

A SEMĂNA vb.

• A semăna cu cineva bucăţică ruptă/a semăna ca două picături de apă → a semăna perfect cu cineva; a fi leit cu altul.

SEMN s.

• A avea semn de → a avea indicii în legătură cu o întâmplare viitoare.

• A da semn/semne → a semnaliza.

• A da semn/semne de viaţă → a trimite ştiri, noutăţi, amănunte despre sine.

• În/ca semn de/că... → dând dovadă de..., ca probă că...

• Semn bun/rău → fapt, fenomen căruia i se atribuie însuşirea de a prevesti un bine/

o nenorocire.

• Sub semnul cuiva/a ceva → sub auspiciile, sub egida cuiva/a ceva.

A SEMNA vb.

• A semna pe cineva la nas → a tăia nasul cuiva.

SEMNAL s.

• A da semnalul → a marca/a anunţa începutul unei acţiuni; a lua iniţiativa, a da tonul.

SEMNĂTURĂ s.

• A purta semnătura cuiva → a avea drept autor (pe...).

• Sub semnătura cuiva → având drept autor (pe...).

SENIN s.

• (Aşa ca) din senin → brusc; pe negândite; fără veste; fără motiv.

SENINĂTATE s.

• Cu seninătate → calm; netulburat; indiferent.

SENS s.

• Fără sens → fără rost; ilogic.

• În sensul că... → şi anume; cu alte cuvinte; adică.

• Într-un anumit sens → dintr-un anumit punct de vedere.

• În acest sens → în această privinţă; referitor la problema, aspectul în discuţie.

SENZAŢIE s.

• A avea senzaţia că... → a i se părea; a simţi, a avea impresia că...

• De senzaţie → senzaţional.

• A face senzaţie → a produce uimire, surprindere; a stârni vâlvă.

SERIE s.

• De/în serie → (fabricat) după acelaşi tipar, în multe exemplare.

SERIOS s.

• A lua (pe cineva/ceva) în serios → a acorda unei persoane sau unui lucru toată atenţia; a-l crede important.

• Cu tot seriosul → cu toată seriozitatea; fără glumă.

SERIOZITATE s.

• Cu toată seriozitatea → cu convingere; fără glumă; în mod serios.

• Cu seriozitate → cu mare atenţie; temeinic; competent.

SERVICIU s.

• A face cuiva un rău/un prost serviciu → a face cuiva (fără voie) un rău.

• A fi/a se pune în serviciul cuiva/a ceva → a servi unei persoane sau unui scop, unei idei etc.

SETE s.

• Cu sete → cu putere; intens; violent.

SEU s.

• A avea seu la rărunchi → a fi bogat; a poseda bani, avere.

• A pune/a prinde seu → a se îngrăşa.

• A face/a prinde seu → a se îmbogăţi.

• A trăi din seul său → a consuma din rezerve; a trăi din ceea ce a adunat, fără a mai munci.

SFADĂ s.

• A se lua la sfadă → a se certa.

SFANŢ s.

• A nu avea (niciun) sfanţ → a nu avea bani; a fi sărac.

• A-i arăta cuiva câte parale face sfanţul → a demonstra cuiva valoarea unui lucru.

• Până la ultimul sfanţ → tot, cât este.

SFARĂ s.

• A da sfară în ţară/în sat/în mahala etc. → a răspândi o veste; a vesti; a da de ştire.

A SFĂRÂMA vb.

• A-şi sfărâma capul/mintea → a se chinui cu gândul, a se frământa; a-şi bate capul.

• A sfărâma piatra → a fi foarte voinic.

A SE SFĂTUI vb.

• A se sfătui cu sine însuşi/a se sfătui cu gândul → a medita; a chibzui.

SFÂNT s.

• Ferit-a sfântul! → nicidecum; în niciun caz.

• La sfântul-aşteaptă → niciodată.

• L-a uitat sfântul → se spune când cineva zăboveşte undeva prea mult şi fără folos.

• L-a văzut sfântul → a) a dat de noroc, de chilipir; b) a păţit-o; a dat de belea; a dat de dracul.

• A-l fura sfinţii pe cineva → a) a adormi; b) a se prăpădi, a muri.

• A se închina la sfinţi/a se ruga de toţi sfinţii → a se adresa celor puternici cu

rugăminţi.

• A avea sfinţi la Ierusalim → a se bucura de protecţia cuiva.

• Cum e sfântul, aşa e şi tămâia → cum e omul, aşa sunt şi faptele lui.

• A lăsa pe cineva în plata/în mila sfântului/a Domnului → a lăsa pe cineva la voia întâmplării; a nu se mai ocupa de el; a-l lăsa să facă ce vrea.

• Parcă ţi-a ieşit un sfânt din gură → bine ai spus; ai vorbit foarte drept şi înţelept.

• Până la Dumnezeu te mănâncă sfinţii → până să ajungi la cel mai mare, înduri multe de la subalternii lui.

• A sta ca sfinţii/ca nişte sfinţi/ca un sfânt → a fi foarte liniştit; a sta nemişcat.

A SFÂRÂI vb.

• A-i sfârâi cuiva inima → a suferi; a fi copleşit (de dor/de dragoste).

• A-i sfârâi cuiva călcâiele → a fugi, a merge foarte repede.

A (SE) SFÂRŞI vb.

• A sfârşi cu cineva → a rupe relaţii cu cineva.

• A sfârşi cu ceva → a nu se mai ocupa cu ceva.

• A i se sfârşi cuiva inima → a fi îndurerat, cuprins de tristeţe.

• A se sfârşi cineva de la inimă → a-i veni rău; a leşin.

SFÂRŞIT s.

• Aici mi-e sfârşitul → aici am să mor.

• Pe sfârşite → aproape gata; pe terminate.

• A lua sfârşit → a se sfârşi.

• Fără sfârşit → care (pare că) nu se termină niciodată.

• În sfârşit → în cele din urmă; la urma urmei.

• A face/a pune sfârşit → a face să înceteze; a pune capăt.

• A-şi da sfârşitul → a muri.

A (SE) SFÂŞIA vb.

• A sfâşia/a i se sfâşia cuiva inima/sufletul → a produce/a simţi o mare durere sufletească.

A SFECLI vb.

• A o sfecli → a o păţi; a da de bucluc.

SFERĂ s.

• Sferă de activitate → limite până la care te poţi întinde într-o activitate.

SFIALĂ s.

• Cu sfială → sfios; temător.

• Fără sfială → îndrăzneţ; curajos; obraznic.

SFINŢENIE s.

• Cu sfinţenie → a) cu evlavie; cu exactitate, cu scrupulozitate; b) cu respect; cu veneraţie; c) cu exactitate; cu rigurozitate.

SFOARĂ s.

• A întinde sfoara prea tare/prea mult → a forţa lucrurile; a exagera.

• Sfoară de moşie → moşie mică; moşioară.

• A ţine în mână sforile → a stăpâni; a domina.

• A trage pe cineva pe sfoară → a induce în eroare; a păcăli; a înşela.

• A trage sforile → a pune ceva la cale; a unelti în ascuns; a aranja lucrurile din culise, cu abilitate.

• Tras cu sfoara → drept, aliniat.

SFREDEL s.

• Sfredelul dracului → intrigant; cel care seamănă vrajbă.

SIFON s.

• A-i veni cuiva cu sifon → a-i cădea rău; a se supăra.

SIGUR[1] ~ă adj.

• A fi sigur de sine/de el → a) a se comporta şi a acţiona în mod neşovăielnic; b) a fi conştient de valoarea proprie.

• La sigur → cu siguranţă; negreşit.

• A fi sigur de cineva/de ceva → a avea deplină încredere în cineva/ceva.

• A pune pe cineva/ceva la loc sigur → a pune bine; a ascunde.

• A lua pe cineva la sigur → a se adresa cuiva de-a dreptul, fără a-i lăsa posibilitatea să se eschiveze.

• A merge/a se duce la sigur → a merge drept la ţintă, fără risc; a nu da greş.

SIGUR[2] adv.

• Mai mult ca sigur → fără îndoială.

SIGURANŢĂ

• Cu siguranţă → fără îndoială; sigur; ferm.

SILĂ s.

• Cu/în silă/cu de-a sila → prin constrângere; fără voie; formal.

• De silă, de miIă → vrând-nevrând; de voie, de nevoie.

• A-i face cuiva silă → a) a sili; a forţa pe cineva; b) a inspira dezgust.

• Cu (mare) silă/în silă → cu toată puterea; făcând un efort.

• În silă → în ciudă.

• A-şi face silă → a-şi da mare osteneală; a se strădui.

• A-i fi/a face/a produce cuiva silă → a (se) scârbi.

SILINŢĂ s.

• A-şi da toată silinţa → a depune toate eforturile; a-şi da toată osteneala pentru a izbuti; a se sili.

SIMBRIE s.

• A ţine pe cineva cu simbrie → a avea pe cineva în serviciul său.

SIMPLU ~ă adj.

• Simplu ca bună ziua → foarte simplu.

• Simplu muritor → om obişnuit, de condiţie modestă.

A (SE) SIMŢI vb.

• A se simţi în largul său → a se simţi ca acasă la el/ca la mama acasă; a se simţi bine; a nu fi stânjenit sau jenat de ceva.

• A se simţi în stare... → a se şti, a se socoti, a se crede capabil de ceva.

• A simţi lipsa (cuiva/a ceva) → a suferi din cauza că cineva sau ceva lipseşte.

• A simţi nevoia să... → a dori să...

SIMŢIRE s.

• A-şi pierde simţirea → a leşina; a cădea fără cunoştinţă.

• A-şi veni în simţire/în simţiri → a-şi reveni din leşin, din somn etc.; a-şi veni în fire.

• Fără simţire → inconştient, leşinat.

SINE pr.

• De la sine → din proprie iniţiativă; cu mijloace, resurse proprii.

• Fără sine → nesăbuit; nechibzuit.

• În sine/pentru sine → prin ceea ce are esenţial sau specific.

• A fi/a se înţelege/a vorbi de la sine (înţeles) → a se subînţelege; a fi evident, clar, firesc.

• A-şi veni în sine → a-şi reveni (dintr-o stare anormală, proastă).

• În sinea mea/ta etc. → în propria conştiinţă.

SINGUR ~ă adj.

• Singur-singurel → cu totul singur; părăsit de toţi.

• De unul singur → fără să fie cu cineva sau însoţit, asistat.

SISTEM s.

• Fără (niciun) sistem → fără noimă; incoerent.

• Cu sistem → metodic; ordonat.

SITĂ s.

• A bate în sită şi-n covată → a face agitaţie în jurul unui fapt.

• A ploua ca prin sită → a ploua mărunt şi des; a cerne; a bura.

• A da (bobi) cu sita → a ghici viitorul cuiva.

• A strica sita cu cineva → a strica prietenia; a rupe relaţiile cu cineva.

• A trece pe cineva/ceva prin sită → a examina temeinic, cu de-amănuntul.

• A vedea/a zări ca prin sită → a vedea slab; a nu distinge bine forma sau culoarea lucrurilor.

SITUAŢIE s.

• A-i face cuiva o situaţie → a asigura cuiva o situaţie materială, socială bună.

• A fi la înălţimea situaţiei → a corespunde pe deplin unei misiuni încredinţate.

• A fi stăpân/călare pe situaţie → a domina faptele, împrejurările în momente grele, critice.

• A fi/a se găsi/a se afla în situaţia cuiva → a se afla în condiţii identice sau

asemănătoare cu ale altcuiva.

• A fi (pus)/a pune pe cineva în situaţia de a.../să... → a fi constrâns/a obliga pe cineva să...

• A te pune în situaţia cuiva → a încerca să te identifici cu cineva în circumstanţele date, pentru a-l înţelege.

• Cu situaţie → cu stare materială sau socială bună.

SLAB ~ă adj.

• Slab de fire/de caracter/de inimă → lipsit de forţă; fără vlagă; uşor influenţabil.

• Slab de minte → prost.

• Slab de-l suflă/bate vântul/slab de-i numeri coastele → fără vlagă; prăpădit; foarte slăbit.

• Slab de înger → fricos; emotiv; uşor influenţabil.

• Slabă nădejde → puţine şanse de reuşită, de împlinire.

SLAVĂ s.

• A ridica casa în slavă → a face tărăboi, zarvă mare.

• Slavă Domnului/slavă ţie, Doamne! → formulă prin care cineva îşi exprimă satisfacţia pentru reuşita unei acţiuni.

A SLĂBI vb.

• A nu slăbi pe cineva → a) a se ţine mereu de cineva; a nu-l lăsa în pace; b) a bate pe cineva la cap; a plictisi.

• A (nu) slăbi din mână → a ţine bine; a păstra cu grijă.

• A nu slăbi pe cineva din ochi/din privire → a se uita ţintă; a urmări insistent cu privirea.

• A nu slăbi pe cineva (din pas/din fugă) → a urmări îndeaproape, pas cu pas pe cineva; a ţine din scurt.

• A nu mai slăbi pe cineva din.../cu... → a nu înceta cu întrebările, cu insistenţele; a nu lăsa în pace pe cineva.

SLĂNINĂ s.

• Şi cu curechiul uns/şi cu slănina-n pod → se spune despre cei care vor să aibă de toate, fără să sacrifice nimic.

A SLEI vb.

• A slei puţurile → a fi beţiv.

SLOBOD ~ă adj.

• A avea mână slobodă → a fi darnic, generos.

• Cu inima slobodă → fără griji, fără gânduri, liniştit, împăcat.

• A rămâne pe voia slobodă a cuiva/a ceva → a fi la dispoziţia cuiva sau a ceva.

• A-i da cuiva frâu slobod → a-i lăsa libertate; a-l lăsa în voia sa.

• A fi slobod la/de gură/la limbă → a vorbi fără control; a nu-şi măsura cuvintele; a flecări.

A SLOBOZI vb.

• A nu-l slobozi pe cineva inima să... → a nu se îndura să facă un lucru; a se reţine de la ceva.

• A-şi slobozi limba → a se antrena la vorbă; a vorbi mai mult decât trebuie.

SLOI s.

• A fi sloi (de gheaţă) → a fi îngheţat de frig.

• A-i trece cuiva un sloi/sloiuri de gheaţă prin inimă/prin spinare → a-l trece pe cineva fiori reci; a fi cuprins de groază.

SLOVĂ s.

• A citi din slovă-n slovă → a citi totul, cu atenţie, fără a scăpa nimic.

SLUJ s.

• A face/a sta sluj → a) (despre câini) a se ridica în două labe; b) (despre oameni) a fi slugarnic; a se ploconi.

SLUJBĂ s.

• A se pune în slujba cuiva/a ceva → a fi la dispoziţia unei persoane sau a ceva; a servi interesele cuiva.

• A-i fi cuiva de slujbă → a-i fi cuiva de folos.

A SLUJI vb.

• A-i sluji cuiva norocul → a-i merge bine; a avea succes.

SMINTEALĂ s.

• A da pe cineva de sminteală/a-i face cuiva sminteală → a-i produce cuiva o

neplăcere; a face pe cineva de râs.

• Fără sminteală → a) neatins; nevătămat; întreg; b) negreşit, neapărat.

A SMINTI vb.

• A sminti pe cineva în bătaie → a bate foarte tare pe cineva.

SMIRNĂ s.

• A sta/a şedea smirnă → a sta/a şedea nemişcat, înmărmurit (de frică, din respect etc.) în faţa cuiva.

SMOALĂ s.

• De smoală → foarte negru; foarte întunecat.

SMUCIT ~ă adj.

• A fi smucit la vorbă → a vorbi iute, repezit (şi împiedicat).

• Vorbă smucită → vorbă spusă grăbit (pe un ton aspru şi repezit).

A SMULGE vb.

• A-şi smulge barba/părul din cap → a-şi manifesta durerea, disperarea.

• A smulge din ghearele morţii → a salva pe cineva de la moarte.

SNOP s.

• A lega snop → a lega foarte strâns.

SOACRĂ s.

• A sta soacră pe capul cuiva → a cicăli pe cineva.

SOARE s.

• La soare te puteai uita, dar la dânsa ba → se spune pentru a sublinia,

hiperbolic, o frumuseţe rară.

• Rupt din soare → foarte frumos; de o deosebită frumuseţe.

• Sub/pe sub soare → pe pământ; în lume.

• A se uita la cineva ca la soare → a privi pe cineva cu multă simpatie, cu multă dragoste.

• A sta cu burta la soare → a trândăvi.

• A i se pune cuiva soarele drept inimă → a i se face foame.

• A fi soare cu dinţi → a fi frig pe vreme senină.

SOARTĂ s.

• A se împăca/a fi împăcat cu soarta sa → a se resemna.

SOCIETATE s.

• A ţine societate cuiva → a ţine companie cuiva.

SOCOTEALĂ s.

• Cu/fără socoteală → cu/fără chibzuială, cu/fără rost sau raţiune.

• A-şi da cu socoteala (că)... → a fi de părere (că)...; a crede (că)...

• A-şi greşi socotelile → a face un calcul greşit; a se înşela în aşteptări; a-i ieşi cuiva planurile pe dos.

• A ieşi la socoteală cu ceva/cu cineva → a o scoate la capăt cu ceva/cu cineva; a termina cu bine un lucru început.

• Pe socoteala cuiva → pe seama cuiva; în legătură cu cineva.

• A pune ceva în socoteala cuiva → a-i imputa cuiva o pagubă; a-l considera răspunzător de ceva.

• A pune ceva la socoteală → a ţine seama de ceva; a lua în consideraţie.

• A-şi da socoteala → a-şi da seama.

• A avea în socoteală → a intenţiona.

• A-i cere cuiva socoteală → a pretinde explicaţii; a trage la răspundere.

• A da socoteală cuiva de ceva → a răspunde în faţa cuiva pentru...

• A sta la socoteală → a cumpăni; a chibzui; a cugeta.

• A face socoteala → a plăti cuiva ceea ce i se cuvine, ce are de primit.

• Socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din târg → în viaţă intervin adesea schimbări neprevăzute; evenimentele se desfăşoară adesea altfel decât le-am prevăzut.

• A ţine socoteală de ceva → a lua în considerare; a avea în vedere.

• A-i veni cuiva la socoteală → a-i fi pe plac; a-i conveni; a-i veni bine.

SOCOTINŢĂ s.

• Cu/fără socotinţă → (ne)chibzuit.

SOI s.

• De tot soiul → diferit; variat.

• Soi rău → persoană cu deprinderi rele.

SOLDĂ s.

• A fi în solda cuiva → a susţine cauza cuiva din interes material şi nu din convingere.

SOLZ s.

• A-i cădea/a face să-i cadă cuiva solzii de pe ochi → a (se) trezi la realitate.

SOMN s.

• A-l fura pe cineva somnul → a adormi; a picoti.

• A pica/a cădea de somn → a fi foarte somnoros; a moţăi.

• Ca prin somn → neclar; confuz.

• A nu avea somn/a nu-şi găsi somnul/

a nu i se lipi somnul de pleoape → a nu putea dormi; a avea insomnie.

• A trage un pui de somn → a dormi adânc.

• A dormi somnul iepurelui → a dormi uşor, iepureşte.

• Somn uşor/bun → formulă prin care se doreşte cuiva, la culcare, să doarmă liniştit.

• A-i veni cuiva somnul → a simţi nevoia să doarmă.

• A-l păli/a-l toropi pe cineva somnul → a-i fi foarte somn.

• Cu somnul pe gene → somnoros.

• A dormi somnul (cel) de veci/veşnic/cel de pe urmă → a fi mort.

• Cârpiţi de somn → (despre ochi) somnoroşi.

SORĂ s.

• O bătaie soră cu moartea → o bătaie straşnică.

A SORBI vb.

• A-i sorbi cuiva vorbele/cuvintele/scrisul → a asculta sau a citi cu mare atenţie şi interes spusele cuiva.

• A sorbi pe cineva din ochi → a privi pe cineva cu mult drag.

• A sorbi pe cineva într-o lingură/într-un pahar de apă → a iubi pe cineva; a privi cu mare dragoste la cineva.

SORBITURĂ s.

• Dintr-o (singură) sorbitură → dintr-o înghiţitură; dintr-odată.

SORCOVĂ s.

• A fi ca o sorcovă → a se împodobi ţipător; a fi prea împopoţonat.

SOROC s.

• A i se împlini cuiva sorocul → a ajunge la capătul vieţii; a se sfârşi; a muri.

• (Pe) la soroace → arareori; la zile mari; din când în când.

• A sfinţi sorocul → a respecta cu stricteţe un termen de plată.

SORŢ s.

• A se alege sorţii → a se ajunge la rezultat (în favoarea uneia dintre părţi).

• A cădea/a ieşi la sorţi → a fi ales sau desemnat prin aruncarea zarurilor, prin tragerea unor bilete etc.

• Sorţi de izbândă → posibilităţi, şanse de reuşită.

• A trage la sorţi → a hotărî ceva prin sorţi.

SOS s.

• A se amesteca/a se băga în toate sosurile → a se amesteca în chestii sau în situaţii încurcate, suspecte.

A SOSI vb.

• A-i sosi cuiva ceasul/veleatul → a-i veni cuiva timpul să moară.

SOSIT s.

• Bun sosit → formulă de salut cu care este întâmpinat cineva când soseşte undeva.

SOŢ s.

• A nu avea soţ → a fi unic în felul său; a fi fără pereche, fără seamăn, extraordinar.

• Cu/fără soţ → cu/fără pereche.

SPAIMĂ s.

• A da/a băga spaima în cineva → a speria, a înfricoşa pe cineva.

• De spaimă → înfiorător.

• A trage o spaimă → a trece printr-o sperietură.

• A-şi face spaimă → a se speria; a se înspăimânta.

• A intrat spaima în cineva → se spune când cineva e mereu înspăimântat, se sperie uşor (după ce a trecut o dată printr-o sperietură mare).

• A-şi lua spaima cuiva → a se teme; a fi îngrozit.

• A trăi cu spaima în sân → a fi neliniştit, stăpânit de frică.

SPANGĂ s.

• A duce/a aduce pe cineva între spăngi → a duce/a aduce pe cineva sub escortă.

• A lăsa pe cineva în spangă → a sărăci pe cineva.

• A lua pe cineva în spăngi → a brutaliza pe cineva.

A (SE) SPARGE vb.

• A-şi sparge capul cu ceva → a-şi frământa mintea pentru rezolvarea unei probleme.

• A-i sparge cuiva urechile → a face zgomot mare; a năuci pe cineva cu zgomotul.

• A se sparge în capul cuiva → se spune când cineva este silit să suporte consecinţele neplăcute ale unor fapte, ale unei situaţii de care nu este vinovat.

• Unde şi-a spart dracul opincile → undeva foarte departe.

• A se sparge buba → a se da totul pe faţă, în vileag.

SPART¹ ~ă adj.

• (A fi) mână spartă → (a fi) risipitor, nesocotit.

• Mănâncă de parc-ar fi spart → mănâncă mult, cu lăcomie.

• A avea gură spartă → a nu putea păstra un secret.

• A turna ca într-un sac spart → se spune despre cineva care bea şi mănâncă foarte mult.

SPART² s.

• A ajunge la spartul târgului/a iarmarocului → a ajunge undeva prea târziu; în ultimul moment.

SPATE s.

• A arunca ceva pe/în spatele cuiva → a da vina pe cineva; a pune în seama cuiva ceva.

• A avea spate → a avea sprijin, protecţie.

• A da (un pahar cu băutură) pe spate → a bea repede, pe nerăsuflate; a da de duşcă.

• Mă doare în spate! → nu-mi pasă!; nu mă sinchisesc!

• A nu şti nici cu spatele → a nu şti nimic despre ceva; a nu avea habar.

• Pe la spate → pe ascuns; din umbră.

• A pune/a da la spate ceva → a nesocoti; a uita.

• În/pe spate/în spatele cuiva → în atenţia cuiva; în seama cuiva.

• Lat în spete → voinic; spătos.

• A întoarce cuiva spatele → a nu mai vrea să ştie de cineva sau de ceva; a deveni indiferent.

• A-l strânge pe cineva în spate → se spune când cineva se înfioară de frig sau de frică, de spaimă sau când este preocupat de un lucru dificil.

• A fi cu frica în spate → a fi înspăimântat; a-i fi frică.

• A avea spate (tare) → a avea protecţie (puternică).

A (SE) SPĂLA vb.

• Spală-te pe cap! → descurcă-te!; fă ce ştii!

• A-şi spăla obrazul → a face faţă unei situaţii; a ieşi cu faţa curată.

• A se spăla pe mâini → a nu-şi asuma răspunderea pentru ceva.

• A spăla pe cineva pe cap → a certa rău; a ocărî pe cineva.

• A se spăla pe bot de ceva → a pierde o situaţie favorabilă; a-şi lua speranţa de la ceva.

• A-şi spăla gâtul/beregata → a consuma băutură alcoolică; a bea.

SPĂLAT s.

• Iese la spălat → se spune, în glumă, ca o consolare a celui care are o neplăcere.

SPÂN s.

• A trage nădejde ca spânul de barbă → se spune despre cei care speră în obţinerea unor dorinţe nerealizabile.

• Când va face spânul barbă → niciodată; nicicând.

• Spânul se rade lesne → se spune despre cei săraci care se mulţumesc cu puţin.

A SPÂNZURA vb.

• A tăia şi a spânzura → a abuza în mod nelimitat de puterea, de autoritatea sa; a se purta samavolnic, arbitrar, abuziv.

• A spânzura cuiva lingurile de brâu/de gât → a nu da de mâncare (celui care întârzie la masă).

SPECIAL ~ă adj.

• În special → mai ales; îndeosebi; în mod particular.

SPECTACOL s.

• A se da în spectacol → a se compromite în văzul tuturor; a atrage atenţia printr-o purtare nepotrivită.

SPERANŢĂ s.

• În speranţa de... → cu credinţa într-o reuşită.

• A da speranţă cuiva → a face pe cineva să spere.

• A-şi pune toată speranţa/speranţele în cineva/ceva → a spera în sprijin, în ajutor de la...

• În speranţa că... → sperând că...

A SPERIA vb.

• De speriat → ieşit din comun; extraordinar.

• A-şi speria/a-i speria cuiva somnul → a face să fugă somnul, să nu-i mai fie somn.

SPERIAT s.

• A băga/a vârî pe cineva în sperieţi/în toţi sperieţii → a speria rău pe cineva.

SPERIETURĂ s.

• A trage o sperietură → a fi cuprins de spaimă.

SPEZE s.

• Pe spezele cuiva → pe cheltuiala cuiva; pe răspunderea, în obligaţia cuiva.

SPIC s.

• Spic de zăpadă/de ploaie → fulguială; stropi mari şi rari de ploaie.

• A da în spic → a începe să formeze spicul, să se apropie de maturizare.

SPIN s.

• A fi/a sta ca un spin în ochii/în inima/în coasta cuiva → a nu fi pe placul cuiva; a incomoda; a indispune pe cineva prin prezenţa sa.

• A sta ca pe spini → a fi nerăbdător.

• A-i scoate cuiva spinii din picior → a scăpa pe cineva dintr-o încurcătură.

SPINARE s.

• A arunca vina în spinarea cuiva → a da vina pe altcineva (de obicei nevinovat).

• A cădea în spinarea cuiva → a fi în grija, în sarcina cuiva; a-i reveni cuiva.

• A-şi lua picioarele la spinare → a pleca repede de undeva.

• A trăi pe spinarea cuiva → a se întreţine din munca sau din câştigul altcuiva.

• A duce/a purta pe cineva în spinare → a purta de grijă cuiva; a întreţine cu cele necesare pe cineva.

• A fi cu casa în spinare ca melcul → se spune despre cineva care nu are domiciliu stabil, care umblă mereu.

• A (-i) duce cuiva ceva în spinare → a munci foarte mult (pentru cineva), făcând totul singur.

• A sta în spinarea cuiva → a deranja pe cineva cu prezenţa; a nu mai scăpa de cineva.

• A-şi îndoi spinarea → a fi servil, laş, fără personalitate.

SPIRIT s.

• În spiritul vremii → potrivit cu realităţile unei epoci.

• (Om) de spirit → (om) deştept, inteligent; (om) spiritual, cu umor, cu haz.

• În acest spirit → în acest mod; din acelaşi punct de vedere.

• În spiritul cuiva → în concordanţă cu...; după regulile cuiva.

• A avea prezenţă de spirit → a găsi foarte repede răspunsul, soluţia potrivită într-o situaţie dificilă.

SPLINĂ s.

• Fără splină → neobosit; rezistent (la fugă, la muncă).

SPONCĂ s.

• Pe sponci → în cantitate mică, puţin; pe terminate.

• A sta (ca) pe sponci → a fi grăbit, nerăbdător.

• A trăi pe sponci → a se mulţumi cu puţin.

SPOR s.

• A avea spor → a progresa repede; a realiza mult.

• Cu spor → repede; spornic; cu bun randament.

• Fără spor → fără randament; puţin; încet.

• Spor la lucru → formulă de urare adresată cuiva care munceşte la ceva sau care merge să lucreze undeva.

• A lua cuiva sporul → a împiedica pe cineva să progreseze, să prospere; a paraliza o acţiune a cuiva.

• A avea spor la vorbă → a vorbi mult; a avea chef de vorbă, de flecăreală.

SPORNIC ~ă adj.

• Spornic la vorbă → vorbăreţ.

SPRÂNCEANĂ s.

• A alege pe/după sprânceană → a alege ce e mai bun, mai preţios.

• A fi cu ochi şi cu sprâncene → a fi prea bătător la ochi, prea evident (pentru a mai putea fi tăgăduit).

• A încreţi/a încrunta sprâncenele/din sprâncene → a se încrunta; a se arăta nemulţumit.

• A ridica sprâncenele/din sprâncene → a privi cu nedumerire; a arăta surprindere sau nemulţumire.

• A se uita/a pândi pe sub sprâncene → a privi cu neîncredere sau pe furiş.

SPRÂNCENAT ~ă adj.

• Călătorie sprâncenată → formulă ironică exprimând lipsa de regret la plecarea cuiva.

SPRE prep.

• Spre deosebire... → în opoziţie cu...; faţă de...

SPRINTEN ~ă adj.

• A fi sprinten la minte/a avea minte sprintenă → a fi inteligent, isteţ, deştept.

SPRINŢAR ~ă adj.

• A avea minte sprinţară → a fi inteligent.

SPUMĂ s.

• A face spumă/spume la gură → a fi furios, mânios din cale-afară.

A SPUMEGA vb.

• A spumega de furie/de mânie → a fi mânios/furios din cale-afară.

A SPUNE vb.

• Ce-ţi spuneam eu? → ai văzut că a fost aşa cum ţi-am spus?

• Nu mai spune!/ce spui! → formulă prin care se exprimă mirarea, îndoiala, neîncrederea.

• A spune verde în ochi/în faţă → a spune adevărul fără înconjur sau menajamente.

• A-i spune cuiva inima → a presimţi; a intui.

• A-i spune cuiva una → a comunica un lucru dezagreabil cuiva.

• A spune verzi şi uscate/vrute şi nevrute/braşoave/cai verzi pe pereţi/câte şi mai multe → a pălăvrăgi.

• A spune lucrurilor pe nume → a se exprima direct, fără menajamente.

SPURCAT[1] ~ă adj.

• Spurcat la gură → om trivial, vulgar, care vorbeşte urât.

• A fi spurcat la gură/a avea gură spurcată → a vorbi cu cuvinte vulgare, triviale.

SPURCAT[2] s.

• A-l trece pe cineva spurcatul → a se scăpa pe el.

A STA vb.

• Ce (mai) stai? → de ce eziţi?; dă-i înainte!; ce (mai) aşteptţi?

• Ce stai de vorbeşti?/spui? → întrebare prin care se exprimă surprinderea produsă de spusele cuiva.

• Cum (mai) stai/staţi etc.? → ce (mai) faci?/faceţi?; care e situaţia?

• Cum stau lucrurile/treburile? → cum se prezintă, cum se desfăşoară, cum merg lucrurile, treburile?

• A sta bine/rău cu cineva → a fi în relaţii bune/rele cu cineva.

• A-i sta cuiva împotrivă/a sta împotriva cuiva → a se împotrivi, a se opune (cuiva).

• A-i sta cuiva în cale/înainte/în faţă/în drum/a sta în calea/în faţa/în drumul/ înaintea cuiva → a împiedica pe cineva să facă ceea ce voieşte; a-l încurca în socotelile lui; a i se opune; a i se împotrivi.

• A-i sta cuiva în cap/în minte → a preocupa pe cineva.

• A-i sta cuiva mintea în loc → a rămâne năucit, uluit; a nu mai şti ce să facă.

• A-i sta cuiva pe inimă → a-l preocupa pe cineva în mod deosebit; a-i produce nelinişte.

• A sta cu mâinile în sân/cu braţele încrucişate/cu braţele cruciş la piept → a sta inactiv; a nu întreprinde nimic.

• A sta de cineva → a) a se ocupa de cineva; a avea grijă de cineva; b) a insista pe lângă cineva...; a-l bate întruna la cap.

• A sta deoparte → a nu se amesteca într-o discuţie, într-o problemă; a fi rezervat.

• Stai puţin/un pic/cu binişorul → încet; nu te grăbi; fii cu răbdare.

• A-i sta cuiva sângele în vine → a încremeni de frică, de spaimă.

• A nu-i mai sta cuiva gura → a vorbi întruna; a nu mai tăcea.

• A sta ca pe ace/ca pe ghimpi/pe cuie/pe jar → a nu mai avea răbdare; a fi neliniştit.

• A sta în faţa cuiva → (despre probleme) a urma să fie rezolvat de cineva.

• A sta în pat → a zăcea, a fi bolnav la pat.

• A sta pe loc → a nu progresa.

• A nu putea sta locului → a nu avea astâmpăr.

• A sta cu ochii pe cineva → a supraveghea pe cineva.

• A sta cu curul în două luntri → a fi nehotărât sau duplicitar.

• A sta în umbră → a fi modest, retras.

• A sta pe capul cuiva → a incomoda, a plictisi pe cineva.

• A sta la taifas → a tăifăsui.

• A sta în cumpănă → a ezita.

• A sta la îndoială → a se îndoi.

• A sta pe gânduri → a fi preocupat, absorbit de gânduri.

• A-i sta cuiva capul unde-i stau picioarele → a fi decapitat.

• A-i sta cuiva pe limbă → se zice când cineva este gata să spună un lucru pe care n-ar trebui să-l spună sau când nu găseşte termenul căutat şi are impresia că e pe punctul de a şi-l aminti.

• A-i sta cuiva sub nas → a fi la îndemâna cuiva; a fi în imediata apropiere.

• A sta ca o găină/curcă plouată → a arăta necăjit, fără vlagă.

• A sta cu dinţii la stele → a răbda de foame.

• A sta la sfat cu cineva → a se sfătui cu cineva; a sta de vorbă cu cineva.

• A sta la tocmeală → a se tocmi; a se târgui.

• A sta piatră/ţeapăn/înfipt în pământ/

a rămâne (ca o) stană de piatră → a sta nemişcat, încremenit.

• A sta sub ascultarea/la porunca cuiva → a fi supus cuiva; a se afla la ordinele cuiva.

• A sta tare pentru cineva/pentru ceva → a apăra, a sprijini cu îndârjire pe cineva sau ceva.

• A sta ţintuit/nemişcat pe loc → a se opri brusc; a nu mai face nicio mişcare.

• Stă ce stă şi... → aşteaptă o vreme şi...; aşteaptă cât aşteaptă şi...

• A şti cum stai → a şti în ce situaţie te afli, la ce te poţi aştepta.

STAMBĂ s.

• A se da în stambă → a se face de râs, a se compromite.

STARE s.

• A fi în stare să... → a putea, a fi capabil să...

• A nu avea stare/a nu-l mai prinde starea → a nu afla astâmpăr; a nu se mai linişti.

• Cu stare → care are o situaţie materială bună.

STATORNIC ~ă adj.

• A fi statornic la vorbă → a se ţine de cuvânt.

STATUIE s.

• Merită (o) statuie → (ironic) i se cuveni cea mai mare laudă.

• A-i ridica cuiva o statuie → (ironic) a-şi manifesta recunoştinţa faţă de cineva, prin laude (exagerate).

STAVILĂ

• Fără stavilă → fără oprire; mereu; în cantitate mare.

• A pune/a face/a ridica o stavilă → a stăvili.

• A pune stavilă gurii → a-şi impune tăcere; a nu mai vorbi.

STĂPÂN s.

• (A fi) fără stăpân → (a fi) liber, de capul lui.

• A fi stăpân pe sine → a fi capabil să-şi înfrâneze pornirile, pasiunile.

• A fi stăpân pe situaţie → a fi sigur; a se simţi tare într-o anumită împrejurare.

• A fi stăpân pe soartă/pe viaţă → a dispune de sine; a-şi făuri singur soarta.

• A intra/a se băga la stăpân → a) a se angaja în slugă; b) a-şi pierde independenţa; a fi la dispoziţia cuiva.

STĂPÂNIRE s.

• A avea stăpânire asupra cuiva → a avea autoritate asupra cuiva; a domina, a conduce pe cineva.

• Stăpânire de sine → calm, cumpăt; sânge rece.

• A pune stăpânire pe ceva/a lua în stăpânire ceva → a deveni proprietar, stăpân (prin mijloace abuzive).

• A lua în stăpânire → a ocupa.

• A pune stăpânire pe cineva → a ţine sub puterea sa.

STĂRUINŢĂ s.

• Cu stăruinţă → insistent; cu asiduitate; cu râvnă.

STĂTĂTOR ~oare adj.

• De sine stătător → independent; pe propriile picioare; nesupus altuia.

STÂLP s.

• A ţintui pe cineva la stâlpul infamiei → a supune pe cineva dezaprobării publice; a condamna; a înfiera.

• A fi/a rămâne/a sta stâlp (de cremene/pe piatră) → a fi/a rămâne/a sta împietrit, neclintit (de spaimă, de mirare).

• Stâlp de cafenea → persoană care-şi petrece timpul prin cafenele.

• Stâlpul casei → susţinătorul familiei.

STÂNĂ s.

• A veni la spartul stânii → a sosi prea târziu, după ce s-a făcut împărţeala.

• A închide lupul în stână → a-şi aduce duşmani în casă.

STÂNCĂ s.

• A se face/a sta stâncă → a împietri; a încremeni.

STÂNG[1] s.

• A călca/a păşi cu stângul → a începe rău o acţiune; a nu reuşi de la început.

• A face/a trage la stânga → a fura; a şterpeli; a ascunde.

• Să nu ştie stânga ce face dreapta → formulă prin care se cere discreţie.

• A-i cânta cuiva cucul în stânga → a-i merge rău.

• A fi de-a stânga → a păcătui.

STÂNG² ~ă adj.

• A se scula cu piciorul stâng → se spune despre un om prost dispus.

STEA s.

• A-i apune cuiva steaua → a) a fi în declin; a decădea; b) a pieri.

• A crede în steaua sa → a fi optimist.

• A vedea stele verzi → se spune când cineva primeşte o lovitură puternică.

• A fi cu stea în frunte → a fi/a se crede un om cu totul deosebit, fără egal.

• A se naşte sub o stea norocoasă → a avea noroc.

• A sta cu dinţii la stele → a răbda de foame.

• Vai de steaua lui → vai de el.

STEAG s.

• A coborî steagul → a renunţa la luptă; a se da învins.

• A duce steagul → a fi în fruntea unei acţiuni.

• A i se înălţa cuiva steagul → a dobândi stimă, respect.

• A ţine sus/a înălţa a ridica steagul → a nu renunţa la luptă.

STEMĂ s.

• A fi cu/a avea stemă în frunte → a fi ales, însemnat.

STERP stearpă adj.

• A cere lapte de la o vacă stearpă → a pretinde ceva imposibil.

STICLĂ s.

• Brânză-n sticlă → om zgârcit.

STICLETE s.

• A avea sticleţi/a fi cu sticleţi în cap → a avea idei bizare; a fi ţicnit, într-o ureche.

• A-i scoate cuiva sticleţii din cap → a face pe cineva să renunţe la toane, la capricii, la idei extravagante.

A STICLI vb.

• Cine ştie pe unde îi sticlesc ochii → cine ştie unde este şi ce face.

• A-i sticli ochii pe undeva → a fi, a se găsi, a trăi undeva.

• A-i sticli cuiva ochii în cap → a fi deştept, vioi, iscusit.

STIL s.

• În stil mare → de mari proporţii; impresionant.

STIMĂ s.

• Cu stimă/cu toată stima → formulă de politeţe.

A STOARCE vb.

• A stoarce lacrimi → a face pe cineva să plângă.

• A stoarce pe cineva de puteri/de vlagă → a epuiza, a slei de puteri; a istovi pe cineva.

• A-şi stoarce creierii/mintea → a se frământa pentru a găsi o rezolvare, o soluţie.

STOFĂ s.

• A avea stofă → a avea aptitudini, calităţi deosebite.

STOMAC s.

• A nu avea pe cineva la stomac → a nu putea suferi pe cineva; a-i purta pică.

• A-şi pune stomacul la cale → a mânca; a-şi potoli foamea.

STRACHINĂ s.

• A călca în străchini → a fi neatent, stângaci; a face gafe.

• N-am mâncat dintr-o strachină → nu suntem de o seamă; nu suntem egali.

• A călca în străchini verzi/a umbla după străchini verzi → a avea/a umbla după aventuri amoroase.

STRADĂ s.

• A arunca pe cineva în stradă → a) a da pe cineva afară din locuinţa lui; b) a-i lua tot ce are; a-l sărăci.

• Omul de pe stradă → un oarecare; un anonim; cineva.

• A bate străzile → a umbla în neştire; a hoinări; a pierde timpul.

STRAJĂ s.

• A-şi pune strajă gurii/ochilor → a-şi impune tăcere/a se reţine de a privi.

• A-i fi cuiva strajă → a-i fi cuiva teamă sau greu să facă ceva.

STRĂIN s.

• A mânca pâine străină → a trăi în străinătăţi, departe de ai săi.

• Prin/în străini → departe de casă; între oameni necunoscuţi, neprietenoşi.

A (SE) STRĂMUTA vb.

• A se strămuta (din viaţă) → a muri.

• A strămuta cuiva fălcile → a lovi pe cineva cu putere în obraz.

• A-şi strămuta fălcile → a căsca mult, tare.

STRÂMB ~ă adv.

• A înghiţi strâmb/rău → a scăpa mâncarea sau băutura pe faringe; a se îneca.

• A călca strâmb → a aluneca pe o cale greşită; a avea o purtare incorectă.

• A privi/a se uita strâmb → a se uita urât, duşmănos.

• A râde/a surâde/a zâmbi strâmb → a râde/a surâde etc. silit, nesincer.

• Să stăm strâmb şi să judecăm drept → să recunoaştem sincer, deschis adevărul.

A (SE) STRÂMBA vb.

• A strâmba cuiva fălcile → a lovi pe cineva cu putere în obraz.

• A se strâmba de râs → a face haz mare; a se prăpădi de râs.

• A strâmba din nas → a-şi arăta nemulţumirea, dezaprobarea sau dispreţul faţă de ceva sau cineva.

• A strâmba cuiva gâtul → a suci cuiva gâtul.

STRÂMT[1] ~ă adj.

• A fi strâmt la minte → a fi lipsit de inteligenţă.

STRÂMT[2] s.

• A fi la largul tău şi la strâmtul altuia → se spune cu ironie când cineva îşi ia libertăţi excesive, stingherindu-l pe altul.

• A prinde pe cineva la strâmt → a profita de ocazie.

A (SE) STRÂNGE vb.

• A nu-şi (mai) strânge picioarele (de pe drumuri) → a hoinări întruna.

• A i se strânge cuiva inima/sufletul → a simţi o nelinişte, o îngrijorare, o teamă.

• A strânge cureaua → a face economii; a cruţa banii.

• A strânge din umeri → a ridica umerii în semn de nepăsare, nehotărâre, nedumerire.

• A-şi strânge fruntea/sprâncenele/a strânge din sprâncene → a se încrunta; a se posomorî.

• A-şi strânge gura → a tăcea.

• A strânge şurubul → a folosi mijloace de constrângere.

• A i se strânge funia la par → a ajunge într-o situaţie dificilă, când nu mai poate face cum vrea.

• A se strânge de pe drumuri → a nu mai hoinări.

• A se strânge în sine → a se închide în sine; a se feri de oameni.

• A-l strânge pe cineva opinca → a avea un necaz, o neplăcere.

• A-şi strânge leoarba acasă → a tăcea.

• A strânge pe cineva cu uşa/în cleşte/în balamale/în chingi/în pinteni → a sili pe cineva să facă ceva; a-l lua din scurt; a-l constrânge, a-l face să mărturisească.

• A strânge pe cineva de gât → a) a gâtui; a sufoca; b) a-i impune cuiva o acţiune, o atitudine; a-l constrânge.

• A-l strânge pe cineva în spate → a se înfiora (de frig sau de frică).

• A strânge prin casă/prin odaie/prin cameră → a deretica; a face ordine.

• L-a strâns Dumnezeu (la sine) → a murit.

STRÂNGERE s.

• Cu strângere de inimă → cu un puternic sentiment de durere (de teamă, de spaimă etc.).

STRÂNS ~ă adj.

• Cu inima strânsă → stăpânit de emoţie (de teamă, de supărare, de grijă).

• A fi strâns la mână/la pungă → a cheltui cu cumpătare; a fi socotit la bani.

STRÂNSURĂ s.

• De strânsură → de tot felul; de adunătură; improvizat.

STREAŞINĂ s.

• A(-şi) pune/a-şi duce mâna streaşină la ochi → a-şi pune palma deasupra ochilor pentru a se apăra de soare/pentru a vedea mai bine.

STRECHE s.

• A da strechea în cineva/a lovi/a apuca pe cineva strechea/a fugi ca apucat de streche → a) (despre animale) a fugi orbeşte, fără motiv aparent; b) (despre oameni) a se purta ciudat; a se agita fără motiv, a nu-şi găsi locul.

A (SE) STRICA vb.

• Ce strică? → de ce (să) nu?; e chiar potrivit.

• Nu strică/n-ar strica să... → nu-i rău să...; ar fi bine să...

• A strica căruţa cu cineva → a rupe relaţiile cu cineva.

• A i se strica cuiva capul/mintea → a (se) zăpăci.

• A strica cuiva sufletul → a supăra, a amărî pe cineva.

• A-şi strica gura degeaba → a vorbi în zadar.

• A se strica de râs → a râde foarte tare, cu hohot.

• S-a stricat căruţa în drum/în mijlocul drumului → a întâmpinat piedici în cursul unei lucrări sau acţiuni, când era încă departe de ţintă.

STRIGĂTOR ~oare adj.

• Strigător la cer → a) care se impune în mod absolut; care trebuie neapărat luat în seamă; b) revoltător.

STROP s.

• Până la un strop → cu totul; până nu mai rămâne nimic.

• Strop cu/de strop → picătură cu picătură; puţin câte puţin.

• Un strop → a) puţin; b) deloc.

A STROPI vb.

• A stropi masa/mâncarea → a bea alcool în timpul mesei.

• A-şi stropi măseaua → a bea o băutură alcoolică.

• A stropi ceva cu sudoare → a munci din greu.

STRUNĂ s.

• A-i cânta/a-i bate cuiva în strună → a fi de partea cuiva; a-l aproba în tot ceea ce susţine; a-i face pe plac; a linguşi pe cineva.

• A întoarce struna/a o întoarce pe altă strună → a-şi schimba atitudinea; a întoarce foaia.

• A merge strună → a merge foarte bine.

• A zice din strună → a cânta la vioară sau la cobză.

• A face cuiva spatele strună → a bate zdravăn pe cineva.

• A ţine pe cineva în strună → a înfrâna, a ţine din scurt.

STRUŢ s.

• A avea stomac de struţ → a avea stomac mare şi rezistent, care digeră bine orice.

STUP s.

• A fi (bogat) ca un stup/a fi/a se face stup de bani → a fi/a deveni foarte bogat; a avea avere multă.

• A fi plin stup → foarte (plin); umplut până la refuz.

A STUPI vb.

• A-şi stupi sufletul cu cineva → a se chinui mult cu cineva nesupus, îndărătnic sau nepriceput.

SUB prep.

• A se afla/a fi sub soare → a exista; a trăi pe lume.

• A ţine sub cheie → a tăinui ceva.

• Sub ochii (cuiva) → în prezenţa cuiva; fiind de faţă cineva.

SUBÎNŢELES s.

• Cu subînţeles/subînţelesuri → a) cu anumite aluzii; pe ocolite; indirect; b) semnificativ.

SUBSIDIAR ~ă adj.

• În subsidiar → în ai doilea rând; pe lângă asta.

SUBSUOARĂ s.

• A sta/a şedea cu mâinile subsuoară/în subsuori → a nu lucra nimic; a pierde vremea; a trândăvi.

• A ţine/a prinde de subsuoară → a ţine de braţ.

A SUBŢIA vb.

• A-şi subţia buzele/gura → a vorbi din vârful buzelor.

SUBŢIRE adj.

• Cu/pe un plan subţire → cu fineţe; subtil; cu isteţime; pe ocolite; cu viclenie.

• A zâmbi subţire → a zâmbi silit, prefăcut.

• Cu subţirele → cu socoteală; cu mare economie; cu zgârcenie.

• Subţire la/în pungă → a) sărac; b) zgârcit.

SUCCES s.

• Cu succes → cu cele mai bune rezultate; foarte bine.

• De succes → care place publicului; care are căutare.

A SUCI vb.

• A-i suci cuiva capul → a face pe cineva să-şi piardă judecata; a-l zăpăci; a-l prosti.

• A suci şi a răsuci/învârti pe cineva → a hărţui pe cineva; a insista cu întrebările, pentru a obţine mărturisiri.

• A-i suci cuiva gâtul → a pedepsi pe cineva.

• A suci vorba/a o suci → a schimba cursul convorbirii (ascunzându-şi gândurile); a ocoli adevărul.

SUCIT ~ă adj.

• Că-i sucită, că-nvârtită → ba că-i una, ba că-i alta.

SUDOARE s.

• Sudorile morţii/sudori de moarte → transpiraţie provocată de o spaimă sau de un efort mare.

• În/cu sudoarea frunţii → cu eforturi mari; din greu.

• A-l trece/a-l cuprinde sudori reci → a transpira abundent de emoţie, de frică.

• A stropi ceva cu sudoare → a munci din greu.

SUFERINŢĂ s.

• A fi în suferinţă → a-i lipsi cuiva ceva; a avea greutăţi.

A SUFLA vb.

• Cine s-a fript cu ciorbă suflă şi în iaurt → o întâmplare neplăcută te face mai precaut decât este necesar; cine a păţit-o se fereşte şi când nu e cazul.

• A (nu) sufla cuiva în borş → a) a (nu) se amesteca nechemat în treburile cuiva; a (nu) incomoda; b) a (nu) răsfăţa.

• A sufla în fundul oalei → a bea mult.

• A nu (mai) sufla → a) a fi mort; b) a nu mai zice nimic; a nu crâcni, a nu protesta; a sta liniştit.

• A nu sufla un cuvânt → a nu zice nimic; a păstra un secret.

• A-i sufla cuiva un lucru de sub nas → a pune mâna, cu îndrăzneală, pe lucrul altuia înaintea acestuia; a şterpeli ceva înaintea altuia.

SUFLARE s.

• A-şi da suflarea (de pe urmă) → a muri.

• Fără (de) suflare → fără viaţă, mort; cu respiraţia oprită.

• Într-o suflare → cu mare grabă; pe nerăsuflate.

SUFLET s.

• A avea ceva la sufletul său → a dispune de ceva; a poseda.

• A avea ceva pe suflet → a se simţi vinovat, apăsat, chinuit de ceva.

• A se băga/vârî în sufletul cuiva → a sta mereu de capul cuiva; a nu-i da pace, a-i arăta un interes prea stăruitor, prea insistent.

• A-i căuta cuiva de suflet → a face pomeni pentru cei morţi.

• A-şi căuta/a-şi vedea/a-şi griji de suflet/de-ale sufletului → a se conforma normelor bisericeşti.

• A-i veni sufletul la loc → a-şi potoli respiraţia, bătăile inimii; a se linişti.

• Vai de sufletul tău → vai de viaţa pe care o duci.

• A avea şapte/nouă suflete → a fi foarte rezistent; a trăi mult.

• A-şi da sufletul → a) a muri; b) a obosi; a se extenua muncind.

• A-şi vinde sufletul pentru ceva/a fi vândut cu trup şi suflet → a fi lipsit de scrupule; a fi necinstit; a se perverti.

• Copil de suflet → copil adoptiv.

• Cu/fără suflet → cu/fără însufleţire; cu/fără elan.

• Cu sufletul în palmă → a) ameninţat în orice clipă de moarte; b) stăpânit de teamă.

• Cu sufletul la gură → a) cu răsuflarea tăiată (de emoţie sau de oboseală); b) aproape de moarte.

• Cu sufletul pe buze → în agonie; pe moarte.

• A da de sufletul cuiva → a face pomeni; a da de pomană (în amintirea unui mort).

• Din suflet/din tot sufletul/din adâncul sufletului → cu toată dragostea şi sinceritatea.

• A-şi încărca sufletul → a comite o faptă rea care apasă asupra conştiinţei.

• Într-un suflet/cu sufletul la gură → în mare grabă; foarte repede; abia mai putând respira, gâfâind.

• A lua de suflet → a adopta un copil.

• A-şi lua suflet → a respira adânc; a-şi linişti respiraţia.

• În adâncul sufletului → în sinea mea/

a ta etc.

• De suflet → afectiv; de inimă.

• A intra în sufletul cuiva → a) a fi foarte insistent; b) a-i deveni drag cuiva.

• A i se lua ceva de pe suflet → a se elibera de o răspundere, de o vină, de un necaz.

• A rămâne cu sufletul în oase → a continua să trăiască; a rămâne cu zile.

• Plin de suflet → vioi, energic, vesel.

• A fi/a se face trup şi suflet cu cineva → a fi extrem de devotat cuiva.

• A-i ieşi cuiva sufletul → a) a muri; b) a munci din greu; a se chinui.

• A (mai) prinde/a căpăta (la) suflet → a-şi redobândi sănătatea; a se întrema (după o boală grea).

• Îmi merge la suflet → îmi place foarte mult; îmi dă o mare satisfacţie.

• A nu avea pe cineva la suflet → a nu simpatiza; a nu iubi pe cineva.

• Om fără suflet → om rău.

• A i se rupe cuiva sufletul (de milă) → a-i părea foarte rău de nenorocirea cuiva.

• A-i scoate cuiva sufletul → a necăji, a supăra foarte tare pe cineva.

• A-şi stupi sufletul → a munci din greu; a se chinui mult.

• A-şi trage sufletul → a) a respira; b) a se odihni după un efort.

A SUGE vb.

• A suge ceva împreună/odată cu laptele mamei → a dobândi o deprindere din cea mai fragedă copilărie.

• A-şi suge de sub unghii → a fi foarte zgârcit.

• A suge pe cineva până la măduvă → a-i lua cuiva tot ce are; a-l sărăci.

• A-i da cuiva să sugă → a alăpta.

• A spune şi laptele (pe care l-a) supt (de la mama) → a spune tot (prin constrângere).

• A suge sângele cuiva → a exploata; a asupri; a chinui pe cineva.

A SE SUI vb.

• A se sui în cap → a abuza de bunătatea, de răbdarea cuiva.

• A i se sui cuiva sângele în obraz → a se înroşi la faţă (de ruşine, de mirare).

• A i se sui cuiva băutura la cap → a se ameţi de băutură; a se îmbăta.

• A i se sui (fumurile) la cap → a deveni încrezut, plin de sine.

• A i se sui cuiva părul în vârful capului → a se speria; a se îngrozi.

SULĂ

• A pune cuiva sula în coaste → a sili, a obliga pe cineva să execute imediat un lucru greu şi neplăcut.

• Sula şi căciula → foarte sărac.

• Ce are a face sula cu prefectura → se spune când două situaţii, două lucruri n-au nimic în comun, n-au nicio legătură între ele.

SULIŢĂ s.

• Cât ajungi cu suliţa/la o azvârlitură de suliţă → foarte aproape.

SUMĂ s.

• A-şi face suma → a agonisi atât cât crede că îi trebuie.

A SUNA vb.

• A-i suna cuiva ceasul → a-i sosi cuiva clipa morţii; a fi aproape de sfârşitul vieţii.

• A-i suna cuiva scândura în piept → a-i sosi cuiva ceasul morţii.

• A (nu-)i suna cuiva bine la ureche/a suna cuiva în minte → a-i reveni în amintire ceva auzit cândva/cineva sau ceva văzut cândva.

• Sună a oală → se zice despre cineva care e grav bolnav, pe moarte.

• A-i suna cuiva la/în urechi/în auz → a se face auzit de cineva; a-i răsuna în urechi.

A SE SUPĂRA vb.

• A se supăra ca văcarul pe sat → a se mânia fără temei împotriva cuiva, fără ca acestuia să-i pese.

SUPĂRARE s.

• Nu vă fie cu supărare → formulă de politeţe prin care se exprimă teama de a nu deranja.

SUPĂRAT ~ă adj.

• A fi supărat foc pe cineva → a fi foarte nemulţumit de cineva; a simţi aversiune faţă de cineva.

SUPRAFAŢĂ s.

• A ieşi/a scoate la suprafaţă → a reuşi să depăşească o situaţie grea, o încurcătură.

SUPREM ~ă adj.

• Moment suprem → moment decisiv pentru reuşita unei acţiuni.

• Voinţă supremă → ultimele dispoziţii ale unui muribund.

SURD¹ s.

• Surdul n-aude, dar le potriveşte → se spune despre cel care răspunde altceva decât trebuie.

• A bate toba la urechea surdului → a vorbi degeaba; a nu fi ascultat.

• Merge ca surdu-n oaste → a merge orbeşte; necontrolat, pe dibuite.

• De-a surda → în zadar, degeaba; fără rost.

• S-a pornit ca surda-n joc → se spune despre cel care face, din nepricepere, ceva nepotrivit.

SURD² adj.

• A rămâne surd → a rămâne indiferent; a nu da ascultare unei solicitări, a nu se lăsa impresionat de ceva.

SURDINĂ s.

• În surdină → fără zgomot; înăbuşit; cu glas scăzut.

SURLĂ s.

• Cu surle (şi tobe) → cu zgomot; cu scandal.

SURPRINDERE s.

• Prin surprindere → neaşteptat; neprevăzut; fără veste.

SUS[1] adv.

• În sus şi în jos → încoace şi încolo; fără astâmpăr; fără rost.

• Mai în sus de... → mai la nord de...

• Cu un cap mai sus → cu mult mai sus; mai presus decât alţii.

• De sus → a) care vine/porneşte de la centru, din iniţiativa organelor de

conducere; b) (despre oameni) care face parte din clasele privilegiate.

• De sus (şi) până jos → în întregime; tot.

• De sus până jos/de jos în/până sus → de la centru, de la vârful unei organizaţii până la bază/invers.

• A duce/a lua/a aduce etc. pe cineva pe sus → a duce/a lua etc. pe cineva cu forţa, cu sila.

• Cu fundul/cu dosul în sus/cu susul în jos → a) în mare neorânduială; în dezordine; b) prostdispus; morocănos.

• A lua/a privi pe cineva de sus → a trata pe cineva ca pe un inferior; a-l privi cu dispreţ.

• A sări în sus → a-şi manifesta spontan bucuria, spaima, mânia etc.; a izbucni.

• A-i sta cuiva capul sus → a fi în viaţă; a trăi.

• Sus şi tare → a) ferm, categoric, energic; b) în auzul tuturor, să ştie toţi.

• A (se) ţine/a umbla (cu) nasul/capul pe sus → a fi obraznic, încrezut, înfumurat.

• A-i vorbi cuiva/a vorbi cu cineva de sus → a i se adresa cuiva în mod arogant.

SUS² s.

• A-i merge cuiva cu susu-n jos → a-i ieşi toate pe dos, cum nu trebuie.

• A răsturna/a întoarce ceva cu susul în jos → a face dezordine, neorânduială; a răscoli, a răvăşi.

A SUSPINA vb.

• A suspina după cineva/ceva → a tânji după cineva sau ceva; a-i fi dor de...

SUTĂ s.

• Sută la/în sută → a) în întregime; deplin; cu totul; b) sigur; fără îndoială.

• Unde s-a dus mia, ducă-se şi suta → unde s-a făcut o cheltuială mare, se poate adăuga şi una mică.

SUVEICĂ s.

• (Iute) ca o suveică → sprinten; ager; harnic.

Ş

ŞA s.

• A pune şaua pe cineva → a supune pe cineva; a-l domina.

• A vorbi din şa → a vorbi de sus, arogant.

• A bate şaua să priceapă calul/iapa → a face aluzie la ceva.

• Ia şaua la spinare! → pleacă numaidecât!; şterge-o!

ŞAGĂ s.

• Fără şagă → în mod serios; fără a glumi.

• În şagă → fără seriozitate; în glumă.

• A se întrece cu şaga → a întrece măsura; a duce lucrurile prea departe; a exagera.

• Nu-i vreme de şagă → nu-i momentul potrivit pentru a glumi.

• Nu şagă! → serios; cu adevărat; nu glumă!

• A se trece de şagă → a începe să devină lucru serios.

• A face şagă cu cineva → a glumi cu cineva.

• A lăsa şaga la o parte → a renunţa la glume; a deveni serios.

• A se îngroşa şaga → a se agrava situaţia.

• A fi lucru de şagă → a fi ceva neserios, fără importanţă.

• Nu şaga-maga → nu glumă.

• A umbla cu şaga-maga → a înşela; a păcăli; a induce în eroare.

ŞAH s.

• A ţine pe cineva în şah → a-i îngrădi, a-i limita mişcările; a-l imobiliza; a ţine sub tensiune.

• A face pe cineva şah şi mat → a învinge pe cineva într-o luptă, într-o dispută.

ŞANŢ s.

• A fi/a-i părea de şanţ → a-i părea ciudat sau amuzant.

• A-i fi cuiva de şanţ → a se jena; a-i fi ruşine.

• A se duce la şanţ → a se risipi; a se distruge; a se alege nimic din ceva.

ŞAPTE num.

• Mănâncă/bea cât şapte → mănâncă/bea foarte mult.

• A nu (se) da pe şapte → a (se) considera cu însuşiri deosebite, excepţional, mult mai capabil decât alţii.

• A (nu) avea cei şapte ani de acasă → a (nu) fi fost bine educat în copilărie.

• A umbla pe şapte cărări → a merge împleticindu-se (din cauza beţiei).

• A lua/a scoate şapte piei de pe cineva → a sili pe cineva să muncească peste puterile sale.

• (A fi) de şapte palme în frunte → (a fi) foarte deştept; ager la minte.

• (A fi) de şapte palme în piept → (a fi) voinic, puternic.

ŞARADĂ s.

• A vorbi în şarade → a vorbi aluziv sau enigmatic.

ŞARPE s.

• A călca şarpele pe coadă → a jigni un om rău, iute la mânie.

• A-l muşca pe cineva şarpele de inimă → a se simţi ispitit să facă sau să spună ceea ce n-ar trebui.

• A muşca pe cineva şarpele invidiei/al vanităţii → a fi cuprins de invidie/de vanitate.

• A ţipa/a striga ca din/ca în gură de şarpe → a ţipa din răsputeri, deznădăjduit.

• A se zvârcoli ca în gură de şarpe → a se zbate de disperare.

• În/din gură de şarpe → într-un/dintr-un loc ascuns, care poate fi aflat cu multă greutate.

• A sări ca muşcat de şarpe → a se înfuria; a-şi ieşi din fire.

• A încălzi/a creşte şarpele la/în sân → a arăta dragoste şi bunăvoinţă unui om nerecunoscător.

• A-i trece cuiva un şarpe rece prin sân/prin inimă → a se înfiora (de spaimă, de dezgust etc.).

ŞART s.

• Cu/fără şart → cu/fără rost; cu/fără socoteală.

• După şart → potrivit unei rânduieli; după obicei.

• Pe şart → pe rând; în ordine.

ŞASE num.

• A ţine de şase → a pândi venirea cuiva.

ŞATRĂ s.

• A umbla/a se muta cu şatra → a se deplasa cu tot calabalâcul.

• Ca la şatră → în mare dezordine şi murdărie.

ŞCHIOAPĂ s.

• De-o şchioapă → foarte mic sau, după caz, foarte mare.

ŞCOALĂ s.

• A face şcoală → a avea un număr de adepţi sau de imitatori.

A ŞEDEA vb.

• A-i şedea cuiva bine/rău → a (nu) i se potrivi un lucru; a (nu-)i fi corespunzător.

• A şedea în inima cuiva → a şti tot ce gândeşte cineva.

• A şedea pe capul cuiva → a plictisi (pe cineva) cu insistenţă.

• A şedea ca pe ghimpi/pe spini/pe ace → a) a fi nerăbdător, îngrijorat; b) a fi grăbit să plece.

• A şedea ca dracul pe comoară → a fi bogat şi zgârcit.

• A şedea strâmb şi a judeca/a vorbi drept → a discuta cu francheţe;

a recunoaşte adevărul.

• A şedea smirnă → a) a fi în poziţie de drepţi; b) a sta nemişcat (de frică).

• A şedea cu mâinile în sân/cu braţele încrucişate → a nu întreprinde nimic; a sta inactiv; a nu lucra.

• A şedea la cinste → a avea, a căpăta toată consideraţia.

• A şedea la răcoare/la zdup → a fi întemniţat.

• A şedea ca o fată mare/ca o mireasă → a fi timid.

• A şedea ca cioara-n par → a fi foarte grăbit.

• A şedea în nădejdea (cuiva) → a conta pe...; a se bizui pe...

• A şedea (dus) pe gânduri → a se gândi.

• A şedea de vorbă → a vorbi.

• A şedea la sfat → a se sfătui.

• A-i şedea cuiva ceva la inimă → a fi preocupat, stăpânit de ceva; a dori ceva foarte mult.

ŞFICHI s.

• A lua pe cineva în şfichi → a critica; a înţepa cu vorba; a ironiza.

• A-i sări cuiva şfichiul → a-şi ieşi din fire.

• A trage cuiva un şfichi → a certa.

ŞI adv.

• Ei şi? → n-are nicio importanţă; nu-mi pasă.

• Şi mai şi → grozav; straşnic.

ŞIR s.

• Vorbe fără şir → vorbe fără legătură logică.

• Cu şir → logic; coerent.

• Fără şir → fără legătură logică; incoerent.

• În şir → a) unul după altul; unul lângă altul; b) succesiv; neîntrerupt; la rând.

ŞIRAG s.

• În şirag → unul după altul.

ŞIRET s.

• A se trage de şireturi cu cineva → a-şi permite familiarităţi cu cineva.

ŞLEAU s.

• A vorbi/a spune pe şleau → a vorbi deschis; a spune ceva răspicat, fără înconjur.

• A ţine şleaul cuiva → a pândi venirea cuiva spre a-l opri, a-l ataca etc.

• A da pe cineva pe şleau → a aduce pe cineva pe calea cea bună.

ŞMECHERIE s.

• A lua pe cineva la şmecherie → a se comporta şmechereşte cu cineva; a trata pe cineva şmechereşte.

• A fi pus la şmecherie → a fi dichisit, ferchezuit, sclivisit.

ŞNUR s.

• A merge şnur → a se desfăşura, a evolua foarte bine; a fi în ordine.

ŞOALDA s.

• A umbla cu şoalda → a se folosi de vicleşuguri, de minciuni.

ŞOAPTĂ s.

• (A vorbi) în şoaptă → (a vorbi) încet, în taină, ca să nu audă alţii.

ŞOARECE s.

• Şoarece de bibliotecă → se spune despre un om foarte studios care-şi petrece mult timp în bibliotecă.

• I-au mas şoarecii în pântece → se spune despre un om foarte flămând.

• A se juca/a glumi cu cineva ca mâţa/pisica cu şoarecele → a-şi bate joc de cineva, ţinându-l într-o situaţie incertă.

• În gaură/în bortă de şoarece → într-un loc ascuns, ferit, greu de aflat.

• Calic ca şoarecele în biserică → foarte

sărac.

• Cât să orbeşti un şoarece → foarte puţin.

• A trăi/a se iubi ca mâţa cu şoarecele → se spune despre cei ce nu se pot suferi şi se ceartă întruna.

ŞOFRAN s.

• Nu ştie ţăranul/ţiganul ce-i şofranul → se spune despre cineva care nu ştie să aprecieze valoarea unui lucru mai deosebit.

ŞOIMANE s.

• A fi luat de şoimane → a) a fi lovit de apoplexie; b) a înnebuni.

• A cânta ca şoimanele → a cânta frumos.

ŞOLD s.

• A-şi pune mâinile în şolduri → a lua o atitudine de înfruntare, de sfidare, de provocare.

• A sta cu mâinile în şolduri → a trândăvi; a pierde vremea; a fi leneş sau nepăsător.

• Cu mâinile în şolduri → fără nicio grijă; fără bătaie de cap.

ŞOPÂRLĂ s.

• A înghiţi şopârla → a suporta o neplăcere fără să crăcnească.

• A strecura/a băga o şopârlă → a face o aluzie tendenţioasă.

ŞOPOT s.

• În şopot → în şoaptă, în taină.

ŞOPTEALĂ s.

• Cu şoptele, cu momele → cu făgăduieli mincinoase; cu înşelătorii.

ŞOPTIT ~ă adj.

• Pe şoptite → încetişor; în şoaptă; în taină; cu fereală.

ŞORICI s.

• A fi oaie cu şorici → a fi prost şi obraznic.

ŞOŞELE s.

• (A umbla) cu şoşele, cu momele → (a umbla) cu făgăduieli deşarte, cu amăgeli.

ŞOTIE s.

• A umbla cu şotia → a umbla cu şmecherii, cu vicleşuguri; a folosi manevre viclene.

A ŞPARLI vb.

• A o şparli → a pleca repede (fără să fie observat).

ŞPERLĂ s.

• A da pe cineva prin şperlă → a) a se purta cu cineva rău; a maltrata; b) a pune pe cineva într-o situaţie penibilă (dându-l de gol, făcându-l de râs, batjocorindu-l).

• A o da prin şperlă → a da de bucluc; a o păţi.

• A arunca/a azvârli cuiva cu şperlă în ochi → a căuta să inducă în eroare pe cineva, pentru a-l împiedica să aprecieze exact o situaţie, un fapt etc.; a denatura, a falsifica realitatea, adevărul.

ŞPIL s.

• A prinde şpilul → a se dumeri, a se edifica (asupra modului de funcţionare a unui mecanism etc.); a da de rost.

ŞPIŢ s.

• A se pune/a fi pus la şpiţ → a se dichisi/

a fi dichisit; a se ferchezui/a fi ferchezuit.

ŞTACHETĂ s.

• A ridica ştacheta → a avea scopuri mai înalte; a-şi mări pretenţiile.

ŞTAIF s.

• A se pune la ştaif → a se găti; a se dichisi.

ŞTAFETĂ s.

• A umbla cu ştafeta → a purta vorbe; a bârfi; a cleveti.

A (SE) ŞTERGE vb.

• A o şterge → a pleca repede şi pe furiş de undeva; a o tuli; a o lua la sănătoasa.

• A şterge cu buretele → a trece cu vederea; a da uitării (o greşeală a cuiva); a nu mai ţine seamă; a ierta.

• A-i şterge cuiva o palmă → a da cuiva o palmă.

• A şterge putina/a o şterge la sănătoasa → a pleca repede şi pe neobservate.

• Cât te-ai şterge la un ochi → într-o clipă; foarte repede.

• A se şterge pe bot/pe gură → a-şi lua gândul (de la ceva); a fi nevoit să renunţe (la ceva).

• A şterge ceva de pe răboj → a) a da uitării; b) a scăpa de o datorie.

• A şterge păcatele cuiva → a ierta; a trece cu vederea; a nu mai ţine seamă.

• A i se şterge cuiva lăscaia → a-şi pierde renumele, consideraţia, autoritatea.

• A şterge pe cineva de pe faţa pământului → a omorî; a ucide pe cineva.

• A se şterge de la inima cuiva → a pierde bunăvoinţa, prietenia, afecţiunea cuiva.

A ŞTERPELI vb.

• A o şterpeli → a o şterge; a fugi (pe furiş); a o tuli.

A ŞTI vb.

• (Aşa) să ştii/să ştiţi! → formulă prin care i se spune cuiva ceva cu toată hotărârea, pe un ton aproape poruncitor.

• Ce să mă ştiu face? → cum să procedez?

• Mai ştii!/mai ştiu (şi) eu!/de unde ştii! → se prea poate, nu poţi fi sigur că nu e aşa.

• A nu mai şti ce să se facă de... → a fi copleşit de...

• A nu (mai) şti ce să (se) mai facă → a nu mai găsi nici o soluţie (după ce au fost încercate mai multe) pentru a ieşi dintr-o încurcătură.

• A nu (prea) şti multe → a nu suferi provocarea cuiva; a riposta îndată.

• A nu şti de unde s-o apuci → a nu te pricepe de unde să începi un lucru.

• Un nu ştiu cum, un nu ştiu ce → farmec deosebit; nedefinit.

• Nu ştiu → n-am văzut, sunt cu totul străin (de cele ce mă întrebi); nu cunosc nimic; nu am idee de nimic.

• Pe cât/după cât ştiu → după cunoştinţa mea; din câte am aflat.

• Până nu ştiu ce → până una alta.

• A pune mâna pe nu ştiu → a tăgădui; a nega.

• A şti de dragul cuiva → a ţine la cineva; a face pe placul cuiva.

• A şti de frica cuiva → a asculta de frică.

• Ştii ce?/ştii ceva? → fii atent la ce-ţi spun.

• A nu şti nici pământul → a nu afla nimeni.

• A-i fi/a-i veni cuiva nu ştiu cum → a-i fi greu/penibil să...

• A lua pe nu ştiu în braţe → a şovăi în recunoaşterea unui fapt.

• A nu vrea să ştie (nimic) de... → a nu-l interesa; a nu ţine seamă de...; a nu-i păsa de...

• A şti ceva pe de rost → a putea reproduce ceva întocmai, din memorie.

• A şti una şi bună → a avea în vedere informaţiile de care dispun.

• A-i şti cuiva de urmă → a şti unde se află cineva.

• A nu şti ce vrea → a nu putea lua o hotărâre; a fi nedecis; a şovăi.

• A nu şti de glumă → a fi supărăcios.

• A nu şti prea multe → a riposta îndată (la provocarea cuiva).

• Numai Dumnezeu ştie → se spune pentru a sprijini o afirmaţie sau o negaţie.

• A şti toate măruntaiele din cineva → a cunoaşte gândurile cele mai ascunse ale cuiva.

• Ştiu eu ce ştiu/las-că ştiu eu → cunosc eu foarte bine situaţia.

• Ştiu eu? → exprimă o îndoială, o nesiguranţă, o şovăire.

ŞTIINŢĂ s.

• Cu bună ştiinţă → pe deplin conştient.

• Spre ştiinţă → ca să se ştie.

• Cu/fără ştiinţă → (ne)ştiind, (ne)având cunoştinţă de ceva; cu/fără voie.

• Fără ştiinţă → incult, ignorant.

ŞTIR s.

• De departe trandafir, de aproape borş cu ştir → se spune despre o persoană urâtă

(şi bătrână).

• Ai fost floare-trandafir, dar acum eşti borş cu ştir → se spune despre bătrâni.

ŞTIRE s.

• În ştirea cuiva → a) în grija, în paza cuiva; b) la cheremul cuiva.

• A şti de ştirea cuiva/a-i şti cuiva (de) ştire → a avea veşti despre cineva, a şti unde se află, ce face.

• Fără ştire → pe neaşteptate; fără să ştie.

• Cu ştirea cuiva/fără ştirea cuiva → cu/fără cunoştinţa cuiva; cu/fără învoirea, încuviinţarea cuiva.

• A lăsa pe cineva în ştirea lui Dumnezeu → a lăsa pe cineva la voia întâmplării.

• A avea în ştire → a lua cunoştinţă de ceva; a şti sau a afla ceva.

ŞTIUCĂ s.

• Când o cânta ştiuca în baltă → niciodată.

ŞTREANG s.

• A-şi pune ştreangul de gât → a se spânzura.

• A pune cuiva ştreangul de gât → a pune pe cineva într-o situaţie penibilă, dificilă, fără ieşire.

ŞUETĂ s.

• A sta la o şuetă → a sta de vorbă, a conversa plăcut cu cineva.

A ŞUGUI vb.

• Nu-i de şuguit (cu...) → se spune despre cineva sau ceva care trebuie luat în serios.

ŞUI s.

• A face şui şi pui → a) a face să dispară ceva; b) a ascunde o greşeală, o faptă incorectă, făcând să dispară orice urmă.

A ŞUIERA vb.

• A şuiera în biserică → a comite fapte care şochează, care contravin unei ordini stabilite.

ŞURĂ s.

• A avea o gură cât o şură → a vorbi mult şi zgomotos; a fi guraliv.

• A face/a deschide o gură cât o şură → a deschide gura mare.

ŞURUB s.

• A-i face cuiva un şurub prin cap → a-i apuca şuviţe de păr cuiva din cap, răsucindu-le şi trăgând de ele.

• A strânge şurubul → a recurge la mijloace de constrângere.

• A întoarce şurubul → a recurge la şiretlicuri.

T

TABĂRĂ s.

• A lăsa totul/toate tabără → a lăsa totul în dezordine.

TABIET s.

• Cu tabiet → a) cu un anumit ritual; b) comod.

• Cu tabieturi → cu anumite deprinderi; cu aere şi apucături boiereşti.

• A-şi face tabietul → a-şi satisface un gust care a devenit obicei zilnic.

• A strica cuiva tabietul → a deranja deprinderile cotidiene ale cuiva.

TABLOU s.

• A rămâne tablou → a fi foarte surprins; a rămâne înlemnit, încremenit de uimire.

TABULA RASA s.

• A face tabula rasa → a înlătura, a distruge un lucru pentru a-l înlocui cu altul; a considera nul tot ceea ce a fost spus, scris sau făcut anterior.

TACLA s.

• A se pune/a sta la taclale → a sta de vorbă; a sta la taifas.

TAIFAS s.

• A sta la taifas → a sta de vorbă, de poveşti.

TAINĂ s.

• De taină → intim; particular.

• În taină → pe ascuns; în secret; discret.

• A sta de taină → a sta de vorbă; a sta la taifas.

TALER s.

• A cere cu talerul → a cerşi.

• A îngropa pe cineva cu talerul → a înmormânta pe cineva cu bani adunaţi prin colectă publică.

• A umbla cu talerul → a strânge bani; a face colectă.

• A se înfrupta din talerul cuiva → a trăi din munca cuiva.

• Taler cu două feţe → om ipocrit.

TALIE s.

• De talie → de valoare; valoros.

• De talie mondială → cunoscut în toată lumea; renumit.

• A fi de talia cuiva → a avea aceeaşi valoare, pricepere, iscusinţă, talent.

• La/în talie → numai în haină (fără pardesiu sau palton).

TALPĂ s.

• A o apuca la talpă/a-şi lua tălpile la spinare → a fugi; a pleca; a o şterge.

• Arde focul la tălpile picioarelor → se spune când cineva este ameninţat de o primejdie foarte apropiată.

• A bate averea la tălpi → a-şi risipi averea (în petreceri).

• A cunoaşte pe cineva din talpă → a cunoaşte pe cineva foarte bine.

• A bate talpa (la pământ) → a călca apăsat.

• A fi în tălpi cu cineva → a fi întocmai, la fel, asemenea cu cineva; a fi leit cu...

• Din talpă → în întregime; cu totul; din temelie.

• A fi/a scula/a pune pe cineva în tălpi → a (se) însănătoşi; a (se) pune în mişcare, în acţiune.

• A-l frige pământul sub tălpi → a fi cuprins de nelinişte, de nerăbdare.

• Talpa casei → bărbatul, capul familiei.

• Talpa iadului → a) căpetenia dracilor; b) om foarte rău, îndrăcit.

TAMAN adv.

• A fi taman pe taman → a fi egal.

TAPET s.

• A pune/a veni pe tapet → a aduce/a se afla în discuţie; a fi la ordinea zilei.

TARABĂ s.

• De tarabă → vulgar; trivial; de calitate proastă.

TARE adj.

• (A fi) tare de inimă/de fire → (a fi) curajos; rezistent.

• A fi tare de (o) ureche/de urechi → a nu auzi bine; a fi cam surd.

• A fi tare de cap → a) a fi prost; b) a fi răbdător; c) a fi încăpăţânat.

• A fi tare la cerbice/în rază → a fi neînduplecat, dârz.

• A fi tare de înger/de fire → a nu se lăsa uşor intimidat sau înduioşat; a nu ceda.

• A fi tare în coş/de chică → a fi voinic, puternic, sănătos.

• Vorbe/cuvinte/expresii tari → vocabular jignitor, necivilizat, dur.

TARGĂ s.

• A trage targa pe uscat → a trăi în lipsuri, în sărăcie; a o scoate greu la capăt.

TAS s.

• A umbla cu tasul → a face chetă, a cerşi.

TATĂ s.

• Se leapădă şi de tată-său/vinde şi pe tată-său → se zice despre un om rău, lipsit de cunoştinţă, fără scrupule.

• A şti ca pe Tatăl Nostru → a şti pe de rost şi fără greş.

• Bucăţică ruptă tată-său/tată-său în picioare → se spune despre un copil care seamănă mult cu tată-său.

• Calcă pe urmele lui tată-său → se spune despre cineva care seamănă cu tatăl său în apucături şi obiceiuri (rele).

• Unde dă tata creşte carnea → se spune când părintele îşi pedepseşte copiii spre binele lor.

TAUR s.

• A lua/a prinde taurul de coarne → a înfrunta cu îndrăzneală o dificultate; a lua lucrurile pieptiş.

TAVA s.

• A da pe cineva tava → a tăbărî asupra cuiva; a-l trânti la pământ.

TAVAN s.

• A sta cu ochii în tavan → a trândăvi; a sta degeaba.

TAVĂ s.

• A servi pe cineva (ca) pe tavă → a servi pe cineva foarte bine; a-i aduce totul de-a gata.

A TĂBĂCI vb.

• A-i tăbăci cuiva pielea → a bate zdravăn pe cineva.

A TĂCEA vb.

• Ia/ian taci! → exprimă surprindere, bucurie sau neîncredere în cuvintele cuiva.

• Tace şi coace → se zice despre cel care plănuieşte în ascuns o răzbunare.

• Taci tu să vorbesc eu → se spune pentru a arăta că cel slab trebuie să tacă în faţa celui mai tare.

• A tăcea ca un mut/ca pământul → a nu scoate niciun cuvânt; a tăcea cu desăvârşire.

• Tace şi face → a) se spune despre cineva care îşi vede liniştit de treabă; b) se spune despre cineva care unelteşte pe ascuns.

• A nu mai tăcea din gură/a nu-i tăcea gura → a vorbi mult; a vorbi întruna.

• A tăcea ca porcul în păpuşoi → a tăcea spre a nu se da de gol.

• Tac mă cheamă → nu zic nimic; nu spun o vorbă.

• Tacă-ţi gura! → termină!; nu mai vorbi!

• A tăcea chitic/molcom/mâlc/ca peştele/ca pământul → a nu spune nimic; a rămâne mut.

• A tăcea şi a înghiţi (noduri) → a suferi cu răbdare, fără a cârti.

TĂCERE s.

• În tăcere → a) fără a vorbi; fără a se destăinui; b) în linişte; încet; c) pe neobservate; discret.

• A reduce pe cineva la tăcere → a sili pe cineva să tacă; a-l pune în imposibilitate de a răspunde.

• A trece sub tăcere → a lăsa la o parte intenţionat; a nu pomeni de ceva; a ascunde ceva.

• A sparge/a rupe tăcerea → a întrerupe o perioadă (lungă) de linişte.

• A păstra tăcere → a tăinui; a nu divulga.

TĂCIUNE s.

• A-i fi drag cuiva ca tăciunele la nas → a urî, a nu suferi pe cineva.

• A nu avea nici tăciune în vatră → a fi foarte sărac.

• Nu-i ard tăciunii în vatră → se spune despre un om sărac căruia nimic nu-i izbuteşte.

• A sta la un tăciune cu cineva → a duce viaţa împreună.

• A înveli tăciunele → a pleca; a fugi.

A (SE) TĂIA vb.

• (Poţi) să (o) tai cu cuţitul → se spune despre ceva foarte dens, îngroşat, consistent.

• Poţi să tai lemne pe dânsul → se spune când cineva doarme foarte adânc.

• A tăia cuiva nasul → a pune la punct pe cineva.

• A tăia din unghişoară → a-i tăia cuiva din pretenţii; a pune la punct pe cineva.

• A-l/a nu-l tăia pe cineva capul → a (nu) pricepe, a (nu) înţelege.

• Taie-paie → om leneş.

• A o tăia → a o lua la fugă; a o şterge.

• A i se tăia cuiva drumurile/cărările → se spune când cineva este în încurcătură, când nu ştie să iasă dintr-un impas.

• A i se tăia cuiva (mâinile şi) picioarele → a-i slăbi, a i se muia cuiva (mâinile şi) picioarele.

• A tăia la piroane → a spune minciuni.

• A spune ce-l taie capul → a spune vrute şi nevrute; a vorbi fără rost.

• A tăia şi a spânzura → a se purta samavolnic; a proceda arbitrar şi abuziv.

• A tăia nodul gordian → a găsi soluţia unei probleme grele; a rezolva, a clarifica o situaţie încurcată.

• A i se tăia cuiva (toată) pofta → a nu mai avea chef sau a nu mai cuteza să facă un lucru.

• A-i tăia cuiva vorba → a întrerupe vorba, expunerea cuiva, luând el însuşi cuvântul.

• A-şi tăia drum/cale/cărare → a-şi face loc; a-şi croi drum.

• A tăia drumul/calea cuiva → a împiedica pe cineva să-şi continue drumul.

• A tăia pe cineva → a depăşi, a întrece pe cineva; a i-o lua înainte; a-l învinge.

• A-l tăia puterea/puterile → a-i îngădui forţele.

• A tăia/a curma răul de la rădăcină → a stârpi radical o manifestare negativă.

• A-şi tăia/a-i tăia cuiva craca/creanga de sub picioare → a-şi lua singur/a lua cuiva sprijinul; a-şi pune/a pune cuiva situaţia în primejdie.

TĂIŞ s.

• Cuţit cu două tăişuri → soluţie care se poate întoarce împotriva celui care o întrebuinţează; procedeu care implică în aceeaşi măsură şi avantaje şi riscuri.

• A trece sub tăişul sabiei → a omorî; a distruge.

TĂLPĂŞIŢĂ s.

• A-şi lua tălpăşiţa → a părăsi repede un loc; a se căra; a o şterge.

TĂMÂIE s.

• Cum e sfântul aşa e tămâia → cum e omul, aşa sunt şi faptele lui.

• A fi tămâie → a) a fi lefter; a nu avea niciun ban; b) a fi ignorat; a nu şti nimic.

• Fuge ca dracul de tămâie → ocoleşte de departe pe cineva sau ceva, pentru a evita situaţii neplăcute, penibile.

TĂNASE s.

• A se face Tănase → a face pe prostul; a se face că nu înţelege nimic; a se preface că nu ştie nimic despre un lucru.

• Tănase tot Tănase → prostul tot prost rămâne.

TĂRÂM s.

• Celălalt tărâm/tărâmul celălalt → (în basme) regiune îndepărtată (subpământeană) populată de fiinţe mitice.

TĂRÂŢĂ s.

• Cine se amestecă în tărâţe îl mănâncă porcii → cine se întovărăşeşte cu

oamenii de nimic sau se amestecă în treburi necinstite suportă consecinţe neplăcute.

• A se dedulci ca calul la tărâţe → a se complace în situaţii avantajoase; a se deprinde cu binele.

• Scump la tărâţe şi ieftin la făină → se spune despre cel nechibzuit, zgârcit la cheltuieli mărunte, dar risipitor când nu trebuie.

• A face pe cineva tărâţe → a rupe pe cineva în bucăţi; a omorî.

• A se tulbura tărâţa în cineva → a se înfuria.

• Găina când se vede în tărâţă dă cu piciorul → se spune despre cei care nu ştiu să păstreze cu grijă ceea ce au agonisit.

TĂRBACĂ s.

• A da/a lua în/prin tărbacă → a) a-şi bate joc de cineva; b) a batjocori; a ocărî.

TĂRTĂCUŢĂ s.

• A-i intra în tărtăcuţă → a înţelege; a pricepe.

TĂTAR s.

• (Doar) nu vin/nu dau tătarii → se spune celui care se grăbeşte fără motiv.

• Parcă-l alungă tătarii (din urmă) → se spune despre cineva care se grăbeşte foarte tare.

• Ţara piere de tătari şi el bea cu lăutari → nu se sinchiseşte de nimic; nu-l doare de nimeni şi de nimic; nu participă la frământările celorlalţi.

TĂU pr.

• Să rămână/să fie pe-a ta → să rămână/să fie cum spui tu sau aşa cum doreşti tu.

TĂUN s.

• A fugi ca tăunul cu paiul → a fugi foarte repede.

TĂVĂLEALĂ s.

• A (o) duce/a ţine la tăvăleală → a) (despre oameni) a fi rezistent la muci grele; b) (despre lucruri) a fi rezistent; a fi tare.

• Haine de tăvăleală → haine de lucru, rezistente.

A SE TĂVĂLI vb.

• A se tăvăli de râs → a râde tare; a se prăpădi de râs.

TĂVĂLUG s.

• A se duce/a da pe cineva de-a tăvălugul/tăvălug → a se duce/a face pe cineva să se ducă de-a rostogolul.

TÂLC s.

• A vorbi în tâlcuri → a se exprima figurat, în pilde.

• Cu tâlc → cu subînţeles; cu rost; cu socoteală.

TÂNDĂLIT ~ă adj.

• Pe tândălite → încet-încet; cu migală.

TÂNJALĂ s.

• A se lăsa pe tânjală → a lucra încet, cu lene; a amâna o lucrare, o treabă.

• A mâna pe tânjală → a mâna încet.

TÂRÂŞ s.

• Târâş-grăpiş → cu mare greutate; anevoie.

TÂRCOL s.

• A da târcoale/un târcol → a se învârti în preajma cuiva/a ceva; a da ocol.

TÂRG s.

• A se ajunge cu târgul → a cădea la învoială (asupra preţului); a se învoi (din preţ).

• Ce-a/cum a da târgul şi norocul → cum o fi; oricum; după împrejurări.

• A face/a încheia târgul cu cineva → a încheia cu cineva o afacere.

• A fi dat prin târg → a cunoaşte lumea; a fi umblat prin lume; a avea experienţă de viaţă.

• A spune un lucru la târg şi la moară → a spune ceva la toată lumea.

• La spartul târgului/iarmarocului → la sfârşit de tot, târziu; prea târziu.

• Târgul n-are supărare/târgul mânie n-are → se spune când cumpărătorul şi vânzătorul nu se înţeleg asupra preţului.

A TÂRÎ vb.

• A-şi târî zilele → a trăi greu; a avea o viaţă grea.

• A târî barca pe uscat → a trăi greu.

• A târî pe cineva în noroi → a) a dezonora pe cineva; b) a îndemna pe cineva la o faptă josnică; a-l antrena pe un drum greşit.

A TÂRNOSI vb.

• A târnosi mangalul → a pierde vremea.

TÂRTIŢĂ s.

• A-i tremura cuiva târtiţa → a-i fi cuiva foarte frică.

TÂRZIU[1] târzie adj.

• Într-un târziu/într-o târzie vreme → după multă vreme.

• Nu după târzie vreme → nu după mult timp; curând.

TÂRZIU² adv.

• Mai curând sau mai târziu → acum sau altă dată; odată şi odată.

• Cel mai târziu → într-un timp socotit ca un termen ultim.

TEACĂ s.

• A asculta teacă de pământ → a asculta într-o tăcere desăvârşită.

• Ba că-i teacă, ba că-i pungă → se spune când cineva se codeşte să facă un lucru, invocând pretexte neserioase.

• Nu încap două săbii într-o teacă → se spune când două persoane autoritare nu se împacă.

• A se face teacă de pământ → a se face nevăzut; a dispărea; a se ascunde.

• A rămâne teacă → a rămâne pustiu, sec, gol.

TEAPĂ s.

• A-şi da în teapă → a reveni la vechile deprinderi (rele).

TEATRU s.

• A face/a juca teatru → a se preface.

TEI s.

• A găsi tei de curmei → a găsi pretexte neîntemeiate, şubrede.

• A lega două-n tei → a reuşi să adune ceva avere.

• A nădi/a face din tei curmei → a face tot posibilul; a încerca toate mijloacele.

• A lega tei(e) de curmei(e) → a căuta subterfugii; a spune vorbe fără temei.

TELELEU s.

• A fi teleleu Tănase → a fi zăpăcit, prost, aiurit.

• A umbla teleleu (Tănase) → a umbla fără rost; a-şi pierde timpul degeaba.

A SE TEME vb.

• Cine e muşcat de şarpe se teme şi de şopârlă → cel păţit e prevăzător şi temător.

• Mă tem că... → mi se pare că...; cred că...; e posibil să...

• A se teme de ceva ca de dracul → a-i fi foarte frică de ceva.

TEMEI s.

• Cu temei → a) cu socoteală, serios; b) de-a binelea; temeinic.

• De temei → de bază; însemnat; important.

• Pe/în temeiul... → bazat pe...; în conformitate cu...

• A prinde temei → a se aşeza; a se statornici.

• Fără (niciun) temei → fără bază reală; neîntemeiat; fictiv.

TEMELIE s.

• Din temelie → cu totul.

• A pune temelie → a funda; a iniţia; a întemeia.

TEMENEA s.

• A face temenele → a) a saluta cu politeţe (exagerată) pe cineva; b) a se pocloni; a se umili.

TERCI s.

• A face terci → a nimici, a distruge.

• A se băga în terciul cuiva → a se amesteca în treburile cuiva.

• A fi terci moale → a fi bleg.

• A cădea cu nasul în terci → a pierde omenia, cinstea; a se face de ruşine.

• S-a întărit terciul → nu-i de glumă.

TEREN s.

• A acoperi terenul → (despre sportivi) a fi prezent în mod permanent în orice parte a terenului de joc.

• A câştiga teren → a progresa într-o acţiune puţin câte puţin; a-şi consolida poziţia.

• Pe teren → la faţa locului; acolo unde are loc activitatea.

• A părăsi terenul → a se da bătut; a ceda; a părăsi un câmp de acţiune.

• A pierde teren → a se retrage; a pierde şansele de succes.

• A pregăti terenul → a crea condiţii prielnice pentru o acţiune.

• A sonda/a pipăi/a tatona terenul → a studia situaţia, împrejurările, posibilităţile de reuşită înainte de a întreprinde ceva; a se informa.

TERMEN s.

• A fi în termen → a-şi face stagiul militar.

• A fi în termeni buni/răi cu cineva → a fi în relaţii bune/rele cu cineva.

• A-şi măsura termenii → a vorbi alegându-şi cuvintele cu prudenţă pentru a nu supăra pe cineva.

• A vorbi de cineva în termeni buni/răi → a vorbi de cineva de bine sau de rău.

A TERMINA vb.

• A termina cu cineva → a rupe orice relaţie cu cineva.

• S-a terminat cu el → nu mai are nicio şansă de scăpare.

TERMINAT s.

• Pe terminate → aproape de a se termina; pe sfârşite; pe isprăvite.

TEŞCHEREA s.

• A-şi lua teşchereaua → a pleca (repede); a o şterge; a-şi lua tălpăşiţa.

• A da cuiva teşchereaua → a alunga; a expedia pe cineva.

TICHIE s.

• A se naşte cu tichia în cap → a fi norocos.

• Ce-i lipseşte chelului? tichie de mărgăritar → se spune ironic despre cel care, lipsit de lucruri de primă necesitate, doreşte să aibă altele mai puţin utile sau inutile.

A TICLUI vb.

• A o ticlui (bine) → a vorbi astfel încât să dea spuselor sale o aparenţă de adevăr.

TIFLĂ s.

• A cădea tifla peste cineva → a da norocul peste cineva pe neaşteptate.

• A-i da cuiva cu tifla/a-i da o tiflă → a lua de sus pe cineva; a dispreţui, a desconsidera.

TIGHEL s.

• A-i trage cuiva un tighel → a dojeni, a mustra pe cineva.

TIGVĂ s.

• Cap de tigvă → om prost.

• Tigvă goală/seacă → om prost.

TIHNĂ s.

• În tihnă → în linişte; în voie; nestingherit.

• Fără tihnă → neîncetat, mereu; fără răgaz.

• Cu tihnă → satisfăcător; mulţumitor.

TIMP s.

• Cu timpul → cu încetul; treptat.

• Din timp în timp → uneori; sporadic; câteodată.

• E timpul (să...) → a venit momentul (să...).

• În doi timpi şi trei mişcări → foarte repede, imediat.

• (În) tot timpul → mereu, întruna.

• Între timp → în intervalul de timp dintre...

• Pe timpuri → cândva; de mult; odinioară.

• A pierde timpul → a sta degeaba; a se ocupa de lucruri fără folos, fără importanţă.

• A sosi timpul cuiva/la ceva → a-i sosi cuiva/la ceva momentul favorabil, prilejul aşteptat.

• (Toate) la timpul lor → (toate) la momentul potrivit.

• A nu avea timp (pentru ceva) → a nu găsi răgazul necesar (pentru a face ceva).

• Pe timpuri → mai demult; odinioară; pe vremuri.

TINDĂ s.

• A face o treabă până în tindă → a lăsa un lucru neterminat.

TINEREŢE s.

• În floarea tinereţii → tânăr, plin de prospeţime.

• Prima tinereţe/tinereţea dintâi → perioadă a tinereţii care urmează imediat copilăriei.

TINGIRE s.

• Şi-a găsit tingirea capacului/după tingire şi capacul → se spune despre două persoane apropiate care au cam aceleaşi cusururi.

TINICHEA s.

• A ajunge la tinichea → a se îmbăta.

• A fi/a rămâne/a ajunge/a lăsa pe cineva tinichea → a fi/a rămâne/a ajunge/a lăsa pe cineva sărac lipit pământului.

• A-i lega cuiva tinicheaua de coadă → a da afară pe cineva din slujbă, cu apreciere sau caracterizări negative.

TIPIC s.

• După tipic → după obiceiuri stereotipe; după norme; după lege.

TIPAR s.

• A fi/a se afla sub tipar → a fi în curs de tipărire.

• A vedea lumina tiparului → a apărea (o carte, un ziar etc.).

TITLU s.

• Cu titlu de... → cu caracter de...

A TIVI vb.

• A o tivi la/de fugă → a fugi, a o lua la fugă.

TOACĂ s.

• A da cu toaca peste cineva → a descoperi, a surprinde pe cineva asupra unui fapt.

• A face urechea toacă → a se preface că nu aude sau nu înţelege ce îi spui.

• Pe la toacă → spre seară, când bate toaca de vecernie.

• Uscat (ca o) toacă/ca toaca → a) foarte uscat; b) (despre oameni) foarte slab.

• A şti şi toaca în/din cer → a şti multe lucruri.

• A bate toaca → a se lăuda.

• A bate toaca la urechile surdului → a vorbi cuiva degeaba.

• A-i merge cuiva gura ca toaca → a vorbi mult (şi fără rost).

• Ucigă-l toaca → a) lua-l-ar dracul; b) diavolul; dracul.

TOALETĂ s.

• A-şi face toaleta → a se aranja spălându-se, pieptănându-se.

TOAMNĂ s.

• Toamna se numără bobocii → numai la sfârşit se poate aprecia rezultatul unui efort, ai unei străduinţe.

TOANĂ s.

• A fi în toane bune → a fi binedispus, amabil.

• O toană de plâns → o izbucnire de plâns.

• A fi într-o toană → a fi smintit.

• A trage/a porni pe o toană de plâns → a plânge foarte tare, în hohote.

• A-i veni cuiva o toană/toane → a-i veni cuiva un capriciu; a-l apuca pe cineva furiile, năbădăile.

• Cu toane → capricios, răsfăţat.

A TOARCE vb.

• Nu i-a tors (mamă-sa) pe limbă → vorbeşte cu uşurinţă şi fără menajamente; spune ceea ce gândeşte.

• A-şi toarce pe limbă → a se gândi înainte de a vorbi.

• A-i da cuiva caier de tors → a-i da cuiva de lucru.

• N-am tors pe el → nu-mi pasă de...; nu-mi pare rău de...

TOARTĂ s.

• La toartă → zdravăn, straşnic.

• Prieteşug/prietenie la toartă → legătură de prietenie foarte strânsă.

• Învăţată să ţină oala de toartă → se spune despre o femeie căreia îi place să fie stăpână în gospodăria ei.

TOBĂ s.

• A bate cuiva toba → a lăuda zgomotos pe cineva.

• A bate toba → a) a tuşi; b) a răspândi ştiri; a divulga imediat cele auzite.

• A bate toba la urechea surdului → a vorbi cuiva degeaba; a sfătui pe cineva zadarnic; a nu fi ascultat.

• A face pe cineva tobă de bătaie/a-i face cuiva pântecele/spinarea tobă → a bate zdravăn.

• A se face tobă → a se sătura straşnic.

• Tobă de carte/de învăţătură → foarte învăţat.

• A umbla cu toba/a-i bate cuiva toba/a-i vinde averea cu toba → a vinde lucrurile sau averea cuiva la licitaţie.

TOC s.

• A-i trage/a-i da cuiva un toc de bătaie → a-i da cuiva o bătaie zdravănă.

A TOCA vb.

• A toca averea/moştenirea/banii → a risipi, a cheltui averea/moştenirea/banii.

• A-i toca cuiva la ureche/la cap/a toca pe cineva la cap → a plictisi, a bate pe cineva la cap.

• Unde popa nu toacă → undeva foarte departe.

• A toca din gură → a vorbi întruna; a sporovăi; a flecări.

• A toca verzi şi uscate/a toca câte-n lună şi-n soare → a vorbi mult şi fără rost.

TOCAT s.

• Mult tocat, puţin mâncat → muncă multă, bani puţini.

TOCMAI adv.

• Tocmai pe tocmai → exact aşa; cu rigurozitate; în totul.

• A fi tocmai pe tocmai → a fi chit.

• Nu tocmai → cu atât mai puţin; necum; darămite.

TOCMEALĂ s.

• Bun de tocmeală, rău la socoteală → se spune despre cineva care ştie să se tocmească, dar care se lasă greu la plată.

• A sta la tocmeală → a se tocmi; a se târgui.

• De tocmeală → bine; tare; zdravăn.

TOI s.

• După toiul cuiva → pe măsura, pe potriva cuiva.

• În toiul cuiva → potrivit felului de a fi al cuiva.

TOLBĂ s.

• A-şi descărca tolba → a aduce veşti; a povesti tot ce ştie.

• A fi cu tolba-n spinare → a fi cocoşat.

TOMNATIC ~ă adj.

• Flăcău/holtei tomnatic → bărbat trecut de tinereţe şi rămas neînsurat; celibatar; becher.

TON s.

• A da tonul → a fi iniţiatorul unor preocupări, acţiuni etc.

• A schimba tonul → a-şi schimba atitudinea.

• Tonul face muzica → se spune pentru a sublinia importanţa felului în care se spune ceva.

• A-şi da ton → a-şi da importanţă, aere.

TONTOROI s.

• A juca pe cineva tontoroiul → a face pe cineva să-ţi îndeplinească toate gusturile şi capriciile.

• A juca/a sări tontoroiul → a ţopăi; a fi neastâmpărat.

TOPENIE s.

• A fi topenie de cineva → a fi vai şi amar de cineva.

• Topenia pământului → a) din cale-afară; peste măsură; b) căldură mare;

caniculă; arşiţă.

A SE TOPI vb.

• A se topi de râs → a râde foarte tare; a muri de râs.

• A se topi după cineva → a iubi foarte mult pe cineva.

• M-am topit → am păţit-o!

• A i se topi/a-i topi cuiva inima → a trăi/

a face pe cineva să trăiască momente chinuitoare.

TOPOR s.

• (Ca) din topor → fără fineţe, grosolan; necioplit.

• Coadă de topor → persoană care serveşte ca unealtă în mâna duşmanului; trădător.

• A-i face cuiva toporul/un topor → a înşela; a păcăli.

• A sta cu toporul la brâu → a fi întotdeauna gata de ceartă, de bătaie.

• Topor de oase → cel care a îndurat greutăţi mari, a suferit mult.

• A-i face cuiva chica topor → a bate zdravăn pe cineva.

• (A scăpa) cu chica topor → (a scăpa) îngrozit, înfricoşat, cu părul măciucă.

TOPTAN s.

• Cu toptanul → în cantităţi mari, cu grămada; foarte mult; din belşug.

TORENT s.

• În torent → din belşug; din plin.

TOROIPAN s.

• Cu toroipanul → cu forţa; cu sila.

A TORTURA vb.

• A-şi tortura mintea/creierul/imaginaţia → a căuta cu multă trudă o soluţie la o problemă; a face eforturi mari pentru a realiza ceva.

TOT pr.

• Asta-i tot/atâta-i tot → atât şi nimic mai mult.

• Cu... cu tot/cu tot cu... → împreună; laolaltă cu...

• Înainte de toate → în primul râd; mai presus de orice considerente.

• Cu tot... → în ciuda...

• Cu totul (şi cu totul)/cu totului tot/cu totului totului → pe de-antregul, în întregime.

• De tot → a) cu desăvârşire, în întregime; b) pentru totdeauna, definitiv.

• După toate → pe lângă toate câte s-au întâmplat.

• Multe (şi) de toate/multe toate → tot felul de lucruri.

• Prea de tot → exagerat.

• Toate ca toate, dar... → toate le înţeleg, dar...; toate au fost cum au fost, dar...

• Să tot aibă... → cred că are...; ar putea să aibă...

• Să tot fie... → ar putea să fie (cel mult).

TOTDEAUNA adv.

• Pentru totdeauna → definitiv; pe vecie.

• De totdeauna → obişnuit; cunoscut.

TOTUNA adv.

• A-i fi cuiva totuna → se spune când, din mai multe opţiuni, cineva nu dă preferinţă nici uneia, socotindu-le pe toate pe acelaşi plan.

TOVĂRĂŞIE s.

• A merge în tovărăşie → a merge împreună.

• A-i ţine cuiva tovărăşie → a sta pe lângă cineva pentru a nu-l lăsa singur, pentru a-l distra, a-i ţine cuiva de urât.

A TRADUCE vb.

• A traduce în faţa justiţiei → a aduce în faţa unei instanţe judecătoreşti; a da pe mâna justiţiei.

• A traduce în viaţă → a pune în aplicare.

A (SE) TRAGE vb.

• Abia îşi trage sufletul/răsuflarea → respiră cu greu; e foarte obosit.

• A trage cu ochiul/cu coada ochiului → a se uita pe furiş.

• A trage cu urechea → a asculta pe furiş.

• A trage greu în cumpănă → a avea importanţă mare.

• A trage un păcat → a ispăşi.

• A-şi trage vorba → a reveni asupra celor afirmate anterior.

• A se trage la faţă/la obraji/la chip → a avea figura obosită, palidă; a slăbi.

• A trage la măsea/la mustaţă → a fi beţiv.

• A-şi trage mâna de deasupra cuiva → a înceta de a mai ocroti pe cineva.

• A trage să moară → a fi pe patul morţii, a-şi trăi ultimele clipe.

• A trage ţărâna pe cineva → a înmormânta pe cineva.

• A trage pe cineva la fund → a compromite pe cineva; a-l pune într-o situaţie neplăcută.

• A trage pe cineva la/în judecată → a da pe cineva în judecată.

• A trage o spaimă → a trece printr-o sperietură grozavă.

• A trage sabia din teacă → a fi gata de luptă; a declara război.

• A trage concluzia → a deduce o consecinţă; a conchide.

• A trage învăţăminte din/de pe urmă → a învăţa dintr-o experienţă.

• A trage o ţigară → a fuma.

• A trage tabac → a priza.

• A trage pe sfoară → a păcăli.

• A trage cu condeiul/cu buretele → a şterge; a anula; a face uitat.

• Tras ca prin inel → cu trupul subţire, mlădios.

• A-l trage inima să... → a se simţi îndemnat, atras să...

• A trage de timp → a tergiversa în interesul propriu; a acţiona încet, lăsând să treacă timpul.

• A trage plapuma → a căuta să obţină foloase numai pentru sine.

• A fi tras cu sfoara → a fi drept, aliniat.

• A fi tras de păr → a fi relatat în mod exagerat, forţat, tendenţios.

• A trage foloase de pe urma... → a avea, a obţine avantaje de pe urma...

• A trage la răspundere → a cere cuiva să dea socoteală de faptele sale; a face răspunzător.

• A trage de mânecă → a) a-i face cuiva un semn; a-i atrage atenţia spre un anumit lucru; b) a îmbia; a îndemna.

• A trage sforile → a conduce pe ascuns, din culise (o acţiune reprobabilă); a unelti.

• A trage targa pe uscat → a trăi din lipsuri, în sărăcie; a o scoate cu greu la capăt.

• A trage un pui de somn → a dormi adânc.

TRAGEDIE s.

• A face tragedie din ceva → a exagera latura neplăcută a unei întâmplări.

TRAGIC s.

• A lua în tragic → a acorda o importanţă exagerată unei întâmplări neplăcute.

TRAI s.

• A nu mai avea trai/a nu mai fi de trai → a se chinui; a nu mai putea îndura ceva.

• A se pune pe trai → a începe o viaţă de belşug, de petreceri şi desfătare; a petrece din plin.

• A avea/a duce trai bun/rău cu cineva → a trăi în bună înţelegere, în armonie/duşmănie cu cineva.

• A trăi un trai şi jumătate → a trăi bine.

• Şi-a trăit traiul şi-a mâncat mălaiul → se spune despre cineva care a îmbătrânit, s-a uzat.

TRAISTĂ s.

• A-şi băga minţile-n traistă → a se cuminţi.

• Cu traista în băţ → se spune despre cineva care nu are un adăpost, care e foarte sărac.

• A-şi lua traista în băţ → a porni la drum.

• A-şi lua traista şi ciubucul → se zice despre un om foarte sărac care pleacă fără să aibă ce duce cu el sau ce să lase în urmă.

• A-i mânca cuiva câinii/raţele din traistă → a) a fi mic de statură; b) a fi prostănac, tont, mărginit.

• A prinde pe cineva cu raţa în traistă → a prinde pe vinovat asupra faptei.

• A-i bate cuiva vântul în traistă → a fi extrem de sărac.

• A umbla cu traista → a cerşi.

• A pune/a băga pe cineva în traistă → a) a birui; a pune stăpânire pe cineva; b) a înşela.

• A scoate vorbe din traistă → a spune minciuni; a minţi.

• A trage la traistă → a trage acolo unde-i rost de câştig.

• Traistă goală/uşoară → sărăcie.

TRAMBULINĂ s.

• A servi cuiva de trambulină → a ajuta pe cineva să se ridice fără merite la o bună situaţie materială şi socială.

TRAMPĂ s.

• A face cuiva trampa → a mijloci cuiva o afacere, o relaţie.

TRANSĂ s.

• A fi/a intra în transă → a pierde controlul asupra propriilor manifestări ca efect al surescitaţiei sau al unei emoţii puternice.

TRANZIŢIE s.

• De tranziţie → a) de trecere; intermediar; b) provizoriu.

TRAS ~ă adj.

• Tras de păr → fără bază reală, exagerat, forţat, tendenţios.

A TRATA vb.

• A trata pe cineva de sus → a avea o atitudine arogantă faţă de cineva.

• A trata pe cineva cu refuz → a refuza pe cineva.

TRĂGĂTOR s.

• Trăgător de sfori → persoană care unelteşte din culise.

A TRĂI vb.

• A trăi cât marea/cât zidul Goliei/cât lumea/cât pământul/cât un veac de om → a trăi foarte mult; a ajunge foarte bătrân.

• A-şi trăi traiul, a-şi mânca mălaiul → a îmbătrâni; a ajunge la capătul vieţii.

• A trăi bine/rău cu cineva → a se înţelege, a se împăca/a nu se împăca cu cineva.

• A trăi pe spinarea cuiva → a se întreţine din munca altcuiva.

• A trăi de la mână până la gură → a fi preocupat numai de ceea ce îi trebuie azi, fără a se gândi la ziua de mâine.

• A trăi cu capul în nori → a nu-şi da seama de realitate; a rămâne străin de ceea ce se petrece în jurul său.

TRĂIT s.

• Din trăite → din proprie experienţă, câştigată în cursul vieţii.

TRĂSĂTURĂ s.

• Printr-o/dintr-o trăsătură de condei → fără a sta mult pe gânduri; dintr-odată.

TRĂSNET s.

• A da/a lăsa ceva în trăsnet → a se lipsi, a se lepăda de ceva; a abandona ceva.

• Lovitură de trăsnet → întâmplare (nefericită) venită pe neaşteptate.

• A rămâne ca lovit de trăsnet → a rămâne înlemnit (de spaimă, de uimire etc.).

A TRĂSNI vb.

• A rămâne/a se opri ca trăsnit (din senin) → a rămâne încremenit; a încremeni (de uimire, de emoţie, de groază etc.).

• A-i trăsni/a-i trece cuiva ceva (prin cap) → a-i veni cuiva o idee neaşteptată, ciudată, nesăbuită.

• A trăsni pe cineva ca din senin → a lovi pe cineva pe neaşteptate, pe negândite.

• A-l trăsni pe cineva prin minte/a-i trăsni cuiva ceva prin cap → a-i trece cuiva prin minte o idee, un gând neaşteptat; a-i veni cuiva o idee năstruşnică.

TRÂNTEALĂ s.

• A lua pe cineva la trânteală → a bate pe cineva zdravăn.

A TRÂNTI vb.

• A i-o trânti cuiva în obraz/în faţă/în nas → a i le spune cuiva de la obraz, în faţă, fără menajamente.

TREABĂ s.

• A se afla în treabă → a face ceva în mod formal; a-şi face de lucru.

• A avea/a fi în treabă → a fi ocupat; a nu dispune de timp liber.

• A avea treabă cu cineva/undeva → a avea anumite interese cu cineva/undeva.

• Bună treabă! → bravo!; frumos!; n-am ce zice!

• Ce treabă am? → ce mă interesează?; ce mă priveşte?

• De treabă → bun, cinstit, cumsecade.

• A (nu) avea nicio treabă cu cineva/ceva → a (nu)-l interesa cineva sau ceva.

• Treaba mea → este problema mea; mă priveşte pe mine.

• A se lua cu treaba → a uita de ceva muncind.

• A se pune pe treabă → a se apuca serios de lucru.

• A-şi căuta de treabă → a-şi vedea de ocupaţiile lui, fără a se amesteca în treburile altora.

• Cum merge treaba → cum se desfăşoară, cum evoluează evenimentele.

• Dacă-i aşa treaba → dacă aceasta este situaţia.

• A se duce în treaba lui → a se duce la ale sale; a-şi vedea de interesele sale.

• A face treabă → a face ceva bine; a lucra bine.

• A-şi face treabă → a inventa motive ca să meargă undeva sau să facă ceva.

• A nu fi de nicio treabă → a nu folosi la nimic.

• E treabă → e mult de lucru.

• Nu e treaba mea → nu mă priveşte.

• Nu-i de nicio treabă → nu e bun de nimic.

• Se vede treaba că... → se pare; probabil că...

TREACĂT s.

• În/din treacăt → a) în fugă; la repezeală; b) pe scurt, în câteva cuvinte.

TREANCA-FLEANCA interj.

• Treanca-fleanca → pălăvrăgeală; nimicuri.

A TREBUI vb.

• Aşa-mi trebuie → aşa mi se cuvine; aşa merit.

• Cum trebuie → aşa cum se cuvine, cum se cade, cum e bine.

• Atâta-i trebuie → asta mai lipseşte s-o faci ca să fie mai rău de tine.

TREBUINŢĂ s.

• De trebuinţă → util; folositor.

• Îmi face trebuinţă/am trebuinţă → am nevoie; îmi este necesar.

• De nici o trebuinţă → nefolositor; inutil.

A (SE) TRECE vb.

• Mai trece ce mai trece... → apoi; după o bucată de vreme...; după un timp...

• Nu e timpul trecut/vremea trecută → nu e prea târziu; mai e timp.

• Treacă de la mine → se spune când cineva face o concesie, dând ceva în plus sau cedând, admiţând părerea altcuiva.

• A se trece de glumă/a se întrece cu gluma → a depăşi limitele glumei; a se îngroşa gluma; a începe să fie lucru serios.

• A se trece din pahare/din băutură → a bea prea mult; a se ameţi de băutură.

• A trece la fapte → a începe să acţioneze.

• A trece pe cineva pe sub ascuţişul sabiei/sub sabie/sub paloş → a tăia, a omorî cu o armă ascuţită.

• A trece peste cineva → a nu ţine seama de cineva; a-l dispreţui.

• A trecut baba cu colacii → e prea târziu; a-i pierdut momentul potrivit, favorabil.

• A-l trece/a-l lua pe cineva cu rece şi cu cald → a fi zguduit de o emoţie puternică.

• A nu-i trece cuiva pe dinainte → a preţui, a respecta pe cineva.

• A trece cu vederea → a) a nesocoti; a desconsidera; b) a lăsa la o parte, a omite; c) a nu ţine cont de...; a nu ţine seama de...

• A trece hopul → a scăpa de o greutate, de o primejdie.

• Nu zi hop până nu treci şanţul → nu te lăuda prea devreme cu o izbândă nesigură.

• A trece peste cadavre → a fi lipsit de scrupule în atingerea unui scop.

• A trece cu buretele peste ceva → a neglija; a nu lua în seamă; a da uitării.

• A trece pe lumea cealaltă → a muri.

• A trece din tată în fiu/din generaţie în generaţie → a se transmite de la părinţi la copii.

• A trece de la o extremă la alta → a trece de la o poziţie exagerată la alta opusă, dar tot exagerată.

• A-i trece cuiva prin cap/prin gând/prin minte → a se gândi; a reflecta; a concepe.

• A trece ca o gâscă prin apă → a nu se alege cu nicio învăţătură, cu nicio experienţă.

• A trece prin foc şi prin apă → a răzbate prin multe greutăţi; a fi om încercat, cu experienţă.

• A trece pe cineva prin toate apele → a ponegri; a calomnia pe cineva.

• A-i trece cuiva prin degete → a lăsa să-i scape; a pierde.

• A trece prin ciur şi prin dârmon → a) a cerceta, a examina în amănunt; b) a păţi multe; a căpăta experienţă.

• A-l trece toate răcorile/căldurile → a se speria tare.

• Treacă de la mine → fac o concesie.

• A trece măsura → a exagera.

• A se trece cu firea → a lua lucrurile prea în serios; a se emoţiona.

• A trece peste → a nu lua în seamă; a nu da atenţie.

• Treacă-meargă! → se poate admite sau accepta; fie!

• A trece în revistă → a) a inspecta trupele adunate în acest scop; b) a lua în consideraţie fapte, evenimente în succesiunea şi desfăşurarea lor.

• A-şi trece vremea/din vreme → a-şi petrece timpul.

• Îi trec mulţi bani prin mâini → se spune când cineva cheltuieşte fără socoteală, risipeşte bani mulţi.

TRECUT s.

• A o rupe cu trecutul → a-şi schimba felul de a trăi; a pune capăt la ceea ce a fost.

TREI num.

• Trei-trei → încet, alene.

• A lua pe cineva la trei păzeşte → a cere cuiva explicaţii pentru faptele sale, folosind un ton sever; a certa aspru.

• Unde sunt doi, cu el trei → se spune despre o persoană pe care o întâlneşti oriunde te duci, de care nu poţi scăpa.

A TREMURA vb.

• A tremura după ban → a fi lacom de bani; a fi zgârcit.

• A-i tremura cuiva sufletul → a-i fi frică, teamă.

TREN s.

• A scăpa/a pierde trenul → a scăpa o situaţie favorabilă.

TRENĂ s.

• A duce cuiva trena → a urmări pe cineva pretutindeni; a se ţine scai de cineva.

A (SE) TREZI vb.

• Unde te trezeşti? → se spune unui om prea îndrăzneţ sau care se comportă în mod nepotrivit.

• A se trezi vorbind → a spune vrute şi nevrute, fără să-şi dea seama ce spune.

TRIBUT s.

• A-şi da/a-şi aduce tributul → a contribui la ceva.

• A plăti naturii tributul → a muri.

A TRIMITE vb.

• A trimite pe cineva pe cealaltă lume/în rai → a ucide, a omorî.

• A trimite la ocnă/la închisoare → a pedepsi pe cineva cu închisoarea.

• A trimite la plimbare → a) a refuza să mai stea de vorbă cu cineva; a nu da curs discuţiei; b) a concedia pe cineva din serviciu.

TRIUMF s.

• A duce/a purta pe cineva în triumf → a ridica pe cineva pe sus (purtându-l pe braţe) în cadrul unui cortegiu solemn sau vesel.

• În triumf → însoţit de manifestări entuziaste; cu alai.

TROMBON s.

• A-i trage cuiva un trombon/tromboane → a duce pe cineva de nas; a-l minţi.

TROMBĂ s.

• În trombă → cu o mişcare rapidă şi violentă.

TRON s.

• A (se) urca/a (se) ridica/a (se) înălţa pe tron → a ocupa/a face să ocupe domnia; a (se) încorona ca monarh.

TRONC interj.

• A-i cădea cuiva (cu) tronc (la inimă) → a-i deveni cuiva drag dintr-odată; a se îndrăgosti pe neaşteptate.

• Tronc, Mărico/Marghioalo! → se spune când cineva face sau zice ceva nepotrivit cu situaţia în care se găseşte.

A TROSNI vb.

• A-i trosni cuiva fălcile → se spune când cineva primeşte o lovitură puternică, când mănâncă cu lăcomie sau când cască tare.

• A-i trage cuiva câteva să-i trosnească fălcile → a pălmui.

• A-i zice cuiva câteva să-i trosnească urechile → a vorbi cuiva aspru, fără menajamente.

• Bea până-i trosnesc urechile/fălcile → bea foarte mult.

TRUDĂ s.

• A-şi da (toată) truda → a depune eforturi; a se osteni.

• Cu trudă → cu greutate; foarte greu.

TRUP s.

• A fi/a se face trup şi suflet cu cineva → a fi/a se face prieten devotat cu cineva; a fi legat de cineva; a se identifica cu aspiraţiile cuiva.

• Cu trup şi suflet → cu totul; în întregime.

• A fi trup din trupul cuiva → a fi născut din...; a face parte integrantă din...

• A trece/a călca peste trupul cuiva → a fi lipsit de orice scrupul; a întrebuinţa orice mijloc spre a-şi atinge scopul.

TUFĂ s.

• Tufă (de Veneţia) → nimic; deloc.

• Tufă-n-pungă/tufă-n-buzunar → om fără bani; calic.

• A se da după tufă → a se ascunde; a se eschiva.

• A fi tufă de parale → a fi sărac.

TULBURE adj.

• A pescui în apă tulbure → a profita de o situaţie încordată sau nesigură pentru a trage foloase personale.

A TULI vb.

• A o tuli la/de fugă/la sănătoasa/la vale → a fugi, a o şterge.

• Tule-o băiete! → pleacă!; fugi!

TULT s.

• Un ort, un zlot, un tult şi o oală cu unt → a plăti un preţ cam pipărat.

TUMBĂ s.

• A (se) da/a se duce/a cădea/de-a tumba/a face tumba → a (se) da/a se duce de-a rostogolul, de-a berbeleacul.

TUN s.

• Poţi să dai cu tunul → se spune: a) când cineva doarme adânc şi nu se trezeşte uşor; b) când nu se află nimeni undeva.

• A trage/a da un tun → a fura (o sumă mare de bani, obiecte valoroase etc.).

• A scăpa ca din tun/ca din gura tunului → se spune când cineva reuşeşte să fugă, scăpând dintr-o situaţie grea, neplăcută.

A TUNA vb.

• Parcă a tunat şi i-a adunat → se zice despre persoane cu aceleaşi defecte adunate la un loc sau asociate.

• A-i tuna cuiva ceva în/prin minte/în/prin cap → a-i trece cuiva prin minte o idee neaşteptată.

• A tuna şi a fulgera → a face scandal; a-şi manifesta zgomotos iritarea.

A TUNDE vb.

• Multe-am tras şi m-am ras, nici de asta nu m-oi tunde → multe am păţit, dar nu m-am lăsat doborât.

• A o tunde (la sănătoasa/la fugă) → a fugi pe furiş; a o tuli.

TUNS ~ă adj.

• O fi tunsă, o fi rasă → ba că-i una, ba că-i alta; că e laie, că-i bălaie.

• A fugi/a se păzi de cineva ca de popă tuns → a evita pe cineva.

• A i se duce/a-i merge cuiva vestea ca de popă tuns → a stârni vâlvă cu o faptă neobişnuită.

TUR s.

• Tur de orizont → privire de ansamblu.

• A trage primul tur de manivelă → a începe turnarea unui film.

TURA-VURA interj.

• Ce mai tura-vura! → ce mai atâta vorbă!

TURC s.

• Cum e turcul şi pistolul → cum e omul, aşa sunt şi faptele lui, şi prietenii lui.

• Doar nu dau turcii → se spune celui care se grăbeşte fără motiv.

• Parcă se bat turcii la gura lui → se spune despre cineva care mănâncă lacom

sau care vorbeşte repede.

• A fi turc/ca turcul → a fi foarte încăpăţânat; a nu vrea să înţeleagă sau să ţină seama de nimic.

• Turcul plăteşte → se spune despre cineva care este silit să plătească o pagubă sau o cheltuială făcută de alţii.

TURCESC ~ească adj.

• (A fi) ca o/cu obraz de babă turcească → se spune despre bărbaţii spâni şi cu zbârcituri pe faţă.

TURCEŞTE adv.

• A sta/a şedea/a se aşeza turceşte → a şedea cu picioarele încrucişate sub corp.

• A judeca turceşte → a judeca incorect.

• A vorbi/a grăi/a bolborosi turceşte → a vorbi o limbă neînţeleasă; a rosti cuvinte neclare.

TUREATCĂ s.

• A fi tureatcă → a fi nepregătit de lecţie; a fi clei.

• A călca pe tureatcă → a greşi din cauza lipsei de experienţă, de prudenţă etc.

TURMĂ s.

• Oaia râioasă molipseşte toată turma → un singur element rău ajunge ca să-i strice şi pe ceilalţi.

TURN s.

• Turn de fildeş → formulă care denumeşte izolarea de viaţă, de realităţile înconjurătoare a unui scriitor, a unui artist.

• Ca în turnul Babilonului/turnul Babel → se spune despre o situaţie în care oamenii nu se înţeleg, având fiecare altă părere.

A TURNA vb.

• A turna gaz peste foc → a aţâţa pe cineva care este de mai înainte înfuriat; a învrăjbi şi mai tare.

• A turna ulei pe rană → a alina necazurile cuiva, vorbindu-i cu înţelegere şi compasiune.

• A turna în coş → a-i veni rândul să facă ceva.

• A turna în el (ca într-un butoi/ca într-un vas spart) → a bea sau a mânca foarte mult.

• A turna la copii → a naşte copii într-un interval scurt, unul după altul.

• A turna gogoşi/verzi şi uscate → a minţi.

TURTĂ s.

• A face pe cineva turtă → a bate pe cineva rău.

• Rudă pe turtă crudă → rudă foarte îndepărtată sau deloc.

• A rupe/a frânge turta → a sărbători, după un anumit ritual, ziua de naştere a unui copil care împlineşte un an.

• A coace cuiva turta → a-i pune cuiva gând rău.

• A fi/a se îmbăta turtă → a se îmbăta foarte tare.

• A sta pe loc ca turta-n foc → a sta nemişcat; a nu acţiona.

• A trage cenuşa/spuza pe turta sa → a căuta să tragă un folos pentru sine.

A TURTI vb.

• A-i turti cuiva fesul → a face o prostie de care până şi altul se ruşinează.

• A-şi turti nasul → a se compromite.

TUSE s.

• S-a întâlnit tusea cu junghiul → se spune despre doi inşi care au cam aceleaşi cusururi.

Ţ

ŢAC interj.

• Ţac-pac → repede; cât ai clipi din ochi.

ŢANC s.

• La ţanc → când trebuie; la timp; la momentul potrivit.

ŢANDĂRĂ s.

• A-i sări cuiva ţandăra → a se înfuria; a se supăra.

ŢAP s.

• A sta ca un ţap logodit → a sta ţeapăn, ca un prost, aiurit.

• Ţap ispăşitor → persoană asupra căreia se aruncă greşelile altora.

ŢARĂ s.

• A aflat târgul şi ţara → a aflat toată lumea.

• A ajunge/a se face/a rămâne de poveste în ţară → a i se duce cuiva vestea; a ajunge de pomină.

• De la ţară → dintr-un sat, dintr-o comună.

• Te joci cu ţara în bumbi? → formulă prin care se atrage cuiva atenţia că greşeşte atunci când subestimează o persoană sau o problemă.

• La colţ de ţară şi la mijloc de masă → într-un loc ferit de primejdii.

• La ţară → la sat.

• A plăti (cât) un colţ de ţară → a fi de mare preţ; a valora foarte mult.

• A se pune cu ţara → a intra în conflict cu toată lumea.

• A pune ţara la cale → a) a discuta o chestiune importantă (de ordin politic) fără a avea competenţa necesară; b) a discuta multe şi de toate.

• A sta prost/rău cu ţara → a nu avea bani; a nu dispune de resurse.

• Ţara e largă! → poţi pleca unde vrei!

• Atâta pagubă în ţară/în ţara Moldovei → se zice pentru a arăta că ceva este lipsit de importanţă.

• A cutreiera ţara în lung şi-n lat → a umbla foarte mult prin toată ţara.

• A se duce la ţară → a se duce în lume.

• Peste nouă mări şi nouă ţări → foarte departe.

• Ţara lui Cremene/a lui Papură-Vodă → loc fără stăpân, unde fiecare face ce-i place.

• Ţara nimănui → a) (în basme) ţară fără stăpân; b) spaţiu neocupat de armate între două fronturi de luptă; zonă neutră.

ŢARCĂ s.

• A-i umbla cuiva gura ca la (o) ţarcă → a vorbi mult şi fără rost.

• A sta ca ţarca în par → a sta foarte puţin timp; pe apucate.

A ŢĂCĂNI vb.

• A ţăcăni pe cineva la cap → a bate pe cineva la cap.

ŢĂRÂNĂ s.

• A se aşterne ţărână → a se întinde la pământ; a se culca pe jos.

• A-şi închina fruntea-n ţărână → a muri.

• Fie-i ţărâna uşoară! → formulă rostită la înmormântarea sau la pomenirea unui mort; odihnească-se în pace!

• A ridica pe cineva din ţărână → a-l ajuta să-şi facă o situaţie mai bună.

ŢÂFNĂ s.

• A-i sări ţâfna → a se înfuria; a se supăra.

• A umbla cu ţâfna în nas → a fi mereu gata de ceartă; a se înfuria repede şi mereu.

• Cu ţâfna pe limbă → gata de ceartă; ţâfnos.

ŢÂNŢAR s.

• A face din ţânţar armăsar → a exagera.

• A fi gras ca un ţânţar → a fi slab la trup.

ŢÂR s.

• Uscat/slab ţâr/ca un ţâr → foarte slab.

ŢÂRĂ

• A se face ţâră → a) a se rupe; b) a se stinge (de frică).

• A se face tot ţâră → a se agita; a se frământa.

• Nici ţâră de... → nici urmă de...; nici un fel de...

• Nicio ţâră → deloc.

ŢÂRÂIT s.

• Cu ţârâita → (puţin) câte puţin; cu încetul.

ŢÂŢĂ s.

• A avea ţâţă → a avea lapte suficient pentru a-şi alăpta copilul.

• A da ţâţă → a da să sugă; a alăpta.

• A seca ţâţa caprei → se spune când se termină cu foloasele obţinute uşor.

• Întors de la ţâţă → se spune despre cineva care, fiind copil înţărcat, a fost alăptat din nou şi despre care se crede că la maturitate devine piază rea pentru semeni.

ŢÂŢÂNĂ s.

• A scoate pe cineva din ţâţâni → a supăra rău; a înfuria pe cineva.

• A-şi ieşi din ţâţâni → a-şi pierde răbdarea; a se înfuria.

ŢEAPĂ s.

• A trage pe cineva în ţeapă → a omorî pe cineva înfigându-l într-un par fixat în pământ.

ŢEAVĂ s.

• A-i trage o ţeavă de bătaie → a bate foarte tare; a-i trage o mamă de bătaie.

ŢESALĂ s.

• A trage o ţesală cuiva → a bate zdravăn pe cineva.

A ŢESE vb.

• A ţese drumul → a umbla des pe acelaşi drum.

• A ţese iute din picioare → a merge repede.

ŢEST s.

• A pune cuiva ţestul în cap → a) a prosti; a îmbrobodi pe cineva; b) a încălca credinţa conjugală; a înşela; a pune coarne.

ŢIGAN s.

• A arunca moartea în ţigani → a da vina pe alţii.

• A fi învăţat ca ţiganul cu ciocanul/cu scânteia → a fi deprins cu nevoia.

• A se muta ca ţiganul cu cortul → a se muta foarte des, cu tot calabalâcul.

• A se îneca ca ţiganul la mal → a nu reuşi; a eşua într-o acţiune tocmai când era pe punctul de a o duce la bun sfârşit.

ŢIGĂNESC ~ească adj.

• A sta ca o pomană ţigănească → a nu face nimic.

ŢIGĂNEŞTE adv.

• A cere ţigăneşte → a cere cu stăruinţă.

A (SE) ŢINE vb.

• A nu-l mai ţine pe cineva picioarele/a nu se mai putea ţine pe picioare → a fi foarte obosit; a nu putea sta în picioare; a i se împletici picioarele.

• Să te ţii/să se ţină bine! → formulă de ameninţare.

• Ţine-te/te ţine bine/ţine bine! → formulă de îndemn şi de încurajare.

• A se ţine bine → a fi în putere.

• A-şi ţine capul/viaţa/zilele/sufletul cu... → a se hrăni, a trăi cu...

• A o ţine drug (înainte)/a se ţine morţiş de ceva → a insista; a nu renunţa la ceva.

• A-şi ţine drumul → a-şi continua drumul.

• A se ţine grapă/gânj/gaie după cineva → a nu lăsa pe cineva în pace; a se ţine scai de el.

• A-şi ţine gura → a tăcea.

• A (o) ţine numai/tot o fugă/o gură/un plâns etc. → a o duce înainte fără întrerupere, fără a slăbi o clipă, fără a se opri din fugă (din plâns etc.).

• A se ţine scai de cineva/a se ţine de cineva ca scaiul de oaie → a urmări (pe cineva) pretutindeni, a nu-l lăsa în pace.

• A (o) ţine (tot) una (cu...) → a nu se opri (din...); a continua (să...).

• A (se) ţine viu/în viaţă/cu zilele → a (se) menţine în viaţă; a trăi.

• A-i ţine cununa cuiva → a-i fi naş cuiva la cununie.

• A ţine frânele ţării → a conduce, a stăpâni, a guverna o ţară.

• A ţine pe cineva/ceva în mână → a avea pe cineva/ceva în puterea sa; a dispune de cineva/ceva după bunul plac.

• A nu-l mai ţine pe cineva balamalele → a-şi pierde vigoarea; a fi fără putere (din cauza bătrâneţii, a oboselii etc.).

• A nu-l mai ţine pielea → a nu-şi mai încăpea în piele.

• A nu-l mai ţine pe cineva locul/pământul de bucurie/de frică → a fi cuprins de un sentiment puternic de bucurie/de frică; a nu avea astâmpăr.

• A nu se ţine năragii pe cineva → se spune despre cineva foarte sărac.

• A se ţine de coada cuiva/a se ţine coadă/gaie/mânz/scai de/după cineva/a se ţine ca mânzul după iapă/a se ţine ca scaiul de oaie → a urmări pe cineva pretutindeni; a nu lăsa în pace.

• A se ţine de ale sale → a-şi vedea de treabă.

• A ţine capul sus/a se ţine cu capul pe sus → a fi demn; a fi mândru, orgolios.

• A ţine coada sus/a se ţine cu coada în/pe sus → a fi încrezut.

• A ţine pe cineva la distanţă → a se arăta distant faţă de cineva.

• A ţine pe cineva/ceva în evidenţă → a avea pe cineva/ceva în vedere; a da o atenţie deosebită.

• A ţine pe cineva/ceva în suspensie → a nu se pronunţa sau a nu se hotărî asupra unui lucru.

• A-şi ţine gura → a se abţine să vorbească; a tăcea; a nu vorbi prea mult; a-şi măsura cuvintele.

• A ţine minte/duşmănie/supărare etc. cuiva → a păstra cuiva ură; a rămâne mânios, supărat pe cineva; a nu ierta pe cineva.

• A ţine taina/secretul/a ţine ceva în secret → a nu dezvălui, a nu destăinui un secret.

• A ţine pas cu vremea → a fi în spiritul vremii; a nu rămâne în urmă.

• A ţine cuiva de cald → a) a păstra căldura cuiva; a-l încălzi; b) a nu-i fi de folos; a nu-l ajuta cu nimic.

• A ţine cuiva de frig → a apăra pe cineva de frig.

• A ţine cuiva piept → a i se împotrivi; a nu se da bătut.

• A ţine de saţ/de foame → a sătura; a face să treacă foamea.

• A ţine isonul/hangul → a) a însoţi cu acompaniament; a secunda o melodie; b) a aproba vorbele sau faptele cuiva; a spune sau a face la fel cu cineva pentru a-i fi pe plac.

• A ţine tovărăşie/companie → a fi mereu în preajma cuiva; a nu-l lăsa singur.

• A-l ţine cureaua/chingile → a îndrăzni; a avea curajul; a-şi permite; a-i conveni ceva.

• A ţine în frâu/din scurt → a nu lăsa libertate de acţiune sau de mişcare; a domoli avântul sau pornirile cuiva.

• A-l ţine pe cineva punga/buzunarul → a face faţă la o cheltuială; a fi în stare să plătească ceva.

• A nu se ţine petic de petic/zdreanţă de zdreanţă → a fi foarte uzat; a se rupe.

• A o ţine aşa → a face fără întrerupere ceva.

• A o ţine întruna cu... → a vorbi fără întrerupere, repetând mereu acelaşi lucru.

• A o ţine pe a lui → a nu ceda; a nu admite altă părere decât cea proprie.

• A o ţine una → a continua în acelaşi ritm; a fi neîntrerupt.

• A o ţine una şi bună → a susţine cu insistenţă, cu încăpăţânare ceva.

• A se ţine de cuvânt → a-şi îndeplini promisiunea făcută; a-şi respecta angajamentul luat.

• A se ţine de poalele cuiva → a) a căuta să fie mereu împreună cu cineva sau în preajma cuiva; b) a urmări cu insistenţă pe cineva; a nu-i da pace.

• A se ţine la o parte/la distanţă → a nu participa la ceva; a se abţine de la ceva; a fi rezervat.

• A se ţine sufletul în cineva → a mai fi în viaţă; a mai trăi.

• A striga/a ţipa cât îl ţine gura → a striga foarte tare, din răsputeri.

• A ţine clanţ cu cineva → a se lupta cu vorba; a nu se lăsa intimidat de cineva; a nu se da bătut.

• A ţine la vorba sa → a rămâne nestrămutat într-o hotărâre.

• A ţine cuiva lumânarea → a sta lângă cineva în ultimele clipe ale vieţii cu o lumânare aprinsă în mână.

• A nu-l mai ţine pe cineva pământul → a nu mai putea fi suportat din cauza răutăţii, fărădelegilor.

• A ţine pe cineva la pastramă → a lăsa pe cineva să rabde de foame.

• A ţine pe cineva ca pe palmă → a îngriji pe cineva cu cea mai mare dragoste, împlinindu-i-se toate dorinţele.

• A ţine pe cineva sub papuc → a stăpâni, a domina pe cineva.

• A ţine ursita/soarta cuiva (în mână) → a fi stăpân pe viaţa cuiva şi a dispune de ea după bunul plac.

ŢINTĂ s.

• Cu ochii ţintă → cu privirea fixă, aţintită.

• A privi/a se uita ţintă → a privi fix la cineva sau la ceva.

• A privi/a se uita fără (de) ţintă → a privi în gol, fără nici un scop.

A ŢINTUI vb.

• A sta/a rămâne ca ţintuit locului/pe loc/în loc → a se opri, a rămâne nemişcat, neclintit (de spaimă, de mirare etc.).

• A ţintui pe cineva la stâlp/la stâlpul infamiei → a supune pe cineva oprobriului public; a înfiera.

• A ţintui pe cineva locului → a opri, a ţine pe cineva nemişcat.

ŢIPENIE s.

• (Nici) ţipenie de... → nimeni, nimic.

A ŢIUI vb.

• A-i ţiui cuiva în urechi/în creieri/a-i ţiui cuiva urechea/urechile → a-i vâjâi cuiva/

a avea impresia de vâjâială în urechi/în cap.

ŢUICĂ s.

• Cu ţuica-n nas → ameţit; beat.

ŢURLOI s.

• Joacă dracul pe ţurloaie → se spune când se petrec lucruri ciudate, suspecte.

ŢURŢUR s.

• A face ţurţur → a clănţăni din dinţi de frig.

• Ţurţur de... → plin ciucure de...; foarte încărcat de...

ŢUŢ s.

• A lăsa pe cineva ţuţ → a) a înşela pe cineva; a lăsa cu buzele umflate; b) a lăsa pe cineva uluit; c) a-i lua cuiva totul; a lăsa pe cineva lefter.

• A rămâne ţuţ → a) a rămâne uluit; b) a rămâne fără avere; c) a rămâne singur.

U

UD[1] udă adj.

• Ud leoarcă/până la piele/bleaşcă → foarte ud (de apă, de ploaie).

UD[2] s.

• Udul de ploaie nu se teme → cel copleşit de nevoie nu se teme de alte neajunsuri.

A (SE) UDA vb.

• A-şi uda gura → a bea puţin pentru a-şi potoli setea.

• A i se uda ochii → a i se umple ochii de lacrimi.

• A uda prânzul/bucatele → a bea în timpul mesei vin sau alte băuturi.

UIMITOR ~oare adj.

• Uimitor de... → foarte; extrem de...

A UITA vb.

• A nu-i uita cuiva ceva → a avea gânduri de răzbunare împotriva cuiva; a nu-i ierta ceva; a duşmăni pe cineva.

• A şti cât au uitat alţii → a nu şti mai nimic.

• A uita ca pământul → a pierde din memorie complet; a nu-şi mai aminti nimic.

• A uita de la mână până la gură → a uita repede, în scurt timp.

• Uitat de Dumnezeu → a) foarte bătrân; b) foarte izolat.

• A învăţa cât au uitat alţii → a nu şti sau a nu învăţa mai nimic.

• A-l uita pe cineva moartea → se spune despre cineva foarte bătrân.

• A sta/a rămâne/a şedea undeva uitat de Dumnezeu → a şedea/a rămâne undeva foarte multă vreme.

A SE UITA vb.

• A nu se uita la cineva → a nu-i da cuiva nici o atenţie; a nu ţine la cineva; a nu-l iubi.

• A se uita în pământ → a-şi manifesta timiditatea.

• A se uita unul la altul → a) a se înţelege din priviri; b) a se privi cu nedumerire, cu mirare.

• A se uita în gura cuiva → a fi atent la ceea ce spune cineva; a crede tot ce spune cineva; a da ascultare; a lua în considerare vorbele sau sfaturile cuiva.

• A se uita în coarnele cuiva → a face pe placul cuiva.

• Uite ce-i (treaba)/uite ce este → formulă prin care se atrage atenţia asupra celor ce urmează a se spune.

• A se uita la cineva chiorâş → a privi pe cineva urât, cu dispreţ, cu mânie.

• A se uita la cineva de sus → a dispreţui, a desconsidera pe cineva.

• A se uita la cineva pe sub sprâncene/pe sub gene → a) a privi pe cineva pe ascuns, pe furiş; b) a-l privi încruntat, cu mânie.

UITARE s.

• A cădea în uitare → a fi uitat.

• A da/a lăsa uitării → a uita; a nu se mai interesa; a înceta să se mai gândească la cineva sau la ceva.

• Uitare de sine → a) visare; reverie; b) nepăsare faţă de interesele proprii.

UITAT s.

• A şedea undeva uitat → a sta, a rămâne undeva foarte multă vreme.

• Din vremi uitate → de foarte multă vreme.

ULCICĂ s.

• A-i pune cuiva ulcica/a-i face cuiva (de dragoste) cu ulcica → a fermeca pe cineva.

ULEI s.

• A turna ulei pe rană → a-i alina cuiva necazurile, vorbindu-i cu înţelegere şi compasiune.

• A ieşi deasupra ca uleiul → a) a ieşi la lumină; a birui; b) a-şi dovedi nevinovăţia faţă de o acuzare nedreaptă.

ULIŢĂ s.

• A bate uliţele → a umbla fără rost, haimana.

• A rămâne pe uliţe → a rămâne sărac.

ULTIM ~ă adj.

• A avea ultimul cuvânt → a avea cuvântul hotărâtor într-o discuţie, într-o controversă.

• În ultimă analiză → în cele din urmă; în sfârşit.

• În ultimă instanţă → în cele din urmă; până la urmă; neavând altă cale.

• A (-şi) juca ultima carte → a face o ultimă încercare pentru atingerea unui scop.

UMĂR s.

• A da/a strânge/a ridica etc. din umeri → a înălţa umerii pentru a-şi manifesta nepăsarea, nedumerirea, nepriceperea etc.

• A îndrepta lumea cu umărul → a se crede foarte voinic, capabil de fapte prea mari.

• A-şi lua călcâiele/picioarele de-a umeri → a o lua la fugă; a pleca repede.

• A lua pe cineva peste umăr → a lua pe cineva în râs, în bătaie de joc.

• A pune umărul → a munci alături de cineva; a ajuta efectiv la realizarea unei acţiuni.

• A se uita la cineva/a privi pe cineva peste umăr → a se uita la cineva dispreţuitor, batjocoritor, arogant.

• Umăr la umăr → a) unul lângă altul; b) solidari; uniţi.

• A bate pe cineva pe umăr → a lovi uşor umărul cuiva pentru a-l face atent sau ca semn de aprobare, de acord sau de compasiune.

• A fi cu capul pe umeri → a fi cumpătat, rezonabil.

• A pune cuiva ceva pe umeri/pe umerii cuiva → a) a încărca pe cineva cu o obligaţie, cu o sarcină gera; b) a arunca vina asupra cuiva; a învinovăţi.

• A lua ceva de pe umerii cuiva → a uşura pe cineva de o obligaţie, de o sarcină grea.

A UMBLA vb.

• A-i umbla cuiva (un gând, o idee) prin cap → a fi preocupat de ceva; a avea un gând.

• A-i umbla cuiva gura (ca o moară/ca meliţa) → a vorbi mult (şi repede).

• Îmi umblă (vorba) prin gură → nu găsesc cuvântul potrivit, dar sunt pe punctul de a-l găsi; îmi stă pe limbă.

• A-i umbla cuiva mintea → a) a se gândi intens la ceva; b) a fi isteţ.

• A umbla după doi iepuri deodată → a urmări în acelaşi timp două scopuri, două avantaje diferite.

• A umbla după colaci calzi → a urmări să obţină lucruri bune venite de-a gata.

• A umbla după cineva → a urmări cu insistenţă pe cineva pentru a-i câştiga bunăvoinţa sau simpatia.

• A umbla gonind vânturile şi măsurând câmpurile → se spune despre cei care pierd vremea, umblând fără niciun rost.

• Umblă sănătos! → urare adresată cuiva care pleacă.

UMBRĂ s.

• Din umbră → pe ascuns; pe furiş.

• A face degeaba umbră pământului → a nu-şi justifica prin muncă existenţa; a pierde vremea degeaba; a nu realiza nimic.

• Fără umbră → complet; desăvârşit; pur.

• A lăsa pe cineva în umbră → a depăşi pe cineva; a-l lăsa mai prejos; a-l eclipsa.

• Lumea/împărăţia umbrelor → lăcaşul morţilor.

• A sta/a rămâne în umbră → a sta/a rămâne retras, deoparte; a rămâne modest.

• A se teme/a se speria şi de umbra lui → a fi foarte fricos.

• O umbră de om → om foarte slab.

• A pune în umbră pe cineva/ceva → a lăsa (intenţionat) neobservat pe cineva/ceva; a estompa; a diminua; a eclipsa.

• A scoate din umbră ceva/pe cineva → a face cunoscut; a scoate la iveală; a da în vileag.

• A fi umbra cuiva/a se ţine după cineva ca umbra după om → a fi mereu în preajma cuiva; a urma pe cineva cu credinţă.

• A fi ca o umbră → se spune despre cineva foarte slab.

• Paiul cât de mic îşi are umbra lui → orice lucru, fie cât de mic, are importanţa sa.

A (SE) UMFLA vb.

• A se umfla de somn/de dormit → a dormi foarte mult; a se sătura de somn.

• A i se umfla cuiva inima în piept → a simţi o mare bucurie, o mare mulţumire.

• A se umfla (în pene) ca un curcan → a se îngâmfa; a se ţine mândru; a-şi da importanţă.

• A-l umfla pe cineva râsul/plânsul/a se umfla de râs/plâns → a izbucni în râs/plâns.

UMFLAT ~ă adj.

• A lăsa pe cineva cu buzele umflate → a înşela pe cineva în aşteptările lui; a-l lăsa supărat, nemulţumit.

• Umflat în pene → mândru; fudul; ţanţoş.

• A rămâne cu buzele umflate → a rămâne înşelat, păcălit, dezamăgit.

UMOR s.

• A nu avea simţul umorului/a fi lipsit de umor → a nu înţelege de glumă.

• Umor negru → umor care îşi trage forţa comică din realităţi tragice, feroce sau macabre.

A UMPLE vb.

• A-şi umple burta/pântecele → a mânca sau a bea mult.

• A-şi umple buzunarul/punga → a câştiga bani mulţi; a se îmbogăţi mai ales în mod necinstit.

• A umple capul/urechile cuiva → a face să intre în mintea cuiva o idee, insistând asupra ei; a zăpăci (pe cineva) cu vorba.

• A umple pe cineva de noroi → a discredita pe cineva.

• A umple pe cineva de sânge/de borş → a lovi pe cineva până îl podideşte sângele.

• A umple satul/lumea → a răspândi un zvon, o ştire, a veste.

• S-a umplut paharul → s-au adunat prea multe necazuri.

UNDĂ s.

• A da în undă → a fierbe în clocot; a clocoti.

• A ieşi în undă → a ieşi la suprafaţă; a se afirma; a ieşi biruitor.

• A scoate pe cineva în undă → a scoate pe cineva din încurcătură, din impas; a salva.

• A-i veni cuiva undele cele rele → a-i veni cuiva toanele, nebuniile, istericalele.

• A fi pe aceeaşi lungime de undă → a simţi, a gândi în acelaşi fel cu cineva.

UNDE[1] adv.

• (Da) de unde! → nu se poate!, cu neputinţă!; nici vorbă!

• De unde (şi) până unde? → cum adică?; în ce fel?; în ce împrejurare?

• A (nu) avea de unde să... → a (nu) fi în stare să...; a (nu) avea posibilitatea să...

• Unde se pomeneşte/se află! → imposibil; nici nu poate fi vorba.

• Pe unde scoţi cămaşa? → se spune cuiva care se află într-o încurcătură şi nu ştie cum să iasă din ea.

• Ia, dacă ai de unde/ia-l de unde nu-i → se spune despre ceva sau cineva care nu mai este de găsit.

• Nu ştiu unde → undeva; într-un loc nedeterminat.

• Unde şi unde → a) din loc în loc; ici-colo; b) din când în când; când şi când.

UNDE[2] conj.

• De unde nu... → dacă nu...; în caz contrar.

UNDEVA adv.

• De undeva → dintr-un loc oarecare; de la cineva.

• Pe undeva → într-un loc oarecare; printr-un loc oarecare.

A (SE) UNGE vb.

• A fi uns cu toate unsorile/alifiile → a fi trecut prin multe; a cunoaşte, din experienţă, foarte multe lucruri şi bune şi rele.

• A-şi unge gâtul/a se unge pe gât → a bea băuturi alcoolice.

• A unge osia/a-i unge cuiva ochii → a mitui.

• A unge cuiva o mamă de bătaie → a trage cuiva o bătaie zdravănă.

• A unge pe cineva cu vorba/cu vorbe → a măguli; a linguşi.

• A unge pe cineva la inimă (cu miere) → a-i face cuiva o mare plăcere.

UNGHI s.

• În/prin/din toate unghiurile → în/prin/din toate părţile; (de) pretutindeni.

UNGHIE s.

• A-şi arăta unghiile → a deveni agresiv; a-şi arăta colţii.

• A lua/a apuca pe cineva în unghii → a se lua cu cineva la bătaie; a maltrata pe cineva; a-l ataca în mod violent.

• A-i reteza cuiva unghiile → a înfrâna îndrăzneala sau obrăznicia cuiva; a-l pune la punct.

• Până în vârful unghiilor → în cel mai înalt grad; în cele mai mici amănunte.

• A fi cu cineva unghie şi carne → a fi prieten bun cu cineva; a fi solidar cu cineva.

• A-şi pune unghia în gât → a face orice pentru atingerea unui scop.

• A pune cuiva unghia în gât → a constrânge pe cineva să achite o datorie, o obligaţie.

• A fi lung la unghii → a avea obiceiul să fure.

• A prinde la unghie → a dobândi avuţie, putere.

• A tăia cuiva din unghie → a dezvăţa pe cineva de un obicei; a tăia ceva din pretenţii; a înfrâna îndrăzneala, obrăznicia cuiva.

• A suge/a-şi mânca de sub unghii → a fi foarte zgârcit.

UNISON s.

• A cânta/a se pune cu cineva la unison → a lucra în armonie, în înţelegere deplină cu cineva.

UNS ~ă adj.

• A fi uns cu toate unsorile/alifiile → a fi trecut prin multe şi bune, şi rele; a fi experimentat, versat.

UNT s.

• Ca untul → uşor; fără efort.

• A scoate untul din cineva → a stoarce pe cineva de puteri; a-l vlăgui.

• A bate pe cineva de-i iese untul → a bate pe cineva foarte tare.

UNTDELEMN s.

• A ieşi deasupra apei ca untdelemnul → a birui, a învinge.

UNU adv.

• În una/întruna → mereu; necontenit.

• A merge una → a merge împreună, nedespărţit.

UNa, unul pron.

• Asta-i încă una!/asta încă-i una! → exclamaţie de mirare sau de nemulţumire.

• A da toate pe una → a risca totul pentru un singur lucru.

• Din două una/una din două → ori una, ori alta; ori..., ori...

• Tot unul şi unul → numai oameni/lucruri de valoare; aleşi pe sprânceană; care mai de care.

• (Toţi) până la unul → a) cu toţii, fără excepţie; b) până la ultimul; complet; de tot.

• Una-i una şi două-s mai multe → scurt; fără mută vorbă.

• Una şi cu una fac două → fără multă vorbă; scurt; iute.

• Unul cu unul → egali; deopotrivă, la fel.

• A fi cuiva tot una → a-i fi indiferent.

• A face una cu pământul → a distruge; a nimici.

• A fi/a face pe cineva (tot) una cu cineva/ceva → a fi/a face pe cineva să fie la fel cu altul.

• A şti/a o ţine una şi bună → a şti/a spune un singur lucru; a avea o părere hotărâtă, pe care nu o poate zdruncina nimeni.

• Ba din una, ba din alta/din una-n alta → din vorbă în vorbă.

• Până una-alta → deocamdată.

• Una ca aceasta/ca asta/ca aceea → aşa ceva; un asemenea lucru.

• Una pentru alta → se spune când cineva plăteşte pentru o faptă (de obicei rea) cu alta, de acelaşi fel.

• Una (şi) alta → de toate.

• Unul mai... decât altul → fiecare la fel de...

• Unul şi altul → cineva; oricine.

• Unul una, altul alta → fiecare câte ceva; în felul lui.

URÂT[1] s.

• A muri de urât → a se plictisi foarte tare.

• A-i ţine cuiva de urât → a-i ţine cuiva tovărăşie; a-l distra, a nu-l lăsa să se plictisească.

• A-i fi cuiva urât de cineva → a avea resentimente faţă de cineva; a-i fi nesuferit, respingător.

• A-şi face de urât → a-şi alunga plictiseala; a se distra.

URÂT[2] adv.

• A se uita urât la cineva/ceva → a se uita cu duşmănie, cu neplăcere la cineva sau ceva.

• A o păţi urât → a avea neplăceri mari; a intra într-o încurcătură.

• A face urât → a se comporta agresiv, violent.

A (SE) URCA vb.

• A urca treptele cuiva → a solicita cuiva un serviciu (umilindu-se).

• A se urca în capul cuiva → a abuza de bunătatea cuiva; a se obrăznici faţă de cineva.

• A i se urca cuiva băutura la cap → a se îmbăta.

• A i se urca fumurile la cap → a deveni încrezut, înfumurat.

URCIOR s.

• Urciorul nu merge de multe ori la apă → cine umblă adesea cu înşelăciuni o păţeşte în cele din urmă.

• A fi urcior/oale şi urcioare → a fi mort de mult.

URECHE s.

• A-i ajunge cuiva la ureche/a-i ajunge la urechea cuiva → a deveni cunoscut,

ştiut de cineva.

• A asculta cu zece urechi → a asculta foarte atent.

• A asculta numai c-o ureche → a asculta distrat.

• A avea bumbac în urechi → a nu auzi bine; a fi surd; a nu auzi bine.

• A cânta după ureche → a reproduce o melodie după auz şi nu după note.

• A face urechea surdă/tocată → a se preface că nu aude.

• A fi fudul/tare de-o ureche → a fi surd.

• A fi numai urechi/a-şi deschide urechile în patru → a asculta foarte atent.

• A fi urechea statului/târgului → a şti tot ce se petrece într-o localitate; a-i plăcea să tragă cu urechea, să afle tot.

• A nu-şi crede urechilor → a nu crede ceea ce aude.

• A nu avea urechi pentru ceva → a nu voi să asculte ce i se spune; a nu da importanţă celor aflate.

• A-l lăsa pe cineva urechile → a surzi.

• A bate toaca la urechea surdului → a vorbi cuiva degeaba; a nu fi ascultat.

• A râde cu gura până la urechi → a râde foarte tare.

• A nu duce (paharul) la ureche → se spune despre cineva care bea mult.

• A mişca din urechi → a mitui pe cineva.

• A fi urechea dracului → a fi om rău.

• A fi ureche lui Dumnezeu → a fi om bun.

• A-i roade cuiva urechile → a mânca foarte mult de la cineva, păgubindu-l.

• A i se lungi urechile (de foame) → a aştepta cu nerăbdare (să mănânce).

• A pune cuiva flori după ureche → a-şi bate joc de cineva; a înşela pe cineva.

• A scăpa ca prin urechile acului → a scăpa cu greu, ca prin minune dintr-o situaţie dificilă.

• A se culca pe-o ureche → a) a se lăsa în nădejdea altcuiva şi a nu-şi mai bate capul de nimic; b) a aştepta în zadar să se îndeplinească ceva.

• A se face numai urechi/a asculta cu toate urechile → a asculta ceva cu multă atenţie şi cu mult interes.

• A se lăsa pe-o ureche → a nu se mai ţine de o treabă începută.

• A-şi ascuţi/a-şi ciuli urechile → a-şi încorda auzul pentru a desluşi un zgomot; a asculta cu mare atenţie.

• A ţine urechea la cineva → a fi atent la ceea ce spune cineva.

• A umbla cu flori la ureche → a nu avea nici un fel de grijă.

• A-i intra cuiva pe o ureche şi a-i ieşi pe alta/pe cealaltă → a nu reţine ceea ce i se spune; a rămâne nepăsător faţă de spusele cuiva.

• A fi (cam) într-o ureche → a fi (cam) smintit.

• A-i trece cuiva pe la ureche → se spune când cineva aude un lucru numai în treacăt, neprecis.

URGIE s.

• De urgie → aducător de nenorociri.

• A pune pe cineva la urgie → a persecuta pe cineva.

A (SE) URÎ vb.

• A i se urî cuiva cu viaţa → a se sătura de viaţă; a-şi dori moartea.

• A i se urî cuiva cu binele → se spune când cineva comite imprudenţe, riscându-şi situaţia.

• A i se urî cuiva cu ceva/cineva → a se plictisi; a se sătura de ceva/de prezenţa cuiva.

A URLA vb.

• A-i urla cuiva ceva prin cap → a-i trece cuiva ceva prin minte.

• A-i urla cuiva capul/urechile → a avea senzaţia de zgomot continuu provocată de o situaţie stresantă.

URMARE s.

• A da urmare (unui ordin, unei dispoziţii) → a pune în aplicare; a lua în considerare; a da curs; a executa.

• Prin urmare → în consecinţă; aşadar; deci.

URMĂ s.

• A călca/a merge pe urmele cuiva → a semăna cu cineva; a se lua după cineva; a imita pe cineva.

• De pe urma cuiva/a ceva → rămas; dobândit, obţinut de la cineva; rezultat din cauza cuiva sau a ceva.

• Fără urmă (de...) → fără niciun pic (de...).

• Nici urmă de... → deloc; niciun pic; câtuşi de puţin.

• A nu-i mai da cuiva de urmă/a pierde/

a se pierde urma/urmele cuiva → a pierde/

a se pierde/a face să se piardă orice ştire despre cineva.

• A da de urma/urmele cuiva → a obţine unele date cu privire la o persoană căutată.

• A căuta urma cuiva → a urmări să descopere pe cineva.

• A fi tot în urmele cuiva → a fi mereu în preajma cuiva; a se ţine după cineva.

• A i se pierde cuiva urma/urmele → a dispărea; a se face nevăzut; a pleca în lume.

• A nu se şti de urma cuiva → a nu şti unde se află cineva.

• A se lua pe urma cuiva/a ceva → a urmări pe cineva/ceva pentru a-l prinde, a-l găsi.

• A se ţine pe urma cuiva → a nu lăsa pe cineva să-i scape din vedere.

• Pe urma/pe urmele cuiva/a ceva → prin locul pe unde a trecut sau a existat cineva sau ceva.

• A şti de urma cuiva → a şti unde se află şi cum trăieşte cineva.

• Dă, Doamne, mintea românului cea de pe urmă → se spune când cineva îşi dă seama prea târziu că a greşit.

• În cele din urmă → la sfârşit de tot.

• La urma urmei → definitiv; în concluzie.

• Urma alege → sfârşitul este hotărâtor.

• A rămâne în urmă → a se lăsa întrecut de alţii pe drum sau în activitate, în muncă.

• Ceasul de pe urmă → moment înainte de moarte.

• Cel din urmă/cel mai de pe urmă → a) ultimul; care ocupă ultimul loc; b) recent; anterior faţă de timpul vorbirii.

• A trimite pe cineva la urmă → a trimite pe cineva la locul de baştină.

A (SE) URNI vb.

• A (nu) se da urnit → a (nu) se hotărî să plece.

URS s.

• De aia n-are ursul coadă → se spune acelora care au o purtare nepotrivită cu situaţia lor, cu momentul respectiv etc.

• De când se băteau urşii în coadă → (în basme) foarte de demult; din vremuri străvechi.

• A vinde pielea ursului din pădure/tocmeala în târg şi ursul în crâng → a conta pe un lucru înainte de a fi sigur că îl vei avea; a face calcule anticipate fără un temei.

• A se aduna ca la urs → a se aduna în număr foarte mare şi a privi cu o deosebită curiozitate şi interes.

• A trage nădejde ca ursul de coadă → a nădăjdui lucruri imposibile de realizat.

• A trăi ca ursul în bârlog → a trăi retras de lume; a nu fi sociabil.

A (SE) USCA vb.

• Bea de usucă → bea foarte mult; e foarte beţiv.

• A se usca/a i se usca cuiva gura/gâtul de sete → a avea o senzaţie puternică de sete, de căldură etc.

USCAT s.

• A fi dracul pe uscat → a fi şiret, rău.

• A târî/a trage barca/targa pe uscat → a duce o viaţă grea.

• A se zbate ca peştele pe uscat → a se sili din răsputeri să scape dintr-un impas.

A USTURA vb.

• A ustura pe cineva inima/la inimă → a simţi o durere puternică, fizică sau morală.

• A ustura pe cineva în/la pungă → a plăti ceva care costă mult, pe care dă mulţi bani.

• A ustura pe cineva spatele → a merita bătaie.

USTUROI s.

• Nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase → se zice despre cineva care pretinde că nu ştie nimic despre un lucru de care e vinovat.

UŞĂ s.

• A-i arăta cuiva uşa → a da pe cineva afară; a-l pofti să iasă; a-l goni.

• A bate la uşă → a fi foarte aproape; a fi iminent.

• A bate/a cere pe la uşile oamenilor/pe la uşi străine → a trăi din mila altora; a cere de pomană.

• A da/a fi dat pe uşă afară → a goni/a fi gonit de undeva.

• A-i deschide cuiva amândouă uşile → a primi pe cineva cu bucurie, cu braţele deschise.

• La uşa.../la uşă → foarte aproape (de)...

• A lăsa pe cineva după uşă → a nesocoti; a desconsidera; a dispreţui pe cineva.

• A deschide larg uşile → a permite; a lăsa intrare liberă.

• A intra pe uşa din dos → a ocupa o funcţie, un post prin protecţie.

• A umbla din uşă în uşă → a cere de pomană.

• A primi pe cineva între două uşi → a sta de vorbă cu cineva în fugă, căutând să scape de el cât mai repede.

• A strânge pe cineva cu uşa → a forţa pe cineva să facă sau să recunoască ceva.

• Cu uşile închise → în secret; fără ca publicul să fie admis.

• Închide uşa pe dinafară! → ieşi!; pleacă!

• Uşă în uşă → foarte aproape; faţă în faţă; în vecini.

• A forţa uşa → a intra cu sila în casa cuiva.

• A lua uşa în spate → a pleca; a ieşi.

• A sta după uşă → a nu fi băgat în seamă; a sta deoparte (în societate).

UŞOR ~oară adj.

• Cu inima uşoară → lipsit de supărări, de griji; voios.

• A fi uşor de cap/a avea cap uşor → a fi ager la minte, isteţ, deştept.

• A fi uşor de gură → a fi vorbăreţ; flecar.

• Îmbrăcat uşor → îmbrăcat cu haine subţiri.

• A lua uşor un lucru/a trece uşor peste un lucru → a privi lucrurile în mod superficial.

• A lua viaţa uşor → a nu-şi face griji.

• Moravuri uşoare → purtare imorală.

• A fi uşor de mână/a avea mână uşoară → a lucra cu fineţe şi cu abilitate; a fi îndemânatic.

• A fi uşor de picioare → a fi sprinten, iute la mers.

• Fie-i ţărâna uşoară → formulă rostită la înmormântarea sau la pomenirea unui mort; să se odihnească în pace!

A (SE) UŞURA vb.

• A-şi uşura inima → a se simţi mai puţin mâhnit; a-şi vărsa focul.

• A uşura punga cuiva → a lua banii cuiva prin mijloace necinstite.

• A uşura pe cineva de bani → a lua cuiva banii prin furt sau prin mijloace necinstite.

• A (se) uşura de bani → a face pe cineva să cheltuiască sau a cheltui o sumă mare de bani sau toţi banii.

UŞURINŢĂ s.

• Cu (mare/multă) uşurinţă → a) uşor; fără efort; b) calm; cu indiferenţă, cu nepăsare.

UTIL ~ă adj.

• În timp util → la momentul oportun; la timp.

UTRENIE s.

• Pe la utrenie → dis-de-dimineaţă.

UZ

• Scos din uz → degradat; stricat; inutilizabil.

• A face uz de... → a se folosi de...

V

VACĂ s.

• S-a dus bou şi a venit/s-a întors vacă → se spune despre un om care a plecat să se instruiască şi s-a întors mai puţin instruit decât plecase.

• Vacă bună de muls → persoană sau situaţie de care cineva abuzează pentru a trage foloase materiale.

• Get-beget coada vacii → neaoş; de origine rurală.

VAD s.

• A-şi face vad → a) a-şi face loc de trecere; a răzbate; b) a căuta un prilej pentru a merge undeva; a-şi face cale.

• A nu avea vad → a nu avea ieşire; a nu avea scăpare.

• A avea vad → a avea clientelă numeroasă.

VAI interj.

• Ca vai de... → exprimă compătimire adâncă.

• Ca vai de lume → formulă prin care se arată o situaţie grea, vrednică de plâns.

• Cu vai nevoie/cu chiu cu vai → cu trudă; după multă osteneală.

• Vai şi amar → jale, tristeţe; nenorocire.

• Vai de păcatele mele → se spune pentru a-şi exprima necazul, nemulţumirea faţă de o situaţie neplăcută.

• (A fi) vai şi amar de capul/de pielea cuiva → exprimă situaţia foarte grea, neplăcută în care se poate afla cineva.

VAL s.

• A avea val → a avea neplăceri; a trece printr-un pericol, printr-o cumpănă.

• A face cuiva val → a pricinui cuiva neajunsuri, necazuri; a-i face cuiva un rău.

• În valuri/valuri-valuri → în mod succesiv şi în cantitate mare.

• Valul/valurile vremii → desfăşurare, trecere a vremii.

• Valurile tinereţii → avânturile, lipsa de experienţă, entuziasmul inerente tinereţii.

• Valurile vieţii/lumii → greutăţile, încercările prin care trece omul în viaţă; vicisitudinile vieţii.

VALE s.

• A lua pe cineva la vale → a râde de cineva; a-l ironiza; a-şi bate joc de el.

• A-şi lua vale → a pleca, a fugi de undeva; a-şi lua tălpăşiţa.

• Ce mai la deal, la vale? → ce să mai lungim vorba în zadar?

• Valea! → pleacă!

VALIZĂ s.

• A-şi face/a-şi lua valiza → a se pregăti de plecare; a pleca; a fi obligat să plece din cauza împrejurărilor.

• A-şi da foc la valiză → a-şi provoca necazuri, neplăceri; a-şi periclita situaţia.

VALMA s.

• A da valma → a se precipita; a da buzna.

• De-a valma → laolaltă; claie peste grămadă.

VALOARE s.

• De valoare → scump; preţios.

• A pune/a scoate în valoare → a valorifica un lucru; a-i arăta importanţa cuvenită, a-i sublinia calităţile; a-l pune în relief.

VALVÂRTEJ adv.

• A face valvârtej → a răsturna; a răvăşi.

• În valvârtej → în spirală; rotocol.

• A se face/a sta/a umbla valvârtej → a depune toate eforturile spre a reuşi; a-şi da toată silinţa în vederea realizării unui scop.

VAMĂ s.

• A pune vamă → a fura la drumul mare.

• A duce ceva prin vama cucului/a trece/

a se strecura prin vama cucului → a duce ceva sau a trece, a se strecura peste graniţă, evitând contactul cu autorităţile; a trece prin contrabandă.

VAN ~ă adj.

• În van → zadarnic; degeaba; fără rost.

VARĂ s.

• An-vară/astă-vară → în vara anului precedent.

• A face iarnă vară → a fi om harnic.

• La vara cailor → niciodată.

VARGĂ s.

• A fi varga lui Dumnezeu → (a fi) aspru, crunt.

• A tremura ca varga/vargă → a tremura foarte tare (de frică sau de frig).

• A bate satu-n vergi → a cerşi.

• A-i duce cuiva vergile → a fi îngrijorat de soarta cuiva; a compătimi pe

cineva.

VARZĂ s.

• A fi ca o varză învelită → a fi închis în sine, ascuns.

• A se înfoia ca varza → a se îngâmfa.

• A împăca şi capra, şi varza/a împăca capra cu varza → a mulţumi şi pe unul şi pe altul; a împăca două interese opuse.

• A se împăca ca capra cu varza → a fi în relaţii proaste; a nu se putea înţelege unul cu altul.

• A face varză pe cineva/ceva → a) a tăia în bucăţele; b) a bate zdravăn; c) a reduce pe cineva la tăcere.

• A (se) face/a ajunge varză → (despre cărţi, caiete) a (se) deteriora; a face/a ajunge să aibă foile mototolite, zdrenţuite.

• A o face varză/a face o varză → a suporta un eşec.

• A fi bun de făcut cu varză → a) a fi prost; b) a fi de proastă calitate.

• E murat în varză acră → se spune glumeţ despre o persoană care a mâncat o bătaie zdravănă.

• A-i lua cuiva pietroiul de pe varză → a scăpa de sărăcie.

VATRĂ s.

• A-i cădea cuiva în vatră → a fi oaspete nepoftit.

• A cloci pe vatră → a lenevi (la căldură); a trândăvi.

• A îmbătrâni în vatră → a rămâne fată bătrână.

• A nu avea nici cenuşă în vatră/a nu-i arde nici focul în vatră → se spune despre cineva foarte sărac.

• A-i lua/a-i vinde cuiva şi cenuşa din vatră → a-i lua cuiva tot ce are.

• A se prinde cu mâinile de vatră → a începe să se chivernicească; a se întări.

• A veni/a umbla pe vatră → a veni/a umbla pe jos, cu piciorul.

• A lăsa la vatră → a elibera un ostaş după terminarea serviciului militar.

VĂCAR s.

• A se supăra ca văcarul pe sat → a-şi manifesta nemulţumirea, supărarea (fără motiv) împotriva unei persoane, care însă nu ia în seamă supărarea lui.

VĂL s.

• A i se lua/a-i cădea cuiva un văl de pe ochi/de pe frunte → a începe să înţeleagă, să judece limpede realitatea.

• A arunca un văl peste... → a ascunde, a tăinui; a da uitării (în mod intenţionat).

• A i se pune cuiva un văl pe ochi/pe frunte → a înceta să înţeleagă, să judece limpede realitatea.

VĂLĂTUC s.

• De-a vălătucul → de-a dura; de-a rostogolul.

• A se face vălătuc → a se strânge; a se ghemui.

A (SE) VĂRSA vb.

• Plouă de varsă → plouă torenţial; plouă cu găleata.

• A-şi vărsa amarul/necazul/veninul/focul etc. → a-şi povesti necazul; a se destăinui.

• A vărsa foc → (despre cai) a fi foarte iute şi puternic.

• A vărsa (multe) sudori/năduşeli → a se chinui mult; a munci din greu.

• A vărsa sânge → a ucide; a omorî.

• A vărsa sudori de moarte → a fi în agonie; a trage să moară.

• A vărsa şiroaie de lacrimi/a vărsa lacrimi de sânge → a plânge foarte tare (cu jale).

• A-şi vărsa sângele pentru cineva/ceva → a se sacrifica, a se jertfi; a-şi da viaţa pentru cineva/ceva.

• A-i vărsa cuiva maţele → a spinteca pe cineva; a ucide.

• A-şi vărsa şi maţele → se spune despre cineva care vomită foarte tare.

• A-i veni cuiva să-şi verse maţele → a simţi o greaţă puternică.

• A-şi vărsa veninul/mânia/necazul etc. → a-şi descărca mânia, furia asupra cuiva; a se răzbuna pe cineva.

• A se vărsa zorile/de ziuă → a se ivi zorile; a se lumina de ziuă.

VĂRSARE s.

• Vărsare de ziuă → revărsatul zorilor; zori de zi.

• Vărsarea serii → înserare; amurg.

• Vărsare de sânge → ucidere în masă; măcel.

VĂRUIT ~ă adj.

• A fi mormânt/perete văruit → se spune despre cineva sau ceva care produce sau caută să producă o impresie favorabilă, ascunzându-se sub aparenţe înşelătoare.

VĂTRAI s.

• Trai cu vătrai/un trai şi-un vătrai → certuri şi neînţelegeri.

• Trai pe vătrai → a) viaţă foarte grea, de mizerie; b) viaţă lipsită de griji.

• A toca/a bate toaca pe vătrai → a) a trăi în mare sărăcie; b) a sta degeaba; a pierde timpul.

VĂZ s.

• În văzul → în faţa...; faţă de...

VĂZDUH s.

• A vorbi în văzduh → a vorbi fără a fi luat în seamă.

VĂZUT ~ă adj.

• Pe văzute → în faţa tuturor; de faţă cu toţi; la vedere, în văzul tuturor.

VÂNĂ s.

• A fi numai vână → a fi iute, îndemânatic, sprinten.

• Slab de vână → neputincios; slăbănog.

• Tare de vână/vârtos la vână → tare, puternic, viguros.

• A-i îngheţa cuiva sângele în vine → a fi cuprins de frică; a încremeni de groază.

• A nu avea picătură de sânge în vine → a fi slab, anemic.

• Cu coada între vine → uimit; ruşinat.

• Pe vine → ghemuit, cu genunchii îndoiţi, sprijinind corpul pe gambe.

VÂNT s.

• A arunca banii în vânt → a risipi, a cheltui fără socoteală.

• A se aşterne vântului → a fugi în goana mare; a alerga foarte repede.

• A-i bate cuiva vântul în traistă → a fi foarte sărac.

• A-i bate/a-i sufla cuiva vântul în buzunar → a nu avea bani; a fi foarte sărac.

• Bate vântul → totul e pustiu.

• Ca vântul (şi ca gândul) → foarte repede.

• Ce vânt te aduce? → cu ce ocazie ai venit pe aici?

• A se da în vânt după ceva → a-i plăcea foarte mult un lucru.

• A se da în vânt după cineva → a iubi; a dori foarte mult pe cineva.

• A se da în vânt după trebi → a da zor; a se osteni mult.

• Din/de la cele patru vânturi → de peste tot; de pretutindeni.

• A avea parte de odihna vântului → a avea o existenţă agitată, frământată, zbuciumată.

• A paşte vânturile → a se angaja în acţiuni, în activităţi lipsite de sens; a-şi irosi timpul.

• A merge cu nasul în vânt → a fi fudul, fălos.

• A-l bate vântul → a fi extrem de slab sau de slăbit.

• A se duce pe vânturi → a se risipi; a se prăpădi.

• A se duce/a veni pe aripi de vânt → a se duce/a veni foarte repede.

• A-i face cuiva vânt → a face pe cineva să plece; a-l expedia; a-l da afară.

• A-şi face vânt → a-şi lua avânt (pentru a porni cu viteză).

• Vânt rău → întâmplare nenorocită care loveşte pe cineva.

• A se da după vânt/după cum bate vântul → a se adapta unei situaţii, unei împrejurări care îi sunt favorabile.

• Fluieră/flutură-vânt → om neserios, fără căpătâi; haimana.

• A-şi întoarce mantaua după vânt → a se acomoda împrejurărilor; a-şi schimba atitudinea după cum cere interesul momentan.

• În vânt → a) în gol; b) fără folos; zadarnic.

• A vedea dincotro bate vântul → a-şi da seama de ceva înainte ca lucrurile să se precizeze cu claritate; a prevedea; a fi realist şi circumspect.

• Vorbă-n vân → vorbă fără temei, fără rost.

A VÂNTURA vb.

• A vântura mări şi ţări → a călători foarte mult.

VÂNZARE s.

• Vânzare bună! → urare făcută negustorului pentru a-şi vinde marfa bine şi repede.

VÂNZĂTOR s.

• Vânzători de piei de cloşcă → se spune ironic unui negustor fără marfă şi fără capital.

VÂRF s.

• Asta pune/face vârf (la toate) → asta e prea de tot; întrece orice măsură; este din cale-afară.

• Din vârful buzelor → fără convingere; de mântuială; superficial.

• A fi vârf şi creştet → a fi persoană de seamă, importantă.

• În vârful/pe vârfurile degetelor/picioarelor → încet, cu grijă, fără zgomot, ca să nu simtă nimeni.

• Luni/zile etc. de vârf → luni/zile etc. în care o anumită activitate atinge intensitatea maximă.

• (Plin) cu vârf/încărcat cu vârf → plin de tot, până sus.

• Nici cât un vârf de ac → a) foarte puţin; b) foarte mic.

• Până în vârful urechilor → foarte tare.

• A i se sui cuiva tot sângele în vârful capului → se spune despre cineva care se înroşeşte la faţă din cauza furiei, a ruşinii etc.

• A i se sui cuiva părul în vârful capului → a i se ridica părul cuiva pe cap de frică.

• Cu vârf şi îndesat → mult; din belşug; cu prisosinţă.

A (SE) VÂRÎ vb.

• A-i vârî cuiva pe gât → a sili pe cineva să accepte ceva, împotriva voinţei sale.

• A se vârî sub pielea cuiva → a câştiga, prin linguşire, încrederea sau dragostea cuiva.

• A vârî ceva în cap → a) a învăţa; a face pe cineva să înţeleagă, să priceapă ceva; b) a face (pe cineva) să creadă (ceva neadevărat), să aibă o anumită părere (eronată).

• A-şi vârî coada → a se amesteca, a interveni (în chestiuni care nu-l privesc).

• Îşi vâră dracul coada → se spune când într-o situaţie se ivesc neînţelegeri sau complicaţii (neaşteptate).

• A-i vârî cuiva minţile în cap → a-şi da bine seama/a face să-şi dea seama de

urmările faptelor sale; a se cuminţi sau a face să se cuminţească.

• A vârî cuiva pumnul în gură → a împiedica pe cineva cu brutalitate să-şi spună cuvântul.

• A vârî un fitil → a provoca intrigi, discordie.

• A-şi vârî nasul → a iscodi, a cerceta cu indiscreţie.

• A-şi vârî nasul unde nu-i fierbe oala → a se amesteca, a interveni (inoportun) în chestiuni care nu-l pricesc.

• A vârî pe cineva în mormânt → a) a omorî pe cineva; b) a cauza cuiva supărări foarte mari.

• A se vârî în sufletul cuiva → a plictisi pe cineva, manifestând un interes sau o simpatie prea stăruitoare, prea insistentă, agasantă.

• A vârî pe cineva în boală/în speriaţi → a speria tare; a îngrozi; a înspăimânta; a înfricoşa.

• A vârî vrajbă/zâzanie → a provoca (cu intenţie) neînţelegeri, ură, intrigi; a învrăjbi.

VÂRSTĂ s.

• Fără vârstă → a cărui vârstă nu se poate preciza.

• În floarea vârstei → care se află în plină tinereţe.

• Între două vârste → nici prea bătrân, nici prea tânăr.

VÂRŞĂ s.

• Râde vârşa de baltă → se zice când cineva critică pe altul fără să-şi vadă propriile-i greşeli.

• A intra în vârşă → a intra într-o încurcătură.

VÂRTOS adv.

• Cu atât mai vârtos → cu atât mai mult.

• A sta vârtos → a interveni cu energie.

• Mai vârtos că... → mai ales; mai cu seamă că...

• Vârtos la cap → dârz; încăpăţânat; îndărătnic.

VÂRTUTE s.

• A fi tare în vârtute, dar slab de minte → a fi puternic, rezistent, dar prost.

• Din toată vârtutea → cu toată râvna; cu toată străduania.

VEAC s.

• Cât veacul/în veci (de veci) → a) veşnic; pururea; mereu; b) niciodată.

• De veci → etern, veşnic.

• Din veac/de veacuri/de când veacul → din vechime, de foarte multă vreme; din vremuri străvechi; de când lumea; din bătrâni.

• A-şi face/a-şi duce/a-şi petrece veacul → a trăi (undeva); a-şi duce viaţa.

• Un veac de om → foarte mult timp; vreme lungă.

• A-i trece cuiva veacul → a nu mai fi în floarea vârstei.

• Cât e veacul/până e veacul → a) pentru foarte mult timp; b) niciodată.

• În veci de veci/până în vecii vecilor → tot timpul; în eternitate.

• A dormi somnul cel de veci → a muri.

VECIE s.

• De vecie → care nu va avea sfârşit; etern; veşnic.

• Pe vecie → pentru totdeauna.

• Pentru vecie → pentru totdeauna.

• A închide ochii pe vecie → a muri.

VECIN s.

• Din vecini → care este din apropiere.

VECINĂTATE s.

• Din vecinătate → care este, care se află în apropiere.

A (SE) VEDEA vb.

• Ce să vezi/ce să vadă → formulă prin care se exprimă mirarea faţă de ceva neaşteptat.

• Cum te văd şi mă vezi → absolut cert; evident; sigur.

• A fi bine văzut → a se bucura de prestigiu; a fi apreciat.

• Precum vezi → aşa-i, asta-i (situaţia).

• A vedea ca prin ceaţă/aburi → a vedea slab, cu greu, neclar.

• A (-şi) vedea de coada măturii/de fuse şi mosoare → a se ocupa de treburile casei, ale gospodăriei.

• A-şi vedea/a-şi căuta de treabă → a) a se ocupa de treburile personale; a nu se amesteca în treburile altora; b) a lucra conştiincios.

• Se vede că.../se vede treaba/lucrul că... → probabil; pesemne.

• Pe văzute → a) în faţa tuturor; de faţă cu toţi; b) cu condiţia de a avea ceva în faţa propriilor ochi.

• A vedea lumina zilei → a căpăta viaţă; a se naşte (un copil).

• A vedea lumina tiparului → a fi publicat; a ieşi de sub tipar.

• Cât vezi cu ochii → cât se poate cuprinde cu privirea; până la o depărtare foarte mare.

• Să ne vedem sănătoşi/cu bine → formulă de salut la despărţire.

• A-şi vedea de drum → a-şi continua călătoria; a merge mai departe.

• A-l vedea pe Dumnezeu → a avea şansă; a avea noroc; a reuşi.

• A nu vedea lumea înaintea ochilor → a) a fi foarte supărat, mâhnit; b) a fi foarte mânios.

• A vedea cu ochii altuia → a nu avea păreri proprii; a judeca prin prisma altuia.

• Când ce să vezi? → formulă prin care se exprimă mirarea faţă de ceva neaşteptat.

VEDERE s.

• A avea ceva în vedere → a avea o intenţie; a-şi face un plan.

• A avea pe cineva în vedere → a se interesa de aproape de cineva; a-i purta de grijă; a ţine pe cineva în evidenţă.

• A cunoaşte/a şti pe cineva din vedere → a cunoaşte pe cineva după înfăţişare, fără a-i şti numele.

• Din vedere → (numai) privind.

• În vederea... → în scopul...; pentru...

• La vedere → în văzul tuturor; în public.

• A-i pune cuiva în vedere → a-i atrage cuiva atenţia; a-l avertiza.

• A scăpa din vedere → a lăsa la o parte din nebăgare de seamă; a omite; a neglija ceva din neatenţie.

• A pierde ceva/pe cineva din vedere → a da uitării pe cineva/ceva; a nu mai şti de cineva/ceva.

• A-i lua/a-i fura vederile → a nu mai vedea; a orbi.

• A avea vederea scurtă/a fi scurt la vedere → a fi miop.

• A scoate la vedere → a expune o marfă pentru a atrage cumpărători.

• A trece cu vederea → a) a nu lua în seamă; a nu da importanţa cuvenită; a neglija; a omite; b) a nu-i lua cuiva în nume de rău.

A VEGHEA vb.

• A(-l) veghea voia cuiva → a favoriza, a avantaja pe cineva; a avea faţă de cineva o atitudine pătimitoare.

VELEAT s.

• A-i sosi veleatul cuiva → a-i sosi timpul să moară; a fi pe punctul de a muri.

• A-i trece cuiva veleatul → a-i trece cuiva vremea, timpul.

• Veleatul de apoi → sfârşitul lumii.

• A face cuiva veleatul → a omorî.

A VENI vb.

• A veni pe lume → a se naşte.

• Aşa vine vorba → aşa se spune; aşa e obiceiul.

• A avea pe vino-ncoace → a avea ceva atrăgător; a avea farmec; a atrage.

• Ce-ţi veni (să...)? → se spune când cineva face un lucru nelalocul lui.

• Cum îi vine → după plac; cum vrea; cum îi convine.

• Aşa mai vii de-acasă → se spune cuiva care revine asupra unei hotărâri, care adoptă o atitudine mai conciliantă, mai înţeleaptă.

• Cum vine asta? → ce înseamnă?; cum trebuie interpretat acest fapt?

• A-şi veni în fire/în simţire/în cunoştinţă → a-şi recăpăta cunoştinţa; a se reculege; a se dezmetici.

• A veni la putere → a prelua conducerea politică a ţării.

• A veni mare → (despre ape) a-şi ridica mult nivelul; a creşte; a se umfla; a se revărsa.

• Vorba vine → a) ia să zic aşa; b) aş!, de unde!

• Doar nu vin turcii → se spune pentru a potoli pe cineva prea grăbit sau speriat brusc fără motiv.

• A-i veni cuiva mintea în cap → a dobândi, odată cu vârsta, capacitatea de a înţelege, de a judeca etc.

• A-i veni cuiva de hac → a) a răsplăti sau a pedepsi pe cineva după cuviinţă; b) a găsi mijlocul, posibilitatea de a face inofensiv pe cineva, de a se impune cuiva.

• A veni la urechea cuiva → a ajunge ceva la cunoştinţa cuiva; a deveni cunoscut.

• A-i veni cuiva numai numele → a muri undeva, departe de locul de unde a plecat.

• A-i veni sufletul la loc → a-şi recăpăta sau a-şi potoli respiraţia; a se linişti.

• A-i veni inima la loc → a-şi recăpăta calmul, curajul după un moment de emoţie, de spaimă.

• A-i veni cuiva apa la moară → a se schimba împrejurările în favoarea cuiva.

• A nu-i veni la degetul cel mic → a nu se putea compara cu cineva.

• A-i veni cuiva apa la gură/la gât → a se afla într-o situaţie foarte dificilă; a fi în primejdie.

• A veni la vârstă/a veni la măsura vârstei → a depăşi vârsta adolescenţei şi a deveni matur.

• A-şi veni în chef → a-şi recăpăta voia bună, buna dispoziţie.

• A-şi veni în fire → a-şi recăpăta vigoarea; a se restabili (după o boală, o slăbiciune etc.).

• A-şi veni în simţire → a-şi reveni dintr-un şoc; a-şi recăpăta cunoştinţa în urma unui leşin, a unei crize.

• A-i veni cuiva ceasul → a) a sosi timpul pentru cineva să moară; b) a sosi pentru cineva timpul să se căsătorească.

• A-i veni cuiva ceva pe buze/pe limbă → a avea impulsul, pornirea de a rosti, de a spune.

• Cum îi vine la gură → cu brutalitate, nestăpânit; cu violenţă.

• A-i veni cuiva toţi dracii → a se înfuria; a se mânia.

• A-i veni cuiva la îndemână → a-i conveni; a-i fi pe plac.

VENIN s.

• A/a-şi face venin → a se supăra foarte tare; a-şi face sânge rău.

• A-i pune cuiva venin la inimă → a supăra pe cineva foarte tare; a-i face cuiva sânge rău.

• A vărsa venin → a vorbi despre cineva duşmănos, cu ură.

• A-şi vărsa veninul → a) a-şi manifesta (violent) supărarea, furia, mânia faţă de cineva; b) a-şi descărca sufletul; a-şi destăinui amărăciunea, durerea.

VERDE[1] s.

• A i se face cuiva verde înaintea ochilor → a i se face rău; a-i veni ameţeală.

• A spune/a îndruga/a toca la verzi şi uscate → a vorbi multe şi fără rost; a flecări; a trăncăni.

VERDE[2] adj.

• La moşii ăi verzi → niciodată.

• A spune verde (în faţa/în ochi) → a spune adevărul de-a dreptul; a vorbi fără înconjur sau menajamente.

• Din pământ, din iarbă verde → cu orice preţ; prin orice mijloc.

• A umbla după cai verzi (pe pereţi) → a căuta să obţii un lucru imposibil; a se lăsa dus de iluzii.

• A vedea stele verzi → se spune când cineva primeşte o lovitură puternică.

• A visa/a vedea/a spune cai verzi (pe pereţi) → a-şi închipui/a spune lucruri fantastice, imposibile, de necrezut.

VERESIE s.

• Pe veresie → a) pe credit; pe datorie; b) degeaba; gratis.

VERVĂ s.

• A fi în/cu vervă → a) a fi într-o dispoziţie verbală neobişnuită; a fi inspirat, însufleţit; b) (despre sportivi, artişti) a manifesta o formă deosebit de bună.

VESTĂ s.

• A avea pe cineva în buzunarul de la vestă → a avea pe cineva în puterea sa; a domina pe cineva.

VESTE s.

• Ce (mai) veste? → ce e nou?; ce noutăţi ştii?

• Fără (de) veste → subit; deodată; pe neaşteptate.

• A (-i) da cuiva de veste → a înştiinţa; a anunţa.

• A se duce/a-i merge vestea → a deveni foarte cunoscut; a i se duce faima.

• A prinde de veste → a băga de seamă (din timp); a-şi da seama.

VEŞNIC ~ă adj.

• Somnul cel veşnic → moartea.

• A trece/a se muta la cele veşnice → a muri.

VEŞNICIE s.

• În veşnicie → în tot timpul; în eternitate.

• Pentru/pe veşnicie → pentru totdeauna; în mod definitiv.

VIAŢĂ s.

• A aduce pe cineva la viaţă → a face pe cineva sănătos, a-l vindeca de o boală grea.

• Are zece vieţi → se spune despre cel care scapă cu viaţă din situaţii primejdioase.

• A avea nouă vieţi → a fi foarte rezistent.

• Când ţi-i viaţa mai dragă → când nu te-aştepţi; când nici nu te gândeşti.

• Cu preţul vieţii → cu orice risc.

• A-şi da viaţa → a face sacrificiul suprem pentru o cauză sau pentru cineva.

• A da viaţă → a) a naşte; a zămisli; b) a înviora.

• Fără (pic de) viaţă → fără vlagă; fără vigoare.

• A fi om de viaţă → a fi om vesel, dornic de petreceri.

• Între viaţă şi moarte → a) în agonie; pe moarte; b) într-o situaţie grea, dificilă.

• A lua/a căpăta viaţă → a lua fiinţă; a se naşte; a se produce.

• A lungi/a scurta viaţa cuiva → a cruţa/

a ucide pe cineva; a lăsa/a nu lăsa pe cineva viu.

• Pe viaţă → pe tot timpul cât trăieşte cineva.

• Pe viaţă şi pe moarte → cu înverşunare; din toate puterile; cu riscul vieţii.

• A-şi pierde viaţa → a muri (într-o luptă, într-un accident etc.).

• Plin de viaţă → plin de energie; vioi; sănătos; robust; vesel.

• A-şi pune viaţa în primejdie/a-şi pune viaţa la mijloc → a face ceva cu riscul vieţii; a risca foarte mult.

• A-i sta/a i se ţine/ai atârna cuiva viaţa (numai) într-un/de un fir de aţă/de păr → a fi în mare primejdie.

• A trece/a se trece/a înceta din viaţă → a muri.

• O viaţă de om → vreme îndelungată.

VID s.

• A face vid în jurul său → a îndrepta, a elimina pe oricine din jurul său.

VIERME s.

• Are viermi (neadormiţi) → se spune despre copiii neastâmpăraţi, care nu stau locului.

• Îl mănâncă viermii de viu → se spune despre cei foarte leneşi şi foarte murdari.

• A trăi ca viermele în hrean → a duce o viaţă grea.

• A-l roade pe cineva un vierme la inimă → a fi muncit, apăsat de griji; a fi neliniştit.

• A avea un vierme pe limbă → a fi limbut.

VIESPE s.

• (A fi) ca viespea → (a fi) plin de neastâmpăr; nestăpânit şi agresiv.

• A înţepa ca viespea → a se exprima în termeni caustici; a fi rău de gură.

• Cuib de viespi → grup de oameni ostili unii faţă de alţii, dezbinaţi, învrăjbiţi.

VIEZURE s.

• A-i roade cuiva viezurea minţile → a ajunge într-o stare de confuzie; a-şi pierde capacitatea de a judeca.

VIGOARE s.

• A intra în vigoare → (despre legi) a deveni valabil sau aplicabil.

VIITOR s.

• (Plin) de viitor/cu viitor → care are toate condiţiile pentru a ajunge la o situaţie bună, la o carieră frumoasă.

VILEAG s.

• A da în vileag → a face cunoscut; a scoate la iveală; a divulga.

• În vileag → în public; în faţa lumii.

• A se da în vileag → a-şi trăda sentimentele, intenţiile ascunse.

• Câtu-i lumea şi vileagul → a) totdeauna; b) niciodată.

• În vileagul vântului → în bătaia vântului.

VIN s.

• A bea vin de unde cântă broasca → a bea apă.

• A i se sui/a i se urca cuiva vinul la cap → a se ameţi de băutură; a se îmbăta.

VINĂ s.

• Bată-l vina! → exprimă o dojană cu nuanţă de simpatie.

• A cădea/a pica în vină → a se face vinovat de ceva.

• A da vina pe cineva/ceva → a învinui pe cineva/ceva.

• Din vina... → din cauza...; din pricina...

• A avea o vină → a purta răspundere pentru crearea unei situaţii nedorite.

• A fi de vină → a fi susceptibil de acuzaţie.

• A face cuiva o vină din ceva → a considera drept greşeală o faptă a cuiva.

A (SE) VINDE vb.

• A-şi vinde scump pielea/viaţa → a se apăra cu îndârjire, a lupta cu înverşunare.

• A vinde pielea ursului din pădure/peştele din baltă → a dispune de un lucru fără să-l ai.

• A-şi vinde şi pielea/cămaşa de pe dânsul → a fi nevoit să renunţe la tot ce are din cauza unor situaţii dificile.

• Cum am cumpărat-o, aşa o vând → relatez ceea ce am auzit, fără a-mi asuma vreo răspundere.

• Calul bun se vinde din grajd → lucrul de calitate nu are nevoie de reclamă.

VINEREA adv.

• Parcă mănâncă numai vinerea → se spune despre un om firav, foarte slab.

VINERI s.

• A avea multe vineri → a mai avea multe zile de trăit.

VINOVAT ~ă adj.

• A se face vinovat de... → a săvârşi, a comite; a avea o atitudine reprobabilă manifestată prin...

VIOARĂ s.

• Limpede ca vioara → limpede ca lacrima.

VIPERĂ s.

• Pui de viperă → om rău.

• A tresări ca muşcat de viperă → a tresări violent; a resimţi un şoc puternic.

VIS s.

• Ca prin/ca în vis → neclar; vag; confuz.

• De vis → incredibil de frumos; ireal; minunat.

• Nici prin vis → se spune pentru a nega cu tărie faptul de a fi intenţionat să facă ceva.

• Nici prin vis nu mi-a trecut → nici nu m-am putut gândi la un astfel de lucru.

• A-şi vedea visul cu ochii → a i se realiza cuiva o mare dorinţă, un ideal.

A VISA vb.

• Unde te visezi? → crezi că merge aşa?; unde crezi că te afli?; unde te trezeşti?

• Când nici nu visezi/când cu gândul nu visezi → deodată; pe neaşteptate.

• A visa cai verzi pe pereţi → a-şi închipui lucruri fantastice, nerealizabile.

• A visa deştept → a avea halucinaţii; a delira.

VITEZĂ s.

• A băga pe cineva în viteză → a obliga pe cineva să iasă din starea de inerţie şi să facă ceva mai repede decât este obişnuit.

VIŢĂ s.

• A lucra pe cineva în foi de viţă → a unelti împotriva cuiva cu multă iscusinţă.

VIŢEL s.

• A trăi ca viţelul la oraş → a duce un trai plin de lipsuri, de greutăţi, de necazuri.

• A trăi ca viţelul la curtea boierească → a duce un trai îmbelşugat.

• A sta/a se uita/a rămâne ca viţelul la poartă nouă → a sta/a se uita/a rămâne uimit, nedumerit, dezorientat în faţa unei situaţii noi sau neaşteptate.

VIU[1] vie adj.

• A jupui pe cineva/a-i lua cuiva pielea de viu → a-i lua cuiva totul; a jecmăni pe cineva; a-l jefui.

• Viu sau mort → oricum ar fi; în orice stare s-ar afla.

• Viu-viuţ/vieluţ → chiar viu; într-adevăr viu; nevătămat.

• A fi mai mult mort decât viu → a fi într-o stare de sfârşeală (din cauza bolii, a spaimei etc.).

• A băga pe cineva de viu în mormânt → a omorî pe cineva cu zile; a pricinui moartea cuiva.

• A mânca pe cineva de viu → a-i face cuiva viaţa grea; a amărî; a chinui pe cineva.

• A trage în carne vie → a trage, a lovi în plin.

• A tăia în carne vie → a rezolva o situaţie dificilă, neplăcută prin măsuri radicale, fără cruţare.

VIU² s.

• A lua şi de pe viu şi de pe mort → se spune despre cineva lacom, hrăpăreţ.

• A fi mort între vii → a fi ca şi mort, imobilizat de o boală grea.

• Morţii cu morţii şi viii cu viii → se spune celor care se consolează greu de pierderea unei persoane dragi.

• Nici cu viii, nici cu morţii → se spune despre un bolnav care nu se mai însănătoşeşte.

VIZITĂ s.

• A fi în vizită cu cineva → a avea relaţii de prietenie cu cineva; a-şi face vizite reciproce.

VLĂDICĂ s.

• De la vlădică până la opincă → de la domnitor până la omul de rând; tot poporul.

VOCE s.

• A ridica vocea → a vorbi apăsat, răstit, gata de ceartă.

VODĂ s.

• A lăsa pe vodă departe → a fi mândru, ţanţoş.

• A mânca (din) pita lui vodă → a fi funcţionar public, slujbaş la stat.

• A nu-i păsa nici de vodă → a nu se teme, a nu-i păsa de nimeni.

• A se plimba ca vodă prin lobodă → a umbla fără grijă (şi dându-şi aere).

• Vodă da şi Hâncu ba → se spune când într-un conflict sau într-o dispută nu se ajunge la o înţelegere.

VOGĂ s.

• A fi în vogă → care se bucură la un moment dat de succes.

VOIE s.

• Cu voie/cu voia mea → intenţionat, dinadins.

• Cu (voie)/fără voie/de voie → de nevoie, vrând-nevrând.

• A-şi face voie bună/rea → a fi vesel/a se întrista.

• Fără (de) voie/fără (de) voia mea → neintenţionat; din greşeală.

• A fi la voia cuiva → a fi la cheremul, la discreţia cuiva.

• A-i intra cuiva în voie → a-i face cuiva pe plac.

• În voia cea bună → fără nicio grijă, fără teamă.

• Peste voia cuiva → împotriva voinţei cuiva.

• A se lăsa în voia cuiva → a se lăsa, a se încredinţa bunului plac al cuiva; a se lăsa după dorinţa, după placul cuiva.

• Voie la dumneata ca la banul Ghica → eşti liber să faci ce vrei.

• A face pe voia cuiva → a împlini dorinţa sau plăcerea cuiva.

• De voie, de nevoie → mai mult forţat decât de bunăvoie; vrând-nevrând.

• În voie/în toată voia → în libertate; în largul său; nestingherit.

• A-i strica cuiva voia → a pricinui cuiva neplăceri; a indispune pe cineva.

• Voi şi nevoi → belşug alternând cu lipsuri, sărăcie şi greutăţi.

VOINIC s.

• Voinic de codru → haiduc.

VOPSEA s.

• A ieşi la vopsea → a rezolva ceva; a o scoate la capăt; a ieşi din încurcătură.

VORBĂ s.

• Altă vorbă → altă socoteală; altceva.

• (Aşa) umblă vorba → (aşa) se zvoneşte; (aşa) se spune.

• Auzi vorba! → auzi colo!; ce spui?!; se poate?

• A avea de vorbă cu cineva → a avea de discutat, de aranjat un lucru cu cineva.

• A avea vorbă → a avea discuţii, ceartă.

• A avea o vorbă cu cineva → a avea de comunicat cuiva un lucru (în secret).

• Ce mai (atâta) vorbă? → să terminăm; ce să mai lungim discuţia?

• Cu vorbă că... → zicând că...; sub pretext că...

• Dacă ţi-i vorba de-aşa/dacă aşa ţi-i vorba → în acest caz; dacă aşa stau lucrurile.

• Din două vorbe → fără multă târguială; fără multă discuţie; dintr-odată; repede.

• Din vorbă în vorbă → discutând; din una în alta.

• Două vorbe şi-un cuvânt → în puţine cuvinte; pe scurt.

• A duce/a purta/a ţine pe cineva cu vorba → a nu se ţine de promisiune; a amâna pe cineva mereu.

• A-i face cuiva vorbă/vorba cu cineva → a mijloci o întâlnire între un flăcău şi o fată (în vederea căsătoriei).

• A-şi face de vorbă cu cineva → a găsi prilej de discuţie; a discuta cu cineva.

• A (nu) da pas la vorbă → a (nu) îngădui să vorbească; a (nu) încuraja pe cineva să vorbească.

• A(-i) scoate cuiva vorbele din gură cu cleştele → a determina (cu greu) pe cineva să vorbească.

• A-şi pierde şirul vorbelor → a nu mai avea continuitate în exprimare, în gândire.

• Vorbă goală/deşartă → vorbire lipsită de conţinut, de temei, fără importanţă.

• Vorbă de clacă → flecăreală fără rost.

• A se întrece cu vorba → a se întrece cu gluma.

• A pune o vorbă pentru cineva → a interveni în favoarea cuiva.

• A face pe cineva de vorbă → a face pe cineva de ocară, de râs.

• Fără multă vorbă → lăsând deoparte orice obiecţii; fără a crâcni.

• Fie vorba între noi! → să rămână între noi; să nu afle nimeni.

• A fi/a intra în vorbă (cu cineva) → a fi în tratative pentru încheierea unei afaceri comerciale; a începe o discuţie cu cineva.

• A fi vorba de.../despre...,/să... → a fi în discuţie; a forma obiectul discuţiei.

• A intra în vorbă cu o fată → a începe să facă curte unei fete.

• A lăsa vorbă → a comunica ceva înainte de a pleca; a lăsa o dispoziţie care să se execute după plecarea ta.

• A lua altă vorbă → a schimba subiectul unei discuţii.

• Vorbă lungă → (om) flecar.

• Mai e vorba?/(nu) mai încape vorbă! → desigur, neapărat.

• Nici vorbă → a) desigur; fără îndoială; negreşit; fără doar şi poate; b) nici pomeneală; în niciun caz.

• Nu-i vorbă → într-adevăr.

• Oala nu se umple cu vorbe → e nevoie de fapte, nu de vorbe.

• A-i spune/a-i zice cuiva două vorbe → a comunica ceva cuiva, pe scurt.

• A trimite vorbă → a comunica ceva.

• A se ţine de vorbă → a-şi respecta promisiunile, angajamentele.

• A ţine pe cineva de vorbă → a sta de vorbă cu cineva, nelăsându-l să-şi vadă de treburi.

• A veni la vorba/la vorbele cuiva → a se convinge/a recunoaşte că prevederile cuiva s-au adeverit, că sfaturile pe care le-a dat au fost bune.

• A veni vorba că/a veni vorba de/despre cineva/ceva → a ajunge cu discuţia la un anumit subiect.

• Vorba ceea → expresie folosită în povestire pentru a introduce cuvintele spuse de cineva, o zicală, un proverb.

• Vorba cântecului → aşa cum se ştie, cum se spune.

• Vorba-i vorbă → cuvântul dat trebuie respectat.

• Vorbă curată → vorbă clară, categorică.

• Vorbă să fie! → nici pomeneală.

• A zice vorbă mare → a se angaja solemn; a se lega (cu jurământ).

A VORBI vb.

• A vorbi cu gura altuia → a vorbi fără convingere, evaziv, şovăielnic.

• A vorbi pe cineva (de rău) → a cleveti; a calomnia; a bârfi.

• A vorbi vrute şi nevrute/verzi şi uscate/câte-n lună şi în stele → a vorbi multe şi de toate; a flecări; a sporovăi.

• A vorbi de-a bătul → a vorbi cu ton ridicat, răstit, amenințător.

• A vorbi cu sufletul la gură → a vorbi gâfâind, cu vocea întretăiată de emoţie, de oboseală.

• A vorbi cu jumătate de gură → a spune ceva în silă, fără convingere, nehotărât.

• A vorbi într-un ceas rău → a cobi; a meni rău.

• A vorbi în vânt/în pustiu → a spune ceva fără a fi luat în seamă, zadarnic, degeaba.

• A vorbi aiurea/în bobote → a spune ceva fără rost, fără sens, inconştient.

• A vorbi pe cineva de bine → a lăuda pe cineva.

• A vorbi soacrei să priceapă nora → a face aluzie la o terţă persoană prezentă, adresându-se formal interlocutorului.

• A vorbi în barbă → a vorbi încet; a mormăi.

VRABIE s.

• Vrabia-i tot pui (şi ea moare de bătrână) → se spune despre cineva care pare cu mult mai tânăr decât este.

• Are minte de vrabie → se spune despre o persoană lipsită de judecată.

VRAJBĂ s.

• A face/a băga vrajbă → a provoca discordie; a face întregi; a învrăjbi.

A VREA vb.

• Cât vrei → destul; peste măsură.

• Vrei nu vrei → de voie, de nevoie; fie că doreşti, fie că nu doreşti.

• Vrând-nevrând → mai mult de silă decât de bunăvoie; de voie, de nevoie.

• Fără să vreau → în mod involuntar.

• Vrei, nu vrei, bea Grigore agheasmă → se spune despre cineva care trebuie să îndeplinească ceva împotriva voinţei sale.

• A face tot ce vrea din cineva → a avea mare influenţă asupra cuiva; a dispune de cineva după bunul plac.

• A vrea cuiva binele/răul → a dori să i se întâmple cuiva lucruri plăcute/neplăcute, prielnice/neprielnice.

VREDNIC ~ă adj.

• A fi vrednic → a valora; a preţui.

VREME s.

• Acum mi-i vremea → aceasta este vârsta de care trebuie să mă bucur.

• Cu vremea → după un timp oarecare; cu timpul.

• De vreme ce → din moment ce; deoarece; fiindcă.

• Dintr-o vreme/de la o vreme (încoace) → începând de la un anumit moment.

• Din vreme în vreme → din când în când; uneori; la anumite intervale; din timp în timp.

• Din vremuri → din timpurile vechi; din străbuni.

• După vremuri → în cursul veacurilor.

• De atâta amar de vreme → de foarte mult timp.

• A-i trece cuiva vremea → a pierde momentul prielnic pentru ceva; a îmbătrâni.

• O vreme → o perioadă de timp.

• Fără (de) vreme/înainte de vreme → (care se întâmplă) înainte de termen; prematur.

• În negura/în negurile vremii → de mult; în trecutul îndepărtat.

• Într-o vreme → la un moment dat; într-o anumită epocă.

• În vremea mea → în tinereţe; când eram în floarea vârstei.

• În vreme ce → când; pe când.

• La vreme → la timpul oportun; la momentul potrivit.

• La o vreme → la un moment dat; într-un târziu.

• La vremea asta → într-un moment (nepotrivit).

• Pe vremuri → odinioară; cândva; în trecut.

• A-şi pierde/a-şi trece/a-şi omorî vremea → a-şi irosi timpul fără a face nimic de seamă; a lenevi.

• Până la o vreme → până la un moment dat.

• Toată vremea → continuu; mereu; fără întrerupere.

VRUTĂ s.

• Pe vrute, pe nevrute → vrând-nevrând.

• Vrute şi nevrute → palavre; verzi şi uscate.

VULCAN s.

• A sta pe un vulcan → a fi pândit de o mare primejdie, de un pericol care oricând poate să se dezlănţuie.

VULPE s.

• Ochi de vulpe → căutătură vicleană, bănuitoare.

• A tocmi vulpea din pădure → a negocia un lucru pe care nu e sigur că-l vei avea.

• A umbla cu vulpea în sac → a recurge la procedee incorecte.

• A-i intra cuiva vulpea în sac → a) a nu mai şti ce să facă pentru a scăpa

dintr-o încurcătură; b) a-şi pierde cumpătul; a se speria.

VULTUR s.

• Ochi/privire de vultur → ochi pătrunzători; privire foarte ageră.

Z

ZA s.

• A fura/a lua luleaua neamţului cu zale cu tot → a se îmbăta foarte tare.

ZAHĂR s.

• De zahăr → foarte amabil, foarte serviabil.

ZAPCIU s.

• A sta zapciu → a sta pe capul cuiva.

ZAR s.

• Zarurile au fost aruncate → se spune atunci când, după multe ezitări, a fost luată o decizie irevocabilă.

ZARE s.

• A se uita/a privi în zare → a privi un obiect, aşezându-l în dreptul unei surse de lumină.

ZĂBAVĂ s.

• Un bob zăbavă → îndată; numaidecât; puţină răbdare.

• Fără zăbavă → fără întârziere; imediat; îndată.

• A-şi face zăbavă → a-şi pierde vremea; a întârzia.

• Fără minut zăbavă → în grabă mare; fără cea mai mică întârziere.

A ZĂCEA vb.

• A zăcea la închisoare/în temniţă → a fi întemniţat.

• A zăcea din picioare → a fi bolnav fără a sta la pat; a duce boala pe picioare.

ZĂCERE s.

• A cădea la zăcere → a se îmbolnăvi foarte tare; a cădea la pat.

ZĂGAZ s.

• A se rupe/a se deschide/a se descuia zăgazurile cerului → se spune când sunt ploi torenţiale.

ZĂHĂREL s.

• A duce cu zăhărelul → a duce cu vorba, cu promisiuni.

ZĂLOG s.

• A-şi lăsa pieile zălog → a cădea în mâinile duşmanului; a-şi pierde viaţa.

ZĂPOR s.

• A pune zăpor → (despre cai) a nu vrea să tragă; a se opri.

• A sta la zăpor → a înfrunta primejdiile.

A SE ZĂRI vb.

• A se zări de ziuă → a se face ziuă; a se lumina de ziuă.

• A se zări ca prin sită → a vedea numai conturul obiectelor, fără a distinge culoarea, forma etc.

• A se zări de lună → a apărea, a ieşi luna.

ZĂU interj.

• Ba (nu) zău! → dimpotrivă; te asigur că...; vorbesc serios.

• Nu ştiu, zău! → mă îndoiesc; n-aş crede; nu-s sigur; mă întreb dacă...

A ZÂMBI vb.

• A zâmbi a râde → a zâmbi reţinut, discret.

ZÂMBRE s.

• A face zâmbre → a râvni, a jindui după ceva.

A SE ZBATE vb.

• A se zbate ca peştele pe uscat → a face eforturi zădarnice.

• A se zbate în ghearele morţii → a fi în agonie; a fi între viaţă şi moarte.

A ZBÂRCI vb.

• A zbârci din nas → a strâmba din nas.

• A zbârci sprâncenele → a se încrunta.

ZBÂRCIOG s.

• Cu nasul zbârciog → manifestând neplăcere, dispreţ sau orgoliu, superioritate.

ZBÂRCIT ~ă adj.

• A fi cheag zbârcit → se spune despre un om bătrân, lipsit de puteri.

A SE ZBÂRLI vb.

• A se zbârli la cineva → a se răsti la cineva; a se repezi cu vorba la cineva.

ZBOR s.

• În zbor → în graba mare; foarte repede; dintr-o singură mişcare.

• A (-şi) lua zborul → (despre copii) a pleca de lângă părinţi prin căsătorie; a-şi întemeia o familie nouă.

A ZBUGHI vb.

• A o zbughi → a fugi repede şi pe neaşteptate; a o lua deodată la fugă; a o şterge.

A ZBURA vb.

• A-i zbura cuiva capul → a-i tăia cuiva capul; a ucide pe cineva.

• A zbura pe cineva de undeva → a da pe cineva afară de undeva, dintr-un post; a-l concedia.

• A-şi zbura/a-i zbura cuiva creierii → a-şi trage/a-i trage cuiva un glonţ în cap.

A ZBURDA vb.

• A-i zburda cuiva inima → a-i arde cuiva de ştrengării, de nebunii; a avea chef de petreceri.

• A zburda de bine → a nu mai putea de bine.

ZDRAVĂN ~ă adj.

• A nu fi zdravăn (la cap) → a fi ţicnit, sărit; a nu fi întreg la minte.

ZDUP s.

• La zdup → la închisoare.

ZEAMĂ s.

• A mânca singur bucatele şi a lăsa altora zeama → a trage singur tot folosul, lăsând altora foarte puţin sau nimic.

• A nu fi de nicio zeamă/nici de zeama oului → a nu fi bun de nimic.

• Soarbe-zeamă → om prost, molâu.

• Tot de-o zeamă → la fel; deopotrivă.

• Zeamă de vorbe → vorbărie deşartă; vorbe goale.

• A fi tot de-o zeamă ca... → a fi de-o teapă.

• Zeamă de clopot/de hârleţ → moarte.

• A spune o zeamă lungă → a vorbi îndelung spunând lucruri neinteresante; a vorbi verzi şi uscate.

• Zeamă lungă să ne-ajungă → mâncare inconsistentă, făcută cu prea multă apă, pentru a ajunge la mai multe persoane.

ZECE num.

• A avea zece vieţi → a) se spune despre cineva care scapă cu viaţă dintr-o situaţie limită; b) se spune despre cineva viteaz, puternic.

• A asculta cu zece urechi → a asculta cu mare atenţie şi cu interes.

• A lega paraua cu zece noduri → a fi foarte zgârcit.

ZEFLEMEA s.

• A lua în zeflemea → a lua în râs.

ZEL s.

• Exces de zel → exagerare inutilă în îndeplinirea unei acţiuni; sârguinţă exagerată.

ZER s.

• A se alege brânza/urda din zer → a se lămuri lucrurile; a se alege binele din rău.

• A stoarce zer din piatră → a realiza imposibilul.

ZERO s.

• A reduce la zero → a minimaliza excesiv importanţa unui lucru.

ZEU s.

• A fi în secretele zeilor → a fi la curent cu lucruri cunoscute numai de cei mari, de conducători.

ZGÂRCIT ~ă adj.

• Zgârcit la vorbă → care vorbeşte puţin şi cumpătat.

A ZGÂRIA vb.

• A zgâria hârtia → (despre scriitori) a scrie prost, lucruri fără valoare.

• A zgâria pământul → a ara numai la suprafaţă.

• Zgârie-brânză → se spune despre un om foarte zgârcit.

ZGOMOT s.

• A face zgomot → a produce senzaţie; a se bucura de renume, de succes.

• Fără mult zgomot → fără să se facă remarcat; discret.

ZI s.

• A-l ajunge pe cineva zilele/anii de pe urmă → a fi bătrân; a fi ajuns la sfârşitul vieţii.

• A avea zile → a mai avea de trăit.

• Ca lumina zilei/ca ziua → limpede; clar.

• Câte zile voi avea → cât voi mai fi în viaţă.

• Cât toate zilele (de mare) → foarte mare.

• Cu zile în mână/în mâini → a) în primejdie de moarte; b) cu sufletul la gură; cu frica în sân.

• A-i da cuiva zile → a naşte; a aduce pe lume.

• A da zi după/peste zi → a lăsa un lucru de azi pe mâine; a amâna.

• De la o zi la alta → a) zilnic; b) văzând cu ochii.

• Pe toate zilele → de fiecare zi; obişnuit.

• De zile mari → pentru ocazii deosebite, însemnate.

• Din zi în zi → de pe o zi pe alta; de azi pe mâine; la infinit.

• A face noaptea zi şi ziua noapte/a face din noapte zi → a) a lucra sau a petrece noaptea şi a dormi ziua; b) a duce o viaţă dezordonată.

• A se face ziuă albă → a se lumina complet; a fi plină zi.

• Fără zile → pe cale de a se stinge; fără multe şanse de a mai trăi.

• A i se isprăvi cuiva zilele → a muri.

• Într-o (bună) zi/într-una din zile → odată.

• La zile mari → la ocazii deosebite; rar de tot.

• A muri cu zile/cu zilele-n sân → a muri înainte de vreme (în urma unei boli neîngrijite sau în împrejurări neprevăzute).

• Nici zi, nici noapte/nici ziua, nici noaptea → niciodată, deloc.

• A nu mai avea zi bună cu cineva → a nu avea linişte din partea cuiva.

• Pe zi ce merge/trece → pe măsură ce trece vremea; progresiv.

• A rămâne cu zile → a continua să trăiască; a fi lăsat în viaţă.

• A-i ridica/a-i răpune/a curma/a lua cuiva zilele → a suprima, a omorî pe cineva.

• A tăia zilele cuiva → a ucide, a omorî pe cineva.

• Toată ziua/ziua toată → mereu; continuu.

• A-şi ţine zilele → a trăi modest; a mânca numai atât cât să-şi întreţină viaţa.

• A-şi urî zilele/a i se urî cuiva cu zilele → a se sătura de viaţă; a-şi dori moartea.

• Vechi/înaintat în/de zile → bătrân; venerabil.

• Zi de/cu zi/cu zi de zi → a) zilnic; necontenit; mereu; b) din ce în ce; progresiv; treptat.

• Zi şi noapte → fără încetare; fără întrerupere; necontenit; tot timpul.

• Ziua de azi → vremea în care trăim.

• Ziua de ieri → trecutul.

• Ziua de mâine → viitorul.

A ZICE vb.

• (Că) bine zici! → bună idee!; ai dreptate; e just.

• Ce-am zis eu? → nu ţi-am spus?; vezi că am avut dreptate?

• Să nu zici că... → să nu-mi reproşezi că...; să n-avem vorbe.

• Cât ai zice peşte → imediat; într-o clipă.

• Să zicem (că)... → a) să presupunem; să admitem; b) de exemplu; de pildă.

• Vrea/va/vra să zică → a) înseamnă; are sensul, semnificaţia, valoarea, importanţa; b) deci.

ZID s.

• A face zid (împrejurul cuiva) → (despre o mulţime) a înconjura pe cineva din toate părţile pentru a-l apăra; a se solidariza cu cineva; a se uni în jurul cuiva.

• A pune pe cineva la zid → a condamna pe cineva cu toată hotărârea.

• A trăi cât zidul Goliei → a trăi mult.

ZIULICĂ s.

• Cât e ziulica de mare → cât ţine ziua.

• Până în ziulica de astăzi → până acum.

ZLOT s.

• A nu plăti niciun zlot (rău) în ochii cuiva → a nu fi bun de nimic; a nu face nici două parale.

• Cot de-un ort şi aţă de-un zlot → sunt mai scumpe lucrurile necesare pentru a face un obiect decât obiectul însuşi.

ZMEU s.

• A se lupta ca un zmeu → a se lupta vitejeşte.

ZOB s.

• A (se) face zob → a (se) sparge în bucăţi; a (se) face praf.

ZOBIT ~ă adj.

• Zobit de oboseală → frânt de oboseală.

ZODIE s.

• A-i da cuiva în zodie → a-i prezice cuiva soarta, după constelaţia în care s-a născut.

• A se naşte în zodia porcului → a fi foarte norocos; a avea noroc porcesc.

• A se naşte în zodia raţelor → a fi veşnic însetat.

ZOR s.

• Ce zor ai? → ce-ţi pasă?; ce te interesează?

• A da cuiva zor → a grăbi, a îndemna, a sili pe cineva.

• A da zor → a lucra, a acţiona cu mare grabă; a se grăbi.

• A-i da zor cu/că... → a nu mai conteni cu.../din...; a insista; a o ţine una şi bună.

• De zor → din toate puterile; cu înfrigurare; cu elan.

• A lua pe cineva cu zorul → a constrânge, a forţa pe cineva.

• A lua (pe cineva) la zor → a) a dojeni; a mustra; a cere socoteală; b) a grăbi, a presa pe cineva; a-l îmboldi.

• A nu avea zor de ceva/cineva → a nu avea nevoie imediată de cineva sau de ceva.

• A nu avea zor să.../de a... → a nu avea interes să...

• Zor-nevoie → cu orice preţ; numaidecât.

ZORI s.

• A da în fapt de zori → a se face ziuă; a se lumina de ziuă.

• Din zori în zori/din zori până-n zori → toată ziua; mereu.

• În zori de zi/în zorii zilei → dis-de-dimineaţă.

ZORIT s.

• La zoritul zorilor → la revărsarea zorilor.

ZUGRĂVIT ~ă adj.

• Parcă e zugrăvit → se spune despre un om frumos.

A ZVÂNTA vb.

• A zvânta pe cineva în bătaie/în bătăi → a bate zdravăn.

A ZVÂRLI vb.

• A zvârli pe cineva pe drumuri → a lăsa pe cineva fără adăpost sau fără mijloace de trai.

• A zvârli bani pe fereastră → a fi risipitor; a cheltui fără rost.

• A zvârli praf în ochii lumii → a căuta să impresioneze, să înşele prin aparenţe.

ZVÂRLITURĂ s.

• La o zvârlitură de băţ → la o distanţă mică.

ZVON s.

• A (se) face zvon → a (se) zvoni; a (se) scorni.

• A da zvon → a înştiinţa.